Αἱ δὲ προσφωνήσεις τοῦ υἱοῦ τῆς Ὀλυμπιάδος πρὸς τὸν στρατὸν καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτοῦ, ἡ διακήρυξις, ὅτι τὸ ὄνομα μόνον τοῦ βασιλέως ἤλλαξε, τὸ δὲ πρόγραμμα τῆς βασιλείας μένει τὸ αὐτό, καὶ αἱ πρὸς τὰ πλήθη δοθεῖσαι ὑποσχέσεις περὶ ἀπαλλαγῆς τῶν στρατευομένων ἀπὸ πάσης ἄλλης ὑποχρεώσεως ἢ φορολογίας, ταῦτα πάντα κατέστησαν τοὺς Μακεδόνας ταχέως εὐμενεῖς πρὸς τὸν νεαρὸν ἡγεμόνα.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀνερχόμενος ἐπὶ τὸν μακεδονικὸν θρόνον, εἶχεν ἡλικίαν ἐτῶν εἴκοσι καὶ καλλονὴν παρθένου. Πρὶν ἢ νυμφευθῇ τὴν μητέρα αὐτοῦ ὁ Φίλιππος τῷ 357 π. Χ., εἶχεν ἴδει τὴν ὡραίαν τοῦ Νεοπτολέμου ὀρφανὴν ἐν Σαμοθράκῃ, ὅπου συμμυούμενος μετ' αὐτῆς ἠράσθη τῆς κόρης. Ἡ ὀργιαστικὴ φύσις τῶν μυστηρίων τῆς Σαμοθράκης ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς φαντασίας τῆς νεαρᾶς Ἠπειρώτιδος, οὕτως ὥστε ἔξαλλος ἐλέγετο ἰδοῦσα ἐν ὀνείροις τὴν προτεραίαν νύκτα τοῦ γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ Φιλίππου θέαμα ἐξαίσιον, προαγγέλλον συμβολικῶς τὴν γέννησιν υἱοῦ δαιμονίου. Ὁ δ' ἑλληνικὸς λαός, θέλων νὰ περιάψῃ τὴν γοητείαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κοιτίδα τοῦ ἀηττήτου υἱοῦ τοῦ Φιλίππου, συνέδεσε τὴν γέννησίν του μετὰ τῶν τροπαίων τοῦ πατρός. Καὶ περιεφέρετο λοιπὸν παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἡ φήμη, ὅτι ἡ εἴδησις τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχε φθάσει εἰς τὸν Φίλιππον ἅμα τῇ ἁλώσει τῆς Ποτιδαίας συγχρόνως μετὰ τῶν εὐαγγελίων, ὅτι ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Παρμενίων εἶχε κατατροπώσει τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ ὅτι ὁ ἵππος αὐτοῦ εἶχε νικήσει ἐν Ὀλυμπίᾳ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος ηὔξησεν ἐν μέσῳ τῶν νικῶν τοῦ Φιλίππου, καὶ ἡ φιλότιμος ψυχή του ἐσυνείθισεν εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι κλῆρος τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας μετὰ τὴν παρασκευαζομένην καθυπόταξιν τῆς Ἑλλά-

δος ἦτο νὰ μεταγάγωσι τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν, περαίνοντες ἐκεῖνοι τὸ ἔργον, ὅπερ ἡ Ἑλλὰς, σπαρασσομένη διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ. Ἡ δὲ παίδευσις ἧς ἔτυχε κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔτη οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ φρονήματος καὶ τῆς φυσικῆς μεγαλοψυχίας τοῦ παιδός. Προίστατο δὲ τῶν κατὰ τὰ παιδικὰ ἔτη διδασκάλων τοῦ Ἀλεξάνδρου συγγενὴς τῆς μητρὸς Ὀλυμπιάδος, καλούμενος Λεωνίδας, ἀνὴρ αὐστηρὸς τὸ ἦθος καὶ σεβαστὸς παρὰ τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐπιτετραμμένοις τὴν διδασκαλίαν τοῦ βασιλόπαιδος, ἐξ ὧν τὸ ὄνομα τοῦ παιδαγωγοῦ ἐνησμένιζε φέρων ὁ Ἀκαρνὰν Λυσίμαχος. Οὗτος, καυχώμενος ἐπὶ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον ὠνόμαζεν Ἀχιλλέα, τὸν δὲ Φίλιππον Πηλέα, ἑαυτὸν δὲ Φοίνικα, προσλαμβάνων τὸ ὄνομα τοῦ μυθευομένου διδασκάλου τοῦ ἡρωικοῦ υἱοῦ τοῦ Πηλέως.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Ἀλλ' ἡ μόρφωσις τοῦ Ἀλεξάνδρου κυριώτατα χρεωστεῖται εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, εἰς ὃν παρέδωκεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν δεκατριῶν. Ἀριστοτέλης ὁ υἱὸς τοῦ Νικομάχου, καταγόμενος ἐκ τῶν μακεδονικῶν Σταγείρων, τὰ ὁποῖα εἶχε καταστρέψει ὁ Φίλιππος, ἀλλ' ἀνέστησεν ἔπειτα χαριζόμενος εἰς τὸν διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ, ἦγε τὸ τεσσαρακοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος, ὅτε ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Παρακαθήσας μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Πλάτωνος εἶχεν ἀποβῆ ὁ Ἀριστοτέλης ὁ ἐπιφανέστατος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὑπερακοντίσας τὸν διδάσκαλον διὰ τῆς γενικότητος τοῦ πνεύματος, ὅπερ, ἀκολουθῆσαν ὁδὸν ὅλως διάφορον τῆς ἐκείνου, ἐνεβάθυνεν εἰς τὴν ἐμπειρικὴν ἐξέτασιν τῶν φαι-

νομένων τοῦ κόσμου, ἣν ἐθεώρει ὁ Σταγειρίτης ὡς βάσιν τῆς φιλοσοφικῆς εὑρέσεως τῆς ἀληθείας. Ὁ ἀνὴρ, ὅστις μετ' ὀλίγα ἔτη ἔμελλε νἀναλάμψῃ ὡς ἱδρυτὴς τῆς ἐν τῷ Λυκείῳ τῶν Ἀθηνῶν περιπατητικῆς σχολῆς τῆς ἐξερευνώσης τὰ τοῦ κόσμου διὰ λογικῆς μεθόδου στηριζομένης εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν νόμων τοῦ διανοεῖσθαι, ὁ φιλόσοφος ὅστις, πολυμαθέστατος ἀναδειχθεὶς εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν γενομένων, ἀπήρτισεν οἱονεὶ γενικὸν σύστημα παντὸς τοῦ ἐπιστητοῦ, ὁ μέγας υἱὸς τοῦ Νικομάχου ἠδυνήθη νὰ ἐμπνεύσῃ διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ εἰς τὸν μέγαν υἱὸν τοῦ Φιλίππου ἐνθουσιασμὸν πρὸς πᾶν ὡραῖον καὶ μέγα, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ μαθητοῦ ἐπλήσθη ἔρωτος πρὸς τὸν διδάσκαλον καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ποίησιν καὶ λογοτεχνίαν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ παιδαγωγούμενος ὤργα καὶ ἐκαραδόκει ἀνυπόμονος τὴν ὥραν ἵνα ἐπιδείξῃ τὴν μεγαλοφροσύνην βασιλέως καὶ ἥρωος ἄρχοντος τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν τοῦ παιδαγωγοῦ κηδεμονίαν ἀνεπτύσσετο ἡ παρθενικὴ ἐκείνη σεμνότης, ἣν διετήρησε καὶ ἐνηλικιωθεὶς ἐν μέσῳ τῶν θριάμβων καὶ τῆς δόξης, καὶ ἡ λατρεία πρὸς τὸν πρῶτον τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, τὸν Ὅμηρον. Τούτου τὴν Ἰλιάδα, ἀπὸ παίδων ἀγαπήσας, ἐθεώρει καὶ ὠνόμαζε, καὶ ὅτε ἠνδρώθη, ἐφόδιον τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς καὶ περιέφερεν ἐν ταῖς ἐκστρατείαις, διορθωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐντὸς ἰδίου νάρθηκος, καταθέτων αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον μετὰ ταῦ ἐγχειριδίου. Οὕτω δὲ ἡ φύσει γενναία ψυχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐμεγαλοποιεῖτο καὶ ἐφρονηματίζετο ὑπὸ τοῦ ἡρωικοῦ προτύπου, ὅπερ εἶχε πάντοτε ἐνώπιόν του, τοῦ Ἀχιλλέως. Ἄλλως δ' ἐν παντὶ καὶ πάντοτε κατεῖχεν αὐτὸν ὅλον ἀπὸ ἡλικίας νεαρᾶς ὁ ζῆλος τοῦ κινδύνου, ἡ ἰδέα τοῦ πολέμου. Τίς δὲν γνωρίζει τὴν περιώνυμον παράδοσιν περὶ τῆς τόλμης, μεθ' ἧς ἐδάμασε τὸν Βουκέφαλον, ὃν εἶχε δωρήσει εἰς τὸν Φίλιππον ὁ Θεσσαλὸς Φιλόνεικος; Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ μουσικὴ διέθετε τὸν Ἀλέξανδρον πολεμικῶς. Ὅτε ποτὲ ὁ μουσικὸς Ἀντιγενίδης ηὔλησε μέλος πολεμικόν, οὕτω διεφλέχθη ἡ ψυχὴ τοῦ ἥρωος, ὥστε ὥρμησεν εὐθὺς ἐπὶ τὰ ὅπλα.

Οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος συνήνονεν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀκάματον δραστηριότητα, τὸ ἀπτόητον πρὸς τοὺς κινδύνους, τὴν ἀπαρασάλευτον ἐπιδίωξιν τοῦ σκοπουμένου, ἅτινα ἐχαρακτήριζον τὸν πατέρα, μετὰ τοῦ ἀκρατήτου ἐνθουσιασμοῦ, τῆς βιαίως τὴν ψυχὴν συναρπαζούσης ὀργῆς, τοῦ ζήλου πρὸς τὸ θαυμαστὸν καὶ τὸ περιπετειῶδες καὶ μυστηριώδους τινὸς ῥέμβης, διαθέσεων ἃς ἐκληρονόμησε παρὰ τῆς μητρὸς, καὶ τέλος

μετὰ τῆς ἐνθέου λατρείας πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ μέγα, ἣν ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἀριστοτέλης. Πρὸς δὲ τὴν εὐγενῆ καὶ διάθερμον ἐκείνην ψυχὴν εὐηρμόστει τοῦ σώματος τὸ ἱλαρὸν κάλλος καὶ τῶν ὀμμάτων ἡ ὑγρότης καὶ τοῦ λευκοῦ καὶ ἠρέμα ἐπιφοινισσομένου προσώπου οἱ ὡραῖοι χαρακτῆρες καὶ ἡ πρὸς ταριστερὰ ἡσύχιος ἀνάκλισις τοῦ ἀγερώχου αὐχένος.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ διάδοχος, ὃν ἀνεβίβασαν οἱ Μακεδόνες ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Φιλίππου. Ἐκεῖνος, ὅστις, δεκαεξαέτης ὢν ἀκόμη νεανίσκος, ὡς ἐπίτροπος τοῦ εἰς τὴν Θράκην ἐκστρατεύσαντος βασιλέως ἐνίκησεν ἀποστάντας τοὺς παρὰ τὸν Στρυμόνα κατοικοῦντας Μαίδους, ἔπειτα δ' ἐν τῇ κατὰ Χαιρώνειαν μάχῃ ἐκίνησε διὰ τῆς πολεμικῆς του ἀνδρείας καὶ αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου τὴν ζηλοτυπίαν, ἦτο ὁ μόνος, ὅστις ἠδύνατο νὰ φανῇ ἰσάξιος τῆς μεγάλης ἐπιβολῆς, ἣν ἐκληροδότησεν ὁ Φίλιππος εἰς τὴν Μακεδονίαν.

ϛ΄

Ἡ ἐξασφάλισις τῆς βασιλείας.

Πρῶτον ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον, ὑπῆρξεν ἡ καταδίωξις καὶ τιμωρία τῶν φονέων τοῦ πατρός. Μετὰ τῆς ταφῆς τοῦ Φιλίππου ἐξετελέσθη ἡ σταύρωσις τοῦ πτώματος τοῦ Παυσανίου καὶ ὁ φόνος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀερόπου, ὧν ἐσώθη μόνος ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς προσεχώρησεν εἰς τὸν νέον ἡγεμόνα. Ἀλλὰ καὶ οἱ προσωπικοὶ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δὲν ἔτυχον ἐλέους. Καὶ ἐν ᾧ ἄλλοι μὲν ἔφευγον ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἤρχιζε δὲ ἤδη ἡ καταδίωξις τοῦ ἐν Ἀσίᾳ εὑρισκομένου Ἀττάλου, ἡ Ὀλυμπιὰς, ἀποδημοῦντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐφόνευε τὸ τέκνον τῆς Κλεοπάτρας ἐν τοῖς κόλποις τῆς μητρὸς, ἀναγκάζουσα οὕτω τὴν ἀντίζηλον ναὐτοκτονήσῃ ἀπαγχονιζομένη. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέψας ὠργίσθη κατὰ τῆς μητρὸς διὰ τὴν ὠμότητα μεθ' ἧς προσηνέχθη πρὸς τὴν τελευταίαν σύζυγον τοῦ Φιλίππου καὶ τὸν γόνον αὐτῆς, ἀλλ' ἐνδομύχως ηὐχαριστήθη ἴσως, ὅτι ἐξέλειπον ἐπικίνδυνοι ἐχθροί. Διότι πρὸ παντὸς ἄλλου εἶχεν ἀνάγκην νὰ στερεώσῃ τὸν θρόνον. Πράγματι δὲ, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος περιεβλήθη τὸ διάδημα, οἱ περιστοιχίζοντες αὐτὸν κίνδυνοι ἦσαν πολὺ περισσότεροι ἢ οἱ διασαλεύοντες τὴν μακεδονικὴν βασιλείαν κατὰ τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Φιλίππου. Ἀπανταχόθεν προέβαλλον φθόνοι μεγάλοι καὶ δεινὰ

μίση. Ἄνευ τῆς καταπνίξεως τῶν ἐσωτερικῶν φθόνων καὶ κινδύνων δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐκμηδένισις τοῦ Ἀττάλου, οὗ ἐπεδίωκε μὲν ὁ βασιλεὺς τὸν φόνον ὡς προδότου, ἀλλ' ὅστις, εὑρισκόμενος ἐν Ἀσίᾳ μετὰ μέρους τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, ἠδύνατο νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὔτε ἡ ἐκφόβησις τῶν προσοικούντων εἰς τὴν Μακεδονίαν βαρβάρων, οἵτινες ἐθεώρησαν τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὡς περίστασιν κατάλληλον πρὸς ἀποστασίαν, οὐδὲ ἡ καθησύχασις τῶν Ἑλλήνων, οὓς ἐνέβαλεν εἰς νέαν κίνησιν ἡ ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάρρησις τοῦ νεαροῦ υἱοῦ τῆς Ὀλυμπιάδος.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Ἀλέξανδρος ἔκρινε μᾶλλον κατεπεῖγον νὰ τραπῇ τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις ἀνεκυκᾶτο ὅλη ἀφ' ἧς ἡμέρας κατάσκοποι ἐκ Πέλλας ἔφερον εἰς τὸν Δημοσθένην τὴν ἀγγελίαν τοῦ φόνου τοῦ Φιλίππου. Ὁ Δημοσθένης, εἰ καὶ εἶχον παρέλθει ἑπτὰ μόνον ἡμέραι ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, προσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐστεφανωμένος καὶ λευκὸν ἱμάτιον φορῶν, καὶ ἀπήγγειλεν εἰς τὸν δῆμον τὰ εὐαγγέλια. Ἔξαλλος δὲ ἡ πόλις ὑπὸ χαρᾶς ἐστεφάνου διὰ ψηφίσματος τὸν δολοφόνον τοῦ βασιλέως, καὶ ἠκροᾶτο τοῦ ῥήτορος ἐξευτελίζοντος τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ἐψήφιζε θυσίαν εὐχαριστήριον εἰς τοὺς θεοὺς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Φιλίππου, μάτην βοῶντος τοῦ Φωκίωνος, ὅτι θανόντος ἐκείνου κατὰ ἓν μόνον σῶμα ἠλαττώθη ἡ δύναμις ἡ νικήσασα τοὺς Ἕλληνας ἐν Χαιρωνείᾳ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ὑποκινούμενοι μάλιστα ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, ἐθεώρησαν τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὡς ἡμέραν ἐνάρξεως νέας ἐλευθερίας καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς ἡγεμονίας. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκινοῦντο. Οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἠλεῖοι, οἱ Ἀργεῖοι ὥρμουν πρὸς αὐτονομίαν. Οἱ Ἀμβρακιῶται ἐξεδίωξαν τὴν ἐν τῇ πόλει αὐτῶν μακεδονικὴν φρουράν, τὸ αὐτὸ δὲ παρεσκευάζοντο νὰ πράξωσι καὶ οἱ Θηβαῖοι. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Αἰτωλοί, οἵτινες, ζῶντος τοῦ βασιλέως, ἐφιλίππιζον, ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακαλέσωσι τοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκδιωχθέντας Ἀκαρνᾶνας.

Οἱ Ἕλληνες ἐνόμιζον ἀληθῶς, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἄξιον περιφρονήσεως παιδίον, ὡς ἀπεκάλει αὐτὸν ὁ Δημοσθένης, ὅστις ἐνεθυμεῖτο ἴσως αὐτὸν οἷον εἶχεν ἴδει πρὸ ἐτῶν δέκα ἐν Πέλλᾳ, κιθαρίζοντα ἐν συμποσίῳ καὶ ᾄδοντα μετ' ἄλλου παιδός. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν εἶξευρον ἀκόμη, ὅτι τὸ ἡλικιωθὲν ἐκεῖνο παιδίον εἶχε τὴν γοργότητα καὶ ἰσχυρογνωμοσύνην τοῦ πατρός. Δύο μόλις μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνει κατὰ τῆς Ἑλλάδος, πεποιθώς, ὅτι διὰ μό-

νης τῆς ταχείας αὐτοῦ ἐμφανίσεως ἤθελεν ἀφοπλίσει τοὺς ἐχθρούς. Ἄνευ δὲ δυσχερειῶν διελάσας τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἀνανεώσας τὰς πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ τοὺς γείτονας λαοὺς σχέσεις, ἔφθασεν εἰς τὰς Θερμοπύλας. Ὁ Δημοσθένης δὲν ἀπεκάλει τότε πλέον παῖδα τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ μειράκιον. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἐτόλμησε νἀντεπεξέλθῃ κατ' ἐκείνου τοῦ μειρακίου. Ἀπ' ἐναντίας δὲ τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, συγκληθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς Πύλας, ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο δὲν παρέστησαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Θηβαῖοι, οἱ Σπαρτιᾶται. Προεχώρησε λοιπὸν ὁ βασιλεύς· ἀλλὰ προχωρῶν εἶδεν, ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε διάθεσις ἀντιστάσεως. Αἱ Θῆβαι, πλησίον τῶν ὁποίων ἐστρατοπέδευσε, δὲν ἐξετέλεσαν τὸ ψήφισμα περὶ ἐκδιώξεως τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς ἐκ τῆς Καδμείας, οὐδ' ἐτόλμησαν νἀντιταχθῶσιν εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἵτινες πρότερον, εἰσηγουμένου τοῦ Δημοσθένους, ἀπεπειρῶντο νὰ ἔλθωσιν εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν Ἄτταλον καὶ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ ἔπειτα ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς μέχρι Θηβῶν προελάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου παρεσκευάζοντο ἐν σπουδῇ εἰς ἄμυναν, ἔστελλον πρέσβεις εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων, οἱονεὶ αἰφνιδίως δειλιῶντες. Ἡ μετὰ τῆς πόλεως συνδιαλλαγὴ ἐπῆλθε πλήρης, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφιζον χρυσοῦς στεφάνους εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου ἐκείνου, οὗ πρό τινων μηνῶν ἐπανηγύριζον τὸν φόνον, ἐν ᾧ οἱ γείτονες Μεγαρεῖς ἀνεκήρυσσον τὸν νέον βασιλέα πολίτην τῶν Μεγάρων.

Μετ' ὀλίγον, τελευτῶντος τοῦ 336 π. Χ., συνήρχετο ἐν Κορίνθῳ, κληθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ κοινὸν συνέδριον τῶν Ἑλλήνων. Ἐν μέσῳ δὲ γενικῆς ὁμοφωνίας, μόνων ἀφισταμένων τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες δὲν εἶχον παραστῆ, ἀποκριθέντες, ὅτι δὲν εἶνε παρ' αὐτοῖς πάτριον τὸ ἀκολουθεῖν ἄλλους, ἀλλὰ τὸ ἔχειν τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἄλλων, ἀνενεώθη ἡ μετὰ τοῦ Φιλίππου συνθήκη, ἐψηφίσθη πάλιν ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος καὶ ἀνεκηρύχθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὁ Ἀλέξανδρος.

Ἡ Ἑλλὰς ἐπανηγύριζεν ἐν Κορίνθῳ. Παλαιοὶ πόθοι καὶ νέαι ἐλπίδες ἐταὐτίζοντο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νεαροῦ ἐκείνου ἡγεμόνος, ὅστις εἶχεν ἀναδειχθῆ νικητὴς, ὢν ἀκόμη παιδίον. Πολιτικοὶ καὶ φιλόσοφοι ἔσπευδον νὰ συναντήσωσι τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου μαθητὴν τοῦ Σταγειρίτου. Εἷς μόνον ἔμενε μακρὰν, Διογένης ὁ Σινωπεὺς, ὅστις ἐξηκολούθει κυλίων τὸν πίθον του ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Κορίνθου Κρανείῳ, ἀδιάφορος πρὸς τὴν τύρβην καὶ τὴν γενικὴν συγκίνησιν τῶν ἐν Κορίνθῳ συνηθροισμέ-

νων Ἑλλήνων. Ὁ βασιλεύων μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν ὤκνησε νὰ πορευθῇ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του πρὸς τὸν κυνικὸν φιλόσοφον, τὸν ὁποῖον εὗρε κατακείμενον ἐν τῷ ἡλίῳ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτησε τότε ἐν τῇ βασιλικῇ του γενναιοδωρίᾳ τὸν Διογένην τί ἐπιθυμεῖ. Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ φιλοσόφου ὑπῆρξεν αὐτὴ καὶ μόνη «μετάστηθι μικρὸν ἀπὸ τοῦ ἡλίου.» Ἡ χειμερία θαλπωρὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἡλίου ἦτο διὰ τὸν Σινωπέα ὑπερτέρα πάσης δωρεᾶς τοῦ βασιλέως, ὅστις, ἀποθαυμάσας τὴν αὐτάρκειαν τοῦ κυνικοῦ, λέγεται ἀναφωνήσας, ὅτι, ἂν δὲν ἦτο Ἀλέξανδρος, εὐχαρίστως ἤθελε νὰ εἶνε Διογένης. Ἀλλ' ἦτο Ἀλέξανδρος, καὶ, ἀφεὶς τὸν ἥλιον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κύνα, ἔσπευδεν ὅπου ἐκάλει αὐτὸν ἡ μεγάλη του φιλοδοξία.

ΔΙΟΓΕΝΗΣ Ο ΚΥΝΙΚΟΣ

Γ΄

Ὁ Ἀλέξανδρος μέχρι τοῦ Ἴστρου καὶ ἐν Ἰλλυρίᾳ.

Καθησυχάσας τὴν Ἑλλάδα ἄνευ χύσεως αἵματος καὶ ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀρχομένου τοῦ 335 π. Χ. Ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ἀκόμη νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκστρατείας πρὶν ἢ ἐκλίπῃ πᾶς αὐτοῦ φόβος περὶ ταραχῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ πρὶν ἢ βεβαιωθῇ περὶ τῆς πίστεως τῶν ἐκ βορρᾶ καὶ ἐκ δυσμῶν τῆς Πέλλας ὑπηκόων τῆς μακεδονικῆς βασιλείας. Ἐπιτυχὼν δὲ διὰ πιστῶν ἀνδρῶν τὸν φόνον τοῦ ἐν Ἀσίᾳ εὑρισκομένου Ἀττάλου καὶ ποιήσας ἔπειτα ἐκποδὼν τὸν ἐξάδελφον ἑαυτοῦ Ἀμύνταν, τὸν υἱὸν

τοῦ προκατόχου τοῦ Φιλίππου βασιλέως Περδίκκα, καὶ ἄλλους ἐπιφόβους τοῦ θρόνου ἐχθροὺς, ἐξεκίνησεν ἐναντίον τῶν περιοίκων βαρβάρων. Σκοπὸν δὲ τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ προετίθετο νὰ ἐπιδείξῃ εἰς αὐτοὺς τὴν δύναμιν τῶν μακεδονικῶν ὅπλων, ἀνανεόνων μὲν τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καθυπόταξιν αὐτῶν ἢ ἐκνίκησιν, ἐξασφαλίζων δὲ τὰ νῶτα τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν κτῆσιν τῆς Θράκης. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο οὐδὲ βῆμα νὰ τολμήσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας, ἂν μὴ ἐδαμάζοντο πρότερον ὑπ' αὐτοῦ οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ οἱ Παίονες, οἱ Θρᾷκες καὶ οἱ Τριβαλλοὶ καὶ πάντα τὰ προσοικοῦντα βάρβαρα ἔθνη, ὅσα ἠδύναντο δι' εἰσβολῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν νὰ ἐμβάλωσιν εἰς ἀνησυχίαν καὶ κίνδυνον τὴν χώραν.

Ἐξεκίνησε λοιπὸν τὸ ἔαρ τοῦ 335 π. Χ. ἐκ τῆς Ἀμφιπόλεως πρὸς τὴν Θράκην, προεχώρησεν εἰς τὸν ποταμὸν Νέστον, καὶ δέκα ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐξ αὐτοῦ ἀναχωρήσεως ἔφθασεν εἰς τὸν Αἷμον. Κατορθώσας δὲ μετὰ θαυμαστῆς ἐγκαρτερήσεως καὶ ῥιψοκινδύνου τόλμης νὰ διασπάσῃ τοὺς τὰ στενὰ κατέχοντας αὐτονόμους Θρᾷκας καὶ ὀρεινοὺς τῶν περιχώρων, εἰσῆλασεν εἰς τὴν χώραν τῶν Τριβαλλῶν, οἵτινες πρὸ ἐτῶν τεσσάρων εἶχον ἐπιπέσει κατὰ τοῦ πατρός του, ἐπιστρέφοντος ἐκ τῆς Σκυθίας. Ὁ βασιλεὺς τῶν Τριβαλλῶν Σύρμος ἀπεσύρθη μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων εἴς τινα νῆσον τοῦ Δουνάβεως, πιθανῶς τινα ἐκ τῶν κειμένων παρὰ τὴν σημερινὴν Σιλιστρίαν. Ὅτε δ' ἐπλησίασεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἤθελε νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ, ἡ διάβασις, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐπιχειρηθῇ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ τὸν ποταμὸν ἀναπλευσάντων πλοίων τῶν Βυζαντίων, ἀπεδεικνύετο δυσχερεστάτη. Οὐ μόνον τὰ πλοῖα ἦσαν ὀλίγα καὶ ἀνεπαρκῆ καὶ τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥεῦμα ὁρμητικὸν καὶ τῆς νήσου αἱ ἀκταὶ ἀπορρῶγες καὶ δυσεπίβατοι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ Δουνάβεως κατεῖχον ἤδη πολυπληθεῖς Γέται, φῦλον θρᾳκικὸν σπεῦσαν εἰς ἐπικουρίαν τῶν Τριβαλλῶν. Ἐχρειάσθη νὰ καταβάλῃ ἀγῶνας ἀόκνους ὁ Ἀλέξανδρος, ὅπως διαβῇ ἐν ἄλλῳ μέρει τὸν ποταμὸν διὰ νυκτὸς καὶ ἐπέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ὑψηλῶν λειμώνων τοῦ σίτου ἐναντίον τῶν Γετῶν, οἵτινες ἔφυγον ἐπτοημένοι. Ὁ Ἀλέξανδρος, καταλαβὼν τὴν πλησιόχωρον αὐτῶν πόλιν, ἐδήωσεν αὐτὴν καὶ ἀπέστειλε τὰ ἐξ αὐτῆς λάφυρα εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ἔπειτα ἠρκέσθη εἰς ταύτην τὴν διάβασιν, ἰδὼν, ὅτι οἱ παρίστριοι λαοί, οὐδ' αὐτῶν τῶν Τριβαλλῶν ἐξαιρουμένων, στείλαντες πρέσβεις, ἐζήτησαν τὴν φιλίαν αὐτοῦ.

Ἐπιστρέψας δ' ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ Ἴστρου ὄχθην, ἐμελέτα ἤδη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, χαίρων, ὅτι ἐνίκησε τοὺς Θρᾷκας καὶ κατέστησεν ἀκινδύνους τοὺς περὶ τὸν Ἴστρον οἰκοῦντας λαούς, ὅτε δειναὶ εἰδήσεις ἠγγέλθησαν ἐκ τῶν βορειοδυτικῶν τῆς Μακεδονίας. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰλλυριῶν Κλεῖτος εἶχεν ἤδη καταλάβει τὰ στενὰ τὰ μετάγοντα ἐκ τῆς Ἰλλυρίας εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ ὀχυρωτάτη πόλις Πήλιον ἡ δεσπόζουσα τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐριγῶνος εἰς τὴν τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ κειμένη πιθανῶς ἔνθα σήμερον ἡ Κορυτσὰ, κατείχετο ἤδη ὑπὸ τοῦ Κλείτου, ὅστις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνέμενε καὶ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ εἰς αὐτὸν προσχωρήσαντος ἡγεμόνος τῶν Ταυλαντίων Γλαυκίου. Συγχρόνως δὲ ἠγγέλλετο εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐναντίον αὐτοῦ κατὰ τὴν διὰ τῆς χώρας τῶν Ἀγριάνων καὶ Παιόνων πορείαν πρὸς τὴν Μακεδονίαν οἱ Αὐταριᾶται. Ἀλλὰ τούτους μὲν ἀνέλαβε νὰ καταστήσῃ ἀνεπιφόβους, ἐπερχόμενος κατ' αὐτῶν, ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἀγριάνων Λάγγαρος, ὅστις καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ μένωσιν ἥσυχοι ἐν τῇ ἑαυτῶν χώρᾳ, τυχὼν μεγάλων παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τιμῶν. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος, γοργῶς σπεύσας εἰς τὰ ἰλλυρικὰ σύνορα, ἠδυνήθη μετὰ δεινοὺς ἀγῶνας, καθ' οὓς ἀνεδείχθη ἡ πολεμικὴ ὁρμὴ τοῦ ἀτρομήτου νεαροῦ ἥρωος καὶ ἡ πειθαρχία καὶ ἀνδρεία τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, νὰ νικήσῃ τοὺς ἐπιδρομεῖς καὶ νὰναγκάσῃ τοὺς ἡττημένους ἡγεμόνας νὰναγνωρίσωσι τὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτοῦ, ἐξασφαλίζων τὰ σύνορα τῆς Μακεδονίας.

Καταπληκτικαὶ εἶνε καθ' ὅλον τοῦτον τὸν πόλεμον τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τοὺς Θρᾷκας καὶ τοὺς Τριβαλλοὺς, τοὺς Γέτας καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς αἱ πορεῖαι τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, ὅστις ἔδρεψε νέας δάφνας ὑπὸ τὸν νεαρὸν αὐτοῦ ἡγεμόνα, ἀναδεικνυόμενον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας φοβερώτερον καὶ θαυμασιώτερον τοῦ πατρός. Ἀλλὰ πασῶν τούτων καταπληκτικωτάτη εἶνε ἡ τελευταία αὐτοῦ πορεία, δι' ἧς, ὡς ὑπὸ πτερύγων φερόμενος, ἐκ τῶν πλησιοχώρων τῆς λίμνης τῆς Ὀχριδος, ὅπου ἐπολέμει, εὑρέθη ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς Ἑλλάδος. Δύο μόλις ἑβδομάδας μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ παρὰ τὸ μακεδονικὸν Πήλιον νίκην κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν τοῦ Κλείτου καὶ τοῦ Γλαυκίου εὑρίσκετο ἐστρατοπεδευμένος ἔξω τῶν Θηβῶν κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου τοῦ 335 π. Χ.

δ'

Ἡ καταστροφὴ τῶν Θηβῶν.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον μὲν δὶς ἤδη ἀναγνωρίσει ἐν Κορίνθῳ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' εἶχον πράξει τοῦτο ἐκ φόβου πρὸς τὰς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν παρούσας σαρίσας τῆς φάλαγγος τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἅμα δ' ἐκλείποντος δι' οἱονδήποτε λόγον τοῦ φόβου, ἔσπευδον αἱ πόλεις εἰς ἀνάκτησιν τῆς πατροπαραδότου αὐτονομίας. Τοῦθ' ὅπερ εἴδομεν συμβὰν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ἐπανελήφθη κατὰ τὴν μακρυνὴν μέχρι τοῦ Ἴστρου ἐκστρατείαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος οὕτω μακρὰν ἀπὼν καὶ κατ' ἐπιφόβων ἐχθρῶν πολεμῶν ἐθεωρεῖτο ἀκίνδυνος. Ψευδεῖς δὲ φῆμαι, ἐρχόμεναι εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀγγέλλουσαι ὁτὲ μὲν ἧτταν τοῦ βασιλέως ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τριβαλλῶν, ὁτὲ δὲ αὐτὸν αὐτοῦ τὸν θάνατον, ἐπηύξανον τὴν ἐν Ἑλλάδι δρᾶσιν καὶ ἐπετάχυνον τὴν ἀποστασίαν, ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῶν ἐλπίδων ἃς παρεῖχε καὶ τῶν χρημάτων τὰ ὁποῖα ἔστελλεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ὅστις εἶχεν ἀρχίσει βλέπων, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἐχθρὸς ἐπικίνδυνος. Βαρύτατα δὲ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνεξαρτησίας οἱ Θηβαῖοι, ὧν ἔθλιβε τὴν ψυχὴν ἡ θέα τῆς Καδμείας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατεχομένης. Παραθαρρυνόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους οἱ ἐν Ἀθήναις ἐκ Θηβῶν φυγάδες, ἀπεφάσισαν νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν πατρίδα, ὡς ἄλλοτέ ποτε οἱ περὶ τὸν Πελοπίδαν, ἐκδιώκοντες ἐκ τῆς Καδμείας τὴν μακεδονικὴν φρουράν. Νύκτωρ φθάνουσιν οἱ φυγάδες εἰς τὰς Θήβας. Δύο τῶν ἀρχηγῶν τῆς μακεδονικῆς φατρίας φονεύονται. Ὁ λαὸς συγκληθεὶς ψηφίζει τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Καδμείας, τὴν ἀνακήρυξιν βοιωταρχῶν, τὴν ἀποστολὴν πρέσβεων εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις. Οἱ Ἕλληνες συγκινούμενοι παρασκευάζονται εἰς ἀποστολὴν ἐπικουριῶν. Ἡ Καδμεία πολιορκεῖται. Τὰ πάντα φαίνονται βαίνοντα κατ' εὐχήν. Αἴφνης ἔκπληκτοι μανθάνουσιν οἱ Θηβαῖοι, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον ἔζη, ἀλλὰ καὶ εὑρίσκετο ἐγγύτατα τῶν Θηβῶν, ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἀποστασίας σπεύσας ἐξ Ἰλλυρίας ὀξυπετής.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας αἱ Θῆβαι μετεβάλλοντο εἰς ἀξιοδάκρυτον σφαγεῖον. Ἡ αἰφνιδία προέλασις τοῦ βασιλέως εἶχεν ἐκφοβήσει τοὺς εἰς βοήθειαν τῶν Θηβαίων σπεύδοντας Ἕλληνας. Ἀλλ' οἱ πολιορκούμενοι, καίπερ ἀπομονωθέντες, δὲν ἐπείθοντο νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, εἰ καὶ οὗτος ἠρκεῖτο εἰς τὴν παράδοσιν τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀπο-

στασίας. Ἀλλὰ τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας ἡμέραν ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Περδίκκας, ὅστις εὑρίσκετο πλησιέστερον τῶν χαρακωμάτων τοῦ ἐχθροῦ, ἰδὼν, ὅτι ἡ ὥρα ἦτο κατάλληλος πρὸς ἔφοδον, ὥρμησε κατὰ τῶν Θηβαίων. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε φοβερός. Ὁ Περδίκκας, πληγωθεὶς βαρέως, κατέστη ἀνίκανος πρὸς μάχην. Οἱ Θηβαῖοι ἀντεπεξῆλθον, διώκοντες τὸ ἤδη εἰς τὴν πόλιν εἰσελάσαν τμῆμα τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος, βλέπων φεύγοντας τοὺς Μακεδόνας, προεχώρησεν ἀκατάσχετος. Οἱ διώκοντες ἐτράπησαν εἰς τὰ ὀπίσω, φεύγοντες πρὸς τὴν πόλιν. Μετ' αὐτῶν συνεισώρμησαν εἰς τὰς Θήβας οἱ Μακεδόνες. Οἱ Θηβαῖοι ἐπολέμουν ὡς λέοντες ὑπὲρ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων, τῶν ἑστιῶν καὶ τῶν ἱερῶν, τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἀλλ' ἡ γενναιότης αὐτῶν ἐξηρέθιζε μᾶλλον μᾶλλον τοὺς νικητάς. Οὔτε τὸ ἅγιον τοῦ οἴκου ἄσυλον, οὔτε ἡ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἱκετεία ἔσωζον τοὺς Θηβαίους ἀπὸ τῆς μανίας τῶν πολεμίων, οἵτινες οὐδ' αὐτῶν τῶν παίδων καὶ τῶν γυναικῶν ἐφείδοντο. Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας φοβερὰ ἐτελεῖτο σφαγὴ, καὶ τὸ αἷμα ἔρρεεν ἁπανταχοῦ, ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν τοῖς οἴκοις, περὶ τοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν. Ἑξακισχίλιοι ὑπῆρξαν οἱ φονευθέντες Θηβαῖοι, καὶ τριάκοντα χιλιάδες γερόντων, γυναικῶν καὶ παιδίων ᾐχμαλωτίσθησαν. Ἐκ δὲ τῶν Μακεδόνων ἐλέγοντο πεσόντες πεντακόσιοι μόνον.

Ὁ ἥλιος τῆς ἀπαισίου ἐκείνης ἡμέρας ἐφώτισε δύων σκηνὴν φρίκης καὶ ἐρημώσεως, καὶ ἔρριψε τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἀκτῖνας εἰς τὴν ὑπερήφανον πόλιν. Τῆς δὲ ὑστεραίας ὁ ἥλιος δὲν ἦτο βέβαια τὸ κάλλιστον φῶς τὸ φανὲν εἰς τὰς ἑπταπύλους Θήβας, ὡς ἔψαλλεν ἄλλοτε ὁ χορὸς τῆς σοφοκλείου Ἀντιγόνης. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀλέξανδρος ἐκάλει εἰς σύσκεψιν τοὺς μετ' αὐτοῦ περάναντας τὸν ὅλεθρον τῶν Θηβαίων Ἕλληνας. Ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἐπιτελέσει τὸ ἔργον μόνος ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ ἐμάχοντο Πλαταιεῖς καὶ Θεσπιεῖς, Ὀρχομένιοι καὶ Φωκεῖς, οἵτινες οὐχ ἧττον τῶν Μακεδόνων ἐμάνησαν τὴν προτεραίαν. Γνωρίζων ὁ βασιλεὺς τὰ διαιροῦντα τοὺς Ἕλληνας μίση καὶ μαντεύων τὴν ἀναμενομένην παρὰ τῶν Θηβαίων ἐτυμηγορίαν τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ἤθελε νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς Ἕλληνας τὴν εὐθύνην τῆς φοβερᾶς τῶν Θηβαίων τιμωρίας, ἣν ἐχρειάζετο νὰ προστήσῃ ὡς φόβητρον τῆς Ἑλλάδος. Οἱ δὲ ὁμόφυλοι ἐχθροὶ οὐδεμίαν ἀληθῶς ἐπέδειξαν φειδὼ ἢ ἀνασκοπήν. Σκληρόταται ὑπῆρξαν αἱ προτάσεις αὐτῶν, ἃς ἀπεδέχθη καὶ ἐξετέλεσεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἡ διαρκὴς κατοχὴ τῆς Καδμείας ὑπὸ μακεδονικῆς φρουρᾶς, ὁ ἀνδραποδισμὸς τῶν αἰχμαλώτων πλὴν τῶν ἱερέων

καὶ τῶν ἱερειῶν καὶ τῶν ὑπαρξάντων φίλων τοῦ Φιλίππου ἢ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ κατασκαφὴ τῶν Θηβῶν καὶ ἡ κατακληρούχησις τῆς χώρας εἰς τοὺς περιοικοῦντας Βοιωτούς. Μετ' ὀλίγον ἀνεκτίζοντο κατὰ τὸ δόγμα τῶν συμμάχων αἱ Πλαταιαὶ καὶ ὁ Ὀρχομενός, ἐν ᾧ τῶν Θηβῶν οὐδὲν ἄλλο ὑπελείποντο ἢ τὰ ἱερά, ἅτινα ἐσεβάσθη ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ τοῦ Πινδάρου ὁ οἶκος.

Ἡ σκληρὰ τῶν Θηβῶν τύχη συνεκίνησεν ἐκ βάθρων τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἐφόβησε τοὺς Ἕλληνας, ὧν οὐδεὶς πλέον ἐτόλμησε νὰ κινηθῇ. Εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἔφθασεν ἡ εἴδησις τῆς πτώσεως τῶν Θηβῶν τελουμένων τῶν μεγάλων μυστηρίων. Ἡ ἑορτὴ διεκόπη, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔντρομοι παρεσκευάσθησαν εἰς ἄμυναν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἐδέχθησαν πρόθυμοι τοὺς εἰς τὴν πόλιν καταφυγόντας Θηβαίους φυγάδας. Ἀλλ' ἀναλογισθέντες τὴν ἀναμένουσαν αὐτοὺς ἐν περιπτώσει ἀντιστάσεως βεβαίαν τύχην, μετενόησαν, καὶ ἔστειλαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον δέκα τὰ τῶν Μακεδόνων φρονοῦντας πρέσβεις, ὅπως μεταβιβάσωσι δουλικῶς εἰς τὸν βασιλέα τὰ συγχαρητήρια τῆς πόλεως ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ ἐκ τῆς χώρας τῶν Τριβαλλῶν καὶ Ἰλλυριῶν ἐπανόδῳ καὶ ἐπὶ τῇ τιμωρίᾳ τῶν Θηβαίων. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀντὶ πάσης πρὸς τὰς ἀκαίρους τῶν Ἀθηναίων κολακείας ἀπαντήσεως ἀπήτησε τὴν εἰς αὐτὸν παράδοσιν τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Λυκούργου, τῶν στρατηγῶν Χάρητος καὶ Χαριδήμου καὶ ἄλλων τινῶν ἀντιθέτων τῶν Μακεδόνων ἐκ τῶν ἰδίως ὑποκινησάντων καὶ ὑποστηριξάντων τὴν ἀποστασίαν τῶν Θηβαίων. Ἀλλὰ τέλος ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Δημάδου καὶ τοῦ Φωκίωνος, οὓς ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, νὰ μετριάσῃ τὴν ὀργήν του, ἀρκούμενος εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Χαριδήμου. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα, ὅστις εἶχεν ἀνάγκην πεπειραμένων στρατηγῶν διὰ τὸν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου πόλεμον, ὃν ἔβλεπεν ἤδη μονονοὺ κηρυσσόμενον.

ε'

Ἡ διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπιστρέψας μετὰ τὴν καθησύχασιν τῆς Ἑλλάδος τὸ φθινόπωρον τοῦ 335 π. Χ. εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἠδύνατο ἤδη νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς ἐπὶ τὴν Περσίαν στρατείας. Ἓν ἔτος καὶ ὀλίγοι μόνον μῆνες εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον, καὶ ὅμως

ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Εὐρώτα καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι τοῦ Εὐξείνου εἶχον αἰσθανθῆ οἱ λαοὶ τὴν στιβαρὰν χεῖρα, ἥτις διεῖπε τὰ τῆς Μακεδονίας. Τῶν λαῶν δὲ τούτων τινὲς μὲν ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, τινὲς δὲ σύμμαχοι αὐτοῦ, καὶ ἄλλοι ἀνεγνώριζον ἁπλῶς τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν. Ἐκ δὲ τούτων πάντων τὴν πίστιν τῶν Ἑλλήνων ἐξησφάλιζον ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ πανικὸς ὃν προεκάλεσεν ἡ καταστροφὴ τῶν Θηβῶν καὶ αἱ ἐν τῇ Καδμείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐγκαθιδρυμέναι μακεδονικαὶ φρουραί, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ πρόσχημα τοῦ κατὰ τῆς Περσίας πολέμου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ τιμωρία δῆλα δὴ τῶν βαρβάρων διὰ τὰς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπενεχθείσας ὕβρεις καὶ τὴν βεβήλωσιν τῶν ἑλληνικῶν ἱερῶν, ὧν ἐκδικητὴς παρουσιάζετο ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων.

Αἱ παρασκευαὶ τοῦ μελετωμένου πολέμου δὲν ἦσαν μόνον στρατιωτικαί, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικαί. Ὅτε παρέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν βασιλείαν, ἑξήκοντα μόλις τάλαντα εὗρεν ἐν τῷ δημοσίῳ θησαυρῷ, ἀπέναντι δὲ τούτων ἡ Μακεδονία ἦτο βεβαρημένη ὑπὸ βασιλικοῦ χρέους ἀνερχομένου εἰς πεντακόσια τάλαντα. Καὶ ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος ἐχρειάσθη καὶ ἄλλα ὀκτακόσια τάλαντα χάριν τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν. Δὲν γνωρίζομεν πόθεν ἐπορίσθη ὁ βασιλεὺς τὸ ὑπέρογκον τοῦτο ποσόν. Ἀλλὰ πιθανὸν εἶνε, ὅτι εἰς τῶν οἰκονομικῶν συνδυασμῶν, δι' ὧν ἐπετεύχθη ἡ εὕρεσις τοῦ χρήματος, ὑπῆρξε καὶ ἡ νομισματικὴ μεταρρύθμισις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀναγαγόντος τὸν διμεταλλισμόν, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, καὶ διατηρήσαντος μὲν τὸν σταθμὸν καὶ τὸ ἀκήρατον μέταλλον τῶν φιλιππείων χρυσῶν στατήρων, κόψαντος δὲ ἀργυρᾶ νομίσματα κατὰ τὸ παρ' Ἕλλησι κρατοῦν σύστημα.

ΑΡΓΥΡΟΥΝ ΤΕΤΡΑΔΡΑΧΜΟΝ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὅτε δ' ἐπερατώθησαν αἱ παρασκευαί, ἅμα τῇ ἀρχῇ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 334 π. Χ., ἀφήσας ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Μακεδονίᾳ ἐπίτροπον τοῦ θρόνου τὸν Ἀντίπατρον, ἐξεκίνησεν, ἄγων τὸν στρατὸν διὰ τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ τῆς θρᾳκικῆς παραλίας εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ στρατὸς ὁ προωρισμένος νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Πέρσας διὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος γενομένην ἐπιδρομὴν ἀπεῖχε παρὰ πολὺ

κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀμετρήτων μυριάδων τοῦ Ξέρξου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠδύνατο μὲν νὰ συναθροίσῃ ἐκ τῶν ὑπηκόων καὶ συμμάχων τῆς Μακεδονίας λαῶν ὄχλον πολὺν καὶ νὰ ῥίψῃ αὐτὸν κατὰ τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ τοιοῦτος ὄγκος οὔτε νὰ συγκρατηθῇ, οὔτε νὰ συντηρηθῇ θὰ ἦτο εὔκολον. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος δὲν ἤθελε νὰ καταστρέψῃ τὴν στρατιωτικὴν ἑνότητα καὶ πειθαρχίαν τῶν Μακεδόνων καὶ τὸ πολεμικὸν ἐκεῖνο σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐχρεώστει τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἐπιτυχίας ὁ πατήρ του. Διὰ τοῦτο προετίμησε νὰ συμπαραλάβῃ σχετικῶς εὐάριθμον καὶ εὐδιοίκητον στρατὸν, οὗ τὸ κέντρον καὶ τὴν ψυχὴν ἀπετέλουν οἱ δεδοκιμασμένοι καὶ πιστοὶ Μακεδόνες του ὑπὸ τοὺς πεπειραμένους αὐτῶν στρατηγοὺς, ὧν πολλοὺς εἶχον ἤδη λευκάνει αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ Φιλίππου.

Ὁ Ἀλέξανδρος οὕτω πράττων δὲν παρεγνώριζεν οὔτε τὴν ἔκτασιν οὔτε τὸ μέγεθος τῆς περσικῆς μοναρχίας. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης δὲν ἐλάνθανεν αὐτὸν, ὅτι τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο βασίλειον κατεβιβρώσκετο ἀπὸ μακροῦ ὑπὸ φθοροποιοῦ σηπεδόνος, τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη τύχει τῆς εὐκαιρίας νὰ παρατηρήσωσιν ἐκ τοῦ πλησίον οἱ μύριοι. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔβλεπεν, ὅτι ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ὅπως ἀναλάβῃ ἐκεῖνος καὶ τελέσῃ ὅ τι ἠδύνατο νὰ εἶνε πρὸ πολλοῦ τετελεσμένον, ἂν ἐπεχείρει αὐτὸ ἡ Ἑλλὰς ὁμονοοῦσα, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ πράξῃ ὁ Ἀγησίλαος καὶ ὁ Φεραῖος Ἰάσων, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶχεν ὀνειρευθῇ ὁ Ἰσοκράτης καὶ δὲν εἶχε προφθάσει νὰ ἐκτελέσῃ ὁ Φίλιππος.

ΔΑΡΕΙΟΣ Ο ΚΟΔΟΜΑΝΝΟΣ

Ἐπὶ τοῦ κλονιζομένου θρόνου τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἐκάθητο τότε, ἀνελθὼν εἰς αὐτὸν ὀλίγον πρὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐδολοφονήθη ὁ Φίλιππος, Δαρεῖος Γ' ὁ Κοδομαννὸς, βασιλεὺς ἀγαθὸς καὶ γενναῖος, ἀλλ' ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸ ἔνεκα μακρᾶς σειρᾶς σφαλμάτων τῶν προκατόχων αὐτοῦ σαλευόμενον κράτος. Ὁ Δαρεῖος δὲν ἐφάνη μὲν ἀπαθὴς, ὅτε ὁ Φι-

λιππος ἔπεμψεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τὸν Παρμενίωνα καὶ τὸν Ἄτταλον. Ἀλλὰ, κυμαινόμενος ὑπὸ τῶν ἐλπίδων, ἃς παρέσχον εἰς αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως ὁ φόνος τοῦ Φιλίππου, ἡ στάσις τοῦ Ἀττάλου, αἱ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Τριβαλλῶν, τῶν Ἰλλυριῶν στρατεῖαι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ αἱ μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνεννοήσεις ἑαυτοῦ, ἠρκέσθη ἀναμένων τὰ πάντα παρὰ τοῦ Ῥοδίου Μέμνονος, ὃν εἶχεν ἀποστείλει μετὰ μισθοφόρων κατὰ τῶν στρατηγῶν τοῦ βασιλέως. Καὶ ὁ μὲν Μέμνων ἀνεδείχθη ἀληθῶς δραστηριώτατος, ἀγωνιζόμενος ἐναντίον τῶν Μακεδόνων ἀπὸ τῆς Αἰολίδος μέχρι τῆς Τρῳάδος καὶ προχωρῶν μέχρις αὐτῆς τῆς Προποντίδος, ἀλλ' ἐξ ἀσυγγνώστου λάθους οὔτε αὐτὸς ἐφρόντισε νὰ καταλάβῃ τὰς περὶ τὸν Ἑλλήσποντον ὀχυρὰς θέσεις, οὔτε ὁ περσικὸς στόλος, ὅστις ἠδύνατο ἐπιτυχῶς νὰναχαιτίσῃ τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, εὑρέθη ἕτοιμος ἐν καιρῷ.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον στρατὸς τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐκ Πέλλας ἀναχωρήσεως ἔφθασεν εἰς τὴν Σηστόν, ὅπου ἀνέμενεν αὐτὸν ὁ στόλος τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων, συνιστάμενος ἐν ὅλῳ μόνον ἐξ ἑκατὸν ἑξήκοντα τριήρων καὶ πολλῶν φορτηγίδων. Ἐκεῖ δὲ ὁ μὲν Παρμενίων ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ διαβιβάσῃ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ πεζοῦ στρατοῦ καὶ τὸ ἱππικὸν εἰς τὴν Ἄβυδον κατὰ τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος διεπεραιώθη τὸ πρῶτον ἐκ Σηστοῦ εἰς τὴν ἀκροτάτην πόλιν τῆς θρακικῆς χερσονήσου, τὸν Ἐλεοῦντα, ὅπως τελέσῃ θυσίαν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πρωτεσιλάου, τοῦ ἥρωος, ὅστις πρῶτος τῶν μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐπὶ τὴν Τροίαν στρατευομένων ἐμυθεύετο θεὶς τὸν πόδα ἐπὶ τὴν γῆν τῆς Ἀσίας. Μετὰ δὲ τὴν θυσίαν ὁ βασιλεύς, ἐπιβὰς τῆς στρατηγίδος καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς κυβερνῶν τὸ πηδάλιον, διέβη εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτήν, ἀφ' οὗ πρῶτον, κατὰ τὸ μέσον τοῦ πόρου τοῦ Ἑλλησπόντου εὑρισκομένης τῆς νηὸς, σφάξας ταῦρον, ἔχυσεν εἰς τὸν πόντον ἐκ χρυσῆς φιάλης σπονδὴν εἰς τὰς Νηρηίδας καὶ τὸν Ποσειδῶνα. Ὅτε δὲ ἡ ναῦς προσωρμίσθη, πρῶτος ἐπήδησεν ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν γῆν τῆς Ἀσίας, πάνοπλος, ὡσεὶ σπεύδων νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς ἠπείρου, ἥτις ἔμελλε νὰ κηρύξῃ αὐτὸν κατακτητὴν καὶ δεσπότην.

Μετ' ὀλίγον εὑρίσκετο ἐν τῇ γῇ τῆς Τρῳάδος, καὶ, λησμονήσας πρὸς στιγμὴν τὸν βασιλέα καὶ τὸν μέλλοντα κατακτητὴν, ἔσπευσεν εἰς τὸ Ἴλιον ὡς λατρευτὴς τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐκεῖ ἔθυσεν εἰς τὴν πολιοῦχον Ἀθηνᾶν, καὶ ἀνέθηκεν εἰς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς τὴν ἰδίαν

ἑαυτοῦ πανοπλίαν, λαβὼν ἀντ' ἐκείνης τινὰ τῶν ὅπλων, ἅτινα ἐνομίζοντο σωζόμενα ἐκ τῶν χρόνων τοῦ τρωικοῦ πολέμου. Ταῦτα λέγεται ὅτι ἔφερον κατόπιν οἱ ὑπασπισταὶ πρὸ αὐτοῦ εἰς τὰς μάχας. Ὅτε δ' ἐπεδείχθησαν εἰς αὐτὸν τὰ ἐρείπια τοῦ μεγάρου τοῦ Πριάμου μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ βωμοῦ τοῦ Ἑρκείου Διός, ἔθυσεν ἐπ' αὐτοῦ, οἱονεὶ θέλων νὰ ἐξευμενίσῃ τὴν σκιὰν τοῦ γηραιοῦ ἄνακτος δι' ὅσα ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ γένους τοῦ Νεοπτολέμου, εἰς ὃ ἀνήρχοντο οἱ πρόγονοί του. Ἀλλὰ κυρίως τοῦ Ἀχιλλέως ὁ τάφος ἐπέσπασε τὰς φροντίδας τοῦ Τημενίδου. Καὶ ἤλειψε λοιπὸν δι' ἐλαίου κατὰ τὰ νεκρικὰ τῶν Ἑλλήνων νόμιμα τὴν στήλην, ὑφ' ἣν ἐλέγετο κείμενος ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως, καὶ, περιδραμὼν γυμνὸς αὐτὴν κατὰ τὸ ἔθος μετὰ τῶν ἑταίρων, κατέθηκεν ἐπ' αὐτῆς στέφανον ἀφοσιώσεως καὶ θαυμασμοῦ. Οἱ μεταγενέστεροι διηγοῦντο, ὅτι καὶ ἐμακάριζε τὸν νεκρὸν, ὅτι καὶ ζῶν ἔτυχε φίλου πιστοῦ καὶ τελευτήσας εὗρε μέγαν κήρυκα τῆς ἀνδρείας. Ὁ Ἀλέξανδρος ταῦτα λέγων δὲν ἠδύνατο νὰ προμαντεύσῃ, ὅτι τὸν μὲν ἥρωα ὃν ἐλάτρευεν ἀνέδειξε μέγαν τὸ κάλλος τῆς ποιήσεως, ἐκεῖνον δ' ἔμελλε νὰ δοξάσῃ ἡ ἀλήθεια τῆς ἱστορίας.

ς΄

Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν μάχη.

Ὁ Ἀλέξανδρος προχωρήσας ἠνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ, ὅστις, διαβὰς πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Παρμενίωνα ἐκ Σηστοῦ εἰς τὴν Ἄβυδον, εἶχε στρατοπεδεύσει ἐν τῇ πεδιάδι τῆς τρωικῆς Ἀρίσβης πλησίον τῆς Ἀβύδου. Γενομένης δ' ἐπιθεωρήσεως τοῦ στρατοῦ, εὑρέθη οὗτος ἀποτελούμενος ἐν ὅλῳ ἐκ τριάκοντα μὲν χιλιάδων πεζῶν, ἱππέων δὲ τετρακισχιλίων πεντακοσίων. Καὶ τῶν μὲν πεζῶν δώδεκα μὲν χιλιάδες ἦσαν Μακεδόνες, ἑπτακισχίλιοι δὲ οἱ σύμμαχοι καὶ πεντακισχίλιοι οἱ μισθοφόροι. Πλὴν δὲ τούτων, ὧν ἁπάντων τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν ἀναθέσει ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν Παρμενίωνα, συνηκολούθουν πεντακισχίλιοι μὲν Θρᾷκες, Τριβαλλοὶ καὶ Ἰλλυριοί, χίλιοι δὲ Ἀγριᾶνες καὶ τοξόται, ἕκαστοι ὑπὸ ἰδίους ἡγεμόνας. Τῶν δὲ ἱππέων χίλιοι μὲν καὶ πεντακόσιοι ἦσαν Μακεδόνες, ἀρχηγὸν ἔχοντες Φιλώταν τὸν υἱὸν τοῦ Παρμενίωνος, χίλιοι δὲ καὶ πεντακόσιοι Θεσσαλοὶ ὑπὸ τὸν Κάλλαν, τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων ἑξακόσιοι ἐν ὅλῳ, ὧν ἡγεῖτο ὁ Ἐρίγυιος. Τέλος δὲ συνεπληροῦτο τὸ ἱππικὸν ὑπὸ ἐννεακοσίων Θρᾳκῶν καὶ Παιόνων προδρόμων ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ, προέβη διὰ τῆς Περκώτης εἰς τὴν Λάμψακον, ἥτις προσεχώρησεν εἰς τὸν βασιλέα, εἶτα δ' ἐκεῖθεν διὰ τῆς παραλίας ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Πρίαπον, κειμένην κατὰ τὴν Προποντίδα παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Γρανικοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὅστις, ἔκ τινος τῶν ῥάχεων τῆς Ἴδης πηγάζων καὶ πρὸς βορρᾶν ῥέων, χύνει τὰνεπαρκῆ ῥεύματά του εἰς τὸν κόλπον τῆς Κυζίκου. Οἱ Μακεδόνες δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσιν ἐν θριαμβευτικῇ πορείᾳ, ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ Ἀρίσβης μέχρι Πριάπου, διότι τὴν δεξιὰν τοῦ Γρανικοῦ ὄχθην κατεῖχεν ἤδη στρατιὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ Δαρεῖος, μανθάνων τὰς παρασκευὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶχε προστάξει τὸν στόλον νὰ ἑτοιμασθῇ, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' εἴδομεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἠδυνήθη νὰ διαβῇ τὸν Ἑλλήσποντον, πρὶν ἢ ὁ περσικὸς στόλος φθάσῃ εἰς τὸ στενόν. Συγχρόνως δὲ οἱ σατράπαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνήθροιζον διαταγῇ τοῦ μεγάλου βασιλέως στρατὸν, ὅστις καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀλέξανδρος διέβαινεν εἰς τὴν Ἀσίαν εἶχεν ἤδη συγκεντρωθῇ κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἴδης ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ζελείας. Ὁ στρατὸς, ὅστις προωρίζετο ὅπως ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, δὲν ἦτο ἄξιος περιφρονήσεως οὔτε ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν, οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν τῶν μαχητῶν. Ἦσαν εἰκοσακισχίλιοι Πέρσαι ἱππεῖς καὶ ἰσάριθμοι σχεδὸν Ἕλληνες πεζοὶ μισθοφόροι. Ἀλλ' ἔλειπεν ὅμως ἀπὸ τοῦ στρατοῦ ἐκείνου ἡ ἑνότης. Ἔλειπε κοινὸς ἀρχηγὸς, ἱκανὸς αὐτὸς μὲν νὰ βουλευθῇ, αὐτὸς δὲ νὰ διατάξῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὰ πρέποντα καὶ συμφέροντα. Τὴν ἀρχηγίαν εἶχον κοινῇ οἱ ἡγεμόνες τῶν καθ' ἕκαστα σωμάτων, ἐν οἷς πλὴν τοῦ Μέμνονος καὶ τοῦ ὑπάρχου τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίας Ἀρσίτου διεκρίνοντο οἱ σατράπαι τῆς Λυδίας καὶ τῆς Μεγάλης Φρυγίας, ὁ ὕπαρχος τῆς Καππαδοκίας καὶ διάφοροι ἄλλοι Πέρσαι μεγιστᾶνες καὶ συγγενεῖς τοῦ Δαρείου. Ἐν δὲ συνεδρίῳ τῶν στρατηγῶν ἤδη ὅτε ὁ στρατὸς εἶχε συναθροισθῇ ἐν Ζελείᾳ ἐγεννήθη διαφωνία γνωμῶν περὶ τοῦ γενικοῦ σχεδίου τοῦ πολέμου. Ὁ Μέμνων προέτεινεν, ὅπως ἀποφύγωσι νὰντεπεξέλθωσι πρὸς τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες καὶ πεζοὺς εἶχον περισσοτέρους καὶ ἡγεμόνα τὸν Ἀλέξανδρον, ἐν ᾧ τῆς περσικῆς στρατιᾶς δὲν ἡγεῖτο αὐτὸς ὁ Δαρεῖος. Ἡ δὲ γνώμη αὐτοῦ ἦτο, ὅτι ἔπρεπε νὰ δηώσωσι μὲν τὴν χώραν, εἰς ἣν εἶχεν ἤδη ἀποβῇ ὁ βασιλεὺς, ὅπως διὰ τῆς σπάνιος τῶν ἐπιτηδείων ἐμποδίσωσι τὴν εἰς τὰ πρόσω πορείαν τῶν Μακεδόνων, νὰ διαβιβάσωσι δὲ εἰς

τὴν Μακεδονίαν δυνάμεις ναυτικὰς καὶ πεζικὰς, μετάγοντες οὕτω τὸν ὅλον πόλεμον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ μετατρέποντες αὐτὸν ἀπὸ ἀμυντικοῦ εἰς ἐπιθετικόν. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ Μέμνονος δὲν ἔγεινε δεκτὸν ὑπὸ τῶν συστρατήγων, οἵτινες ἐπέμειναν εἰς τὴν ἄμεσον συνάντησιν τῶν Μακεδόνων. Τότε οἱ Πέρσαι μετὰ τῶν συμμάχων Ἑλλήνων μισθοφόρων προεχώρησαν ἐκ Ζελείας εἰς τὸν Γρανικόν. Οὗτος δὲ εἶνε ὁ στρατὸς ὃν εὗρεν ἀντιπαρατεταγμένον ἀντιπέραν τοῦ ποταμοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν ἀριστερὰν τοῦ Γρανικοῦ ὄχθην κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 334 π. Χ.

Ὁ Ἀλέξανδρος εὐθὺς ὡς ἠγγέλθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν προαποσταλέντων εἰς κατόπτευσιν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς εὑρίσκετο ἤδη παρατεταγμένος, συνέτασσε τὴν στρατιὰν ὡς εἰς μάχην. Τότε προσελθὼν ὁ Παρμενίων συνεβούλευσε τὸν βασιλέα νὰ καταστρατοπεδεύσωσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος κατὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι οἱ πολέμιοι διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ πεζικοῦ αὐτῶν στρατεύματος δὲν θὰ διενυκτέρευον ἐκεῖ πλησίον καὶ οὕτως οἱ Μακεδόνες θὰ προέφθανον τὴν ὑστεραίαν ἅμα τῇ πρωΐᾳ νὰ διέλθωσι τὸν ποταμὸν πρὶν ἢ ἐκεῖνοι παραταχθῶσιν. Ὁ στρατηγὸς παρέστησεν εἰς τὸν βασιλέα ζωηρῶς τοὺς κινδύνους τῆς ἀμέσου διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ, οὗ πολλὰ μέρη ἐφαίνοντο βαθέα, αἱ δὲ ἀντιπέραν ὄχθαι ἦσαν ὑπερύψηλοι καὶ κρημνώδεις. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεκρίθη εἰς τὸν Παρμενίωνα, ὅτι γινώσκει μὲν ταῦτα πάντα, ἀλλ' αἰσχύνεται τὸν μὲν Ἑλλήσποντον νὰ ἔχῃ διαβῇ εὐπετῶς, νὰ ἐμποδισθῇ δὲ ἀπὸ τῆς διαβάσεως ὑπὸ τοῦ μικροῦ ἐκείνου ῥεύματος. Εἰπὼν δὲ ταῦτα, τὸν μὲν Παρμενίωνα ἔστειλε νὰναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος, αὐτὸς δ' ἀνέλαβε τὴν τοῦ δεξιοῦ.

Οἱ Πέρσαι ἔβλεπον τὰ γινόμενα ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατοπέδῳ, ἐπειδὴ μόνον τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ ἐχώριζε τοὺς δύο ἀντιμάχους στρατούς. Ὡς λοιπὸν εἶδον, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις διεκρίνετο ἐκ τῆς λαμπρότητος τῶν ὅπλων καὶ ἐκ τῆς εὐλαβοῦς θεραπείας τῶν περὶ αὐτὸν, ἐτάχθη ἀπέναντι τῆς εὐωνύμου αὐτῶν πτέρυγος, ἔσπευσαν νὰ τάξωσι κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ὄχθης πυκνὰς τὰς ἴλας τῶν ἱππέων. Ἐν γένει δὲ οἱ Πέρσαι εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἔταξαν τὸ ἱππικὸν, διὰ τούτου κυρίως θέλοντες νὰ παρακωλύσωσι τὴν διάβασιν τοῦ ἐχθροῦ, τοὺς δὲ πεζοὺς μισθοφόρους ἔταξαν ὄπισθεν ἐπί τινος λόφου ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἀπὸ τῆς πρώτης γραμμῆς. Ὅλως δ' ἐναντία ὑπῆρξεν ἡ παράταξις τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τούτου τὸ μὲν κέντρον ἀπετελεῖτο ὑπὸ τῶν πεζῶν, αἱ δὲ πτέρυγες ὑπὸ τῶν ἱππέων, τῶν μὲν Μακεδόνων ὑπὸ τὸν Φιλώταν, πλη-

σίον ἐχόντων τοὺς τοξότας καὶ τοὺς Ἀγριᾶνας ἀκοντιστάς, κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, ὅπου ἦτο τεταγμένος ὁ Ἀλέξανδρος, τῶν δὲ συμμάχων κατὰ τὸ ἀριστερόν, οὗ ἡγεῖτο ὁ Παρμενίων. Ἀφ' οὗ δ' ἀντιπαρετάχθησαν οὕτω τὰ στρατεύματα, ἐπί τινα μὲν χρόνον ἀνέμενον ἐν ἡσυχίᾳ καὶ σιγῇ. Ἀλλὰ τέλος ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ, παρακινήσας τοὺς περὶ αὐτὸν νά τον ἀκολουθήσωσι καὶ νἀγωνισθῶσι μετ' ἀνδρείας, προξέταξε νὰ προχωρήσωσι.

Πρώτη εἰσώρμησεν εἰς τὸν ποταμὸν ἡ ἴλη τοῦ Σωκράτους, ἣν ἦγε Πτολεμαῖος ὁ Φιλίππου, ἥτις ἐτύγχανεν ἔχουσα κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὴν ἡγεμονίαν παντὸς τοῦ ἱππικοῦ, καὶ ἀμέσως μετ' αὐτὴν Ἀμύντας ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρραβαίου, ἄγων τοὺς Παίονας καὶ μίαν τάξιν ὑπασπιστῶν. Ἠκολούθησε δὲ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν μέσῳ τοῦ ἤχου τῶν σαλπίγγων καὶ τοῦ πολεμικοῦ ἀλαλαγμοῦ ἄγων τὸ δεξιὸν κέρας λοξῶς, ὅπως προσβάλῃ αὐτὸ τὸ κέντρον τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐν τούτοις δ' ἐπλησίασαν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην οἱ περὶ τὸν Ἀμύνταν καὶ τὸν Πτολεμαῖον. Ἀλλ' ἡ ἀπόβασις δὲν ἦτο εὐχερής, διότι προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἀκοντίων τῶν Περσῶν, ὧν ἄλλοι μὲν ἔβαλλον ἀπὸ τῆς ὄχθης, ἄλλοι δὲ κατὰ τὰ χθαμαλώτερα αὐτῆς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ποταμὸν καταβαίνοντες. Ἐν ᾧ δὲ οὕτω δεινῶς ἐκακοπάθουν κατὰ τὴν πρώτην προσβολὴν οἱ Μακεδόνες καὶ οἱ πρῶτοι πρὸς τοὺς Πέρσας συμπλακέντες κατεκόπτοντο, πλησιάσας ἤδη ὁ Ἀλέξανδρος ἐμβάλλει πρῶτος εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς περσικῆς γραμμῆς, ὅπου ἦσαν τεταγμένοι οἱ πυκνοὶ στοῖχοι τοῦ ἱππικοῦ καὶ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν ἡγεμόνες. Ἐκεῖ συγκροτεῖται μάχη κρατερά, διευκολύνουσα οὐχ ἧττον τὴν κατ' ὀλίγον διάβασιν τῶν μακεδονικῶν ταγμάτων εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην. Ἀλλ' οἱ Πέρσαι δὲν ὑποχωροῦσιν. Ἵπποι συνέχονται μεθ' ἵππων καὶ ἄνδρες μετ' ἀνδρῶν, οὕτως ὥστε εἰ καὶ ἡ μάχη ἐγίνετο ἀπὸ τῶν ἵππων, ἀλλ' ὡμοίαζε μᾶλλον πρὸς πεζομαχίαν διὰ τὸ συμπαγὲς τῶν μαχομένων ἵππων καὶ ἀνδρῶν καὶ διὰ τὸ συνεχὲς τοῦ ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνος. Τέλος ἐν τῇ ἰσοπάλῳ τῶν ἑκατέρωθεν μαχομένων ἀνδρείᾳ ἡ τῶν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ῥώμη καὶ ἐμπειρία κατισχύουσι τῶν πολεμίων, ἡ μακρὰ τῶν Μακεδόνων λόγχη ὑπερτερεῖ τοῦ βραχέος τῶν Περσῶν ἀκοντίου, τοῦ παλτοῦ.

Οἱ Μακεδόνες ἔχουσιν ἤδη ἀποβῆ εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Γρανικοῦ, ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἐξακολουθεῖ οὐχ ἧττον μανιώδης. Τὸ δόρυ τοῦ Ἀλεξάνδρου συντρίβεται. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀναβολεύς αὐτοῦ, παρ' οὗ ἐζήτησε τὸ ἰδικόν

του, ἐμάχετο ἤδη διὰ τοῦ ἡμίσεος τοῦ τεθραυσμένου αὐτοῦ δόρατος. Τέλος λαμβάνει ὁ βασιλεὺς τὸ δόρυ Δημαράτου τοῦ Κορινθίου. Μετ' ὀλίγον ἐφάνη ὁπόσην ἀληθῶς εἶχεν ἀνάγκην σώων ὅπλων, διότι ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἐγίνετο καταφανὴς ἐπὶ τοῦ ἵππου ἐκ τῆς διαπρεποῦς αὐτοῦ πέλτης καὶ τῶν μεγάλων ἑκατέρωθεν τοῦ κράνους λευκῶν πτερῶν, εἶχεν ἤδη καταστῆ ὁ σκοπὸς τῆς προσβολῆς τῶν Περσῶν. Περὶ αὐτὸν ἀθροίζονται οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν πολεμίων ἱππέων. Τὸ δόρυ Μιθριδάτου τοῦ γαμβροῦ τοῦ Δαρείου, διαρρῆξαν τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀλεξάνδρου

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΧΟΜΕΝΟΣ ΑΦ' ΙΠΠΟΥ
ΑΓΑΛΜΑ ΕΝ ΤΩι ΜΟΥΣΕΙΩι ΤΗΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ

καὶ τὴν δεξιὰν ἐπωμίδα, διήλασε διὰ τοῦ θώρακος. Ὁ βασιλεὺς πλήσσει διὰ τοῦ δόρατος τὸν Πέρσην καὶ ῥίπτει αὐτὸν νεκρόν. Βλέπων δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μιθριδάτου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ῥοισάκης παίει διὰ τοῦ ξίφους τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ τὴν πληγὴν λαμβάνει τὸ κράνος ἀποθραυσθέν, καὶ ὁ βασιλεὺς σωθεὶς διατρυπᾷ τὸ στέρνον τοῦ τολμητίου. Ἤδη ὁ Ἀλέξανδρος, συντριβέντος τοῦ δόρατος, μάχεται διὰ μόνου τοῦ ἐγχειριδίου, περιβαλλόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Σπιθριδάτης ὁ σατράπης τῆς Λυδίας ἔχει ἤδη ὑψώσει κατ' αὐτοῦ ὄπισθεν τὴν

κοπίδα. Ὁ βασιλεὺς διατρέχει τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐλαύνει δρομαῖος Κλεῖτος ὁ Δρωπίδου ὁ ἐπικαλούμενος μέλας καὶ προφθάσας ἀποκόπτει τὸν ὦμον τοῦ Σπιθριδάτου μετὰ τῆς κοπίδος καὶ θανατόνει τὸν σατράπην.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ ἀγὼν γενικεύεται περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ οἱ Μακεδόνες πολεμοῦσιν ὁλονὲν γενναιότερον, συντελεσθείσης τῆς διαβάσεως τοῦ ὅλου στρατοῦ. Μετ' οὐ πολὺ τὸ μέσον τῶν Περσῶν ὑποχωρεῖ, εἰς δὲ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην τοῦ κέντρου ἐπακολουθεῖ γενικὴ φυγὴ τῶν Περσῶν, γενικὴ δίωξις τῶν Μακεδόνων. Περὶ τοὺς χιλίους ὑπῆρξαν οἱ φονευθέντες ἱππεῖς τῶν Περσῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν πολλοὶ τῶν ἡγεμόνων πλὴν τοῦ Ἀρσίτου, ὅστις ἐκ μὲν τῆς μάχης ἐξέφυγεν, ἔπειτα δ' ηὐτοκτόνησεν ἐν Φρυγίᾳ ἐξ αἰσχύνης ἐπὶ τῇ συμφορᾷ. Οἱ δὲ λοιποὶ Πέρσαι ἱππεῖς ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγωσιν, ἐπειδὴ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἐπὶ μακρὸν δίωξιν αὐτῶν. Ὁ ἀγὼν δὲν ἠδύνατο ἀληθῶς νὰ θεωρηθῇ πεπερατωμένος ἐφ' ὅσον δὲν κατεβάλλοντο οἱ σύμμαχοι τῶν Περσῶν πεζοὶ Ἕλληνες μισθοφόροι, οἵτινες ἔνθεν μὲν διὰ τὴν ἔλλειψιν στρατηγικοῦ σχεδίου καὶ ἑνότητος ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ, ἔνθεν δὲ διὰ τὴν καταλαβοῦσαν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ἐκβάσει τοῦ ἀγῶνος ἔκπληξιν, εἶχον μείνει ἀμέτοχοι, ἀναμένοντες ἀπωτέρω τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐπὶ τοῦ λόφου ἔνθα εἶχον ταχθῆ. Καὶ ἠγωνίσθησαν μὲν καὶ οὗτοι γενναίως, ἀλλ' ἡ ἥττα αὐτῶν ὑπῆρξε ταχεῖα καὶ ὁλοσχερής. Περὶ τοὺς δισχιλίους ἐζωγρήθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ κατεκόπησαν ἅπαντες πλὴν εἴ τις διέλαθε κρυβεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς.

Τοιαύτη νίκη δι' ἀναλόγως μικρῶν κερδηθεῖσα ἀπωλειῶν, ἂς ἡ ὀλιγώτερον ἀπίθανος τῶν παραδόσεων περιορίζει εἰς ὀγδοήκοντα πέντε περίπου ἱππεῖς καὶ τριάκοντα πεζούς, πρὸς οὓς ἀναλογοῦσι τραυματίαι περὶ τοὺς χιλίους, ἦτο τῷ ὄντι ἐπιφανής. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠδύνατο νὰ εἶνε λίαν ηὐχαριστημένος ἐκ τῆς ῥώμης καὶ τῆς γενναιότητος τῶν μαχητῶν του. Θέλων δὲ νὰ τιμήσῃ προσηκόντως τὴν ἀτυχήσασαν ἀνδρείαν, τοὺς μὲν νεκροὺς ἔθαψε μετὰ πάσης τιμῆς καὶ εἰς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι οἰκείους αὐτῶν παρέσχεν ἀτέλειαν, τοὺς δὲ τετρωμένους περιέθαλψε μετὰ πολλῆς φροντίδος, ἐπισκεφθεὶς ἕνα ἕκαστον καὶ ἐπιδείξας στοργὴν καὶ ἐνδιαφέρον περὶ αὐτῶν. Ἔθαψε δὲ καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν Περσῶν καὶ τοὺς νεκροὺς τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων τῶν μετὰ τῶν πολεμίων κατ' αὐτοῦ ἀγωνισθέντων. Ἀλλὰ τοὺς ἐξ αὐτῶν ζωγρηθέντας ἔπεμψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν δεσμίους, καταδικάσας αὐτοὺς εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα

ὡς πολεμήσαντας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῶν βαρβάρων παρὰ τὰ κοινὰ δόγματα τῶν Ἑλλήνων. Τῶν δὲ κατὰ τὴν πρώτην προξβολὴν πεσόντων εἰκοσιπέντε ἱππέων διέταξε νὰ στηθῶσιν ἐν Δίῳ τῆς Μακεδονίας χαλκοῖ ἀνδριάντες, ὧν τὴν κατασκευὴν ἀνέθηκεν εἰς τὸν γλύπτην Λύσιππον, τὸν μόνον εἰς ὃν ἐπέτρεπε νὰ πλάσσῃ ἀνδριάντας αὐτοῦ, ὡς ὁ Ἀπελλῆς ἦτο ὁ μόνος ζωγράφος παρ' οὗ ἠξίου νὰ γράφωνται αἱ εἰκόνες του. Ἐκ δὲ τῶν πλουσίων λαφύρων, ἅτινα ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ, ὁ Ἀλέξανδρος εἰς μὲν τὴν Ὀλυμπιάδα ἔστειλε πολύτιμα δῶρα, εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας τριακοσίας πανοπλίας περσικὰς ὡς ἀνάθημα εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, κελεύσας νὰ ἐπιγραφῶσιν ἐπ' αὐτῶν αἱ λέξεις *Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων*. Οὕτως ὁ νεαρὸς νικητὴς τὴν δεκάτην τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ νίκης ἐθεώρησε χρέος νὰ στείλῃ εἰς τὴν μητέρα τὴν φύσασαν καὶ εἰς τὴν θεὰν τῆς πόλεως ἐκείνης, ἣν ἐθεώρει ὡς πνευματικὴν αὐτοῦ μητέρα καὶ μητρόπολιν τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐκείνου, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐθριάμβευσε τὸ πρῶτον κατὰ τῶν βαρβάρων.

ζ'

Μέχρι Φρυγίας.

Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχε μεγάλας τὰς συνεπείας. Οὐ μόνον εἶχε κατασυντριβῆ ὁ στρατὸς τῶν μισθοφόρων, οἵτινες ἔμελλον νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, οὐ μόνον εἶχον πέσει ἡγεμόνες Πέρσαι, παρ' ὧν ὁ Δαρεῖος ἀπεξεδέχετο τὴν ἄμυναν τῆς χώρας, καὶ μετ' αὐτῶν εἶχε στερηθῆ ἡ Περσία χιλίων γενναίων αὐτῆς τέκνων, ἀλλὰ, τὸ κυριώτατον, τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου εἶχε περιβληθῆ διὰ μιᾶς αἴγλην καὶ γοητείαν, πρὸ τῆς ὁποίας οἱ Πέρσαι καθίσταντο ἀνίσχυροι νὰ συγκρατήσωσι τὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νίκης, ἔσπευσεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὰ πρόσω. Ἡ ὁδὸς ἣν ὤφειλε νὰ τραπῇ ὑπεδεικνύετο οὕτως εἰπεῖν ἀφ' ἑαυτῆς. Ἦτο ἡ ἄγουσα πρὸς νότον εἰς τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν ἐκείνην, ὅπου οἱ ἑλληνικοὶ δῆμοι, πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Περσῶν ἅμα καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς χαριζομένων ὁμοφύλων ὀλιγαρχικῶν, ἀνέμενον νὰ χαιρετίσωσι τὸν ἐλευθερωτήν.

Ἄμεσον ἐπακολούθημα τῆς νίκης ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις τῆς Ζελείας, ὅπου εἶχεν ἀθροισθῆ πρὸ τῆς μάχης τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν, καὶ ἡ κατάληψις τοῦ Δασκυλείου, τῆς ἕδρας τῶν σατραπῶν τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίας. Ἡ ὅλη σατραπεία ἀνῆκεν ἤδη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις, ἀναθεὶς τὴν διοίκησιν αὐτῆς εἰς Κάλλαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρπάλου, ἀναλαβόντα καὶ τὴν εἴσπραξιν τῶν πρότερον εἰς τοὺς Πέρσας τελουμένων φόρων, προεχώρησε πρὸς τὴν Λυδίαν.

Δεινὴ ἀνεμένετο ἡ πολιορκία τῶν Σάρδεων, ὧν ἦτο ὀχυρωτάτη ἡ παλαιὰ ἀκρόπολις, ἣν κατεῖχεν ἀξιόμαχος φρουρὰ καὶ ἐφ' ἧς εὑρίσκετο ὁ θησαυρὸς τῆς πλουσίας λυδικῆς σατραπείας. Ἀλλ' ἡ δραστηριότης τοῦ Ἀλεξάνδρου, σπεύσαντος νὰ προχωρήσῃ ἐν ὅσῳ ἀκόμη κατεῖχε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὁ τρόμος ἐπὶ τοῖς παρὰ τὸν Γρανικὸν ἄθλοις τοῦ βασιλέως, ἐπενήργησεν. Ὅπε ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ὀλίγας ὥρας μακρὰν τῶν Σάρδεων, ὁ φρούραρχος τῆς ἀκροπόλεως Μιθρήνης καὶ οἱ δυνατώτατοι τῶν ἐν τῇ πόλει, ἐξελθόντες εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, παρέδωκαν εἰς τὸν βασιλέα τὴν πόλιν μετὰ τῆς ἄκρας καὶ τῶν χρημάτων. Ὁ Ἀλέξανδρος, παραλαβὼν τὴν ἀκρόπολιν, ἀπεφάσισε τὴν ἐπ' αὐτῆς ἵδρυσιν ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, εἰς δὲ τοὺς Σαρδιανοὺς καὶ τοὺς ἄλλους Λυδοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς πατρίους αὐτῶν νόμους, ἐλευθερώσας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ὅστις ἐβάρυνεν ἐπὶ τῆς Λυδίας ἀπὸ τῶν χρόνων Κύρου τοῦ πρεσβυτέρου. Ὁρίσας δὲ φρούραρχον Μακεδόνα μετὰ φρουρᾶς ἐξ Ἀργείων ὁπλιτῶν, τάξας δὲ καὶ ἴδιον ἐπιμελητὴν τῶν φόρων καὶ ἐγκαταστήσας ἀντὶ τοῦ σατράπου τῆς Λυδίας Σπιθριδάτου τοῦ ἐν τῇ παρὰ τὸν Γρανικὸν μάχῃ φονευθέντος τὸν ἀδελφὸν τοῦ Παρμενίωνος Ἄσανδρον, προέβη περαιτέρω.

Μετὰ τέσσαρας δὲ ἡμέρας ἔφθανεν εἰς τὴν Ἔφεσον, ἥτις παρεδίδετο εἰς αὐτὸν ἀμαχητὶ μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀναχώρησιν τῶν φρουρούντων αὐτὴν μισθοφόρων. Ὁ Ἀλέξανδρος καταλύσας τὴν ὀλιγαρχίαν παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τοὺς δημοκρατικούς, κελεύσας, ὅπως οἱ φόροι, οἵτινες τέως ἐδίδοντο εἰς τοὺς Πέρσας, τελῶνται ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὴν Ἄρτεμιν. Ἡ δὲ κατάληψις τῆς Ἐφέσου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ κατάλυσις τῶν ὀλιγαρχικῶν, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς κατεπολέμει ἀπανταχοῦ ὡς συμπράττοντας μετὰ τῶν Περσῶν, ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς τοῦ δήμου, οἵτινες ἀντεπεξῆλθον σκληρῶς ἐναντίον τῶν τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος καὶ μόνον εἰς τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰς συστάσεις πεισθέντες ἔπαυσαν τὴν περαιτέραν καταδίωξιν καὶ τιμωρίαν αὐτῶν.

Ἐν ᾧ δὲ οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος ἔβαινε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν σκοπόν του, αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας καὶ Αἰολίδος ἠλευθεροῦντο ἡ μὲν μετὰ τὴν δέ. Πρέσβεις ἐρχόμενοι πρὸς τὸν βασιλέα παρέδιδον τὰς πόλεις. Μοῖραι τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, στελλόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρελάμβανον τὰς πόλεις ὧν ἠνοίγοντο αἱ πύλαι, ἢ ἐξεδίωκον τοὺς Πέρσας ἢ κατέλυον τὰς ὀλιγαρχίας καὶ τοὺς τυράννους ἀπὸ τῆς Λέσβου καὶ τοῦ Ἀταρνέως μέχρις αὐτῶν τῶν Τράλλεων. Αὐτὸς δ' ὁ βασιλεὺς ἔμενεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐν Ἐφέσῳ, διευθύνων τὸ ἔργον τῆς ἀναιμάκτου ταύτης προσχωρήσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μόνοι οἱ Μιλήσιοι, ἅτε μὴ πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ διατηροῦντες τὸ δημοκρατικὸν αὐτῶν πολίτευμα, δὲν ἔσπευδον εἰς ὑποταγήν, θέλοντες νὰ μένωσιν, εἰ δυνατόν, μεταξὺ τῶν διαμαχομένων οὐδέτεροι χάριν τοῦ ζωηροῦ αὐτῶν ἐμπορίου. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο νὰνεχθῇ τὴν οὐδετερότητα πόλεως σπουδαιοτάτης, κειμένης κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλην ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Ἔφθασε λοιπὸν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Μιλήτου, θέλων νὰ ἐκπολιορκήσῃ αὐτήν, ἐν ᾧ συγχρόνως διὰ μὲν τῶν Θρᾳκῶν καὶ ἄλλων μισθοφόρων κατέλαβε τὴν νῆσον Λάδην, τὸν δὲ ἑλληνικὸν στόλον ὑπὸ τὸν Νικάνορα προσέταξε νὰ περιζώσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ θαλάσσης. Ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ βραδυκίνητος περσικὸς στόλος, ὅστις εἶχεν ἀπολέσει τὴν ἀρίστην εὐκαιρίαν νὰ παρακωλύσῃ ἐν Ἑλλησπόντῳ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρασκευασθεὶς τέλος ἔφθασε καὶ προσωρμίσθη πλησίον τῆς Μυκάλης. Ἡ σύγκρουσις τῶν δύο ἐγγύτατα ἀλλήλων ἠγκυροβολημένων ἐχθρικῶν στόλων ἠδύνατο νὰποβῇ ὀλεθρία εἰς τὸ ἑλληνικὸν ναυτικόν, ὅπερ ἠρίθμει μόνον ἑκατὸν ἑξήκοντα νῆας, ἐν ᾧ ὁ βαρβαρικὸς στόλος συνεκροτεῖτο ἐκ τετρακοσίων ὡς ἔγγιστα τριήρων τῶν περὶ τὴν θάλασσαν ἐμπειροτάτων Κυπρίων καὶ Φοινίκων. Ἀποφευχθείσης δὲ πάσης τοιαύτης συγκρούσεως χάρις εἰς τὴν σύνεσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ Μακεδόνες ἐπελήφθησαν δραστηρίως καὶ ἐπιμόνως τῆς πολιορκίας, βλάπτοντες τὰ τείχη διὰ μηχανῶν μέχρις οὗ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, ἐν ᾧ αἱ τριήρεις τοῦ Νικάνορος, πλησιάσασαι εἰς τὸν λιμένα ἐγγύτατα τῆς ξηρᾶς, παρεκώλυον πᾶσαν πρὸς τοὺς Μιλησίους βοήθειαν παρὰ τοῦ περσικοῦ στόλου, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐκ τῆς Μυκάλης ἀργὸς θεατὴς τῆς ἁλώσεως τῆς Μιλήτου. Οἱ δὲ Μιλήσιοι, πολιορκουμένης μὲν τῆς πόλεως, ἀντέκρουον γενναίως τὰς ἐφόδους τοῦ ἐχθροῦ, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ἐζήτησαν σωτηρίαν εἰς τὴν θάλασσαν, ῥίπτοντες ἑαυτοὺς εἰς αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἀσπίδων ὑπτίων ἢ φεύγοντες ἐπὶ μι-

κρῶν λέμβων. Μόνον ὁ οἶκτος τοῦ νικητοῦ, ἀποθαυμάσαντος τὴν γενναιότητα καὶ καρτερίαν τῶν ἀπολλυμένων, ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν φόνον καὶ τὸν μέχρις ἐσχάτων ἀφανισμὸν τῶν ἡττηθέντων.

Ἐν τούτοις ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπιδιωχθεῖσα ἀποφυγὴ συγκρούσεως τοῦ ὑπὸ τὸν Νικάνορα στόλου πρὸς τὸ ναυτικὸν τῶν Περσῶν, ἐξακολουθήσασα καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως, ἠνάγκασε τέλος τοὺς Πέρσας, οὓς, ἐξερχομένους πρὸς ὕδρευσιν, ἔβλαπτε διὰ τῶν ἱππέων αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν Σάμον. Ἀλλὰ καὶ ἐπιστρέψαντες μετὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τῶν ναυτῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προκαλέσωσι τὴν ἔξοδον τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ στόλου ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Μιλήτου· ἀντὶ δὲ τούτου ἐκ πέντε τριήρων, ἃς ἔστειλαν ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἐλπίζοντες νὰ καταλάβωσι κενὰς τὰς νῆας τοῦ Ἀλεξάνδρου, συνέλαβον οἱ Μακεδόνες μίαν. Οἱ Πέρσαι ἠναγκάσθησαν νἀποπλεύσωσι καὶ πάλιν ἄπρακτοι εἰς τὴν Σάμον.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος εἶχε παράσχει μέχρι τοῦδε ἀναμφισβήτητον ὠφέλειαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, οὐ μόνον διαβιβάσας αὐτὸν ἐξ Εὐρώπης εἰς Ἀσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ παράπλου αὐτοῦ ἔπειτα ὑποστηρίξας τὰς κινήσεις τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ νίκην. Ἀλλ' εἰς τὸ ἑξῆς ἀνελογίζετο ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι τὰ ἑκατὸν ἑξήκοντα ἐκεῖνα πλοῖα, ἅτινα δὲν ἠδύναντο ναντιμετρηθῶσι πρὸς τὰ τετρακόσια τῶν Περσῶν, πλὴν τῶν μεγάλων δαπανῶν, ἃς ἀπῄτει ἡ συντήρησις αὐτῶν καὶ ἡ διατροφὴ τῶν πληρωμάτων, μόνον ἀργοπορίαν εἰς τὰς κινήσεις τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ ἠδύναντο νὰ προκαλέσωσιν, οὐδεμίαν δὲ παρεῖχον ἄλλην ἀξίαν λόγου ὠφέλειαν. Ἄλλως δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλέξανδρος, συμπληρόνων τὴν κατάκτησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔμελλε νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, ὅπου οἱ κίνδυνοι ἦσαν μεγαλείτεροι καὶ μετ' αὐτῶν ἔμελλε ναὐξηθῇ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν στρατευομένων ὁ πόθος πρὸς τὴν μακρυνὴν πατρίδα. Ἡ ἰδέα ὅτι ὁ στόλος παρέπλεε πάντοτε τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀσίας δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ καταστήσῃ αὐτούς ποτε ἀπροθυμοτέρους πρὸς τοὺς κινδύνους ἢ νὰ παρακινήσῃ αὐτοὺς νὰ διακόψωσι χάριν τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφῆς ἐν περιπτώσει νίκης τὴν θριαμβευτικὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου πορείαν. Ταῦτα πάντα ἀναλογισθεὶς ὁ βασιλεύς, εἰ καὶ αἱ σκέψεις αὐτοῦ δὲν ἦσαν κατὰ πάντα ὀρθαί, διέλυσε τὸν στόλον, κρατήσας μόνον τὰς εἴκοσι τῶν Ἀθηναίων τριήρεις.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ περσικὸς στόλος ἔπλευσεν ἐκ Σάμου εἰς τὴν Ἁλικαρνασὸν τῆς Καρίας, ἧς ἦρχεν Ὀθοντοπάτης ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς Πιξωδάρου τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Μαυσώλου, ὅστις εἶχεν ἐκδιώξει

τὴν προκάτοχον αὐτοῦ ἀδελφὴν Ἄδαν τὴν διαδεχθεῖσαν τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, διάδοχον δὲ καὶ ἀδελφὸν τοῦ Μαυσώλου Ἰδριέα. Ὁ Ὀθοντοπάτης ἀπεφάσισε νὰντιστῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἐλπίζων εἰς τὸ ἰσχυρὸν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ καὶ τῶν δύο αὐτῆς ἀκροπόλεων καὶ εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Μέμνονος καὶ τῶν λειψάνων τοῦ ἐν Γρανικῷ ἡττηθέντος στρατοῦ ὡς καὶ τοῦ φυγάδος Ἀθηναίου στρατηγοῦ Ἐφιάλτου καὶ εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ περσικοῦ στόλου. Ἀληθῶς δὲ ἡ πολιορκία τῆς Ἁλικαρνασσοῦ ἀπησχόλησε πολὺ τὸν Ἀλέξανδρον κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 334 π. Χ. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως ἀναλαβόντες Ἕλληνες ἐπέδειξαν ἀξιοθαύμαστον γενναιότητα καὶ καρτερίαν. Ὅ τι παρεσκεύαζον ἀκαταπαύστως λειτουργοῦσαι αἱ φοβεραὶ πολιορκητικαὶ μηχαναὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐματαίονον τὰ ἀμυντικὰ ἔργα τῶν πολιορκουμένων, αἱ ἄφοβοι ἔξοδοι αὐτῶν, αἱ ζημίαι ἃς κατώρθονον νὰ ἐπιφέρωσιν εἰς τὰς μηχανάς, ἡ γενναία ἀπόφασις νὰγωνισθῶσιν ὑπὲρ σωτηρίας τῆς πόλεως διὰ πάσης θυσίας. Ἐν τῇ ζέσει τοῦ ἰσχυρογνώμονος ἀγῶνος πολλοὶ ἔπεσον ἑκατέρωθεν νεκροί, ἐν οἷς οὐ μόνον ὁ Ἐφιάλτης, ἀλλὰ καὶ τῶν Μακεδόνων τινὲς ἐπιφανεῖς. Τέλος ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλασε νύκτωρ εἰς τὴν Ἁλικαρνασὸν, ἀπαισίως φωτιζομένην ὑπὸ τῶν φλογῶν αἵτινες ἐπυρπόλουν τὰ πάντα. Τὸ πῦρ εἶχον βάλει αὐτοὶ οἱ ὑπερασπισταί, οἵτινες εἶχον φύγει τὸ μὲν εἰς τὴν Σαλμακίδα λεγομένην ἄκραν, τὸ δὲ εἰς τὴν νῆσον Κῶν καὶ εἰς τὴν γείτονα Ἀρκόνησον. Ἡ Ἁλικαρνασὸς κατεσκάφη, ἡ δὲ Καρία, ἥτις εἶχεν ἤδη ὑποταγῇ ἐξ ὁλοκλήρου πλὴν τῆς Σαλμακίδος, πρὸς ἐκπολιόρκησιν τῆς ὁποίας ἔμειναν τριςχίλιοι μισθοφόροι τῶν Μακεδόνων μετὰ διακοσίων ἱππέων, παρεδόθη ὡς σατραπεία εἰς τὴν Ἄδαν, ἀνταμειβομένην διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς εἶχε σπεύσει νὰ δεξιωθῇ τὸν Ἀλέξανδρον εἰσελαύνοντα εἰς τὴν Καρίαν.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ ἐπιτρέψας ὁ Ἀλέξανδρος τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον τῶν ἐν τῷ στρατῷ νεογάμων Μακεδόνων ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς Γόρδιον τῆς Φρυγίας, ὅπου ὡρίσθη νὰ γείνῃ ἡ συνάντησις τὸ ἔαρ τοῦ προσεχοῦς ἔτους 333 π. Χ., ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν αὐτοῦ πρὸς καθυπόταξιν τῆς Λυκίας, τῆς Παμφυλίας καὶ τῆς Πισιδίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἤδη ἐπέλθει ὁ χειμὼν, δὲν ἐχρονοτρίβει, περιοριζόμενος εἰς τὴν κατάληψιν τῶν ἀφ' ἑαυτῶν παραδιδομένων πόλεων καὶ τῶν εὐαλώτων, ἀναθέτων δὲ τὸ ἔργον τῆς διὰ μακρᾶς πολιορκίας ἁλώσεως δυσχειρώτων πόλεων εἰς τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ὅμως νὰ φαντασθῶμεν τὴν πορείαν ταύτην

τοῦ βασιλέως ὡς ἁπλοῦν στρατιωτικὸν περίπατον. Ἀπ' ἐναντίας οἱ κίνδυνοι ἦσαν μεγάλοι καὶ συνεχεῖς ἐν ταῖς ὀρειναῖς ἐκείναις χώραις τοῦ ὑψηλοῦ Ταύρου. Ἡ δ' ἐν Παμφυλίᾳ μάλιστα ἀπὸ τῆς Φασήλιδος εἰς τὴν Πέργην παραθαλασσία πορεία διὰ τῆς στενῆς παραλίας λωρίδος, τὴν ὁποίαν κατέκλυζε τὸ ὑπὸ τῶν νοτίων ἀνέμων ὠθούμενον κῦμα, ἐθεωρήθη ἀληθὲς θαῦμα, εἰς τοῦ θεοῦ τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εὐμένειαν ἀποδοθέν.

Τέλος ἀρχομένου τοῦ 333 π. Χ. ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Κελαινὰς, τὴν ἕδραν τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας. Ἀναπαυθεὶς δὲ δεκαήμερον καὶ ἀφεὶς φρουρὰν χιλίων πεντακοσίων ἀνδρῶν, ὅπως αὕτη ἀναμείνῃ τὴν παράδοσιν τῆς ἀκροπόλεως, ἀνέθηκε τὴν σατραπείαν τῆς Φρυγίας εἰς Ἀντίγονον τὸν Φιλίππου τὸν ἀρχηγὸν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ προεχώρησεν εἰς τὸ Γόρδιον, κείμενον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου οὐ μακρὰν τῆς Ἀγκύρας.

Ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς πόλεως εὑρίσκετο ἀφιερωμένη ἡ ἅμαξα Γορδίου τοῦ πατρὸς τοῦ Μίδου, ὅστις, ἀπὸ πένητος γεωργοῦ γενόμενος βασιλεὺς τῶν Φρυγῶν στασιαζόντων, εἶχεν ἀναθέσει ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως εἰς τὸν Δία τὴν γεωργικὴν ἅμαξαν τοῦ πατρός. Ἐμυθεύετο δὲ περὶ τῆς ἁμάξης ταύτης ὁ χρησμός, ὅτι ὅστις ἤθελε λύσει τὸν ἐκ φλοιοῦ κρανέας δεσμὸν αὐτῆς, τοῦ ὁποίου οὔτε ἀρχὴ ἐφαίνετο οὔτε τέλος, ἔμελλε νὰ ἄρξῃ τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκοψε διὰ τοῦ ξίφους τὸν γόρδιον δεσμὸν, ἀπεκδεχόμενος μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὸν περὶ τῆς κατακτήσεως τῆς ἐνδοτέρας Ἀσίας οἰωνὸν ἐν ἐπικαίρῳ ἀληθῶς χώρῳ, ἐπειδὴ τὸ Γόρδιον ἔκειτο κατὰ τὴν μεγάλην ὁδὸν τὴν ἄγουσαν διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος καὶ τῆς Καππαδοκίας εἰς τὰ Σοῦσα.

η'

Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάλυσις τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ὑπῆρξε στρατιωτικὸν σφάλμα τοῦ βασιλέως ἢ τοὐλάχιστον ἦτο πρόωρος γινομένη πρὸ τῆς κατακτήσεως τῶν παραλίων τῆς Κιλικίας καὶ Φοινίκης, ἅτινα ἦσαν μετὰ καὶ τῆς Κύπρου ἡ ἀφετηρία καὶ τὸ μέγα νεώριον τοῦ περσικοῦ στόλου. Ἄλλως δ' ἔζη ἀκόμη ὁ ἀνὴρ, ὅστις πρὸ τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης εἶχε κατορθώσει νὰ καταστήσῃ ὅλως ἀβλαβῆ διὰ τοὺς Πέρσας τὴν πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου διάβασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκ-

πεμφθέντος προδρόμου στρατοῦ, ἔπειτα δ' ἐν Ζελείᾳ εἶχε προτείνει τὸ σχέδιον τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην μεταβιβάσεως τοῦ πολέμου. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ Μέμνων, ὃν ἐπανεύρομεν μεταξὺ τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ καὶ ὅστις μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ἔπλευσε μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὰς νήσους, σκοπῶν νὰ ἐπιφέρῃ ἄξιον λόγου ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς κατὰ γῆν ἐπιτυχίας τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τῆς καθυποτάξεως τῶν νήσων καὶ τῆς διαταράξεως τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων. Ἡ Ῥόδος, ἡ Κῶς καὶ αἱ νότιαι Σποράδες ἔμειναν πισταὶ εἰς τὸν στόλαρχον τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἡ Χίος προσεχώρησεν εἰς αὐτόν. Ἔπειτα δὲ ὁ Μέμνων, πλεύσας εἰς τὴν Λέσβον, ὑπεστήριξε τὸν τύραννον τῆς Μηθύμνης Ἀριστόνικον, ὑπέταξε τὰς ἄλλας τῆς νήσου μικρὰς πόλεις καὶ ἐπολιόρκει τὴν ὑπὸ μακεδονικῆς φρουρᾶς κατεχομένην Μυτιλήνην. Ἤδη τῶν Κυκλάδων αἱ πλεῖσται διεπρεσβεύοντο πρὸς τὸν Ῥόδιον στρατηγόν, οἱ Σπαρτιᾶται, ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συνεννοήσεων, παρεσκευάζοντο εἰς ἀποστασίαν καὶ αἱ ἐν Εὐβοίᾳ μακεδονίζουσαι πόλεις ἦσαν περίφοβοι, ἀναμένουσαι ὁσημέραι τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου, ὅτε ὁ Μέμνων, περιπεσὼν εἰς ἀσθένειαν, ἀπέθανεν. Ὁ δὲ θάνατος τοῦ Μέμνονος ὑπῆρξεν ἀληθῶς λίαν ἐπίκαιρος. Ὁ ἐν τῇ ναυαρχίᾳ διάδοχος αὐτοῦ Φαρνάβαζος κατέβαλε μὲν πᾶσαν δυνατὴν δραστηριότητα, προχωρήσας μέχρις αὐτῶν τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' ἔλειπε πλέον ἐκ τοῦ περσικοῦ στόλου ὁ ἀνήρ, ὅστις μόνος ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες ἄλλως διὰ τοῦ προχείρως ὑπὸ τὸν Πρωτέαν καταρτισθέντος στόλου κατώρθωσαν νὰ ματαιώσωσι τὰς ἐνεργείας τῶν Περσῶν.

Ἐν τούτοις δὲ εἶχεν ἐπιστῇ τὸ ἔαρ τοῦ 333 π. Χ., καὶ ἤδη εἶχον ἀθροισθῇ ἐν Γορδίῳ κατὰ τὰ προσυμπεφωνημένα τὰ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς κατακτήσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν διαφόροις τόποις ἀφεθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποσπάσματα τοῦ στρατοῦ καὶ οἱ ἐκ Μακεδονίας ἐπιστρέψαντες νεόγαμοι, παρακολουθούμενοι καὶ ὑπὸ νέων ἐπικούρων. Ἀρχομένου δὲ τοῦ Ἰουλίου ἐξεκίνησε καὶ πάλιν ὁ Ἀλέξανδρος, ἄγων στρατιὰν ἰσάριθμον περίπου πρὸς τὴν παραταχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ παρὰ τὸν Γρανικόν. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν ἐν Γαλατίᾳ Ἄγκυραν, πρέσβεις ἐκ τῆς πρὸς βορρᾶν συνορευούσης Παφλαγονίας, ἀφιχθέντες πρὸς αὐτόν, παρεκάλεσαν νὰ μὴ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν, παρέχοντες εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν πίστιν τῶν Παφλαγόνων καὶ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν εἰς συνθηκολογίαν. Ἐξασφαλίσας δὲ οὕτως ὁ βασιλεὺς τὰ νῶτα, ἐτράπη πρὸς νότον, προχωρῶν εἰς τὴν Καππαδοκίαν, καὶ διέβη τὸν Ἅλυν. Ὑποτάξας δὲ τὴν

χώραν ἄνευ ἀντιστάσεως, εἰσῆλασεν εἰς τὴν Κιλικίαν, διαβὰς ἄνευ ἀγῶνος τὰς μεταξὺ Τυάνων καὶ Ταρσοῦ ἐπὶ τῶν βορειοανατολικῶν ὑψωμάτων τοῦ Ταύρου δυσβάτους κιλικίους πύλας, ἃς ἀφῆκε σχεδὸν ἐντελῶς ἀνυπερασπίστους ὁ σατράπης Ἀρσάμης. Οὐδ' ὑπερησπίσθη κἂν ἔπειτα ὁ Ἀρσάμης τὴν Ταρσὸν, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ἀναιμωτὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ταύρου. Ἀλλ' ἡ ἐκ τῶν κιλικίων πυλῶν μέχρι τῆς Ταρσοῦ διὰ τῶν νοτιοανατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ταύρου ἐσπευσμένη πορεία ὑπῆρξε λίαν κοπιώδης. Κεκμηκὼς καὶ κάθιδρως ὢν ὁ Ἀλέξανδρος ἐζήτησεν ἀναψυχὴν εἰς τὰ καθαρὰ καὶ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ διὰ μέσης τῆς Ταρσοῦ ῥέοντος Κύδνου. Ἀλλὰ τὸ φθινοπωρινὸν ἐκεῖνο λουτρὸν κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 333 π. Χ. ὑπῆρξεν ὀλέθριον διὰ τὸν βασιλέα, ὅστις κατελήφθη ὑπὸ σπασμοῦ καὶ θέρμης ἰσχυρᾶς καὶ ἀγρυπνίας συνεχοῦς, ἐσώθη δὲ ἀπὸ τῆς ἐπικινδύνου ἀσθενείας διὰ τῶν συντόνων φροντίδων τοῦ Ἀκαρνᾶνος ἰατροῦ Φιλίππου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπιδειχθείσης ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτὸν, καίπερ δι' ἐπιστολῶν πρὸς τὸν βασιλέα στελλομένων καθιστάμενον ὕποπτον ὡς δῆθεν μελετῶντα τὴν δηλητηρίασιν αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐγκατάλειψιν τῶν κιλικίων πυλῶν καὶ τὴν κατοχὴν τῆς Ταρσοῦ ὁ Ἀλέξανδρος πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ τὴν διάβασιν τοῦ ἑτέρου στενοῦ τοῦ μετάγοντος εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους τῆς Ἀσίας ὁμωνύμων πυλῶν, τραπεὶς μετὰ τὴν ἴασιν αὐτοῦ πρὸς δυσμὰς, προεχώρησε μέχρι Σόλων καὶ Ἀγχιάλης καὶ ἐξησφάλισε τὴν ὑποταγὴν τῆς τραχείας λεγομένης Κιλικίας, ἧς οἱ λῃστρικοὶ κάτοικοι ἠδύναντο νὰ διακόψωσι τὴν μετὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συγκοινωνίαν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Ταρσὸν, πλὴν τοῦ Παρμενίωνος, ὃν εἶχεν ἤδη προαποστείλει εἰς τὰς ἀμανίδας πύλας, ἀπέστειλε καὶ τὸν Φιλώταν μετὰ τῶν ἱππέων διὰ τοῦ Ἀληίου πεδίου ἐπὶ τὸν ποταμὸν Πύραμον, αὐτὸς δ' ἐτράπη διὰ τῆς παραλίας ὁδοῦ, καὶ προχωρήσας ἔφθασε μέχρι Μαλλοῦ, ὅπου ἔμαθεν, ὅτι ἤδη Δαρεῖος ὁ Κοδομαννὸς, ἡγούμενος τῆς περσικῆς στρατιᾶς, εὑρίσκετο ἐστρατοπεδευμένος δύο ἡμέρας πέραν τῶν στενῶν τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους ἐν Σώχοις τῆς Ἀσσυρίας. Ὁ Ἀλέξανδρος, διαβὰς τὰς ἀμανίδας πύλας, ἐπορεύθη εἰς Ἰσσὸν, ἀφεὶς δ' ἐκεῖ τοὺς ἀσθενεῖς, ἐξεκίνησε διὰ τῆς παραλίας ὁδοῦ πρὸς τὴν Μυρίανδρον, καὶ παρεσκευάζετο, εἰ καὶ εἶχεν ἤδη ἐπέλθει ὁ Νοέμβριος, νὰ εἰσελάσῃ τὴν ὑστεραίαν διὰ τῶν συρίων πυλῶν εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ ἐν Σώχοις περσικοῦ στρατοῦ, ὅτε σφοδρὸς ὑετὸς

καὶ χειμὼν σκληρὸς ἐκράτησαν αὐτὸν ἐν Μυριάνδρῳ. Αἴφνης ἀνέλπιστος εἴδησις ἠγγέλθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτι ὁ Δαρεῖος, καθ' οὗ ἐκεῖνος ἐπορεύετο πρὸς τὴν Ἀσσυρίαν, διαβὰς αὐτὰς ἐκείνας τὰς ἀμανικὰς πύλας, ἃς διελθὼν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀφήσει ἀφρουρήτους, εὑρίσκετο ἐν Ἰσσῷ καὶ κατεῖχε τὰ νῶτα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ.

Ὁ στρατὸς ὃν συνήθροισεν ὁ Δαρεῖος ὅπως ἐπέλθῃ ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο πολυάριθμος, ἀνερχόμενος εἰς δεκάδας μυριάδων. Εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας ἀναβιβάζει τοὺς Πέρσας μαχίμους ὁ ἐκ Νικομηδείας Ἀρριανός, ἀνθύπατος τῆς Βιθυνίας ἐπὶ Ῥωμαίων, συγγράψας ἑλληνιστὶ τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα ἑπτὰ βιβλία *Ἱστοριῶν ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου*, ἅτινα εἶνε ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῆς γνώσεως τῶν κατὰ τὰς ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως. Ἄλλος δ' ἀρχαῖος ἱστορικός, ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, ἀναφέρει τετρακοσίας χιλιάδας πεζῶν καὶ ἑκατὸν χιλιάδας ἱππέων. Ἀλλ' αἱ μυριάδες αὗται αἱ ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους σπεύσασαι ἦσαν πολὺ μᾶλλον ὄχλος λαῶν ἢ εὐδιοίκητος στρατός. Δὲν ἤρκει τὸ θαυμάσιον θέαμα τῆς συναθροίσεως αὐτῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς νίκης. Ὁ Ἕλλην στρατηγὸς Χαρίδημος, ὅστις μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν φυγήν του εἶχε καταφύγει πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα, εἶχε τὸ θάρρος, ἐρωτηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, νὰ ἐκφράσῃ γνώμην περιφρονητικὴν περὶ τῶν πληθῶν ἐκείνων, ἀλλ' ἡ παρρησία αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπιδειχθεῖσα πεποίθησις ἐφ' ἑαυτὸν καὶ τοὺς Ἕλληνας μισθοφόρους ἐτιμωρήθη διὰ τοῦ θανάτου. Ὁ Δαρεῖος, ἐπιμένων εἰς τὴν ἰδέαν τῆς διὰ τοῦ μεγάλου πλήθους κατατροπώσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Μεσοποταμίᾳ ἠθροισμένου στρατοῦ, τὸν ὁποῖον παρηκολούθουν στίφη ἁμαξῶν καὶ φορείων, θεραπόντων καὶ εὐνούχων καὶ αἱ ἀπειράριθμοι γυναῖκες τοῦ βασιλέως καὶ τῶν περὶ αὐτὸν μεγιστάνων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἐν Ταρσῷ διὰ τὴν νόσον διαμονὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ χρονοτριβὴ ἡ ἐπελθοῦσα ἐκ τῆς εἰς τὴν τραχεῖαν Κιλικίαν ἐκστρατείας αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν Σόλοις τελεσθεισῶν θυσιῶν καὶ ἑορτῶν ἐνεθάρρυνον τοὺς Πέρσας, νομίζοντας, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἐφοβεῖτο νὰ προχωρήσῃ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν ὁ Δαρεῖος νὰ μὴ ἀναμείνῃ αὐτὸν ἐν Ἀσσυρίᾳ, ἀλλὰ νὰντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ. Οὕτω δὲ, διαβὰς τὰς πύλας τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους, εὑρέθη ὄπισθεν αὐτοῦ, γενόμενος μὲν διώκτης ἀντὶ διωκομένου, ἀλλὰ λησμονῶν, ὅτι ἠναγκάζετο μετ' οὐ πολὺ νὰ ἔλθῃ εἰς μάχην οὐχὶ ἐν ταῖς εὐρείαις πεδιάσι τῆς Ἀσσυρίας, ὅπου ἠδύνατο νὰναπτύξῃ τὴν πολυάριθμον στρατιάν του, ἀλλ' ἐν τῇ στενῇ χώρᾳ τῆς Κιλικίας.

Ἡ ἀγγελία τῆς ἀφίξεως τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ὅστις εὑρίσκετο ἤδη ἐστρατοπεδευμένος παρὰ τὸν ποταμὸν Πίναρον εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μόνον ὡρῶν ἀπὸ τῆς Μυριάνδρου, ἐφάνη τὸ κατ' ἀρχὰς ἀπίστευτος εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Βεβαιωθεὶς δὲ περὶ τοῦ πράγματος, ἐνέπνευσε φρόνημα εἰς τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἰλάρχους καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν συμμάχων, τὴν δὲ νύκτα, ἀναλαβὼν τὴν στρατιάν, ὥδευσε πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἣν εἶχεν ἤδη διανύσει βαίνων πρὸς τὴν Μαλλόν, καὶ κατέλαβε περὶ τὸ μεσονύκτιον τὰς πρὸς τὴν Συρίαν παραλίας παρόδους τοῦ Ἀμανοῦ. Ἀναπαύσας δὲ τὸ στράτευμα κατὰ τὸ λοιπὸν τῆς νυκτὸς, ἅμα τῇ πρωΐᾳ κατῆλθεν ἀπὸ τῶν πυλῶν κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἰσσὸν ὁδόν. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν τὰ χωρία ἦσαν στενόπορα, ἦγε τὴν στρατιὰν κατὰ κέρας, ὅτε δὲ ὁ τόπος ἤρχισε νὰ εὐρύνηται, ἀνέπτυσσε βαθμηδὸν τὸ κέρας εἰς φάλαγγα, ἐπεκτεινομένην κατ' ὀλίγον ἔνθεν μὲν πρὸς τὸ ὄρος, ἔνθεν δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν. Οὕτως ἔφθασεν ἡ μακεδονικὴ στρατιὰ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμίου Πινάρου, τὸ ὁποῖον ἐκ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἀμανοῦ ῥέει εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἰσσοῦ, διερχόμενον πρὸς νότον τῆς πόλεως. Ἐν τῇ στενῇ ταύτῃ πεδιάδι, ἧς τὸ μέγιστον εὖρος δὲν ὑπερέβαινε τὰ δεκατέσσαρα στάδια, παρέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς μάχην τὸν στρατόν. Καὶ τὴν μὲν δεξιὰν πτέρυγα κατέλαβον οἱ ὑπασπισταί, μετ' αὐτοὺς δ' εἵποντο πέντε τάξεις τῆς φάλαγγος, ὧν τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν εἶχεν ὁ Κρατερός. Τοῦ δὲ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν ἦρχεν ὁ Παρμενίων, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν τοὺς ἱππεῖς, τοὺς Ἀγριᾶνας καὶ τὸ ἐλαφρὸν πεζικὸν καὶ λαβὼν τὴν διαταγὴν νὰ κατέχῃ τὸν αἰγιαλὸν, ὅπως μὴ ὑπερφαλαγγισθῶσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ Μακεδόνες.

Ὁ δὲ Δαρεῖος, ἅμα μαθὼν τὴν ἐπέλευσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐννοήσας, ὅτι ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ ἡ μάχη ἐν ταῖς παρὰ τὴν Ἰσσὸν στενοπορίαις, συνεῖδεν, ὅτι ὤφειλε νὰ τηρήσῃ θέσιν ἀμυντικὴν ὄπισθεν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πινάρου, ἅτε μὴ δυνάμενος διὰ τὸ στενὸν τοῦ χώρου νὰ παρατάξῃ ὅλας αὐτοῦ τὰς μυριάδας. Θέλων δὲ νὰ συντάξῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐν ἡσυχίᾳ, διεβίβασε πέραν τοῦ ποταμοῦ τριακοντακισχιλίους ἱππεῖς καὶ περὶ τοὺς δισμυρίους πεζοὺς ἐκ τῶν ψιλῶν. Τούτου δὲ γενομένου, εἰς μὲν τὸ μέσον, ἀπέναντι δῆλα δὴ τῆς φάλαγγος τῶν Μακεδόνων, ἔταξε τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατευομένους Ἕλληνας μισθοφόρους, ἀνερχομένους εἰς τρεῖς μυριάδας, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῶν περὶ τοὺς ἑξηκοντακισχιλίους Ἀσιανοὺς ὁπλίτας ἐκ τῶν λεγομένων Καρδάκων, ἑτέρους δὲ εἰκοσακισχιλίους Κάρδακας ἔστειλε κατὰ τὸ ὄρος ἐξ

Η ΕΝ ΙΣΣΩ ΚΑΤΑ ΠΕΡΣΩΝ ΜΑΧΗ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΔΕΣΧΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ ''ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ''
• ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

ἀριστερῶν, ἀπέναντι τοῦ δεξιοῦ κέρατος τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Μετὰ δὲ τὴν συντέλεσιν τῆς τοιαύτης παρατάξεως ἀνεκάλεσεν ὁ Δαρεῖος τοὺς εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην διαβιβασθέντας ἱππεῖς, καὶ ἔταξεν αὐτοὺς κατὰ τὸ πλησίον τῆς θαλάσσης ἱππάσιμον μέρος ἀπέναντι τοῦ Παρμενίωνος πλὴν ὀλίγων σταλέντων εἰς τὸ εὐώνυμον κέρας, τοῦθ' ὅπερ προεκάλεσε μεταβολάς τινας τῆς παρατάξεως τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τέλος δὲ αὐτὸς ὁ Δαρεῖος ἔστη ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ εἰς τὸ μέσον τῆς ἁπάσης παρατάξεως κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν Περσῶν βασιλέων.

Οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐνώπιόν του μὲν τὸν Πίναρον, οὗ αἱ ὄχθαι πολλαχοῦ μὲν ἦσαν ἀπόκρημνοι, ἐν δὲ τοῖς ὁμαλωτέροις μέρεσιν εἶχον χαρακωθῆ ὑπὸ τοῦ Δαρείου. Πέραν δὲ τοῦ ποταμοῦ παρεξετείνετο, οὐδεμίαν ἀφίνουσα διέξοδον, ἡ πρώτη γραμμὴ τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, συγκροτουμένη ἐξ ἀνδρῶν τοὐλάχιστον τετραπλασίων τοῦ ὅλου στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὄπισθεν δὲ τῆς πρώτης ταύτης γραμμῆς ἦτο τεταγμένον δίκην ὀπισθοφυλακῆς τὸ μέγιστον μέρος τοῦ στρατοῦ, μυριάδες ὅλαι, εἰς ἃς δὲν ἐπέτρεπεν ὁ χῶρος τὴν ἄμεσον σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Πρῶτον ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀφ' οὗ ἤδη εἶχε διὰ καταλλήλου διατάξεως τοῦ στρατοῦ ἐξασφαλίσει τὴν ἀποφυγὴν τῆς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ὑπερφαλαγγίσεως τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν, ὑπῆρξε νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ ἐκ δεξιῶν, ἀναγκάσας διὰ μέρους τῶν Ἀγριάνων καὶ τῶν τοξοτῶν εἰς ὑποχώρησιν τοὺς ἀνὰ τὰς ὑπωρείας Πέρσας. Μετὰ δὲ ταῦτα διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ προχωρήσῃ τὸ στράτευμα κατὰ μικρόν, ἀναπαύων αὐτὸ κατ' ἀποστάσεις ἐν τῇ πορείᾳ, ἕως ἐπλησίασαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Τότε δὲ, τρέχων ἔφιππος κατὰ μῆκος ἁπάσης τῆς γραμμῆς, ἐνεθάρρυνε τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ καὶ ἐξηκολούθησεν ἄγων τὰ στρατεύματα ἐν τάξει καὶ βάδην, ὅπως μὴ διασπασθῇ ἡ παράταξις τῆς φάλαγγος. Ὅτε δ' ἔφθασαν εἰς βολὴν τοξευμάτων, πρῶτος ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ δεξιοῦ, ὅπου ἦτο τεταγμένος, διέταξεν ἔφοδον ὀξυτάτην. Δρομαῖοι ἐνέβαλον εἰς τὸν ποταμὸν οἱ περὶ τὸν βασιλέα, σπεύδοντες νὰ καταλάβωσι τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες εἶχον ἀναθαρρήσει ἐκ τῆς μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς βραδύτητος τῶν Μακεδόνων, καὶ νὰ ἔλθωσι ταχέως εἰς χεῖρας, ὅπως ἀποφύγωσι τὴν ὑπὸ τῶν τοξοτῶν βλάβην. Ἀληθῶς δὲ ἡ κατάπληξις τοῦ περσικοῦ στρατοπέδου ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε οἱ Κάρδακες τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς συμπλοκῆς ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Μετ' αὐτῶν δὲ, στρέψας τὸ ἅρμα του, ἔφυγε σὺν τοῖς πρώ-

τοις καὶ αὐτὸς ὁ Δαρεῖος, εὐθὺς ὡς εἶδε τὴν φυγὴν τοῦ εὐωνύμου κέρατος καὶ τὴν ἐξ ἀριστερῶν ἀπογύμνωσίν του.

Ἡ μάχη ἐφαίνετο ἀπολεσθεῖσα διὰ τοὺς Πέρσας ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ της. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ φυγὴ καὶ ἡ ἥττα κατὰ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὸ κέντρον ὅμως δὲν εἶχεν ἐπέλθει ἡ αὐτὴ σύγχυσις. Ἐκεῖ οἱ μετὰ τῶν Περσῶν συστρατευόμενοι Ἕλληνες μισθοφόροι ἀνθίσταντο ἐρρωμένως πρὸς τὴν φάλαγγα τῶν Μακεδόνων, τῆς ὁποίας τὸ μέτωπον εἶχε διασπασθῇ, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδῆς καὶ ἔπειτα δὲ ἀνεχαιτίσθη πολλαχοῦ κατὰ τὰς κρημνώδεις αὐτοῦ ὄχθας. Κρατερὸς ἦτο αὐτόθι ὁ ἀγών, τῶν μὲν περσοφρόνων Ἑλλήνων ζητούντων νὰ πωθήσωσι τοὺς Μακεδόνας, τούτων δὲ ἀγωνιζομένων νὰ συντελέσωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ νὰ μὴ ἀμαυρώσωσι τὴν τιμὴν τῆς φάλαγγος, ἥτις ἕως τότε ἦτο διαβεβοημένη ὡς ἀκαταμάχητος. Ἐπ' ἴσης δὲ καὶ πλησίον τῆς θαλάσσης τὸ περσικὸν ἱππικὸν ὑπὸ τὸν Ναβαρζάνην οὐ μόνον δὲν ὑπεχώρησεν, ἀλλὰ καὶ, διαβὰν τὸν Πίναρον, ἐμάχετο εὐρώστως ἐναντίον τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ μέσον κραταιὰ ἀντίστασις τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων τοῦ Δαρείου καὶ ἡ κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας ὑπερτέρησις τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ δὲν διήρκεσαν ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὴν φυγὴν τῆς εὐωνύμου πτέρυγος, εἰς ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ φυγὴ τοῦ Δαρείου καὶ τῶν ὄπισθεν τῆς πρώτης γραμμῆς τεταγμένων μυριάδων. Ὁ Δαρεῖος τὸ μὲν πρῶτον ἔφευγε δρομαῖος ἐπὶ τοῦ ἅρματος ἐφ' ὅσον εὑρίσκετο ἐν χωρίοις ἐπιπέδοις, ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἰς φάραγγας καὶ δυσχωρίας, ἀπέλιπε μὲν τὸ ἅρμα καὶ τὸ τόξον ἐπ' αὐτοῦ, ἀπορρίψας δὲ καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ ἐκδυθεὶς τὸν κάνδυν, ἀνέβη ἐφ' ἵππου καὶ ἐκάλπαζε φεύγων. Ἡ δὲ φυγὴ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς μετ' αὐτοῦ στρατιᾶς ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐπιπέσῃ μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν ἐκ τῶν ὄπισθεν κατὰ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων τοῦ Δαρείου, οἵτινες, εὑρεθέντες μεταξὺ τῶν ὑπασπιστῶν καὶ τῆς φάλαγγος, κατεκόπησαν. Ἡ δὲ εἴδησις τῆς γενικῆς φυγῆς, ἐν ᾗ πρωτηγωνίστει αὐτὸς ὁ Δαρεῖος, διαδοθεῖσα παρὰ τοῖς πέραν τοῦ Πινάρου Πέρσαις ἱππεῦσιν, ἔτρεψε καὶ τούτους. Οὕτω δ' ἡ μεγάλη παρὰ τὴν Ἰσσὸν μάχη ἐπερατώθη ὡς καὶ ἤρχισε, διὰ τῆς φυγῆς τῶν Περσῶν καὶ τῆς διώξεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδίωξε τὸν Δαρεῖον κατὰ πόδας ἐν ὅσῳ ἦτο ἡμέρα. Ὅτε δὲ ἤδη συνεσκόταζε, καὶ τὰ πρὸ ποδῶν ἦσαν ἀφανῆ, ἐτράπη ὀπίσω

πρὸς τὸ στρατόπεδον, φέρων δίκην τροπαίων τὸ ἅρμα τοῦ Δαρείου καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὸν μανδύαν. Ἡ καταδίωξις δὲν ἦτο ἀληθῶς εὔκολος ἐν νυκτὶ διὰ τὴν δυσχωρίαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν πτωμάτων. Οἱ Πέρσαι ἐν τῇ φυγῇ εἶχον καταπατήσει καὶ παρασύρει ἀλλήλους διὰ τὸ στενὸν τοῦ τόπου. Αἱ φάραγγες ἦσαν πλήρεις νεκρῶν. Ἑκατοντακισχίλιοι λέγονται οἱ κατὰ τὴν μάχην ἢ μᾶλλον τὴν φυγὴν πεσόντες ἐκ τῶν Περσῶν, ἐν οἷς πολλοὶ τῶν ἐπιφανῶν καὶ δεκακισχίλιοι ἱππεῖς. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον εἰς τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Λυκαονίαν, τὴν Παφλαγονίαν, ἀλλὰ δὲν ἐσώθησαν πάντες, διατρέξαντες νέους κινδύνους. Ἐκ δὲ τῶν τρισμυρίων Ἑλλήνων μισθοφόρων τοῦ Δαρείου ὀκτακισχίλιοι, φυγόντες εἰς Συρίαν διὰ τοῦ Ἀμανοῦ, ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν τριήρων, δι' ὧν εἶχον ἔλθει εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἔπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον, ἀφ' οὗ πρότερον ἔκαυσαν τὰς περισσευούσας, ὅπως μὴ ληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐκεῖθεν δὲ διεβιβάσθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἔτυχον οἰκτροῦ θανάτου παρὰ τῶν ἐγχωρίων. Ἀπ' ἐναντίας δ' αἱ ἀπώλειαι τῶν Μακεδόνων φαίνονται μικραί, ἂν ἀληθεύῃ ἡ εἴδησις, ὅτι τὸ πολὺ ἀπέθανον τριακόσιοι μὲν πεζοί, ἑκατὸν πεντήκοντα δὲ ἱππεῖς, καὶ ἂν προσθέσωμεν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς φονευθέντας περὶ τοὺς τετρακισχιλίους τοὐλάχιστον τραυματίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεύς, πληγωθεὶς τὸν μηρόν.

Τὸ στρατόπεδον τοῦ Δαρείου, ὅπερ ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, δὲν περιεῖχε τὸν ἀναμενόμενον πλοῦτον, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐκ Σώχων ἀναχώρησιν τὰ πλεῖστα τῶν χρημάτων καὶ ὅσα ἄλλα συνήθως ὁ μέγας βασιλεὺς παρελάμβανεν εἰς τὰς ἐκστρατείας πρὸς πολυτελῆ διαιταν εἶχον σταλῆ εἰς τὴν Δαμασκὸν μετὰ καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῆς σκευῆς τῶν ἄλλων μεγιστάνων. Ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐκείνῳ εὑρίσκετο ἡ μήτηρ τοῦ Δαρείου Σισύγαμβις καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Στάτειρα μετὰ τῶν τέκνων. Αἱ οἰμωγαὶ τῶν γυναικῶν, νομιζουσῶν πεσόντα τὸν Δαρεῖον, ἐξερχόμεναι ἐκ τῆς βασιλικῆς σκηνῆς, προσέβαλον τὸ οὖς τοῦ βασιλέως, ὅστις, στείλας εἰς αὐτὰς τὸν Λεοννάτον, διεβεβαίωσεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς ζῇ καὶ ὅτι ὁ νικητὴς ἀφίνει εἰς αὐτὰς τὴν βασιλικὴν θεραπείαν καὶ παρέχει εἰς αὐτὰς τιμὰς βασιλικάς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐτήρησε πιστῶς τὸν βασίλειόν του λόγον, ἡ δὲ περικαλλὴς γυνὴ τοῦ Δαρείου ἠδύνατο νὰ θαυμάσῃ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν αἰδῶ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ νὰ λαλῶσι κἂν περὶ τοῦ κάλλους τῆς ὡραίας αἰχμαλώτου.

θ΄

Διὰ Τύρου καὶ Γάζης μέχρις Αἰγύπτου.

Ἡ ἐν Ἰσσῷ νίκη οὐ μόνον τὴν πρὸς τὰ Σοῦσα καὶ τὴν Περσέπολιν ὁδὸν ἤνοιγεν ἤδη, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὴν Φοινίκην, ἧς ἡ κατάληψις ἔμελλε νὰ δώσῃ τελευταίαν θανάσιμον πληγὴν εἰς τὸν περσικὸν στόλον, τοῦ ὁποίου οἱ ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πλόες παρεῖχον ἀκόμη εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἰδίως δὲ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἐλπίδας καὶ ἀφορμὴν ἐνεργείας πρὸς ἀποστασίαν. Εἰς τὴν Συρίαν λοιπὸν καὶ τὴν Φοινίκην ἔστρεψε τὸ πρῶτον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Δαρείου, ὅστις ἐν τῷ μεταξύ, παραλαβὼν τοὺς διασωθέντας τῶν περὶ αὐτὸν Περσῶν καὶ περὶ τοὺς τετρακοσίους τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων, ἔσπευδε πρὸς τὴν πόλιν Θάψακον καὶ τὸν Εὐφράτην.

Ἐγκαταστήσας λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος σατράπην καὶ στρατηγὸν τῆς Κιλικίας ἕνα τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτὰ σωματοφυλάκων, τὸν Βάλακρον, ἔστειλε τὸν Παρμενίωνα πρὸ αὐτοῦ εἰς τὴν Δαμασκόν, ὅπου οἱ Πέρσαι εἶχον πέμψει ἐκ Σώχων πρὸ τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης τὰς γυναῖκας τῶν μεγιστάνων μετὰ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν. Ἡ πόλις ἠδύνατο μὲν ναντιτάξῃ εἰς τὸν στρατηγὸν ἀντίστασιν ἰσχυράν, ἀλλ' ἐκ προδοσίας τοῦ Πέρσου σατράπου ὁ Παρμενίων ἔγεινεν εὐκόλως κύριος τῆς τε Δαμασκοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ βαρυτίμου παρακαταθήκης. Οὕτως ἡ Συρία παρεδόθη ἀμαχητὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἠδυνήθη νὰ προβῇ εἰς τὴν Φοινίκην, ὅπου ἔμελλε νὰ τύχῃ ἰσχυροτάτης ἀντιστάσεως, ἀναστειλάσης τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐπὶ μῆνας ὅλους. Ἐκ δὲ τῶν πλουσίων καὶ ἐμπορικωτάτων φοινικικῶν πόλεων ἐκείνη ἥτις πρώτη ἠνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ σταματήσῃ πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ Τύρος.

Ἄνευ ἀντιστάσεως οὐδεμιᾶς προσεχώρησαν ἑκουσίως εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὁδεύοντα πρὸς τὰς ὑπωρείας τοῦ Λιβάνου, αἱ εἰς τοὺς Ἀραδίους ἀνήκουσαι πόλεις τῆς βορείας Φοινίκης μέχρι τῆς Μαράθου, ἐν ᾗ ἀνεπαύθη. Ὁρμηθεὶς δ' ἐκ ταύτης κατέλαβε τὴν Βύβλον, παραδοθεῖσαν διὰ συνθήκης, καὶ τὴν Σιδόνα, ἧς οἱ κάτοικοι προσῆλθον πρὸς αὐτὸν διὰ τὸ μῖσος πρὸς τοὺς Πέρσας, οἵτινες πρὸ ἐτῶν εἴκοσιν εἶχον ὑποτάξει καὶ πυρπολήσει αὐτὴν ἀποστατήσασαν μέν, ἐγκαταλειφθεῖσαν δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων Φοινίκων. Ὅτε δὲ προεχώρησε πρὸς τὴν Τύρον, πρέσβεις τῶν Τυρίων, σταλέντες εἰς τὸν βασιλέα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ἀνεκοίνωσαν εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ πόλις εἶνε ἑτοίμη νὰ πράξῃ ὅ τι ἂν προστάξῃ ὁ Ἀλέξανδρος.

Ἐκεῖνος δ' ἀνήγγειλεν, ὅτι μέλλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ὅπως θύσῃ εἰς τὸν Τύριον Ἡρακλέα, οὗ τὸ ἱερὸν ἔκειτο ἐπ' αὐτῆς τῆς νησιώτιδος αὐτῶν πόλεως. Ἀλλ' οἱ Τύριοι δὲν ἤθελον νὰ δεχθῶσι τοῦτο, ἐπιθυμοῦντες νὰ διατηρήσωσιν οὐδετερότητα πρός τε τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Πέρσας χάριν τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν καὶ τῆς ναυτιλίας. Πᾶσαν δὲ βίαν ἦσαν διατεθειμένοι νὰντικρούσωσι διὰ τῆς βίας, πεποιθότες εἰς τὴν νησιωτικὴν θέσιν τῆς πόλεως καὶ τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς τείχη καὶ τὸ ἐκ τούτου δυσπόρθητον αὐτῆς καὶ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀξιολόγου αὐτῶν στόλου.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΤΥΡΟΥ ΕΠΙ ΡΩΜΑΙΩΝ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Τύρον, φοβούμενος, μὴ, ταύτης μενούσης ἀμφιβόλου καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κύπρου κατεχομένων ἀκόμη ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἱ πολέμιοι θαλασσοκρατοῦντες μεταγάγωσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾧ αὐτὸς θὰ προεχώρει κατὰ τοῦ Δαρείου εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας.

Εὐκόλως ἠδυνήθη ὁ βασιλεὺς νὰ ἐμπνεύσῃ ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιᾶς καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς διὰ θερμῆς καὶ πειστικῆς προσλαλιᾶς ἐξ ἐκείνων ἐν αἷς ἐπεδείκνυεν εὐγλωττίαν οὐδαμῶς ὑστεροῦσαν τῆς πολεμικῆς του ἐμπειρίας. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις ἦτο πολὺ εὐχερεστέρα τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ ἅλωσις τῆς Τύρου ἦτο ἀληθῶς δυσκολωτάτη. Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ νησῖδος, χωριζομένης ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ πορθμοῦ τεναγώδους, ἔχοντος πλάτος χιλίων περίπου βημάτων καὶ πρὸς μὲν τὴν ἤπειρον ὄντος ἀβαθοῦς καὶ πηλώδους, πλησίον δὲ τῆς νήσου προσλαμβάνοντος βάθος τριῶν τὸ πολὺ ὀργυιῶν. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος, στερούμενος πλοίων, νὰ κυριεύσῃ τὴν Τύρον, ἐκτὸς ἂν προεχώννυε τὸν πορθμόν. Εἰς τοῦτο δ' ἐπεδόθησαν μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας οἱ Μακεδόνες, αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου παρευρισκομένου εἰς τὸ ἔργον, ὁδηγοῦντος εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, ἐπαινοῦντος διὰ λόγων, ἀνταμείβοντος διὰ χρημάτων τοὺς ἐργαζομένους. Ὑλικὸν δὲν ἔλειπε, καθότι λίθους μὲν παρεῖχον ἀφθόνους τὰ ἐγγὺς ἐρείπια τῆς Παλαιτύρου, ξύλα δ' αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου. Τὸ ἐπίχωμα προεχώρει ἐκ τοῦ πλησίον τῆς ἠπείρου μέρους ἄνευ μεγάλων δυσκολιῶν, διότι οἱ μὲν χάρακες εὐκόλως ἐνεπήγνυντο εἰς τὸν ἀβαθῆ πηλὸν, αὐτὸς δὲ ὁ πηλὸς ἐχρησίμευεν ὡς σύνδεσμος τῶν λίθων. Ἄλλως δὲ οὐδεὶς ἐκώλυε τοὺς αὐτόθι ἐργαζομένους. Ἀλλ' ὅτε ἤδη τὸ ἔργον ἐπλησίαζεν εἰς τὰ βαθύτερα τὰ πρὸς τὴν Τύρον,

οἱ Τύριοι, προσβάλλοντες ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν τειχῶν τοὺς Μακεδόνας, ἔβλαπτον αὐτοὺς μεγάλως, αἱ δὲ τριήρεις αὐτῶν πλησιάζουσαι κατέστρεφον τὸ ἐπίχωμα. Οἱ Μακεδόνες ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστήσωσιν ἐπάνω τοῦ χώματος ξυλίνους πύργους καὶ πολιορκητικὰς μηχανὰς καὶ νὰ ἐργάζωνται προφυλασσόμενοι ὑπὸ προκαλυμμάτων ἐκ δερμάτων καὶ διφθερῶν, ὅπως ματαιόνωσι τὰς προσβολὰς τῶν Τυρίων. Ἀλλὰ τέλος καὶ αὐτὰς τὰς μηχανὰς κατώρθωσαν οἱ πολιορκούμενοι νὰ πυρπολήσωσιν. Ἐνόησε λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ, ἂν μὴ ἐξησφαλίζετο τὸ ἔργον ὑπὸ στόλου. Μόνον δὲ ὅτε ἔπλευσαν εἰς Τύρον πολεμικὰ πλοῖα ἐξ Ἀράδου καὶ Βύβλου καὶ Σιδόνος καὶ ἄλλα ἐκ Ῥόδου καὶ ἐκ Μαλλοῦ καὶ ἐκ Λυκίας καὶ ἔπειτα πλεῖστα ἐκ Κύπρου, περὶ τὰ διακόσια εἴκοσι καὶ πέντε ἐν ὅλῳ, ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ μετ' ἐπιτυχίας τὸ ἔργον, κατασκευάσας ἐπίχωμα οὕτω στερεόν, ὥστε μέρη αὐτοῦ σώζονται μέχρι καὶ τῆς σήμερον.

Ἡ ἄφιξις τοῦ συμμαχικοῦ στόλου δὲν παρέσχε μόνον τὴν ἀναγκαιοτάτην βοήθειαν πρὸς ἀποτελείωσιν τοῦ ἐπιχώματος, ἀλλὰ καὶ ἐπήνεγκεν ἀκόμη σπουδαιότερον ἀποτέλεσμα, τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ναυτικοῦ τῶν Τυρίων ἐντὸς τῶν δύο τῆς Τύρου λιμένων μετὰ πολλὰς καὶ ἄλλας αὐτοῦ ζημίας καὶ μετὰ τὴν ἐπίδειξιν ἀληθῶς θαυμάτων ἀνδρείας καὶ ἐπινοίας τῶν Τυρίων ναυτίλων, οἵτινες ἐπὶ μακρὸν ἐματαίονον τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, εἰ καὶ ἦτο σχεδὸν τριπλάσιος τοῦ ἰδικοῦ των. Μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην ἐξουδετέρωσιν τοῦ τυριακοῦ στόλου ἀνέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιμονώτερον καὶ συστηματικώτερον τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου ἔκ τε τοῦ ποιητοῦ ἐπιχώματος καὶ ἀπὸ τῶν πλοίων, ἅτινα μετεβλήθησαν εἰς φορητὰ μηχανοστάσια. Ἀλλ' οὐχ ἧττον τὸ ἔργον ὑπῆρξε βαρὺ καὶ πολύμοχθον. Πρὸς τὴν ὁρμὴν τῶν πολιορκητῶν ἀντετάσσετο ἡ γενναιότης καὶ ἡ ἐθελοθυσία τῶν πολιορκουμένων, πρὸς τὰς πορθητικὰς μηχανὰς τῶν ἐπιφανῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου μηχανοποιῶν, τοὺς κριοὺς καὶ τὰ τρύπανα, τὰς χελώνας καὶ τοὺς πύργους, τοὺς πετροβόλους καὶ τοὺς καταπέλτας, ἀντεπάλαιον αἱ μηχαναὶ καὶ ἡ ἐπίνοια τῶν Τυρίων, οἵτινες ἔκπαλαι διεκρίνοντο διὰ τὴν δεξιότητα αὐτῶν περὶ τὴν μηχανικήν. Οὕτω δὲ ἡ πολιορκία τῆς Τύρου ἀπέβη τὸ θαυμασιώτατον τῶν πολιορκητικῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων χρόνων.

Τέλος δ' ἐπιστάντος τοῦ Αὐγούστου τοῦ 332 π. Χ. ἑπτὰ ὅλους μῆνας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πολιορκίας αἱ μὲν νῆες τοῦ στόλου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐκβιάσασαι τοὺς λιμένας, ἐν οἷς ὥρμουν τὰ πλοῖα τῶν Τυρίων,

κατενίκησαν αὐτὰ καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὴν ἀκτὴν, αἱ δὲ μηχαναὶ τοῦ βασιλέως, κατασείσασαι τὸ τεῖχος, ἀνέῳξαν ῥῆγμα, δι' οὗ εἰσήλασεν ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν πόλιν. Ὀκτακισχίλιοι Τύριοι ἀπέθανον ἐν τῷ ἀγῶνι, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν κατοίκων καὶ τῶν μισθοφόρων οἱ μείναντες ἐν τῇ πόλει, ἀνερχόμενοι περίπου εἰς τριακοντακισχιλίους, ἐπω-

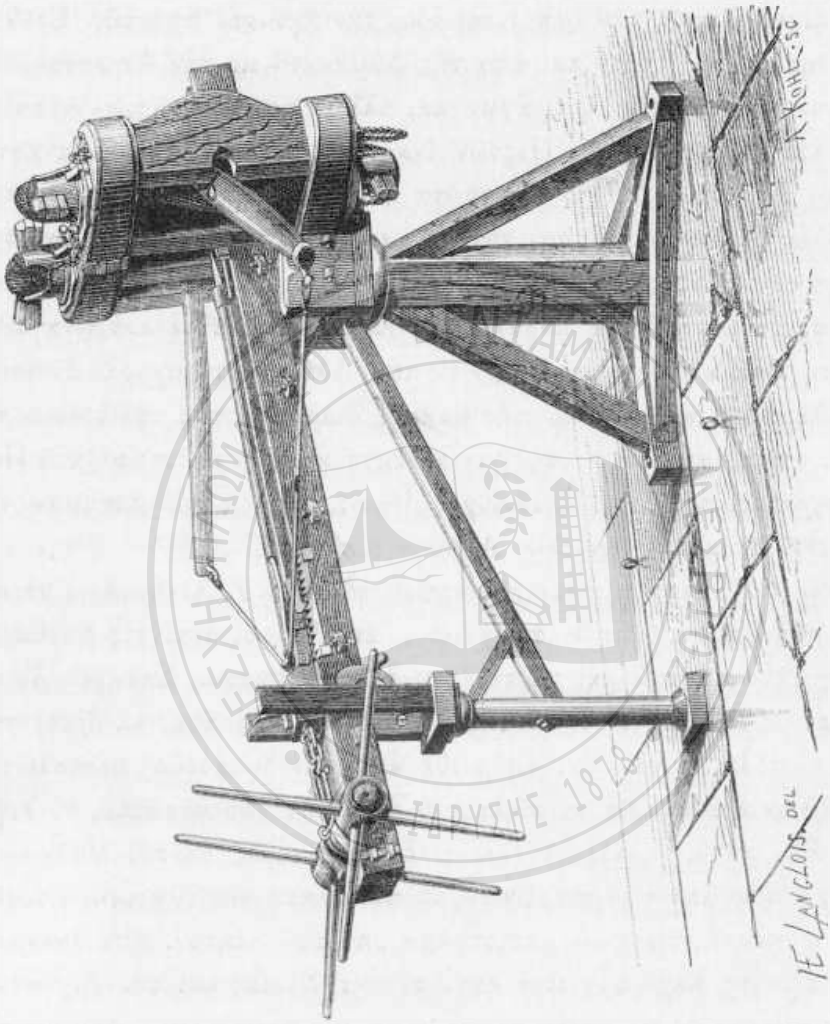

ΚΑΤΑΠΕΛΤΗΣ

λήθησαν ὡς ἀνδράποδα πλὴν τῶν καταφυγόντων εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἐν οἷς εὑρίσκετο καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Τυρίων Ἀζέμιλκος.

Ὁ Ἀλέξανδρος προσήνεγκεν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Τυρίου Ἡρακλέους τὴν θυσίαν, ἧς ἡ παρακώλυσις ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Τύρου. Ὁ δὲ στρατὸς ὡπλισμένος ἐτέλεσε πομπὴν, ἧς μετέσχε καὶ ὁ στόλος. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ πανηγύρεων καὶ ἀγώνων ἀνετέθη εἰς τὸν ναὸν ἡ μηχανὴ ἡ πρώτη κατασείσασα τὸ τεῖχος.

Ἡ ἅλωσις τῆς Τύρου συνεκίνησε μὲν μέχρι περάτων τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς ὑπηκόους τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀλλ' οὔτε τὸν Δαρεῖον, οὔτε τοὺς ἐγγὺς οἰκοῦντας Ἰουδαίους καὶ Σαμαρείτας ἔπεισε νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸν ἀγῶνα. Πρὶν ἢ λοιπὸν ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ Δαρείου ἐτράπη ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς νότον, ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Παλαιστίνην. Ἡ Γάζα, πόλις κειμένη κατὰ τὴν ἐμπορικὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης εἰς τὴν Τύρον καὶ ἀπὸ τῆς Δαμασκοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἦτο οὐ μόνον σταθμὸς τῶν ἀρωμάτων καὶ ἄλλων προϊόντων τῆς Ἀραβίας, ἀλλὰ καὶ φυλακεῖον τῶν Περσῶν ἐναντίον τῶν πολλάκις ἐπαναστατούντων Αἰγυπτίων. Ἦτο διὰ ταῦτα ἡ Γάζα ὀχυρώτατα τετειχισμένη καὶ ἄλλως δὲ δυσάλωτος, ἅτε αὐτὴ μὲν κειμένη ἐπὶ ὑψώματος, μίαν σχεδὸν ὥραν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ βαθείας ψάμμου, τὴν δὲ γείτονα παραλίαν ἔχουσα δυσπρόσιτον καὶ τεναγώδη. Τοιαύτη οὖσα ἡ πόλις, ἀντέταξεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, ἐνθαρρυνομένη μὲν ὑπὸ τῆς μακρᾶς διαρκείας τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου, στηριζομένη δὲ εἰς τὴν γενναιότητα καὶ τὴν καρτερίαν τοῦ Πέρσου ἄρχοντος, ὅστις ἦτο ὁ εὐνοῦχος Βάτις, καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατολογηθέντων Ἀράβων μισθοφόρων.

Οὕτω μόλις μετὰ δίμηνον πολιορκίαν ἠδυνήθη ὁ Ἀλέξανδρος νὰ κυριεύσῃ τὴν Γάζαν. Εἰς δεκακισχιλίους ἀνῆλθον οἱ πεσόντες βάρβαροι, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα ἠνδραποδίσθησαν. Σκληρῶς δὲ καὶ βαρβαρικῶς ἐτιμώρησεν ὁ νικητὴς τὸν Βάτιν, προστάξας νὰ διατρυπηθῶσιν οἱ πόδες αὐτοῦ καὶ νὰ συρθῇ ἀπὸ τῶν δι' αὐτῶν περασθέντων μεταλλίνων κρίκων ζῶν τὸ σῶμα τοῦ δυστήνου ὑπὸ ἅρματος, οὗ λέγεται ἐπιβὰς αὐτὸς ὁ νέος Ἀχιλλεύς, ὅστις ἀναξίως ἑαυτοῦ ἠθέλησε νὰ παράσχῃ πραγματικὴν ὕπαρξιν εἰς τὰ πλάσματα τῆς ὁμηρικῆς μούσης. Ἀλλ' ἡ ἡρωικὴ πόλις δὲν κατεστράφη ὑπὸ τοῦ νικητοῦ, ἅτε δυναμένη νὰ χρησιμεύσῃ δίκην φρουρίου κατά τε τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Μετοικισθέντων δὲ εἰς αὐτὴν κατοίκων ἐκ τῶν περικειμένων χωρίων τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Ἀραβίας, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Γάζαν φρουρὰ μακεδονική.

Κυριεύσας οὕτω καὶ τὴν Γάζαν, δεκατρεῖς σχεδὸν μῆνας μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην ἠδυνήθη ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐκκινήσῃ ἐκεῖθεν, προχωρῶν πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ἧς ἡ καθυπόταξις ἔμελλε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς κατακτήσεως τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου. Μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὸ Πηλούσιον, ὅπου εἶχε πλεύσει ἐκ Φοινίκης καὶ ὁ στόλος

τῶν Τυρίων, ὅστις ἀνῆκεν ἤδη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Τύρου. Ἡ Αἴγυπτος ὑπετάχθη ἄνευ ἀντιστάσεως. Οἱ Αἰγύπτιοι, βεβαρημένοι ἐκ τῶν πιέσεων τῶν Περσῶν, καθ' ὧν πολλάκις ἤδη ἐπὶ δύο αἰῶνας εἶχον ἀναγκασθῆ νἀποστατήσωσιν, οὐ μόνον οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχον νἀποκρούσωσι τὸν νέον κατακτητήν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἦσαν ἕτοιμοι νὰ δεξιωθῶσιν αὐτὸν ὡς ἐλευθερωτήν. Ὁ δὲ σατράπης Μαζάκης, ὅστις ἦτο ἐν τῇ χώρᾳ ὁ ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς μισητῆς περσικῆς ἀρχῆς, ἠσθάνετο, ὅτι οὐ μόνον παρὰ τῶν ἐγχωρίων δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ συμπράξεως ἐν ἀγῶνι ἀντιστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Περσίας δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ βοήθειαν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Τύρου καὶ τῆς Γάζης. Παρεδόθησαν λοιπὸν ἀμαχητὶ οἵ τε Αἰγύπτιοι καὶ ὁ σατράπης. Ὁ στόλος ἔπλευσε διὰ τοῦ πηλουσιακοῦ στόματος τοῦ Νείλου εἰς τὴν Μέμφιν. Ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν ἐκεῖ δι' Ἡλιουπόλεως, ἤδη εἶχον προσέλθει εἰς αὐτὸν ἅπαντα τὰ καθ' ὁδὸν χωρία. Ἀποδεχθεὶς δ' ἐν Μέμφιδι τὴν ὑποταγὴν τοῦ Πέρσου σατράπου, παραδόντος εἰς αὐτὸν καὶ τὸν ἐξ ὀκτακοσίων ταλάντων θησαυρὸν τῆς πόλεως, ἀνεπαύθη ἐπί τινα χρόνον ἐν τῇ ἄλλοτε βασιλείῳ πόλει τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐτέλεσεν ἀγῶνας μουσικοὺς καὶ γυμνικούς, εἰς οὓς ἐκλήθησαν οἱ δοκιμώτατοι τῶν ἐξ Ἑλλάδος τεχνιτῶν. Οὐδ' ἠμέλησεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τὸν λατρευτὸν τῶν Αἰγυπτίων βοῦν Ἄπιν, θέλων νὰ ἑλκύσῃ τοὺς λαοὺς οὓς ὑπέτασσε διὰ τοῦ εἰς τὴν θρησκείαν αὐτῶν ἀπονεμομένου σεβασμοῦ. Παραλαβὼν δὲ ὀλίγους μόνον ἀκολούθους, ἐπορεύθη διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἣν ἡγίαζε τὸ περιλάλητον ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος, ὅστις οὐ μόνον τῶν Αἰγυπτίων ἦτο ὁ κυριώτατος θεός, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἕλλησιν ἐτιμᾶτο ὡς κριοπρόσωπος Ζεὺς Ἄμμων, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Πινδάρου εἶχε κινήσει πρὸς ὕμνον τὴν λύραν. Ἡ πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ Ἄμμωνος πορεία τοῦ βασιλέως ἔχει τι τὸ περίεργον καὶ μυστηριῶδες, ὅπερ οὐδαμῶς δια-

ΖΕΥΣ ΑΜΜΩΝ

φωτίζουσιν αἱ περὶ αὐτῆς ποικίλαι διαδόσεις τῶν ἀκολουθησάντων αὐτὸν, οὐδὲ τὰ σχόλια τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων ἱστοριογράφων. Καὶ ἴσως μὲν ἐκίνει τὸν Ἀλέξανδρον πρὸς τὴν εὐλαβῆ ἐκείνην προσκύνησιν ἡ βαθεῖα πρὸς τὰ μυστήρια τῆς θεότητος τάσις, ἣν ἐκληρονόμησε παρὰ τῆς μητρὸς, καὶ ποιός τις πόθος πρὸς τὰ ὑπέργεια, ἐμποιηθεὶς εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀλλὰ πάντως ἐνυπῆρχεν ἐν τῇ ἀποφάσει ἐκείνῃ καὶ σκοπός τις πολιτικὸς, ἡ ἐπιθυμία νὰ προσθέσῃ τὴν εὐφημίαν καὶ τὰς εὐλογίας τοῦ περιωνύμου μαντείου εἰς τὴν αἴγλην τὴν ἐκ τῶν νικῶν.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διαμονῆς αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, κινούμενος καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν ὁμηρικῶν ἀναμνήσεων, ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν μικρὰν νῆσον Φάρον, ἥτις ἔκειτο ἀπέναντι τῆς Μαρεώτιδος λίμνης. Ἀναβὰς λοιπὸν διὰ τοῦ κανωβικοῦ στόματος τοῦ Νείλου καὶ περιπλεύσας τὴν λίμνην, ἀπέβη ἀντικρὺ τῆς νήσου, ἣν εἶχεν ὑμνήσει ὁ ποιητής. Ἐκεῖ εἶδεν ὁ δορικτήτωρ ὁπόσον εὐάερος καὶ εὔκρατος καὶ ὑγιὴς ἦτο ὁ χῶρος, ὁπόσον πρόσφορος ἦτο ἡ θέσις πρὸς ἵδρυσιν πόλεως, ἥτις, ἔχουσα ἀπέναντι τὴν νῆσον Φάρον, ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ ἀρίστους λιμένας καὶ νὰ καταστῇ τὸ διάμεσον ἐμπορεῖον τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸ κέντρον νέου πολιτισμοῦ ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἀφρικῆς, συνδυάζοντος τὸν ἑλληνισμὸν μετὰ τῶν παραδόσεων καὶ τοῦ βίου τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς. Αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος λέγεται δοὺς εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτοῦ Δεινοκράτην τὸ σχέδιον τῆς πόλεως καὶ τῆς εὐστόχου αὐτῆς καὶ εὐθείας ῥυμοτομίας καὶ θεὶς τὰ σημεῖα ποῦ νὰ οἰκοδομηθῶσιν ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ βασίλεια καὶ τὰ ἱερὰ τῶν ἑλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν θεῶν. Ἡ πλήρης μέλλοντος καὶ ἐντὸς βραχέος χρόνου ἀναπτυχθεῖσα ἐκείνη πόλις, ἣν αὐτὸς ὁ κτίστης δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ ζῶν, εἶνε αὐτὴ ἐκείνη ἥτις ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον οὐ μόνον τὴν παλαιὰν αὐτῆς σημασίαν διατηρεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπερήφανον ὄνομα τοῦ ἐνδόξου αὐτῆς οἰκιστοῦ διασώζει, ἡ Ἀλεξάνδρεια.

ε΄

Ἡ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα νίκη.

Ἡ ἐν Ἰσσῷ νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔθλιψε διττῶς τὴν ψυχὴν τοῦ Δαρείου, τὸ μὲν διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἥττης, τὸ δὲ διὰ τὴν αἰχμαλω-

σίαν τῆς μητρὸς καὶ τῆς προσφιλοῦς συζύγου. Ἀμέσως μετὰ τὴν φυγήν, εὐθὺς ὡς διέβη τὸν Εὐφράτην, ἔστειλε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον πρέσβεις μετ' ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐζήτει παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων οἰκείων καὶ προσέφερεν εἰς ἀντάλλαγμα τὴν φιλίαν ἑαυτοῦ καὶ τὴν συμμαχίαν. Ἀλλ' ὁ νικητὴς ἀπήντησεν ἀγερώχως ὡς κύριος τῆς Ἀσίας, προστάσσων τὸν ἡττηθέντα νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν, καὶ, ἀφ' οὗ ἀναγνωρίσῃ τὸν Ἀλέξανδρον ὡς δεσπότην, νὰ παραλάβῃ τὴν σύζυγον, τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα· εἰ δὲ μὴ ἔλεγεν, ὅτι θὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ ἐχθροῦ ἀδικοῦντος, καὶ ἀντιλέγοντα περὶ τῆς βασιλείας θὰ καταδιώξῃ αὐτὸν, πορευόμενος ἐναντίον αὐτοῦ ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκηται. Ὁ Δαρεῖος παρ' ὅλην τὴν πρὸς τὴν σύζυγον στοργὴν δὲν ἠθέλησε νὰ παραδώσῃ οὕτως ἀνάνδρως τὴν βασιλείαν τῆς Ἀσίας. Ἀλλ' ὅτε ἤκουσε τὸν Ἀλέξανδρον κατατριβόμενον περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου, ἐνόμισεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς στενοχωρίας αὐτοῦ, ὅπως ἀπολάβῃ τοὺς πεφιλημένους. Οὐδ' ἐφείσθη θυσιῶν ὁ Δαρεῖος, ἀλλὰ προέτεινε διὰ τῶν πρέσβεων αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν ἁπάσας τὰς χώρας ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῆς θαλάσσης, νὰ πληρώσῃ δεκακισχίλια τάλαντα καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸν νικητὴν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του ὡς ἐχέγγυον φιλίας καὶ συμμαχίας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπέκρουσεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰς προτάσεις τοῦ μεγάλου βασιλέως παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τοῦ Παρμενίωνος.

Ἡ ἀποτυχία τῶν πρεσβεύσεων τούτων ἠνάγκασε τὸν Δαρεῖον νὰναλάβῃ καὶ πάλιν τὸν ἀγῶνα τῆς ἀμύνης, ὅπως σώσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοὐλάχιστον τοῦ βασιλείου. Ἡ δὲ θλιβερὰ ἀγγελία τοῦ θανάτου τῆς Στατείρας, ἀποθανούσης κατὰ τὸν τοκετὸν νέου γόνου τοῦ Δαρείου, καὶ κηδευθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλικῶς, ἐνέβαλον εἰς αὐτὸν ἔτι μᾶλλον τὸν πόθον νὰγωνισθῇ ὑπὲρ τοῦ θρόνου. Καὶ ἔλεγεν, ὅτι μάλιστα μὲν ἤθελε νὰ νικήσῃ καὶ ἐπανορθώσῃ τὴν τύχην τῶν Περσῶν, ἵνα ἰσχύσας ἀνταποδώσῃ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον χάριτας ὧν ἔτυχον παρ' αὐτοῦ τὰ φίλτατα ἐν τῇ συμφορᾷ του, ἂν δ' ἐνικᾶτο ἐκ θείας βουλῆς, ηὔχετο μηδεὶς ἄλλος ἄνθρωπος νὰ καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κύρου πλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Εἰ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τὸ περσικὸν κράτος μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην διὰ τῶν νικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχεν ἀποβάλει τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' εἶχεν ὅμως ἀκόμη ὁ κληρονόμος τοῦ θρόνου τοῦ μεγάλου Κύρου κτήσεις εὐρυτάτας, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ περι-

συλλέξῃ μέγα πλῆθος στρατοῦ ἐναντίον τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὴν τὴν ἕδραν τοῦ βασιλείου τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Καὶ ἀληθῶς πολυπληθὴς ὑπῆρξεν ὁ στρατὸς ὅστις ἠθροίσθη τὸ ἔαρ τοῦ 331 π. Χ. ἐν Βαβυλῶνι ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ αὐτῆς τῆς Συρίας, μάλιστα δ' ἀπὸ τῶν χωρῶν τῶν πέραν τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος, ἀπὸ τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Σογδιανῆς καὶ τοῦ ἰνδικοῦ Καυκάσου, ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ ἐν Ἀσίᾳ ἐποικοῦντος σκυθικοῦ φύλου τῶν Σακῶν, ἀπὸ τῆς Ἀραχωσίας καὶ τῆς Ἀρείας, ἀπὸ τῆς Παρθυαίας καὶ τῆς Ὑρκανίας καὶ τῆς γῆς τῶν Ταπούρων, ἀπὸ τῆς Μηδίας καὶ τῆς Βαβυλωνίας, ἀπὸ τῶν περιχώρων τοῦ περσικοῦ κόλπου, ἀπὸ τῆς Οὐξίας καὶ τῆς Σουσιανῆς. Δυσαρίθμητον ἦτο τὸ πλῆθος τῶν πεζῶν, ἀνερχομένων εἰς ὀκτακοσίας χιλιάδας, ἂν μὴ εἰς ἓν ὅλον ἑκατομμύριον ἀνδρῶν. Ἱππέων δὲ παρῆσαν κατὰ τὸν μετριώτατον ὑπολογισμὸν τεσσαράκοντα χιλιάδες. Πλὴν δὲ τούτων κατελέγοντο εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου διακόσια δρεπανηφόρα ἅρματα καὶ δεκαπέντε μάχιμοι ἐλέφαντες, σταλέντες ἐκ τῆς Ἰνδικῆς. Διὰ τοῦ στρατοῦ τούτου, ὃν καθίστανε φοβερὸν οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀλλὰ καὶ ὁ ἄριστος ὁπλισμὸς καὶ τῶν δρεπανηφόρων ἁρμάτων ἡ πρὸς φόβον καὶ κατάπληξιν τῶν πολεμίων εὐθέτως ἐπινενοημένη κατασκευή, ἀπεφάσισεν ὁ Δαρεῖος νὰ ὑπερασπισθῇ τὰς ἐκεῖθεν τοῦ Τίγριδος χώρας, ἀντιτασσόμενος εἰς τὴν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάβασιν τούτου τοῦ ποταμοῦ. Πρὸς τοῦτο δ' ἔστειλε μὲν προσκόπους μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Εὐφράτου, ἐκκινήσας δὲ μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, ἐστρατοπέδευσεν ἐν Ἀρβήλοις, πόλει τῆς Ἀσσυρίας κειμένῃ οὐ μακρὰν τῆς ἀρχαίας Νινευὶ καὶ ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τίγριδος κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν σήμερον ἀπὸ τῆς Ἐρζερούμης εἰς τὸ Βαγδάτιον.

ΜΑΧΙΜΟΣ ΕΛΕΦΑΣ
ΕΠΙ ΑΡΧΑΙΟΥ
ΔΑΚΤΥΛΙΟΛΙΘΟΥ

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ διαμονὴν μηνῶν τινων ἐν Αἰγύπτῳ, καθ' ἣν διέταξε τὰ τῆς νέας διοικήσεως τῆς χώρας καὶ ἔλαβεν ἐπικουρίας τινὰς ἐξ Ἑλλάδος καὶ Θρᾴκης, ἐξεκίνησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος, ἐπιστρέφων εἰς τὴν Φοινίκην, ὅπως δι' αὐτῆς εἰσελάσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Τύρον, εὗρεν αὐτόθι καὶ τὸν στόλον αὐτοῦ, ὅστις εἶχεν ἤδη καταπλεύσει ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Διαρρυθμίσας δ' ἐκεῖθεν τὰ τῆς Ἑλλάδος, Φοινίκης, Συρίας καὶ Μικρᾶς Ἀ-

σίας καὶ πέμψας στόλον κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες δὲν εἶχον παύσει ταράσσοντες τὴν ἡσυχίαν τῆς Πελοποννήσου, ἐτέλεσε νέας λαμπρὰς θυσίας εἰς τὸν Ἡρακλέα μετὰ μουσικοῦ καὶ γυμνικοῦ ἀγῶνος καὶ κυκλίων χορῶν καὶ διδασκαλίας τραγῳδιῶν, ἐν ᾗ διηγωνίσθησαν ὑπὲρ τοῦ ἄθλου οἱ δοκιμώτατοι τῶν Ἑλλήνων ὑποκριτῶν καὶ ἐχορήγουν οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς τῶν Κυπρίων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξεπορεύθη ὁ στρατὸς, καὶ, ἄγων πρὸς βορρᾶν διὰ τῆς παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀρόντην ὁδοῦ, ἐτράπη ἔπειτα κατ' ἀνατολὰς πρὸς τὴν Θάψακον, ὅπου ἔμελλε νὰ γείνῃ ἡ διάβασις τοῦ Εὐφράτου.

Ἤδη πρὸ τῆς εἰς Θάψακον ἀφίξεως εἶχε προαποστείλει ὁ Ἀλέξανδρος αὐτόσε προδρόμους, ὅπως γεφυρώσωσι τὸν ποταμόν. Ἀλλ' αἱ δύο γέφυραι, ἃς οὗτοι εἶχον διαταχθῆ νὰ ζεύξωσι, δὲν εἶχον συντελεσθῆ μέχρι τῆς ἀντιπέραν ὄχθης, ἣν κατεῖχε μετὰ δεκακισχιλίων περίπου ἀνδρῶν ὁ Πέρσης Μαζαῖος, σταλεὶς μέχρι τοῦ Εὐφράτου πρὸς φύλαξιν τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τοῦ Δαρείου, εἰ καὶ οὗτος εἶχεν ἀποφασίσει νἀναμείνῃ τὸν Ἀλέξανδρον πέραν τοῦ Τίγριδος. Ἅμα δὲ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ Μαζαῖος ἔφυγεν ἐν σπουδῇ μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς. Τότε οἱ Μακεδόνες ἐτελείωσαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῶν γεφυρῶν, ἐφ' ὧν ἠδυνήθη νὰ διαβῇ ἀκωλύτως ἡ στρατιὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μέλλων δὲ ὁ Ἀλέξανδρος νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, δὲν ἐτράπη ἐκ Θαψάκου τὴν κατ' εὐθεῖαν πρὸς νότον ἄγουσαν παρὰ τὸν Εὐφράτην ἔρημον ὁδὸν, ἣν εἶχον ἀκολουθήσει πρὸ ἑπτὰ δεκαετηρίδων οἱ μετὰ τοῦ Κύρου ἀναβαίνοντες μύριοι, ἀλλ' ἐπορεύθη διὰ τῆς βορειοτέρας ὁδοῦ, ἥτις ἄγει εἰς τὴν Βαβυλῶνα διὰ Νισίβιος, ἀφίνουσα ἐξ ἀριστερῶν τὸν Εὐφράτην, πέραν δὲ τῆς πόλεως ταύτης καὶ μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Τίγριδος ἔχουσα καὶ τοῦτον τὸν ποταμὸν ἐξ ἀριστερῶν. Διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ πορευόμενος, ἠδύνατο μὲν νὰ παράσχῃ τροφὴν εἰς τοὺς ἵππους ἐν τοῖς λειμῶσι, διήρχετο δὲ διὰ τόπων κατῳκημένων, ἐξ ὧν ἠδύνατο εὐπόρως νὰ προμηθευθῇ ὁ στρατὸς τὰ ἐπιτήδεια, ἀπέφευγε δέ πως τὸ θερινὸν καῦμα, ἐπειδὴ εἶχεν ἤδη ἐπιστῇ ὁ Αὔγουστος, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνησεν ἐκ Θαψάκου.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ ἐπορεύετο εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐμελέτα νὰ διαβῇ τὸν Τίγριδα ἀπέναντι τῆς Νινευΐ, ὅπου ἡ διάβασις ἦτο εὐκολωτέρα, κατάσκοποι τοῦ Δαρείου, συλληφθέντες ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἠναγκάσθησαν νἀναγγείλωσιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν ἐν Ἀρβήλοις στρατοπέδευσιν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὁ δὲ βασι-

λεὺς τῶν Μακεδόνων, ταῦτα μαθών, ἔσπευσε νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν βορειότερον, ὅπως μὴ παρακωλυθῇ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δαρείου. Εὑρὼν δὲ πόρον ἀφύλακτον, κατώρθωσε νὰ διαβῇ μετὰ δυσκολίας μὲν διὰ τὴν ὁρμὴν τοῦ ῥεύματος, ἀλλ' ἄνευ ἄλλων ἐμποδίων.

Οἱ Μακεδόνες εὑρίσκοντο ἤδη ἐν Ἀσσυρίᾳ. Μετὰ δὲ τέσσαρας ἡμέρας, τὴν 24 Σεπτεμβρίου τοῦ 331 π. Χ., ἀνηγγέλθη εἰς αὐτούς, ὅτι ἐπλανῶντο πλησίον ἐχθρικοὶ ἱππεῖς περὶ τοὺς χιλίους. Ἦσαν πρόσκοποι τῶν Περσῶν, οὓς εὐκόλως ἐδίωξεν ἢ ἀπέκτεινεν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν περὶ αὐτόν. Τινὲς δ' αὐτῶν ζωγρηθέντες ὡμολόγησαν, ὅτι ὁ Δαρεῖος εὑρίσκετο πλησίον μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἧς κατήγγειλαν τὸν ἀριθμόν. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος συνεῖδεν, ὅτι ὁ στρατὸς αὐτοῦ, ὅστις ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσαρακοντακισχιλίων πεζῶν καὶ ἑπτὰ χιλιάδων ἱππέων, ἦτο περίπου μόλις τὸ εἰκοστὸν τῆς στρατιᾶς τοῦ ἐχθροῦ. Ἀπητεῖτο λοιπὸν φρόνησις, ὅπως παρασκευασθῶσι τὰ πάντα καταλλήλως. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἀναπαύσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, ὥρμησε τὴν νύκτα τῆς 29 πρὸς τὴν 30 Σεπτεμβρίου πρὸς συνάντησιν τοῦ Δαρείου· τὴν δὲ πρωΐαν ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων εὑρίσκετο ἤδη παρατεταγμένος πρὸς μάχην εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων σταδίων ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἀφ' οὗ ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Παρμενίωνος νὰ μὴ ἐπιτεθῶσιν ἀμέσως ἅμα τῇ ἀφίξει, ἀλλὰ νὰ παράσχωσιν εἰς τὸν μακεδονικὸν στρατὸν χρόνον τινὰ ὅπως ἀναπαυθῇ.

Τὸ στρατόπεδον τοῦ Δαρείου δὲν εὑρίσκετο πλέον ἐν Ἀρβήλοις, ἀλλ' εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν πλησίον τῶν Γαυγαμήλων κατὰ τὴν αὐτὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τίγριδος καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ εἰς αὐτὸν χυνομένου ποταμοῦ Λύκου, ὃν εἶχον διαβῇ ἐντὸς πέντε ὅλων ἡμερῶν τὰ πλήθη τῶν Περσῶν. Εὐρυτάτη πεδιὰς ἐν μέσῳ γηλόφων, τῶν τελευταίων πρὸς τὸν Λύκον διακλαδώσεων τῶν Γορδυαίων ὀρέων, ἦτο ὁ χῶρος, ὃν εἶχεν ἐκλέξει ὁ Δαρεῖος ὡς πεδίον τῆς μάχης. Ἐκεῖ διῆλθεν ἄγρυπνος καὶ ἐν φυλακῇ τὴν τελευταίαν νύκτα τοῦ Σεπτεμβρίου ὁ στρατὸς τοῦ Δαρείου, φοβούμενος νυκτερινὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀναπαύσας τὸν στρατόν, μόλις τὴν πρωΐαν τῆς 1 Ὀκτωβρίου ἡτοίμασεν αὐτὸν εἰς μάχην συμφώνως πρὸς τὰς δοθείσας τὴν προτεραίαν περὶ παρατάξεως ὁδηγίας. Κατὰ ταύτας ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐτάχθη εἰς δύο γραμμάς, ὧν ἡ δευτέρα, ἀποτελουμένη ἐκ κεχωρισμένων ὀπισθοφυλακῶν τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῆς πρώτης, ἐντολὴν εἶχε νὰ ἐξουδετερώσῃ πᾶσαν ἐκ τοῦ πλαγίου ὑπερφα-

λάγγισιν καὶ πάντα ἐκ τῶν νώτων κίνδυνον αὐτῆς. Τὴν δὲ πρώτην γραμμὴν ἀπετέλουν, ἐκ δεξιῶν πρὸς τἀριστερὰ καταλεγόμενοι, οἱ Ἀγριᾶνες καὶ οἱ τοξόται, αἱ ὀκτὼ ἴλαι τοῦ μακεδονικοῦ ἱππικοῦ, τὸ ἄγημα τῶν ὑπασπιστῶν καὶ οἱ λοιποὶ ὑπασπισταί, αἱ ἓξ τάξεις τῶν ὁπλιτῶν τῆς φάλαγγος καὶ τέλος οἱ ἱππεῖς τῶν συμμάχων, ὧν τὸ ἄκρον ἀριστερὸν κατεῖχον οἱ Θεσσαλοί. Εἶχε δὲ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος ὁ Παρμενίων. Ὁ δὲ Δαρεῖος εἶχε ταχθῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, πρὸ μὲν ἑαυτοῦ ἔχων πεντήκοντα δρεπανηφόρα ἅρματα καὶ τοὺς ἐλέφαντας, περιστοιχιζόμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἐκλεκτοτάτων στρατευμάτων, ἅτινα ἀπετέλουν τὸ κέντρον. Ὄπισθεν δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ἦτο τεταγμένη δευτέρα γραμμὴ εἰς βάθος. Καὶ τὸ μὲν ἄκρον ἀριστερὸν τῆς περσικῆς παρατάξεως κατεῖχον οἱ Βακτριανοὶ ἱππεῖς καὶ σὺν τούτοις οἱ Δᾶαι καὶ οἱ Σογδιανοὶ ὑπὸ τὸν σατράπην τῆς Βακτριανῆς Βῆσσον, τὸ δὲ ἄκρον δεξιὸν ἀπετέλουν οἱ ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας λαοί. Εἶχον δὲ ταχθῆ ἔμπροσθεν μὲν τοῦ εὐωνύμου κέρατος οἱ Σκύθαι ἱππεῖς καὶ περὶ τοὺς χιλίους ἐκ τῶν Βακτριανῶν καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατόν, πρὸ δὲ τοῦ δεξιοῦ οἱ ἱππεῖς τῶν Ἀρμενίων καὶ Καππαδοκῶν καὶ πεντήκοντα ἅρματα.

Τὸ πλῆθος τῶν δύο στρατῶν ἦτο οὕτω δυσανάλογον, ὥστε ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πτέρυγος εὑρίσκετο ἀπέναντι τοῦ κέντρου τῆς περσικῆς παρατάξεως, ὅλον δὲ τὸ εὐώνυμον κέρας τοῦ Δαρείου ὑπερεῖχε τῆς μακεδονικῆς γραμμῆς καὶ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Συνιδὼν τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος, διέταξεν ἡσυχον προχώρησιν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ πρὸς τὰ δεξιά, καὶ ἐπλησίαζον ἤδη οἱ Μακεδόνες νὰ παρακάμψωσι τὴν θέσιν ἐν ᾗ εὑρίσκοντο ἀπέναντι αὐτῶν τὰ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως πεντήκοντα δρεπανηφόρα ἅρματα, τεταγμένα ἐν χώρῳ, ὃν οἱ Πέρσαι εἶχον προσφόρως ἐπιπεδώσει οὕτως ὥστε νὰ κινῶνται ταῦτα ἐλευθέρως ἐν τῇ μάχῃ. Τότε ὁ Δαρεῖος, φοβηθείς, μὴ, τοῦ Ἀλεξάνδρου προχωροῦντος περαιτέρω πρὸς τὰ ἀνώμαλα μέρη τοῦ πεδίου, ἀποβῶσιν ἄχρηστα τὰ ἅρματα, διέταξε τοὺς πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τεταγμένους Βακτρίους καὶ Σκύθας ἱππεῖς νὰ προχωρήσωσι κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Μακεδόνων. Ἐν ᾧ δὲ δεινὸς συνάπτεται ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν Βακτρίων καὶ Σκυθῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ἱππέων τοῦ Μενίδα καὶ Ἀρίστωνος, τὸ μέτωπον τῶν Μακεδόνων ἔχει ἤδη προχωρήσει πρὸς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν κέρας τῶν Περσῶν, ὅπου ἦσαν τεταγμένα τὰ ἄλλα ἑκατὸν δρεπανηφόρα.

Ἀλλ' ἡ προσβολὴ τῶν ἁρμάτων δὲν ἔφερε τὸ προσδοκώμενον ὑπὸ τοῦ Δαρείου ἀποτέλεσμα. Οἱ Ἀγριᾶνες καὶ οἱ ἀκοντισταὶ τινὰ μὲν αὐτῶν κατηκόντιζον, τινὰ δὲ συνελάμβανον ἀπὸ τῶν ῥυτήρων καὶ τοὺς μὲν ἀναβάτας αὐτῶν κατέσπων, τοὺς δὲ ἵππους κατέκοπτον· περὶ δὲ τὰ ἐφορμῶντα ἐναντίον τῶν ὑπασπιστῶν σχηματίζεται κενὸν κατὰ τὰς εἰς τούτους δοθείσας ὁδηγίας, οὕτως ὥστε τὰ ἅρματα διέρχονται μὲν σῶα, ἀλλὰ καὶ δὲν προξενοῦσι βλάβην εἰς τὰς τάξεις τῶν Μακεδόνων, ὅπου τέλος πίπτουσι καὶ αὐτὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἱπποκόμων τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ εἰς τὰς τῶν βασιλικῶν ὑπασπιστῶν.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀρχὴ μόνον καὶ εἰσαγωγὴ τῆς μάχης. Καὶ ὅμως ἐν ταῖς κεχωρισμέναις ταύταις ἀψιμαχίαις ἐνυπῆρχον τὰ σπέρματα τῆς κρίσεως τοῦ ἀγῶνος, καθότι ἡ τὸ κατ' ἀρχὰς μεμονωμένη πάλη τῶν Βακτρίων καὶ Σκυθῶν ἱππέων πρὸς τοὺς περὶ τὸν Μενίδαν καὶ τὸν Ἀρίστωνα ἔγεινε κατ' ὀλίγον ἀφορμὴ τῆς διασπάσεως τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῶν Περσῶν. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἠνάγκασε τοὺς Πέρσας ἱππεῖς τοῦ εὐωνύμου κέρατος νὰ προχωρήσωσι πρὸς τἀριστερὰ, ὅπως τὸ μὲν ὑποστηρίξωσι τὸν ἀγῶνα τῶν Βακτρίων καὶ Σκυθῶν, τὸ δὲ κυκλώσωσι τοὺς αὐτόθι ἀγωνιζομένους πολεμίους. Ἀλλ' ἡ κίνησις αὕτη παρήγαγε μεταξὺ τῶν ἱππέων τῆς βαρβαρικῆς παρατάξεως καὶ τῶν πεζῶν, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ παρακολουθήσωσιν αὐτοὺς μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, κενὸν, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσεχώρησε δρομαῖος καὶ ἐν ἀλαλαγμῷ ὁ Ἀλέξανδρος, διευθυνόμενος μετὰ τῶν ἱππέων τῶν ἑταίρων καὶ τῆς φάλαγγος ὡς ἐπὶ αὐτὸν τὸν Δαρεῖον καὶ τὸ κέντρον τῆς περσικῆς στρατιᾶς. Ἡ διάσπασις ταῦ περσικοῦ κέντρου ἐπέρχεται πλήρης. Γενναίως μάχεται ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, παλαίοντες, ὠθοῦντες, κατακόπτοντες τὰ πρόσωπα τῶν Περσῶν διὰ τῶν ἀκοντίων. Πυκνὴ, φοβερὰ, φρίσσουσα ὑπὸ τῶν σαρισῶν κινεῖται ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ. Οἱ Πέρσαι δὲν ἀντέχουσι πλειότερον εἰς τὸ φοβερὸν θέαμα, εἰς τὴν ὁρμητικὴν καὶ δυσκαταγώνιστον προσβολήν. Αὐτὸς ὁ Δαρεῖος, καὶ πάλιν καταληφθεὶς ὡς ἐν Ἰσσῷ ὑπὸ ἀσυγγνώστου δειλίας, δίδει τὸ παράδειγμα τῆς φυγῆς. Μετὰ καρτερικὴν ἀντίστασιν ἡ πρώτη γραμμὴ τοῦ μέσου ἀκολουθεῖ φεύγοντα τὸν μέγαν βασιλέα, μετ' αὐτῆς δὲ τρέπεται εἰς φυγὴν καὶ ἡ ὀπισθοφυλακὴ τοῦ κέντρου. Ἀλλὰ καὶ τὸ εὐώνυμον κέρας τῶν Περσῶν μετὰ τὴν ὁρμητικὴν ἔφοδον τοῦ Ἀρέτα κατὰ τῶν πολεμίων κατανικᾶται καὶ φεύγει.

Οὕτως οἱ Μακεδόνες εἶχον νικήσει διὰ τοῦ δεξιοῦ αὐτῶν καὶ τοῦ κέν-

τρου τὸ εὐώνυμον καὶ τὸ μέσον τῆς ἐχθρικῆς στρατιᾶς, ἅτινα ἤδη ἔφευγον, διωκόμενα ὑπὸ τῶν νικητῶν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως τὸ δεξιὸν περσικὸν κέρας οὐ μόνον ἀντεῖχεν ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ κατεπόνει δεινῶς τοὺς ὑπὸ τὸν Παρμενίωνα Θεσσαλοὺς ἱππεῖς. Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ παραιτεῖται ὁ Ἀλέξανδρος τῆς περαιτέρας διώξεως τοῦ ἡττημένου μέρους τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπιστρέφει εἰς βοήθειαν τοῦ Παρμενίωνος. Μετὰ κρατερωτάτην ἱππομαχίαν ἀποκρούων καθ' ὁδὸν τοὺς φεύγοντας τῶν πολεμίων ἱππέων, Πάρθων, Ἰνδῶν καὶ Περσῶν, φθάνει εἰς τὸ δεξιὸν τῶν βαρβάρων, ὅπερ ἤδη εἶχεν ἀρχίσει καὶ αὐτὸ νὰ φεύγῃ, νικηθὲν τέλος ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων.

Ἡ νίκη ὑπῆρξε πλήρης. Ἡ φυγὴ ἔγεινε πρόξενος δυσυπολογίστων ἀπωλειῶν εἰς τοὺς Πέρσας, ὧν λέγονται πεσοῦσαι περὶ τὰς τριακοσίας χιλιάδες κατὰ τὰς ὑπερβολικωτάτας τῶν διηγήσεων. Ἐκ δὲ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐφονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ ἄνδρες μὲν περὶ τοὺς πεντακοσίους, ἵπποι δ' ἔκ τε τῶν τραυμάτων καὶ τῆς κακοπαθείας τῆς ἐν τῇ διώξει ὑπὲρ τοὺς χιλίους.

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀνεπαύθη ἀμέσως μετὰ τὴν νίκην, ἀλλ' ἐξηκολούθησε τὴν δίωξιν μέχρι τῶν Ἀρβήλων, ὅπου ἔφθασε τὴν ὑστεραίαν. Ἐκεῖ εὗρε τὰ χρήματα καὶ τὰ σκεύη τοῦ ἡττημένου βασιλέως καὶ τὸ ἅρμα τοῦ Δαρείου καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὰ τόξα· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Δαρεῖος δὲν εὑρίσκετο πλέον ἐν Ἀρβήλοις, φεύγων διὰ τῶν ὀρέων πρὸς τὴν Μηδίαν.

ια'

Βαβυλών, Σοῦσα, Περσέπολις.

Ἡ ἐν Γαυγαμήλοις νίκη παρέδιδεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὰς κλεῖδας τῆς Περσίας. Ὁ Δαρεῖος ἁπλοῦς ἤδη φυγὰς μετ' ὀλίγων χιλιάδων Βακτρίων ἱππέων καὶ δισχιλίων περίπου Ἑλλήνων μισθοφόρων ἔσπευδεν εἰς τὴν Μηδίαν, πεφοβημένος καὶ κυριώτατον μέλημα ἔχων τὴν διάσωσιν τῆς ἰδίας ζωῆς. Οὐδ' ἠδύναντο νὰ σώσωσι πλέον τὴν Περσίαν τὰ πενιχρὰ λείψανα τοῦ ἐν Γαυγαμήλοις ἡττηθέντος μεγάλου στρατοῦ, οἱ περὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην τεσσαρακοντακισχίλιοι τὸ πολὺ ἄνδρες, οἵτινες εἶχον ἀποφασίσει νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς παρόδους τὰς ἀγούσας ἐκ τῆς Βαβυλωνίας εἰς τὴν Περσίδα.

Ἐν τούτοις δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἔσπευσε νὰ ἀποκτήσῃ τῆς ἐν Γαυγαμή-

λοις νίκης τὸ εὔκολον ἆθλον, δεχόμενος τὴν ὑποταγὴν τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῶν Σούσων. Ἄνευ ἀντιστάσεως παρεδόθη ἡ Βαβυλών. Ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἤδη πλησίον τῆς μεγάλης παρὰ τὸν Εὐφράτην πόλεως, καὶ προεχώρει ἄγων συντεταγμένον ὡς εἰς μάχην τὸν στρατόν, ὅτε οἱ Βαβυλώνιοι ἐξῆλθον πανδημεὶ μετὰ τῶν ἱερέων αὐτῶν καὶ ἀρχόντων εἰς προϋπάντησιν τοῦ βασιλέως, φέροντες δῶρα καὶ παραδίδοντες τὴν πόλιν καὶ τὴν ἄκραν καὶ τὰ χρήματα. Παραλαβὼν δὲ τὴν Βαβυλῶνα ὁ Ἀλέξανδρος, κατέστησε σατράπην τῆς χώρας τὸν Πέρσην Μαζαῖον, αὐτὸν ἐκεῖνον, ὅστις εἶχε φύγει πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰς τὸν Εὐφράτην ἄφιξιν τοῦ βασιλέως, ἔπειτα δ' ἐν τῇ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχῃ εἶχεν ἀγωνισθῆ κατ' αὐτοῦ λαμπρῶς. Ὁ Ἀλέξανδρος διετράνωσε καὶ ἐν Βαβυλῶνι πρὸς τοὺς ἐγχωρίους θεοὺς τὸν αὐτὸν σεβασμὸν ὃν εἶχε δείξει ἐν Φοινίκῃ καὶ Αἰγύπτῳ, θύσας μὲν εἰς αὐτούς, προστάξας δὲ νἀνοικοδομηθῶσι τὰ ὑπὸ τῶν Περσῶν κατεστραμμένα ἱερὰ τῶν Βαβυλωνίων τά τε ἄλλα καὶ τὸ τοῦ Βήλου, τοῦ παρ' αὐτοῖς τιμιωτάτου τῶν θεῶν.

Πολλὰ ἦσαν τὰ χρήματα, ἅτινα εὗρεν ὁ νικητὴς ἐν Βαβυλῶνι, οὕτως ὥστε ἠδυνήθη νὰ διανείμῃ ἀξίας λόγου ἀμοιβὰς εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, τοὺς ὁποίους ἐπὶ ἕνα ὅλον μῆνα ἀφῆκε νἀναπαυθῶσι, παραδιδομένους εἰς τὰς τρυφὰς καὶ ἀπολαύσεις ἃς παρεῖχεν ἡ πλουσιωτάτη καὶ τρυφηλοτάτη πόλις τῆς Σεμιράμιδος. Μετὰ δὲ ταῦτα, παραλαβὼν τὸν στρατόν, διηυθύνθη πρὸς τὰ Σοῦσα. Καθ' ὁδὸν δὲ ἤδη εὑρισκόμενος ἔμαθεν, ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ τύχῃ ἀντιστάσεως, ἐπειδὴ ὁ Φιλόξενος, ὃν εἶχε στείλει εἰς τὰ Σοῦσα εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Γαυγαμήλοις μάχην, εἶχε παραλάβει τὴν πόλιν, παραδοθεῖσαν παρὰ τῶν ἐγκατοίκων. Φθάσας δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ Σοῦσα μετὰ εἴκοσιν ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἀναχωρήσεως, εὗρεν ἀμύθητον ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς βασιλείοις πλοῦτον, ἀπὸ αἰώνων ἀποτεθησαυρισμένον ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Περσίας. Ἐκεῖ πορφύρα καὶ λίθοι πολύτιμοι καὶ πλῆθος ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἀσήμου ἢ εἰς δαρεικοὺς κεκομμένου, ἀνερχόμενον εἰς πεντήκοντα χιλιάδας ταλάντων, ἤτοι εἰς δύο καὶ ἥμισυ περίπου διςεκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν λαφύρων ὑπῆρξαν καὶ οἱ χαλκοῖ ἀνδριάντες τοῦ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, οὓς ὁ Ξέρξης εἶχε παραλάβει ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. Τούτους ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

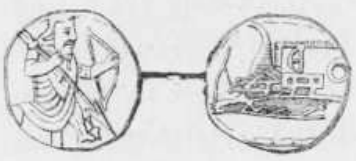

ΧΡΥΣΟΥΣ ΔΑΡΕΙΚΟΣ

Διατάξας δὲ ὁ Ἀλέξανδρος τὰ τῆς Σουσιανῆς καὶ ἐγκαταστήσας σατράπην τὸν Πέρσην Ἀβουλίτην, ὅστις εἶχεν ἑκουσίως παραδώσει τὴν πόλιν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἀφῆκε μὲν ἐν Σούσοις μακεδονικὴν φρουρὰν ὑπό τινα τῶν ἑταίρων, τὸν Μάζαρον, ἀπέλιπε δ' ἐν τοῖς βασιλείοις τὴν μητέρα τοῦ Δαρείου, ἥτις μέχρι τοῦδε ἠκολούθει τὸν νικητὴν ἀπὸ τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης μετὰ καὶ τῶν τέκνων τοῦ μεγάλου βασιλέως. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξεκίνησε περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 331 π. Χ., ὅπως εἰσελάσῃ περαιτέρω εἰς τὴν ὀρεινὴν χώραν τοῦ Ἰρὰν καὶ καταλάβῃ τὰς λοιπὰς πρωτευούσας πόλεις τῶν Περσῶν βασιλέων. Εἶχε δὲ ἤδη προσαυξηθῆ ἡ περὶ αὐτὸν στρατιὰ διὰ νέων ἐπικούρων ἐκ Μακεδονίας, Θρᾴκης καὶ Ἑλλάδος, οὓς εἶχεν ἀγάγει εἰς Σοῦσα ὁ στρατηγὸς Ἀμύντας. Ἀνήρχοντο δὲ οὗτοι ἐν ὅλῳ εἰς δεκατρεῖς χιλιάδας καὶ πεντακοσίους πεζοὺς καὶ εἰς ἱππεῖς περὶ τοὺς δισχιλίους.

Ἀπὸ τῶν Σούσων ἦγεν εἰς τὴν Περσίδα πρῶτον μὲν πεδινὴ ὁδὸς διὰ τῆς Σουσιανῆς, ἥτις ἔπειτα ἐξηκολούθει διὰ τῆς χώρας τῶν πεδινῶν Οὐξίων. Ἔπειτα δὲ ἡ ὁδός, ἀνερχομένη εἰς τὰ ὄρη, συνεκλείετο ὑπὸ τῶν στενῶν τῶν κατὰ τὴν χώραν τῶν ὀρεινῶν Οὐξίων, μεθ' ἃ εἵπετο ἀμαξιτὸς ἄγουσα εἰς τὴν Περσέπολιν καὶ τὰς Πασαργάδας. Καὶ οἱ μὲν τὰ πεδία οἰκοῦντες τῶν Οὐξίων, ὄντες καὶ πρότερον ὑποτεταγμένοι εἰς τὸν μέγαν βασιλέα, παρεδόθησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἀφῆκαν ἐλευθέραν εἰς αὐτὸν τὴν δίοδον. Ἀλλ' οἱ ὀρεινοὶ Οὔξιοι ἦσαν λαὸς ἀνυπότακτος, ὅστις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς τῶν Περσῶν μόνον ἐπὶ μεγάλοις δώροις ἄφινεν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν τῶν παρόδων. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος κατώρθωσε νὰ πατήσῃ τοὺς Οὐξίους. Ἐν ᾧ δ' ἐκεῖνοι ἀνέμενον αὐτὸν εἰς τὰ στενά, ὅπως λάβωσι παρ' αὐτοῦ ὅσα συνήθως ἐλάμβανον παρὰ τῶν μεγάλων βασιλέων, ὁ Ἀλέξανδρος, ὁδηγούμενος ὑπὸ τῶν Σουσίων, διέβη διὰ νυκτὸς ἐξ ἄλλης ὁδοῦ τραχείας καὶ δυσπόρου, καὶ, ἐπιδραμὼν τὰς ὀρεινὰς κώμας τῶν Οὐξίων, ἐπῆλθεν ἔπειτα ἐπιστρέψας ἐναντίον τῶν φυλασσόντων τὴν δίοδον, οἵτινες ἄνευ μάχης κατενικήθησαν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ διεσπάρησαν, πολλὰς ὑποστάντες ζημίας.

Ἀλλ' ἡ διάβασις τῶν στενῶν τούτων δὲν ἦτο ἡ μόνη δυσκολία τῆς ἀπὸ τῶν Σούσων εἰς τὴν Περσίαν ἀγούσης ὁδοῦ. Δεύτερα καὶ δυσκολώτερα στενὰ ἐπεπρόσθουν μετὰ ταῦτα, αἱ καλούμεναι Περσίδες ἢ Σουσιάδες πύλαι, πάροδος ὑπὸ ἀποκρήμνων περιβαλλομένη ὀρέων. Ταύτην διατειχίσας ἐφύλασσεν ὁ Πέρσης Ἀριοβαρζάνης μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τεσσαρακοντακισχιλίων ἀνδρῶν, οὓς εἶχε περισώσει ἐκ τῆς παρὰ τὰ Γαυ-

γάμηλα πανωλεθρίας. Οὐ μόνον δὲ ἡ ἰσόπαλος τοῦ ἐχθροῦ στρατιὰ καὶ τὸ δύσβατον τῆς τε ὀχυρᾶς παρόδου καὶ τῶν παρακειμένων χιονοσκεπῶν ὀρέων, ἀλλὰ καὶ ἡ προκεχωρημένη χειμερία ὥρα, τὰ πάντα ἐφαίνοντο παρέχοντα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἀνυπερβλήτους πρὸς τὴν διάβασιν δυσχερείας. Ἀλλὰ τέλος καὶ ταύτην τὴν δίοδον ἠδυνήθη νὰ παρακάμψῃ, τραπεὶς τραχεῖαν καὶ στενὴν ὁδὸν, δηλωθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ αἰχμαλώτων, δι' ἧς παρελθὼν ἐντὸς τῶν πυλῶν προσέβαλε τοὺς περὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην ἐκ τῶν νώτων, ἐν ᾧ συγχρόνως ὁ Κρατερὸς, ὃν εἶχεν ἀφήσει πρὸ τῶν πυλῶν, ἐπετέθη κατ' αὐτῶν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν. Τῶν πολεμίων τινὲς μὲν κατεκόπησαν, τινὲς δ' ἐζωγρήθησαν, ἄλλοι δὲ τέλος ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριοβαρζάνης· ἀλλὰ καὶ τούτων πολλοὶ ἀπωλέσθησαν, ῥίψαντες ἑαυτοὺς κατὰ τῶν κρημνῶν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἐν Περσεπόλει, ἐν τῇ παλαιᾷ ἕδρᾳ τῶν Περσῶν βασιλέων καὶ ἱερωτάτῃ ἑστίᾳ τῆς Περσίδος, καὶ κατελάμβανε τὰς πλησίον κειμένας Πασαργάδας, ὅπου ἵστατο ἄλλοτε ὁ θρόνος τοῦ Κύρου καὶ ὑψοῦτο νῦν περίβλεπτος ὁ τάφος τοῦ μεγάλου ἱδρυτοῦ τοῦ περσικοῦ κράτους. Καὶ ἐν ᾧ οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ τῆς Περσεπόλεως ἀπεκομίζοντο ἐπὶ δεκακισχιλίων ζευγῶν ἡμιόνων καὶ πεντακισχιλίων καμήλων καὶ οἱ νικηταὶ παρεδίδοντο εἰς τὸν φόνον καὶ τὴν διαρπαγὴν τῆς πλουσιωτάτης τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον πόλεων, ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν πυρπολουμένων βασιλείων ἀνήρχετο ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ Ξέρξου, τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ τοῦ Κοδομαννοῦ, σκιαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν αὐτοῦ ὑπερτεταμένου χρυσοῦ οὐρανίσκου.

ιϛ'

Ἡ δίωξις καὶ ὁ θάνατος τοῦ Δαρείου.

Ἐν ᾧ οἱ Μακεδόνες διέμενον ἀκόμη ἐν Περσεπόλει, ὁ Ἀλέξανδρος, εἰ καὶ ἦτο χειμών, διέτρεξε μετὰ μέρους μόνον τοῦ στρατοῦ τὴν Περσίδα καὶ ὑπέταξε τὰς ἄλλας αὐτῆς πόλεις, οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην εὑρὼν ἀντίστασιν. Ὑποτάξας δὲ οὐκ ἄνευ δυσκολιῶν καὶ τὸν ὀρεινὸν ἅμα καὶ λῃστρικὸν λαὸν τῶν Μάρδων καὶ διατάξας τὰ τῶν σατραπιῶν τῆς Περσίδος καὶ τῆς Καρμανίας, εἰς ἃς ἐπέστησε Πέρσας σατράπας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέλθῃ πλέον ἐναντίον τοῦ Δαρείου ἀρχομένου τοῦ θέρους τοῦ 330 π. Χ.

Εἴδομεν, ὅτι ὁ Δαρεῖος μετὰ τὴν ἐκ τῶν Ἀρβήλων φυγὴν εἶχε τραπῇ εἰς τὴν Μηδίαν. Κατὰ δὲ τὴν ἐν τῷ χειμῶνι τοῦ 331 καὶ τῷ ἔαρι τοῦ 330 π. Χ. διατριβὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Βαβυλωνίᾳ, ἐν Σουσιανῇ, ἐν Περσίδι συνήχθησαν εἰς Ἐκβάτανα περὶ τὸν Δαρεῖον μετὰ στρατιᾶς πολλοὶ τῶν ἐγκρίτων ὑπηκόων ὅσοι ἔμενον ἀκόμη πιστοὶ εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Πλὴν δὲ τοῦ ἤδη παρόντος στρατοῦ ἀνεμένοντο καὶ ἄλλαι ἐπικουρίαι καὶ ἦτο δυνατὸν πολὺ περισσότεραι νὰ κληθῶσιν, ὅπως δι' ἀξιομάχων δυνάμεων ἀγωνισθῇ ἀκόμη ὁ Δαρεῖος νὰ περισώσῃ τὰ λείψανα τῆς περσικῆς μοναρχίας.

Ἐν τούτοις, ἐπιστάντος ἤδη τοῦ Ἰουνίου τοῦ 330 π. Χ., ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνησεν ἐκ Περσεπόλεως. Σπεύσας ἐν τάχει ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ, ὅτι ὁ Δαρεῖος περιεστοιχίζετο ἐν Ἐκβατάνοις ὑπὸ στρατοῦ, εὑρέθη ἐντὸς δώδεκα ἡμερῶν ἐν Μηδίᾳ. Ἀλλ' ἤδη ὁ Δαρεῖος, ἀποφεύγων τὴν σύγκρουσιν ἕνεκα τῆς μὴ ἀφίξεως τῶν ἀναμενομένων Καδουσίων καὶ Σκυθῶν, εἶχεν ἐγκαταλίπει τὰ Ἐκβάτανα καὶ ἔφευγε πρὸς τὰς Κασπίας πύλας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδιπλασίασε τὴν ταχύτητα τῆς διώξεως. Τὰ Ἐκβάτανα καταλαμβάνονται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν καὶ μεταβάλλονται εἰς θησαυροφυλάκιον τῶν ἐκ Περσίδος θησαυρῶν. Ἕνδεκα ἡμέραι ἤρκεσαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅπως φθάσῃ εἰς Ῥάγας. Ἀλλ' αἱ ταχύταται αὐταὶ πορεῖαι τοῦ προτροπάδην τὸν φυγάδα βασιλέα καταδιώκοντος στρατοῦ τῶν Μακεδόνων κατεπόνησαν τοὺς στρατιώτας καὶ κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνάπαυσιν ἐν Ῥάγαις.

Ὁ δὲ Δαρεῖος εἶχεν ἤδη ὑπερβῆ τὰς Κασπίας πύλας. Ἀλλὰ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ μετ' οὐ πολὺ δὲν ἦτο κατασκήνωμα βασιλέως, οὐδὲ κἂν φυλακεῖον τοῦ φυγάδος, ἀλλὰ στραταρχεῖον ἀποστατῶν κατὰ τοῦ ἐκπτώτου Ἀχαιμενίδου. Ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Δαρείου εὑρίσκοντο σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ σατράπης Βῆσσος μετὰ τῶν πιστῶν Βακτρίων του καὶ ὁ χιλιάρχης τῶν μετὰ τοῦ Δαρείου φευγόντων ἱππέων Ναβαρζάνης. Τούτων ὁ Ναβαρζάνης, παραστὰς πρὸ τοῦ βασιλέως, συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ παραχωρήσῃ τὴν τιάραν εἰς τὸν Βῆσσον, ἅτε μόνον δυνάμενον νὰ σώσῃ τὸ κράτος διὰ τῶν γενναίων Βακτρίων καὶ τῆς συμμαχίας αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἰνδῶν καὶ Σκυθῶν. Ἡ πρὸς τοὺς τοιούτους λόγους τοῦ χιλιάρχου ἐπιδειχθεῖσα ὀργὴ τοῦ βασιλέως, οὗ μόλις ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὸ ξίφος ὁ Ναβαρζάνης, ἐπετάχυνε τὴν ἀποστασίαν τῶν δύο ἀριστέων, εἰς οὓς προσεχώρησε καὶ Βαρσαέντης ὁ σατράπης τῶν Ἀραχώτων καὶ Δράγγων. Ἀλλὰ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ συνετοῦ Ἀρταβάζου οἱ ἀπο-

στάται ἐπανῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μεγάλου βασιλέως, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ συγχώρησιν καὶ ἀποδεχόμενοι νὰκολουθήσωσιν αὐτὸν, μέλλοντα νὰ πορευθῇ περαιτέρω τὴν ὑστεραίαν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡ μετάνοια αὕτη ἦτο ἁπλῆ ὑπόκρισις. Τὴν δ' ἑσπέραν τῆς ὑστεραίας ὁ Δαρεῖος εὑρίσκετο δέσμιος εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀποστατῶν ἐν Θάρᾳ, ὅπου εἶχε φθάσει μετὰ τὴν πορείαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ στρατός. Ἦτο δὲ τὸ σχέδιον τῶν ἀποστατῶν νὰ φύγωσιν εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ νὰ σώσωσι τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ περσικοῦ κράτους, ἐξαγοράζοντες παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν εἰρήνην διὰ τῆς παραδόσεως τοῦ αἰχμαλώτου Δαρείου.

Ἡ σύλληψις τοῦ Δαρείου ὑπῆρξε τὸ σύνθημα παντελοῦς σχεδὸν διαλύσεως τῆς τὸν βασιλέα ἀκολουθούσης στρατιᾶς πλὴν τῆς περὶ τοὺς ἀποστάτας. Τινὲς δὲ τῶν προκρίτων Περσῶν ἔφυγον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις, μαθὼν τὰ γενόμενα, ἐπετάχυνε τὴν δίωξιν, παραλαβὼν μέρος τοῦ στρατοῦ, καὶ κατέφθασε τέλος τοὺς φυγάδας οὐ μακρὰν τῆς πόλεως Ἑκατομπύλου ἐν τῇ Παρθυαίᾳ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 330 π. Χ. Βραχύτατος λοιπὸν ὑπῆρξεν ὁ χρόνος ὁ διελθὼν ἀπὸ τῆς ἐκ Περσεπόλεως ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς εἰς τὴν Παρθυαίαν ἀφίξεως. Ὀλίγων δὲ μόνον ἡμερῶν ἔργον ὑπῆρξεν ἡ ἐκ Ῥαγῶν εἰς Ἑκατόμπυλον δίωξις, εἰ καὶ ἡ ἀπόστασις ἀνήρχετο εἰς δισχίλια καὶ πεντακόσια σχεδὸν ἀρχαῖα στάδια, ἤτοι εἰς τετρακόσια ἑβδομήκοντα περίπου χιλιόμετρα. Ὁδὸς ὀγδοήκοντα ἓξ συνήθων ὁδοιπορικῶν ὡρῶν διηνύθη ἐντὸς πέντε μόνον ἡμερῶν χάρις εἰς τὴν ταχύπτερον σπουδὴν καὶ τὴν ἀπαράμιλλον γοργότητα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἄνδρες καὶ ἵπποι ἀποκάμνοντες καὶ πίπτοντες καθ' ὁδὸν δὲν ἀνεχαίτιζον τὰς ὑπὸ τὸ θερινὸν καῦμα ἢ κατὰ τὰς νυκτίους ὥρας ἐσπευσμένας πορείας. Ἐπιζητῶν τὰς βραχυτάτας ὁδοὺς, δὲν ὤκνησε νὰ διαβῇ οὐδὲ χώρας παντελῶς ἀνύδρους. Ἀλλ' ἡ καρτερία καὶ ἡ ἐγκράτεια τοῦ βασιλέως ἐχρησίμευον εἰς τοὺς στρατιώτας ὡς παράδειγμα ἄξιον μιμήσεως. Εἰς ταύτην τὴν πορείαν ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος διήγησιν, ἣν ἄλλοι τῶν ἱστορησάντων τὰ κατ' Ἀλέξανδρον μεταθέτουσιν εἰς ἄλλην περίστασιν, ἀλλ' ἥτις, ὁποτεδήποτε καὶ ἂν συνέβη τὸ πρᾶγμα, δεικνύει δι' ὁποίων τρόπων ἐγνώριζεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ σαγηνεύῃ τοὺς περὶ αὐτόν. Κομισθέντος εἰς τὸν βασιλέα ἐν μέσῳ τόπων ἀνύδρων ὀλίγου ὕδατος ἐντὸς κράνους, ὁ Ἀλέξανδρος, ἰδὼν τοὺς περὶ αὐτὸν κλίνοντας τὴν κεφαλὴν καὶ ἀτενίζοντας πρὸς τὸ ποτὸν, ἀπέδωκε τὸ ὑδροφόρον κράνος χωρὶς νὰ πίῃ, εἰπὼν, ὅτι ἂν ἔπινεν αὐτὸς μόνος, ἔμελλον νὰ ἀθυμήσωσιν οἱ στρατιῶταί του. Οἱ Μακεδόνες, ἰδόν-

τες τὴν ἐγκράτειαν καὶ μεγαλοψυχίαν τοῦ βασιλέως, ἀνεκραύγασαν, παρακελεύοντες αὐτὸν νὰ ὁδηγήσῃ πάλιν αὐτοὺς εἰς τὰ πρόσω, διότι οὔτε κάματος, οὔτε δίψα, οὔτε ἡ ἰδέα ὅτι εἶνε θνητοὶ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ αὐτούς, ἐφ' ὅσον εἶχον τοιοῦτον βασιλέα. Καὶ οἱ ἱππεῖς ἀλαλάξαντες ἐμάστιξαν πάλιν τοὺς ἵππους, καὶ ἠκολούθησαν μετὰ νέων δυνάμεων τὸν ἀπροσδεῆ στρατηλάτην.

Ἅμα τῇ πρωΐᾳ τῆς ἕκτης ἡμέρας ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν ἐγγύτατα τῶν φυγάδων. Ἡ αἰφνιδία ἐμφάνισίς του ἐξέπληξε καὶ διεσκόρπισεν αὐτούς. Ὁ Βῆσσος καὶ ὁ Βαρσαέντης, σπεύδοντες εἰς φυγήν, ἀπήτησαν παρὰ τοῦ Δαρείου νὰ κατέλθῃ τοῦ ἅρματός του καὶ ἐπιβαίνων ἵππου νακολουθήσῃ αὐτοὺς φεύγοντας. Ἀνθιστάμενον δ' ἔτρωσαν αὐτὸν θανασίμως. Ὅτε ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν φευγόντων, ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἤδη ἐκπνεύσει. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς Περσίας ἤδη βασιλεύς, λύσας τὴν βασιλικήν του χλαμύδα, ἐκάλυψε δι' αὐτῆς τὸν νεκρὸν τοῦ τελευταίου Ἀχαιμενίδου.

ιγ'

Οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀντίπατρος.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν αἱ Θῆβαι εἶχον πληρώσει πικρὰ τὰ ἀντίποινα τῆς ἀποστασίας αὐτῶν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, οἱ Ἕλληνες κατὰ μὲν τοὺς τύπους ἦσαν σύμμαχοι τοῦ βασιλέως, κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν ὑπήκοοι αὐτοῦ. Ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς μακεδονικὴ ἐπαρχία. Ἀληθῶς ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς μόνους τοὺς Θηβαίους προσηνέχθη σκληρῶς, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἔδειξε φιλικὰς διαθέσεις, καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων ἐπιεικῶς φεισθείς. Ἀναδειχθεὶς δ' ἐν Κορίνθῳ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν βαρβάρων, οὐδεμίαν κατὰ τὸν χρόνον τῶν ἐν Ἀσίᾳ πολέμων παρέλιπε περίστασιν, ὅπως ἐπιδείξῃ ὁπόσον διεθρύπτετο ἡ φιλοτιμία του ὑπὸ ταύτης τῆς ἀνακηρύξεως, καὶ ἠγωνίζετο πάντοτε νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἐπιτυχίας αὐτοῦ χαρακτῆρα ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων νίκης.

Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Ἀλεξάνδρου τεταγμένοι Ἕλληνες οὐ μόνον μάρτυρες τῶν νικῶν τοῦ βασιλέως παρίσταντο, ἀλλὰ καὶ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι τρόπον τινὰ ὡς ὅμηροι τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ὑφ' ὧν εἶχον ἀποσταλῆ, ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος

τὰς ἀπαρχὰς τῶν νικῶν του ἔστελλεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὰ πρῶτα λάφυρα εἰς τὰ ἱερὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἑλλὰς ἐκείνη δὲν ἐδείκνυε τὴν αὐτὴν διάθεσιν νὰναγνωρίσῃ τὰς νίκας τοῦ Μακεδόνος ὡς τρόπαια ἑλληνικά. Ἀπ' ἐναντίας δὲ οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον δὲν ἐπέχαιρον εἰς τὰς νίκας τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅσον οὗτος ἐδικαιοῦτο νὰναμένῃ, ἀλλὰ καὶ ἀντέπραττον εἰς τὴν ἐν Ἑλλάδι μακεδονικὴν ἡγεμονίαν. Καίπερ ὑφισταμένων τῶν ἐν Κορίνθῳ ὁμολογιῶν, εἴδομεν κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον τῶν ἐν Ἀσίᾳ πολέμων τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁπόσον προθύμους εὗρε τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀντίδρασιν ὁ Ῥόδιος Μέμνων. Τούτου ὁ θάνατος καὶ αἱ πρόοδοι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνεχαίτισαν τὴν ἀντίδρασιν, ἀλλ' αὖτη οὐδὲ τότε κατεπνίγη ὁλοσχερῶς. Ἰδίως δὲ κέντρον τῆς ἐνεργείας ἦτο ἡ Σπάρτη, ἥτις καὶ δὲν εἶχε προσχωρήσει, ὡς εἴδομεν, εἰς τὰς ἐν Κορίνθῳ συνομολογηθείσας συνθήκας.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄγις ὁ Γ' ὁ υἱὸς τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ πεσόντος Ἀρχιδάμου δὲν ἐφάνη καταπλαγεὶς ἐκ τῶν πρώτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπιτυχιῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ δραστηρία μετὰ τῶν Περσῶν συνεννόησις αὐτοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι ἀνέμενε τὰ βέλτιστα ἐκ τῆς μετὰ τῶν βαρβάρων συμπράξεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγγελία τῆς ἐν Ἰσσῷ πανωλεθρίας τοῦ περσικοῦ στρατοῦ δὲν διέλυσε τὰ ὄνειρα τοῦ Σπαρτιάτου. Ὁ Ἄγις ἐξηκολούθησεν ἐλπίζων καὶ ἐνεργῶν. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγησίλαος, ἐπερειδόμενος εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀκόμη περιπολοῦντος περσικοῦ στόλου, κατέλαβε τὴν Κρήτην. Ἀλλ' ἡ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τύρου ἐπελθοῦσα διάλυσις τοῦ περσικοῦ στόλου καὶ ἡ ἐν ἔτει 331 π. Χ. γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποστολὴ τοῦ Ἀμφοτεροῦ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἐματαίωσαν τὰ περὶ τῆς Κρήτης σχέδια τοῦ Ἄγιδος καὶ ἐφάνησαν πρὸς καιρὸν παραλύουσαι πᾶσαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ ἐνέργειαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης.

Ἀλλ' ἡ φαινομένη καθησύχασις τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο πραγματική. Δὲν ἐφαίνοντο μὲν πρόθυμοι πρὸς ἀποστασίαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ἡ συμμετοχὴ ἠδύνατο νὰ δώσῃ νέαν ἐπικίνδυνον τροπὴν εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἀλλὰ δὲν ἡσύχαζεν ὅμως ὁ Ἄγις, ὅστις ἐκαραδόκει πάντοτε κατάλληλον καιρόν, ὅπως συγκινήσῃ κατὰ τοῦ Μακεδόνος τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν οὐκ ὀλίγη εὔφλεκτος ὕλη ἀπὸ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ Ταινάρου, ἰδίως δ' ἐν Πελοποννήσῳ.

Ἡ ἀφορμὴ ἐδόθη τελευτῶντος τοῦ αὐτοῦ ἔτους 331 π. Χ. Προῆλθε δ' ἐκ τοῦ ἀπωτάτου βορρᾶ. Ἡ ἐν Σκυθίᾳ καταστροφὴ τοῦ ἐν Πόντῳ

Μακεδόνος στρατηγοῦ Ζωπυρίωνος, ἐκστρατεύσαντος ἐναντίον τῶν παριστρίων Σκυθῶν, ἐνεθάρρυνεν εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς ἀρχῆς τὸν Μακεδόνα στρατηγὸν τῆς Θράκης Μέμνονα, ἔχοντα ὑποσχέσεις ὑποστηρίξεως παρὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τῶν Ὀδρυσῶν, ὅστις εἶχεν ἀπὸ μακροῦ ἀγαθὰς μετὰ τῶν Ἀθηναίων σχέσεις. Ὁ ἐν Πέλλῃ ἐπίτροπος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀντίπατρος δὲν ἠδύνατο νὰ παρίδῃ ἀδιάφορος τοιαύτην ἐπικίνδυνον ἀπόπειραν ἀποσείσεως τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας. Τὸ συμφέρον τοῦ κράτους καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸν ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς Ἀσίας ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ ἀγωνιζόμενον βασιλέα ἀπήτουν νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Θράκην. Ὁ Ἀντίπατρος ἐξετέλεσε τὸ καθῆκον τοῦτο. Ἀλλ' ἡ ἀνωμαλία ἣν ἐπέφερεν εἰς τὴν μακεδονικὴν ἀρχὴν ὁ ἐν Σκυθίᾳ ὄλεθρος τοῦ Ζωπυρίωνος καὶ ἡ ἐν Θράκῃ ἀπουσία τοῦ Ἀντιπάτρου μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ παρεῖχον εἰς τὴν Σπάρτην κατάλληλον εὐκαιρίαν πρὸς ἀναστάτωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἄγις, αὐξήσας τὸν στρατὸν τῆς Σπάρτης διὰ μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης διασωθέντων, παρεκίνησε τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀποστασίαν. Προθύμως δ' ἔσπευσαν εἰς τὸ κήρυγμα πλὴν ἄλλων Πελοποννησίων οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἐκτὸς τῶν Παλληνέων καὶ οἱ Ἀρκάδες ἐκτὸς τῶν Μεγαλοπολιτῶν. Ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης κατελέχθη στρατὸς ἐξ εἰκοσακισχιλίων μὲν περίπου πεζῶν, δισχιλίων δὲ ἱππέων. Πρώτη δ' ἐπιχείρησις τῶν συμμάχων ὑπῆρξεν ἡ πολιορκία τῆς Μεγάλης πόλεως, ἥτις οὐ μόνον πιστὴ ἔμενεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πρὸς βορρᾶν ἄγουσαν ὁδὸν ἔκειτο.

Συγχρόνως παρετηρεῖτο κίνησίς τις ἐν Ἀθήναις. Οἱ Ἀθηναῖοι, πρὸς οὓς ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐπιδείξει ἰδιάζουσάν τινα ἀνασκοπήν, εἶχον διέλθει ἐν ἡσυχίᾳ μέχρι τοῦδε τὰ ἔτη τὰ διαρρεύσαντα ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Θηβῶν, κρατούσης ἐν τῇ πόλει τῆς φιλειρηνικῆς μερίδος περὶ τὸν Φωκίωνα καὶ τὸν Δημάδην. Ὁ δὲ Δημοσθένης δὲν εἶχε μὲν τὴν προτέραν πολιτικὴν δύναμιν, πλὴν ἀλλ' ὅμως διετήρει τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ὑπόληψιν, ὡς ἀπέδειξε περὶ τὰ τέλη τοῦ 330 π. Χ. ἡ ἔκβασις τοῦ πρὸς τὸν Αἰσχίνην ἀγῶνος περὶ τοῦ στεφάνου, ὃν εἶχε ψηφίσει ὑπὲρ τοῦ Δημοσθένους ἡ πόλις μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Κτησιφῶντος. Τοῦ ἀγῶνος τούτου, οὗ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐξορία τοῦ Αἰσχίνου, ζωηρὰ λείψανα ἔχομεν τὸν περὶ τοῦ στεφάνου λόγον τοῦ Δημοσθένους καὶ τὸν κατὰ Κτησιφῶντος τοῦ Αἰσχίνου, ἐν οἷς οἱ δύο ἀντίπαλοι ῥήτορες ἀνέπτυξαν ὅλον τὸ σθέ-

νος τῆς ῥητορείας αὐτῶν. Ζωηρὸς δ' ἐξηκολούθει ὁ κοινωνικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς τῆς πόλεως βίος, αἱ ἑορταὶ καὶ τὸ θέατρον καὶ αἱ χάριν αὐτοῦ χορηγίαι, καὶ ἡ ὁδὸς τῶν Τριπόδων ἐκαλλύνετο ὑπὸ νέων ἐπὶ ταῖς θεατρικαῖς νίκαις μνημείων τῶν χορηγῶν τῶν εἰς τὸν Διόνυσον ἀναθετόντων τὸν χρυσοῦν τρίποδα, τῆς νίκης τὸ περιζήτητον ἔπαθλον. Τοιοῦτο χορηγικὸν μνημεῖον εἶνε καὶ τὸ περισωθὲν τοῦ Λυσικράτους (334 π. Χ.), πλουσίως κεκοσμημένον διὰ κιόνων νέου ῥυθμοῦ, τοῦ κληθέντος κορινθιακοῦ, καὶ διὰ γλυφῶν, αἵτινες ἀποπνέουσι τὴν χάριν τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐκαλλιτέχνει ὁ Πραξιτέλης.

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΧΟΡΗΓΙΚΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΛΥΣΙΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ Δημοσθένης, βλέπων τοὺς Πελοποννησίους παρασκευαζομένους εἰς ἀποστασίαν, δὲν ὤκνησε νὰ παρακινήσῃ εἰς πόλεμον τοὺς συμπολίτας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφισαν νὰ ἐκπέμψωσι τριήρεις βοηθοὺς εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀφισταμένους, ὅτε ὁ ῥήτωρ Δημάδης, ὅστις διῴκει ἐν τοῖς τότε χρόνοις τὰς προσόδους τῆς πόλεως, ἐματαίωσε τὸ τολμηρὸν διάβημα, εἰπών, ὅτι τὸ ταμεῖον ἔχει ἀληθῶς χρήματα, ἅτινα ἦσαν παρεσκευασμένα πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐν προσεχεῖ ἑορτῇ. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως μὴ στερηθῶσι τῆς διανομῆς, ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν τριή-

ρων καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἀποστατῶν, ἐπανελθόντες εἰς τὴν ἀπόλεμον αὐτῶν ἡσυχίαν.

Ἐν τούτοις δὲ ἡ Μεγάλη πόλις, καίπερ στενῶς πολιορκουμένη ὑπὸ τῆς περὶ τὸν Ἄγιν συμμαχικῆς στρατιᾶς τῶν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποστατησάντων Πελοποννησίων, ἀντεῖχεν ἀκόμη, ὅτε ἠγγέλθη, ὅτι ὁ Ἀντίπατρος, διαλύσας ἐν σπουδῇ ὁπωσδήποτε τὸν ἐν Θρᾴκῃ πόλεμον, ἔβαινε πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ, αὐξηθεῖσα καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν τῶν μετὰ τῶν Μακεδόνων συμμαχούντων Ἑλλήνων, ἀνήρχετο ἐν ὅλῳ εἰς τεσσαρακοντακισχιλίους ἄνδρας. Ὁ Ἄγις ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεγάλης πόλεως, ἀποσυρόμενος πρὸς τὴν Λακωνικήν, καὶ μετ' ὀλίγον, μεσοῦντος τοῦ θέρους τοῦ 330 π. Χ., ἔπιπτε γενναίως ἐν τῇ συγκροτηθείσῃ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον κρατερᾷ μάχῃ, δι' ἧς ὁ Μακεδὼν στρατηγός, νικήσας, κατέπνιγε τὴν ἀποστασίαν τῶν Πελοποννησίων. Οἱ Σπαρτιᾶται ἠναγκάσθησαν εἰς μὲν τὸν ἐπίτροπον τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ παραδώσωσι πεντήκοντα ὁμήρους ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτῶν, εἰς δὲ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ στείλωσιν εἰς τὴν Ἀσίαν πρέσβεις ζητοῦντας συγγνώμην ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις. Τὸ δὲ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον, συγκληθὲν ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τοῦ νικητοῦ, ἀνέθηκε τὴν περὶ τῶν ἀποστατῶν ἀπόφασιν εἰς αὐτὸν τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις μόνην τιμωρίαν ἐπέβαλε τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἠλείων ἀπότισιν ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων εἰς τοὺς πιστοὺς Μεγαλοπολίτας.

ιδ'

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Βακτριανῇ καὶ Σογδιανῇ.

Διὰ τῆς περὶ τὰ Γαυγάμηλα νίκης ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε καταστῇ κύριος τῆς Περσίας. Διὰ δὲ τοῦ φόνου τοῦ Δαρείου ἐξέλιπεν αὐτὸς ὁ τελευταῖος Ἀχαιμενίδης, οὗ τὸν θρόνον εἶχεν ἤδη καταλάβει ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ συντετελεσμένην ἀληθῶς τὴν κατάκτησιν τῆς Περσίας ἐφ' ὅσον ὁ βασιλοκτόνος Βῆσσος οὐ μόνον ἔζη, ἀλλὰ καὶ ἠδύνατο νὰπειλήσῃ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ περσικοῦ κράτους ἐκ τῆς Βακτριανῆς, ὅπου, περιστοιχισθεὶς ὑπὸ πολλῶν Βακτριανῶν καὶ ὑπὸ φυγάδων Περσῶν καὶ ἀναμένων ἐπικουρίας ἐκ τῆς γείτονος Σκυθίας, εἶχεν ἤδη προσλάβει τὸ ὄνομα Ἀρταξέρξης καὶ τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἀσίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐκδραμὼν πρῶτον ἐκ τῆς Παρθυαίας εἰς τὰς πρὸς νότον τῆς Κασπίας θαλάσσης κειμένας ὀρεινὰς χώρας τῶν Μάρδων καὶ τῶν Ὑρκανίων, ἐτράπη ἔπειτα πρὸς νότον, μὴ πορευθεὶς τὴν κατ' εὐθεῖαν ἄγουσαν εἰς τὴν Βακτριανήν. Ἄνευ δὲ σχεδὸν ἀντιστάσεως, ἀλλ' οὐκ ἄνευ δυσχερειῶν ἕνεκα τῆς προκεχωρημένης τοῦ ἔτους ὥρας ὑπέταξε κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα τοῦ 330 π. Χ. τὴν Ἀρείαν, τὴν Δραγγιανήν, τὴν Γεδρωσίαν, τὴν Ἀραχωσίαν καὶ τοὺς Παροπαμισάδας, προεχώρησε δῆλα δὴ ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν ὀχθῶν τῆς Κασπίας μέχρι τοῦ Παροπαμίσου ἢ Ἰνδικοῦ Καυκάσου.

Ἀλλ' ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτε ἔφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παροπαμίσου, ἔλειπεν ὁλόκληρος ἐπιφανὴς μακεδονικὸς οἶκος, ὅστις εἶχε παράσχει εἰς τὸν βασιλέα, διακεκριμένας ὑπηρεσίας κατὰ τὰ παρελθόντα ἓξ ἔτη τοῦ πολέμου. Εἴχομεν ἤδη πολλάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ συναντήσωμεν ἐν ταῖς μάχαις τὸν Παρμενίωνα. Ὁ γηραιὸς στρατηγὸς ἔφερεν εἰς τὸν πόλεμον ἄξια λόγου ἐφόδια, τὴν πρεσβυτικὴν αὐτοῦ πεῖραν καὶ τοὺς τρεῖς αὐτοῦ ἐμπειροπολέμους υἱούς, τὸν Ἕκτορα, Νικάνορα τὸν ἀρχηγὸν τῶν ὑπασπιστῶν καὶ Φιλώταν τὸν ἡγεμόνα τῶν ἑταίρων. Τούτων ὁ μὲν Ἕκτωρ εἶχε τυχαίως πνιγῇ ἐν τῷ Νείλῳ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ Νικάνωρ εἶχεν ἀποθάνει μετὰ ταῦτα ἐκ νόσου, ἐπέζη δὲ ὁ πάντων τῶν υἱῶν τοῦ Παρμενίωνος ἐπιφανέστατος, ὁ Φιλώτας, ὅστις ἐτιμᾶτο μεγάλως παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ εὑρίσκετο ἐν καθημερινῇ μετ' αὐτοῦ συνεννοήσει. Ἀλλ' αἱ σχέσεις αὗται μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Φιλώτα ἦσαν ἀληθῶς ἀγαθαὶ καὶ εἰλικρινεῖς; Ἡ οἰκειότης ὑπεδείκνυεν ἀγάπην ἀμοιβαίαν ἢ μᾶλλον ὑπὸ τὸ πρόσχημα αὐτῆς ἐκρύπτετο ἐπιφυλακτικὴ ἐπιτήρησις τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὕπουλος σκευωρία τοῦ Φιλώτα; Σαρκασμοί τινες τοῦ υἱοῦ τοῦ Παρμενίωνος ἐναντίον τοῦ βασιλέως, ἤδη κατὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ διατριβήν τοῦ στρατοῦ ἀκουσθέντες, καὶ αἱ καυχήσεις αὐτοῦ, μετὰ παρρησίας ἐκφραζομένου, ὅτι τὰ μέγιστα τῶν κατορθωμάτων ἦσαν ἔργα ἑαυτοῦ καὶ τοῦ πατρός, εἶχον ἤδη πρὸ καιροῦ φθάσει εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλ' οὗτος ἐκαρτέρει σιωπῶν, καὶ προεφυλάσσετο μὲν αὐτὸς, ἐπετήρει δὲ τὸν Φιλώταν, ἀλλ' ἐξηκολούθει διατηρῶν τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πατρὸς, εἴτε ἐμπιστευόμενος εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ Παρμενίωνος, εἴτε φοβούμενος τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του. Οὕτω δὲ εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν πρὸς τὴν Βακτριανὴν πορείαν εἶχε φθάσει εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Δραγ-

γιανῆς, τὴν Προφθασίαν. Καὶ ὁ μὲν Φιλώτας εὑρίσκετο μετ' αὐτοῦ, ὁ δὲ Παρμενίων εἶχεν ἀφεθῆ εἰς Ἐκβάτανα τῆς Μηδίας ὡς φύλαξ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πλουσίων θησαυρῶν.

Ἡ ὁρμὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν πόλεμον, αἱ κινδυνώδεις, εἰ καὶ πάντοτε ἐπιτυχεῖς, μάχαι, αἱ κατεσπευσμέναι πορεῖαι, ἡ διὰ θέρους καὶ χειμῶνος σχεδὸν ἀκατάπαυστος κόπωσις καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ ἐκ τῆς πατρίδος μακρὰ ἀπουσία ἦτο φυσικὸν νὰ προκαλέσωσιν ἐν τῷ στρατῷ παράπονα καὶ δυσαρεσκείας. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τὴν τέχνην νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὸν ἐνθουσιασμόν, ὑφ' οὗ ἐκεῖνος κατείχετο. Αἱ δὲ προσλαλιαὶ αὐτοῦ καὶ ὑποσχέσεις ἤρκουν ἑκάστοτε νὰ καταστέλλωσι πάντα γογγυσμὸν καὶ νὰ ἐμπνέωσι νέον θάρρος καὶ νέαν καρτερίαν. Ἀλλ' ἐν ᾧ πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατώρθονεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ πείθῃ τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς συμμάχους, δὲν ἦτο ἐπ' ἴσης εὐχερὲς τὸ ἔργον τῆς διοικήσεως τῶν κατακτηθεισῶν ἀπεράντων χωρῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνόησεν, ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ δορικτήτορος ἔπαυε μετὰ τῆς κατακτήσεως, δὲν ἔπρεπε δὲ νὰ συνεχισθῇ ἐν τῇ διοικήσει ἡ κατάκτησις. Ὁ νικηφόρος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἤθελε νὰ οἰκοδομήσῃ καὶ οὐχὶ νὰ καταστρέψῃ. Οὐ μόνον δὲ ἡ ἰδέα ἐκπολιτιστικῆς τινος ἐντολῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ συμφέρον τῆς ἑλληνιζούσης Μακεδονίας ἀπῄτουν τὴν ἀνάμιξιν καὶ συγκέρασιν τοῦ βίου καὶ τῶν θεσμῶν, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς στασίμου Ἀνατολῆς πρὸς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, οὗ ἀντιπρόσωπος παρουσιάζετο ὁ Ἀλέξανδρος. Αἱ σκέψεις αὗται τοῦ Ἀλεξάνδρου συνεπέφερον τὴν ἀναμῖξ εἰς Μακεδόνας καὶ Πέρσας ἀνάθεσιν τῶν σατραπειῶν, τὸ μειλίχιον ἦθος τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς ἡττηθέντας, τὴν κατ' ὀλίγον ἐπελθοῦσαν παρ' αὐτοῦ παραδοχὴν τῆς μηδικῆς ἐνδυμασίας καὶ τῶν ἐθίμων τῆς περσικῆς αὐλῆς. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα προσέκρουον εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ συμφέροντα τῶν περιστοιχιζόντων τὸν νικητὴν μεγιστάνων τῆς Μακεδονίας, αἱ δὲ δυσμενεῖς αὐτῶν διαθέσεις καὶ ἐπικρίσεις τῶν πράξεων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐδηλητηρίαζον κατ' ὀλίγον καὶ λεληθότως τὰ φρονήματα τῆς στρατιᾶς τοῦ βασιλέως.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε κατὰ τὴν ἐν Προφθασίᾳ τῇ πρωτευούσῃ τῆς Δραγγιανῆς διαμονὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠγγέλθη εἰς τὸν Φιλώταν μυστικὴ συνωμοσία, ἧς σκοπὸς ἦτο ὁ φόνος τοῦ βασιλέως μετὰ τρεῖς ἡμέρας. Ὁ καταγγείλας, βλέπων, ὅτι ὁ Φιλώτας παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν δὲν ἀνήγγειλε τὰ μελετώμενα εἰς τὸν βασιλέα, σπεύδει νὰ καταστήσῃ γνωστὰ τὰ τῆς συνωμοσίας εἰς αὐτὸν τὸν Ἀλέξανδρον. Ἡ

ὕποπτος διαγωγὴ τοῦ Φιλώτα ἐγείρει εὐλόγους ὑπονοίας. Ὁ στρατηγὸς δικάζεται κατὰ τὰ μακεδονικὰ ἔθιμα ὑπὸ τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἀπολογία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀνίσχυρος. Ὑποβληθεὶς δ' εἰς βασάνους, λέγεται ἀναγκασθεὶς νὰ ὁμολογήσῃ ἔνοχον ἐπιβουλὴν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Ὁ Φιλώτας ἐφονεύθη, καὶ ὁ ἐκ τῶν ἑταίρων Πολυδάμας, σταλεὶς ἐν μεγάλῃ σπουδῇ εἰς Ἐκβάτανα, ἐκόμισε τὴν διαταγὴν τοῦ φόνου τοῦ γηραιοῦ Παρμενίωνος, ἥτις ἐξετελέσθη πάραυτα. Ἡ κεφαλὴ τοῦ πολαιμάχου στρατηγοῦ ἐστάλη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, οἱ δὲ πιστοὶ τοῦ Παρμενίωνος στρατιῶται ἔθαψαν ἐν τιμαῖς μόνον τὸν ἀκέφαλον αὐτοῦ κορμόν.

Οὕτως οὔτε τὸν Παρμενίωνα, οὔτε τὸν Φιλώταν εἶχε πλέον παρ' ἑαυτῷ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε, ἐκκινήσας ἐκ τῆς Δραγγιανῆς, ὑπέταξε τὴν Γεδρωσίαν, τοὺς Ἀραχώτας καὶ τοὺς Παροπαμισάδας. Μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τῶν χωρῶν τούτων πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ ὁ βασιλεὺς τὴν εἰς τὴν Βακτριανὴν κοπιώδη πορείαν καὶ ἐκτεθῇ εἰς τοὺς νέους ἀγῶνας, οὓς ἀνέμενεν ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ Βήσσου, ἀνέπαυσε τὸν στρατὸν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ σημερινοῦ Καβούλ καὶ ἔκτισε παρὰ τὸν Ἰνδικὸν Καύκασον πόλιν ὁμώνυμον ἑαυτοῦ, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὡς στρατιωτικὸν σταθμὸν διὰ τὴν πρὸς τὴν Βακτριανὴν ἐκστρατείαν καὶ τὴν μελετωμένην διὰ τὸν ἔπειτα χρόνον εἰσβολὴν εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ὅτε δ' ἐπλησίαζεν ἤδη τὸ ἔαρ, διαβὰς τὸν δυσεπίβατον καὶ ἀκόμη ὑπὸ τῶν χιόνων κεκαλυμμένον Παροπάμισον, εἰσῆλασεν εἰς τὴν Βακτριανὴν χωρὶς μηδεμιᾶς νὰ τύχῃ ἀντιστάσεως παρὰ τοῦ Βήσσου, ὅστις ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ κωλύσῃ εὐχερῶς τὴν διάβασιν τῶν ὀρέων, καταληφθεὶς ὑπὸ φόβου, εἶχε τραπῇ πρὸς βορρᾶν καὶ διαβὰς τὸν ποταμὸν Ὦξον εἶχε φύγει εἰς τὴν Σογδιανήν.

Μετὰ τὴν προχώρησιν τῆς Βακτριανῆς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ μακεδονικὸς στρατὸς εὑρίσκετο ἐνώπιον νέας δυσκολίας οὐχὶ μικροτέρας τῶν δυσχερειῶν ἃς ὑπέστη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Παροπαμίσου. Ἡ νέα αὕτη δυσχέρεια ἦτο ἡ διάβασις τοῦ Ὤξου. Τὸν ὁρμητικὸν τοῦτον ποταμόν, τὸν μέγιστον πάντων τῶν ἐν Ἀσίᾳ ὅσους εἶχε συναντήσει μέχρι τοῦδε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, εἶχε διαβῆ ὁ Βῆσσος ἐπὶ πλοίων, ἀλλὰ ταῦτα εἶχε κατακαύσει μετὰ τὴν διάβασιν, ὅπως δυσχεράνῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ Μακεδόνες, οὔτε πόρον εὑρίσκοντες, ὅπως διαβῶσιν, οὔτε νὰ γεφυρώσωσι τὸν ποταμὸν δυνάμενοι εὐκόλως, διῆλθον αὐτὸν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἐπὶ κινητῆς γεφύρας, κατασκευασθείσης ἐκ τῶν διφθερῶν, ὑφ' ἃς ἐσκήνουν, συρραφεισῶν ἀκριβῶς καὶ πλη-

ρωθεισῶν ξηροῦ χόρτου. Μετὰ δὲ τὴν διάβασιν τοῦ Ὤξου εἰσελθὼν εἰς τὴν Σογδιανὴν ἦγεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν σπουδῇ, ὅπως συλλάβῃ τὸν Βῆσσον. Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγον ὁ στρατηγὸς τοῦ βασιλέως Πτολεμαῖος, προαποσταλεὶς τῇ εἰσηγήσει τοῦ Σπιταμένους καὶ Δαταφέρνους, φανέντων προθύμων νὰ προδώσωσι τὸν Βῆσσον, συνελάμβανεν ἔν τινι κώμῃ τῆς Σογδιανῆς τὸν βασιλοκτόνον. Συλληφθεὶς δὲ ὁ Βῆσσος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἐστήθη κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου προδιατεταγμένα γυμνὸς καὶ δεδεμένος διὰ κλοιοῦ περὶ τὸν λαιμὸν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, ἐξ ἧς ἔμελλε προχωρῶν νὰ διέλθῃ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ στρατιά του.

Ὁ Ἀλέξανδρος φθάσας εἰς τὸν τόπον ἔνθα εἶχεν οὕτως ἐκτεθῇ ὁ δέσμιος Βῆσσος, ἐπέστησε τὸ ἅρμα οὗ ἐπέβαινε, καὶ ἠρώτησε τὸν βασιλοκτόνον διὰ τίνα λόγον τὸ μὲν πρῶτον ἦγε δέσμιον, ἔπειτα δ' ἀπέκτεινε τὸν Δαρεῖον, ὅστις εἶχεν ὑπάρξει οὐ μόνον βασιλεὺς αὐτοῦ, ἀλλ' ἅμα καὶ συγγενὴς καὶ εὐεργέτης. Ἀπαντήσαντα δὲ τὸν Βῆσσον, ὅτι δὲν ἔπραξε ταῦτα μόνος, ἀλλὰ μετὰ τῶν τότε περιστοιχιζόντων τὸν Δαρεῖον, ἐλπιζόντων, ὅτι θὰ εὕρωσι σωτηρίαν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ μαστιγώσωσιν αὐτὸν, τοῦ κήρυκος ἐπαναλαμβάνοντος τοὺς ὀνειδισμοὺς οὓς εἶχεν ἀπευθύνει εἰς αὐτὸν πρότερον ὁ Ἀλέξανδρος. Μετ' ὀλίγον δ' ἀπεπέμπετο ὁ Βῆσσος εἰς τὰ Ζαριάσπα τῆς Βακτριανῆς, ὅπου ἔπειτα ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐνώπιον τῶν συνηγμένων μεγιστάνων ἀπεκόπτοντο αὐτοῦ τὰ ὦτα καὶ ἡ ῥὶς, ἐκεῖθεν δ' ἐστέλλετο ἠκρωτηριασμένος εἰς Ἐκβάτανα, ὅπως ἐκεῖ θανατωθῇ ἐν μέσῳ τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν ὡς προδότης καὶ φονεὺς τοῦ βασιλέως του.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ συμβῶσι ταῦτα ἐν Ζαριάσποις τὸν χειμῶνα τοῦ 329 πρὸς τὸ 328 π. Χ., ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἔαρος μέχρι τοῦ χειμῶνος τοῦ 329 οὐ μικροὺς ὑπέστησαν ἀγῶνας τοὺς μὲν πρὸς τοὺς πέραν τοῦ Ἰαξάρτου τοῦ καὶ Τανάϊδος καλουμένου οἰκοῦντας Σκύθας, τοὺς δὲ πρὸς τοὺς ἀποστάντας ὑπὸ τὸν Σπιταμένην Σογδιανούς. Εὑρέθη οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος περιεστοιχισμένος ὑπὸ κινδύνων ἐκ τῶν μεγίστων οὓς ὑπέστη κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ, ἀλλ' οὓς ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ δεξιῶς καὶ ἐν τιμῇ διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν ἐνεργείας καὶ τόλμης. Καὶ ἐν κινδύνῳ μὲν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ζωῆς ἐκυρίευσε τὴν τελευταίαν πρὸς βορρᾶν πόλιν τοῦ περσικοῦ κράτους, τὴν Κυρόπολιν, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ὁποίας καὶ ἐπληγώθη, παρὰ δὲ τὸν Ἰαξάρτην ἔκτισε τὴν βορειοτάτην τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ ἀποικιῶν, Ἀλεξάνδρειαν τὴν διὰ τοῦτο ἐπικληθεῖσαν Ἐσχάτην, τοὺς δὲ

Σκύθας ἠνάγκασε διὰ τῆς τολμηρᾶς αὐτοῦ εἰς τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ Ἰαξάρτου διαβάσεως εἰς συνθηκολογίαν, τοὺς δὲ Σογδιανοὺς τέλος καθυπέταξε πάλιν καὶ σκληρῶς ἐτιμώρησε διὰ τὴν ἀποστασίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Ζαρίασπα, ὅπου εἴδομεν δικαζόμενον καὶ ἀκρωτηριαζόμενον τὸν Βῆσσον. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠναγκάσθη νὰ διαβῇ τὸν Ὦξον, ὅπως καταστείλῃ νέαν ἐπανάστασιν τῶν Σογδιανῶν, ἐν τῷ μεταξὺ ἐκραγεῖσαν. Ὁ δὲ πόλεμος οὗτος τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν ἀποστατῶν τῆς Σογδιανῆς οὔτε ἄπονος ὑπῆρξεν οὔτε βραχύς, διαρκέσας μέχρι τοῦ ἔτους 327 π. Χ. εἰ καὶ εἶχον προσέλθει εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἐν τῷ μεταξὺ νέαι ἐπικουρίαι ἐκ δυσμῶν, ἀνερχόμεναι εἰς δεκαεπτὰ χιλιάδας πεζῶν καὶ δισχιλίους καὶ ἑξακοσίους ἱππεῖς. Ἔλαβε δὲ πέρας διὰ τῆς τελείας καθησυχάσεως τῆς Σογδιανῆς καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς ἀποκεφαλίσεως τοῦ ἀποστάτου Σπιταμένους, ὅστις, συμμαχῶν μετὰ τῶν πέραν τοῦ Ἰαξάρτου Σκυθῶν καὶ ἰδίως τῶν ληστρικῶν Μασσαγετῶν, ἐνέβαλλεν εἰς οὐ μικρὰν ἀνησυχίαν καὶ κίνδυνον τοὺς Μακεδόνας.

Πρὶν ἡ ἀκόμη παύσῃ ὁ πόλεμος οὗτος, εὑρίσκετο ὁ Ἀλέξανδρος τὸν χειμῶνα τοῦ 328 π. Χ. εἰς Μαράκανδα τῆς Σογδιανῆς, τὴν σημερινὴν Σαμαρκάνδην, ἀναπαυόμενος ἐκ προτέρων πρὸς καταστολὴν τῆς ἀποστασίας ἐπιτυχῶν ἀγώνων, ὅτε συνέβη τραγικὸν ἐπεισόδιον, τρανῶς μαρτυροῦν ὁποῖαι ἀντιθέσεις καὶ ὁποῖα κρύφια πάθη ἐκόχλαζον ἐν τοῖς στήθεσι τῆς νικηφόρου στρατιᾶς τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου. Ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλώτα εἶχε καταστήσει ἀντ' αὐτοῦ ἱππάρχους τῶν ἑταίρων δύο, Ἡφαιστίωνα τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμύντορος καὶ Κλεῖτον τὸν υἱὸν τοῦ Δρωπίδου, αὐτὸν ἐκεῖνον ὅστις ἐν τῇ παρὰ τὸν Γρανικὸν μάχῃ εἶχε σώσει τὴν ζωὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τῶν δύο τούτων ἱππάρχων τὸν Κλεῖτον προήγαγεν ἔπειτα ὁ Ἀλέξανδρος εἰς σατράπην τῆς Βακτριανῆς ἀντὶ τοῦ γηραιοῦ Ἀρταβάζου. Ἀλλ' ὁ νέος σατράπης δὲν ἐπέπρωτο νὰ διοικήσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον τοὺς Βακτρίους. Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς συμπόσιον ἐν ἑορτῇ τελουμένῃ πρὸς τιμὴν τῶν Διοσκούρων, παρέστη ὁ Κλεῖτος οὐκ ἄνευ ἀγανακτήσεως καὶ ἀηδίας εἰς τὰς κολακευτικὰς ἐκφράσεις καὶ τὰ ἀμετροεπῆ ἐγκώμια, δι' ὧν ἐθυμίων εἰς τὸν βασιλέα κόλακες παροινοῦντες. Ὁ Κλεῖτος ἤκουσε μεθ' ὑπομονῆς τὸν Ἀλέξανδρον ἐξαιρόμενον ὑπὸ τῶν κολάκων ἐν ἐλαφρότητι ὑπὲρ τοὺς σεβαστοτάτους τῶν ἡρώων τοῦ ἑλληνικοῦ μύθου· ἀλλ' ὅτε ἐν τῇ ῥύμῃ τῶν ἐγκωμίων καὶ τῇ ἐκ τοῦ οἴνου διαχύσει οἱ πανηγυρισταὶ ἤρχισαν συμπληρόνοντες τὴν ἐξύμνησιν τῶν κατορθωμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου

διὰ τῆς περιφρονήσεως τῶν ἔργων τοῦ Φιλίππου, ὁ παλαιὸς τοῦ νεκροῦ βασιλέως συμπολεμιστὴς ᾐσθάνθη κορυφουμένην ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀγανάκτησιν κατὰ τῆς πρὸς τὸν μέγαν υἱὸν τοῦ Ἀμύντου ἀνευλαβείας. Ἡ ὀργὴ καὶ ὁ οἶνος παρέσυρον τὸν Κλεῖτον εἰς ὕβρεις καὶ χλευασμοὺς ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εἰς μάτην προσεπάθησαν οἱ συνετώτεροι νὰ περιστείλωσι τὴν ὀργὴν καὶ τὴν αὐθάδειαν τοῦ στρατηγοῦ. Εἰς μάτην ἠγωνίσθησαν οἱ φίλοι νὰ συγκρατήσωσι τὸν παροξυνθέντα Ἀλέξανδρον, ὅστις τέλος, λαβὼν τὴν λόγχην τινὸς τῶν σωματοφυλάκων, διεπέρασε δι' αὐτῆς τὸν Κλεῖτον. Ἄφωνοι ἔστησαν περὶ τὸν πεσόντα οἱ φίλοι. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἑλκύσας τὴν αἰχμὴν ἐκ τοῦ νεκροῦ, ἐπειράθη νὰ στρέψῃ αὐτὴν καθ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων. Ἐπὶ τρεῖς δὲ ἡμέρας ἔγκλειστος ἐν τῇ σκηνῇ του ἐθρήνει ἄσιτος καὶ ἄποτος τὸ θῦμα τῆς ἀγρίας αὐτοῦ ὀργῆς.

Τὸ φοβερὸν τοῦτο ἐπεισόδιον δὲν ὑπῆρξε δυστυχῶς τὸ μόνον ἐπακολουθῆσαν εἰς τὸν φόνον τοῦ Φιλώτα καὶ τοῦ Παρμενίωνος, καὶ ταῦτα διότι δὲν ἦτο εὔκολον νὰ ἐκλείψῃ ἡ ἀφορμὴ ἐξ ἧς προήρχοντο αἱ συγκρούσεις καὶ ἀντιθέσεις, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀφανισθῇ ἡ αἰτία, ἥτις προεκάλει τὰς στάσεις. Ἡ ἀφορμὴ αὕτη τῶν σκανδάλων ἦτο ἡ ἀλλοίωσις τοῦ τρόπου τοῦ Ἀλεξάνδρου, μεταβληθέντος ἐπὶ τὸ ἀσιανώτερον καὶ δεσποτικώτερον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἕνεκα τῶν μεγάλων νικῶν, μεθ' ἃς ἡ Ἀσία ὅλη ἔκλινε πρὸ αὐτοῦ τὸ γόνυ ἐν ταπεινῇ προσκυνήσει, ἣν δὲν ἐφαίνοντο διατεθειμένοι νὰ συμμερισθῶσιν οἱ Μακεδόνες καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν νικητήν. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀνείχετο τὴν ἀντίδρασιν. Εἴτε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ οἴνου εὑρισκόμενος, ὡς ὅτε ἐφόνευε διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς τὸν Κλεῖτον, εἴτε πλήρη ἔχων τὴν χρῆσιν τῶν νοητικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ὡς ὅτε νήφων προεκάλει καὶ ἐξετέλει τὴν καταδίκην τοῦ Φιλώτα καὶ τοῦ Παρμενίωνος, ἐδείκνυεν, ὅτι ἤθελε παρὰ πάντων ἀμέριστον καὶ ἀδιαφιλονείκητον τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δυσεφίκτου αὐτοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀπαραμίλλου δόξης. Ὁ Παρμενίων καὶ ὁ Φιλώτας, ἀνεχθέντες ἢ καὶ ὑποβοηθήσαντες τὴν κατὰ τοῦ ἱεροῦ προσώπου τοῦ μεγάλου βασιλέως στάσιν, ἐποιήθησαν ἐκποδών. Ἡ ἁπλῆ ἀντιλογία τοῦ Κλείτου πρὸς τὰ ἀμετροεπῆ ἐγκώμια τοῦ Ἀλεξάνδρου ἤρκεσε νὰ παροξύνῃ τὸν βασιλέα μέχρι φόνου. Ἀλλὰ τοιαῦτα φαινόμενα ἐν τῇ ὑποβοσκούσῃ πρὸς τὸ παραλλαχθὲν αὐτοῦ ἦθος καὶ τοὺς μεταβληθέντας τρόπους ἀντιθέσει δὲν ἠδύναντο νὰ εἶνε μεμονωμένα. Μετ' οὐ πολὺ ἠρέ-

θιζε πάλιν τὸν Ἀλέξανδρον ὁ ἀγέρωχος τρόπος τοῦ Ὀλυνθίου Καλλισθένους τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις, παρακολουθῶν τὸν βασιλέα ἐν ταῖς ἐκστρατείαις, ἐξιστόρει τὰ κατ' αὐτὸν ἐν συγγραφῇ ἀπολεσθείσῃ. Ὁ Καλλισθένης ἐτίμα καὶ ἐθαύμαζε τὸν Ἀλέξανδρον, ὡς δεικνύουσι τὰ περισωθέντα ὀλίγα ἀποσπάσματα τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ ἔργου. Ἀλλ' ἡ ἐκτίμησις αὐτοῦ δὲν προέβαινε μέχρι τῆς ἀποδοχῆς τῆς κατὰ τὸν ἀσιανὸν τρόπον προσκυνήσεως ἣν ἀπῄτει ὁ Μακεδὼν διάδοχος τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Τοῦτο ἤρκεσεν, ὅπως ὁ ἔνθους ἱστοριογράφος τοῦ νικηφόρου στρατηλάτου θεωρηθῇ ὕποπτος, καὶ ὅτε μετ' ὀλίγον ἀνεκαλύπτετο νέα κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνωμοσία τῶν περὶ τὸν Ἑρμόλαον Μακεδόνων εὐγενῶν μειράκων τῶν διακονούντων εἰς τὸν βασιλέα, συνελαμβάνετο μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Καλλισθένης ὡς φίλος τοῦ Ἑρμολάου. Καὶ οἱ μὲν εὐγενεῖς παῖδες, δικασθέντες κατὰ τὸν παρὰ Μακεδόσιν ἰσχύοντα στρατιωτικὸν νόμον, ἐφονεύθησαν λιθοβοληθέντες, ὁ δὲ Καλλισθένης τότε μὲν ἀμέσως ἐδεσμεύθη, ἀργότερον δὲ ὑπέστη θάνατον οἰκτρόν.

Οὕτως ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἣν ἐπεχείρησε μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν μητροπόλεων τοῦ περσικοῦ κράτους, ἵνα καταπνίξῃ πᾶσαν ἀντίδρασιν τοῦ Βήσσου ἐν Βακτριανῇ καὶ Σογδιανῇ, ἤγαγεν εἰς εὐχερῆ μὲν ἐξαφάνισιν τοῦ ἀποστάτου, ἀλλὰ καὶ εἰς μακρὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἐγχωρίων, πολεμηθέντα μετὰ μεγάλης ἀμφοτέρωθεν ἐπιμονῆς καὶ διεξαχθέντα οὐκ ἄνευ δυσχερειῶν καὶ κινδύνων. Καὶ οἱ μὲν πολεμικοὶ ἀγῶνες, καίπερ ἐνέχοντες πολὺ τὸ θαυμαστὸν καὶ ἰδιάζον, δὲν εἶνέ τι ἄηθες τοῦ λόγου ὄντος περὶ Ἀλεξάνδρου· πολὺ δὲ μᾶλλον ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην παρατηρουμένη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως σχεδὸν αὐτῆς βαθμιαία ἀλλοίωσις τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ τρόπου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἧς εἴδομεν τὰ τραγικὰ ἐπακολουθήματα. Καὶ ὅμως ἡ βάσις καὶ ἀφετηρία τῆς ἀλλοιώσεως ταύτης ἦτο πολιτικὴ ἢ μᾶλλον κοσμοπολιτική, ἡ ἰδέα δῆλα δὴ τῆς ἀνακράσεως τῶν δύο κόσμων, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ, πρὸς ἣν ἔτεινε πᾶσα ἡ ἐργασία τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὴν ἐκνίκησιν τῶν Περσῶν καὶ ἥτις δὲν ἐξεδηλοῦτο μόνον διὰ τοῦ μιξοβαρβάρου αὐτοῦ τρόπου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κτίσεως ἀποικιῶν ἑλληνικῶν ἐν μέσῳ τῶν ὑποτασσομένων λαῶν καὶ διὰ τῆς προστασίας τῶν Περσῶν μεγιστάνων. Τοιαύτης δὲ πολιτικῆς ἐννοίας δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένος οὐδ' αὐτὸς ὁ γάμος τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῆς ὡραίας Ῥωξάνης, τῆς θυγατρὸς ἑνὸς τῶν Βακτρίων ὁπλαρχηγῶν, τοῦ Ὀξυάρτου, ὅστις ὑπερίσπησε μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς γενναιότητος

τὴν ἀπότομον καὶ ὀχυρωτάτην Σογδιανὴν πέτραν, ἧς ἡ πολιορκία ἀπέβη μᾶλλον πετροβασία καὶ ἧς ἡ ἅλωσις ἀπήτει πτηνοὺς στρατιώτας κατὰ τὴν ἀστείαν ἔκφρασιν αὐτῶν τῶν πολιορκουμένων. Ἡ πέτρα ἐκυριεύθη οὐχ ἧττον, καὶ μετ' αὐτῆς ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ τὸ κάλλιστον ἔπαθλον τῆς ἐπιπόνου πολιορκίας, ἡ Ῥωξάνη, ἡ μετὰ τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου φημιζομένη ὡς ἡ ὡραιοτάτη τῶν Ἀσιανῶν γυναικῶν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ζητῶν καὶ λαμβάνων εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Βακτρίου ἁρματωλοῦ, δὲν ἀπέτινε μόνον εὔλογον φόρον τῆς νεότητος εἰς τὴν καλλονήν, ἀλλ' ἔπραττε καὶ πολιτικὴν πρᾶξιν ἰσαξίαν μεγάλης ἐν πολέμῳ νίκης.

ιε΄

Ἐν Ἰνδικῇ.

Ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν τῇ Σογδιανῇ, ὅτε ἦλθε πρὸς αὐτὸν πρεσβεία τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἐν Ἰνδικῇ Ταξίλων, ἅτινα ἔκειντο μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν, τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ὑδάσπου. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ταξίλου ἔπεισαν τὸν μέγαν βασιλέα νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἰνδικήν, ὅπως καταπολεμήσῃ μὲν τὸν βασιλέα Πῶρον, ὅστις ἦτο πολέμιος τοῦ Ταξίλου, ὑποτάξῃ δὲ τὴν πλουσίαν καὶ μέχρις ἐκείνων τῶν χρόνων ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἕλληνας χώραν. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιχειρηθῇ πρὸ τῆς ἐντελοῦς καθησυχάσεως τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Σογδιανῆς καὶ ἄνευ ἐπαρκῶν δυνάμεων, οὕτως ὥστε μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔαρος τοῦ 327 π. Χ. ἠδυνήθη νὰ ἐκκινήσῃ ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς Βακτριανῆς, πορευόμενος εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ὁ δὲ στρατὸς ὃν ἦγε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ βασιλεὺς ἦτο ἀντάξιος πρὸς τὴν τολμηρὰν ἐπιχείρησιν, συγκείμενος μὲν οὐ μόνον ἐκ Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων, ἐν οἷς πολλοὶ νεοσύλλεκτοι, ἀλλὰ καὶ ἐκ βαρβάρων πλείστων ἐπίτηδες στρατολογηθέντων ἔκ τε τῶν νεωστὶ ὑποταχθεισῶν χωρῶν καὶ ἐξ Αἰγύπτου, Φοινίκης καὶ Κύπρου, ἀνερχόμενος δ' ἐν ὅλῳ εἰς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν. Οὐδὲ ἦτο μόνον τὸ πλῆθος ἐν τῷ στρατῷ τούτῳ ἄξιον λόγου, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνταξις αὐτοῦ, ῥυθμισθέντος ἐν ἑνότητι καὶ πειθαρχίᾳ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Μακεδόνων. Πλὴν δὲ τοῦ μεγάλου τούτου στρατοῦ ἀφῆκεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῇ Βακτριανῇ τὸν Ἀμύνταν μετὰ δεκακισχιλίων πεζῶν καὶ τρισχιλίων πεντακοσίων ἱππέων.

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Παροπαμίσου διήρεσεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν στρατὸν εἰς δύο μοίρας. Καὶ ἡ μὲν τούτων ὑπὸ τὸν Ἡφαιστίωνα καὶ τὸν Περδίκκαν διετάχθη νὰ ὑποτάξῃ τὰς μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Κωφῆνος καὶ τοῦ Ἰνδοῦ χώρας. Ἡ δ' ἑτέρα μοῖρα ὑπ' αὐτὸν τὸν Ἀλέξανδρον διηυθύνθη πρὸς ἀνατολάς, τραπεῖσα τὴν διὰ τῶν ὀρέων ἄγουσαν εἰς τὸν Ἰνδόν. Τὴν χώραν ἣν διήλασεν ὁ βασιλεὺς κατῴκουν λαοὶ γενναῖοι, διαμένοντες ἐν πόλεσιν ἐκ φύσεως ὀχυραῖς, αἵτινες ἐφαίνοντο καθιστάμεναι σχεδὸν ἀπόρθητοι ἕνεκα τοῦ δυσεπιβάτου τῶν τόπων. Καὶ ὅμως ἡ καθυπόταξις τῶν λαῶν τούτων, τῶν Ἀσπασίων, Γουραίων, Ἀσσακηνῶν καὶ Πευκολιτῶν, ἥτις ἄλλως ἠδύνατο νὰ ταλαιπωρήσῃ τὸν Ἀλέξανδρον ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὸν μεγίστας ἀπωλείας, ἐτελέσθη ἐν χρόνῳ σχετικῶς βραχεῖ καὶ ἄνευ μεγάλων θυσιῶν διὰ τὴν ἐξαίρετον σύνταξιν τοῦ στρατοῦ ὃν ἦγεν ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ἔλλειψιν ἑνότητος ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν Ἰνδῶν, οἵτινες ἄλλως ἐστεροῦντο καλῶν ὅπλων. Οὕτω δὲ πρὶν ἢ παρέλθῃ τὸ θέρος τοῦ 327 π. Χ. εἶχε κατακτηθῇ δι' ἀγώνων κοπιωδῶν μέν, ἀλλὰ πάντοτε στεφομένων ὑπὸ ἐπιτυχίας πᾶσα ἡ χώρα ἡ ἀπὸ τοῦ Παροπαμίσου μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, μείνασα μὲν ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐγχωρίων ἡγεμόνων, ἀλλὰ ὡς ὑποτελὴς εἰς τοὺς Μακεδόνας σατραπεία. Μέχρι δὲ τοῦ χειμῶνος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔπιπτε καὶ τὸ ὀχυρώτατον τῆς χώρας βραχῶδες φρούριον, εἰς ὃ εἶχον καταφύγει πολλοὶ τῶν Ἰνδῶν, ἡ πολυθρύλητος Ἄορνος πέτρα, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἠδύνατο ἤδη νὰ καυχηθῇ, ὅτι ἦτο ἀνώτερος τοῦ Ἡρακλέους, ὃν ἐμύθευον οἱ Ἕλληνες μὴ δυνηθέντα νὰ κυριεύσῃ τὸν δυσάλωτον βράχον.

Ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, φθάσας εἰς τὸν Ἰνδόν, ἀνεπαύθη ἐκ τῶν κόπων τῶν πρώτων εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατειῶν, αἵτινες διήρκεσαν μέχρι τοῦ χειμῶνος τοῦ 327 π. Χ. Τὴν δὲ ἄνοιξιν τοῦ 326 π. Χ., ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος παρεσκευάζετο νὰ διαβῇ τὸν μέγαν ποταμὸν, προχωρῶν πρὸς τὸν Ὑδάσπην, ἦλθε πρεσβεία παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ταξίλων, φέρουσα εἰς τὸν βασιλέα πολύτιμα δῶρα, τὴν ὁμολογίαν πίστεως τοῦ Ταξίλου καὶ ἑπτακοσίους Ἰνδοὺς ἱππεῖς ὡς συμμάχους.

Ἀποδεχθεὶς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Ἰνδοῦ ἡγεμόνος καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν σφαγίων ἀγαθοὺς οἰωνοὺς, διέβη τὸν Ἰνδὸν καὶ προεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν Τάξιλα, τὴν μεγίστην τῶν μεταξὺ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ Ὑδάσπου, ὅπου ἔγεινε φιλίως καὶ μετὰ μεγάλης πομπῆς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ταξίλου καὶ ἄλλων Ἰνδῶν ἡγεμόνων καὶ διέτριψεν ἐπί τινα χρόνον ἐν μέσῳ ἑορτῶν καὶ τῶν ἐνδείξεων τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑποταγῆς τῶν

εἰς αὐτὸν προσδραμόντων Ἰνδῶν προκρίτων. Ἐν τῇ λαμπρᾷ ἐκείνῃ δεξιώσει τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγεινε καταφανὴς ἡ διχόνοια ἡ χωρίζουσα τὴν Ἰνδικήν. Ἐκεῖ κατενόησεν ἄριστα ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι ὁ ἐχθρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ταξίλων καὶ κυριώτατος ἑαυτοῦ ἐχθρὸς ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ὁ Πῶρος, ἦτο μὲν ἰσχυρότατος, ἅτε ἄρχων βασιλείου μεγάλου πέραν τοῦ Ὑδάσπου καὶ πολλοὺς ἔχων ἐν τοῖς γείτοσι συμμάχους, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐχαλαροῦτο ὑπὸ τῆς ἐναντίον αὐτοῦ ἀντιδράσεως τοῦ Ταξίλου καὶ τῶν λαῶν τῶν οἰκούντων πρὸς νότον τῶν Ἡμωδῶν (Ἰμαλαίων) ὀρέων καὶ κατὰ τὰ νότια τῆς Πενταποταμίας, ἥτις περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ὑφάσιος, διαρρεομένη πλὴν τῶν δύο τούτων ποταμῶν ὑπὸ τοῦ Ὑδάσπου, τοῦ Ἀκεσίνου καὶ τοῦ Ὑδραώτου.

Ὁ Ἀλέξανδρος, παραλαβὼν τὸν στρατὸν αὐτοῦ, εἰς ὃν προσετέθησαν πεντακισχίλιοι Ἰνδοὶ τοῦ Ταξίλου καὶ τῶν ὁμόρων ἡγεμόνων, ἐξεκίνησεν ἐκ Ταξίλων, προχωρῶν πρὸς τὸν Ὑδάσπην. Προσέταξε δ' ἐν τῷ μεταξὺ τὸν Κοῖνον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Ἰνδόν, καὶ, παραλαβὼν τὰ πλοῖα ὅσα εἶχον χρησιμεύσει εἰς τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου, νὰ κατατμήσῃ αὐτὰ καὶ μεταφέρῃ τὰ τμήματα ἐπὶ ὑποζυγίων εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου. Ὅτε δ' οἱ Μακεδόνες ἔφθασαν εἰς τὸν Ὑδάσπην, ἤδη ἀνέμενεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀντιπέραν ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ ὁ Πῶρος μετὰ μεγάλης στρατιᾶς καὶ τριακοσίων ἐλεφάντων. Μετὰ δυσχερείας ἐτελέσθη ἐν νυκτὶ ὑετώδει ἡ διάβασις τοῦ Ὑδάσπου, καὶ οἱ δύο στρατοὶ εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τοῦ ποταμοῦ ὄχθην. Κρατερὰ δὲ καὶ φονικὴ ὑπῆρξε κατὰ Μάϊον τοῦ 326 π. Χ. ἡ συγκροτηθεῖσα μάχη, καθ' ἣν αἱ μακεδονικαὶ φάλαγγες ἐπέδειξαν καὶ πάλιν τὴν ἐγνωσμένην αὐτῶν ἀνδρείαν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος διεκρίθη ἐκ νέου διὰ τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν καὶ τὸ γενναῖον ἦθος. Οὔτε ἡ ἀνδρεία οὔτε ἡ τόλμη τοῦ Πώρου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν πολυαρίθμου στρατοῦ ἠδυνήθησαν νὰ παράσχωσι τὴν νίκην εἰς τὸν ἐχθρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ταξίλου. Οἱ περὶ τὸν Πῶρον Ἰνδοὶ ἡττήθησαν. Ὁ δὲ χρυσοῦς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως θῶραξ δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν βελῶν τῶν πολεμίων. Τετραυματισμένος ἤχθη ὁ Πῶρος ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἐθαύμασε τὸ κάλλος καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα καὶ τὸ ἀγέρωχον φρόνημα τοῦ ἡττημένου γέροντος. Προσειπὼν δὲ πρῶτος ὁ νικητὴς τὸν αἰχμάλωτον βασιλέα, ἠρώτησεν αὐτὸν τίνα χάριν θέλει παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Πῶρος λέγεται ἀπαντήσας, ὅτι μόνην χάριν, ἁπάσας τὰς ἄλλας περιλαμβάνουσαν, ζητεῖ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος βασιλικῶς.

Καὶ ἀληθῶς βασιλικὰς τιμὰς ἀπέδωκεν ὁ νικητὴς εἰς τὸν Πῶρον, οὐ μόνον ἀφεὶς αὐτὸν βασιλέα τῆς χώρας, ἧς τέως ἦρχεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλην πλείονα προσθεὶς εἰς αὐτήν. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ αὐτοῦ συμπεριφορᾶς οὐ μόνον φιλάνθρωπος ἐφάνη ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ καὶ ἄκραν πολιτικὴν σύνεσιν ἐπέδειξε, καταστήσας εἰς ἰσορροπίαν τὰς δυνάμεις τῶν δύο ἰσχυροτάτων τῆς Ἰνδικῆς βασιλέων, τοῦ Ταξίλου καὶ τοῦ Πώρου, καὶ σύρων οὕτω πειθηνίους εἰς τὰ νεύματά του τοὺς ἡγεμόνας τῆς Πενταποταμίας, ἀφ' οὗ δὲν ἐσκόπει νὰ δουλώσῃ τοὺς λαοὺς αὐτῆς.

Ἀλλὰ δὲν ἐσταμάτησεν ὅμως ἡ κατάκτησις μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Ὑδάσπου, οὐδ' ὑπῆρξεν ἡ ἐκνίκησις τοῦ Πώρου ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ ἰνδικοῦ δράματος. Μετὰ τὸν Πῶρον ὑπετάχθη ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ καὶ συγγενὴς Πῶρος ὁ ἄρχων τῆς Γανδαρίτιδος καὶ ὁ ἀποστάτης Ἀβισάρης μετὰ τῆς χώρας τῶν Γλαυκανικῶν, μετὰ τούτους ὁ Σωπείθης, μετὰ δὲ τὸν Σωπείθην ὁ Φηγεύς, σπεύσας ἐκ τοῦ βασιλείου του πρὸς τὸν νικητήν.

Ἔφθασεν οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ὑφάσιος, καὶ ἀκόμη ἤθελε νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, μανθάνων, ὅτι ὑπῆρχον ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ χῶραι πλούσιαι ἔχουσαι φιλοπολέμους ἐγκατοίκους. Ἀλλ' ὁ στρατὸς δὲν εἶχε πλέον τὰς προτέρας πρὸς τὸν ἡγεμόνα διαθέσεις. Οἱ Μακεδόνες ἦσαν κατάπονοι, ἐξηντλημένοι ὑπὸ τῶν μακρῶν κακουχιῶν, τεταλαιπωρημένοι ὑπὸ τῶν διαρκῶν ὑετῶν οἵτινες κατέτρυχον αὐτοὺς ἐν Πενταποταμίᾳ. Οὕτως ἔχοντας εἶχε καταλάβει τοὺς στρατιώτας δεινὸς πόθος τῆς πατρίδος, οὗ συμμετεῖχον καὶ οἱ στρατηγοί. Εἰς μάτην προσεπάθησεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ μεταπείσῃ αὐτοὺς διὰ παρορμήσεων, διὰ παρακλήσεων, δι' ὑποσχέσεων, ὅπως ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν μέχρι τοῦ Γάγγου. Εἰς μάτην ἀπεχώρησεν ὠργισμένος εἰς τὴν σκηνήν του ἐπὶ τριήμερον. Ὁ ἀναγκασθεὶς νὰ ὑποχωρήσῃ ὑπῆρξεν ἐκεῖνος. Βλέπων τὴν γνώμην τοῦ στρατοπέδου μὴ μεταβαλλομένην καὶ τὰ ἱερὰ τὰ ἐπὶ τῇ διαβάσει τοῦ Ὑφάσιος μὴ ἀποβαίνοντα αἴσια, ἐκάλεσε τοὺς πρεσβυτάτους τῶν ἑταίρων, καὶ ἰδίως τοὺς φιλτέρους ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτούς, ὅτι ἀφ' οὗ τὰ πάντα ἐβίαζον αὐτὸν εἰς ἀναχώρησιν, κηρύττει εἰς τὴν στρατιάν, ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ ἐπιστροφή.

Ἡ ἀγγελία τῆς ἀναζεύξεως ἐπλήρωσε χαρᾶς τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἐβόων ἀναμιξ καὶ ἐδάκρυον· τινὲς δὲ, πλησιάζοντες εἰς τὴν σκηνὴν τὴν βασιλικὴν, ηὔχοντο εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πολλὰ καὶ ἀγαθὰ, ὅτι ἠνέχθη ὑπὸ μόνων αὐτῶν νὰ νικηθῇ. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, διαιρέσας τὴν στρατιὰν εἰς τάξεις, προσέταξε τὴν κατασκευὴν δώδεκα μεγάλων βω-

μῶν, παρέχων εὐχαριστήρια εἰς τοὺς θεούς, ὅτι ἔφερον αὐτὸν νικῶντα μέχρι τῶν ἀπωτάτων ἐκείνων χωρῶν. Ἀφ' οὗ δὲ κατεσκευάσθησαν οἱ βωμοί, ἔθυσεν ἐπ' αὐτῶν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἐτέλεσεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν, παρασκευαζόμενος πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν μετὰ δεκαετεῖς σχεδὸν ἀγῶνας ἐν Ἀσίᾳ, καθ' οὓς ἔδρεψε τὰς θαλερωτάτας τῶν δαφνῶν ὅσαι ποτὲ ἐκόσμησαν τὴν κεφαλὴν δορικτήτορος.

ις'

Ἡ ἐπιστροφή.

Ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ὁ Ἀλέξανδρος μέχρι τινὸς μόνον ἐτράπη τὴν ὁδόν, δι' ἧς εἶχε φθάσει εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ὑφάσιος. Κατὰ τὴν ἀνάζευξιν ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν ὁδὸν μόνον μέχρι τοῦ Ὑδάσπου, πλησίον τοῦ ὁποίου εἶχε κτίσει δύο πόλεις, τὴν Νίκαιαν, κληθεῖσαν οὕτως εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐναντίον τοῦ Πώρου νίκης, καὶ τὴν Βουκεφάλαν, φέρουσαν τὸ ὄνομα τοῦ προσφιλοῦς ἵππου Βουκεφάλου, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει πρὸ μικροῦ γηραιὸς καὶ καταπεπονημένος. Φθάσας δὲ εἰς τὸν Ὑδάσπην, δὲν κατηυθύνθη εἰς τὴν Σουσιανὴν διὰ τῶν αὐτῶν ὁδῶν δι' ὧν εἶχεν ἔλθει, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ τραπῇ πρὸς νότον, καταπλέων τὸν Ὑδάσπην μέχρι τῆς συμβολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰνδὸν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τοῦ ποταμοῦ τούτου φθάνων μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Πρὸς τοῦτο εἶχεν ἤδη παραγγελθῇ ἡ κατασκευὴ πλοίων, ἅτινα ἀνῆλθον ἐν ὅλῳ εἰς χίλια, ἐξ ὧν ὀγδοήκοντα τριήρεις. Ἀλλὰ τὰ πλοῖα ταῦτα δὲν ἐπήρκουν ὅπως περιλάβωσιν ὅλον τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἀνήρχετο ἤδη εἰς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν τοῦ μὲν στόλου, οὗτινος ναύαρχος ὡρίσθη ὁ Νέαρχος, νὰ ἐπιβῇ ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ μικροῦ μέρους τοῦ στρατοῦ, ἐπιβιβαζομένων εἰς τὰ πλοῖα ὡς ναυτῶν τῶν ἐν τῷ στρατῷ Φοινίκων, Αἰγυπτίων, Κυπρίων καὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν νήσων καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ δὲ λοιπὴ στρατιὰ νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μοίρας καὶ νὰ πορευθῇ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Καὶ τῆς μὲν παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου πορευθησομένης μοίρας ἡ ἀρχηγία ἀνετέθη εἰς τὸν Κρατερόν, τῆς δὲ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην εἰς τὸν Ἡφαιστίωνα· ἦτο δὲ αὕτη ἡ πολυπληθεστέρα, εἰς ἣν ἐτάσσοντο καὶ διακόσιοι ἐλέφαντες, τὸ μὲν δωρηθέντες εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν ἡγεμόνων, τὸ δὲ περιπεσόντες εἰς αὐτὸν ὡς λάφυρα τοῦ πολέμου.

Ἀρχομένου τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 326 π. Χ. ἔγεινεν ἡ ἀναχώρησις. Καὶ αἱ μὲν δύο μοῖραι τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ ἐξεκίνησαν, διαταχθεῖσαι νἀναμένωσι τὸν στόλον μετὰ πορείαν τριῶν ἡμερῶν. Ὁ δὲ ἀπόπλους τοῦ στόλου ἐτελέσθη πανηγυρικῶς μετὰ λαμπρὰν θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὸν ποταμὸν Ὑδάσπην καὶ σπονδὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τῆς πρῴρας τῆς τριήρους αὐτοῦ ἐκ χρυσῆς φιάλης εἰς τὸν προπάτορα Ἡρακλέα καὶ τὸν Ἄμμωνα καὶ τοὺς ἄλλους θεούς, εἰς οὓς συνείθιζε νὰ εὔχηται.

Ὁ κατάπλους τοῦ στόλου καὶ ἡ πορεία τοῦ στρατοῦ δὲν ὑπῆρξαν κατὰ πάντα ἀκίνδυνοι. Κατὰ μὲν τὴν ὁρμητικὴν συμβολὴν τοῦ Ἀκεσίνου εἰς τὸν Ὑδάσπην τὰ πλοῖα ἐκινδύνευσαν καί τινα αὐτῶν ἔπαθον. Ἔπειτα δὲ οὐ μικροὺς ὑπέστη ἀγῶνας ὁ Ἀλέξανδρος πρός τε ἄλλους τῶν παροχθίων λαῶν καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς Ὀξυδράκας καὶ τοὺς Μαλλοὺς, ἐπικινδύνως μάλιστα πληγωθεὶς ἔν τινι ἐφόδῳ κατὰ τῆς πρωτευούσης τῶν Μαλλῶν. Ἀναρρώσας δ' ἐκ τοῦ τραύματος, προεχώρησε μετὰ νέας ὁρμῆς, καὶ ἔκτισε κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἰνδοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν ποταμῶν τῆς Πενταποταμίας νέαν πόλιν, Ἀλεξάνδρειαν τὴν ἐν τῇ Ὠπιανῇ, ἥτις ἔμελλε νὰ γείνῃ ἀξία λόγου διά τε τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τὴν ἐξελλήνισιν τῆς χώρας. Οὕτως ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος περὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 325 π. Χ. εἰς τὴν χώραν τῶν Σόγδων, ὧν τὴν πρωτεύουσαν μετέτρεψεν εἰς ἑλληνικὴν ἀποικίαν, κληθεῖσαν μὲν καὶ ταύτην Ἀλεξάνδρειαν, πλουτισθεῖσαν δὲ διὰ λιμένος καὶ νεωρίων. Ὑποτάξας δ' ἔπειτα τὰ βασίλεια τοῦ Μουσικανοῦ, τοῦ Πορτικανοῦ καὶ τοῦ Σάμβου, ἔφθασε τέλος εἰς τὴν κατὰ τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ κειμένην νῆσον, τὰ Πάταλα.

Ἡ νῆσος αὕτη ἔγεινεν ἐπί τινα χρόνον σταθμὸς τοῦ στόλου. Ἐκ ταύτης δ' ὁρμώμενος ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν ἀρίστων πλοίων, ἔπλευσε διὰ τοῦ δυτικοῦ βραχίονος τοῦ Ἰνδοῦ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν, οὐ μικρὸν κινδυνεύσας ἕνεκα τῆς ἀμπώτιδος καὶ παλιρροίας, φαινομένου τοῦ ὁποίου ἡ φοβερὰ μεγαλοπρέπεια κατέπληξε τοὺς Ἕλληνας. Ἀναπλεύσας δ' ἔπειτα πάλιν εἰς τὰ Πάταλα, εἰσῆλθε μετὰ μέρους τοῦ στόλου εἰς τὸν ἀνατολικὸν βραχίονα τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἐπείσθη, ὅτι οὗτος ἦτο εὐκολώτερον πλωτὸς καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ κατέλθῃ ὁ στόλος εἰς τὸν ὠκεανὸν, ὃν οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ νὰ πλεύσῃ ἔπειτα δι' αὐτοῦ εἰς τὰς ἐν τῷ περσικῷ κόλπῳ ἐκβολὰς τοῦ Τίγριδος καὶ τοῦ Εὐφράτου. Ὁ πλοῦς οὗτος, ὅστις σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς θαλασσίας ὁδοῦ ἀπὸ τῆς Περσίας εἰς τὴν Ἰνδικὴν χάριν τῆς ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας, ἦτο ἐπιχείρησις τολμηρὰ, ἥτις μόνον εἰς ἄνδρα πιστὸν καὶ

θαρραλέον ἦτο δυνατὸν νὰ ἀτεθῇ. Ὡς τοιοῦτον δ' ἐξέλεξεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἐν Κρήτῃ μὲν γεννηθέντα, πολίτην δὲ ὄντα τῆς Ἀμφιπόλεως Νέαρχον, ὅστις ὑπῆρξεν, ὡς εἴδομεν, ὁ ναύαρχος τοῦ στόλου καὶ κατὰ τὸν κατάπλουν ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἰνδικῆς. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἐπικρατούντων κατὰ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἀνέμων ὁ στόλος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποπλεύσῃ ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ πρὸ τοῦ τέλους Ὀκτωβρίου.

Ἐν τούτοις δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνησεν ἐκ Πατάλων πρὸ τοῦ ἀπόπλου τοῦ ὑπὸ τὸν Νέαρχον στόλου, διευθυνόμενος διὰ ξηρᾶς εἰς τὰ Σοῦσα. Δὲν ἠγεῖτο δὲ τοῦ ὅλου στρατοῦ, διότι πλὴν τῶν μελλόντων ἀποπλεύσωσι μετὰ τοῦ στόλου ἤδη πρὸ τῆς εἰς τὰ Πάταλα ἀφίξεως ἀμέσως μετὰ τὴν καθυπόταξιν τοῦ Πορτικανοῦ ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀποστείλει τὸν Κρατερὸν μετὰ μεγάλου μέρους τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Καρμανίαν διὰ τῆς Ἀραχωσίας καὶ τῆς Δραγγιανῆς, ὅπως τὸ μὲν καταστείλῃ στάσεις τινὰς ἐν τῷ μεταξὺ ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις ἀναφυείσας, τὸ δὲ πέμψῃ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Γεδρωσίαν, δι' ἧς ἐμελέτα νὰ διαβῇ, καμήλους καὶ ἄλλα φορτηγὰ κτήνη. Οὕτως ὁ στρατὸς ὃν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφαιρουμένων καὶ τῶν φρουρῶν καὶ ἀποίκων, οὓς ἀφῆκεν ἐν ταῖς νεωστὶ κτισθείσαις πόλεσιν, ἀνήρχετο πιθανῶς τὸ πολὺ εἰς τεσσαράκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν.

Ἐκκινήσας δὲ κατ' Αὔγουστον τοῦ 325 π. Χ., διῆλασε τὰς χώρας τῶν Ἀρβιτῶν καὶ Ὠρειτῶν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γεδρωσίαν, κατέχουσαν τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ Βελουχιστάν. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τὰς καυστικὰς τοῦ θέρους καὶ τοῦ φθινοπώρου ἀκτῖνας πορεία διὰ τῆς ξηρᾶς, ἀνύδρου καὶ ἀμμώδους ταύτης χώρας ὑπῆρξεν ἀνιαρὰ καὶ βλαβερωτάτη διὰ τὴν στρατιάν, ἧς μέγα μέρος ἀπωλέσθη. Ἐξηντλημένοι ὑπὸ τῆς πείνης, τῆς δίψης καὶ τῶν νόσων, καταπεπονημένοι, ῥακένδυτοι, ἔφθασαν οἱ λοιποὶ περὶ τὸν Δεκέμβριον, δύο ὅλους μῆνας ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐκ τῶν συνόρων τῆς γῆς τῶν Ὠρειτῶν, εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας, τὰ Ποῦρα, κείμενα ἐντὸς ὁάσεως, ἐν ᾗ παρέσχεν ὁ Ἀλέξανδρος βραχεῖαν ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς τεταλαιπωρημένους αὐτοῦ στρατιώτας. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καρμανίαν, ὅπου τὸ εὐκρὲς τοῦ κλίματος, αἱ ὑπὸ τῶν σατραπῶν τῶν περιοίκων χωρῶν μετενεχθεῖσαι ἄφθονοι τροφαί, ἡ παρασχεθεῖσα εἰς τὸν στρατὸν ἀνάπαυσις καὶ αἱ τελεσθεῖσαι μεγαλοπρεπεῖς θυσίαι καὶ ἄλλαι λαμπραὶ ἑορταὶ ἀνεκούφισαν τοὺς πεπονημένους. Μεγάλως δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ φρονήματος τοῦ στρατοῦ ἐν Καρμανίᾳ καὶ δύο εὐχάριστοι συναντήσεις, ἡ τοῦ Νεάρχου καὶ

ἡ τοῦ Κρατεροῦ. Καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τὸν Νέαρχον στόλος μετὰ θυελλώδη καὶ ἐπικίνδυνον πλοῦν ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ εἶχε φθάσει εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Καρμανίας καὶ εἶχεν εἰσπλεύσει εἰς τὴν εὔορμον Ἁρμόζειαν κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀνάμιδος. Μαθὼν δὲ ὁ Νέαρχος ἐκ τύχης τὴν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Καρμανίας ἄφιξιν καὶ διατριβὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπεβιβάσθη καὶ ἔσπευσε πρὸς αὐτόν· μείνας δὲ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ βραχύ, ἔλαβε τὴν διαταγὴν ναναχωρήσῃ καὶ πάλιν, πλέων μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ὁ δὲ Κρατερὸς, αἰσίως διελάσας τὴν Ἀραχωσίαν καὶ τὴν Δραγγιανὴν, ἔφθασεν ἐπ' ἴσης εἰς τὴν Καρμανίαν μετὰ τοῦ εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένου στρατοῦ καὶ τῶν ἐλεφάντων. Μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην συγκέντρωσιν τοῦ ὅλου στρατοῦ τοὺς μὲν ἐλέφαντας καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ τὴν μεγίστην μοῖραν τοῦ στρατοῦ παρέδωκεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν Ἡφαιστίωνα, ὅπως ἀγάγῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καρμανίας εἰς τὴν Περσίδα διὰ τῆς παραθαλασσίας ὁδοῦ, ἥτις ἐν τῇ ἥδῃ ἐπιστάσῃ χειμερινῇ ὥρᾳ ἦτο θερμοτέρα καὶ παρεῖχεν ἀφθονώτερα τὰ ἐπιτήδεια. Αὐτὸς δὲ μετὰ μικροῦ μέρους τοῦ στρατοῦ ἐπορεύθη τὴν διὰ τῶν ὀρέων κατ' εὐθεῖαν ἄγουσαν εἰς τὰς Πασαργάδας καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὴν Περσέπολιν καὶ τὰ Σοῦσα, ὅπου ἔφθασε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 324 π. Χ. Ἐκεῖ δὲ μετ' οὐ πολὺ ἐδεξιώθη τόν τε ὑπὸ τὸν Ἡφαιστίωνα στρατὸν καὶ τὸν στόλον τοῦ Νεάρχου, ὅστις, εἰσπλεύσας εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἀνῆλθεν ἔπειτα εἰς τὰ Σοῦσα διὰ τοῦ Πασιτίγριδος.

ιζ'

Ἐν Σούσοις καὶ Ἐκβατάνοις.

Πέντε ὅλα ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ὁ Ἀλέξανδρος, ὑποτάξας τὴν Περσίδα, εἶχε τραπῇ ἐπὶ τὴν καταδίωξιν τοῦ Βήσσου. Κατὰ τὸν μακρὸν τοῦτον χρόνον, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς εὑρίσκετο περιπεπλεγμένος εἰς μακρυνὰς καὶ κινδυνώδεις ἐκστρατείας καὶ εἰς πολυωδύνους πορείας, οἱ σατράπαι, οὓς εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐν ταῖς περσικαῖς χώραις, ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ψευδῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἶχον προβῆ εἰς πιέσεις καὶ ἁρπαγὰς, αἵτινες ἐξήγειρον τὰ δίκαια παράπονα τῶν κυβερνωμένων. Ναοὶ καὶ τάφοι ἐσυλοῦντο, αὐτὸς ὁ παρὰ τὰς Πασαργάδας τάφος τοῦ Κύρου

δὲν ἔμεινεν ἀσύλητος, ἡ περιουσία τῶν ὑπηκόων διηρπάζετο, ἡ τιμὴ αὐτῶν ἐκινδύνευε. Τινὲς τῶν σατραπῶν, ἀποβλέποντες εἰς στερέωσιν τῆς ἰδίας ἑαυτῶν δυνάμεως καὶ θεωροῦντες ἑαυτοὺς τρόπον τινὰ ἀνεξαρτήτους ἡγεμόνας, προσελάμβανον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν μισθοφορικὰ στρατεύματα. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, ἣν εὗρεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέφων εἰς τὴν Σουσιανήν.

Πρῶτον ἔργον τοῦ βασιλέως ὑπῆρξεν ἡ καταστολὴ τῶν καταχρήσεων τούτων καὶ ἡ τιμωρία τῶν ἐνόχων. Τούτων τινὲς ἐθανατώθησαν ὡς ὁ Πέρσης σατράπης τῆς Περσίδος Ὀρξίνης καὶ ὁ τῆς Σουσιανῆς Ἀβουλίτης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀξάθρης, πρὸς δὲ καὶ ὁ Κλέανδρος καὶ Σιτάλκης, οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ φόνου τοῦ Παρμενίωνος. Ἀλλὰ καί τινες τῶν βαρέως καταγγελλομένων ἔμειναν ἀτιμώρητοι, ὡς ὁ σατράπης τῆς Καρίας Φιλόξενος καὶ ὁ τῆς Αἰγύπτου Κλεομένης. Ὁ δὲ Μακεδὼν Ἅρπαλος ὁ σατράπης τῆς Βαβυλῶνος, ὅστις εἶχε καταστῆ πολυθρύλητος διὰ τὴν τρυφὴν αὐτοῦ καὶ τὴν αὐθαιρεσίαν, ὑποπτευόμενος δεινὰ ἥρπασε μέγα μέρος τοῦ ἐν Βαβυλῶνι θησαυροῦ, καὶ ἔφυγε μετὰ στίφους Ἑλλήνων μισθοφόρων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου θὰ ἐπανεύρωμεν αὐτὸν βραδύτερον.

Μετὰ δὲ τὴν τιμωρίαν τῶν καταχραστῶν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων θέλων ὁ Ἀλέξανδρος ἔτι μᾶλλον νὰ ἑνώσῃ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἀρχομένους, τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Πέρσας, ἀπεφάσισε νὰ συνδέσῃ τὰ δύο ἔθνη διὰ μικτῶν γάμων μεταξὺ Μακεδόνων καὶ Περσίδων. Καὶ αὐτὸς μὲν πλὴν τῆς Ῥωξάνης, ἣν εἶχε νυμφευθῆ ἐν τῇ Σογδιανῇ, ἔλαβε καὶ ἄλλην γυναῖκα, τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρείου Στάτειραν ἡ Βαρσίνην, εἰς δὲ τὸν πιστὸν αὐτοῦ φίλον Ἡφαιστίωνα ἔδωκεν ὡς σύζυγον ἄλλην θυγατέρα τοῦ Δαρείου, ἀδελφὴν δὲ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ δευτέρας γυναικός. Καὶ ἄλλους δὲ τῶν ἐπιφανῶν Μακεδόνων περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα ἔπεισε νὰ συνδεθῶσι μετ' ἐγκρίτων Περσίδων διὰ γάμου, καὶ ἐχορήγησεν εἰς ἅπαντας πλούσια δῶρα. Ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ τῶν ἄλλων Μακεδόνων νυμφευόμενον μετὰ Περσίδος ἔσπευσε νὰ προικίσῃ, οὕτως ὥστε εἰς δεκακισχιλίους καὶ ὑπερέκεινα ἀνῆλθον οἱ οὕτως ὑπὸ τοῦ κέρδους ἑλκυσθέντες. Πέντε δὲ ὅλας ἡμέρας διήρκεσεν ἡ ἑλληνοπερσικὴ γαμήλιος πανήγυρις, ὑπερβᾶσα κατὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τρυφὴν καὶ αὐτῶν τῶν Περσῶν τὰς μεγαλοπρεπεστάτας ἑορτάς. Ἡ δὲ ἀπονομὴ τιμῶν καὶ δώρων εἰς τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις διακριθέντας καὶ ἡ πληρωμὴ τῶν χρεῶν τῶν στρατευομένων, δι' ἣν ἐχρειάσθη ποσὸν ἀνελθὸν εἰς εἰκοσακισχίλια τάλαντα, συνεπλήρωσαν τὰς ἐκτάκτους πανηγύρεις.

Ἀλλ' ὁ σύνδεσμος τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως δὲν ἐπεζητήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μόνον διὰ τούτων τῶν μικτῶν γάμων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ στρατῷ ἐξαλείψεως πάσης διαφορᾶς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Ἤδη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου εἶχεν ἀρχίσει ὁ Ἀλέξανδρος προσλαμβάνων κατ' ὀλίγον Ἀσιανοὺς εἰς τὴν στρατιάν του. Κατὰ δὲ τὴν εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατείαν εἴδομεν αὐτὸν περιστοιχιζόμενον ὑπὸ μεγάλου πλήθους Ἀσιανῶν. Ἡ δὲ παρὰ τὸν Ὕφασιν ἀνυποταξία τῶν Μακεδόνων ἐδίδαξε τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτι τὰ ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας εὐπειθῆ στρατεύματα, ἅτινα ἐφάνησαν εὐχερῶς δυνάμενα νὰ μορφωθῶσι καὶ ὀργανωθῶσι κατὰ τὸ μακεδονικὸν σύστημα, ἦσαν πολὺ μᾶλλον εὔχρηστα τῶν παλαιμάχων καὶ νοσταλγούντων ἐκείνων τέκνων τῆς Μακεδονίας, ἅτινα ἐλάχιστα ἐφαίνοντο διατεθειμένα νὰ παρακολουθήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι τὸν Ἀλέξανδρον εἰς νέους ἀγῶνας καὶ νέας ἐκστρατείας, ὁποίας δὲν ἔπαυε μελετῶν ὁ ἀκάματος βασιλεύς. Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὰς προτέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου διαταγὰς τριακοντακισχίλιοι τοιοῦτοι ἄνδρες ἔφθασαν εἰς τὰ Σοῦσα ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας, στελλόμενοι ὑπὸ τῶν σατραπῶν τῆς Σογδιανῆς καὶ τῆς Βακτριανῆς, τῆς Ἀριανῆς καὶ τῆς Παρθυαίας, τῆς Δραγγιανῆς καὶ τῆς Ἀραχωσίας. Ἡ ἀνάμιξις τῶν δύο κόσμων, τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἦτο προφανεστάτη. Οἱ νεοσύλλεκτοι ἐκεῖνοι, οὓς χαίρων ἐδεξιώθη καὶ ὠνόμασεν *ἐπιγόνους* ὁ Ἀλέξανδρος, προσήρχοντο πρόθυμοι καὶ πιστοὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων ὡς πρὸς ἴδιον ἑαυτῶν ἡγεμόνα. Ἡ ἐνδυμασία καὶ ὁ ὁπλισμός των ἦσαν μακεδονικὰ καὶ μακεδονικὸς ὁ ὀργανισμός των. Μετ' οὐ πολὺ δὲ οἱ Μακεδόνες εἶδον τοὺς ἐπήλυδας τούτους οὐ μόνον τιμωμένους ἴσα πρὸς ἑαυτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱππεῖς τῶν βαρβάρων καταλεγομένους εἰς τὸ ἐκλεκτὸν ἱππικὸν τῶν ἑταίρων.

Ἔξαψις φιλοτιμίας, ἅμα δὲ καὶ συναίσθησις τοῦ παραβλαπτομένου αὐτῶν συμφέροντος ἐξηρέθισε τοὺς Μακεδόνας ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν πράξεων τούτων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ ἐν μέσῳ τῆς τρυφῆς τῆς περσικῆς διαιτώμενος μέγας βασιλεύς, ὁ σύζυγος γυναικῶν Περσίδων, ὁ περιβαλλόμενος ἐσθῆτα μηδικὴν καὶ ἀπονέμων εἰς τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτὸν Πέρσας τιμὴν καὶ ἐμπιστοσύνην, ὁ διὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας ἀντικαθιστάνων τὰ τέκνα τῆς πατρίου γῆς, μεθ' ὧν εἶχε συμμερισθῆ ἐπὶ ἔτη μακρὰ τοὺς κινδύνους καὶ τὴν δόξαν, ἐφαίνετο ἀποξενούμενος ἀπ' αὐτῶν, ἐνομίζετο παύων νὰ εἶνε ἰδικός των. Καὶ ἀληθῶς ἦτο προφανές, ὅτι ἡ μὲν μακεδονικὴ στρατιὰ δὲν ἠνείχετο τὴν μεγάλην ἐπὶ τὸ ἀσιατικώτερον

μεταβολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος δὲν συνεχώρει τὴν ὑπέρμετρον εἰς τὰ πάτρια ἐμμονὴν τῶν Μακεδόνων.

Ἐκ τοιαύτης ἀντιθέσεως δὲν ἤργησε νὰ προέλθῃ ἡ ἀναπόφευκτος ῥῆξις. Ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο μετά τινα εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον κατάβασιν ἐν τῇ Ὤπιδι μετὰ τοῦ στρατοῦ, ὅτε ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Μα-

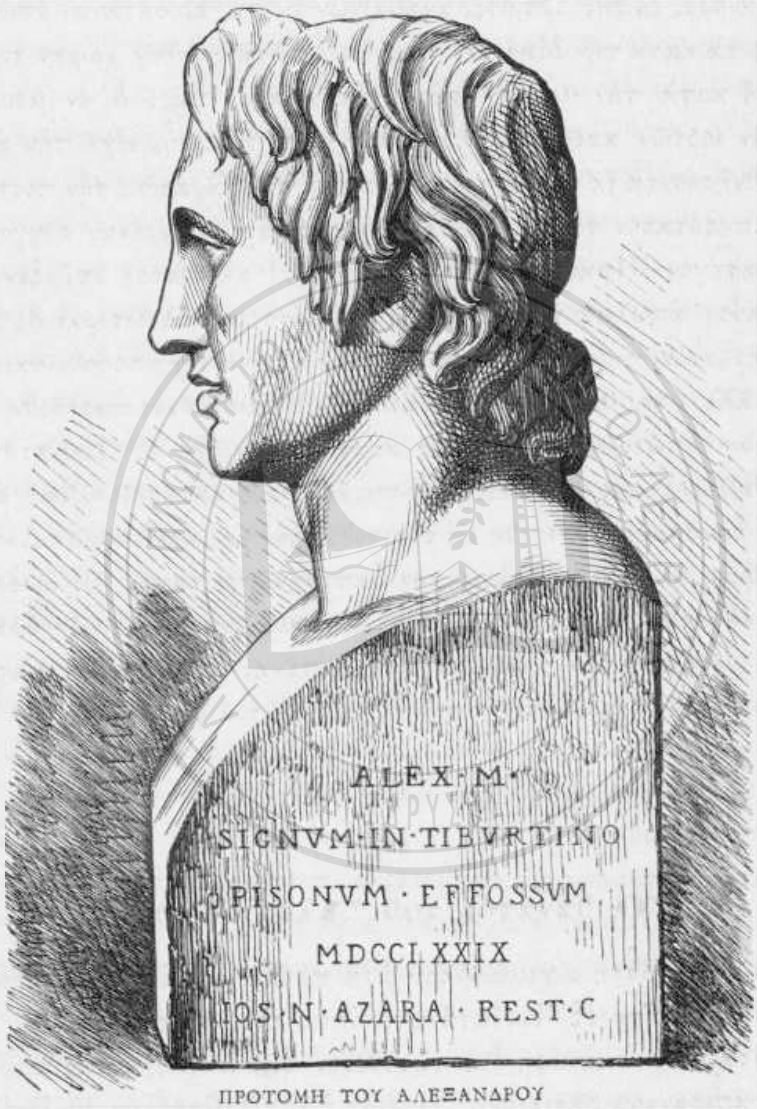

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

κεδόνας, ὅτι ἐσκόπει νὰποπέμψῃ εἰς τὴν πατρίδα τοὺς ἕνεκα μεγάλης ἡλικίας ἢ τραυμάτων μὴ δυναμένους νὰ φέρωσιν ὅπλα. Ἡ δήλωσις αὕτη ἐξηρέθισε τὸν στασιάσαντα στρατὸν, ὁ δ' ἐρεθισμὸς καὶ ἡ στάσις τοῦ στρατοῦ παρώργισαν τὸν βασιλέα. Καὶ ἡ μὲν ταπείνωσις καὶ ἡ μετάνοια τῶν Μακεδόνων ἔκαμψαν τὸν Ἀλέξανδρον· ἐν μέσῳ κοινῶν δακρύων συγ-

κινήσεως ἀνεφώνησεν ὁ βασιλεύς, ὅτι θεωρεῖ σύμπαντας τοὺς παλαιοὺς αὐτοῦ συμπολεμιστὰς συγγενεῖς, θυσίαι δὲ καὶ δημοτελὲς συμπόσιον ἐπέστεψαν τὴν συμφιλίωσιν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον δεκακισχίλιοι Μακεδόνες ἐστάλησαν εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν ὑπὸ τὸν Κρατερόν.

Μετ' οὐ πολὺ τελευτῶντος τοῦ Αὐγούστου τοῦ 324 π. Χ. ἀνεχώρει ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς Ὤπιδος, ἀναβαίνων εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπως διαρρυθμίσῃ τὰ κατὰ τὴν Μηδίαν, ἥτις ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χώραν εἶχε διαταραχθῆ κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ ἀπουσίαν. Ἐκεῖ δ' ἐν μέσῳ νέων λαμπρῶν ἑορτῶν καὶ ἀσώτων συμποσίων ὁ βασιλεὺς εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἴδῃ θνήσκοντα ἐκ νόσου προελθούσης ἐκ τῆς ἀκρασίας τὸν πιστότατον καὶ ἀγαπητότατον τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ ἀπό τινος χρόνου σύγγαμβρον, τὸν στρατηγὸν Ἡφαιστίωνα. Βαρυτάτη καὶ ἀνήκεστος ὑπῆρξεν ἐπὶ τῇ δεινῇ ταύτῃ ἀπωλείᾳ ἡ θλῖψις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀνώτεραι δὲ βασιλικῶν ὑπῆρξαν αἱ τιμαὶ αἱ εἰς τὸν περιλημένον νεκρὸν ἀποδοθεῖσαι, τιμαὶ ἥρωος μᾶλλον καὶ θεοῦ. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ Ἡφαιστίωνος παρεδόθη εἰς τὸν Περδίκκαν, ὅπως ἐπὶ πολυτελοῦς ἅρματος κομισθῇ ἐξ Ἐκβατάνων εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ καθ' ἑκεῖ ἐπὶ πυρᾶς, ἧς ἡ κατασκευὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ διακόσμησις ἀνετέθη εἰς τὸν τολμηρὸν καὶ καινοτόμον Δεινοκράτην. Ὥρισε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος τὴν δαπάνην τῆς ταφῆς εἰς δωδεκακισχίλια τάλαντα, ἤτοι εἰς ἓξ σχεδὸν ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν, διὰ τοῦ μεγέθους τῶν τιμῶν καὶ τῆς δαπάνης ἐπιζητῶν νὰ καταδείξῃ τὸ βαρὺ πένθος ὅπερ κατεῖχε τὴν εὐπαθῆ αὐτοῦ ψυχήν.

ιη'

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Εἶχεν ἤδη ἐπιστῆ ὁ χειμὼν τοῦ 324 π. Χ., ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκκινήσῃ ἐξ Ἐκβατάνων, ὅπως πορευθῇ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἣν ἐμελέτα νὰ καταστήσῃ διὰ τὸ εὔθετον τῆς θέσεως αὐτῆς πρωτεύουσαν τοῦ ἀπεράντου βασιλείου. Ἦγε δὲ ἡ ἐξ Ἐκβατάνων εἰς Βαβυλῶνα ὁδὸς διὰ τῆς ὀρεινῆς χώρας τῶν Κοσσαίων, ἣν ἐκάλυπτεν ἤδη χιὼν πυκνή. Ἀλλ' ἐπίτηδες ἐξέλεξεν ὁ βασιλεὺς τὴν χειμερινὴν ταύτην ὥραν, ὅπως εὐκολώτερον καθυποτάξῃ ἐν τοῖς δυσεξόδοις αὐτῶν βουνοῖς τοὺς πολεμικοὺς καὶ λῃστρικοὺς Κοσσαίους, οἵτινες ἦσαν ὁ μόνος μένων ἀνυπότακτος ἐκ τῶν ὀρεινῶν τῆς Περσίας λαῶν. Ἐπελήφθη δὲ τοῦ ἔργου ὁ

Ἀλέξανδρος μετὰ τοιαύτης δραστηριότητος καὶ ἐπιμονῆς, μετὰ τοιαύτης ὁρμῆς καὶ σκληρότητος, ὥστε ἡ ἐκστρατεία αὕτη, γενομένη ἐν ὅσῳ ἀκόμη ζωηρὸν ἐταλάνιζε τὴν ψυχήν του τὸ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἡφαιστίωνος πένθος, ἀπέβη θήρα μᾶλλον καὶ κυνηγεσία ἀνθρώπων.

Τέλος ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὸ μέλλον κέντρον τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἐκεῖ δ' ἐπείσθη, ὅτι ἦτο ἀληθῶς κύριος τῆς γῆς ἁπάσης καὶ τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῶν ἀπωτάτων τῆς εἰς τοὺς ἀρχαίους γνωστῆς γῆς εἶχον συρρεύσει πρὸς τὸν βασιλέα πρέσβεις πόλεων καὶ λαῶν, φέροντες εἰς αὐτὸν συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ δόξῃ καὶ ταῖς νίκαις ἢ αἰτήσεις ταπεινάς. Οἱ πρέσβεις ἤρχοντο ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας, παρὰ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Θρᾳκῶν, ἐκ τῆς Σκυθίας καὶ τῆς Κελτικῆς, τῆς Σαρδοῦς καὶ τῆς Ἰβηρίας, τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Λιβύης, τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Αἰθιοπίας. Ἀλλ' ἐν ᾧ οὕτως ἡ φήμη καὶ ἡ δόξα τοῦ δορικτήτορος εἶχον ῥιφάσει εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ὁ Ἀλέξανδρος δὲν διενοεῖτο ἀκόμη νὰναπαυθῇ ἐπὶ τῶν δαφνῶν, δι' ὧν εἶχε στρώσει τὴν μέχρι τοῦ Ὑφάσιος καὶ μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ πορείαν του. Τὴν δ' ἀνήσυχον αὐτοῦ ψυχὴν ἐπλήρουν νέα σχέδια κατακτητικά. Ἐμελέτα νὰ περιπλεύσῃ τὴν Ἀραβίαν καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν θαλασσίαν ὁδὸν, ἥτις ἤδη συνήνωνε τὸν Ἰνδὸν μετὰ τοῦ Εὐφράτου, κατὰ δὲ τὰς ἀκτὰς τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ ἐπὶ τῶν νήσων αὐτοῦ ἤθελε νὰ ἱδρύσῃ ἐμπορικὰς ἀποικίας, ἐξασφαλιζούσας ἅμα τὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς ἀραβικῆς παραλίας. Τοῦτο ἦτο πιθανώτατα μὲν οὐχὶ τὸ μόνον, ἀλλὰ τὸ πρώτιστον τῶν σχεδίων τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ.

Μεγάλαι ἦσαν αἱ παρασκευαὶ αἱ διαταχθεῖσαι διὰ τὸν περίπλουν τῆς Ἀραβίας. Πλοῖα εἶχον παραγγελθῇ εἰς τὴν Φοινίκην, ναῦται συνελέγοντο, ἀπεσταλμένοι ἐμελέτων ἐκ νέου τὰ κατὰ τὸν Περσικὸν κόλπον, συμπληροῦντες τὰ ἐκ τῆς πείρας τοῦ Νεάρχου πορίσματα. Αὐτὴ ἡ Βαβυλὼν εἶχε μετατραπῇ εἰς παμμέγεθες νεώριον, ὅπου ἐναυπηγοῦντο πλοῖα καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν κυπαρίσσων τῶν βασιλείων κήπων.

Ἐν ᾧ δ' ἐτελοῦντο αἱ μεγάλαι αὗται παρασκευαὶ καὶ ἐπλησίαζεν ἤδη πρὸς τὸ πέρας ἡ ἀνέγερσις τοῦ ὑπερφυοῦς οἰκοδομήματος τῆς πυρᾶς, ἐφ' ἧς ἔμελλε νὰ καῇ ὁ νεκρὸς τοῦ Ἡφαιστίωνος, ὁ Ἀλέξανδρος ἐξέπλευσε διὰ τοῦ Εὐφράτου εἰς ἐπίσκεψιν τῆς διώρυγος, ἥτις ἐκαλεῖτο ὁ Παλλακόπας, ὅπως μελετήσῃ τὴν ἀπόφραξιν αὐτῆς, μέλλουσαν πολλὰ ἀγαθὰ νὰ παράσχῃ εἰς ἄρδευσιν τῆς Ἀσσυρίας. Ἐπιστρέψας δ' εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἐτέλεσε μεγαλοπρεπεστάτας ἐπικηδείους τελετὰς ἐπὶ τῇ καύσει

τοῦ Ἡφαιστίωνος, καθ' ἃς, ἐν ᾧ αἱ φλόγες ἀνήρχοντο εἰς τὸν οὐρανόν, κατακαίουσαι τὸ συντελεσθὲν ὑπερύψηλον κατασκεύασμα τῆς πυρᾶς, κατὰ χιλιάδας διενέμοντο εἰς τοὺς στρατιώτας τὰ σφάγια καὶ ἐν ἀνατολικῇ ἀκρασίᾳ ἐσπένδετο ὁ οἶνος.

Ἐν τούτοις δ' αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ παρασκευαὶ εἶχον περατωθῇ καὶ προσεχὴς ἦτο ἤδη ἡ ἀναχώρησις τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ἀλλὰ τοιαύτη ἦτο ἡ ἀκρασία τῶν τελευταίων ἡμερῶν, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ τέως ἀδάμαστον σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπερ ἐν τούτοις εἶχον κατ' ὀλίγον καταβάλει αἱ πολυετεῖς κακοπάθειαι τῶν πολέμων καὶ τῶν πορειῶν, ὑπενομεύθη καὶ προσεβλήθη. Ὁ βασιλεὺς κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ, ὁσημέραι ἀποβαίνοντος ὀξυτέρου. Ἀλλ' οὐχ ἧττον οὐδαμῶς ἐγκατέλειπε τὴν εἰθισμένην δίαιταν, οὐδ' αὐτὸ τὸ σύνηθες λουτρὸν παραλείπων κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς νόσου. Οὐδ' ἔπαυε μεριμνῶν περὶ τῆς μελλούσης ἐκστρατείας καὶ συζητῶν μετὰ τοῦ Νεάρχου τὰ καθ' ἕκαστα καὶ δίδων εἰς τοὺς στρατηγοὺς προσταγὰς καὶ ὁρίζων τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἀπόπλου τοῦ στόλου, ἣν πάλιν ἠναγκάζετο ὑπὸ τῆς παρατεινομένης ἀσθενείας νὰναβάλῃ, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ βραχύ.

Ἦτο ἡ ἑβδόμη τῆς νόσου ἡμέρα, ὅτε ὁ βασιλεὺς ἀνέβαλε μὲν καὶ πάλιν τὸν ἀπόπλουν, ἀλλ' ὅμως διέταξε νὰ συναθροισθῶσιν οἱ στρατηγοὶ καὶ νὰ διατρίβωσι κατὰ τὴν αὐλὴν τοῦ ἀνακτόρου, οἱ δὲ χιλίαρχοι καὶ οἱ πεντακοσιάρχαι πρὸ τῶν θυρῶν. Ἰδὼν δὲ εἰσελθόντας τοὺς ἡγεμόνας, ἀνεγνώρισε μὲν αὐτούς, ἀλλὰ χωρὶς μηδὲν πλέον νὰ φωνήσῃ, μείνας τὸ ἑξῆς ἄναυδος. Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ οἱ στρατιῶται ἐπόθησαν νὰ ἴδωσι τὸν ἐπιθάνατον βασιλέα. Οἱ δὲ στρατηγοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰντιστῶσιν εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ στρατοῦ, θέλοντος νὰ ἴδῃ τὸ ὕστατον τὸν θνήσκοντα στρατηλάτην. Εἰσαχθέντες λοιπὸν οἱ στρατιῶται τὴν δωδεκάτην ἡμέραν, παρήλασαν πρὸ τῆς κλίνης τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἀπεχαιρέτιζεν αὐτοὺς ἄφωνος διὰ μικρᾶς μόλις ἐπάρσεως τῆς κεφαλῆς καὶ διὰ τῆς κινήσεως τῶν ὀφθαλμῶν. Τὴν ὑστεραίαν περὶ τὴν ἑσπέραν παρέδιδεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸ πνεῦμα πρὶν ἢ συμπληρώσῃ ἀκόμη τὸ τριακοστὸν τρίτον τῆς ἡλικίας ἔτος. «Μετὰ τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς, ἀναφωνεῖ ὁ ἐπιφανέστατος τῶν νεωτέρων ἱστοριογράφων τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ, ἤρχισεν ἡ ἔρις τῶν περὶ αὐτὸν μεγιστάνων, ἡ στάσις τοῦ στρατοῦ του, ἡ συντέλεια τοῦ οἴκου του, ἡ καταστροφὴ τοῦ βασιλείου του.»

ΚΕΦΑΔΗ ΤΟΥ ΘΝΗΣΚΟΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.

ΝΕΑΥΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878

ΙΕ΄

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

α΄

Τὸ πρόβλημα τῆς διαδοχῆς.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκειτο ἀκόμη ἄταφος ἐν τοῖς βασιλείοις ἀνακτόροις τῆς Βαβυλῶνος, ὅτε δεινὴ περὶ τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ἠγέρθη ῥῆξις ἀναφερομένη εἰς τὴν διαδοχήν. Τίς ἔμελλε νὰ εἶνε ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου; Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῶν δύο νομίμων αὐτοῦ γάμων, τοῦ μετὰ τῆς Ῥωξάνης καὶ τοῦ μετὰ τῆς Στατείρας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Δαρείου, δὲν εἶχε τέκνα. Μόλις μετὰ ἕνα μῆνα ἀνεμένετο ἡ γέννησις τέκνου τῆς Ῥωξάνης. Ἀλλ' εἶχεν ὅμως ὁ θανὼν βασιλεὺς ἐκ τῆς παλλακίδος Βαρσίνης, τῆς χήρας τοῦ Ἕλληνος στρατηγοῦ τοῦ Δαρείου Μέμνονος, νόθον υἱόν, καλούμενον Ἡρακλέα. Ἀλλὰ πλὴν τῶν δύο νομίμων γυναικῶν καὶ τοῦ νόθου υἱοῦ ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἀξιώσεις περὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἡ βασιλομήτωρ Ὀλυμπιὰς καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Ἠπείρου Κλεοπάτρα, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ὁ ἑτεροθαλὴς τοῦ νεκροῦ βασιλέως ἀδελφός, ὁ ἐκ Θεσσαλῆς τινος ὀρχηστρίδος υἱὸς τοῦ Φιλίππου Ἀρριδαῖος.

Τὸ πρόβλημα λοιπὸν τῆς διαδοχῆς ἦτο λίαν περίπλοκον, οὐδ' εἶχε συντελέσει εἰς λύσιν αὐτοῦ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς φερομένης τελευταίας αὐτοῦ παραγγελίας, δι' ἧς ἐλέγετο ἀπολιπὼν τὴν βασιλείαν εἰς τὸν κράτιστον, καὶ ταῦτα ἐν ᾧ τὸν βασιλικὸν δακτύλιον εἶχε παραδώσει εἰς τὸν Περδίκκαν, τὸν ἀρχαιότατον τῶν περὶ αὐτὸν στρατηγῶν.

Ἐν μέσῳ τοῦ κατέχοντος τοὺς Μακεδόνας πένθους, ἐν μέσῳ τῆς περιβαλλούσης τάνακτορα ταραχῆς καὶ ἀνησυχίας συνῆλθον ἐν αὐτοῖς οἱ ἑπτὰ σωματοφύλακες, οἱ στενότατοι τῶν φίλων τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ συμμέτοχοι τῆς δόξης καὶ οἱονεὶ φρουροὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ βασιλείου. Ἐν τῇ δυσχερεῖ τῶν πραγμάτων θέσει μετὰ πολλὰς σκέψεις τὸ ὑψηλὸν

συνέδριον ὡς μόνην ἐπὶ τοῦ παρόντος λύσιν πρὸς διατήρησιν τῆς ἑνότητος τοῦ κράτους εὗρε τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς βασιλείας εἰς τὸν προσδοκώμενον παῖδα τῆς Ῥωξάνης. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἔμελλον νὰ διοικῶσιν ὡς ἐπίτροποι τοῦ ἀγεννήτου βασιλέως τὰς μὲν ἀσιατικὰς τοῦ κράτους ἐπαρχίας ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Λεοννάτος, τὴν δ' Εὐρώπην ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κρατερός.

Ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν ἀνωτάτων τοῦ στρατοῦ ἀξιωματικῶν, πρὸς ἣν ἔγεινεν ἄμεσος ἐνέργεια ὅπως προσχωρήσωσιν οἱ ἱππεῖς τῶν ἑταίρων, δὲν ἀπεδέχθησαν οἱ πεζοὶ στρατιῶται. Οὗτοι, θεωροῦντες τὸ συμβούλιον τῶν σωματοφυλάκων ἀναρμόδιον καὶ ἐξερεθιζόμενοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μελεάγρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Νεοπτολέμου, προεκήρυξαν βασιλέα τὸν ἐν Βαβυλῶνι διαμένοντα ἀδελφὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀρριδαῖον, καίπερ συνεχόμενον ὑπὸ ἀνιάτων ψυχικῶν παθῶν. Σπεύδοντες δὲ εἰς τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ἀρριδαίου, ἔδραμον εἰς τὰ ἀνάκτορα, καὶ ἡ κἄθουσα ἐν ᾗ ἔκειτο ὁ νεκρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγεινε τὸ θέατρον οἰκτρᾶς ῥήξεως, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν ἐκτὸς τῶν πυλῶν τῆς Βαβυλῶνος ἀποχώρησιν τῶν ἱππέων.

Οὕτω μόλις ἡ παγετώδης τοῦ θανάτου χεὶρ ἐνέκρωσε τὸν συγκρατοῦντα ἐν ὑποταγῇ τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐν ὁμονοίᾳ τὰς μακεδονικὰς φάλαγγας, ὁ παλαίμαχος ἐκεῖνος στρατὸς διεσχίσθη ἐν τῷ ζητήματι τῆς διαδοχῆς τοῦ νεκροῦ δορικτήτορος. Παρίστατο λοιπὸν ἀναπόφευκτος ἀνάγκη συνδιαλλαγῆς, ἣν ἀνέλαβεν ὁ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου Εὐμένης ὁ ἐκ τῆς πόλεως Καρδίας. Ἐπῆλθε δὲ ὁ συμβιβασμὸς δι' ὁμολογίας, καθ' ἣν οἵ τε ἱππεῖς καὶ ἡ φάλαγξ συνεφώνησαν νἀναρρηθῇ μὲν ἐπὶ τὸν θρόνον ὁ Ἀρριδαῖος ὑπὸ τὸ ὄνομα Φίλιππος, νὰ συμβασιλεύσῃ δὲ μετ' αὐτοῦ τὸ ἀπὸ τῆς Ῥωξάνης τεχθησόμενον, ἂν ἔμελλε νὰ γεννηθῇ υἱός. Πλὴν δὲ τούτων ὁ μὲν Κρατερὸς ἀνεκηρύχθη προστάτης καὶ κηδεμὼν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρριδαίου, εἰς δὲ τὸν Περδίκκαν ἀνετέθη ἡ χιλιαρχία, ἀρχὴ ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς πάσης βασιλείας, ὁ δὲ Ἀντίπατρος διωρίσθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῶν κατὰ τὴν Εὐρωπην. Εἰς τὸν Περδίκκαν λοιπὸν ἐπεφυλάχθη μεγάλη δύναμις, ἴση τοὐλάχιστον πρὸς πρωθυπουργίαν ἐν ἀπολύτῳ μοναρχίᾳ. Ἡ δὲ δύναμις αὕτη ηὔξανεν ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς ἀπουσίας τοῦ ὁρισθέντος προστάτου τῆς βασιλείας Κρατεροῦ, ὅστις εἶχεν, ὡς εἴδομεν, ἐκπεμφθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῶν ἀπολυθέντων τῆς στρατείας δεκακισχιλίων στρατιωτῶν καὶ εὑρίσκετο ἀκόμη καθ' ὁδόν.

Ἡ ἰσχὺς αὕτη, ἡ εὔτολμος πρωτοβουλία καὶ ἡ μέχρις ὠμότητος προβαίνουσα ἀφοβία, δι' ὧν ἐνόει νὰ κυβερνήσῃ ὁ Περδίκκας, ἐξεδηλώθησαν βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν συνδιαλλαγὴν κατὰ τὴν γενομένην ἐν τῷ στρατοπέδῳ κάθαρσιν, ἥτις ἐθεωρήθη ἀναγκαία διὰ τὸν ἐπελθόντα ἐκ τῆς περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου στάσεως καὶ ἀδελφοκτονίας μολυσμόν. Κατὰ παλαιὸν ἔθιμον, κρατοῦν παρὰ τοῖς Μακεδόσιν, ὅπως τελεσθῇ ὁ τοιοῦτος ἐξαγνισμός, τὸ ὅλον στράτευμα, πεζοί τε καὶ ἱππεῖς, ἐπορεύθησαν διὰ τῶν ἐν ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων ῥιφθέντων δύο ἡμίσεων κυνὸς σφαγιασθέντος. Ἀλλ' ὅτε ἔμελλε νὰ περατωθῇ ἡ τελετὴ τῆς καθάρσεως διὰ πλαστῆς μάχης μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων τοῦ στρατοῦ, τοῦ ἱππικοῦ μετὰ τῶν ἐλεφάντων καὶ τῆς φάλαγγος, ὁ Περδίκκας προσέταξε τοὺς ὑπὸ διαδοθείσης περὶ ἐπιβουλῆς φήμης ἐκπεφοβημένους πεζοὺς νὰ παραδώσωσι τοὺς πρωτουργοὺς τῆς περὶ τὸν Μελέαγρον στάσεως. Καὶ τότε μὲν ἀμέσως τριάκοντα τῶν στασιαστῶν συλληφθέντες κατεσπαράχθησαν ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀπέτινε δίκην τῆς ἀποστασίας καὶ αὐτὸς ὁ Μελέαγρος, ὅστις μάτην εἶχε καταφύγει εἴς τινα τῶν ναῶν τῆς Βαβυλῶνος.

Διὰ τῆς ὠμῆς ταύτης πράξεως ὁ Περδίκκας ἐξησφάλισε πρὸς ὥραν τοὐλάχιστον τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει. Ἡ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἀνακηρυχθεῖσα νέα βασιλεία καὶ ὁ παντοδύναμος αὐτῆς ἐπίτροπος διέτρεχον διαρκῆ κίνδυνον ἐφ' ὅσον ἔμενον ἐν Βαβυλῶνι ἄεργοι οἱ στρατηγοὶ ἐκεῖνοι οὓς ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐθίσει εἰς τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν διὰ τῶν ἀπαύστων ἀγώνων καὶ τῆς συνεχοῦς λείας. Καὶ τὰ μὲν νέα σχέδια, ἅτινα ἐμελέτα ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε κατέλαβεν αὐτὸν ὁ θάνατος, ἦσαν παρὰ πολὺ μεγάλα ἢ ὥστε νὰναλάβωσιν αὐτὰ οἱ στρατηγοὶ ὡς ἐντολοδόχοι τῆς νέας βασιλείας. Διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι ὁ Περδίκκας προεκάλεσε κοινὴν ἀπόφασιν τῶν Μακεδόνων, καθ' ἣν ταῦτα ἔπρεπε νὰ μείνωσιν ἀσυντέλεστα ὡς ὑπέρογκα καὶ δυσέφικτα. Ἀλλ' ἐκλείποντος τοῦ μεγαλοπράγμονος καὶ πλήρους κινδύνων νέου τούτου σταδίου ἀσχολίας καὶ δόξης, εἷς μόνον παρουσιάζετο τρόπος, ὅπως οἱ στρατηγοὶ καταστῶσιν ἀκίνδυνοι, διαθρυπτομένης ἅμα τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν καὶ παρεχομένης εἰς αὐτοὺς ἐλπίδος ἀναδείξεως καὶ ὠφελημάτων. Τὸ μέσον τοῦτο ἦτο ἡ ἀποστολὴ αὐτῶν εἰς τὰς σατραπείας, ἐκ νέου διαρρυθμιζομένας, καὶ ἡ εἰς αὐτοὺς ἀνάθεσις μεγάλης ἐξουσίας καὶ ὑψηλῶν δικαιωμάτων, ἅτινα καθίστανον αὐτοὺς εὐέλπιδας, ὅτι θὰ ἠδύναντο ποτε νὰ ἱδρύσωσιν ἰδίαν ἀνεξάρτητον δύναμιν.

Εὐθὺς τὴν ὑστεραίαν τῆς ἡμέρας τοῦ καθαρμοῦ συγκαλέσας ὁ Περδίκκας τοὺς στρατηγοὺς ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως, ἐξέθηκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀνάγκην μεταβολῶν ἐν τῇ διοικήσει τινῶν σατραπειῶν καὶ ἐν τῇ διανομῇ τῶν ἀνωτάτων τοῦ στρατοῦ ἀξιωμάτων. Τοῦτο ἀπήτουν αἱ περιστάσεις καὶ ἡ ὀφειλομένη εἰς πολλοὺς ἡγεμόνας ἀμοιβὴ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν.

Ἡ πρώτη ἐπελθοῦσα σπουδαία μεταβολὴ ὑπῆρξεν ἡ παραίτησις τοῦ Περδίκκα ἀπὸ τῆς χιλιαρχίας, ἥτις ἀνετέθη εἰς τὸν μόλις τριακονταέτη, ἀλλὰ σύνετὸν καὶ γενναῖον Σέλευκον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιόχου, ὅστις εἶχεν ἤδη διακριθῆ κατὰ τὴν ἰνδικὴν ἐκστρατείαν. Καὶ ἡ μὲν ἀρχηγία τῶν παίδων, ἐξ ἧς ὁ Σέλευκος προήχθη εἰς τὴν χιλιαρχίαν, ἀνετέθη εἰς τὸν νεαρὸν Κάσσανδρον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιπάτρου, ὁ δὲ Περδίκκας ἀπὸ χιλιάρχου ἔγεινεν ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ.

Ἐν δὲ τῇ διαρρυθμίσει τῶν κατὰ τὰς ἐπαρχίας ὁ Περδίκκας ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὴν Εὐρώπην οὐχ ἧττον τῆς Ἀσίας. Πρὸς μείωσιν τῆς ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς κτήσεσι τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ἰσχύος τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅστις, ἐπὶ δεκατρία ἤδη ἔτη κατέχων τὴν ἀρχὴν ὡς ἐπίτροπος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἠδύνατο νὰ νεωτερίσῃ, δὲν ἤρκει ἡ ἐξασθένησις αὐτοῦ διὰ τῆς διανομῆς τῆς ἐξουσίας μετὰ τοῦ Κρατεροῦ, ὅστις ἔμελλεν ὡς προστάτης τοῦ βασιλέως νὰ ἄρχῃ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ τοὺς Τριβαλλούς, τοὺς Ἀγριᾶνας καὶ τοὺς Μακεδόνας, τοὺς Ἠπειρώτας καὶ σύμπαντας τοὺς Ἕλληνας. Ἀναγκαῖον λοιπὸν ἐκρίθη νἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ Ἀντιπάτρου ἡ Θρᾴκη μετὰ τῆς θρᾳκικῆς χερσονήσου καὶ τῶν συνόρων ἐθνῶν μέχρι τῆς Σαλμυδησσοῦ κατὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον, ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς νέας ταύτης ἐπαρχίας ἀνετέθη εἰς τὸν ἐκ τῶν σωματοφυλάκων Λυσίμαχον, ἕνα τῶν ἀρίστων ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ.

Ἐν δὲ Ἀσίᾳ αἱ μὲν ἀνατολικώταται σατραπεῖαι ἔμειναν εἰς τοὺς προτέρους σατράπας, καὶ δὴ τοὺς ὑποτελεῖς Ἰνδοὺς ἡγεμόνας Πῶρον καὶ Ταξίλην. Ὁμοίως δὲ πολλοὶ ἐγχώριοι ἡγεμόνες ἔμειναν σατράπαι ἐν τοῖς λοιποῖς ἀπωτέροις μέρεσι τοῦ βασιλείου κατὰ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Πολλῷ δὲ σπουδαιότεραι ἦσαν καὶ ἀμεσωτέραν μετὰ τοῦ κράτους σχέσιν εἶχον αἱ ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου καὶ τῆς Ἀρμενίας σατραπεῖαι τῆς Ἀσίας καὶ ἡ Αἴγυπτος. Καὶ τῆς μὲν Συρίας ἡ ἀρχὴ ἐπετράπη εἰς τὸν Μυτιληναῖον Λαομέδοντα τὸν υἱὸν τοῦ Λαρίχου, ἡ δὲ ἐν Κιλικίᾳ εἰς τὸν ταξίαρχον Φιλώταν, ἡ δὲ Παμφυλία μετὰ τῆς Λυκίας καὶ τῆς μεγάλης Φρυγίας εἰς Ἀντίγονον τὸν Φιλίππου. Τῆς Παφλα-

γονίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῶν παρὰ τὸν Πόντον χωρῶν προεχειρίσθη σατράπης ὁ Εὐμένης. Ἡ δὲ Καρία ἐδόθη εἰς τὸν Λύσανδρον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Παρμενίωνος, καὶ ἐν Λυδίᾳ ἔμεινεν ὁ καὶ πρώην σατράπης αὐτῆς, ὁ Μένανδρος. Ἡ δὲ τρίτη καὶ σπουδαιοτάτη τῶν σατραπειῶν τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Φρυγία ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ, ἐπετράπη εἰς τὸν ἐκ τῶν σωματοφυλάκων Λεοννάτον. Τέλος δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Λιβύης μετὰ τῶν συνορευόντων εἰς τὴν Αἴγυπτον μερῶν τῆς Ἀραβίας σατράπης ἀνεκηρύχθη Πτολεμαῖος ὁ Λάγου.

Ἐν τῇ διανομῇ ταύτῃ τῶν σατραπειῶν κατεφάνη τὸ ἔξοχον διοικητικὸν πνεῦμα τοῦ Περδίκκου, δι' οὗ κατώρθωσε νὰ παρεκκλίνῃ τοὺς κωριωτάτους τῶν σκοπέλων, εἰς οὓς ἠδύνατο νὰ περιπέσῃ εὐθὺς ἀμέσως ἡ νέα βασιλεία. Τίνες ἦσαν ἀληθῶς ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου μεγιστάνων οἱ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπικινδυνότατοι, οἱ τὰς μεγίστας δυνάμενοι νὰ ἐγείρωσιν ἀξιώσεις, οἱ τὴν μεγίστην δυνάμενοι νὰ περιβληθῶσιν ἰσχὺν πλὴν αὐτοῦ τοῦ Περδίκκου; Ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κρατερὸς, ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Εὐμένης, ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Λεοννάτος. Ἀλλ' ὁ Περδίκκας διὰ τῆς γενομένης διανομῆς τὸ μὲν ἀπέφυγε τοὺς μεγάλους κινδύνους, τὸ δὲ ἐκόρεσε τὰς μεγάλας ἀξιώσεις, φροντίζων συνετῶς, ὅπως παραζεύξῃ εἰς μὲν τὴν ἤδη προηγμένην ἰσχὺν νέους κινδύνους, εἰς δὲ τὰς ἤδη ἀναφαινομένας νεαρὰς φιλοδοξίας νέον στάδιον ἐπιμόχθων ἀγώνων μακρὰν τοῦ κέντρου τῆς βασιλείας καὶ τάσσων ἐκεῖ ὅπου ἔμελλε νὰ εἶνε ταχεῖα ἡ προαγωγὴ καὶ πρόχειρος ἡ ἀπόκτησις ἰσχύος φίλους ἀνεγνωρισμένους. Οὕτως εἰς τοὺς οἰκείους αὐτῷ Λεοννάτον καὶ Πτολεμαῖον ὁ δι' ἑαυτὸν ἐπιφυλάξας τὴν αὐτοκράτορα ἐπιμελητείαν ἔδωκε δύο τῶν σπουδαιοτάτων σατραπειῶν, τὴν Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ, ἥτις ἐδέσποζε τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀγούσης εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ τὴν Αἴγυπτον, εἰς ἣν καὶ ἡ θέσις καὶ ἡ εὐπορία καὶ ἡ ταχὺ προαχθεῖσα Ἀλεξάνδρεια προώριζον εὐρὺ μέλλον. Τοῦ δ' Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ Κρατεροῦ ἐκολόβωσε τὰς πτέρυγας, διχάσας μεταξὺ αὐτῶν τὴν πολυκύμαντον ἀρχὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς Μακεδονίας καὶ ὑψώσας τὴν Θρᾴκην εἰς ἰδίαν σατραπείαν. Εἰς δὲ τὸν ἐπίφοβον Εὐμένη παρεχώρησε τὴν διοίκησιν ἐπαρχιῶν, αἵτινες ἐπὶ τοῦ παρόντος μᾶλλον εἰς τὸν ἐγχώριον ἡγεμόνα Ἀριαράθην ἢ εἰς τοὺς Μακεδόνας ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ἀνήκουσαι καὶ ἔπρεπε νὰ κυριευθῶσι τρόπον τινὰ ἐκ νέου διὰ καταπολεμήσεως τοῦ τολμηροῦ ἐχθροῦ. Ἀναθέτων δὲ τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον ὁ Περδίκκας εἰς τὸν σατράπην τῆς Μεγάλης Φρυγίας Ἀντί-

γονον, περιέπλεκε καὶ ἐκεῖνον εἰς ἀγῶνα, καθιστάνοντα αὐτὸν ἀκίνδυνον ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Οὕτω διετηρεῖτο κατὰ τὸ φαινόμενον ἀκεραία ἡ ἑνότης τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἱδρυθέντος μεγάλου κράτους. Ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον. Κατ' οὐσίαν δὲ παρεσκευάζοντο μεγάλοι κίνδυνοι καὶ ὑπέβοσκον ἐν τῷ κρυπτῷ ἰσχυρὰ πάθη, ἅτινα δὲν ἤργησαν νὰ ἀναφανῶσι, καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ ἐνιαίου κράτους καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν νέων βασιλείων. Οἱονεὶ δὲ πρόδρομος ἐκδήλωσις τοῦ ἀληθοῦς χάους, εἰς ὃ ἐκρήμνισε τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν κληρονομίαν τοῦ μεγάλου ἱδρύματος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ διαταγὴ τῆς Ῥωξάνης καὶ ἐν γνώσει καὶ τῇ συνεργίᾳ τοῦ Περδίκκου ἐκτελεσθεῖσα δολοφονία τῆς δευτέρας γυναικὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ θυγατρὸς τοῦ Δαρείου Στατείρας καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Δρυπέτιδος, τῆς χήρας τοῦ Ἡφαιστίωνος.

Μετ' οὐ πολύ, ἕνα περίπου μῆνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔτεκεν ἡ Ῥωξάνη υἱόν, ὃν ἐχαιρέτισεν ὁ στρατὸς ὑπὸ τὸ πεφιλημένον ὄνομα τοῦ ἐνδόξου πατρός.

6'

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 330 π. Χ. καταστολὴν τῆς ἀποστασίας τῶν Πελοποννησίων ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ἡ Ἑλλὰς εἶχε μείνει ἥσυχος ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ Ἀλέξανδρος. Ἅπαξ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄγιδος διέτρεξε κίνδυνον ἡ ἐν Ἑλλάδι μακεδονικὴ κυριαρχία, ἀλλὰ καὶ ὁ κίνδυνος οὗτος εἶχε παρέλθει, ἀπολήξας πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐκδίωξιν τοῦ Δημοσθένους. Ἡ δὲ κίνησις αὕτη, ἐξ ἧς ἐσαλεύθησαν ἰδίως αἱ Ἀθῆναι ἓν ἔτος πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ὁ Ἀλέξανδρος, προῆλθεν ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς Ἀσίας φυγῆς τοῦ Ἁρπάλου. Ὁ ἄσωτος βίος τοῦ Ἁρπάλου, ζῶντος ἐν μέσῳ ἑταιρῶν καὶ ἐν δεινῇ σπατάλῃ, εἶχε φέρει τὸν ἐκθηλυνθέντα σατράπην εἰς τοιαύτας καταχρήσεις τοῦ ἐμπεπιστευμένου εἰς αὐτὸν βασιλικοῦ χρήματος καὶ εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτον ἐξεγείρει τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν, ὥστε, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς, ὁ καταχραστὴς εὐλόγως ἐφοβήθη τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως, καὶ προέκρινε τῆς ἀναμενομένης δικαίας τιμωρίας τὴν φυγήν. Ὁ Ἅρπαλος

ἔφυγε, παραλαμβάνων πεντακισχίλια τάλαντα καὶ μισθόνων ἑξακισχιλίους μισθοφόρους. Καταβὰς δὲ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας, συνήγαγε τριάκοντα πλοῖα, καὶ ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀττικήν. Ὁ πρόσφυξ εἶχεν ἤδη πρότερον δι' ἀξίων λόγου ἀποστολῶν σίτου ἑλκύσει τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες καὶ εἶχον ἀνακηρύξει αὐτὸν ἐπίτιμον τῶν Ἀθηνῶν πολίτην. Ἐπίστευε λοιπὸν νῦν, ὅτι θὰ ἦτο εὐπρόσδεκτος, φεύγων τὴν καταδίωξιν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐρχόμενος πρὸς αὐτοὺς μετὰ στρατοῦ καὶ χρημάτων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ ἄφιξις αὐτοῦ εἰς τὸ Σούνιον ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐξήγειρεν ὑποψίας παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, οἵτινες μόνον ὅτε ὁ Ἅρπαλος ἀπέπεμψεν εἰς τὸ Ταίναρον τοὺς μισθοφόρους ἐπείσθησαν νὰ δεχθῶσιν εἰς τὴν πόλιν αὐτὸν μόνον μετὰ τῆς ἀκολουθίας του. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἠγωνίζετο νὰ ἐρεθίσῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἀποστασίαν ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οὐκ ὀλίγοι δὲ ὑπῆρξαν οἱ εἰς τὸν πολυχρήματον νεωτεροποιὸν πεισθέντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Ὑπερείδης. Ἀλλὰ ζωηρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀντίδρασις τοῦ Φωκίωνος, συμπράττοντος μετὰ καὶ τοῦ Δημοσθένους. Ὅτε ὅμως διεβιβάσθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους παρὰ τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ τοῦ Ἀντιπάτρου ἡ ἀπειλητικὴ ἀπαίτησις περὶ παραδόσεως τοῦ Ἁρπάλου, ὑποστηριζομένη καὶ διὰ τῆς ἐξ Ἀσίας ἀφίξεως στολίσκου ὑπὸ τὸν Φιλόξενον, τὰ πράγματα ἤλλαξαν ὄψιν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀντὶ νὰ παραδώσωσι τὸν Ἅρπαλον, ἐπείσθησαν εἰς τὸν Δημοσθένην, προτείνοντα νὰ φυλακίσωσιν αὐτὸν καὶ νὰ καταθέσωσιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τὰ χρήματα, ὅσα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, ἕως ὁ Ἀλέξανδρος, στείλας εἰδικὸν πληρεξούσιον, παραλάβῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὸ χρῆμα. Ὁ Ἅρπαλος, ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν χρημάτων, ἐδήλωσεν, ὅτι εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτακόσια τάλαντα, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης, παραλαμβάνων τὸ χρυσίον, εὗρε μόνον τριακόσια πεντήκοντα. Διὸ προέτεινεν ὁ ῥήτωρ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ψήφισμα, καθ' ὃ οἱ μὲν λαβόντες παρὰ τοῦ Ἁρπάλου χρήματα καὶ ἀποδίδοντες αὐτὰ ἔμελλον νὰ μείνωσιν ἀτιμώρητοι, εἰς δὲ τὸν Ἄρειον Πάγον ἀνετίθετο ἡ ἀνάκρισις περὶ τῶν γενομένων δωροδοκιῶν. Ἐν ᾧ δὲ διεξήγοντο αἱ ἀνακρίσεις αὗται ἄνευ ἐπιτυχίας, ὁ Ἅρπαλος κατώρθωσε ναὶ ποδράσῃ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, καὶ ἔφυγε διὰ τοῦ Ταινάρου εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου Θίμβρωνος, λαβόντος τὰ πλοῖα αὐτοῦ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῶν θησαυρῶν. Ἐν τούτοις ἡ ἔχθρα καὶ ἡ συκοφαντία ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Δημοσθένους ὡς μὴ ἐγκαίρως δηλώσαντος τὸ ἔλλειμμα τῶν χρημάτων τοῦ Ἁρπάλου καὶ ὡς μὴ ἐμποδίσαντος τὴν φυγὴν αὐτοῦ. Τέλος δὲ

μετὰ ἓξ ὅλους μῆνας, ἀρχομένου τοῦ 323 π. Χ., καὶ αὐτὸς ὁ Ἄρειος Πάγος, παρασυρόμενος εἰς τὸν στρόβιλον τῶν παθῶν, περιέλαβε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Δημοσθένους εἰς τὸν κατάλογον τῶν κρινομένων ἐνόχων ἐπὶ δωροδοκίᾳ, εἰ καὶ οὐδεμία ἐφέρετο ἀπόδειξις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας. Ὁ Δημοσθένης κατεδικάσθη εἰς ἀπότισιν πεντήκοντα ταλάντων, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ πληρώσῃ τὸ βαρὺ τίμημα τῆς καταδίκης ἔφυγεν εἰς Αἴγιναν καὶ Τροιζῆνα.

Δὲν εὑρίσκετο λοιπὸν ἐν Ἀθήναις ὁ μέγας ἐχθρὸς τῶν Μακεδόνων, ὅτε ἦλθεν ἡ ἄγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Φοβερὰ ὑπῆρξεν ἡ συγκίνησις ἡ καταλαβοῦσα τὴν πόλιν. Οἱ Ἀθηναῖοι, πολλάκις ἀπατηθέντες ὑπὸ τοιούτων ἀγγελμάτων περὶ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ υἱοῦ, ἐκυμαίνοντο μεταξὺ πίστεως καὶ ἀπιστίας. «Δὲν εἶνε νεκρὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀνέκραζεν ἡ ῥήτωρ Δημάδης· ἂν τοιοῦτό τι εἶχε συμβῇ, ἡ ὀσμὴ τοῦ πτώματος θὰ ἤθελε φθάσει εἰς τὴν οἰκουμένην ὅλην.» Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπιφυλακτικὴν γνώμην τοῦ Δημάδου, τοῦ Φωκίωνος καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ὁμοφρονούντων ἀντετάσσετο ἡ ἀκατάσχετος ἐπιθυμία τοῦ ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν διεγειρομένου πλήθους, τῶν ἀπόρων, τῶν νεωτεροποιῶν. Μεγάλαι λέξεις, ὑπερβολικαὶ ὑποσχέσεις ἐξῆρον τὰ πνεύματα τῶν Ἀθηναίων. Παρεθάρρυνε δὲ αὐτοὺς καὶ ἡ σχετικῶς καλὴ θέσις, εἰς ἣν εὑρίσκοντο τὰ τῆς πόλεως μετὰ τὴν διοίκησιν τοῦ ῥήτορος Λυκούργου, ὅστις ἐπὶ δώδεκα ὅλα ἔτη μέχρι τοῦ 326 π. Χ. εἶχε διευθύνει αὐτὸς ἢ ἐμμέσως διὰ φίλων τὰ οἰκονομικὰ τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ διοίκησιν διεκρίθη ὁ Λυκοῦργος διὰ τὴν πιστὴν αὐτοῦ διαχείρισιν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πάτριον πόλιν, ἧς ἐδιπλασίασε τὰς ἐτησίους εἰσπράξεις, ἀναβιβάσας αὐτὰς εἰς χίλια διακόσια τάλαντα, ἤτοι πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ περίπου ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Διὰ τοιούτων δ' ἀξιολόγων πόρων ἠδυνήθη οὐ μόνον τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς πόλεως ναύξῃσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξωραίσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ δι' ὡραίων οἰκοδομῶν, τῆς Σκευοθήκης τοῦ Φίλωνος, τῶν νεωρίων, τοῦ παναθηναϊκοῦ σταδίου, τοῦ Λυκείου καὶ διὰ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου.

Ἡ διὰ τοῦ Λυκούργου ἐπενεχθεῖσα τοιαύτη διαρρύθμισις τῶν οἰκονομικῶν τῆς πόλεως καθίστανε τοὺς Ἀθηναίους θαρραλεωτέρους πρὸς τὸν προκείμενον ἀγῶνα. Ἐκτὸς δὲ τῶν χρημάτων τοῦ εὐπορουῦντος ταμείου τῶν Ἀθηναίων ἠδύναντο νὰ διατεθῶσιν ὑπὲρ τοῦ πολέμου καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἁρπάλου ληφθέντα καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατατεθειμένα τάλαντα.

Τὰς περὶ ἀποστασίας σκέψεις τῶν Ἀθηναίων ἐνίσχυον ἄλλως τὰ κινήματα τὰ γενόμενα ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου κατά τε τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας καὶ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς ἀποικίας. Ὁ ἐν Ὠξιανῇ ἑλληνικὸς στρατός, ὅστις καὶ ζῶντος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχε δείξει σημεῖα ἀνυποταξίας, ἅμα ἀγγελθέντος τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως ἐτράπη ἐκ πόθου πρὸς τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφὴν εἰς ἀποστασίαν, ἣν οὐκ ἄνευ δυσχερείας κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ ὁ Περδίκκας. Ἐν τούτοις δὲ καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία ἐκινεῖτο. Οἱ Ῥόδιοι, ἐκβαλόντες τὴν μακεδονικὴν φρουράν, ἠλευθέρωσαν τὴν ἑαυτῶν πόλιν. Καὶ ἐν Ἐφέσῳ δὲ καὶ ἐν Χίῳ ἐπεκράτει ἀνησυχία. Ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι, προβαίνοντες εἰς τὴν τολμηρὰν ἀπόφασιν περὶ ἀντιστάσεως πρὸς τὴν μακεδονικὴν ἀρχήν, εἶχον προηγούμενα, καὶ ἤλπιζον, ὅτι ἡ ἀποστασία ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ μεταδοθῇ ἀνὰ τὸ κλονούμενον ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος.

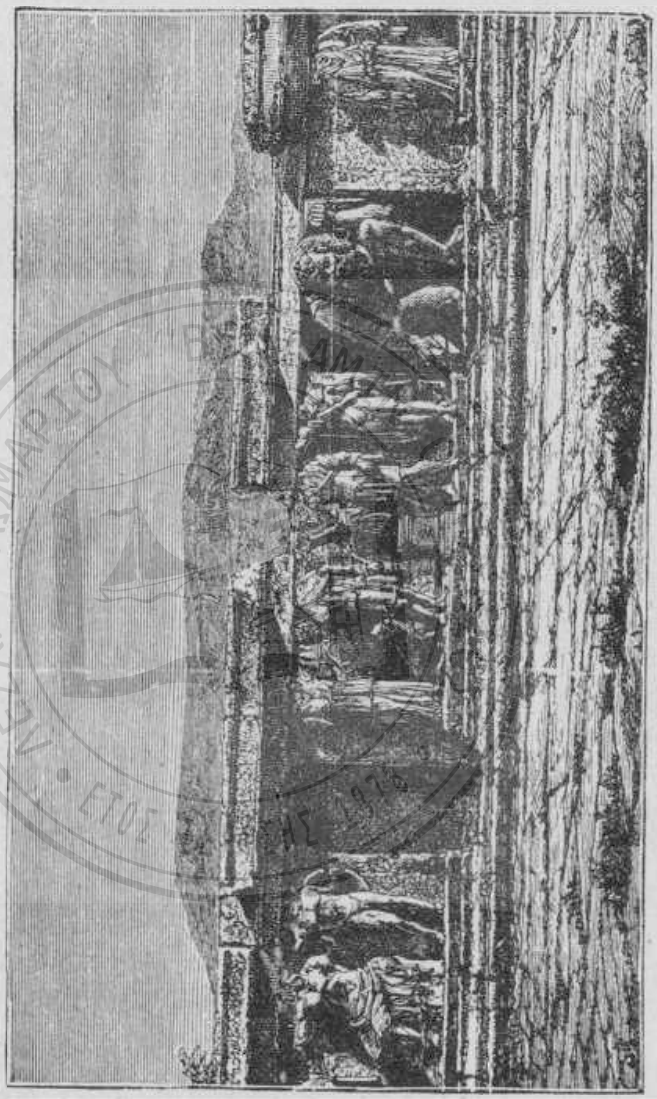

ΑΝΑΓΛΥΦΑ ΤΟΥ ΥΠΟΣΚΗΝΙΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Εἰς μάτην ὁ Ἀντίπατρος, στείλας πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους, προέτρεπεν εἰς διατήρησιν τῶν συνθηκῶν. Ἡ ἀντιμακεδονικὴ φατρία, ἧς προίσταντο ὁ ῥήτωρ Ὑπερείδης καὶ ὁ νεαρὸς στρατηγὸς Λεωσθένης,

ἐξώθει τὰ πράγματα. Μετὰ σθένους ἀντετάσσετο πρὸς τοὺς τολμηροὺς δημαγωγοὺς ὁ γηραιὸς Φωκίων, ὑπομιμνήσκων τὴν οἰκτρὰν τύχην τῶν Θηβῶν. Ἀλλὰ μεθ' ἑτοιμότητος ἀντέλεγον εἰς αὐτὸν ὁ Ὑπερείδης καὶ ὁ Λεωσθένης, οὐ τοὺς λόγους παρωμοίαζεν ὁ Φωκίων πρὸς τὰς κυπαρίσσους, αἵτινες εἶνε μὲν ὑψηλαὶ καὶ μεγάλαι, ἀλλὰ δὲν φέρουσι καρπούς.

Τοιαύτη ἐξέγερσις πνευμάτων ἦτο φυσικὸν νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν περὶ πολέμου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεδέχθησαν τὸ ψήφισμα τῶν ῥητόρων, καθ' ὃ ὁ δῆμος ἀνελάμβανε νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας καὶ τὰς μὲν φρουρουμένας πόλεις νὰ ἐλευθερώσῃ, νὰ παρασκευάσῃ δὲ τριήρεις μὲν τεσσαράκοντα, τετρήρεις δὲ διακοσίας καὶ νὰ ἐκστρατεύσωσι πάντες οἱ πολῖται μέχρις ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ τρεῖς μὲν φυλαὶ νὰ φυλάττωσι τὴν Ἀττικήν, αἱ δὲ λοιπαὶ νὰ εἶνε ἕτοιμοι πρὸς τὰς ὑπερορίους στρατείας. Ἐψηφίσθη δὲ νὰ σταλῶσι καὶ πρέσβεις εἰς τὰς ἑλληνίδας πόλεις, παροτρύνοντες τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀποστασίαν.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ εἰς τὴν μακεδονικὴν φατρίαν ἀνήκοντες κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, κατηγορούμενος ἐπὶ ἀθείᾳ, ἠναγκάζετο νὰ φύγῃ εἰς Χαλκίδα, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ ἐπιὸν ἔτος (322 π. Χ.), ὁ Λεωσθένης, παραλαβὼν πεντήκοντα τάλαντα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἁρπάλου καὶ ὅπλα ἐκ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν, ἔσπευδεν εἰς τὸ Ταίναρον. Ἐκεῖ ἀνέμενον ὀκτακισχίλιοι μισθοφόροι, οὓς ὁ Λεωσθένης εἶχεν ἀγάγει ἐκ τῆς Ἀσίας τὸ παρελθὸν ἔτος μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν ξενικῶν στρατειῶν, ἃς εἶχον συναθροίσει οἱ σατράπαι χάριν ἰδίων σκοπῶν καὶ συμφερόντων κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τούτους παραλαβὼν ὁ Λεωσθένης, μισθώσας καὶ ὁπλίσας, διέβη εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Οἱ Αἰτωλοί, ἔχοντες προγενεστέρας αἰτίας δυσαρεσκείας ἐναντίον τῶν Μακεδόνων, προθύμως προσεχώρησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Πλὴν δὲ τούτων προσῆλθον εἰς τὴν ἀντιμακεδονικὴν συμμαχίαν σχεδὸν πάντες οἱ Θεσσαλοί, οἱ Οἰταῖοι καὶ Μηλιεῖς, οἱ Δωριεῖς, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Φωκεῖς, οἱ Αἰνιᾶνες καὶ οἱ Δόλοπες, οἱ Ἀθάμαντες καὶ οἱ Λευκάδιοι καί τινες τῶν ἐν Ἠπείρῳ Μολοσσῶν, ἐκ δὲ τῶν Πελοποννησίων οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Σικυώνιοι, οἱ Ἠλεῖοι, οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Τροιζηνίας καὶ Ἑρμιονίδος. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἑλληνικοὶ λαοί, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λεωσθένους παρεσκευάσθησαν νὰντεπεξέλθωσι πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦ δήμου Ἀθηναίων.

γ'

Ὁ λαμιακὸς πόλεμος.

Καὶ πρὶν ἡ ἀκόμη συρρεύσωσι περὶ τὸν Λεωσθένην αἱ ἐπικουρίαι πάντων τῶν κατὰ τῶν Μακεδόνων συνταχθέντων Ἑλλήνων ὁ νεαρὸς στρατηγὸς ἠδυνήθη μετ' ἐπιτυχῆ παρὰ τὰς Πλαταιὰς μάχην ἐναντίον τῶν Βοιωτῶν, οἵτινες, φοβούμενοι τὴν ἀνόρθωσιν τῶν Θηβῶν, ἔμενον πιστοὶ εἰς τοὺς Μακεδόνας, νὰ καταλάβῃ τὰς Θερμοπύλας. Εἰς τριάκοντα περίπου χιλιάδας ἀνήρχετο ὁ στρατὸς τοῦ Λεωσθένους, ἐν ᾧ ὁ Ἀντίπατρος, περισπώμενος ὑπὸ πολλῶν δυσχερειῶν, μόνον δεκατρεῖς χιλιάδας πεζῶν καὶ ἑξακοσίους ἱππεῖς εἶχε προχείρους, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ ἐνάντίον τῶν πολυαρίθμων ἐπαναστατῶν. Καὶ ἔσπευσε μὲν νὰ ζητήσῃ βοηθείας ἀπανταχόθεν, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀναγκαῖον ἐθεώρησε νὰ σπεύσῃ ἀμέσως μετὰ τῶν δυνάμεων, ἃς ἤδη εἶχε παρ' ἑαυτῷ, εἰ καὶ πολὺ ὀλιγαριθμοτέρων τῶν τοῦ ἐχθροῦ. Τὰ δύο πολέμια στρατεύματα συνηντήθησαν ἐκεῖθεν τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὴν μάχην ταύτην, συγκροτηθεῖσαν περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους τοῦ 323 π. Χ., ἐνίκα ὁ Λεωσθένης, ἀπεσκίρτων ἀπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ οἱ Θεσσαλοί, οὕτως ὥστε ὁ Ἀντίπατρος, οὔτε νὰ παραταχθῇ καὶ πάλιν πρὸς τοὺς νικητὰς τολμῶν, οὔτε εἰς τὴν Μακεδονίαν δυνάμενος ἀσφαλῶς νὰ ἐπανέλθῃ, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Λαμίαν. Ἐν τῇ ὀχυρᾷ ταύτῃ πόλει διενοεῖτο, ὅτι ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀσφαλὴς μετὰ τοῦ στρατοῦ μέχρι τῆς ἀφίξεως ἐπικουριῶν παρὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ στρατηγῶν.

Ὁ Λεωσθένης ἠκολούθησε τὸν Ἀντίπατρον μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως μέχρι τῆς Λαμίας, ἣν ἀπεφάσισε νὰ κυριεύσῃ νικῶν διὰ μάχης τοὺς πολεμίους. Ἀλλ' αἱ προκλήσεις αὐτοῦ ἀπέβησαν μάταιαι. Ὁ ἐχθρὸς ἔμενε κεκλεισμένος ἐν τῇ πόλει. Ἠναγκάσθη λοιπὸν ὁ συμμαχικὸς στρατὸς νὰ ἐπιχειρήσῃ μακρὰν πολιορκίαν διὰ καθημερινῶν προσβολῶν, ἃς εὐρώστως ἀπέκρουον οἱ Μακεδόνες. Ὁ δὲ Λεωσθένης, πεισθείς, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν διὰ τῆς βίας, περιέκλεισε στενῶς τοὺς πολιορκουμένους, ὅπως ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς παράδοσιν διὰ τῆς σιτοδείας. Πράγματι δὲ μετ' ὀλίγον οἱ ἐν Λαμίᾳ Μακεδόνες ἤρχισαν νὰ πάσχωσι, καὶ ἐπέκειτο ἤδη ἡ πτῶσις τῆς πόλεως, ὅτε ὁ Λεωσθένης, πληγεὶς ἔν τινι προσβολῇ τὴν κεφαλὴν διὰ λίθου, ἐτελεύτησε τὴν τρίτην ἡμέραν.

Θανόντος τοῦ γενναίου Λεωσθένους, ὅστις ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ συμμα-

χικοῦ στρατοῦ καὶ ὃν ἐθρήνησαν δικαίως ἐν μεγάλῳ πένθει οἱ Ἀθηναῖοι, διάδοχος αὐτοῦ προεχειρίσθη ὑπὸ τῆς πόλεως ἀντὶ τοῦ μόνου στρατηγοῦ, ὃν εἶχον νὰ ἐπιδείξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι, τοῦ Φωκίωνος, ὁ Ἀντίφιλος, ἀνὴρ, ὃν ἄλλως εὑρίσκομεν ἐπαινούμενον διὰ τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ σύνεσιν καὶ ἀνδρείαν. Ἀλλ' αἱ περιστάσεις ἦσαν δύσκολοι. Οὐ μόνον ὁ συμμαχικὸς στρατὸς εἶχεν ἄλλην θερμότητα ζῶντος τοῦ Λεωσθένους, πρὸς ὃν ἔτρεφον πάντες οἱ σύμμαχοι πλήρη πεποίθησιν, ἀλλὰ καὶ ἠλαττωμένος ἦτο κατὰ πολὺ τώρα ὁ στρατὸς οὗτος διὰ τὴν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λεωσθένους ἐπελθοῦσαν ἀποχώρησιν πάντων τῶν Αἰτωλῶν, ἀνερχομένων εἰς ἑπτακισχιλίους, οἵτινες εἶχον ἀπέλθει εἰς τὰς πατρίδας των, ζητήσαντες τὴν ἄδειαν τοῦ στρατηγοῦ, καὶ διὰ τὴν ἔπειτα ἕνεκα τοῦ χειμῶνος ἐπελθοῦσαν ἀναχώρησιν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ἐν ᾧ δὲ ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων εἶχεν οὕτω περιορισθῇ εἰς τὰ τρία τέταρτα τοῦ προτέρου αὐτοῦ πλήθους, ἠγγέλλετο ἤδη ἡ εἰς τὸν Ἀντίπατρον ἄφιξις μεγάλου ἐπικουρικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Λεοννάτον, τὸν σατράπην τῆς Φρυγίας. Οὗτος, ἀναβαλὼν ἕνεκα τοῦ λαμιακοῦ πολέμου τὸν μετὰ τοῦ Εὐμένους ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ἀριαράθου, κινηθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ μεγάλων ὑποσχέσεων τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ χήρας τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Κλεοπάτρας, ἔσπευδεν εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος Ἀντιπάτρου.

Εἶχεν ἤδη ἐπέλθει ὁ Φεβρουάριος τοῦ 322 π. Χ., ὅτε κατέβαινεν ὁ Λεοννάτος διὰ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Λαμίαν, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ εἰκοσακισχιλίους πεζοὺς καὶ δισχιλίους πεντακοσίους ἱππεῖς. Αἱ δυνάμεις τῶν συμμάχων, αἵτινες νῦν ἀνήρχοντο μόνον εἰς εἴκοσι καὶ δύο χιλιάδας πεζῶν καὶ τρισχιλίους πεντακοσίους Θεσσαλοὺς ἱππεῖς, δὲν ἐπήρκουν, ὅπως διαιρεθῶσιν εἰς δύο μοίρας, τὴν μὲν ἐξακολουθοῦσαν τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας, τὴν δὲ ἀντεπεξερχομένην ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ τοῦ Λεοννάτου. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισεν ὁ Ἀντίφιλος νὰ λύσῃ μὲν τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας, νὰ ὁδηγήσῃ δὲ τὴν ὅλην στρατιὰν ἡνωμένην εἰς τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τοῦ Λεοννάτου. Ἡ θέσις, ἐν ᾗ συνεκροτήθη ἡ μάχη τῶν δύο ἐχθρικῶν στρατοπέδων, οὖσα κατάλληλος διὰ τὸ ἱππικὸν, συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ γείνῃ κυρίως ἱππομαχία, καθ' ἣν ἐνίκησαν οἱ Θεσσαλοὶ ἱππεῖς. Ὁ Λεοννάτος ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ.

Ἡ νίκη τῶν συμμάχων δὲν ἦτο πλήρης, καθ' ὅσον δὲν εἶχε καταστραφῇ τὸ ὅλον τοῦ ὑπὸ τὸν Λεοννάτον στρατοῦ. Τὴν ὑστεραίαν τῆς μάχης ἔσπευδε νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῆς ἡττηθείσης στρατιᾶς

ὁ Ἀντίπατρος, ἄγων τοὺς ἐκ Λαμίας ἐξελθόντας Μακεδόνας. Ἀλλ' ἀποφασίσας νὰ μείνῃ ἥσυχος ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ βλέπων τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἱππικοῦ τῶν πολεμίων, ἀπεχώρησεν ἐκ τῶν νοτίων τῆς Θεσσαλίας εἰς τὰ βορειότερα, καταλαβὼν τόπους ὀχυροὺς καὶ ἀναμένων τὴν ἄφιξιν τοῦ Κρατεροῦ, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἤδη διαβῆ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐπήρχετο εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀφοῦ δὲ ὁ Κρατερὸς, ἄγων τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἄνδρας, συνηνώθη ἐν Θεσσαλίᾳ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, καὶ διὰ τῶν νέων τούτων ἐπικουριῶν ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἀνῆλθεν εἰς πεντήκοντα σχεδὸν ἐν ὅλῳ χιλιάδας ἀνδρῶν, συνηντήθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἀντιφίλου, οἵτινες μόλις ἔφθανον εἰς εἰκοσιεννεακισχιλίους ἄνδρας. Κατὰ τὴν ἑβδόμην Αὐγούστου 322 π. Χ., τὴν ἐπέτειον τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν πρὸ δεκαὲξ ἐνιαυτῶν εἶχον νικηθῆ οἱ Ἕλληνες ἐν Χαιρωνείᾳ, συνεκροτήθη μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν δεινὴ μάχη παρὰ τὴν θεσσαλικὴν πόλιν Κραννῶνα, ἥτις ἔκειτο περὶ τὰς τρεῖς καὶ ἡμίσειαν ὥρας ἀπὸ τῆς Λαρίσης εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ χωρίου Χατζηλάρ. Ἡ νίκη ἔκλινε πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἐξ ὧν ἐφονεύθησαν μόνον περὶ τοὺς ἑκατὸν τριάκοντα· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, καίπερ ἀπολέσαντες ἑπτακοσίους ἄνδρας, ὧν διακόσιοι Ἀθηναῖοι, ἠδυνήθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐν τάξει. Οὕτως οὐδαμῶς ἔπαθον πανωλεθρίαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ συνετρίβη τὸ θάρρος αὐτῶν, καὶ, ἐν ᾧ ἠδύναντο, ἂν ἀνέμενον νέας ἐπικουρίας, νὰντιμετωπίσωσι τὸν ἐχθρὸν μετ' ἐλπίδος ἐπιτυχίας, δὲν ἤκουσαν τὴν γνώμην τοῦ Ἀντιφίλου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων Μένωνος, ἀλλὰ προετίμησαν νὰ πέμψωσι κήρυκας εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλ' ὁ Μακεδὼν δὲν ἤθελε νὰναγνωρίσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐνιαίαν δύναμιν, καὶ ἀπήτησε παρὰ τῶν ἐχθρῶν νὰ στείλωσι πρέσβεις κατὰ πόλιν. Τῶν δ' Ἑλλήνων μὴ ἀποδεχομένων τὴν κατὰ πόλεις διαπραγμάτευσιν, οἱ περὶ τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κρατερὸν ἐπολιόρκουν τὰς πόλεις τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐκυρίευον αὐτὰς κατὰ κράτος. Ἐν ᾧ δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ ἔκβασις τοῦ κατὰ γῆν πολέμου, οὐχ ἧττον ἀτυχὴς εἶχεν ὑπάρξει κατὰ θάλασσαν ὁ ὑπὸ τὸν Εὐετίωνα στόλος τῶν Ἀθηναίων, δὶς νικηθεὶς περὶ τὸν Μαλιακὸν κόλπον ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ῥαμνοῦντα τῆς Ἀττικῆς εἶχον τολμήσει ἀπόβασιν, ἀποκρουσθεῖσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φωκίωνος. Κατελήφθησαν λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ φόβου, οἱ δὲ στρατοὶ αὐτῶν ἐπέστρεψαν εἰς τὰς ἰδίας ἕκαστος πόλεις, καὶ αὗται ἤρχισαν στέλλουσαι ἰδίους πρέσβεις. Ἐπὶ ὅροις ἰδίοις συνωμολόγουν αἱ πόλεις συν-

θήκαξ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, σπεύδουσαι οἱονεὶ μετά τινος ὁρμῆς νὰ πορισθῶσιν ἰδίᾳ τὴν σωτηρίαν. Ἐντὸς δὲ βραχυτάτου χρόνου ἡ ἑλληνικὴ συμμαχία ἦτο ἤδη διαλελυμένη.

δ'

Τύχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ θάνατος τοῦ Δημοσθένους.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἑλληνικῆς συμμαχίας μόνοι ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔμειναν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον ἀπολειφθῆ ἔρημοι συμμάχων. Οὐχ ἧττον οἱ Ἀθηναῖοι διεβουλεύοντο περὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου, ὅτε ἠγγέλθη, ὅτι ὁ Ἀντίπατρος, καταβὰς εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐστρατοπέδευεν ἤδη περὶ τὴν Καδμείαν. Ἡ εἴδησις αὕτη ἐπλήρωσε ταραχῆς τὰς Ἀθήνας, ἀναλογιζομένας τὰ κακά, ὅσα ἔπαθε παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ δυστυχὴς πόλις τῶν Θηβῶν. Ἐν τάχει δὲ ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ πρέσβεων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀντιπάτρου. Ὡς τοιοῦτοι δ' ἐξελέχθησαν ὁ Δημάδης, ἀπαλλαχθεὶς τῆς ἐπιβεβλημένης εἰς αὐτὸν ἀτιμίας, ὁ χρηστὸς Φωκίων καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεύς.

Οἱ πρέσβεις εὗρον τὸν Ἀντίπατρον ἐπιμένοντα νὰ διαθέσῃ αὐτὸς τὰ τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἐβούλετο. Ἡ μόνη δὲ παραχώρησις, εἰς ἣν ἐπείσθη, χαριζόμενος εἰς τὸν Φωκίωνα, ὑπῆρξε τὸ νὰ μείνῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἀθηναίων ἐν Θήβαις, ἀναστέλλων τὴν βάδισιν τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς ἣν ἐπέμενεν ὁ Κρατερός. Τοὺς σκληροὺς τούτους ὅρους τοῦ Ἀντιπάτρου μετέδωκαν οἱ πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες, πειθόμενοι, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰντιταχθῶσι μόνοι εἰς τὸν ἐπὶ θύραις τῆς πόλεως εὑρισκόμενον μακεδονικὸν στρατόν, ἠναγκάσθησαν νὰποδεχθῶσι τὴν εἰρήνην οἵαν προσέφερεν αὐτὴν ὁ Ἀντίπατρος. Καὶ πάλιν ἀνεχώρησαν οἱ πρέσβεις εἰς τὰς Θήβας, ἔχοντες τὴν ἐντολὴν νὰ συζητήσωσι μετὰ τοῦ νικητοῦ τὰ καθ' ἕκαστα τῆς εἰρήνης. Ἀρχομένου δὲ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 322 π. Χ. συνωμολογήθη μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Μακεδόνων εἰρήνη, καθ' ἣν ὁ δῆμος ἠναγκάζετο νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ἀντίπατρον τὴν πᾶσαν ἐπιτροπὴν καὶ ἐξουσίαν περὶ τῆς πόλεως. Ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ ἐκφράσει περιελαμβάνοντο πανθ' ὅσα ἀπῄτουν οἱ στρατηγοὶ τῶν Μακεδόνων, ἡ παράδοσις τοῦ Δημοσθένους, Ὑπερείδου καὶ τῶν ἄλλων ῥητόρων τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας, ἡ ἐγκατάστασις μα-

κεδονικῆς φρουρᾶς ἐν Μουνιχίᾳ, ἡ μετατροπὴ τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος καὶ ἡ παρὰ τῶν Ἀθηναίων πληρωμὴ ἀποζημιώσεως διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου. Περὶ εἰρήνης τοιαύτης ὀρθῶς λέγεται εἰπὼν ὁ ἐκ τῶν πρέσβεων τῶν Ἀθηναίων φιλόσοφος Ξενοκράτης, ὅτι ἡ διαγωγὴ τοῦ Ἀντιπάτρου ὡς πρὸς μὲν δούλους ἦτο μετρία, ἀλλ' ὡς πρὸς ἐλευθέρους βαρεῖα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἑώρταζον τὰ Ἐλευσίνια, ὅτε ἡ μακεδονικὴ φρουρὰ ὑπὸ τὸν Μένυλλον, διελθοῦσα ἐκ τοῦ Θριασίου πεδίου καθ' ἣν ἡμέραν ἐγίνετο ἡ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν Ἐλευσῖνα πομπὴ τοῦ Ἰάκχου, διηυθύνθη εἰς τὴν Μουνιχίαν. Μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν αὐτῆς μετεβλήθη τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων εἰς τιμοκρατικὸν κατὰ τὰ διαταχθέντα ὑπὸ τῶν Μακεδόνων. Κατὰ ταῦτα τὸ δικαίωμα τοῦ μετέχειν τῆς πολιτείας, τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι, περιωρίσθη εἰς μόνους τοὺς ἔχοντας περιουσίαν ἀνωτέραν τῶν δισχιλίων δραχμῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες ἀπεκλείσθησαν τῆς πολιτείας. Ἐννεακισχίλιοι κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς εὑρέθησαν ἔχοντες τὴν περιουσίαν τὴν δίδουσαν δικαίωμα εἰς τὴν συμμετοχὴν τῆς πολιτείας, ἀλλὰ δωδεκακισχίλιοι πολῖται ἐστεροῦντο κατὰ τὴν τίμησιν τοῦ Ἀντιπάτρου τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἅτινα εἶχον μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου. Πολλοὶ δὲ τούτων, πειθόμενοι εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ Κρατεροῦ, μετενάστευσαν εἰς τὴν Θρᾴκην. Διὰ τοῦ τοιούτου δὲ περιορισμοῦ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τοὺς πλουσιωτέρους τῶν κατοίκων καὶ τοῦ ἀθρόου ἐξοικισμοῦ τοῦ ὄχλου τῶν ἀπόρων ἐνόμιζεν ὁ Ἀντίπατρος ὅτι ἐξησφάλιζε τὴν εἰς τοὺς Μακεδόνας πίστιν τῆς πόλεως. Ἄλλως δ' ἐλήφθη φροντὶς, ὅπως διὰ πάσης μηχανῆς αἱ ἀπὸ τῶν συμμάχων αὐτῶν ἀπομονωθεῖσαι καὶ εἰς ἁπλῆν κτῆσιν τῆς ἑαυτῶν αὐτονομίας περιορισθεῖσαι Ἀθῆναι στερηθῶσι πάσης ἡγεμονίας καὶ πάσης ἐξωτερικῆς κτήσεως. Πρὸς τοῦτο δὲ ἡ μὲν Ἴμβρος καὶ ὁ Ὠρωπὸς ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἡ δὲ Σάμος, ἥτις κατείχετο ὑπὸ Ἀθηναίων κληρούχων, ἀπεδόθη εἰς τοὺς φυγάδας Σαμίους.

Ἡ τοιαύτη ῥύθμισις τῶν ἀθηναϊκῶν πραγμάτων δὲν ἤρκει εἰς τὸν Ἀντίπατρον. Ὁ Μακεδὼν δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἥσυχος ἐφ' ὅσον δὲν κατεῖχε τοὺς ῥήτορας τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας. Ὁ Δημοσθένης, ὃν εἴδομεν φυγόντα ἐκ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 323 π. Χ. μετὰ τὴν καταδίκην αὐτοῦ ἕνεκα τῶν χρημάτων τοῦ Ἁρπάλου, εἶχεν ἀνακληθῇ ὑπὸ τῆς πόλεως, ὅτε ἐπέκειτο ἡ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου συνένωσις τοῦ ἐκ τῆς Φρυγίας ἐρχομένου Λεοννάτου. Ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ ἐπέστρε-

ψεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐν μέσῳ ἐνδείξεων θερμοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὑπερβαίνοντος τὰ πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην κατὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ ἐπιδειχθέντα αἰσθήματα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ὅτε ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κρατερὸς ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὴν Καδμείαν, καὶ ὁ δῆμος ἠναγκάζετο νὰ στείλῃ πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις, ὁ Δημοσθένης ἐγκατέλιπε τὰς Ἀθήνας ὡς καὶ ὁ Ὑπερείδης καὶ οἱ ἄλλοι ῥήτορες τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας, ὁ Ἰμεραῖος, ὁ Ἀριστόνικος, ὁ Εὐκράτης. Ἀπαιτοῦντος δὲ αὐτοὺς τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, μὴ ἐμφανιζόμενοι δὲ εἰς τὴν πόλιν κατεδικάσθησαν ἐρήμην εἰς θάνατον κατὰ πρότασιν τοῦ Δημάδου.

Ὁ Ἀντίπατρος ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Ἐν ᾧ δὲ αὐτὸς, ἐκ Θηβῶν διευθυνθεὶς εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐγίνετο πανταχοῦ δεκτὸς μετ' ἐκδηλώσεων ἐξαιρέτου τιμῆς, Θρᾷκες μισθοφόροι ἀπεστάλησαν ὅπως ζωγρήσωσι τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καταδικασθέντας ῥήτορας. Τῶν δὲ πρὸς σύλληψιν αὐτῶν σταλέντων προΐστατο ὁ ῥήτωρ καὶ ὑποκριτὴς Ἀρχίας ὁ ἐκ Θουρίων τῆς κάτω Ἰταλίας. Καὶ ὁ μὲν Ὑπερείδης μετὰ τοῦ Ἰμεραίου, τοῦ Ἀριστονίκου καὶ τοῦ Εὐκράτους, ἀποσπασθέντες ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ναοῦ τοῦ Αἰακοῦ, ἤχθησαν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον εἰς Κλεωνὰς καὶ ἐκεῖ ἐθανατώθησαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 322 π. Χ. Ὁ δὲ Δημοσθένης εἶχε καταφύγει εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, οὗ τὰ ἐρείπια σώζονται περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ὑψηλότερα τῆς ἐν Πόρῳ μονῆς τῆς Θεοτόκου. Ἐκεῖ ἔσπευσεν εἰς δίωξιν αὐτοῦ ὁ Ἀρχίας. Ἀλλὰ τοῦθ' ὅπερ ἔπραξεν ὁ φυγαδοθήρας ἐν Αἰγίνῃ, μὴ αἰδεσθεὶς τὸ ἄσυλον τοῦ Αἰακοῦ καὶ ἀποσπάσας ἐξ αὐτοῦ τοὺς φυγάδας, δὲν ἐτόλμησε νὰ πράξῃ ἐν Καλαυρίᾳ. Προσεπάθει δ' ἀντὶ τούτου νὰ πείσῃ τὸν Δημοσθένην νὰ ἐξέλθῃ καὶ νὰ βαδίσῃ μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ὑποσχόμενος, ὅτι οὐδὲν θὰ πάθῃ κακόν. Ὁ δὲ Δημοσθένης, κοιμηθεὶς ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν τῷ ναῷ, εἶχεν ἴδει καθ' ὕπνους ὄναρ ἀλλόκοτον, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Πλουτάρχου. Ὠνειρεύθη, ὅτι ἀντηγωνίζετο πρὸς τὸν Ἀρχίαν ὑποκρινόμενος τραγῳδίαν, καὶ ἐπετύγχανε μὲν καὶ κατεῖχε τοὺς θεατὰς, ἀλλ' ἕνεκα τῆς πενιχρότητος τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς χορηγίας ἐνικήθη. Διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Ἀρχίας ἔλεγε πρὸς αὐτὸν πολλὰ φιλάνθρωπα, ἀναβλέψας πρὸς αὐτὸν, εἶπεν· «ὦ Ἀρχία, οὔτε ὑποκρινόμενός με ἔπεισας πώποτε, οὔτε νῦν θὰ μὲ πείσῃς διὰ τῶν ὑποσχέσεών σου.» Ὅτε δὲ ὁ Ἀρχίας ἤρχισε νὰ ὀργίζηται καὶ νὰ ἀπειλῇ, προσέθηκεν ὁ ῥήτωρ· «τώρα λέγεις τὰ ἐκ τοῦ »μακεδονικοῦ τρίποδος, μέχρι δὲ πρὸ μικροῦ ὑπεκρίνεσο. Περίμεινε λοι-

»πὸν ὀλίγον ὅπως γράψω ἐπιστολήν τινα εἰς τοὺς οἰκείους.» Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπεσύρθη ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Καὶ λαβὼν βιβλίον ὡς μέλλων δῆθεν νὰ γράψῃ, ἔφερε τὸν κάλαμον εἰς τὸ στόμα, καὶ, δακὼν αὐτὸν, ὡς συνείθιζε νὰ πράττῃ ἐν τῷ διανοεῖσθαι καὶ γράφειν, ἐξηκολούθησε δάκνων αὐτὸν χρόνον τινὰ, ἔπειτα δὲ συγκαλυφθεὶς ἀπεκλινε τὴν κεφαλήν. Ἐν τούτοις δὲ οἱ παρὰ τὰς θύρας ἱστάμενοι δορυφόροι, βλέποντες αὐτὸν μὴ ἐξερχόμενον, κατεγέλων αὐτοῦ ὡς ἀποδειλιῶντος, καὶ ἐκάλουν δειλὸν καὶ ἄνανδρον· ὁ δὲ Ἀρχίας προσελθὼν παρεκίνει αὐτὸν νὰναστῇ, καὶ, τοὺς αὐτοὺς ἐπαναλαμβάνων λόγους, πάλιν ὑπέσχετο συνδιαλλαγὴν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Τότε ἀποκαλυφθεὶς ὁ Δημοσθένης καὶ διαβλέψας πρὸς τὸν Ἀρχίαν· «σπεῦσον τώρα, εἶπε, νὰ ὑποκριθῇς τὸ ἐκ τῆς τραγῳδίας πρόσω»πον τοῦ Κρέοντος καὶ νὰ ῥίψῃς τὸ σῶμα τοῦτο ἄταφον. Καὶ ἐγὼ »μὲν, ὦ φίλε Πόσειδον, ἔτι ζῶν ἀποχωρῶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἀλλ' ὁ Ἀντί»πατρος καὶ οἱ Μακεδόνες οὐδὲ τὸν ναόν σου ἀφῆκαν ἀμόλυντον.» Ταῦτα μόνον προέφθασε νὰ εἴπῃ ὁ ῥήτωρ. Τὸ δηλητήριον, ὅπερ εἶχε ῥοφήσει ἐκ τοῦ καλάμου, ὅτε ἔδακεν αὐτὸν, εἶχεν ἐπενεργήσει ταχύ. Τρέμων δὲ ἤδη καὶ σφαλλόμενος, παρεκάλεσε νὰ ὑποβοηθήσωσιν αὐτὸν, ὅπως ἐξέλθῃ ζῶν τοῦ ναοῦ, ἵνα μὴ μολύνῃ αὐτόν. Ἀλλὰ μόλις προέβη ὀλίγα βήματα, ἔπεσε, καὶ στενάξας ἀφῆκε τὴν ψυχὴν μίαν ἑβδομάδα μετὰ τὸν ἐν Κλεωναῖς θάνατον τοῦ Ὑπερείδου καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφρόνων ῥητόρων.

Ὁ Δημοσθένης ἀπέθανε θάνατον ἀνδρὸς ἐλευθέρου, καὶ δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν περὶ αὐτοῦ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς λόγους, δι' ὧν ἐμακάριζεν ὁ ῥήτωρ τὸν ἐξ Ὠρεοῦ Εὐφραῖον, ὅστις, ὅτε ἡ πατρὶς αὐτοῦ ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου διὰ προδοσίας, ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν, ἔργῳ μαρτυρήσας, ὡς ἔλεγεν ὁ Δημοσθένης, ὅτι καὶ δικαίως καὶ καθαρῶς ὑπὲρ τῶν συμπολιτῶν εἶχεν ἀντισταθῇ εἰς τὸν Μακεδόνα.

Οἱ οἰκήτορες τῆς Καλαυρίας ἤγειραν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος μνῆμα τοῦ ῥήτορος, καὶ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ἐξηκολούθουν τιμῶντες τὴν μνήμην ἐκείνου ὅστις ἐδόξασε τὴν νῆσον αὐτῶν διὰ τῆς θανῆς του. Ἀλλὰ καὶ οἱ συμπολῖται τοῦ μεγάλου Ἀθηναίου ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ ἀνεψιοῦ Δημοχάρους ἐψήφισαν τῷ 280 π. Χ. πρὸς ηκούσας τιμὰς εἰς τοὺς ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἀνήγειραν ἐν τῇ ἀγορᾷ χαλκοῦν τοῦ ῥήτορος ἀνδριάντα, ἐφ' οὗ ἐχαράχθη τὸ περιώνυμον ἐκεῖνο ἐπίγραμμα·

Ἂν, ὦ Δημόσθενες, εἶχες ὁμοίαν τῇ γνώμῃ τὴν ῥώμην,
ἄρχων Ἑλλήνων ποτὲ Ἄρης δὲν ἦν Μακεδών.

Πλὴν τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Ὑπερείδου καὶ τῶν μετ' αὐτῶν καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐκ τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἐθανατώθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν. Τούτων δὲ οἱ πλεῖστοι κατέφυγον εἰς τὴν ὀρεινὴν Αἰτωλίαν, ἥτις διετήρει ἀκόμη ἀκέραιον τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀδούλωτον τὸ φρόνημα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις μετὰ τὴν συνδιαλλαγὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον περιοδείαν εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως διαρρυθμίσῃ τὰ ἐκεῖ πράγματα, ἠναγκάσθη τελευτῶντος τοῦ 322 π. Χ. νὰ ἐπέλθῃ μετὰ τοῦ Κρατεροῦ ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν. Ὁ στρατὸς τῶν δύο Μακεδόνων στρατηγῶν ἀνήρχετο εἰς τριακοντακισχιλίους πεζοὺς καὶ δισχιλίους πεντακοσίους ἱππεῖς, καθ' ὧν οἱ Αἰτωλοὶ μόνον δεκακισχιλίους ἄνδρας ἠδυνήθησαν νὰ συναθροίσωσι. Βλέποντες δὲ, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰντεπεξέλθωσι μετ' ἐπιτυχίας ἐναντίον τῆς πολυαριθμοτέρας μακεδονικῆς στρατιᾶς ἐν τοῖς πεδινοῖς μέρεσι τῆς χώρας, οὐδὲ νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς εὐχειρώτους τῶν πόλεων, ἠναγκάσθησαν ταύτας μὲν νὰφήσωσιν ἐρήμους, νὰ καταφύγωσι δὲ εἰς τὰ ἀπόκεντρα μέρη καὶ τὰς δυσχωρίας. Ἀλλ' ἤδη ἐπῆλθεν ὁ χειμών, καὶ οἱ μὲν Μακεδόνες ἐστρατοπέδευον ἐν τῇ χώρᾳ, οἱ δὲ Αἰτωλοὶ ἔπασχον τὰ πάνδεινα ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων καὶ περιῆλθον εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους, στερούμενοι τροφῶν. Ἐπέκειτο λοιπὸν οἰκτρὰ ὁπωσδήποτε διὰ τοὺς Αἰτωλοὺς λύσις τοῦ πολέμου, ὅτε ἡ αἰφνιδία περιπλοκὴ τῶν ἐν Ἀσίᾳ πραγμάτων ἠνάγκασε τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν Κρατερὸν νἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Αἰτωλίας, ἀναβάλλοντας εἰς ἄλλοτε τὴ ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος συνδιαλλασσομένους κατὰ τὸ δυνατὸν μετὰ τῶν Αἰτωλῶν.

ε'

Περδίκκας.

Ἐν τῇ διαρρυθμίσει τῶν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῇ ἀνακηρύξει τοῦ μὲν μωροῦ Ἀρριδαίου ὡς βασιλέως, τοῦ δὲ Περδίκκου ὡς ἐπιμελητοῦ αὐτοκράτορος ἦτο προφανὲς, ὅτι ὁ Περδίκκας, καίπερ οὐδεμιᾶς χώρας ἀναλαμβάνων τὴν διοίκησιν, ἐτήρει δι' ἑαυτὸν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐξαιρετικῆς θέσεως ἔμελλε μεν ναπορρεύσῃ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν συνεδέοντο καὶ οἱ μεγιστοι τῶν κινδύνων. Αἱ προθεσεις τοῦ Περ-

δίκκου, ἑνωρὶς ἐννοηθεῖσαι, προεκάλεσαν ἔγκαιρον ἀντίστασιν, ἐξ ἧς ἐγεννήθη κατ' ὀλίγον γενικὴ ἀναστάτωσις μεταξὺ τῶν διανεμηθέντων τὴν διοίκησιν τῆς κληρονομίας τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Τὰ πρῶτα σπέρματα φιλαυτίας καὶ διχονοίας, φιλοδοξίας καὶ ἀντιστάσεως ἀνεφάνησαν ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν. Ὁ Ἀντίγονος ὁ σατράπης τῆς μεγάλης Φρυγίας, εἰς ὃν εἶχε δοθῇ ἡ διαταγὴ νὰ βοηθήσῃ μετὰ τοῦ Λεοννάτου τὸν Εὐμένη εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀριαράθου ἐν Καππαδοκίᾳ πόλεμον, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ προσταχθέντα. Ὁ δὲ Λεοννάτος ἐγκατέλιπε τὸν αὐτὸν πόλεμον, ὅπως σπεύσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐφαίνοντο προσμειδιῶντα εἰς αὐτὸν χρυσᾶ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα διέκοψεν ἀποτόμως ὁ ἐν Θεσσαλίᾳ θάνατός του. Ἀλλ' ἡ εἰς τὸν Εὐμένη ἐκμυστήρευσις τοῦ Λεοννάτου καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐμένους εἰς τὸν Περδίκκαν ἐξομολόγησις τῶν περὶ καταλήψεως τῆς ὑπάτης ἀρχῆς μελετωμένων ὑπὸ τοῦ Λεοννάτου συνέδεσε πρὸς ἀλλήλους διὰ δεσμῶν ἀδιαρρήκτων τὸν ἐπιμελητὴν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Καρδιανὸν σατράπην τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριαράθου ἀμφισβητουμένης Καππαδοκίας. Ὁ Περδίκκας ἠθέλησε νὰ δείξῃ διὰ τῶν πραγμάτων τὴν πρὸς τὸν Εὐμένη εὔνοιαν. Διὸ ἀρχομένου τοῦ 322 π. Χ. ὁ ἐν Βαβυλῶνι στρατὸς ἐξεκίνει εἰς τὴν Καππαδοκίαν ὑπ' αὐτὸν τὸν βασιλέα Φίλιππον, ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ Περδίκκου καὶ τοῦ Εὐμένους. Μετ' ὀλίγον δ' ὁ Ἀριαράθης ἐνικᾶτο κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ. Καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ τῶν συγγενῶν του πάντων ἀνεσταυρώθη, ἡ δὲ Καππαδοκία μετὰ τῆς Παφλαγονίας παρεδόθησαν εἰς τὸν Εὐμένη. Μετὰ δὲ ταῦτα, μὴ θέλων ὁ Περδίκκας ἀφήσῃ ἀτιμώρητον τὸν Ἀντίγονον, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς ἀπολογίαν. Προεικάζων δὲ, ὅτι ἔμελλεν οὗτος ἀντιστῇ εἰς αὐτὸν ἐνόπλως, ἔσπευσε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν ἕδραν τοῦ Ἀντιγόνου, τὴν Φρυγίαν, καταλαμβάνων τὰς πόλεις τῆς Πισιδίας Λάρανδα καὶ Ἴσαυρα, αἵτινες καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχον κατορθώσει νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος προετίμησε νὰ φύγῃ εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, διατεθειμένος νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Κρατεροῦ ἐναντίον τοῦ Περδίκκου ἐν τῷ προμηνυομένῳ ἀγῶνι.

Ἀληθῶς τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Περδίκκας εἶχον πλησιάσει πρὸς ἀλλήλους διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου μετὰ τοῦ Περδίκκου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη συνεννόησις καὶ συνδιαλλαγὴ τῶν δύο ἰσχυροτάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγῶν δὲν συνέφερεν εἰς τὴν Ὀλυμπιάδα, ἥτις, τὸν μὲν Ἀντίπατρον μισοῦσα, τὸν δὲ Περδίκκαν

θέλουσα νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν, προέτεινεν εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρα τῆς ἰδίας ἑαυτῆς θυγατρὸς Κλεοπάτρας, τῆς χήρας τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Ἀλεξάνδρου. Μετ' ὀλίγον δ' ὁ Περδίκκας ἠναγκάζετο νὰ δεχθῇ πράγματι ὡς σύζυγον τὴν Κλεοπάτραν, ἐκδιώκων τὴν Νίκαιαν καὶ στέλλων τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου ὀπίσω εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον.

Ἡ δεινωσις αὕτη τῶν σχέσεων τοῦ Περδίκκου πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, συμπίπτουσα μετὰ τῆς εἰς τὴν Μακεδονίαν φυγῆς τοῦ Ἀντιγόνου, συνέβαινε καθ' ὃν χρόνον καὶ ἄλλοι κίνδυνοι περιεστοίχιζον τὸν αὐτοκράτορα ἐπιμελητήν. Ἐν ᾧ δῆλα δὴ ἐπέκειτο ἡ πρὸς τον Ἀντίπατρον ῥῆξις, εἶχεν ὁ Περδίκκας τὴν ἀτυχίαν νὰ ἴδῃ τὸν βασιλέα Φίλιππον νυμφευόμενον μετὰ τῆς ἀρρενωπῆς Εὐρυδίκης, τῆς θυγατρὸς τῆς κόρης τοῦ Φιλίππου καὶ χήρας τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀμύντου Κυνάνης. Ἔβλεπεν οὕτως ὁ Περδίκκας τελούμενον γάμον ὃν ματαίως εἶχε προσπαθήσει νὰ ἐμποδίσῃ, καθότι ἐθεώρει αὐτὸν ὁπωσδήποτε ἀναχαιτίζοντα τὴν ἐπιτυχίαν τῶν φιλάρχων σκοπῶν του. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος ἐχθρὸς παρουσιάσθη κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὁ πάντων δεινότατος. Πτολεμαῖος ὁ Λάγου εἶχε ταχέως ἐνισχυθῆ ἐν Αἰγύπτῳ, κατορθώσας μάλιστα νὰ ἑνώσῃ μετὰ τῆς σατραπείας ἧς προίστατο καὶ τὴν πλουσίαν καὶ ἑλληνικωτάτην Κυρηναϊκήν (322 π. Χ.). Ἡ ταχεῖα αὕτη καὶ μεγάλη αὔξησις τοῦ Λαγίδου καὶ ἡ πιθανὴ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου συνεννόησις καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ Κρατεροῦ εὔνοια αὐτοῦ παρεῖχον μεγάλας ἀνησυχίας εἰς τὸν Περδίκκαν.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ὅτε ὁ Ἀντίγονος διέβη εἰς τὴν Εὐρώπην, φέρων τὴν εἴδησιν τοῦ προσεχοῦς γάμου τοῦ Περδίκκου μετὰ τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μελλούσης ἀποπομπῆς τῆς Νικαίας. Ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κρατερὸς διέλυσαν ἐν τάχει τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ἔσπευσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως παρασκευασθῶσιν εἰς πόλεμον ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τοῦ Περδίκκου. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ῥῆξις τοῦ ἐπιμελητοῦ αὐτοκράτορος ἐδεινώθη καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ κορύφωμα αὐτῆς. Ὁ Πτολεμαῖος ἔδειξεν ἐλάχιστον σεβασμὸν πρὸς τὰς προσταγὰς τοῦ Περδίκκου τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν πανηγυρικὴν ταφὴν τοῦ σώματος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τελεσθεῖσαν μετὰ διετεῖς σχεδὸν παρασκευὰς, ἀλλὰ μετὰ προφανῶν παραβάσεων τῆς γνώμης τοῦ ἐπιμελητοῦ. Τοῦτο ἐξηρέθισε τὸν Περδίκκαν, ὅστις, θεωρῶν τὴν αὐθαίρετον διαγωγὴν τοῦ Πτολεμαίου ὡς προσβολὴν τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἤδη ἀνεμένετο

καὶ ἡ ἐκ Μακεδονίας εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπιδρομὴ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ Κρατεροῦ, ὁ Περδίκκας ἀνέθηκε τὴν ἀπόκρουσιν αὐτῶν εἰς τὸν γενναῖον καὶ πιστὸν Εὐμένη, αὐτὸς δ' ἐξεκίνησε τὸ ἔαρ τοῦ 321 π. Χ. ἐκ τῆς Πισιδίας μετὰ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, τῶν βασιλέων καὶ τῆς Εὐρυδίκης, ἄγων εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου.

Ὁ Εὐμένης παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν τόλμην καὶ γενναιότητα εὑρίσκετο ἐν δυσκόλῳ θέσει, μέλλων νὰντεπεξέλθῃ πρὸς δύο τῶν κραταιοτάτων στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀκολουθουμένους ὑπὸ ἐμπειροπολέμων Μακεδόνων, ἐν ᾧ αὐτὸς ἡγεῖτο μάλιστα Ἀσιανῶν νεοσυλλέκτων. Οὐδ' ἦσαν ἀσφαλῆ καὶ ἐνθαρρυντικὰ τὰ περὶ αὐτόν. Οἱ μὲν περὶ αὐτὸν Μακεδόνες ἐφθόνουν τὸν Εὐμένη ὡς Ἕλληνα, καὶ κατείχοντο ὑπὸ ποιᾶς τινος εὐλαβείας πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν Κρατερόν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου Ἀλκέτας, ὃν οὗτος, ἀναχωρῶν διὰ τὴν Αἴγυπτον, εἶχεν ἀφήσει ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Εὐμένους, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐφαίνετο ψυχρὸς, ὁμολογῶν τὸν ὄκνον ὅστις κατελάμβανε τοὺς ὑπ' αὐτὸν Μακεδόνας ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ὅτι θὰ πολεμήσωσι πρὸς τοὺς γηραιοὺς ἐκείνους καὶ ὀνομαστοὺς στρατηγοὺς τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Τέλος δὲ ἄλλοι μὲν τῶν γειτόνων σατραπῶν ἦσαν ὑπόπτως διατεθειμένοι, εἷς δὲ αὐτῶν, ὁ τῆς Ἀρμενίας σατραπεύων Νεοπτόλεμος, δὲν ἐδίστασε νὰ στείλῃ καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν Κρατερὸν, ὅτε οὗτοι τὸ ἔαρ τοῦ 321 π. Χ. διέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ Εὐμένης, ὅστις εἶχεν ἀφήσει ἐλευθέραν τὴν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον διάβασιν, θεωρήσας συμφερώτερον νὰποσυρθῇ εἰς τὴν Καππαδοκίαν, καίπερ ὑπὸ τοιούτων περιστοιχιζόμενος δυσχερειῶν, καίπερ ὑπ' αὐτῆς τῆς προδοσίας ἀπειλούμενος, ἀνέπτυξε τοιαύτην δεξιότητα, πονηρίαν καὶ στρατηγικὴν δεινότητα, ὥστε ἐνίκησεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 321 π. Χ. δύο ἀξιολόγους μάχας. Ἐν ταύταις ἔπεσον ἐκ τῶν ἐχθρῶν πλὴν ἄλλων αὐτὸς ὁ προδότης Νεοπτόλεμος καὶ ὁ γενναῖος Κρατερὸς, ὃν ἐθρήνησεν ἐκ καρδίας εἴπερ τις καὶ ἄλλος αὐτὸς ὁ νικητὴς, τοῦ ὁποίου ὁ γηραιὸς στρατηγὸς ἦτο παλαιὸς φίλος καὶ συναγωνιστὴς πρὶν ἢ αἱ περιστάσεις χωρίσωσιν αὐτοὺς ὡς ἐχθροὺς ἀντιμετώπους.

Ἐν τούτοις ὁ Περδίκκας εἶχε προχωρήσει διὰ τῆς Δαμασκοῦ εἰς τὰ σύνορα τῆς Αἰγύπτου. Εἶχε δὲ ἤδη διαβῆ αὐτὰ, ὅτε ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν τῆς πρώτης νίκης τοῦ Εὐμένους καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Νεοπτολέμου. Μαθὼν τὴν νίκην ταύτην τοῦ συμμάχου καὶ φίλου, ὁ Περδίκκας ἠσθάνθη αὐξάνον τὸ θάρρος αὐτοῦ, προέβη πρὸς τὴν Αἴγυπτον μετὰ μεγαλει-

τέρας ὁρμῆς, καὶ ἔφθασε παρὰ τὸ Πηλούσιον. Ἀλλ' ἡ ἔκβασις τῆς ἐκστρατείας ὑπῆρξε πολὺ κατωτέρα τῶν ἐλπίδων τοῦ Περδίκκου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν πρώτη αὐτοῦ στρατηγικὴ ἐπιχείρησις, ἡ ἀνακάθαρσις παλαιᾶς τινος διώρυγος, ἀπέτυχε, τοῦ ποταμοῦ ἐκραγέντος μεθ' ὁρμῆς καὶ βλάψαντος τὰ ἔργα. Ἡ δὲ ζημία αὕτη προεκάλεσεν ἄλλην μεγαλειτέραν, τὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἀποχώρησιν πολλῶν φίλων τοῦ Περδίκκου. Καὶ συνήγαγε μὲν ὁ ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ τοὺς ὑπολειπομένους τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἐξῆψε τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν τὸ μὲν διὰ δωρεῶν, τὸ δὲ δι' ἐπαγγελιῶν μεγάλων, ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία ἐφαίνετο ἐξ ἀρχῆς δυσοιώνιστος. Ἡ κατὰ τοῦ παρὰ τὸν Νεῖλον φρουρίου, ὅπερ προσηγορεύετο Καμήλων τεῖχος, προσβολὴ τοῦ στρατοῦ τοῦ Περδίκκου ἀπεκρούσθη γενναίως ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Πτολεμαῖον, αὐτὸν ἀγωνιζόμενον ἐν τοῖς πρώτοις μετὰ τόλμης ἀκαταμαχήτου. Καὶ ἦτο μὲν πολυαριθμότερος ὁ στρατὸς τοῦ Περδίκκου, ἀλλ' ἡ ἀριθμητικὴ αὕτη ὑπεροχὴ ἐξουδετεροῦτο ὑπὸ τοῦ πλεονεκτήματος τῶν πολεμίων, κατεχόντων θέσεις στρατηγικωτάτας. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισεν ὁ Περδίκκας νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ, ἐπιχειρῶν νύκτωρ λαθραίαν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ. Ἀλλ' αὕτη ἀπέβη εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ κινδυνωδεστάτη διὰ τὸ ἀνέλπιστον βάθος τῶν ὑδάτων. Ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους, ἐν οἷς καί τινες τῶν ἐπιφανῶν ἡγεμόνων, κατεπόθησαν ὑπὸ τοῦ ῥείθρου ἢ παρεσύρθησαν πρὸς τοὺς πολεμίους ἢ κατεβρώθησαν ὑπὸ τῶν κροκοδείλων τοῦ Νείλου.

Ὁ Πτολεμαῖος, πάντοτε φροντίζων νὰ ἐπωφελῆται ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ νὰ κρατύνῃ τὴν περὶ τῆς φιλανθρώπου καὶ πράου αὐτοῦ γνώμης δόξαν, ἔσπευσε νὰ καύσῃ τοὺς νεκροὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἐκπεσόντων πολεμίων, καὶ, ἀξιώσας αὐτοὺς τῆς ἁρμοζούσης κηδείας, ἀπέστειλε τὰ ὀστᾶ πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους τῶν νεκρῶν. Τοῦτο προεκάλεσεν ἐν τῷ βασιλικῷ στρατῷ συμπάθειαν μὲν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, νέαν δὲ ὀργὴν ἐναντίον τοῦ Περδίκκου, ἥτις δὲν ἤργησε νὰ πολήξῃ εἰς φανερὰν ἀποστασίαν. Μετ' ὀλίγον δ' ὁ Περδίκκας κατεσφάζετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἑαυτοῦ σκηνῇ.

Τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθὼν ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μακεδόνων παρέστη πρὸ τῶν βασιλέων, ἀπελογήθη περὶ ἑαυτοῦ, ἐχορήγησε δαψιλῆ τρόφιμα εἰς τὸν ὑπὸ σιτοδείας πάσχοντα βασιλικὸν στρατόν. Ἡ ὑποδοχή, ἧς ἔτυχεν ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ὑπῆρξε λαμπρά, ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπιδειχθεῖσα εὔνοια τοῦ στρατοῦ τοιαύτη, ὥστε ἤθελεν ἀμέσως ἀνακηρυχθῆ ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ, ἂν μὴ ἀπέστεργε ταύτην τὴν τιμήν, προκρίνων τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἀσφαλῆ ἀρχήν. Ἐπὶ τῇ προτάσει

δὲ αὐτοῦ ἐξέλεξεν ὁ στρατὸς ἐπιμελητὰς αὐτοκράτορας τὸν σατράπην τῆς Μηδίας Πύθωνα καὶ τὸν Ἀρριδαῖον, αὐτὸν ἐκεῖνον ὅστις εἶχεν ἐπιμεληθῆ τῆς μετακομιδῆς τοῦ σώματος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ Βαβυλῶνος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὡς δὲ ἡ ἀναγόρευσις τῶν ἐπιμελητῶν ὑπῆρξεν ἔργον τοῦ Πτολεμαίου, οὕτως ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ εὔνοια τοῦ στρατοῦ προεκάλεσε τὸν ἄμεσον φόνον ἢ τὴν προκήρυξιν τῆς τιμωρίας τῶν οἰκείων καὶ φίλων τοῦ Περδίκκου. Καὶ ἀμέσως μὲν ἐφονεύθη ἡ ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρισκομένη ἀδελφὴ τοῦ σφαγέντος ἐπιμελητοῦ Ἀταλάντης, ἡ σύζυγος τοῦ ναυάρχου Ἀττάλου· μεταξὺ δ' ἐκείνων καθ' ὧν προεκηρύχθη θάνατος ἦσαν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου Ἀλκέτας καὶ ὁ Εὐμένης.

Ἀλλ' αἱ ἀποφάσεις αὗται ἦσαν μόνον αἱ πρὸς ὥραν ληφθεῖσαι. Γενικώτερα δὲ περὶ τῆς ὅλης διαρρυθμίσεως τοῦ κράτους ἔμελλον νὰ ψηφισθῶσιν ἐν Τριπαραδείσῳ τῆς ἄνω Συρίας, ὅπου ὁ βασιλικὸς στρατὸς ἐπιστρέφων ἔμελλε νὰναμείνῃ καὶ τὸν Ἀντίπατρον καὶ Ἀντίγονον, εἰς οὓς ἐστάλη περὶ τούτου μήνυμα ἐν σπουδῇ. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἡ Εὐρυδίκη ἀπήτησε παρὰ τῶν νέων ἐπιμελητῶν νὰ λάβῃ καὶ αὐτὴ μέρος τῆς ἀρχῆς ὡς σύζυγος τοῦ βασιλέως Ἀρριδαίου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντέστησαν οἱ ἐπιμεληταί, ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν εἰς Τριπαράδεισον, ἐπείσθησαν ὅπως ἀποστῶσι τῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς βασιλίσσης ἡ ἐπιμελητεία ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις καθηρέθη μὲν ἐνεργείᾳ τῆς Εὐρυδίκης ὑπὸ τῆς φάλαγγος, ἀλλ' ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ ἀνηγορεύθη καὶ πάλιν ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ.

ς'

Εὐμένης καὶ Ἀντίγονος.

Ἐν Τριπαραδείσῳ συνῆλθον τὸ φθινόπωρον τοῦ 321 π. Χ. οἱ βασιλεῖς μετὰ τοῦ νέου ἐπιμελητοῦ, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ προβῶσιν εἰς ἀναθεώρησιν τῆς διανομῆς τῶν σατραπειῶν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐπ' ἐσχάτων σαλευθείσης τάξεως τῶν πραγμάτων. Καὶ αἱ μὲν πλεῖσται τῶν σατραπειῶν ἔμειναν εἰς τοὺς προτέρους αὐτῶν κατόχους, εἰς δὲ τὸν Ἀντίγονον ἀπεδόθη ἡ Μεγάλη Φρυγία μετὰ τῆς Λυκαονίας καὶ τῆς Παμφυλίας, ἡ δὲ κατὰ τὴν πρώτην διανομὴν εἰς τὸν Λεοννάτον ἐπιτραπεῖσα Φρυγία ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ ἐδόθη εἰς τὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ἐπὶ βραχὺ χρηματίσαντα ἐπιμελητὴν τῆς βασιλείας μετὰ τοῦ Πείθωνος, τὸν

Ἀρριδαῖον. Ἡ δὲ Βαβυλὼν, εἰ καὶ ἔπαυσεν οὖσα πρωτεύουσα τοῦ κράτους, ἀλλὰ διὰ τὴν σημασίαν ἣν εἶχεν, ἅτε κειμένη κατὰ τὸ μέσον τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν δυτικῶν σατραπειῶν, ἀπέκτησεν ἴδιον σατράπην, τὸν τέως χιλίαρχον Σέλευκον. Εἰς δὲ τὴν Σουσιανὴν ἐστάλη σατράπης ὁ Ἀντιγένης ὁ ἡγεμὼν τῶν ὑπασπιστῶν, οἵτινες, ὀνομασθέντες νῦν ἀργυράσπιδες καὶ ἀποτελοῦντες σῶμα γηραιῶν καὶ ἐπικινδύνων στρατιωτῶν, ἐθεωρήθη καλὸν νἀπομακρυνθῶσι, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεστάλησαν μετὰ τοῦ Ἀντιγένους εἰς τὴν ἀφεστῶσαν ἐκείνην ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τιμητικῆς ἐντολῆς. Μετὰ πάντα ταῦτα ὑπελείπετο ἡ βράβευσις τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἡ τιμωρία τοῦ Εὐμένους. Καὶ εἰς μὲν τὸν Πτολεμαῖον, ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τῆς δυνάμεως αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμοῦντα πλὴν τῆς ἀσφαλοῦς κτήσεως τῆς Αἰγύπτου, ἀφέθη μὲν ἡ Αἴγυπτος, προσηνέχθη δὲ εἰς γάμον ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου Εὐρυδίκη. Ἀπὸ δὲ τοῦ Εὐμένους ἀφῃρέθη ἡ Καππαδοκία, ἥτις ἐπετράπη εἰς τὸν Νικάνορα. Ἀλλὰ δὲν ἤρκει τοῦτο. Εἰς τὸν Ἀντίγονον ἀνετέθη ἡ καταπολέμησις τῶν ὑπολειπομένων φίλων καὶ συνεργατῶν τοῦ Περδίκκου, ὧν κυριώτατος αὐτὸς δὴ ὁ Εὐμένης. Πρὸς τοῦτο δ' ἐπετράπη εἰς αὐτὸν πλὴν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ σατραπείας ἡ ἀρχιστρατηγία τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῶν βασιλέων. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὁ Ἀντίγονος περιεβάλλετο δύναμιν μεγάλην, σχεδὸν ἀνωτέραν τῆς τοῦ Ἀντιπάτρου. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀντίπατρος, θέλων νὰ ἔχῃ παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ οἱονεὶ ἀσφαλῆ ἐπιτηρητὴν, διώρισε χιλίαρχον τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ υἱὸν Κάσσανδρον.

Ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ σύνοδον, ἀλλὰ μετά τινας μῆνας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑπομένου ἔτους 320 π. Χ. Διαχειμάσας ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίᾳ, τότε μόνον διέβη εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτε ἐπείσθη, ὅτι ἠδύνατο νὰ εἶνε ἥσυχος περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἀντιγόνου, ἣν κατήγγελλεν εἰς αὐτὸν ὁ υἱὸς Κάσσανδρος ὡς ὕποπτον. Ὁ Ἀντίπατρος συνεφώνησε μετὰ τοῦ πρὸς αὐτὸν σπεύσαντος Ἀντιγόνου νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν τοὺς βασιλεῖς καὶ τὴν Ῥωξάνην ὡς καὶ τὸν ὑπὸ τὸν Περδίκκαν προϋπηρετήσαντα στρατόν. Ἀντὶ δὲ τῶν στρατιωτῶν, οὓς παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ἐπιμελητὴς, ἀφῆκεν εἰς τὸν σατράπην τῆς Φρυγίας περὶ τοὺς ὀκτακισχιλίους καὶ πεντακοσίους πεζοὺς ἐκ τοῦ στρατοῦ, ὃν εἶχεν ἀγάγει ἐξ Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐναντίον τοῦ Περδίκκου καὶ τοῦ Εὐμένους.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ εἶχε καταφανῆ, ὁπόσον δύσκολος ἦτο ἡ ἐκνίκησις τοῦ Εὐμένους παρ' ὅλην τὴν διάσπασιν τῶν οἰκείων τοῦ Περδίκκου, ἥτις ἐστέρει τὸν Καρδιανὸν ἐπικουριῶν ἀξίων λόγου. Καθ' ὅλον τὸ θέρος τοῦ 321 π. Χ. ὁ Εὐμένης διέτρεχε μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ὡς κύριος τὰς δυτικὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ διεχείμασεν ἐν Φρυγίᾳ, παρασκευαζόμενος διὰ τὸν πόλεμον, ὅστις ἔμελλεν ἀναποφεύκτως νὰ ἐκραγῇ ἅμα τῷ ἔαρι. Ὅτε δ' ἐπλησίαζε τὸ ἔαρ, ὁ Εὐμένης, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Φρυγίας, ἐτράπη εἰς τὴν Καππαδοκίαν. Ἐκεῖ δὲ ἠκολούθησεν αὐτὸν ὁ Ἀντίγονος μετὰ τῆς στρατιᾶς του. Καὶ ἦτο μὲν αὕτη ὀλιγαριθμοτέρα τῆς τοῦ Εὐμένους, ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ Ἀντίγονος, ὅστις διεκρίνετο ἄλλως διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ πρὸς τοὺς κινδύνους τόλμην, ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ τὸν ἐχθρόν. Μεγάλως δὲ συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἡ μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν αὐτομολία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Εὐμένους, ὅστις κατ' αὐτὴν τὴν μάχην ἔφυγε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων πρὸς τὸν Ἀντίγονον. Ἡ ἧττα τοῦ Εὐμένους ὑπῆρξε δεινή. Ἀλλ' ἡ δραστηριότης, δεξιότης καὶ τόλμη τοῦ ἡττηθέντος ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε, καίπερ μετὰ τὴν μάχην ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου διωκόμενος, οὐ μόνον τὸν αὐτόμολον Ἀπολλωνίδην ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ καὶ θανατώσῃ διὰ τὴν προδοσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης κατώρθωσε νὰ ἐπιστρέψῃ, διαφυγὼν τὸν ἐχθρόν, καὶ ὀχυρωθεὶς ἐν αὐτῷ νὰ θάψῃ κατὰ τὰ νόμιμα τοὺς νεκρούς, ἀνερχομένους εἰς ὀκτακισχιλίους.

Μετὰ τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ ἧτταν αὐτοῦ ὁ Εὐμένης ἀπεφάσισε νὰποσυρθῇ εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ὅπου ἤλπιζε νὰ εὕρῃ συμμάχους. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος, ὅστις ἐδέσποζεν ἤδη σχεδὸν ἁπάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἠδυνήθη νὰ κλείσῃ πᾶσαν δίοδον, οὕτως ὥστε ὁ Εὐμένης στενοχωρηθεὶς δεινῶς δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ. Ἦτο δὲ καὶ ἄλλως ἐπισφαλὴς ἡ θέσις αὐτοῦ, διότι ἔβλεπε καθ' ἑκάστην ἐλαττουμένους τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, ὧν πολλοί, βλέποντες τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ἀντιγόνου, ηὐτομόλουν πρὸς αὐτόν. Ἐν τοιαύτῃ θέσει εὑρισκόμενος, ἀπέλυσε τοὺς ὑπολειπομένους τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ κατέφυγε μετὰ πεντακοσίων μόνον ἱππέων καὶ διακοσίων ὁπλιτῶν εἰς τὰ Νῶρα, χωρίον ὀχυρώτατον, κείμενον ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Λυκαονίας. Ἀνεβίβασε δὲ εἰς τὸ δυσάλωτον τοῦτο φρούριον τὰ πρὸς ἄμυναν ἀναγκαῖα καὶ τρόφιμα πάμπολλα, δυνάμενα νὰ ἐπαρκέσωσι διὰ πολυετῆ πολιορκίαν, ἀποφασίσας νὰ ὑποστῇ τὸν μέχρις ἐσχάτων ἀγῶνα.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀντίγονος, καίπερ ὢν πανίσχυρος καὶ ἀποβλέπων

ἤδη εἰς τὴν ὑψίστην ἀρχὴν, ἀνελογίζετο, ὅτι μεγάλως ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰ ὑπερήφανα αὐτοῦ γέδια ἡ μετὰ τοῦ Εὐμένους συνδιαλλαγή. Πρὶν ἢ λοιπὸν ἐπιληφθῇ τῆς πολιορκίας τοῦ κρησφυγέτου τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πολεμίου, ἠθέλησεν ὁ Ἀντίγονος νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔπεισε τὸν Εὐμένη νὰ καταβῇ ἐκ τοῦ φρουρίου, ἀφ' οὗ πρότερον ἔστειλε κατ' ἀπαίτησιν αὐτοῦ ὅμηρον εἰς Νῶρα τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ἀνεψιόν. Ἀλλὰ παρ' ὅλην τὴν φιλίαν καὶ οἰκειότητα, μεθ' ἧς ἠσπάσθησαν ἀλλήλους οἱ δύο στρατηγοὶ ὡς παλαιοὶ συναγωνισταὶ, αἱ διαπραγματεύσεις ἀπέτυχον, τοῦ Εὐμένους ἀξιοῦντος πλὴν ἄλλων νὰ λάβῃ πάλιν τὴν σατραπείαν αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀπεδέχετο ὁ Ἀντίγονος, ὅστις μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς συνδιαλλαγῆς, περιτειχίσας τὰ Νῶρα καὶ καταλιπὼν φρουρὰν, ἀνέζευξεν.

Οὕτως ὁ Εὐμένης εὑρίσκετο ἤδη περιεζωσμένος ἐν τῇ κρύπτῃ αὐτοῦ, ἀφ' ἧς μόνον ἔκτακτα γεγονότα καὶ εὐτυχεστέρα τις φορὰ τῶν πραγμάτων ἠδύναντο νὰ σώσωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος δὲν εἶχεν ἀκόμη καταβάλει τὰ τελευταῖα λείψανα τῶν φίλων τοῦ Περδίκκου τὰ συντεταγμένα περὶ τὸν Ἀλκέταν. Κατ' ἐκείνων λοιπὸν ἐστράφη ταχέως μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρὸς τὸν Εὐμένη συνδιαλλαγῆς, καὶ ἔφθασεν ἀκατάσχετος εἰς τὴν Πισιδίαν, τελευτῶντος ἤδη τοῦ 320 π. Χ. Οἱ περὶ τὸν Ἀλκέταν ἀνήρχοντο εἰς δεκαεξακισχιλίους ἄνδρας, ἀλλὰ πολὺ μεγαλείτερος ἦτο ὁ στρατὸς τοῦ Ἀντιγόνου, συγκροτούμενος ὑπὸ τεσσαράκοντα χιλιάδων πεζῶν, ἑπτακισχιλίων ἱππέων καὶ τριάκοντα ἐλεφάντων. Συγκροτηθείσης δὲ μάχης μεταξὺ τῶν δύο στρατιῶν, ἐνίκησεν ὁ Ἀντίγονος. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Μακεδόνων τῆς ἡττηθείσης στρατιᾶς παρεδόθησαν εἰς τὸν νικητήν. Ὁ δὲ Ἀλκέτας ἔφυγε πρὸς νότον μετὰ ἑξακισχιλίων περίπου πιστῶν Πισιδίων, ὁρκισθέντων νὰ μὴ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὸν ποτὲ, καὶ ἐκλείσθη εἰς τὴν πόλιν Τερμησσόν. Ἀλλ' ὅτε ἐνόησεν, ὅτι τινὲς τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν ἕτοιμοι νὰ παραδώσωσι διὰ προδοσίας αὐτὸν εἰς τὸν ἤδη πρὸ τῆς Τερμησσοῦ στρατοπεδευόμενον Ἀντίγονον, ηὐτοκτόνησε.

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας καὶ τὴν τελείαν διάλυσιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Περδίκκου εἶχεν ἤδη ὁ Ἀντίγονος περὶ ἑαυτὸν ἰσχυρὰν στρατιὰν ἑβδομήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, μεθ' ἧς ἠδύνατο τὰ πάντα νὰ τολμήσῃ. Ἐν ᾧ δὲ τὰ σχέδια, ὑφ' ὧν ἐκυμαίνετο ἡ φιλόδοξος ψυχή του, ἐφαίνοντο μέλλοντα νἀναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ διαβῇ ταχέως εἰς Εὐρώπην, ὅπως ἐπιχειρήσῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς ἀγῶνα, τὰ ἐν Εὐρώπῃ

πράγματα ἔλαβον νέαν περίεργον τροπήν, οὐκ ὀλίγον ἐπιδράσασαν εἰς τὴν ἐν γένει κατάστασιν.

ς΄

Ὁ θάνατος τοῦ Δημάδου καὶ τοῦ Φωκίωνος.

Μετὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἐδιχάζοντο εἴπερ ποτὲ εἰς δύο φατρίας, εἰς τὴν φρονοῦσαν φίλα ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων καὶ τὴν ἀντιμακεδονικήν. Ὡς δὲ ἀλλαχοῦ, οὕτω καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχεν ἰσχυρὰ μακεδονικὴ φατρία, εἰς ἣν ἐτάσσοντο σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ χρηστὸς Φωκίων καὶ ὁ φιλοχρήματος ῥήτωρ Δημάδης. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, καίπερ τυγχάνοντες ἡσυχίας καὶ σχετικῆς τινος εὐημερίας μετὰ τὴν ἐν ἔτει 322 π. Χ. μετατροπὴν τοῦ πολιτεύματος, ἀλλ' ἐπεθύμουν ὅμως τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἐν Μουνιχίᾳ μακεδονικῆς φρουρᾶς. Παρεκάλεσαν λοιπὸν τὸν Φωκίωνα νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ὅπως διαβιβάσῃ εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τῆς βασιλείας τὴν τοιαύτην εὐχὴν τῶν Ἀθηναίων. Τούτου δὲ μὴ ἀποδεχθέντος τὴν ἐντολήν, ἀνέλαβε πρόθυμος τὴν πρεσβείαν ὁ Δημάδης, ὅστις μετέβη εἰς τὴν Μακεδονίαν, τελευτῶντος τοῦ 320 π. Χ., μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ. Ἀλλ' ἂν ὁ Δημάδης ἐλησμονει τὴν ἀλλοπρόσαλλον ἑαυτοῦ διαγωγήν, δὲν ἦτο ἀμνησίκακος ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις κατεῖχεν ἐπιστολὴν τοῦ Δημάδου πρὸς τὸν Περδίκκαν, προδίδουσαν τὰς ἐναντίον τοῦ Ἀντιπάτρου μηχανορραφίας τοῦ Ἀθηναίου ῥήτορος, καθ' ὃν χρόνον ὁ Περδίκκας, ἐν τῷ κολοφῶνι τῆς δυνάμεως εὑρισκόμενος, ἐφαίνετο μέλλων νὰ ὑπερισχύσῃ τοῦ Ἀντιπάτρου. Προσελθόντα λοιπὸν προσέταξεν ὁ Ἀντίπατρος νὰ συλλάβωσι τὸν Δημάδην μετὰ τοῦ υἱοῦ. Κελεύοντος δὲ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἐπιμελητοῦ, τοῦ Κασσάνδρου, πρῶτον μὲν ἐσφάγη ἐγγύτατα τοῦ πατρὸς ὁ υἱός, οὗ τὸ αἷμα ἀναπηδῆσαν κατέβρεξε τοὺς πατρικοὺς κόλπους, εἶτα δ' ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Δημάδης ἐν μέσῳ λοιδοριῶν καὶ ὕβρεων περὶ τῆς προδοσίας αὐτοῦ καὶ ἀχαριστίας.

Μετὰ βραχὺν χρόνον, ἀρχομένου τοῦ 319 π. Χ., ἀπέθνησκεν ὁ Ἀντίπατρος, ἄγων σχεδὸν τὸ ὀγδοηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος. Ἀποθνήσκων δὲ ἀνέθηκε τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοκράτορος ἐπιμελητείας καὶ στρατηγίας εἰς τὸν πρεσβύτατον τῶν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατευσαμένων, τὸν Πολυσπέρχοντα, ὅστις καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν πρὸς μεγάλην θλῖψιν καὶ ὀργὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου, τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις ἔβλεπεν

ἑαυτὸν παραγκωνισθέντα. Ὁ Κάσσανδρος, ὅστις κατὰ τὸν τελευταῖον χρόνον εἶχεν αὐτὸς εἰς τὰς χεῖρας τὴν πᾶσαν δύναμιν ἀντὶ τοῦ ἀσθενοῦντος πατρὸς, οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ, ὅτι εἰς ἄλλον πλὴν ἑαυτοῦ ἔμελλε νὰ περιέλθῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἡ ἐπιμελητεία, ἣν κατ' οὐσίαν εἶχεν ἤδη ζῶντος ἐκείνου. Καὶ ὅμως ἤδη συμφώνως πρὸς τὰς τελευταίας θελήσεις τοῦ Ἀντιπάτρου ἐπιμελητὴς μὲν ἦτο ὁ Πολυσπέρχων, ἐκεῖνος δὲ μόνον χιλίαρχος, δευτερεύων κατὰ τὴν ἐξουσίαν. Ὁ Κάσσανδρος χολωθεὶς ἀπεφάσισε νὰ τολμήσῃ τὰ πάντα, στηριζόμενος εἰς τὴν φιλίαν τῶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐν Ἑλλάδι ἐγκαθιδρυμένων ὀλιγαρχικῶν καὶ προσεταιριζόμενος τὴν συμμαχίαν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Πτολεμαίου. Πράγματι δὲ ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιπάτρου εἶχεν ἤδη διαβῇ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἐν ᾧ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι διέτρεχον τὰς ἑλληνίδας πόλεις, ἐνεργοῦντες ἐναντίον τοῦ Πολυσπέρχοντος, καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Νακάνωρ κατώρθονε νὰ παραλάβῃ παρὰ τοῦ Μενύλλου τὴν Μουνιχίαν.

Ἅμα μαθὼν ταῦτα ὁ Πολυσπέρχων ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ πάνθ' ὅσα ἐνόμιζε δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς δυνάμεως, ἣν ἦτο πιθανόν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποκτήσῃ ὁ Κάσσανδρος. Καὶ δὴ, συνεδρεύσας μετὰ τῶν φίλων, ἐκάλεσε τὴν Ὀλυμπιάδα, ἥτις ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν διέμενεν ἐν Ἠπείρῳ, εὑρισκομένη ἐν διηνεκεῖ διχονοίᾳ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης. Ἀλλὰ πλὴν τῆς προσκλήσεως ταύτης τὸ ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος συγκληθὲν συνέδριον τῶν φίλων καὶ ὁμοφρόνων αὐτοῦ προέβη καὶ εἰς δύο ἄλλα γενναῖα μέτρα, τὴν μετὰ τοῦ Εὐμένους ὑπὲρ τῆς βασιλείας καὶ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Ἀσίᾳ σύμπραξιν καὶ τὴν διὰ κηρύγματος εἰς τὰς ἑλληνίδας πόλεις ἀπόδοσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀναστύλωσιν ἐν αὐταῖς τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου καταλυθέντος δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Οἱ ἀπὸ τῶν ἑλληνίδων πόλεων παρόντες ἐν Πέλλᾳ πρεσβευταὶ προσκληθέντες παρέλαβον παρὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος τὸ διάταγμα, δι' οὗ ὁ Ἀρριδαῖος ἀπένεμεν εἰς τὰς πόλεις τὴν εἰρήνην. Κατὰ τὸ δόγμα τοῦτο προεκηρύσσετο ἡ εἰς τὰς πατρίδας κάθοδος τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων. Οἱ φυγάδες ἠδύναντο νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἀνακτῶντες τὰ πατρῷα κτήματα καὶ τὰ πολιτικὰ ἑαυτῶν δικαιώματα ἄνευ οἱουδήποτε κινδύνου, πλὴν τῶν ἐξορισθέντων ἐπὶ φόνῳ ἢ ἀσεβείᾳ κατὰ τοὺς καθεστῶτας ἐν ταῖς

πόλεσι νόμους. Οἱ ἔχοντες παράπονα περὶ μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἢ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκλήθησαν ὅπως ἐπανορθωθῇ ἡ γενομένη μεταβολὴ καὶ ἐπέλθῃ ἡ ἀναγκαία πρὸς τὴν ἐν Πέλλῃ αὐλὴν συνδιαλλαγή. Εἰδικῶς δὲ ἀνέφερε τὸ βασιλικὸν διάγραμμα περὶ τῶν Ἀθηναίων, ὅτι εἰς αὐτοὺς τὰ μὲν ἄλλα θὰ μένωσιν ὡς ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, οἱ δὲ Ὠρώπιοι θὰ ἐξακολουθῶσι μένοντες ἀνεξάρτητοι, ἀλλὰ θὰ δοθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ Σάμος.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑποσχέσεων τοῦ διατάγματος, ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν ταῖς πόλεσιν, ἡ εἰς τὰς πατρίδας ἐπιστροφὴ τῶν φυγάδων ἦτο φυσικὸν νὰ προκαλέσωσι μεγάλας ταραχὰς ἐν Ἑλλάδι. Αὐτὸς ὁ Πολυσπέρχων ἔγραφεν εἰς τοὺς Ἀργείους καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, παρακινῶν νὰ καταδιώξωσι τοὺς ἐπὶ Ἀντιπάτρου προστάτας τῶν κοινῶν. Ἡ ἐξορία αὐτῶν, ἡ εἰς θάνατον καταδίκη, ἡ δήμευσις τῆς περιουσίας αὐτῶν, πᾶσα τέλος τοιαύτη ταπείνωσις ἐθεωρεῖτο θεμιτή, ἂν μόνον παρεκωλύετο ἡ ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν ὑποστήριξις τοῦ Κασσάνδρου. Ἐννοεῖται δέ, ὅτι τοιαῦται αὐθαιρεσίαι ἐξηρέθιζον τὰ πλήθη εἰς σκηνὰς ὠμὰς καὶ ἀπανθρώπους, ὧν θλιβερωτάτην εἰκόνα παρέσχε κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ κατάληψις τῆς Μουνιχίας ὑπὸ τοῦ Νικάνορος, ὃν εἶχεν ἀποστείλει ὁ Κάσσανδρος πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντιπάτρου, ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀφορμὴν νὰ δυσαρεστηθῶσι κατὰ τοῦ Φωκίωνος ὡς δῆθεν ὄντος ἐν γνώσει τῶν τεκταινομένων καὶ μὴ παρακωλύσαντος ἐνέργειαν, δι' ἧς ἡ πόλις ἐξησθένει ἔτι μᾶλλον καὶ ἐνεπλέκετο εἰς τὸν στρόβιλον τῶν φατριῶν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἠγανάκτησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτε ὁ Νικάνωρ, οὗ ἦσαν προφανεῖς αἱ φιλικαὶ σχέσεις μετὰ τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ, παρ' οὗ ἐτύγχανεν ὁτὲ μὲν προστασίας, ὁτὲ δὲ ἀνοχῆς, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι ἀντὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μουνιχίας, ἣν ἐθεώρουν ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα τοῦ βασιλικοῦ διαγράμματος, ἔβλεπον τοὺς φίλους τοῦ Κασσάνδρου περιζωννύοντας ἐκ τοῦ πλησίον καὶ σφιγκτότερον τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς ἐνστάσεις τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὴν πρεσβείαν αὐτῶν, ἧς μετέσχεν ἤδη καὶ αὐτὸς ὁ Φωκίων, ἀντέταξεν ὁ Νικάνωρ εἰρωνικὴν περιφρόνησιν, παραπέμπων αὐτοὺς εἰς τὸν Κάσσανδρον, τοῦ ὁποίου ἐκήρυσσεν ἑαυτὸν ἁπλοῦν φρούραρχον. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ φρούραρχος τοῦ Κασσάνδρου ἐξήγειρε διὰ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Ἀθηναίων, ἀπελπιζομένων

περὶ τῆς δι' αὐτοῦ ἀπελευθερώσεως τῆς Μουνιχίας, ἀγαθὰ ἠγγέλλοντο παρὰ τῆς βασιλικῆς φατρίας, ἣν ἐφαντάζοντο μέλλουσαν νὰ ἐκτελέσῃ πιστῶς τὰ προκηρυχθέντα διὰ τοῦ διαγράμματος τοῦ Ἀρριδαίου. Ἐν ᾧ στρατιὰ ὑπὸ τὸν Πολυσπέρχοντα εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἐπιμελητοῦ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἤδη πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, ἐπιστολὴ αὐτῆς τῆς Ὀλυμπιάδος πρὸς τὸν Νικάνορα παρεκίνει αὐτὸν νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν Μουνιχίαν καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ἀλλ' ὁ μὲν Νικάνωρ οὐδεμιᾶς ἠξίου προσοχῆς τὰ ἐντελλόμενα ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀλέξανδρος προεχώρει ὡς πρόδρομος τοῦ πατρὸς Πολυσπέρχοντος. Ὁ Φωκίων μετὰ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ ἔσπευσαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου, θέλοντες νὰ πείσωσιν αὐτὸν, ὅπως πρὸς ἀποφυγὴν πάσης μελλούσης ἀνησυχίας καταλάβῃ αὐτὸς διὰ τῶν στρατευμάτων του τοὺς λιμένας καὶ κρατήσῃ αὐτοὺς μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἐκνικήσεως τοῦ Κασσάνδρου. Οἱ Ἀθηναῖοι, φοβηθέντες ἐκ τῆς συνεννοήσεως ταύτης τῶν ὀλιγαρχικῶν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυσπέρχοντος, εἰς ἣν ἐπηκολούθησαν μυστικαὶ διαπραγματεύσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν Νικάνορα, συνῆλθον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ, καταλύσαντες τὰς ὑπαρχούσας ἀρχὰς, ἐξέλεξαν νέους στρατηγούς. Ὁ Φωκίων καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ οἱ διοικήσαντες τὰ τῆς πόλεως κατὰ τὸ πολίτευμα τὸ ἐγκαθιδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου οὐ μόνον ἐπαύθησαν τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ κατηγορήθησαν ὡς προδόται τῆς πατρίδος. Τινὲς τῶν καταγγελθέντων ἐζήτουν νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς. Ὁ δὲ Φωκίων μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς κατέφυγε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, παρ' αὐτοῦ δὲ παρεπέμφθη μετὰ συστάσεως εὐνοίας πρὸς τὸν πατέρα Πολυσπέρχοντα, ὅστις ἤδη εὑρίσκετο ἐστρατοπεδευμένος περὶ τὰς Φαρύγας, κώμην τῆς Λοκρίδος, κειμένην κατὰ τὴν σημερινὴν Βουδουνίτζαν.

Ἡ εἴδησις τῆς πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα μεταβάσεως τοῦ Φωκίωνος καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τοῦ Ἀλεξάνδρου κατετάραξε τοὺς Ἀθηναίους, φοβηθέντας, ὅτι ὁ Πολυσπέρχων ἔμελλε νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἔκπτωτον στρατηγὸν ὡς ὄργανον πρὸς κατάληψιν τοῦ Πειραιῶς, λιμένος ἐπιτηδειοτάτου πρὸς τὰς ἐν τοῖς πολέμοις χρείας. Καὶ ἀληθῶς φαίνεται, ὅτι τοιαύτην πρόθεσιν εἶχε τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Πολυσπέρχων, ἀλλ' ἔπειτα ἀπέστη αὐτῆς, αἰσχυνόμενος νὰ πράξῃ ἐναντία πρὸς τὸ ὑφ' ἑαυτοῦ συνταχθὲν βασιλικὸν διάγραμμα, ἐν ᾧ ἐκηρύσσετο ἡ ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων, περὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐγίνετο ἴδιος λόγος καὶ ἐλαμβάνετο μέριμνα χωριστή. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ ἀνιδρυθεῖσα τῶν

Αθηναίων δημοκρατία, εἰς ἣν μετὰ τῶν κατελθόντων φυγάδων εἰσεχώρησαν καὶ νέα στοιχεῖα ἀνησυχίας καὶ ἀντιδράσεως ἐναντίον τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἐθεώρησε καλὸν νὰ προλάβῃ πᾶσαν μετὰ τοῦ Φωκίωνος συνεννόησιν τοῦ Πολυσπέρχοντος, στέλλουσα πρεσβείαν, καταγγέλλουσαν αὐτὸν καὶ ζητοῦσαν τὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους παράδοσιν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὸν φίλων.

Πολυθόρυβος ἀπέβη ἡ ἐν Φαρύγαις ἐνώπιον τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τοῦ βασιλέως Ἀρριδαίου, καθημένου ὑπὸ χρυσοῦν οὐρανίσκον, ἀντιλογία τῶν περὶ τὸν Ἀγνωνίδην πρέσβεων τῶν Ἀθηναίων, κατηγορούντων τοὺς περὶ τὸν Φωκίωνα, καὶ τούτων, ζητούντων διὰ παντὸς τρόπου νὰ ὑπεκφύγωσι τὴν κατηγορίαν. Διακούσας δὲ ὁ Πολυσπέρχων τῶν ῥητόρων, εἰς μὲν τοὺς πρέσβεις τοῦ δήμου ἔδωκε φιλανθρώπους καὶ εὐνοϊκὰς ἀποκρίσεις, τὸν δὲ Φωκίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ προσέταξε νὰ συλλάβωσι, καὶ ἀπέστειλε δεσμίους εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἀποφασισθῇ ἡ τύχη αὐτῶν παρὰ τῶν πολιτῶν.

Ἔκνομος καὶ ἐν σπουδῇ ἔγεινεν ἡ συνέλευσις τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ἀνέλαβε τὴν περὶ τοῦ Φωκίωνος καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ κρίσιν καὶ ἀπόφασιν. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ συζητηθῇ ἡ παρουσιασθεῖσα εἰσαγγελία ἐνώπιον τῶν ἡλιαστῶν, εἰσήχθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἐκκλησίαν ἀσύντακτον καὶ ἀτάσθαλον, ἐμπεριέχουσαν πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀναρχίας, ἅτινα εἰσέρρευσαν εἰς τὴν πόλιν σὺν τῇ καταργήσει τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος τῶν ἐννεακισχιλίων. Ἐν τοιαύτῃ ἐκκλησίᾳ, ἀφ' ἧς δὲν ἔλειπον οὔτε οἱ δοῦλοι, οὔτε οἱ ξένοι, ἡ δικαιοσύνη ἔπτησσε δειλὴ καὶ ἐπτοημένη. Τὸ ἐν αὐτῇ ἐπικρατοῦν αἴσθημα ἦτο φιλέκδικον μῖσος, ἡ δ' ἐκφανεστάτη ἐκδήλωσις τῶν ἐνδομυχούντων αἰσθημάτων ἡ βοὴ ἀνθρώπων ἐχόντων καὶ πάλιν παρ' ἐλπίδα εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὴν δύναμιν νὰ καταδικάσωσι τὸν χθὲς καὶ πρώην στερήσαντα αὐτοὺς τῆς αὐτονομίας. Εἰς μάτην ἀπελογεῖτο ὁ Φωκίων. Ὁ ὄχλος καταβοῶν ἐκώλυε τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νὰ κουσθῇ. Ἀσθενὴς ἔφθανεν ὁ λόγος αὐτοῦ μόλις που μέχρι τῶν πλησίον καθημένων· οἱ δὲ μακρότερον ἱστάμενοι διὰ τὸ μέγεθος τῆς κραυγῆς τῶν θορυβούντων οὐδὲν μὲν ἤκουον, ἔβλεπον δὲ μόνον τὴν κίνησιν τοῦ σώματος τοῦ ἀπολογουμένου, καὶ ἐνόουν ἐξ αὐτῆς, ὅτι ὁ δημηγορῶν ὑφίστατο ἐπώδυνον ἀγῶνα ὅπως διασώσῃ τὴν κινδυνεύουσαν ζωήν του. Ἀλλ' ὁ Φωκίων δὲν ἤργησε νὰ πεισθῇ, ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ἦσαν μάταιοι καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον σωτηρία. Ἐννοήσας δὲ τοῦτο, ἀνεβόησεν, ὅτι ἀποδέχεται μὲν ὡς δι-

καίαν δι' ἑαυτὸν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκει διὰ τίνα λόγον θέλουσι νὰ φονεύσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καίπερ οὐδὲν ἄδικον πράξαντας, καὶ παρεκάλεσε νὰ καταδικάσωσι μὲν αὐτὸν, νὰ φεισθῶσι δὲ τῶν φίλων. Ἀλλ' ἐν ὁρμῇ καὶ βίᾳ τὸ πλῆθος δὲν ἤθελε νἀκροασθῇ τῶν ὑπεραπολογουμένων, οὐδὲ τῶν συνηγόρων αὐτῶν. Τέλος δ' ὑπεβλήθη ψήφισμα τοῦ Ἀγνωνίδου περὶ τῆς διὰ χειροτονίας ἀποφάσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Τὸ ψήφισμα ἔγεινε δεκτὸν, καὶ κατ' αὐτὸ δι' ἀναστάσεως παμψηφεὶ κατεδικάσθησαν οἱ κατηγορούμενοι εἰς θάνατον ὡς παραίτιοι γεγενημένοι μετὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον τῆς τε δουλείας τῇ πατρίδι καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ δήμου καὶ τῶν νόμων. Ἦσαν δὲ οἱ καταδικασθέντες ὁ Φωκίων, ὁ Νικοκλῆς, ὁ Θούδιππος, ὁ Ἡγήμων καὶ ὁ Πυθοκλῆς, πλὴν δ' αὐτῶν Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ὁ Καλλιμέδων, ὁ Χαρικλῆς καὶ τινες ἄλλοι, οἵτινες εἶχον φύγει πρὸ τῆς δίκης.

Ὁ Φωκίων μετὰ τῶν τεσσάρων ἐν Ἀθήναις παρόντων συγκαταδίκων αὐτοῦ ἤχθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἐν ἀταραξίᾳ ψυχῆς ὑπομένων τὰς ὕβρεις καὶ τὰς λοιδορίας τοῦ ἀκολουθοῦντος πλήθους. Τῇ δὲ 10 Μαίου 318 π. Χ. ἔπιον οἱ δεσμῶται ἐν τῇ εἱρκτῇ τὸ κώνειον, τοῦ Φωκίωνος μηνύσαντος, ὡς λέγεται, κατὰ τὴν ὑστάτην ὥραν πρὸς τὸν υἱὸν Φῶκον ὡς τελευταίαν παραγγελίαν νὰ μὴ μνησικακήσῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐστεφανωμένοι ἦγον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν οἱ ἱππεῖς πομπὴν εἰς τὸν Δία· ἀλλ' ὅτε διήρχοντο ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, ἐν ᾧ ἀπέθνησκε μετὰ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ ὁ γηραιὸς στρατηγὸς, οἱ μὲν αὐτῶν κατεβίβασαν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοὺς στεφάνους, οἱ δὲ ἀπέβλεψαν δεδακρυμένοι πρὸς τὰς θύρας τῆς εἱρκτῆς.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὸν φόνον τοῦ Φωκίωνος, ἀλλ' ἐξώρισαν καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς. Ὁ νεκρὸς τοῦ στρατηγοῦ ἐκάη πέραν τῆς Ἐλευσῖνος. Γυνὴ δὲ Μεγαρὶς παροῦσα μετὰ τῶν θεραπαινίδων ἐτέλεσε τὰ νόμιμα ἐπὶ τῇ ταφῇ, καὶ παραλαβοῦσα τὰ ὀστᾶ νύκτωρ κατώρυξεν αὐτὰ παρὰ τὴν ἑστίαν τοῦ οἴκου της, εἰποῦσα· «εἰς σὲ, ὦ φίλη ἑστία, παραδίδω ὡς παρακαταθήκην τὰ λείψανα ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ· σὺ δὲ ἀπόδος αὐτὰ εἰς τοὺς πατρῴους τάφους, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι σωφρονήσωσιν».

Οἱ Ἀθηναῖοι σωφρονήσαντες ἔστησαν τοῦ Φωκίωνος ἀνδριάντα χαλκοῦν, καὶ ἔθαψαν τὰ ὀστᾶ δαπάνῃ δημοσίᾳ, διὰ χειροτονίας καταδικάσαντες εἰς θάνατον τὸν κατήγορον τοῦ στρατηγοῦ Ἀγνωνίδην.

η΄

Ὁ ὄλεθρος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου.

Ὁ θάνατος τοῦ Φωκίωνος καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ὀλιγαρχικῶν δὲν συνετέλεσεν εἰς ὁριστικὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατικῆς φατρίας ἐν Ἀθήναις, οὐδ' εἰς ἐπικράτησιν τοῦ Πολυσπέρχοντος ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀθηνᾶς. Μετὰ βραχὺν χρόνον ἄφοβος παρουσιάζετο πρὸ τοῦ Πειραιῶς ὁ Κάσσανδρος μετὰ τριάκοντα πέντε πλοίων, ἄγων τετρακισχιλίους ὁπλίτας, οὓς εἶχε λάβει παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Νικάνωρ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν Πειραιᾶ, περιορισθεὶς εἰς τὴν Μουνιχίαν. Τοῦτο μαθὼν ἔσπευσεν ὁ Πολυσπέρχων ἐκ τῆς Φωκίδος μετὰ εἰκοσιπέντε χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἑξήκοντα πέντε ἐλεφάντων, καὶ ἤρχισε νὰ πολιορκῇ τὸν Πειραιᾶ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πολιορκία παρεξετείνετο εἰς μῆκος, ἀφῆκε μικρὸν μέρος τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως ἀντιδράσῃ ἐν ταῖς πόλεσι τῆς χερσονήσου κατὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν, τῶν φίλων τοῦ Κασσάνδρου, φέρων εὔσχημον πρόσχημα τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ βασιλικοῦ διαγράμματος, δι' οὗ ἐκηρύσσετο τῶν πόλεων ἡ ἐλευθερία. Συγκαλέσας δὲ συνέδρους ἐκ τῶν πόλεων, διελέχθη μετ' αὐτῶν περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν συμμαχίας, καὶ ἐξέπεμψεν εἰς τὰς πόλεις πρεσβευτάς, προστάττων τοὺς μὲν ἄρχοντας τοὺς ἐπὶ Ἀντιπάτρου ἐγκαθιδρυθέντας νὰ θανατώσωσι, νὰ ἀποδώσωσι δὲ τὴν αὐτονομίαν εἰς τοὺς δήμους.

Αἱ πόλεις ὑπήκουον εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ Πολυσπέρχοντος, καὶ ἡ Πελοπόννησος ἐπληρώθη πᾶσα φυγάδων, οὐκ ὀλίγοι δὲ ἦσαν οἱ φονευόμενοι φίλοι τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ταύτης ἀνὰ τὴν χερσόνησον ἐπικρατήσεως τῶν φίλων καὶ συμμάχων τοῦ νέου ἐπιμελητοῦ μόνη ἡ Μεγάλη πόλις διετήρει πιστὴν τὴν πρὸς τὸν Κάσσανδρον φιλίαν. Ὁ Πολυσπέρχων ἐπελήφθη δραστηρίως τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως, ἣν γενναίως καὶ διὰ πάσης δυνάμεως ὑπερήσπιζον οἱ Μεγαλοπολῖται, ἀντιτάσσοντες εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἐπιμελητοῦ δεκαπεντακισχιλίους ἐν ὅλῳ μαχίμους πολίτας καὶ ξένους καὶ δούλους ὑπὸ τὴν νοήμονα διεύθυνσιν τοῦ Δάμιδος, ὅστις εἶχεν ὑπηρετήσει ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον ἐν Ἀσίᾳ. Ἡ καρτερία δὲ αὕτη τῶν πολιορκουμένων καὶ ἡ διὰ στρατηγήματος τοῦ Δάμιδος ἀποτυχία τῆς διὰ τοῦ γενομένου μεγάλου ῥήγματος τοῦ τείχους ἐπιχειρηθείσης ἐφόδου τῶν ἐλεφάντων εἰς τὴν πόλιν ἠνάγκασε τὸν Πολυσπέρχοντα νὰ καταλίπῃ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς

Μεγάλης πόλεως μέρος τῆς δυνάμεως καὶ νὰ σπεύσῃ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἐκάλουν αὐτὸν νέοι κίνδυνοι.

Ὁ Πολυσπέρχων ἠναγκάζετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεγάλης πόλεως ἐκ φόβου πρὸς τὸν Ἀντίγονον, οὗ ἠπειλεῖτο ἡ εἰς τὴν Εὐρώπην διάβασις ἐκ τῆς Ἀσίας. Ὅπως δὲ ἀποφύγῃ τὸν τοιοῦτον κίνδυνον, ἔσπευσεν ὁ ἐπιμελητὴς νἀποστείλῃ πάντα τὸν μακεδονικὸν στόλον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τὸν Κλεῖτον, προστάξας αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὰς πόλεις τῆς Προποντίδος. Ὁ Κλεῖτος σπεύσας εἶχεν ἤδη κυριεύσει ἱκανὰς τῶν πόλεων καὶ ὥρμει ἤδη πλησίον τοῦ Βυζαντίου, ὅτε ἔφθασεν ὁ στόλος, ὃν ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ ἀπόπλου τοῦ Κλείτου ἔστειλεν ἐκ Πειραιῶς ὁ Κάσσανδρος ὑπὸ τὸν Νικάνορα εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ δὲ Νικάνωρ, καίπερ ἡττηθεὶς τὸ πρῶτον, κατώρθωσεν ἔπειτα διὰ τῆς γενναίας ἐνεργείας τοῦ Ἀντιγόνου νὰ καταστρέψῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν στόλον τοῦ Κλείτου.

Ἡ ἐν Ἑλλησπόντῳ ἀποτυχία τοῦ ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἐκπεμφθέντος στόλου δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιφέρῃ ὡς ἀντίκτυπον τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐξασθένησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ἐπιμελητοῦ. Παρὰ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐπαγγελίας αἱ ἑλληνίδες πόλεις, βλέπουσαι τὴν πρὸ τῆς Μεγάλης πόλεως ἀποτυχίαν καὶ τὴν ὁσημέραι προβαίνουσαν ἀδυναμίαν αὐτοῦ, μεθίσταντο πρὸς τὸν Κάσσανδρον. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς μάτην ἀναμείναντες τὴν διὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἀπελευθέρωσιν, ἀπ' ἐναντίας δὲ ἰδόντες τοὺς περὶ τὸν Κάσσανδρον καταλαβόντας πλὴν τῆς Μουνιχίας καὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ αὐτὴν τὴν Σαλαμῖνα, προσεχώρησαν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιπάτρου. Τέλος δὲ συνεφωνήθη μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Κασσάνδρου εἰρήνη, καθ' ἣν ὁ Κάσσανδρος ἔμελλε νὰ κρατῇ κατὰ τὸ παρὸν ἀκόμη τὴν Μουνιχίαν καὶ τὸ πρὸς τὰ βοιωτικὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς κείμενον φρούριον Πάνακτον μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα πολέμου, ἡ Σαλαμὶς ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς πόλεως, ἐν δὲ τῇ πόλει περιωρίζετο τὸ δικαίωμα τῆς εἰς τὴν πολιτείαν συμμετοχῆς εἰς τοὺς ἔχοντας τοὐλάχιστον χιλίων δραχμῶν περιουσίαν. Ὡρίσθη δὲ ὅπως ἄρχῃ τῆς πόλεως *ἐπιστάτης*, ἐκλεγόμενος μὲν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐπικυρούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξελέχθη Δημήτριος ὁ υἱὸς τοῦ Φανοστράτου ὁ ἐκ τοῦ Φαλήρου ὅθεν κατήγετο ἐπικαλούμενος Φαληρεύς.

Αἱ ἀποτυχίαι τοῦ Πολυσπέρχοντος δὲν ἐνίσχυον μόνον τὸν Κάσσανδρον, ἀλλὰ παρεῖχον θάρρος καὶ εἰς τὴν φιλόδοξον σύζυγον Φιλίππου τοῦ

Ἀρριδαίου, τὴν Εὐρυδίκην, ἥτις ἐμελέτα μεγάλα ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ τοῦ ἀνδρὸς, βυσσοδομοῦσα τὸν ὄλεθρον τοῦ υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης, τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ πάντων τῶν μελῶν τοῦ οἴκου Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Τὴν Εὐρυδίκην εἶχεν ἐξερεθίσει ἡ ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἀποφασισθεῖσα ἐκ τῆς Ἠπείρου ἀνάκλησις τῆς Ὀλυμπιάδος, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχε καταφύγει καὶ ἡ Ῥωξάνη μετὰ τοῦ μικροῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ βασιλέως. Διὰ τῶν οἰκογενειακῶν τούτων ἐρίδων ὁ βασίλειος τῆς Μακεδονίας οἶκος καὶ ἡ δύναμις τῆς βασιλείας ἐχωρίζοντο εἰς δύο φατρίας, ὧν ἡ μὲν περιεφρούρει τὰ δικαιώματα τοῦ υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης, ἡ δ' ἐτάσσετο περὶ τὴν Εὐρυδίκην. Τῆς πρώτης τούτων τῶν βασιλικῶν φατριῶν κυριώτατα στηρίγματα ἦσαν ἡ Ὀλυμπιὰς καὶ ὁ Πολυσπέρχων ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὁ Εὐμένης ἐν Ἀσίᾳ, τῆς δευτέρας δὲ ἄγκυραι ἀπέβησαν ὁ Κάσσανδρος ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὁ Ἀντίγονος ἐν ταῖς ἀσιατικαῖς ἐπαρχίαις.

Μετὰ τὴν ἐν Βυζαντίῳ ἧτταν τοῦ Κλείτου καὶ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἀττικῇ εὐδοκίμησιν τοῦ Κασσάνδρου ἐφαίνετο πρὸς ὥραν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος, ἄρα καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐνισχύσεως τῆς βασιλικῆς δυνάμεως τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ σύμμαχοι τοῦ Φιλίππου Ἀρριδαίου καὶ τῆς Εὐρυδίκης ὑπερίσχυον. Ὁ Πολυσπέρχων ἠναγκάσθη, παραλαβὼν τὴν μικρὰν αὐτοῦ στρατιὰν, νὰ ποσυρθῇ εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἢ τὴν Ἤπειρον, ἐν ᾧ ὁ Κάσσανδρος ἐξηκολούθει νὰ διατρίβῃ ἐν Πελοποννήσῳ, ἀποκτῶν νέους φίλους καὶ ἐπιχειρῶν νέας κατακτήσεις. Ἀλλ' ἔπειτα ὁ Πολυσπέρχων, ἐνδυναμωθεὶς διὰ τῆς συμμαχίας τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Αἰακίδου, ἔκρινε κατάλληλον τὸν καιρὸν πρὸς κάθοδον τῆς Ὀλυμπιάδος, τῆς Ῥωξάνης καὶ τοῦ ἐξαετοῦς Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ὡδήγησε μὲν ἡ Εὐρυδίκη στρατιὰν ἐναντίον τῆς Ὀλυμπιάδος. Ἀλλ' ὅτε ἐπλησίασε μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν στρατοῦ, καὶ τὰ δύο στρατόπεδα ἀντετάχθησαν πρὸς ἄλληλα, οἱ φίλοι τῆς Εὐρυδίκης, ἐντραπέντες τὸ ἀξίωμα τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ ἀναμιμνησκόμενοι τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετέστησαν πρὸς τὴν βασιλομήτορα. Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ἔπεσε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς χεῖρας τῆς Ὀλυμπιάδος, ἡ δ' Εὐρυδίκη, φεύγουσα εἰς Ἀμφίπολιν, συνελήφθη. Τὰ παθήματα μακρῶν ἐτῶν, καθ' ἃ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τελευταίου χρόνου τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου ἔζη ἡ Ὀλυμπιὰς οἱονεὶ ἐξόριστος μακρὰν τῆς Μακεδονίας, ἡ δεινὴ ἐπὶ Ἀντιπάτρου περιφρόνησις καὶ ταλαιπωρία, ταῦτα πάντα ἐφαίνοντο νῦν παρερχόμενα ἐν μέσῳ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, μεθ' οὗ ἐγίνετο δεκτὴ παρὰ

τῶν Μακεδόνων ἡ μήτηρ τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ. Ἀλλὰ σὺν τῇ ἀποκαταστάσει εἰς τὴν προτέραν τιμὴν καὶ δύναμιν ἐξερρήγνυτο ἐν τῇ ἀκαταστάτῳ τῆς Ἠπειρώτιδος ψυχῇ ἡ ὁρμὴ τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς τιμωρίας τῶν ἀποπειραθέντων νὰντιταχθῶσι κατ' αὐτῆς. Τὸ συλληφθὲν βασιλικὸν ζεῦγος ἐρρίφθη εἰς στενὴν φυλακήν, ἐν ᾗ οἰκτρῶς ἐβασανίζετο. Ὅτε δὲ ἡ πρὸς τοὺς ἀτυχεῖς δεσμώτας βασιλικὴ ὠμότης ἤρχισε κινοῦσα τὸν ἔλεον τῶν Μακεδόνων, ὁ μὲν Φίλιππος κατὰ διαταγὴν τῆς Ὀλυμπιάδος ἐφονεύθη κεντηθεὶς ὑπὸ Θρᾳκῶν τινων διὰ τῶν βελῶν των, ἡ δ' Εὐρυδίκη, ἀπειλουμένη καὶ αὕτη ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος διὰ σκληροῦ θανάτου, προετίμησε νὰυτοκτονήσῃ, ἀνακρεμάσασα ἑαυτὴν διὰ τῆς ἰδίας ζώνης. Μετὰ δὲ τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Εὐρυδίκης ἡ Ὀλυμπιὰς ἐφόνευσε μὲν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κασσάνδρου Νικάνορα, κατέστρεψε δὲ τὸν τάφον τοῦ ἑτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰόλλα, καὶ ἀπέσφαξε κατ' ἐπιλογὴν ἑκατὸν τῶν φίλων τοῦ Κασσάνδρου ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων Μακεδόνων (317 π. Χ.).

Ὁ Κάσσανδρος, μαθὼν ταῦτα, ἐν ᾧ ἐπολιόρκει τὴν Τεγέαν, καὶ θεωρήσας ἀναγκαίαν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, ἔσπευσεν αὐτόσε, εἰ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ διέτριβεν ἤδη στρατιὰ ὑπὸ Ἀλέξανδρον τὸν υἱὸν τοῦ Πολυσπέρχοντος. Καὶ προέφθασαν μὲν νὰ καταλάβωσι τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν οἱ σύμμαχοι τῆς Ὀλυμπιάδος Αἰτωλοί, ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος ἀπέφυγε νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ, διαπεραιωθεὶς εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐπὶ πλοίων ἐξ Εὐβοίας καὶ Λοκρίδος. Ἀποκρούσας δὲ διὰ μοίρας, προαποσταλείσης ὑπ' αὐτοῦ, κατὰ τὰ Τέμπη τὸν πρὸς φύλαξιν αὐτῶν πεμφθέντα ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος μακεδονικὸν στρατὸν, εἰσῆλασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐν τούτοις ἡ Ὀλυμπιὰς, μανθάνουσα τὴν προχώρησιν τοῦ Κασσάνδρου, ἀφῆκε στρατὸν ὅπως ἀντεπεξέλθῃ ἐναντίον αὐτοῦ, αὐτὴ δὲ παρέλαβε τὴν Ῥωξάνην μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀλεξάνδρου καὶ ἄλλας ἐπισήμους γυναῖκας καὶ πολλοὺς συγγενεῖς τῶν ἐπιφανεστάτων φίλων, καὶ ἐκλείσθη ἐν τῇ κατὰ τὸν θερμαϊκὸν κόλπον παραλίῳ Πύδνᾳ. Ἡ Ὀλυμπιὰς δὲν εἶχε παραλάβει μεθ' ἑαυτῆς πολὺν στρατὸν, ἐλπίζουσα τὸ μὲν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν Ἀριστόνουν, ὃν εἶχε τάξει ἐναντίον τοῦ Κασσάνδρου, τὸ δὲ ἐπὶ τὸν Πολυσπέρχοντα, ὅστις κατεῖχε τὰ στενὰ τῆς Περραιβίας, τὸ δ' ἐπὶ τὸν βασιλέα τῆς Ἠπείρου Αἰακίδην. Ἀλλ' οὐδεὶς τούτων ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Πύδνας, ἀπ' ἐναντίας δὲ μάλιστα ὁ Αἰακίδης, σπεύσας εἰς βοήθειαν τῆς Ὀλυμπιάδος, εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἴδῃ ἐκρηγνυμένην καθ' ἑαυτοῦ ἐπανά-

στασιν τῶν Ἠπειρωτῶν, οἵτινες ἐκήρυξαν αὐτὸν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου καὶ συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Κασσάνδρου. Οὕτω δὲ ὁ Κάσσανδρος, πολιορκήσας τὴν Πύδναν ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης ἐφ' ἱκανοὺς μῆνας καὶ περιαγαγὼν τοὺς πολιορκουμένους εἰς τὰ ἔσχατα τῶν ἐκ τῆς σιτοδείας δεινῶν, κατώρθωσε ναναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσι κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 316 π. Χ. μετ' ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν φυγῆς τῆς Ὀλυμπιάδος διὰ θαλάσσης.

Ὁ Κάσσανδρος διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Πύδνας ἔγεινε κάτοχος τῶν μελῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐγίνετο κύριος τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς εἰς αὐτὸν παραδόσεως τῆς Πέλλας καὶ τῆς Ἀμφιπόλεως, εἰς ἣν εἶχεν ὀχυρωθῆ ὁ Ἀριστόνους, ὅστις πρὸ μικροῦ εἶχε νικήσει τὸν στρατηγὸν τοῦ Κασσάνδρου Κρατεύαν. Ἀλλ' οἱ ἡττημένοι, καὶ αὐτοὶ οἱ εἰς χεῖρας αὐτοῦ πεσόντες, ἦσαν ἐπίφοβοι εἰς τὸν νικητήν. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἀριστόνους ἐδολοφονεῖτο ὑπὸ συγγενῶν τοῦ Κρατεύα. Ἐν δ' ἐκκλησίᾳ τῶν Μακεδόνων, συγκληθείσῃ ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου προτάσει τῶν οἰκείων τῶν ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος σφαγέντων ἑκατὸν ἐγκρίτων, ἐψηφίσθη ὁ θάνατος τῆς βασιλομήτορος.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ

Ἀλλὰ παρ' ὅλον τὸ κατ' αὐτῆς ἕνεκα τῆς ὠμότητος, ἣν εἶχεν ἐπιδείξει μετὰ τὴν κάθοδον, ἀναπτυχθὲν ἐν Μακεδονίᾳ μῖσος, ὅτε ὁ Κάσσανδρος ἀπέστειλε πρὸς αὐτὴν διακοσίους τῶν στρατιωτῶν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, προστάξας νὰ φονεύσωσιν αὐτὴν τάχιστα, πρὶν ἢ τυχὸν μετανοήσωσιν οἱ Μακεδόνες, οὗτοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλωσι χεῖρα, καταιδεσθέντες τὸ ἀξίωμα τῆς βασιλίσσης. Ἀλλὰ τὸ αἷμα τῶν ἀδίκως ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος σφαγέντων ἑβόα ἐκδίκησιν, οἱ δὲ συγγενεῖς τῶν τετελευτηκότων ἔσπευσαν νἀναλάβωσιν αὐτοὶ τὸν φόνον τῆς γηραιᾶς Ἠπειρώτιδος. Ἀνδρικῶς ὑπέστη τὸν θάνατον ἡ βασίλισσα, διευθετοῦσα τὴν λευκὴν ὑπὸ τοῦ γήρατος κόμην καὶ καλύπτουσα διὰ τῆς ἐσθῆτος τὸ βασίλειον σῶμα, ὅπως πέσῃ εὐσχήμως ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Διὰ τῆς ἐμπαθείας τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ τῶν νικῶν τοῦ Κασσάνδρου ὁ βασιλικὸς τῆς Μακεδονίας οἶκος εἶχεν ἐξολοθρευθῆ σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν. Ἐκ τῶν οἰκείων καὶ ἀπογόνων τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου μόνοι ὑπελείποντο ὁ ἀνήλικος Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς μητρὸς

αὐτοῦ Ῥωξάνης καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Φιλίππου Θεσσαλονίκη, ἥτις ἦτο μεταξὺ τῶν ἐν Πύδνᾳ παραδοθεισῶν εἰς τὸν Κάσσανδρον ἐπιφανῶν γυναικῶν. Ὁ Κάσσανδρος δὲν ἐθεώρησε συνετὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ φονεύσῃ τὴν Ῥωξάνην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ κατέκλεισε τὸν βασιλέα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Ἀμφιπόλεως, παραδοὺς εἰς τὴν αὐστηρὰν φύλαξιν τοῦ ἐμπίστου αὐτῷ Γλαυκίου. Θέλων δὲ νὰ στηρίξῃ τὰς ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἀπαιτήσεις του οὐ μόνον ἐπὶ τῆς δυνάμεως, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει καὶ ἥτις προέβαινεν ὁσημέραι αὐξάνουσα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς κηδεστείας μετὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἔλαβε σύζυγον τὴν Θεσσαλονίκην.

Ὁ Κάσσανδρος καὶ μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ δὲν κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, οὐδ' ἀνεκηρύχθη βασιλεύς, ἀναμένων πιθανῶς τὴν ἔκβασιν τοῦ ἐν Ἀσίᾳ μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Εὐμένους ἀγῶνος, ἀλλ' ὅμως ἡ ἀρχὴ ἣν ἐξήσκει οὐδαμῶς διέφερεν ἐξουσίας βασιλικῆς. Ἐν Μακεδονίᾳ ἠδύνατο ἤδη νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπόλυτος κύριος, οὐδένα ἔχων τὸν ἀντιτασσόμενον, ἀφ' οὗ ὁ μόνος ὑπολειπόμενος βασιλεὺς ἦτο δεσμώτης, ὁ δὲ Πολυσπέρχων ἦτο φυγὰς ἐν Αἰτωλίᾳ. Οὐδὲ ἦτο μικροτέρα ἡ δύναμις τοῦ Κασσάνδρου ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ τῇ νοτίᾳ Ἑλλάδι. Τὰς μὲν Ἀθήνας διῴκει ἀκόμη ὡς ἐπιστάτης αὐτοῦ ὁ πιστὸς Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις ἔσπευδον ἡ μὲν μετὰ τὴν δὲ νὰ ταχθῶσι μετ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχ ἧττον ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλέξανδρος ἀντέπραττεν ἀκόμη μετὰ στρατιᾶς ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ Κάσσανδρος ἀπεφάσισε νὰ στρατεύσῃ ἐναντίον αὐτοῦ. Διελθὼν δὲ ἀσφαλῶς μὲν τὴν Θεσσαλίαν, οὐκ ἄνευ δ' ἀγῶνος τὰς Θερμοπύλας, φυλασσομένας ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐκεῖ ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ ἀγαπητὸν ἐν Ἑλλάδι τὸ ὄνομά του, ἀνακτίζων τῇ συνδρομῇ τῶν Ἑλλήνων τὴν πρὸ δεκαεννέα ἀκριβῶς ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καταστραφεῖσαν πόλιν τῶν Θηβῶν καὶ μετοικίζων εἰς αὐτὴν τοὺς περισωζομένους τῶν Θηβαίων. Αἱ δ' ἑλληνίδες πόλεις δὲν ὑστέρησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἀνοικιστοῦ, τῶν μὲν Ἀθηναίων ἀναστησάντων τὸ πλεῖστον τοῦ τείχους, τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων οὐ μόνον ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας βοηθησάντων εἰς τὸ ἔργον διὰ προσωπικῆς ἐργασίας ἢ δι' ἀποστολῆς χρημάτων. Μετὰ δὲ ταῦτα, τοῦ ἰσθμοῦ κατεχομένου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Κάσσανδρος διεπεραιώθη ἐπὶ πλοίων ἐκ Μεγάρων εἰς τὴν Ἐπίδαυρον. Ἐκεῖθεν δὲ διηυθύνθη εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὴν Ἑρμιονίδα, εἰς τὴν Μεσσηνίαν,

ἀπανταχοῦ δεχόμενος ἢ ἐκβιάζων τὴν εἰς ἑαυτὸν προσχώρησιν τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων. Ἀλλ' ὅτε τέλος ἐπέστη ἡ ὥρα νἀντιμετρήσῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐν παρατάξει ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βιαζόμενος ὑπὸ τῆς τροπῆς, ἣν ἔλαβον τὰ ἐν Ἀσίᾳ πράγματα, ἠναγκάσθη νἀναχωρήσῃ ἐν σπουδῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀφίνων πρὸς κατάληψιν τοῦ ἰσθμοῦ δισχιλίους ἄνδρας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μόλυκρον.

θ΄

Εὐμένης καὶ Ἀντίγονος.

Ὅτε, θανόντος τοῦ Ἀντιπάτρου, περιῆλθεν ἡ ἐπιμελητεία εἰς τὸν Πολυσπέρχοντα, ὁ Ἀντίγονος, πρὸς ὃν εἶχε σπεύσει τὸ πρῶτον ὁ Κάσσανδρος, ἐθεώρησε συμφέρον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σύμπραξιν τοῦ γενναίου Εὐμένους, ὅστις εὑρίσκετο ἀκόμη κεκλεισμένος εἰς τὰ Νῶρα. Ἔπεμψε λοιπὸν πρὸς αὐτόν, προτείνων φιλίαν καὶ συμμαχίαν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς εἰς αὐτὸν ἀποδόσεως τῆς σατραπείας αὐτοῦ καὶ ἄλλων χωρῶν. Ὁ δ' Εὐμένης, ἀποδεχθεὶς τὴν πρεσβείαν, προσέθηκεν ἐπιτηδείως εἰς τὸν ὑποβληθέντα αὐτῷ ὅρκον καὶ μνείαν τῆς πίστεως πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ τοὺς βασιλεῖς. Οἱ δὲ πολιορκοῦντες τὰ Νῶρα, εὑρόντες τὸν ὅρκον δίκαιον καὶ καλῶς ἔχοντα, ἅτε μὴ γνωρίζοντες τὰ ἐπίβουλα σχέδια τοῦ Ἀντιγόνου, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος, μαθὼν τὴν διόρθωσιν τοῦ ὅρκου, ματαιοῦσαν τὸν σκοπόν, δι' ὃν ἦλθεν εἰς σύμβασιν πρὸς τὸν Εὐμένη, διέταξε τὴν ἐκ νέου σύλληψιν αὐτοῦ. Ὁ δ' Εὐμένης ἐν τοσούτῳ, ἀναχωρήσας ἐκ Νώρων καὶ καλέσας τοὺς πρὸ τῆς πολιορκίας ἀπολυθέντας ὑπ' αὐτοῦ στρατιώτας, οἵτινες ἀπὸ τῆς φυγῆς αὐτῶν ἐπλανῶντο κατὰ τὴν χώραν, εἶχεν ἤδη συναγάγει ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν περὶ ἑαυτὸν δισχιλίους ἐν ὅλῳ ἄνδρας, ἡ δὲ σύλληψις αὐτοῦ κατέστη ἀδύνατος.

Ὁ Εὐμένης διέτριβεν ἐν Καππαδοκίᾳ μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 319 π. Χ., ὅτε ἦλθεν εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος ἡ ἐντολὴ νἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς βασιλείας καὶ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Οἱ βασιλεῖς ἀνεγνώριζον αὐτὸν καὶ πάλιν σατράπην τῆς Καππαδοκίας ὡς πρότερον, διώριζον στρατηγὸν αὐτοκράτορα πάσης τῆς Ἀσίας, παρεῖχον εἰς αὐτὸν ἀποζημίωσιν ταλάντων πεντακοσίων διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ζημίας, καὶ ἔθετον ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τοὺς ἀρ-

γυράσπιδας, ὄντας τὸν ἀριθμὸν τρισχιλίους καὶ εὑρισκομένους ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔαρος ἐν Κιλικίᾳ. Ὁ Εὐμένης ἀνέλαβε μὲν τὴν ἀνατιθεμένην αὐτῷ τιμητικὴν ἐντολήν, ἀλλὰ μετὰ μεγάλων προφυλάξεων, μὴ λησμονῶν, ὅτι παρείχετο εἰς αὐτόν, ὄντα Θρᾷκα, ἡ ἀρχηγία τοῦ δυσδιοικήτου σώματος τῶν παλαιμάχων στρατιωτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὅπως ἐπιτύχῃ, ἀπῃτεῖτο ἡ ἐπίδειξις ἀφιλοκερδοῦς συμπαθείας ὑπὲρ τοῦ βασιλείου οἴκου, καταφρονήσεως πάσης φιλαρχίας χάριν τῆς ἰδέας, ὑπὲρ ἧς ὁ ἀγών, ἐνθουσιώδους ἀφοσιώσεως εἰς τὴν σκιὰν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὁ νέος ἀγών, εἰς ὃν ἐτάχθη ναγάγῃ τοὺς συμμαχητὰς τοῦ τεθνεῶτος μεγάλου ἀγωνιστοῦ, ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὡς ἔργον ὑπ' ἐκείνου εὐλογούμενον, ὡς συνέχεια τῶν ἀγώνων ἐκείνου. Ἀπέκρουσε λοιπὸν ὁ Εὐμένης τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ δωρεὰν τῶν πεντακοσίων ταλάντων, ἅτινα ἔμελλε νὰ παραλάβῃ ἐκ τοῦ θησαυροῦ, ὃν οἱ ἀργυράσπιδες εἶχον μεταφέρει ἐκ τῶν Σούσων. Ἔπειτα δὲ μετὰ ταπεινώσεως ἐδήλωσεν, ὅτι, ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν βασιλέων, ἀνεδέχετο τὴν λειτουργίαν, ἐφ' ᾗ ἐκλήθη χάριν τῆς βασιλείας αὐτὸς ξένος ὤν. Προσποιηθεὶς δέ, ὅτι ἔλαβε καθ' ὕπνους διαταγὰς αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατεσκεύασε σκηνὴν βασιλικὴν μετὰ θρόνου ἐντὸς αὐτῆς χρυσοῦ καὶ τῶν ἄλλων σημάτων τοῦ ἀξιώματος τοῦ θανόντος βασιλέως, ὅπως ἐντὸς αὐτῆς τελῶνται τὰ συνέδρια τῶν ἀρχηγῶν, εἰς ἃ ἔμελλε νὰ παρίσταται κατὰ τὴν ἐν ὀνείροις ὑπόσχεσιν αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, συνεφαπτόμενος τῶν σκέψεων καὶ πράξεων τῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐνεργούντων στρατηγῶν.

Διὰ τῶν τοιούτων μέσων κατώρθωσεν ὁ Εὐμένης οὐ μόνον νὰ ἑλκύσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν δυσηνίων ἀργυρασπίδων, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστείλῃ ἐν αὐτῇ αὐτῆς τῇ γενέσει πᾶσαν καθ' ἑαυτοῦ ἀντίπραξιν τῶν ἐχθρῶν. Πᾶσα ἐνέργεια τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ συμμάχου αὐτοῦ Πτολεμαίου, τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου, πᾶσα διαβολὴ καὶ κατηγορία πρὸς τοὺς ἀργυράσπιδας, πᾶσα συνωμοσία καὶ ἀπόπειρα δεκασμοῦ ἀπέβησαν εἰς μάτην. Ἡ εὐπαρρησίαστος παρουσία τοῦ στρατηγοῦ καὶ μόνη ἤρκει νὰ διαλύσῃ πᾶσαν ῥᾳδιουργίαν. Οὕτω δὲ ὁ Εὐμένης ἠδυνήθη οὐ μόνον νὰ διατηρήσῃ τὸν πολυπληθῆ αὐτοῦ στρατόν, ὃν εἶχε στρατολογήσει διὰ τῶν εἰς τοὺς ἀργυράσπιδας ἐμπεπιστευμένων χρημάτων ἐκ τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας, τῆς Πισιδίας καὶ τῆς Λυκίας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅστις ἤδη ἀρχομένου τοῦ 318 π. Χ. εἶχεν αὐξηθῆ κατὰ δεκακισχιλίους πεζοὺς καὶ δισχιλίους ἱππεῖς, ἀλλὰ καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ἐν Ἀσίᾳ δύναμιν λίαν ἐπίφοβον εἰς τοὺς ἐχ-

θρους τῆς ἐννόμου βασιλείας. Ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντα ταῦτα ὁ Εὐμένης δὲν ἦτο ἀκόμη ἰσόπαλος πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἔχοντα δυνάμεις πολὺ ἀνωτέρας. Ἰδίως δ' αἰσθητὴ ἦτο εἰς τὸν Εὐμένη ἡ ἔλλειψις στόλου, ἥτις ἀπέκοπτε τὴν μετὰ τῆς Μακεδονίας ἐπικοινωνίαν αὐτοῦ. Ἔσπευσε λοιπὸν εἰς τὴν Φοινίκην, ἧς τὰς πόλεις, κατεχομένας ὑπὸ φρουρῶν τοῦ Πτολεμαίου, ἐκυρίευσεν εὐκόλως, καὶ κατεσκεύασεν ἐν τάχει πλοῖα, ἐλπίζων, ὅτι πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ὁ χειμὼν θὰ ἠδύνατο νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ στόλου καὶ νὰ ἐπιφέρῃ θανάσιμον εἰς τοὺς πολεμίους τραῦμα. Ἐν τοσούτῳ δ' ἐνίκα τὸν βασιλικὸν στόλον ὁ Ἀντίγονος μετὰ τοῦ Νικάνορος παρὰ τὸ Βυζάντιον, καὶ παρεσκευάζετο ἤδη μετὰ τὴν νίκην αὐτοῦ ταύτην νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτε ἡ εἴδησις τῆς ἐν Φοινίκῃ δράσεως τοῦ Εὐμένους καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγκροτήσεως στόλου ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ μεταβάλῃ σχέδιον καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ἡ ἐμφάνισις τῶν νικηφόρων πλοίων τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κιλικίας ἐπήνεγκε τὴν διάλυσιν τοῦ στόλου τοῦ Εὐμένους. Ἡ δὲ ὁρμητικὴ αὐτοῦ πορεία ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μετὰ εἰκοσακισχιλίων πεζῶν καὶ τεσσάρων χιλιάδων ἱππέων πρὸς τὴν Φοινίκην ἠνάγκασε τὸν Εὐμένη νἀναζεύξῃ ἐκ τῆς χώρας ταύτης. Οὐδεμίαν ἕνεκα τῆς διαλύσεως τοῦ στόλου αὐτοῦ ἔχων πλέον ὁ Εὐμένης συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐθεώρησε πρέπον νὰ μεταφέρῃ τὸν ἀγῶνα εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας, ὅπου ἤλπιζε νὰ τύχῃ τῆς συμπράξεως τῶν σατραπῶν ὅσοι εἶχον ἀντιστῇ εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Πείθωνος, τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου σωματοφύλακος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις μετὰ τὴν νίκην τοῦ Περδίκκου καὶ πρὸ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου εἶχε κηρυχθῇ προσωρινῶς ἐπιμελητὴς τῆς βασιλείας. Οὗτος, διανοηθεὶς νὰ γείνῃ ἀπόλυτος κύριος τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας σατραπειῶν, εἶχεν εἰσβάλει τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 318 π. Χ. εἰς τὴν Παρθυαίαν καὶ εἶχε καταλάβει ἤδη αὐτὴν, φονεύσας τὸν σατράπην Φίλιππον, ὅτε, ἑνωθέντων κατ' αὐτοῦ τῶν ἄλλων σατραπῶν, ἐνικήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν Σέλευκον εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τοὺς ἐχθροὺς τούτους τοῦ Πείθωνος ἤλπιζεν, ὅτι θὰ προσλάβῃ συμμάχους ὁ Εὐμένης ἐν τῷ ἀγῶνι ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι σατράπαι συνησπίσθησαν περὶ τὸν Καρδιανὸν στρατηγὸν, ὅτε, διαβὰς τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγριν, ἔφθασεν εἰς τὴν Σουσιανὴν, καὶ οὕτως ὁ ὑπὲρ τῶν βασιλέων ὑπὸ τὸν Εὐμένη συνταχθεὶς στρατὸς ἠριθμεῖτο ἐν ὅλῳ εἰς τριάκοντα ἓξ χιλιάδας πεζῶν καὶ ὑπερέκεινα, εἰς ἱππεῖς ὑπὲρ τοὺς ἑπτακισχιλίους καὶ εἰς ἑκατὸν εἴ-

κοσι καὶ πέντε ἐλέφαντας. Ἀλλ' ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Πείθων οὐ μόνον δὲν συνετάχθησαν μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐμήνυσαν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὅστις, ἀκολουθῶν τὸν Εὐμένη κατὰ πόδας, εὑρίσκετο ἤδη ἐν Μεσοποταμίᾳ, νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν.

Ὁ Εὐμένης ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ ἔκρινε καλὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ Σοῦσα, ἀφίνων φρουράν, ὅπως φυλάσσῃ τὴν ἀκρόπολιν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ θησαυροὺς, καὶ νὰ τάξῃ τὴν στρατιὰν αὐτοῦ ἐν ἀσφαλεῖ ὄπισθεν τοῦ Πασιτίγριδος ποταμοῦ. Ὁ δὲ Ἀντίγονος, διαβὰς τὸν Τίγριν, ἔφθασεν εἰς τὰ Σοῦσα, καὶ ἐπειδὴ ὁ εἰς φύλαξιν τῆς ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ Εὐμένους ταχθεὶς Ξενόφιλος δὲν παρέδιδεν αὐτὴν, ἀνέθηκε τὴν πολιορκίαν εἰς τὸν Σέλευκον, ὃν κατέστησε σατράπην τῆς χώρας. Εἶτα δὲ, παραλαβὼν τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ, διηυθύνθη ἐν κοπιώδει διὰ τῆς Σουσιανῆς πορείᾳ ἐναντίον τοῦ Εὐμένους, καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Κοπράτα, τοῦ πρὸς δυσμὰς παραποτάμου τοῦ Πασιτίγριδος. Ἀλλὰ μέρους τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ὑποστάντος δεινὴν ἧτταν, ἕνεκα τῆς ὁποίας πλὴν τῶν πολλῶν ἄλλων ἀπολεσθέντων τετρακισχίλιοι ἄνδρες παρεδόθησαν εἰς τὸν Εὐμένη, ὁ Ἀντίγονος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ μεσοῦντος ἤδη τοῦ θέρους τοῦ 317 π. Χ. Ἐτράπη δὲ πρὸς τὴν Μηδίαν τὸ μὲν ὅπως ἐνισχύσῃ τὸν ἐκ τῆς πορείας διὰ τῆς Σουσιανῆς καὶ ἐκ τῆς παρὰ τὸν Κοπράταν ἥττης καὶ τῶν νόσων ἐπαισθητῶς ἐλαττωθέντα στρατόν του διὰ συμπράξεως μετὰ τοῦ Πείθωνος καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἐν Ἐκβατάνοις ὑπολειπομένων θησαυρῶν, τὸ δὲ ὅπως ἐκφοβίσῃ τοὺς σατράπας τῶν ἄνω σατραπειῶν. Ἔφθασε δὲ τέλος εἰς τὴν Μηδίαν, ἀφ' οὗ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὑπέστη νέας ζημίας ἐν τῇ ὀρεινῇ χώρᾳ τῶν Κοσσαίων, δι' ἧς ἐπορεύθη ὁ Ἀντίγονος, ὅπως ἀποφύγῃ τὰ καύματα τῆς Σουσιανῆς καὶ τῆς Σιττακηνῆς.

Μετ' οὐ πολὺ δ' ἔφθασεν εἰς Περσέπολιν καὶ ὁ ἀντίπαλος στρατὸς, ὑπερισχυσάσης ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Εὐμένους τῆς γνώμης, ἥτις μᾶλλον συνέφερεν εἰς τοὺς σατράπας τῶν ἄνω σατραπειῶν, τοῦ νὰ μὴ διωχθῇ κατὰ πόδας ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ Ἀντίγονος, ἀλλὰ νὰ στρατοπεδεύσῃ ὁ βασιλικὸς στρατὸς τὸ πρῶτον ἐν Περσίδι. Μετὰ βραχὺν δὲ χρόνον τοῦ Ἀντιγόνου ἐπιρρώσαντος τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ ἀντεπεξελθόντος ἐναντίον τοῦ Εὐμένους, ὁ Καρδιανὸς στρατηγὸς, καίπερ ἀσθενῶν καὶ ἐπὶ φορείου κομιζόμενος, τοιοῦτον ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς περὶ ἑαυτὸν θάρρος καὶ μετὰ τοσαύτης στρατηγικῆς δεξιότητος παρέταξεν εἰς μάχην τὸν στρατὸν, ὥστε ὁ Ἀντίγονος ἐπελήφθη διαπραγματεύσεων πρὸς τοὺς

σατράπας καὶ τοὺς Μακεδόνας, ματαίως δὲ ἀναμείνας ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὸν στρατὸν εἰς πεδίον καταλληλότερον πρὸς μάχην, εἰς τὴν χώραν Γαβιηνὴν τῆς Σουσιανῆς. Ἐπιχειρήσαντος δὲ τοῦ Εὐμένους νὰ ἀνακόψῃ τὴν πορείαν αὐτοῦ, συνεκρούσθησαν οἱ δύο στρατοί, ἀλλὰ, τῆς μάχης μεινάσης ἀκρίτου, παρ' ὅλας τὰς ἑκατέρωθεν μεγάλας ζημίας, ὁ μὲν Ἀντίγονος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν Μηδίαν, ὁ δ' Εὐμένης μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατέλαβε τὴν Γαβιηνὴν, ὅπως διαχειμάσῃ ἐν αὐτῇ.

Ὁ Εὐμένης εἶχε κατορθώσει μέχρι τοῦδε νὰ συγκρατήσῃ τὸν στρατὸν ἐν αὐστηρᾷ πειθαρχίᾳ, διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐτοῦ τρόπου καὶ διὰ τῆς δραστηριότητος τῆς πρὸ οὐδενὸς κωλύματος ὑποχωρούσης καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἀτυχίας καμπτομένης δεσπόζων τῶν καρδιῶν, διαλύων τὰς ἑκάστοτε ἀναφαινομένας ἀξιώσεις περὶ ἀρχιστρατηγίας καὶ συνωμοτικὰς στάσεις, ἐπιβαλλόμενος εἰς τοὺς ἀντιδρῶντας, ὑπερνικῶν τὰ ἐπιπροσθοῦντα ἐμπόδια. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν τῇ Γαβιηνῇ στρατοπέδευσιν ὁ στρατὸς, οἱονεὶ ἀπαλλαγεὶς τοῦ βάρους τοῦ ἀμέσου κινδύνου, δὲν συνείχετο ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος τῆς προτέρας. Ἡ ἰδέα τῆς ὑπερτερήσεως ἑαυτοῦ ἔφερεν αὐτὸν εἰς παραλυσίαν. Ἡ δὲ πεποίθησις ἐπὶ τὰς ἰδίας ἑαυτῶν δυνάμεις ἔφερε τὸν διασκορπισμὸν κατὰ μοίρας ἐν τῇ κατὰ τὴν χώραν διαχειμάσει, οὕτως ὥστε ἦναι ἀπεῖχον ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸν ἡμερῶν ἓξ.

Ἐκ τούτων πάντων ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ Ἀντίγονος, ὅστις ἔβλεπεν, ὅτι ἡ δύναμις αὐτοῦ ἄλλως ἦτο ἀσθενεστέρα τῆς τῶν πολεμίων. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐθάρρησε νὰ προβῇ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ἐν μέσῳ χειμῶνι κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 317 π. Χ. διὰ τῆς ἐρήμου καὶ ἀνύδρου ὁδοῦ, ἥτις ἄγει ἀπὸ τῆς Μηδίας εἰς τὴν Γαβιηνὴν πολὺ ταχύτερον ἢ ἡ διὰ τῆς οἰκουμένης χώρας. Ἡ πορεία ἔγεινε τὸ κατ' ἀρχὰς μετὰ μεγάλης προφυλάξεως, οὐδὲ πυρῶν ἀναπτομένων τὴν νύκτα, ὅπως μὴ προδοθῇ ἡ προχωροῦσα στρατιά. Ἀλλὰ τὸ ψῦχος ἦτο οὕτω δριμὺ, ὥστε μετὰ πέντε ἡμέρας, ὅτε ἤδη εὑρίσκοντο κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ἠναγκάσθησαν νὰ καύσωσι πυρὰς, ἐξ ὧν ἐγνώσθη ἡ προέλευσις αὐτῶν. Ἡ θέσις τοῦ Εὐμένους ἦτο δεινή. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἠπειλεῖτο ἡ εἰσβολὴ τῶν πολεμίων πρὶν ἢ συγκεντρωθῶσιν αἱ διεσκεδασμέναι μοῖραι τῆς ὑπὸ τὸν Εὐμένη στρατιᾶς. Ἐκ τῆς ἐπικινδύνου ταύτης περιπετείας ἐσώθη ὁ Εὐμένης δι' εὐφυεστάτου στρατηγήματος ἀπατήσας τὸν Ἀντίγονον καὶ ἀναγκάσας αὐτὸν νὰ παύσῃ τὴν διὰ τῆς ἐρήμου πορείαν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὴν μεγάλην λεωφόρον, ὅπως ἐπέλθῃ

κατὰ τοῦ ἐχθροῦ δι' αὐτῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ τῆς στρατιᾶς τοῦ Εὐμένους, οὐδὲ τῶν ἐλεφάντων ἐξαιρουμένων, οἵτινες ἀπομονωθέντες μικροῦ ἐδέησε νἀποκοπῶσιν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀντίγονον.

Διὰ τῆς ἀκαταβλήτου ἐνεργείας τοῦ Εὐμένους συνηθροίσθησαν αἱ δυνάμεις. Μετὰ νέας πεποιθήσεως ἀπέβλεψαν πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ἐν ᾧ τὴν καρδίαν τῶν ἀρχηγῶν διέσχιζε τὸ μῖσος καὶ ἡ ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ ὑπερόχου στρατηγοῦ. Ἀλγῶν ἔμαθεν ὁ Εὐμένης τὰ τεκταινόμενα ἐναντίον αὐτοῦ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀργυρασπίδων κατ' αὐτὰς τὰς παραμονὰς τῆς μεγάλης πρὸς τὸν ἰσχυρὸν ἀντίπαλον συγκρούσεως. Ἀλλὰ δὲν ἀπέβαλε τὸ χαρακτηρίζον αὐτὸν θάρρος καὶ τὴν ἐπιφανῆ περιφρόνησιν τοῦ κινδύνου, ἐλπίζων ἐπὶ τὴν νίκην καὶ θαρρῶν ἐπὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθὰ ἐπακόλουθα. Ἀλλ' αἱ ἐλπίδες τοῦ γενναίου ἀπέβησαν φροῦδαι. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀρχομένου τοῦ 316 π. Χ. συνεκρούοντο τὰ δύο στρατόπεδα ἐν τῇ Γαβιηνῇ. Ὁ Εὐμένης ἦγε στρατιὰν ἑκατονταεπτὰ περίπου χιλιάδων πεζῶν, ὑπερτέρων τῆς τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ δεκαπέντε χιλιάδας ἀνδρῶν, εἶχε δὲ καὶ ἐλέφαντας ἑκατὸν δεκατέσσαρας, ἐν ᾧ ὁ ἐχθρὸς εἶχε μόνον ἑξήκοντα πέντε· ἀλλ' ἠλαττοῦτο κατὰ τὸ ἱππικόν, ἔχων μόνον ἓξ χιλιάδας ἱππέων, ἐν ᾧ οἱ τοῦ Ἀντιγόνου ἀνήρχοντο εἰς ἐννεακισχιλίους. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε δεινή. Ἡ ὁρμητικὴ ἔφοδος τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀντιγόνου ἠνάγκασε τὸν σατράπην τῆς Περσίδος Πευκέστην, ὅστις ἡγεῖτο τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ καὶ χιλίων πεντακοσίων ἱππέων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ Εὐμένης ἐξηκολούθησε γενναιότατα τὸν ἀγῶνα κατὰ τὸ ἀριστερὸν κέρας, οἱ δὲ τὸ κέντρον κατέχοντες ἀργυράσπιδες, θαυμαστῶς ἀγωνιζόμενοι, ἐφόνευσαν περὶ τοὺς πεντακισχιλίους ἐκ τῶν πεζῶν τοῦ Ἀντιγόνου, διέσπασαν καὶ σχεδὸν ὁλοτελῶς ἠφάνισαν τὸ πεζικὸν τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐκ Μηδίας ἱππεῖς τοῦ Ἀντιγόνου, ἐπιπεσόντες εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, ἀπέχον περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσιν ἐν αὐτῷ πλουσίαν λείαν καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας τῶν ἀργυρασπίδων. Ἡ δὲ κατὰ τὴν μάχην ἐπικράτησις τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, καθ' οὗ δὲν ἠδυνήθη ναντιταχθῇ ὁ Εὐμένης διὰ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Πευκέστου, ὅστις δὲν ἤθελε μετὰ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ ναντιταχθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐπῆλθεν ὡς ἀντισήκωμα τῆς ὑπὸ τῶν ἀργυρασπίδων ἥττης τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ.

Οὕτως, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ νὺξ, ὁ Ἀντίγονος εὑρίσκετο μὲν καθυπέρτερος ἐν τῷ ἀγῶνι, ἀλλὰ διὰ τὴν ζημίαν τοῦ πεζικοῦ αὐτοῦ νέα ἐπιχείρησις τὴν ἐπιοῦσαν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ νίκην τελείαν εἰς τοὺς περὶ τὸν Εὐμένη. Ἀλλ' οἱ συναγωνισταὶ καὶ σύμμαχοι τοῦ στρατηγοῦ ὀλίγην ἔδειξαν διάθεσιν πρὸς τοιοῦτο διάβημα κατὰ τὴν διάσκεψιν τὴν γενομένην μετὰ τὴν μάχην. Οἱ δὲ ἀργυράσπιδες, βαρέως φέροντες τὴν ἀπώλειαν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων, προέβησαν ἔτι περαιτέρω, στείλαντες τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα πρεσβείαν εἰς τὸν ἐχθρόν. Ὅτε δὲ ὁ Ἀντίγονος ὡς ὅρον τῆς ἀποδόσεως ἀπῄτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Εὐμένους, οἱ ἀργυράσπιδες ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Τευτάμου δὲν ἐδίστασαν νὰ ποδεχθῶσιν ὅτι ἐζήτει ὁ ἐχθρός. Δέσμιος παρεδόθη τότε ὁ γενναῖος στρατηγὸς εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Ἀντιγόνου, θλιβόμενος, ὡς ἔλεγεν, ὅτι παρέδιδον αὐτὸν οἱ συναγωνισταὶ ὡς λύτρον τῆς ἀποσκευῆς.

Ἡ παράδοσις τοῦ Εὐμένους ἐπήνεγκε τὴν οἰκτρὰν διάλυσιν τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ. Οἱ σατράπαι ἔφυγον, ἐκ δὲ τῶν ἡγεμόνων τῶν ἀργυρασπίδων ὁ Ἀντιγένης συλληφθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ νικητοῦ μετ' ἄλλων ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐχθρικῆς στρατιᾶς. Ἐκ δὲ τῶν ἀργυρασπίδων τινὲς μὲν ἔφυγον μετὰ τῶν σατραπῶν, τινὲς δὲ μετέστησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀντιγόνου καὶ συνεχωνεύθησαν μετὰ τοῦ εἰς αὐτὸν στρατοῦ.

Ἡ τύχη τοῦ Εὐμένους δὲν ἀπεφασίσθη ἀμέσως. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀμφίρροπος ἔμενεν ὁ Ἀντίγονος μεταξὺ τῆς θανατώσεως τοῦ ἐπικινδύνου ἐχθροῦ καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συνδιαλλαγῆς. Ἐν ἀμφιγνωμίᾳ δ' ἐδιχάζοντο καὶ τῶν στρατηγῶν αἱ γνῶμαι, μόνον τοῦ Νεάρχου, τοῦ γνωστοῦ ναυάρχου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις νῦν συνέπραττε μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ τοῦ Δημητρίου, τοῦ νεαροῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, ἀνθισταμένων εἰς τὸν φόνον τοῦ αἰχμαλώτου. Τέλος ἀπεφασίσθη ὁ φόνος, καὶ ἐν ᾧ ὁ στρατὸς ἡτοιμάζετο πρὸς ἀναχώρησιν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἄνθρωπος, εἰσπεμφθεὶς εἰς τὴν σκηνὴν, ὅπου ἐφυλάσσετο ἄσιτος τὰς τελευταίας ἡμέρας ὁ δεσμώτης, ἀπέσφαξε τὸν Καρδιανὸν ἐν ἡλικίᾳ ἀκόμη ἀκμαίᾳ, ἄγοντα τὸ τεσσαρακοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας ἔτος. Ὁ δὲ νεκρὸς παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τοὺς φίλους τοῦ Εὐμένους, εἰς οὓς ἐπετράπη νὰ καύσωσιν αὐτὸν καὶ, θέντες τὰ λείψανα εἰς ὑδρίαν ἀργυρᾶν, νὰ κομίσωσιν εἰς τὴν πενθοῦσαν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας τοῦ στρατηγοῦ.

ι'

Νέα κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου συμμαχία.

Ὁ νικητὴς καὶ φονεὺς τοῦ Εὐμένους μετὰ τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ ἐπικινδύνου ἐχθροῦ ἦρχεν ἤδη τοῦ πλείστου τῆς Ἀσίας καθ' ὃν χρόνον ἐν Εὐρώπῃ ἡ βασιλεία, ὑπὲρ ἧς ἐν Ἀσίᾳ ἠγωνίσθη ὡς ἥρως καὶ ἔπεσεν ὡς θῦμα ὁ Εὐμένης, εἶχε λάβει παρὰ τοῦ Κασσάνδρου τραῦμα θανάσιμον. Ὁ Ἀντίγονος ἠθέλησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ στηρίξῃ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐξουσίαν αὐτοῦ ταύτην, τὸ μὲν παραδίδων τὰς ἄνω σατραπείας εἰς χεῖρας φιλικὰς, τὸ δὲ πατάσσων διὰ χειρὸς κραταιᾶς πᾶσαν ἀντίδρασιν καὶ ποιούμενος ἐκποδὼν πάντα φανερὸν ἢ κρύφιον ἐχθρόν. Μετ' οὐ πολὺ εἶχε φονευθῇ ὁ Πείθων, ὅστις εἶχεν ἐπιδείξει διαθέσεις στασιαστικάς. Συνέβη δ' ὁ φόνος τούτου κατ' αὐτοὺς τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 316 π.Χ., ὅτε ὁ Ἀντίγονος διεχείμαζεν ἐν Μηδίᾳ μετὰ τὴν ἐν Γαβιηνῇ μάχην. Ἐπιστάντος δὲ τοῦ ἔαρος, παρέδωκε τὴν σατραπείαν τῆς Μηδίας εἰς τὸν Μῆδον Ὀροντοβάτην, καὶ διὰ τῆς Περσεπόλεως μετέβη εἰς Σοῦσα, ἅτινα ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον περιέλθει εἰς τὸν Σέλευκον, εἰς ὃν εἶχεν ὑποταχθῇ ὁ τὴν ἀκρόπολιν φυλάσσων Ξενόφιλος ὁ ἐπὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Εὐμένους τεταγμένος. Ἐκκινήσας δ' ἐκεῖθεν ἐπορεύθη εἰς Βαβυλῶνα, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ τὰ μὲν ἐπὶ ἁμαξῶν, τὰ δὲ ἐπὶ καμήλων τὸ μέγα πλῆθος τῶν χρημάτων, ἅτινα παρέλαβεν ἐκ τοῦ ἐν Σούσοις ταμείου καὶ ἅτινα μετὰ τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων πολυτίμων εἰδῶν, ἅτινα προσηνέχθησαν αὐτῷ ἐν Μηδίᾳ καὶ Σουσιανῇ, συνεποσοῦντο εἰς εἰκοσιπεντακισχίλια τάλαντα, ἤτοι εἰς ἓν περίπου δισεκατομμύριον καὶ διακόσια ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν.

Σατράπης τῆς Βαβυλωνίας ἦτο ὁ Σέλευκος, οὗτινος ἡ σύμπραξις οὐ μικρὸν εἶχεν ἐξυπηρετήσει τὸν Ἀντίγονον ἐν τῷ κατὰ τοῦ Εὐμένους ἀγῶνι. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος, κατισχύσας τοῦ ἀντιπάλου, δὲν ἀνταπέδωκεν εἰς τὸν Σέλευκον τὰ ἴσα, μὴ θέλων νὰ ἐνισχύσῃ ἄνδρα γενναῖον καὶ ἐπίφοβον, τυγχάνοντα τῆς ἀμερίστου ἀγάπης τῶν ὑπ' αὐτοῦ διοικουμένων. Ἤδη δὲ κατὰ τὴν ἐκ Μηδίας πρὸς τὴν Βαβυλωνίαν πορείαν ἠθέτησε τὴν πρὸ ἔτους δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπόσχεσιν περὶ προσαρτήσεως τῆς Σουσιανῆς εἰς τὴν βαβυλωνιακὴν τοῦ Σελεύκου σατραπείαν, παραδοὺς κατὰ τὴν ἐκ Σούσων διάβασιν αὐτοῦ τὴν χώραν εἰς τὸν ἐγχώριον Ἀσπίδαν. Καὶ ὅμως ὁ Σέλευκος, καίπερ τρωθείσης τῆς φιλοτιμίας αὐτοῦ ἐλθόντα εἰς Βαβυλῶνα τὸν Ἀντίγονον ὑπεδέχθη βασιλικῶς μετὰ

πολλῆς φιλοφροσύνης. Ἀλλ' ἡ ὑποβόσκουσα ἀντίθεσις τῶν συμφερόντων δὲν ἤργησε νὰ ἐπιφέρῃ ἐξ ἀσημάντου ἀφορμῆς ῥῆξιν, ἥτις ἠνάγκασε τὸν Σέλευκον, φοβούμενον μὴ πάθῃ ὅμοια πρὸς τὸν Πείθωνα, νὰ φύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον.

Διὰ τοῦ φόνου τοῦ Πείθωνος, τῆς κατ' ἄγνωστον τρόπον ἀπομακρύνσεως τοῦ Πευκέστου ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς καὶ τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἀποχωρήσεως τοῦ Σελεύκου ὁ Ἀντίγονος ἦτο πλέον κύριος ἁπάσης τῆς Ἀσίας μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἰαξάρτου πλήν τινων χωρῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν ὁποίων ἐδέσποζε τὸ μὲν ὁ σατράπης τῆς Καρίας Ἄσανδρος, τὸ δὲ ὁ Λυσίμαχος, ὅστις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διὰ συνετῆς πολιτείας ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν ἐπιτετραμμένης ἐπαρχίας, τῆς Θρᾴκης, οὐ μόνον τὴν κατοχὴν αὐτῆς εἶχεν ἐξασφαλίσει, ἀλλὰ καὶ εἶχεν ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πέραν τοῦ Αἵμου καὶ μέχρι τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τοῦ Πόντου. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος δὲν ἠπατᾶτο· ἠσθάνετο εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὅτι ἡ ὑπέροχος θέσις, εἰς ἣν ἤγαγεν αὐτὸν ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἰδία αὐτοῦ δραστηριότης, δὲν ἔμελλε νὰ μείνῃ ἀδιαφιλονείκητος, καὶ ὅτι ἐν προσεχεῖ μέλλοντι θὰ εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς αὐτοὺς τοὺς συμμάχους τῆς χθές. Διατάξας λοιπὸν τὰ κατὰ τὰς ἄνω σατραπείας κατῆλθεν εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Ἀσίας, ὅπως εὑρίσκηται πλησίον τοῦ μέλλοντος θεάτρου τοῦ πολέμου, καὶ ἔφθασε μεσοῦντος τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 316 π. Χ. εἰς Μαλλὸν τῆς Κιλικίας.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Σέλευκος, καταφυγὼν εἰς τὴν Αἴγυπτον, παρέστησεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐκίνησε πάντα λίθον, ὅπως ἐξεγείρῃ ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου πλὴν τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου τὸν Κάσσανδρον καὶ τὸν Λυσίμαχον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀντίγονος δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος, ἀποπειρώμενος νὰ ματαιώσῃ διὰ πρεσβειῶν τὰς ἐνεργείας τοῦ Σελεύκου ἔκ τε τῆς Κιλικίας καὶ ἀργότερον ἐκ τῆς ἄνω Συρίας, ὅπου μετέβη μετὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος. Ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις αὐτοῦ ἀπέτυχον, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὡμολογεῖτο συμμαχία μεταξὺ Πτολεμαίου, Λυσιμάχου καὶ Κασσάνδρου, ἔχουσα βεβαίαν τὴν σύμπραξιν τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Ἀσάνδρου.

Διὰ τῆς συμμαχίας ταύτης ἀντετάσσετο πρὸς τὴν κραταιὰν δύναμιν τοῦ Ἀντιγόνου ἀντιπερισπασμὸς μὲν οὐκ ἀνάξιος λόγου ἐν αὐτῇ τῇ Ἀσίᾳ, ἀντίρροπος δὲ δύναμις ἐν Ἀφρικῇ καὶ Εὐρώπῃ. Προεμηνύετο λοιπὸν πόλεμος, ὅστις ἔμελλε νὰ λάβῃ διαστάσεις εὐρυτάτας καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ εὐθὺς ἐκ τῶν προτέρων ὁ Ἀντίγονος, ὡς εἶχον τὰ πράγματα

κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διαλύσεως πάσης συνεννοήσεως, ἐφαίνετο μέλλων νὰ καθυστερήσῃ περὶ δύο τινὰ, τὴν ἔλλειψιν στηρίγματος ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὴν στέρησιν τοῦ στόλου, δι' οὗ θὰ ἠδύνατο τοῦτο μὲν νὰ βλάψῃ τὸν ἐπικινδυνότατον τῶν συμμάχων, τὸν Πτολεμαῖον, τοῦτο δὲ νὰ ἔχῃ εὐχερῆ τὴν μετὰ τῆς Εὐρώπης συγκοινωνίαν. Εἰς τὴν ἀναπλήρωσιν λοιπὸν τῶν ἐλλείψεων τούτων ἐστράφη τὸ πρῶτον ἡ προσοχὴ τοῦ Ἀντιγόνου. Καὶ ἐν ᾧ μετὰ μεγίστης δραστηριότητος εἰργάζετο ἐν Φοινίκῃ καὶ Ῥόδῳ πρὸς καταρτισμὸν στόλου, ἔστελλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως διενεργήσῃ τὴν στρατολογίαν μισθοφόρων καὶ διενεργήσῃ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλ' αἱ μὲν πρὸς τὸν Ἀντίγονον φιλικῶς διατεθειμέναι τῶν κυπριακῶν πόλεων ἐκωλύθησαν νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν, ἡ δὲ φοινικικὴ Τύρος ματαίως ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ ὁ νεόπηκτος αὐτοῦ στόλος κατετροπώθη ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Λυκίας ὑπὸ τοῦ ναυάρχου τοῦ Πτολεμαίου Πολυκλείτου. Οὕτω δὲ παρῆλθε τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου, 315 π. Χ., ἄνευ μεγάλων ὠφελημάτων τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις μόνον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου, ὁμωνύμου πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Αἰγύπτου, ἠδυνήθη νὰ ἐργασθῇ ἐπιτυχῶς.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον τοῦ πολέμου ἔτος ὁ Ἀντίγονος κατώρθωσε νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Τύρον, τὸ θέρος τοῦ 314 π. Χ., μετὰ πολιορκίαν δεκαπέντε μηνῶν ἐν ὅλῳ, γενόμενος οὕτω καθ' ὁλοκληρίαν κύριος τῆς Φοινίκης, τοῦθ' ὅπερ ἦτο τραῦμα οὐ μικρὸν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπεχώρησεν εἰς Κελαινὰς τῆς Φρυγίας, ἀφεὶς ἐν Συρίᾳ μετὰ στρατοῦ τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ υἱὸν Δημήτριον. Πλησίον δὲ τούτου κατέλιπεν ὡς συμβούλους διὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τέσσαρας πεπειραμένους ἄνδρας, ἐν οἷς καὶ ὁ Νέαρχος. Ἀφ' ἑτέρου δ' ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξηκολούθησεν ὁ ἀγών, ὅστις εἶχεν ἀρχίσει τῷ 315 π. Χ. μεταξὺ τοῦ Κασσάνδρου καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Κάσσανδρος ἀπεπειράθη τὸ πρῶτον νὰποστήσῃ τὸν Πολυσπέρχοντα ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, ἀποτυχὼν δὲ, κατῆλθε μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣν διήλασεν ἄνευ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κασσάνδρου οἱ ἀντίπαλοι, οἵτινες δὲν εἶχον τολμήσει νὰντεπεξέλθωσιν ἐναντίον αὐτοῦ, περιορισθέντες εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Κορίνθου, τῆς Μεσσήνης καὶ ἄλλων πόλεων, εἰσῆλασαν ἤδη εἰς τὰς ὑπὸ φρουρῶν τοῦ Κασσάνδρου κατεχομένας χώρας, ἐξεδίωξαν αὐτὰς, καὶ προεκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν πόλεων, καταλαβόντες σχεδὸν ὅλην τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Κάσσανδρος ἐθεώρησε τότε συμφέρον νἀναγνωρίσῃ καὶ κατὰ τύπους τὴν ἐπὶ τῆς χερσονήσου κυριαρχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐρχόμενος πρὸς αὐτὸν εἰς διαπραγματεύσεις. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος προσῆλθεν εἰς τὸν Κάσσανδρον ἐπὶ τοιούτοις ὅροις, καὶ ἐδέχθη νὰ διοικῇ τὴν Πελοπόννησον ὡς στρατηγὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλ' ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἀποστασία αὕτη τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς ἣν κατόπιν ἐπηκολούθησεν ἡ ἀπώλεια τῆς Κύπρου καὶ ἡ ἐν Λυκίᾳ ἥττα τοῦ στόλου, καθ' ἃ εἴδομεν, ἐξησθένησε μεγάλως τὸν Ἀντίγονον, ὅστις ἐπειράθη νὰ ἐργασθῇ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τοῦ Μιλησίου Ἀριστοδήμου τὸ δεύτερον τοῦ πολέμου ἔτος (314 π. Χ.). Ἡ Πελοπόννησος διῃρέθη εἰς δύο στρατόπεδα, καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας, ἣν ἔφερον ἀνὰ στόμα ἀμφότεραι αἱ φατρίαι, ἦρχεν ἡ διχόνοια καὶ ἔρρεε τὸ αἷμα. Καὶ ἐδολοφονήθη μὲν ἐν μέσῳ τούτων τῶν ἀγώνων ὁ Ἀλέξανδρος ὑπό τινων Σικυωνίων, ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀνέλαβε καὶ μετ' ἀνδρικοῦ θάρρους ἐξηκολούθησεν ἡ τολμηροτέρα ἢ κατὰ γυναῖκα σύζυγος αὐτοῦ Κρατησίπολις, ἥτις διὰ τὰς εὐεργεσίας αὐτῆς καὶ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀτυχῶν καὶ ἀπόρων ἠγαπᾶτο διαφερόντως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα διεπράττοντο ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ Κάσσανδρος παρώξυνε τοὺς Ἀκαρνᾶνας εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, κατέλαβε τὴν Λευκάδα, διήλασε διὰ τῆς Ἠπείρου, ἐκυρίευσε κατὰ τὰς Ἰλλυρικὰς ἀκτὰς τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ τὴν Ἐπίδαμνον, ἐνίκησε τὸν ἡγεμόνα τῶν Ταυλαντίων Γλαυκίαν, παρ' ᾧ διέμενεν ὁ υἱὸς τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν Αἰακίδου Πύρρος, καὶ ἐπέστρεψε τέλος εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐξασφαλισθεὶς ἀπὸ παντὸς κινδύνου, ὅστις ἠδύνατο νὰ παρουσιασθῇ ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἰλλυρίᾳ.

Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ Λυσίμαχος δὲν ἠδύνατο νὰ συμπράξῃ εἰς τὸ ἔργον τῶν συμμάχων, ἀντιτασσόμενος πρὸς ἰδίους πολεμίους καὶ παλαίων μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ ἐπιτυχίας πρὸς τὰς ἀποστάσας ἑλληνίδας πόλεις τῶν δυτικῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς τοὺς Θρᾷκας, πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ὀδρυσῶν Σεύθην, ὑποστηριζόμενος δ' ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ καὶ ὑπὸ ἐπικουριῶν στελλομένων παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἐξ Ἀσίας.

Ἐν τούτοις δ' ἐπῆλθε τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου, καθ' ὃ ὁ μὲν Ἀντίγονος κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν σατράπην τῆς Ἀσίας Ἄσανδρον καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ τασσομένας πόλεις, ὁ δὲ Κάσσανδρος ἠναγκάσθη νἀναλάβῃ νέον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἠπειρωτῶν πόλεμον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔστειλεν ὁ Κάσσανδρος ἐναντίον τῶν Αἰ-

τωλῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φίλιππον, ὅστις συνέπραξε μετὰ τῶν Ἀκαρνάνων· εἶτα δὲ, τῶν Ἠπειρωτῶν ἐπαναστάντων καὶ δεχθέντων πάλιν τὸν ἐξόριστον Αἰακίδην, ὁ Φίλιππος ἐστράφη κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, οὓς ἐνίκησε, καταβὰς δ' ἔπειτα πάλιν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ὅπου κατέφυγεν ὁ ἠττημένος Αἰακίδης, τοὺς μὲν Αἰτωλοὺς ἐνίκησεν, ἐφόνευσε δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν (313 π. Χ.). Ἄλλως δὲ ἡ προκήρυξις τῆς ἐλευθερίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου οὐ μικρὰν ἐπέφερεν ἐν Ἑλλάδι ζημίαν εἰς τὸν Κάσσανδρον. Οἱ Βοιωτοί, οἱ Αἰτωλοί, οἱ Εὐβοεῖς ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις, καταρτίσας καὶ πάλιν στόλον ἐν τῷ μεταξὺ, ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἑκατὸν πεντήκοντα πλοῖα μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ πεντακοσίων ἱππέων ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον, ὅστις ἤρχισε πολιορκῶν τὴν Χαλκίδα, τὴν μόνην τῶν πόλεων τῆς Εὐβοίας, ἥτις ἔμενε πιστὴ εἰς τὸν Κάσσανδρον. Ὁ δὲ Κάσσανδρος, ἀφεὶς ἐν Χαλκίδι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πλείσταρχον, ὡς στρατηγὸν δ' αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι τὸν Εὐπόλεμον, ἔσπευσε, τελευτῶντος τοῦ 313 π. Χ., εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἥτις ἔμενεν, αὐτοῦ ἀπόντος, ἀνυπεράσπιστος, ἐν ᾧ ὁ Ἀντίγονος παρεσκευάζετο ἤδη νὰ διαβῇ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κασσάνδρου εἰς τὴν Μακεδονίαν ἠναγκάζετο ὁ Ἀντίγονος νἀναστείλῃ τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην διάβασιν τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον αἱ μὲν μετὰ τῶν Βυζαντίων ἐπιχειρηθεῖσαι διαπραγματεύσεις του ἀπέτυχον, ἐπλησίαζε δὲ ἤδη ὁ χειμὼν καὶ δυσάρεστοι ἄλλως ἀγγελίαι ἀφικνοῦντο ἐκ Συρίας καὶ Κιλικίας. Ὁ Πτολεμαῖος δῆλα δὴ, ὅστις τὸ τρίτον τοῦ πολέμου ἔτος δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ παράσχῃ ἄμεσον βοήθειαν εἰς τοὺς συμμάχους ἕνεκα στάσεων ἐν Κυρήνῃ καὶ Κύπρῳ, ἠδυνήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 313 π. Χ. μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ καταστολὴν τῶν στάσεων ἐκείνων νὰ τραπῇ ἐπὶ τὴν Συρίαν καὶ νὰ ἐκπολιορκήσῃ αὐτόθι τὸ Ποσίδειον, ἔπειτα δὲ, πλεύσας εἰς τὴν Κιλικίαν, ἐκυρίευσε τὴν Μαλλὸν καὶ ἐδήωσε πᾶσαν τὴν χώραν πρὶν ἢ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριος προφθάσῃ νὰ σπεύσῃ καθ' ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρὸς διαταγὴν εἰς βοήθειαν τῶν ἀπειλουμένων χωρῶν.

Τοῦθ' ὅπερ ὁ Πτολεμαῖος ἐν σπουδῇ ἔπραξε τελευτῶντος τοῦ τρίτου ἔτους τοῦ πολέμου, ἐπιχειρήσας χάριν ἐξασφαλίσεως τῶν αἰγυπτιακῶν συνόρων τὴν εἰς τὴν Συρίαν ἐπιδρομὴν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδιώξῃ δραστηριώτερον καὶ συστηματικῶς κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος. Συγκροτήσας δὲ στρατὸν δεκαοκτὼ χιλιάδων πεζῶν καὶ τετρακισχιλίων ἱππέων, εἰς τὸν ὁποῖον

προσετέθη καὶ πλῆθος Αἰγυπτίων, τὸ μὲν κομίζον βέλη καὶ τὴν ἄλλην παρασκευήν, τὸ δὲ καθωπλισμένον καὶ πρὸς μάχην χρήσιμον, ἐξεκίνησε τὸ ἔαρ τοῦ 312 π. Χ. ἐξ Ἀλεξανδρείας, καὶ διὰ τοῦ Πηλουσίου ἔφθασεν εἰς τὴν Γάζαν καὶ κατεστρατοπέδευσε πρὸ αὐτῆς.

Ὁ Δημήτριος ἔσπευσεν ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας εἰς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ. Μάτην δ' ἀποτρεπόντων αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ συστάδην μάχης τῶν πεπειραμένων αὐτοῦ συμβούλων, ὁ νεαρὸς καὶ τολμητίας υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, παρακελεύσας καὶ διὰ τῆς εἰς τὴν νεότητα προσηκούσης τόλμης, εἰς ἣν προσέθετεν ἰδιάζουσάν τινα δύναμιν ἡ περικαλλὴς αὐτοῦ καὶ εὔρωστος μορφή, παραθαρρύνας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας, ὥρμησεν εἰς τὴν μάχην. Φοβερὰ ὑπῆρξεν ἡ σύγκρουσις, μεγάλη ἑκατέρωθεν ἡ γενναιότης. Κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐπετέθησαν ἐναντίον ἀλλήλων διὰ τῶν ἀκοντίων, ὧν τὰ πλεῖστα συνετρίβησαν ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς μάχης, ἔπειτα δὲ ὁ ἀγὼν ἔγεινε διὰ τοῦ ξίφους. Πολλοὶ ἐφονεύοντο ἐκ τῶν δύο στρατοπέδων, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου δεινὴ συνεκροτεῖτο κατὰ τὰ κέρατα πάλη μεταξὺ τῶν ἱππέων. Τέλος πρῶτον μὲν προσεβλήθησαν κρατερῶς οἱ ἐλέφαντες τοῦ Δημητρίου, καθ' οὓς οὗτος ὑπερτέρει τῶν πολεμίων· ἔπειτα δὲ ἡ προσβολὴ ἐστράφη κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ ἤρχισεν ἡ φυγή, ἣν μάτην ἐπειρᾶτο νὰ ἐμποδίσῃ ὁ Δημήτριος. Ἡ ἥττα τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ ὑπῆρξε τελεία. Πεντακισχίλιοι ἦσαν οἱ πεσόντες, ὁκτὼ χιλιάδες, ἤτοι ὑπὲρ τὰ δύο τρίτα τῶν πεζῶν τοῦ Δημητρίου, οἱ ζωγρηθέντες. Ἡ Γάζα ἔπεσεν αὐθημερόν, καὶ ὁ Δημήτριος κατέφυγεν εἰς ἄλλην πόλιν ἐκ τῶν κατὰ τὰ παράλια τῆς Παλαιστίνης, τὴν Ἄζωτον, ὅπου ἔφθασε κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἀτυχοῦς ἡμέρας. Ἀφ' οὗ δὲ συναινέσει τοῦ νικητοῦ ἔθαψε τοὺς πολυπληθεῖς τῆς μάχης νεκροὺς καὶ ἀπέλαβε παρ' αὐτοῦ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν αἰχμαλώτων καὶ τὴν βασιλικὴν ἀποσκευὴν χωρὶς λύτρων, ἀπεσύρθη ἐκ τῆς νοτίας Συρίας εἰς Τρίπολιν τῆς Φοινίκης, καὶ ἐτράπη εἰς τὴν ἄθροισιν νέου στρατοῦ.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Πτολεμαῖος διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ κατέστη κύριος τῆς Παλαιστίνης καὶ τοῦ πλείστου τῆς Φοινίκης, τὸ μὲν οἰκειοθελῶς ἀνοιγουσῶν εἰς αὐτὸν τῶν πόλεων τὰς πύλας, τὸ δὲ βιαζομένων, οὐδ' αὐτῆς τῆς Τύρου ἐξαιρουμένης. Ἐκ δὲ τῶν νέων τούτων ἐπιτυχιῶν τοῦ Πτολεμαίου μάλιστα μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τύρου ἠναγκάσθη ὁ Δημήτριος νὰποχωρήσῃ εἰς τὴν Κιλικίαν. Ἀλλ' οὕτως ἔμενεν ἀνοικτὴ ἡ πρὸς τὴν Βαβυλῶνα ἄγουσα, ὁ δὲ Σέλευκος, γνωρίζων τὴν

πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν τῶν προτέρων του ὑπηκόων καὶ τὸ πρὸς τὸν Ἀντίγονον μῖσος αὐτῶν, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν σατραπείαν του τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Βαβυλῶνι διορισθεὶς σατράπης εἶχε πέσει ἐν τῇ περὶ Γάζαν μάχῃ. Παραλαβὼν δὲ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου ὀκτακοσίους πεζοὺς καὶ διακοσίους ἱππεῖς, διέβη τὸν Εὐφράτην, ἐνθαρρύνων τὴν μικρὰν αὐτοῦ στρατιάν, καὶ προεχώρησε πρὸς τὴν Βαβυλωνίαν, τυγχάνων πανταχοῦ λαμπρᾶς δεξιώσεως μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ὅστις ηὐξάνετο ὁλονὲν διὰ τῶν πρὸς τὸν Σέλευκον προσχωρήσεων. Τέλος δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Βαβυλὼν ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Σελεύκου, ὅστις ἐκυρίευσε τὴν ἀκρόπολιν, ἧς φρούραρχος ἦτο ὁ Δίφιλος καὶ εἰς ἣν εἶχον καταφύγει οἱ ἐν τῇ πόλει ὀπαδοὶ τοῦ Ἀντιγόνου. Ἐν τούτοις δὲ Νικάνωρ ὁ στρατηγὸς τῆς Μηδίας καὶ τῶν ἄλλων ἄνω σατραπειῶν ἔσπευσεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐναντίον τοῦ Σελεύκου, ἄγων ἐκ Μηδίας καὶ Περσίδος καὶ τῶν σύνεγγυς τόπων πεζοὺς μὲν περισσοτέρους τῶν μυρίων, ἱππεῖς δὲ περὶ τοὺς ἑπτακισχιλίους. Καὶ προεχώρησαν μὲν οἱ περὶ τὸν Νικάνορα μέχρι τοῦ Τίγριδος, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Σέλευκος τοὺς περὶ αὐτὸν στρατιώτας, ὄντας ὀλίγους, εἶχε κρύψει ἐν τοῖς πλησίον ἕλεσι, στρατοπεδεύσαντες παρὰ τὸν ποταμὸν καὶ ἀφρόντιστως ἔχοντες, ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Σελεύκου, αἰφνιδίως εἰσπεσόντος νύκτωρ, καὶ προσῆλθον εἰς αὐτὸν, ἐν ᾧ ὁ Νικάνωρ, ὑπό τινων ὀλίγων ἀκολουθούμενος, μόλις ἐσώθη φεύγων. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ταύτην ἠδυνήθη ὁ Σέλευκος νὰ γείνῃ κύριος τῆς Μηδίας, τῆς Περσίδος καὶ τῆς Σουσιανῆς.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ο ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΗΣ

Ὁ δὲ Δημήτριος, ἀθροίσας ἐν τῇ Κιλικίᾳ νέον στρατὸν, κατῆλθε πάλιν εἰς τὴν ἄνω Συρίαν. Μαθὼν δὲ ὁ Πτολεμαῖος τὸ διάβημα αὐτοῦ τοῦτο, ἀπέστειλε κατὰ τοῦ Δημητρίου τὸν στρατηγὸν Κίλλην εἰς τὸν ποταμὸν Ὀρόντην. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος, ἀντὶ νὰ ὑποχωρήσῃ, ὡς ἀνέμενεν ὁ Κίλλης, ἐπωφελήθη ἐκ τῆς ἀκαταλλήλου αὐτοῦ παρὰ Μυοῦντα τῆς Συρίας στρατοπεδεύσεως, καὶ, ἐπιπεσὼν ἐναντίον αὐτοῦ ἐν τάχει καὶ μεθ' ὁρμῆς, ἐφόνευσε τοὺς φρουροὺς, κατέλαβε τὸ στρατόπεδον καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν τὸν Κίλλην μετὰ ἑπτακισχιλίων ἀνδρῶν νὰ παραδοθῇ. Ὁ Δημήτριος ἐξέπλυνεν οὕτω τὴν κηλῖδα τῆς ἐν Γάζῃ ἥττης, καὶ παρείχετο αὐτῷ ὡραία εὐκαιρία νὰποδώσῃ εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὴν χάριν, ἣς εἶχε τύχει παρ' αὐτοῦ μετὰ τὴν συμφορὰν ἐκείνην, λαβὼν ἄνευ λύτρων τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν αἰχμαλώτων· ἀπέπεμψε λοιπὸν πρὸς αὐτὸν σῶον τὸν Κίλλην μετὰ τῶν φίλων.

Ὁ Ἀντίγονος ἔλαβεν ἐν Κελαιναῖς τῆς Φρυγίας, ὅπου διέμενε, τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης τοῦ υἱοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ ἐφάνη ἄξιος βασιλείας. Πειθόμενος δὲ εἰς τὰς παρακελεύσεις τοῦ Δημητρίου, κατέβη εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ἥνωσε τὴν στρατιάν του μετὰ τῆς νικηφόρου στρατιᾶς τοῦ υἱοῦ. Ἡ δ' ἐν Συρίᾳ στρατοπέδευσις τῆς ὑπὸ τὸν Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον στρατιᾶς ἠνάγκασε τὸν Πτολεμαῖον νὰποσύρῃ ἐκ τῆς χώρας ταύτης τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα, ἀφ' οὗ πρῶτον κατεσκάφησαν τὰ τείχη τῶν ἀξιολογωτάτων πόλεων, τῆς Ἄκης, τῆς Ἰόππης, τῆς Σαμαρείας καὶ τῆς Γάζης. Ὁ Ἀντίγονος καὶ συμφέρον καὶ διάθεσιν εἶχε νὰ καταδιώξῃ τὸν Πτολεμαῖον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' ἡ ἐποχὴ ἦτο ἀκατάλληλος ἕνεκα τῆς πλημμύρας τοῦ Νείλου κατὰ τὸ φθινόπωρον (312 π. Χ.). Διὸ ἀπεφάσισεν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ στείλῃ μέρος τῆς στρατιᾶς ἐναντίον τοῦ ἐν τῇ Πετραίᾳ Ἀραβίᾳ νομαδικοῦ, λῃστρικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ λαοῦ τῶν Ναβαταίων, τὸ μὲν χάριν τῆς προσδοκωμένης λείας, τὸ δὲ ὅπως παρασκευάσῃ ἐπὶ τὸ μέλλον τὴν διὰ τῆς Ἀραβίας εἰς τὴν Αἴγυπτον διάβασιν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ὑπὸ τὸν Ἀθήναιον ἐπιδρομὴ μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ κατάληψιν τῆς μητροπόλεως Πέτρας ἀπέληξεν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ναβαταίων ἐξ αἰφνιδίας ἐφόδου σχεδὸν τελείαν κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου. Σταλεὶς δ' ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου πρὸς τιμωρίαν τῶν Ναβαταίων ὁ Δημήτριος, ἔλαβε παρ' αὐτῶν ἑπτακοσίας καμήλους, καὶ ὡμολόγησεν εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι θὰ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκ τῆς Ἀσφαλτίτιδος λίμνης, τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης λεγομένης σή-

μερον, ἐξαγωγὴν τῆς ἀσφάλτου, ἐξ ἧς οὐ μικρὰς προσόδους εἶχον οἱ Ἄραβες, ἀπάγοντες αὐτὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐχρησίμευεν εἰς τὰς ταριχείας τῶν νεκρῶν. Ἐπὶ τούτῳ δ' ἐπισκεφθεὶς ὁ Δημήτριος τὴν Ἀσφαλτῖτιν λίμνην, ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν πατέρα. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐπετίμησε μὲν τὸν υἱὸν διὰ τὰς πρὸς τοὺς Ναβαταίους ἐπιεικεῖς συνθήκας, ἠχαριστήθη δ' ὅμως διὰ τοὺς περὶ τῆς ἀσφάλτου ἐπιβληθέντας εἰς τοὺς ἡττημένους ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ὅρους, εἰ καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπεδείχθη τὸ ἐπισφαλὲς καὶ ἐπικίνδυνον τῆς ἐξ αὐτῆς ἀναμενομένης ὠφελείας.

Ἐν τούτοις δὲ μαθὼν ὁ Ἀντίγονος τὰς ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς σατραπείαις ἐπιτυχίας τοῦ Σελεύκου, ἔσπευσε νἀποστείλῃ εἰς τὴν Βαβυλωνίαν τὸν Δημήτριον. Ὅτε δὲ οὗτος ἔφθασε περὶ τὴν Μεσοποταμίαν, μαθὼν τοῦτο ὁ ὑπὸ τοῦ Σελεύκου διωρισμένος ἐν Βαβυλωνίᾳ στρατηγὸς Πατροκλῆς καὶ βλέπων τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν δυνάμεών του, παρώρμησε τοὺς μετὰ τοῦ Σελεύκου συντεταγμένους κατοίκους τῆς Βαβυλῶνος νἀποχωρήσωσιν ἔνθεν μὲν εἰς τὴν Σουσιανὴν, ἔνθεν δὲ εἰς τὴν ἀραβικὴν ἔρημον καὶ τὸν περσικὸν κόλπον. Οὕτω δὲ, ὅτε ὁ Δημήτριος ἔφθασεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, εὗρε τὴν μὲν πόλιν ἔρημον, μόνας δὲ τὰς δύο αὐτῆς ἄκρας κατεχομένας ὑπὸ φρουρῶν τοῦ Σελεύκου. Ἠδυνήθη λοιπὸν εὐκόλως νὰ καταλάβῃ τὴν ἑτέραν τούτων, πρὸς δ' ἐκπολιόρκησιν τῆς ἄλλης, ἀνθισταμένης ἀκόμη, ἀφῆκε τὸν Ἀρχέλαον μετὰ στρατοῦ ἐκ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων· ἐπειγόντος δὲ τοῦ χρόνου, ἐπέστρεψε πρὸς τὸν πατέρα, ὅστις εἶχε τάξει αὐτῷ ὡρισμένην πρὸς ἐπάνοδον προθεσμίαν.

Ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 312 π. Χ. ὁ μὲν Λυσίμαχος ἐξηκολούθει τὸν κατὰ τῶν ἐν τῷ Πόντῳ ἑλληνικῶν πόλεων ἀγῶνα, ὁ δὲ Κάσσανδρος ἠναγκάζετο νὰ πολεμήσῃ ἐκ νέου πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας καὶ τοὺς Ἰλλυριούς. Συγχρόνως δ' ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀντιγόνου Πτολεμαῖος ὑπέτασσε τὴν Εὔβοιαν, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα, ἐβίαζεν ἐν Ἀθήναις Δημήτριον τὸν Φαληρέα νὰ στείλῃ πρέσβεις εἰς τὸν Ἀντίγονον, καὶ διηγωνίζετο ἐν Πελοποννήσῳ πρὸς τὸν ναύαρχον τοῦ Ἀντιγόνου Τελεσφόρον, ἐνεργοῦντα αὐτοβούλως πρὸς ἴδιον ὄφελος καὶ συγχέοντα τὰ πράγματα.

Οὕτω τέσσαρα ὅλα ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου μεταξὺ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τῶν κατ' αὐτοῦ συμμαχησάντων, καὶ ὅμως οὐδετέρα τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι ὑπε-

ρέβαλε τοὺς ἀντιπάλους. Ἕκαστος εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ νίκας καὶ ἐπιτυχίας, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος εἶχε πάθει ἥττας καὶ ἐπαισθητὰς ἀπωλείας. Ἐκ δὲ τῶν ἀμεσώτερον διαπολεμησάντων ἐν Ἀσίᾳ ὁ μὲν Πτολεμαῖος μετὰ τὸ τέλος τοῦ τετάρτου ἔτους εἶχε μὲν καταστείλει τὴν ἐν Κυρήνῃ στάσιν καὶ νικήσει ἐν Γάζῃ καὶ ἦτο ἀκόμη κύριος τῆς ὅλης Αἰγύπτου, ἀλλ' εἶχεν ὅμως ἀποβάλει τὴν Συρίαν καὶ εὑρίσκετο ἐνώπιον νέας πάλιν στάσεως τῆς Κυρηναϊκῆς, ὁ δὲ Ἀντίγονος παρὰ τὰς ἐν Ἀσίᾳ ἐπιτυχεῖς ἐκστρατείας ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Δημητρίου καὶ τὰς ἐν Ἑλλάδι κατακτήσεις τῶν στρατηγῶν του ἐκινδύνευε νὰ στερηθῇ ὁλοσχερῶς τῶν ἀνατολικωτέρων τῆς Ἀσίας σατραπειῶν, ἐν αἷς εἶχεν ἐγκαθιδρυθῇ ὁ Σέλευκος. Ἡ γενικὴ λοιπὸν θέσις τῶν πραγμάτων ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀναγκαία καὶ ἐπείγουσα ἐκρίθη ἡ συνομολόγησις εἰρήνης (311 π. Χ.) Διὰ τῶν γενομένων συνθηκῶν ἀνεγνωρίζετο ὁ Κάσσανδρος ὡς στρατηγὸς τῆς Εὐρώπης μέχρις οὗ ἔλθῃ εἰς ἡλικίαν Ἀλέξανδρος ὁ υἱὸς τῆς Ῥωξάνης, ὁ Λυσίμαχος ἀνεκηρύσσετο κύριος τῆς Θράκης καὶ ὁ Πτολεμαῖος τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν εἰς ταύτην συνορευουσῶν πόλεων κατά τε τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἀραβίαν, ὁ δὲ Ἀντίγονος ἡγεμὼν τῆς Ἀσίας, τῶν δ' Ἑλλήνων ἀνεγράφετο ἡ ἐλευθερία.

Παράδοξον φαίνεται πῶς οἱ σύμμαχοι κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν συνθηκῶν, ἐν ᾧ περὶ τἆλλα ἀνεγνωρίζοντο τὰ κεκτημένα δικαιώματα, μόνον τὸν Σέλευκον ἐγκατέλειπον, οἱονεὶ ἀφαιροῦντες αὐτὸν τὰς ἤδη ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένας ἐπαρχίας διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Ἀντιγόνου ὡς κυρίου τῆς Ἀσίας ἁπάσης. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε τὸ μόνον παράδοξον ἐν τῇ συνθήκῃ. Δὲν φαίνεται ὡς τις εἰρωνεία ἡ ἀναγνώρισις τῶν βασιλικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἤδη δωδεκαετοῦς Ἀλεξάνδρου, καὶ ταῦτα ἐν ᾧ ὁ Κάσσανδρος, οὗ πᾶσα δύναμις ἤθελεν ἐκλείψει σὺν τῇ ἐνηλικιώσει τοῦ νεαροῦ βασιλέως, κατεῖχεν αὐτὸν οἱονεὶ δέσμιον μετὰ τῆς μητρὸς Ῥωξάνης, ἡ δὲ σύμπασα αὐτοῦ τύχη ἐκρέματο ἀπὸ τῆς θελήσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου; Καὶ ἡ ἐκ νέου κηρυσσομένη ἐλευθερία τῶν ἑλληνίδων πόλεων δὲν φαίνεται μᾶλλον κατ' ἀλήθειαν ἐξουδετέρωσις, ἐκθέτουσα αὐτὰς εἰς τὰς ὀρέξεις τῶν ἰσχυρῶν, οἵτινες ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην τοῦ 311 π. Χ. δίκην μοναρχῶν ἐπιδικαζόντων ἤδη εἰς ἑαυτοὺς τὰ κεκτημένα ὑφ' ἑκάστου τμήματα τῆς διαλυομένης μεγάλης κληρονομίας τοῦ Ἀλεξάνδρου;

ια'

Νέαι περιπλοκαὶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς εἰρήνης.

Ὡς πρῶτος καὶ ἄμεσος τῆς εἰρήνης καρπὸς παρήγετο ἡ ἐνέργεια τοῦ Κασσάνδρου, ὅπως ἐκλείψῃ ἐκ τοῦ μέσου ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος βασιλεὺς ὁ φέρων τοῦ μεγάλου πατρὸς τὸ ὄνομα, Ἀλέξανδρος ὁ ἐκ τῆς Ῥωξάνης Ἐφ' ὅσον ἔζη ἐκεῖνος, ὁ Κάσσανδρος εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὤφειλε νὰ φοβῆται μὴ ὑποσκελίσῃ αὐτὸν ἡλικιούμενος. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ποιήσῃ αὐτὸν ἐκποδών, καὶ ἐμήνυσεν εἰς Ἀμφίπολιν εἰς τὸν ἐμπεπιστευμένον τὴν φύλαξιν τῆς Ῥωξάνης καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ φονεύσῃ τὴν μητέρα καὶ τὸ τέκνον. Ἡ προσταγὴ ἐξετελέσθη, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἔπεσε δολοφονηθείς.

Διὰ τοῦ φόνου τούτου ηὔξανεν ἡ δύναμις τοῦ Κασσάνδρου ἐν Μακεδονίᾳ καθ' ὃν χρόνον ἠναγκάζετο, καθ' ἃ φαίνεται, νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὸν Σέλευκον περὶ τῆς Βαβυλωνίας καὶ τῶν ἄνω σατραπειῶν καὶ ἡττηθεὶς παρεχώρει αὐτὰς πρὸς ἐκεῖνον. Ἐκ τοῦ πολέμου δ' ἐκείνου ἐπωφελούμενος, ἠθέλησε καὶ ὁ Πτολεμαῖος, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ γράμματος τῆς εἰρήνης κατὰ τὸ φαινόμενον στηριζόμενος, νὰ μειώσῃ τὴν προσδοκωμένην ἐνίσχυσιν τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Ἑλλάδι. Ἀνέλαβε λοιπὸν αὐτοβούλως τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ περὶ ἐλευθερίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἄρθρου τῶν συνθηκῶν, δι' ἧς αὐτὸς μὲν οὐδεμίαν ἔμελλε νὰ ὑποστῇ ζημίαν, ἅτε τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Κυρηναϊκῆς οὐσῶν ἤδη ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐν ἔτει 312 π. Χ. ἀποστασίας, πάντας δὲ τοὺς ἄλλους, καὶ ἰδίως τὸν Ἀντίγονον, ἠδύνατο νὰ ζημιώσῃ. Ἔστειλε λοιπὸν τὸ κήρυγμα τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου καὶ τοῦ Λυσιμάχου κατεχομένας πόλεις, εἰς δὲ τὴν τραχεῖαν Κιλικίαν, ἧς αἱ πόλεις ἀνῆκον εἰς τὸν Ἀντίγονον, ἔπεμψε στόλον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Λεωνίδαν, ὅστις ἐκυρίευσεν αὐτάς (310 π. Χ.). Ἀλλ' ἀνέκτησεν αὐτάς, σταλεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός, ὁ Δημήτριος, καὶ τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα ἠναγκάσθησαν νἀποχωρήσωσι.

Περὶ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ὁ Πολυσπέρχων, διατρίβων κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ὅπου συνέπραττε μετὰ τῆς νύμφης αὐτοῦ Κρατησιπόλεως, καὶ ὀρεγόμενος τῆς ἡγεμονίας τῶν Μακεδόνων, ἐκάλεσεν ἐκ Περγάμου τὸν ἐκ τῆς Βαρσίνης υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἡρακλέα, ἔχοντα ἤδη ἡλικίαν ἐτῶν δεκαεπτά. Συγχρόνως δὲ κατώρθωσε διὰ πολλῶν ὑποσχέσεων νὰ συναγάγῃ περὶ ἑαυτὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ νέου βασιλέως τοὺς Αἰτωλοὺς

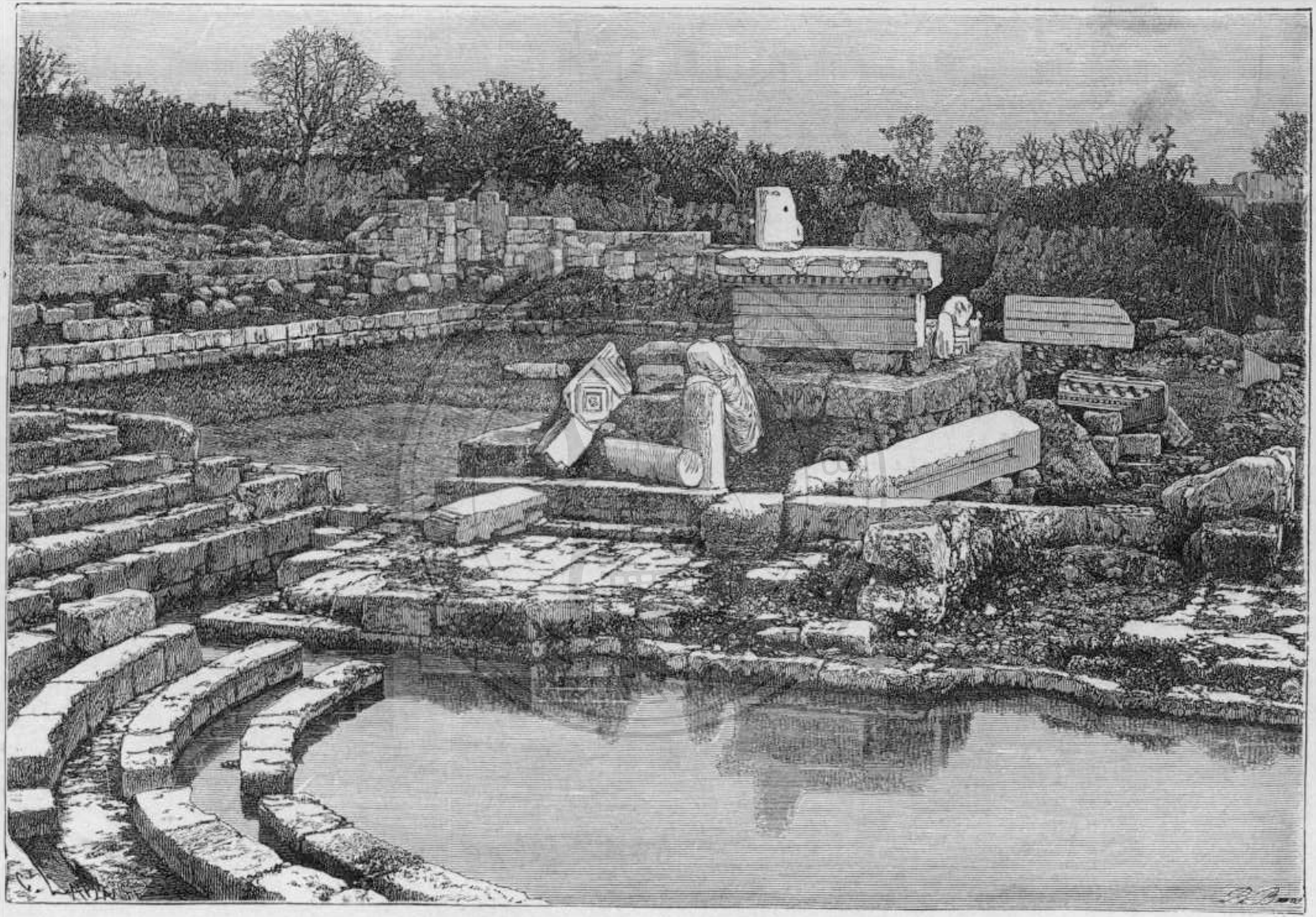

ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ.

ΝΕΑΥΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878

καὶ ἄλλους ἐχθροὺς τοῦ Κασσάνδρου, ἀθροίσας ὑπὲρ τοὺς δισμυρίους πεζοὺς καὶ περὶ τοὺς χιλίους ἱππεῖς. Ἡγούμενος δὲ ταύτης τῆς στρατιᾶς, ὥρμησεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἐγκαταστήσῃ τὸν βασιλέα. Ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος, ἀντεπεξελθὼν κατ' αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν γηραιὸν Πολυσπέρχοντα, καὶ, προσενεγκὼν εἰς αὐτὸν πλούσια δῶρα, ἔπεισε νὰ δολοφονήσῃ τὸν Ἡρακλέα ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι θὰ πολάβῃ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐκ δωρεῶν κτήσεις καὶ ὅτι, διατηρῶν ἱκανὸν στρατόν, θὰ κατέχῃ τὴν Πελοπόννησον ὡς στρατηγός.

Καὶ κατεῖχε μὲν ἀκόμη πολλὰ μέρη τῆς χερσονήσου ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀντιγόνου Πτολεμαῖος, ὅστις μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης τοῦ 311 π. Χ., ὀργισθεὶς ἐναντίον τοῦ θείου ὡς μὴ τιμῶντος αὐτὸν κατ' ἀξίαν, εἶχε συμμαχήσει πρὸς τὸν Κάσσανδρον. Ἀλλ' ὅμως καθ' ὃν χρόνον ἐπῆλθεν ἡ μετὰ τοῦ Κασσάνδρου συνεννόησις τοῦ Πολυσπέρχοντος ὁ Πτολεμαῖος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, θεωρήσας συμφερώτερον νὰ ζητήσῃ τύχην ἀλλαχοῦ, καὶ ἐτράπη πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Λάγου. Οὗτος μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν πόλεων τῆς Κιλικίας ὑπὸ Δημητρίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου ἐπὶ τῷ προσχήματι πάντοτε τῆς ἐλευθερώσεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων ἦγαγε τὸν στόλον αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Παμφυλίας· καταλαβὼν δὲ τὴν Φάσηλιν, ἔπλευσεν εἰς τὴν Λυκίαν, καὶ ἐκυρίευσε τὴν Ξάνθον, προχωρήσας δὲ πρὸς βορρᾶν, κατέλαβε τὴν ἐν Καρίᾳ Καῦνον, ὅθεν διηυθύνθη πρὸς τὴν νῆσον Κῶν, προτιθέμενος νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐξ αὐτῆς τὴν ἅλωσιν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. Ἐκεῖ ἔφθασε πρὸς τὸν Λαγίδην Πτολεμαῖος ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀντιγόνου μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸν στρατοῦ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἐδέχθη φιλικῶς τὸν ὁμώνυμον σύμμαχον· ἀλλ' ἔπειτα, ἰδὼν αὐτὸν μεστὸν φρονήματος καὶ προσελκύοντα τοὺς στρατηγοὺς δι' ὁμιλιῶν καὶ δωρεῶν, ἐφοβήθη παρ' αὐτοῦ ἐπιβουλήν τινα, καὶ, συλλαβών, διέφθειρε διὰ κωνείου. Τοὺς δὲ στρατιώτας, οὓς εἶχε φέρει ἐκεῖνος ἐκ Πελοποννήσου, κρατήσας ὁ Πτολεμαῖος διὰ μεγάλων ἐπαγγελιῶν καὶ καταμίξας εἰς τοὺς ἰδίους ἑαυτοῦ, ἐπετέθη μετὰ τοῦ ἡνωμένου στρατοῦ ἐναντίον τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. Ἀλλὰ σπεύσας ὁ Δημήτριος περὶ τὰ τέλη τοῦ 309 π. Χ., ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Μύνδον. Ἐκεῖθεν δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἔπλευσεν ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὰς Κυκλάδας, καὶ, καταλαβὼν τὴν Ἄνδρον, κατηυθύνθη εἰς τὴν Πελοπόννησον. Παραλαβὼν δὲ παρὰ τῆς χήρας Ἀλεξάνδρου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυσπέρχοντος, Κρατησιπόλεως τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Σικυῶνα καὶ ἐγκατα-

στήσας ἐν ταῖς δύο ταύταις πόλεσι φρουράν, προεκήρυξεν εἰς τὰς ἄλλας τῆς Πελοποννήσου πόλεις τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐζήτησε τροφὰς καὶ χρήματα. Ἀλλ' οὐδεμιᾶς τυχὼν ἀκροάσεως, συνεμάχησε πρὸς τὸν Κάσσανδρον ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς παρ' ἑκατέρου τηρήσεως τῶν πόλεων ἃς κατεῖχον, καὶ ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐκάλουν αὐτὸν νέα ἐκ δυσμῶν συμφέροντα τῆς αἰγυπτιακῆς σατραπείας.

ιϑ'

Κυρήνη, Σικελία καὶ Καρχηδών.

Τὸ ἀναγκάσαν τὸν Πτολεμαῖον ναναχωρήσῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἦτο ἡ νέα μεταξὺ τῆς Κυρήνης καὶ τῆς Καρχηδόνος περιπλοκή, ἐξ ἧς ἤλπισεν ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ὅτι ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῇ, ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ 312 π. Χ. καὶ πάλιν ἐν ἀποστασίᾳ εὑρισκομένην Κυρηναϊκήν. Τὴν φορὰν ταύτην δὲν εἶχον ἀποστατήσει οἱ κάτοικοι τῆς Κυρήνης, ὡς ἄλλοτε, ἀλλ' ὁ ἀποστὰς ἦτο αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τεταγμένος ἐν τῇ κυρηναϊκῇ πενταπόλει στρατηγὸς, ὁ Ὀφέλλας, ὅστις καὶ ἔγεινε κύριος τῶν πόλεων τῶν εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ἐμπεπιστευμένων. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ' ὁ Ὀφέλλας, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 311 π. Χ. διατριβῆς τοῦ Πτολεμαίου περὶ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Ἑλλάδι ἑλληνικὰς πόλεις, ηὔξησε τὸ κράτος αὐτοῦ, ὅπερ ἐπεξετάθη ἤδη πρὸς δυσμὰς μέχρι τῶν συνόρων τῆς Καρχηδόνος. Ἐν ᾧ δ' ἐμελέτα καὶ περαιτέρω ἀκόμη νὰ προβῇ, εὐπρόσδεκτος ἦλθεν εἰς αὐτὸν πρεσβεία πρὸς συνεργασίαν παρὰ τοῦ ἡγεμόνος πόλεως ἰσχυροτάτης, εὑρισκομένης ἔκπαλαι εἰς ἀγῶνα πρὸς τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἥτις εἶχε κατ' αὐτὰς ἀναλάβει νέαν πρὸς αὐτοὺς πάλην ἐν αὐτῇ αὐτῶν τῇ ἑστίᾳ. Ἡ πόλις αὕτη ἦσαν αἱ Συράκουσαι, καὶ ὁ πρὸς τὸν Ὀφέλλαν στέλλων τὴν πρεσβείαν ἦτο ὁ τύραννος τῶν Συρακουσίων Ἀγαθοκλῆς.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, καθ' οὓς οἱ Συρακούσιοι λαμπρῶς ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους, ποικίλαι ὑπῆρξαν αἱ τύχαι τῆς Σικελίας. Ἡ διάσπασις τῶν Σικελιωτῶν, ἥτις ἐπιφανῶς εἶχε καταδειχθῆ κατ' αὐτὸν τὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμον, ἐξακολουθήσασα καὶ μετὰ τὸ πέρας αὐτοῦ, μικροῦ δεῖν παρέδιδε τὴν Σικελίαν ὁλόκληρον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Καρχηδονίων, εὑρισκομένων τότε εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως. Οὗτοι, κληθέντες ὑπὸ τῶν Ἐγεσταίων πρὸς

βοήθειαν αὐτῶν ἐναντίον τῶν Σελινουντίων ἐν τῷ ἐξακολουθοῦντι περὶ συνόρων ἀγῶνι, ἐξ οὗ εἶχε προκληθῆ ἡ ἐπὶ τὴν Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων, ἔστειλαν τῷ 409 π. Χ. περὶ τοὺς ἑκατοντακισχιλίους ἄνδρας ὑπὸ τὸν Ἀννίβαν, τὸν γενναῖον ἔγγονον τοῦ ἐν Ἱμέρᾳ πρὸ ἑβδομήκοντα καὶ ἑνὸς ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Γέλωνος αἰσχρῶς ἡττηθέντος Ἀμίλκα. Ἡ πρόσκλησις αὕτη παρεῖχεν εἰς τὸν Ἀννίβαν εὐπρόσδεκτον ἀφορμὴν νὰ ἐκδικήσῃ τὴν ἧτταν τοῦ πάππου καὶ νὰ καταστρέψῃ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Σικελίας. Ὁ Σελινοῦς καὶ ἡ Ἱμέρα ἐκυριεύθησαν, οἱ ἐγκάτοικοι ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς, αἱ πόλεις κατεσκάφησαν ἄρδην ὑπὸ τοῦ ὠμοῦ νικητοῦ. Ἐνθαρρυνθεὶς δὲ ὁ Ἀννίβας ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ τούτων ἐπιτυχιῶν, ἐπέστρεψε μετὰ τρία ἔτη (406 π. Χ.) εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ Ἱμίλκωνος καὶ μεγάλης στρατιᾶς ἐξ ἑκατὸν εἴκοσι τοὐλάχιστον χιλιάδων ἀνδρῶν. Ὁ στρατὸς τῶν Ἀφρικανῶν ἔστη πρὸ τοῦ Ἀκράγαντος, τῆς πλουσίας καὶ φιλοτέχνου, ἀλλὰ καὶ ὀχυρᾶς πόλεως κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ παράλια τῆς νήσου. Μακρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀντίστασις τῶν Ἀκραγαντίνων, βοηθουμένων ὑπὸ τῶν Συρακουσίων. Εἰς δὲ τοὺς ἄλλους πόνους τῶν πολιορκητῶν προσετέθη καὶ ὁ λοιμός, ἐξ οὗ ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ὁ Ἀννίβας. Ἀλλ' ὁ Ἱμίλκων ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ θανόντος στρατηγοῦ, καὶ μετὰ ἓξ ὅλων μηνῶν πολιορκίαν ἔπεσεν ὁ Ἀκράγας, ἀφ' οὗ τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων εἶχε προφθάσει νὰ διασωθῇ νύκτωρ εἰς Γέλαν. Ἡ μεγάλη λεία, ἣν ἔστειλαν οἱ νικηταὶ εἰς τὴν Καρχηδόνα ἐκ τῆς ὀλβιωτάτης πόλεως τῶν Ἀκραγαντίνων, δὲν ἦτο τὸ κυριώτατον αὐτῶν κέρδος ἐκ τῆς δευτέρας σικελικῆς ἐκστρατείας. Πολὺ σημαντικώτερον ἦτο τὸ ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν αὕτη συνέβη, φυγόντων τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτοῦ, ἐπελθὸν ἠθικὸν ὄφελος τῶν Καρχηδονίων. Οὗτοι ἠδύναντο ἤδη νὰ προβῶσι θαρραλεώτερον ἐν Σικελίᾳ, ἐν ᾧ τοὺς Ἕλληνας τῆς νήσου κατελάμβανεν ὁσημέραι μεγαλείτερος φόβος. — Οὐδεμία δὲ τῶν σικελιωτικῶν πόλεων ἠσθάνθη τὸ τραῦμα ἀλγεινότερον τῶν Συρακουσῶν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ἡ μητρόπολις τῆς Σικελίας. Οἱ διαφυγόντες τὴν αἰχμαλωσίαν Ἀκραγαντῖνοι κατηγόρουν τῶν στρατηγῶν, οὓς οἱ Συρακούσιοι εἶχον στείλει εἰς βοήθειάν των. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ Σικελιῶται ἐπετίμων τοὺς Συρακουσίους, ὅτι οἱ προϊστάμενοι τῶν πραγμάτων ἐν τῇ πόλει αὐτῶν εἶνε τοιοῦτοι, ὥστε κινδυνεύει δι' αὐτοὺς τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἡ Σικελία πᾶσα. Διῳκοῦντο δὲ οἱ Συρακούσιοι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πολέμου ἐν ἔτει 413 π. Χ. δημοκρατικῶς, μεταρρυθμίσαν-

τος τὸ πολίτευμα τῆς πόλεως τοῦ συνετοῦ πολίτου Διοκλέους, οὗ τοὺς νόμους καὶ ἄλλαι τῶν σικελιωτικῶν πόλεων ἀπεδέχθησαν ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις. Ἐπακολούθημα τῆς πολιτικῆς ταύτης μεταβολῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῶν Συρακουσῶν ἐκδίωξις τοῦ ἀριστοκρατικοῦ Ἑρμοκράτους, ὅστις καὶ κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμον εἶχε διακριθῆ καὶ ἔπειτα μετέσχεν ὡς στρατηγὸς τῶν Συρακουσῶν τῆς περὶ Κύζικον ἀτυχοῦς ναυμαχίας, ἐν ᾗ ἐνίκησεν ὁ Ἀλκιβιάδης τοὺς Λακεδαιμονίους ὑπὸ τὸν Μίνδαρον. Καὶ ἐπανῆλθε μὲν ὁ Ἑρμοκράτης εἰς τὴν Σικελίαν βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν πρώτην ἐκστρατείαν τοῦ Ἀννίβα καὶ τὴν πτῶσιν τῆς Ἱμέρας, ἀλλά, καίπερ κατορθώσας διὰ χρημάτων τοῦ Φαρναβάζου νὰ ναυπηγήσῃ μικρὸν στόλον καὶ καταρτίσῃ ἱκανὸν στρατόν, δὲν ἠδυνήθη νὰ κατέλθῃ εἰς τὰς Συρακούσας, καὶ ἔζη ἐν Σικελίᾳ, πορθῶν καὶ δῃῶν τὰς εἰς τοὺς Καρχηδονίους ἀνηκούσας χώρας τῆς νήσου. Καὶ ἔγεινε μὲν διὰ ταῦτα τὸ ὄνομά του ἀγαπητὸν ἐν Συρακούσαις, ἀλλ' ὅμως αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ, ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενέτειραν, ἀπέτυχον καὶ ἀπέληξαν εἰς ἀσύνετον ἀπόπειραν ἐνόπλου καθόδου, καθ' ἣν, ἀποκρουσθεῖσαν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, ἐφονεύθη μετὰ πολλῶν τῶν περὶ αὐτόν. —Μεταξὺ δὲ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἑρμοκράτους εὑρίσκετο νεανίας, ὅστις ἔμελλεν ἔπειτα νὰ καταλάβῃ ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Συρακουσῶν. Ὁ νεανίας οὗτος ἦτο ὁ Διονύσιος, ὅστις, ὅτε μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἀκράγαντος παρὰ πάντων τῶν Σικελιωτῶν διημφισβητεῖτο ἡ ἀξία τῶν στρατηγῶν τῶν Συρακουσῶν, ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ περὶ τοῦ ἐπικρεμαμένου πολέμου φόβου, παρελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἐξήνεγκε κατηγορίαν κατὰ τῶν στρατηγῶν καὶ παρώξυνε τὰ πλήθη πρὸς καθαίρεσιν αὐτῶν καὶ τιμωρίαν. Καὶ τότε μὲν ὁ δῆμος τῶν Συρακουσῶν ἐπέβαλεν εἰς τὸν Διονύσιον ὡς ταραξίαν χρηματικὴν ζημίαν, ἣν ἐπλήρωσεν ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Φίλιστος· μετ' οὐ πολὺ δ' ἀνελάμβανε μετὰ νέου θάρρους τὴν κατὰ τῶν στρατηγῶν ἐνέργειαν, καὶ ἐπετύγχανε νὰ ἐκλεχθῇ στρατηγὸς μετ' ἄλλων αὐτὸς, ἄγων ἡλικίαν μόνον ἐτῶν εἴκοσι καὶ πέντε. Ἀλλ' ἡ στρατηγία ὑπῆρξε διὰ τὸν φιλόδοξον Διονύσιον ἐν τοῖς κεκινημένοις χρόνοις, οὓς διήρχετο ἡ Σικελία, μόνον τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν τυραννίδα. Τὸ μὲν καταγγέλλων τοὺς συστρατήγους ὡς προδότας, τὸ δὲ προσελκύων διὰ τῆς δημαγωγικῆς αὐτοῦ δεινότητος τὴν εὔνοιαν τοῦ πλήθους, κατώρθωσεν ὁ Διονύσιος νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν, περιφρουρούμενος ὑπὸ ἑξακοσίων μισθοφόρων καὶ ἐγκαθιδρυθεὶς ἐν τῷ κατὰ τὴν Ὀρτυγίαν ναυστάθμῳ (405 π. Χ.).—Ἐπὶ τριάκοντα

καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔζησεν ὁ Διονύσιος ὡς τύραννος τῶν Συρακουσῶν. Καὶ διεβοήθη μὲν ἐπὶ πλεονεξίᾳ καὶ φιλοχρηματίᾳ, ἐπὶ ἀφειδεῖ προστασίᾳ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ μισθοφόρων, ἐπὶ ἀπανθρώπῳ ὠμότητι, ἀλλ' ἐπ' ἴσης ἀληθὲς εἶνε, ὅτι τὰ ἔτη, καθ' ἃ ἦρξε τῶν Συρακουσίων, καίπερ δυσχεραινόντων ἐπὶ τῇ τυραννίδι, ὑπῆρξαν ἔτη, καθ' ἃ ἡ Καρχηδὼν ἠσθάνθη μετ' ὀδύνης τὴν δύναμιν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ἐν Σικελίᾳ. Πᾶσα ἡ ἐνέργεια τοῦ δραστηρίου τυράννου ἔτεινεν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν Καρχηδονίων ὡς πρὸς τελικὸν σκοπόν. Ἀλλ' ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτῶν μετ' ἐπιτυχίας, προαπῃτεῖτο ἡ στερέωσις τῆς τυραννίδος διὰ παντὸς τρόπου, ἡ ὀχύρωσις τῶν Συρακουσῶν, ἡ ἐπέκτασις τῆς δυνάμεώς του. Ὁ δὲ τύραννος οὐδενὸς ἐφείσθη, ὅπως κατορθώσῃ ταῦτα, ἀδιαφορῶν περὶ τῆς ἠθικότητος ἢ τοῦ ἀκατακρίτου τῶν ἐκλεγομένων μέσων καὶ εἰς μόνον τὸ σκόπιμον ἀποβλέπων. Οἱ κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ πόλεμοι αὐτοῦ, τετράκις ἐπαναληφθέντες, κατέδειξαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τὴν χρησιμότητα τῶν πολιορκητικῶν αὐτοῦ μηχανῶν, ἐν αἷς τὸ πρῶτον ἤδη παρουσιάζεται ὁ καταπέλτης, καὶ τὴν μεγάλην αὐτοῦ στρατηγικὴν ἀξίαν. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τοὺς ἐν Σικελίᾳ καρχηδονικοὺς αὐτοῦ πολέμους κατετροποῦτο ὁ Ἱμίλκων καὶ ἔπειτα ὁ Μάγων, ὁ νικηφόρος τύραννος τῶν Συρακουσῶν δὲν ἠρκεῖτο εἰς τὰς ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τῶν βαρβάρων δάφνας, ἀλλ' ἐτράπη μὲν ἐπὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῶν Ἰταλιωτῶν, παρακμαζόντων ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῶν ἐγχωρίων Σαυνιτῶν καὶ Λουκανῶν, καὶ κατελάμβανε τὸν Κρότωνα, τὴν Καυλωνίαν, τὸ Ἱππώνιον, τὸ Ῥήγιον (387 π. Χ.), τῆς δὲ Ῥώμης ἁλούσης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, ἐδῄου τὰς παραλίας τοῦ Λατίου καὶ τῆς Τυρρηνίας, καὶ, θέλων νὰ γείνῃ κύριος τῆς ἀδριατικῆς θαλάσσης, κατελάμβανε μὲν ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἰταλίας τὴν Ἀδρίαν, ἔκτιζε δ' ἐν τῷ αἰγιαλῷ τῆς Ἰλλυρίας νέαν ἀποικίαν, τὴν Λισσόν. Οὐδ' ἐστράφη σύμπασα ἡ προσοχὴ τοῦ κραταιοῦ τυράννου εἰς τὰ ἔργα τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ποίησιν ἠσχολεῖτο μετ' ἰδιαζούσης τινὸς φιλαρεσκείας, καὶ ἔχαιρε καλῶν εἰς τὰ βασίλεια αὐτοῦ καλλιτέχνας, ποιητὰς καὶ φιλοσόφους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων. Θνήσκων δὲ ὑπερεξηκοντούτης ἤδη τῷ 367 π. Χ., ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι δὲν περιέβαλλον τὸ μέτωπόν του μόνον αἱ δάφναι αἱ ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς ἐν Σικελίᾳ καρχηδονικῆς Μοτύης καὶ ἀπὸ τῆς ἐν Καβάλλοις κατατροπώσεως τοῦ Μάγωνος, ἀλλὰ καὶ ὁ στέφανος, ὃν ἔδωκαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν τραγῳδίαν του *Ἕκτορος λύτρα*. — Τὸν Διονύσιον διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν

Συρακουσῶν, τῶν ὁποίων τὸ κράτος ἐπεξετείνετο ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς Σικελίας καὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ἄκρας τῆς Ἰταλίας, ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ υἱὸς ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν εἰκοσιοκτώ. Ἀλλὰ Διονύσιος ὁ νεώτερος ἦτο νεανίας πολὺ ἐκδεδιητημένος καὶ θηλυδρίας, ὑπ' οὐδεμιᾶς κοσμούμενος τῶν πατρικῶν ἀρετῶν. Ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν φύσεων, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται νὰ ἱδρύσωσί τι ἴδιον, ἀλλὰ φαίνονται οἱονεὶ ἐπίτηδες πεπλασμέναι ὅπως καταλύσωσι τὴν μετὰ μόχθων ἐμπεδωθεῖσαν πατρικὴν ἀρχήν. Τοιοῦτος ὢν ὁ Διονύσιος, ἐβάδισε μοιραίως εἰς τὸν ὄλεθρον, εἰ καὶ εἶχε παρ' ἑαυτῷ ἀξιάγαστον ποδηγέτην, τὸν φίλον καὶ θαυμαστὴν τοῦ Πλάτωνος Δίωνα, ἀδελφὸν τῆς δευτέρας συζύγου τοῦ πολυγάμου Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου, τῆς Συρακουσίας Ἀριστομάχης. Καὶ μέχρι μέν τινος τὰ διδάγματα τῆς πολυτίμου πείρας τοῦ Δίωνος ἐφώτιζον τὰς ἄλλως σκολιὰς τρίβους, ἐφ' ὧν ἔβαινεν ὁ Διονύσιος, ὅστις μόνον κατ' ὄνομα ἐβασίλευεν, ἀφίνων εὐχαρίστως τὰς ἡνίας τῆς ἀρχῆς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ φιλοσόφου αὐτοῦ συμβούλου. Ἐπί τινα χρόνον ἐφαίνετο, ὅτι ἐκεῖ παρὰ τὴν Ἀρέθουσαν πηγὴν ἔμελλε νὰ τελεσθῇ τὸ ὄνειρον τοῦ Πλάτωνος, ὃν ἐκάλεσεν ὁ Διονύσιος εἰς τὴν Σικελίαν τὸ δεύτερον ἤδη, πεισθεὶς εἰς τὸν Δίωνα, καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ λάβῃ ὑπόστασιν πραγματικὴν ἐν Συρακούσαις ἡ ἰδεώδης πολιτεία τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ κακαὶ εἰσηγήσεις μετέβαλον τὰς ἀγαθὰς διαθέσεις τοῦ τυράννου πρὸς τὸν Δίωνα, ὅστις καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἰταλίαν, μάτην δυσανασχετοῦντος τοῦ Πλάτωνος. — Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Δίων δὲν ἠσθάνετο τὰ δεινὰ τῆς ἐξορίας, ζῶν μεγαλοπρεπῶς ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου μετέβη ἐξ Ἰταλίας, διὰ τῶν στελλομένων αὐτῷ εἰσοδημάτων του. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, ὅτε τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ ἐδημεύθησαν ὑπὸ τοῦ τυράννου, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ ἄκουσα ἄλλον ἄνδρα, καὶ ἐκ Συρακουσῶν περιήρχοντο εἰς αὐτὸν εἰδήσεις πόσον μισητὸς εἶχεν ἀποβῆ ὁ Διονύσιος, ἀπεφάσισεν ὁ Δίων νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰς τὴν πατρίδα κάθοδον. Στρατολογήσας λοιπὸν ἐν Ζακύνθῳ περὶ τοὺς ὀκτακοσίους μισθοφόρους, κατέπλευσεν εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ παράλια τῆς Σικελίας, καὶ κατέλαβε τὴν ὑπὸ Καρχηδονίων κατεχομένην πόλιν Μινώαν (357 π. Χ.). Ἐκεῖθεν δὲ μαθών, ὅτι ὁ Διονύσιος ἀπουσίαζεν ἐκ τῶν Συρακουσῶν, εὑρισκόμενος μετὰ στόλου κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, ἐτράπη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν διὰ ξηρᾶς τὴν πρὸς τὰς Συρακούσας ἄγουσαν. Ἐν ᾧ δὲ ἤδη εὑρίσκετο καθ' ὁδόν, συνέρρεον πρὸς αὐτὸν ἐπίκουροι ἐκ πάσης τῆς Σικελίας καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας, οὕτως ὥστε, ὅτε

ἔφθασε πρὸ τῶν Συρακουσῶν, ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἀνήρχετο εἰς εἰκοσακισχιλίους ἄνδρας. Ἐστεφανωμένοι μετὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς προσήκουσαν θυσίαν ὥρμησαν οἱ περὶ τὸν Δίωνα πρὸς τὰς Συρακούσας, ὧν οἱ πολῖται ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἐλευθερωτῶν ἐξηγέρθησαν ἐναντίον τῆς τυραννίδος καὶ τῶν ὀπαδῶν καὶ ὀργάνων αὐτῆς, ἐν ᾧ οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν Συρακουσίων ἐξῆλθον ἐπὶ τὰς πύλας εἰς συνάντησιν τοῦ Δίωνος, φέροντες ἑορτάσιμον ἐσθῆτα. Ἡ εἰς τὴν πόλιν εἴσοδος ὡμοίαζε πρὸς πομπὴν πανηγύρεως, ἡ δὲ δεξίωσις τοῦ Δίωνος ὑπῆρξε δεξίωσις θεοῦ. Ἐν τούτοις δὲ μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἐπανῆλθεν ὁ Διονύσιος ἐξ Ἰταλίας· καὶ ἀντέσχε μὲν ἐπὶ μακρὸν ἡ ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν κρατουμένη ἄκρα τῆς Ὀρτυγίας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ τύραννος μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις καὶ αἱματηρὰς, ἀλλ' ἀτυχεῖς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν συγκρούσεις ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀπελθὼν μετὰ πολλῶν φίλων καὶ τῶν θησαυρῶν του εἰς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρούς. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Διονυσίου ἡ ἀρχὴ δὲν περιῆλθεν εἰς τὸν Δίωνα, ὡς ἠδύνατο πᾶς τις νὰναμένῃ. Ἀπ' ἐναντίας δὲ τὸ μὲν ἐκ τῆς γεννηθείσης ὑποψίας τοῦ πλήθους, τὸ δ' ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἄλλοτε φίλου τοῦ Δίωνος δημαγωγοῦ Ἡρακλείδου προῆλθε στάσις, ἧς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐκδίωξις τοῦ Δίωνος ἐννέα μῆνας μετὰ τὴν εἰς Συρακούσας πανηγυρικὴν εἴσοδόν του ὡς ἐλευθερωτοῦ. Καὶ ἀνεκλήθη μὲν ἔπειτα καὶ ἀνῆλθεν εἰς μεγάλην περιωπὴν, κυριεύσας καὶ αὐτὴν τὴν Ὀρτυγίαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔπεσεν ὑπὸ ξίφος δολοφόνον ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτοῦ τοῦ παλαιοῦ φίλου, τοῦ Ἀθηναίου Καλλίππου (359 π. Χ.), ὅστις καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχήν. Ἀλλὰ μετὰ δύο μῆνας ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Καλλίππου ἐξεράγη ἐν Συρακούσαις νέα ἐπανάστασις, δι' ἧς ἔγειναν κύριοι τῆς ἀρχῆς ὁ μὲν μετὰ τὸν δὲ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Διονυσίου, ὁ Ἱππαρῖνος (353–351 π. Χ.) καὶ ὁ Νυσαῖος (351–346 π. Χ.). — Αἱ συχναὶ αὗται ἐπαναστάσεις ἀνέῳξαν τὴν ὁδὸν τῆς καθόδου εἰς τὸν Διονύσιον, ὅστις ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς τὰς Συρακούσας τῷ 346 π. Χ. μετὰ δεκαετῆ ἐξορίαν. Ἀλλὰ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ὠμότης, ἣν εἶχεν ἀναπτύξει κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐξορίας ἐν Λοκροῖς καὶ Ῥηγίῳ καὶ ἣν ἐπέδειξε καὶ ἐν Συρακούσαις κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του, ὥστε οἱ Συρακούσιοι ἀπελπισθέντες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ τυράννου τῶν Λεοντίνων Ἱκέτα. Καὶ περιώρισε μὲν οὗτος τὸν Διονύσιον εἰς τὴν νησῖδα Ὀρτυγίαν, ἀλλ' οἱ Συρακούσιοι ἐνόησαν ταχέως, ὅτι ἀντὶ ἐλευθερωτοῦ νέον δεσπότην εἶχον καλέσει, καὶ ταῦτα ἐν ἡμέραις ἐπικρεμαμένου μεγάλου ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων κινδύνου. Ἐν οὕτω δεινῇ εὐ-

ρισκόμενοι θέσει, ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσι σωτηρίαν παρὰ τῆς μητροπόλεως, ἧς ἦσαν ἄποικοι, τῆς Κορίνθου. Οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς εἰρήνης τῆς ἐπακολουθησάσης εἰς τὸν τότε περατωθέντα ἱερὸν πόλεμον, ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς Συρακουσίους διακεκριμένον τῆς πόλεως αὐτῶν πολίτην, τὸν ἐνάρετον Τιμολέοντα, ὅστις εἶχεν ἀναδειχθῆ οὕτως ἄκαμπτος φίλος τῆς ἐλευθερίας, ὥστε δὲν ἐδίστασε νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸν φόνον τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ Τιμοφάνους, ὅτε οὗτος ἐτόλμησε νὰ ἐπιβληθῇ ὡς τύραννος εἰς τοὺς Κορινθίους (366 π. Χ.). Καὶ εἶχον μὲν ἤδη παρέλθει εἴκοσιν ὅλα ἔτη, καθ' ἃ ὁ Τιμολέων ἔζη ὑπὸ τὸ βάρος τῆς μητρικῆς κατάρας μακρὰν τῆς πολιτείας ἐν τοῖς ἐρημοτάτοις τῶν ἀγρῶν, ἀλλ' οἱ Κορίνθιοι δὲν εἶχον λησμονήσει τὴν ἀκλόνητον αὐτοῦ μεγαλοψυχίαν, καὶ ἐθεώρησαν, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ βοηθήσωσι καλλίτερον τοὺς δεομένους ἐπικουρίας ἀποίκους αὐτῶν ἢ διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀποστολῆς τοῦ γηραιοῦ συμπολίτου, ὅστις, καίπερ ἄγων ἤδη ἡλικίαν ἐτῶν ἑξήκοντα καὶ πέντε, διετήρει τὸ πῦρ τῆς νεότητος καὶ τὴν μισοτύραννον ὁρμὴν τῶν ἀνδρικῶν χρόνων. — Ἡ ἐν Σικελίᾳ εὐεργετικὴ δρᾶσις τοῦ Τιμολέοντος ἐδικαίωσε τὴν ἐπ' αὐτὸν πεποίθησιν τῶν Κορινθίων. Ἀφικόμενος εἰς Σικελίαν μετὰ δέκα πλοίων καθ' ὃν χρόνον ἐν Συρακούσαις τὴν μὲν Ὀρτυγίαν κατεῖχεν ὁ Διονύσιος, τὴν δὲ πόλιν καὶ τὸν λιμένα ὁ Ἱκέτας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κληθέντων Καρχηδονίων, κατώρθωσε διὰ συνέσεως καὶ καρτερίας ἀξιοθαυμάστου νὰ ἴδῃ ἐντὸς πεντήκοντα μόνον ἡμερῶν παραδιδομένην εἰς αὐτὸν τὴν ἀκρόπολιν ὑπὸ τοῦ Διονυσίου (344 π. Χ.). Ὁ ἄλλοτε κραταιὸς τύραννος ἀπεχώρει μετὰ τῶν θησαυρῶν του, ὅπως ζήσῃ ἐν Κορίνθῳ ὡς ἰδιώτης, καὶ ἐκεῖ λέγεται τελευτήσας τὸν βίον ὡς γραμματοδιδάσκαλος, ἀφ' οὗ ἠξιώθη ἐν ἔτει 337 π. Χ. τῆς ἐπισκέψεως τοῦ νικηφόρου Φιλίππου. Ὁ δὲ Τιμολέων, γενόμενος κύριος τῆς Ὀρτυγίας, μετ' οὐ πολὺ κατελάμβανεν ὁλόκληρον τὴν πόλιν τῶν Συρακουσῶν, ἐξ ἧς ἔφευγεν ὁ Ἱκέτας, ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ὑποπτευθέντων, ὅτι ἐπροδίδοντο ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Λεοντίνων. Ἐλευθερώσας δὲ τὰς Συρακούσας ὁ γενναῖος Κορίνθιος, τὴν μὲν ἄκραν, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ ἕδρα τῆς τυραννίδος, κατέσκαψεν, ἐνοικοδομήσας τὰ δικαστήρια χάριν τῶν πολιτῶν, τὴν δὲ πόλιν, ἐρημωθεῖσαν ὑπὸ τῶν πολέμων καὶ τῶν στάσεων καὶ τῶν δεινῶν τῆς τυραννίδος, ἐνέπλησε κατοίκων, κληθέντων ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Διαμοιράσας δὲ εἰς τοὺς πολίτας γαίας καὶ ἀνορθώσας τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως καὶ ἐγκαταστήσας τὸ δημοκρατι-

κὸν πολίτευμα καὶ θέσας νόμους δικαίους, κατέστησεν ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὰς Συρακούσας πόλιν εὐτυχῆ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἡ εὐεργετικὴ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ ἐπίδρασις ἐπεξετείνετο καὶ εἰς τὰς ἄλλας σικελιωτικὰς πόλεις, καταλυομένων τῶν τυράννων καὶ τῆς νέας ἐλευθερίας ἀνυψούσης τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων τῆς νήσου. Ἡ δὲ παρὰ τὸν ποταμὸν Κρίμησον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Σελινοῦντος νίκη τοῦ Τιμολέοντος κατὰ τῶν Καρχηδονίων, οἵτινες ἐπεχείρησαν νέαν ἐκστρατείαν, φοβηθέντες ἐκ τῆς ὁσημέραι αὐξανούσης εὐημερίας τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας, ἐπέστεψε τὴν λαμπρὰν τοῦ Κορινθίου ἐργασίαν. Τελέσας δ' ἐπ' ἀγαθῷ τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν καὶ ὑπερακοντίσας πᾶσαν προσδοκίαν, ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰς ἐπαγγελίας αὐτοῦ, μὴ θελήσας νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ καταθέσας αὐτὴν εὐθὺς ὡς εἶδε πάλιν ἐλευθέρας καὶ εὐτυχεῖς τὰς Συρακούσας. Ἔκτοτε δ' ἔζησεν ὁ Τιμολέων ὡς ἰδιώτης ἐν Συρακούσαις ἐν μέσῳ τιμῶν καὶ δόξης, μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του παρέχων συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας εἰς τοὺς νέους αὐτοῦ συμπολίτας καὶ εὐφημούμενος καὶ γηροτροφούμενος ἐν τιμῇ καὶ ἐπιδεικνυόμενος εἰς τοὺς τὴν πόλιν ἐπισκεπτομένους ξένους ὡς ἀξιοθέατος ἥρως χρηστότητος καὶ ἀρετῆς. Οὐδὲ ἠδύνατο νὰ συνοψισθῇ τοῦ χρηστοῦ ἀνδρὸς ὁ βίος ἐπιτυχέστερον ἢ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ ψηφισθέντος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, καθ' ὃ «ὁ δῆμος τῶν Συρακουσίων θάπτει μὲν αὐτὸν »διὰ δαπάνης διακοσίων μνῶν, ἐτίμησε δ' εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον δι' ἀγώ»νων μουσικῶν, ἱππικῶν, γυμνικῶν, ὅτι τοὺς τυράννους καταλύσας καὶ »τοὺς βαρβάρους καταπολεμήσας καὶ τὰς μεγίστας τῶν ἀναστάτων »πόλεων οἰκίσας ἀπέδωκε τὰς πόλεις τοῖς Σικελιώταις.»—Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιμολέοντος (336 π. Χ.) ἡ Σικελία ὑποπίπτει πάλιν εἰς τὴν ἀναρχίαν, ἧς καρπὸς ὑπῆρξε διὰ τὰς Συρακούσας ἡ διὰ τῆς ὀλιγαρχίας ἐπάνοδος εἰς τὴν τυραννίδα. Τυραννοῦντος δὲ ἤδη τοῦ Σωσιστράτου, ἀναφαίνεται ὁσημέραι ἰσχυρότερος, ἐκ μικρῶν ἀρχόμενος, Ἀγαθοκλῆς ὁ υἱὸς τοῦ Καρκίνου, ὅστις καὶ κατορθόνει τέλος ἐν μέσῳ τῶν στάσεων, αἵτινες διήρουν τοὺς Συρακουσίους καὶ ἐπήνεγκον τὴν πτῶσιν τοῦ ἀπεχθοῦς τυράννου, νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχήν, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς εὐνοίας καὶ προστασίας τῶν ἀπορωτέρων πολιτῶν (317 π. Χ.). Συνεδέθη δὲ ἡ ἀνύψωσις τοῦ Ἀγαθοκλέους πρὸς ἐπαγγελίας δοθείσας εἰς τὰ πλήθη καὶ σκληρὰν σφαγὴν τῶν ἑξακοσίων ἀριστοκρατικῶν, οἵτινες διεῖπον τέως τὰ τῆς πολιτείας, καὶ τῶν περὶ αὐτούς. Ὁ δ' ἐκ τούτων καταλαβὼν τοὺς ἀντιπάλους τρόμος κατέστησε τὸν Ἀγαθοκλέα ἀμέσως ἰσχυρὸν καὶ

ἄφοβον, στηριζόμενον εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ δήμου καὶ ἐξ αὐτῆς, οὐχὶ δ' ἐκ δορυφόρων ἀπεκδεχόμενον τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἀσφάλειαν. Διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ δραστηριότητος τοῦ Ἀγαθοκλέους ταχέως ἠνωρθώθησαν τὰ οἰκονομικὰ τῶν Συρακουσῶν, ηὐξήθη τὸ ναυτικὸν καὶ ἐπληρώθησαν ὅπλων αἱ ἀποθῆκαι· ἤρχισε δ' ἐπεκτεινομένη ἡ δύναμις τῶν Συρακουσίων ἐν Σικελίᾳ, καὶ ἐπιτηδείως κατεστέλλετο ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Καρκίνου πᾶσα ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὑπὸ τῶν φυγάδων κατ' αὐτοῦ ἐνέργεια. Ἐκνικηθέντων δὲ τῶν ἐπὶ τῆς νήσου Ἑλλήνων ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ τῶν Συρακουσίων, ὁ Ἀγαθοκλῆς ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τὸν ὑπολειπόμενον μέγιστον καὶ αἰώνιον ἐχθρὸν τῶν Σικελιωτῶν, τοὺς Καρχηδονίους. Μετὰ προηγουμένας τινὰς ἐχθροπραξίας ἡ Καρχηδὼν ἔστειλε τῷ 311 π. Χ. πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐν Σικελίᾳ δυνάμεων αὐτῆς νέον στρατὸν ὑπὸ τὸν Ἀμίλκαν. Συγκροτηθείσης δὲ μάχης μεταξὺ Γέλας καὶ Ἱμέρας παρα τὸν λόφον Ἔκνομον, ἐνικήθη ὁ Ἀγαθοκλῆς. Συνέπεια δὲ τῆς ἥττης ταύτης τῶν Συρακουσίων ὑπῆρξεν ἡ προσχώρησις τῶν πλείστων σικελιωτικῶν πόλεων εἰς τοὺς νικητάς, οἵτινες μετ' ὀλίγον ἤδη ἐπολιόρκουν αὐτὰς τὰς Συρακούσας. Πᾶς τις ἄλλος, βλέπων τοὺς βαρβάρους κυρίους ὄντας σχεδὸν ἁπάσης τῆς Σικελίας καὶ προέχοντας πολὺ κατά τε τὰς πεζικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις, ἤθελε κλίνει τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς μοιραίας συμφορᾶς. Ἀλλ' ὁ Ἀγαθοκλῆς ἀντὶ νὰ ἀπελπισθῇ ἐπεχείρησε μετὰ τόλμης ἀνηκούστου πρᾶξιν ἀνέλπιστον καὶ παρατολμοτάτην, ἀποφασίσας νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη τῆς Καρχηδόνος, ὅπως οὕτως ἐξαναγκάσῃ τοὺς Καρχηδονίους νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῶν Συρακουσῶν. Κατορθώσας δὲ δι' ἐξαπατήσεως τῶν κατεχόντων τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν Καρχηδονίων νὰ ἐξέλθῃ μετὰ ἑξήκοντα πλοίων, ἐφ' ὧν εἶχεν ἐπιβιβάσει περὶ τὰς δεκατέσσαρας χιλιάδας ἀνδρῶν, ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ὅτε δὲ προσωρμίσθη εἰς τὰ παράλια τῆς Καρχηδόνος, θέλων νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς μετ' αὐτοῦ νὰ πολεμήσωσι γενναίως, ἔκαυσε τὸν στόλον καὶ προεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα μετὰ θάρρους. Κυριεύσας δ' ἐν τῇ Καρχηδονίᾳ τὴν Μεγάλην πόλιν καὶ τὸν Λευκὸν λεγόμενον Τύνητα καὶ καταστρέψας τὰς πόλεις ταύτας, ἔφθασε πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος (310 π. Χ.). Ἡ μεγάλη αὐτοῦ νίκη κατὰ τῶν ἐκ τῆς πολιορκουμένης πόλεως ἐξελθόντων τεσσαρακοντακισχιλίων Καρχηδονίων, καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ ἕτερος τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν Ἄννων, ἔπεισε τοὺς ἡττηθέντας νὰ ζητήσωσιν ἐκ Σικελίας τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀμίλκα. Καὶ ἔστειλε

μὲν οὗτος περὶ τοὺς πεντακισχιλίους εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων συμπολιτῶν, ἀλλ' αὐτὸς ἔμεινεν ἐξακολουθῶν τὴν πολιορκίαν τῶν Συρακουσῶν, ἕως τὸ ἑπόμενον ἔτος ἔπεσεν ἔν τινι μεγάλῃ κατὰ τῆς πόλεως ἐφόδῳ (309 π. Χ.). Ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ γενναίου, ἀλλ' ἀτυχοῦς Ἀφρικανοῦ στρατηγοῦ, κοπεῖσα ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, ἐστάλη ὡς τρόπαιον εἰς τὸν Ἀγαθοκλέα, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ προέβαινεν ἀπὸ νίκης εἰς νίκην. Τινὲς μὲν τῶν πόλεων προσεχώρουν εἰς αὐτὸν ἐκ φόβου, τινὲς δὲ διὰ τὸ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους μῖσος. Λίβυες καὶ Νομάδες, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων, συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους. Ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ Καρχηδόνιοι παρ' ὅλας ταύτας τὰς ἥττας καὶ ζημίας ἀντεῖχον ἀκόμη μετὰ καρτερίας θαυμαστῆς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἀγαθοκλῆς, ἐξακολουθοῦντος εἰς μῆκος τοῦ πολέμου, περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ συμμάχους. Ἀλλὰ, κατεχομένου ἀκόμη τοῦ πελάγους ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Καρχηδονίων, οὔτε ἐκ Σικελίας καὶ Ἰταλίας, οὔτε ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἠδύνατο νὰ λάβῃ βοήθειαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔστειλεν, ὡς εἴδομεν, πρέσβεις πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς Κυρήνης Ὀφέλλαν.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ
ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΕΝ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙ ΝΙΚΑΣ ΚΟΠΕΝ

Αἱ προτάσεις τοῦ Ἀγαθοκλέους, ὑποσχομένου νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἐκ Κυρήνης σύμμαχον ὁλόκληρον τὴν Λιβύην, ἤρεσαν εἰς τὸν Ὀφέλλαν. Καλέσας εἰς βοήθειαν τοὺς Ἀθηναίους, πρὸς οὓς συνεδέετο ἅτε ἔχων σύζυγον ἀπόγονον τοῦ Μιλτιάδου, καὶ πολλοὺς λαβὼν ἐπικούρους ἔκ τε τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, προσδραμόντας ἐπ' ἐλπίδι μεγάλων ἐν Καρχηδόνι ὠφελημάτων, ἀνεχώρησεν ἐκ Κυρήνης μετὰ στρατιᾶς πεζῶν μὲν ὑπὲρ τοὺς μυρίους, ἱππέων δ' ἑξακοσίων, ἁρμάτων δ' ἑκατὸν καὶ ἑτέρων δεκακισχιλίων περίπου ἀτάκτων ἀνδρῶν. Μετ' ἀγαθῶν ἐλπίδων ὡς πρὸς ἀποικίαν ἐβάδισεν ὁ στρατὸς τῶν Κυρηναίων ἐπὶ δύο μῆνας καὶ πλέον διὰ τῆς ἐρήμου, καίπερ κακοπαθῶν καὶ παλαίων κατὰ τῆς ἀνυδρίας καὶ ἀσιτίας, κατὰ τοῦ πνίγους καὶ τῶν δακετῶν θηρίων. Τέλος δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Καρχηδονίαν, ὅπου τὸ μὲν πρῶτον ὁ Ὀφέλλας ἔγεινε φιλοφρόνως δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ἀγαθοκλέους, μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας ἐφονεύετο ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτοῦ τοῦ καλέσαντος αὐτὸν ἐπὶ συμμαχίᾳ, οἱ δὲ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντες στρα-

τιῶται, μείναντες ἄνευ ἀρχηγοῦ, ἠναγκάζοντο νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγαθοκλέους (308 π. Χ.).

Ὁ θάνατος τοῦ Ὀφέλλα καὶ ἡ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀγαθοκλέους συγχώνευσις τῶν εἰς Καρχηδόνα ἀκολουθησάντων αὐτὸν ἐστέρησε τὴν Κυρηναϊκὴν παντὸς στηρίγματος. Ἡ Κυρήνη ἔμεινεν ἀβοήθητος πρὸς τὰς ἐκ νέου ἐξεγειρομένας κατακτητικὰς διαθέσεις τοῦ Πτολεμαίου. Ἐπανελθὼν ἐκ Πελοποννήσου μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς πρὸς τὸν Κάσσανδρον συμμαχίας δὲν ἠμέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς παρουσιαζομένης εὐκαιρίας. Ἀπέστειλε λοιπὸν εἰς Κυρήνην μετὰ στρατοῦ τὸν προγονόν του Μάγαν, ὅστις ἠδυνήθη ἄνευ μεγάλης ἀντιστάσεως νὰ ὑποτάξῃ τὴν χώραν, ἣν διῴκησεν ἔκτοτε ὡς ἡγεμὼν ὑποτελὴς τοῦ Πτολεμαίου.

Ὁ δὲ Ἀγαθοκλῆς οὐ πολὺν χρόνον μετὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ Ὀφέλλα, εἰ καὶ ἡ καρχηδονικὴ αὐτοῦ ἐκστρατεία ἔβαινεν ὁσημέραι εὐτυχέστερον, ἠναγκάζετο νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Καρχηδονίαν, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου εἶχε καταστῇ ἀναγκαία ἡ παρουσία αὐτοῦ. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀμίλκα εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τοὺς Ἀκραγαντίνους τὸ τολμηρὸν σχέδιον νὰ κυριαρχήσωσιν ἐν Σικελίᾳ. Αἱ Συράκουσαι, ἡ ἰσχὺς τοῦ Ἀγαθοκλέους εὑρίσκοντο ἐν κινδύνῳ. Ὁ Ἀγαθοκλῆς, ναυπηγήσας ἐλαφρὰ πλοῖα καὶ ἐπιβιβάσας εἰς αὐτὰ δισχιλίους στρατιώτας, ἀφεὶς δ' ἐν τῇ Καρχηδονίᾳ τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν Ἀρχάγαθον, ἔσπευσεν εἰς τὴν Σικελίαν. Διαρρυθμίσας δ' ἐν τῇ νήσῳ κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ πράγματα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀφρικήν, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρχάγαθος μετά τινας πρώτας ἐπιτυχίας εὑρίσκετο ἤδη ἐν μεγάλῃ στενοχωρίᾳ. Ὁ στρατὸς τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων σκορπιζόμενος ἐξησθένει, ἐν ᾧ οἱ Καρχηδόνιοι ἀπ' ἐναντίας συνεκέντρονον τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις. Οἱ ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων τὸ πρῶτον ἀποστάντες ἰθαγενεῖς καὶ περίοικοι λαοὶ ἤρχισαν ἀποχωροῦντες ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ προσχωροῦντες πάλιν εἰς τοὺς προτέρους αὐτῶν φίλους. Τέλος αὐτὸς ὁ Ἀγαθοκλῆς, ἐπιχειρήσας μάχην καὶ ἡττηθείς, περιῆλθεν εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ σωθῇ, φεύγων μόνος εἰς τὴν Σικελίαν. Ἀλλὰ τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ του, ὀργισθέντος ἐπὶ τῇ πατρικῇ ἀποφάσει, ὁ Ἀγαθοκλῆς συνελήφθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, εἰ καὶ οὗτοι δὲν κατώρθωσαν εἰς τέλος νὰ ἐμποδίσωσι τὴν φυγήν του. Καὶ ὁ μὲν Ἀγαθοκλῆς εὑρὼν πλοῖον ἀνεχώρησε μόνος εἰς τὴν Σικελίαν (306 π. Χ.), οἱ δ' ἐν τῇ Καρχηδονίᾳ ἐναπολειφθέντες στρατιῶται ἀγανακτήσαντες ἐφόνευσαν τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς, καὶ μέρος μὲν προσῆλθον εἰς

τοὺς Καρχηδονίους, μέρος δὲ ὑποκύψαντες εἰς αὐτοὺς ἐν ἀγῶνι ἠναγκάσθησαν νὰ καλλιεργῶσι δέσμιοι αὐτὴν ἐκείνην τὴν γῆν, ἣν ἄλλοτε εἶχον δηώσει ὡς νικηταί.

Ἐπιστρέψας ὁ Ἀγαθοκλῆς εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος τῆς εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐκστρατείας, ὡς ἄριστον μέτρον πρὸς ἐκφόβησιν τῶν ἐχθρῶν του ἐθεώρησε τὴν σκληρὰν τιμωρίαν τῶν συγγενῶν τῶν ἐν Καρχηδονίᾳ φονευσάντων τοὺς υἱούς του στρατιωτῶν. Ἐν ᾧ δ' ἐν Συρακούσαις τὰ πάντα ἐπληροῦντο αἱμάτων, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Ἐγέστης, ἥτις εἶχεν ἀρνηθῆ νὰποστείλῃ εἰς αὐτὸν βοήθειαν, ἐπιδείξας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς δυστυχοῦς πόλεως ἀνήκουστον ἀπανθρωπίαν. Αἱ ὠμότητες αὗται κατέστησαν τὸν Ἀγαθοκλέα οὕτω μισητὸν, ὥστε ἐσκέφθη νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχὴν, ἐν ᾗ ἔφερεν ἤδη τὸ ὄνομα βασιλέως ἀπὸ τοῦ 307 π. Χ., καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν ἐπιφανέστατον τῶν ἀντιπολιτευομένων, τὸν ἀρχηγὸν τῶν φυγάδων Δεινοκράτην, προτείνων εἰς αὐτὸν τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐν Συρακούσαις ἀνόρθωσιν τῆς δημοκρατίας. Ἀλλὰ τοῦ Δεινοκράτους ἀποβλέποντος εἰς τὴν μοναρχίαν καὶ μὴ συμφωνήσαντος, ὁ Ἀγαθοκλῆς, ὁμολογήσας εἰρήνην μετὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ, ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτοῦ, καὶ νικήσας ἐφόνευσε τοὺς ὀπαδούς του, μόνον αὐτοῦ τοῦ Δεινοκράτους φεισθείς, ὃν ἀνέδειξε στρατηγὸν μέρους τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, διατηρήσας τὴν φιλίαν μέχρι τελευτῆς.

Ἀπαλλαγεὶς ὁ Ἀγαθοκλῆς τῆς ἔχθρας τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Δεινοκράτους καὶ τῶν φυγάδων Συρακουσίων κινδύνων, ἐρρίφθη πάλιν ἀκράτητος εἰς νέας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις συμφώνως πρὸς τὴν πολυπράγμονα αὐτοῦ φύσιν. Ἐκ τῆς Σικελίας μετήγαγε τὸν ἀγῶνα εἰς τὴν Ἰταλίαν, μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἀδριατικοῦ πελάγους καὶ πέραν μέχρις αὐτῆς τῆς Κερκύρας, ἣν ἐκυρίευσεν, ἐλευθερώσας ἀπὸ τοῦ Κασσάνδρου (300 π. Χ.). Ἀλλ' ἡ πολεμικὴ αὕτη ἐνέργεια τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀγαθοκλέους μικρὸν ἀπεῖχε πειρατείας. Οὐδὲ παρεῖχεν εἰς τὸν Ἀγαθοκλέα ἡ ἀνάμιξις αὕτη εἰς τὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τὰ τῆς Ἀνατολῆς τὴν γοητείαν ἐκείνην, ἣν ἐγέννα ὁ ἀγὼν ἐν τῇ Ἀφρικῇ. Διὰ τοῦτο ἐν βαθεῖ ἤδη γήρατι εὑρισκόμενος καὶ ἄγων ἡλικίαν ἐτῶν δύο καὶ ἑβδομήκοντα παρεσκευάζετο καὶ πάλιν εἰς μέγαν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων. Ἀλλὰ δὲν ἦτο πεπρωμένον εἰς τὸν κραταιὸν δεσπότην νὰντεπεξέλθῃ ἐκ νέου κατὰ τῆς φοινικικῆς Ἀφρικῆς, οὐδ' ἐπεφυλάσσετο εἰς τὴν ἑλληνικὴν Σικελίαν ἡ ἥττα τῆς Καρχηδόνος ἐκείνης,

ἧς ἡ κατάλυσις ἔμελλε νὰ δοξάσῃ τὴν Ῥώμην. Μετὰ τριακονταετῆ σχεδὸν τυραννίδα ὁ πλέον ἢ ἅπαξ διασωθεὶς ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὸν ὀδυνηρὸν θάνατον, ὃν παρεσκεύασεν αὐτῷ τὸ ἐξ ἐνεργείας τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἐγγόνου Ἀρχαγάθου δοθὲν εἰς αὐτὸν δηλητήριον. Οὐδ' ἀνῆλθεν εἰς τὴν ποθητὴν ἀρχὴν ὁ ἀσεβὴς ἔγγονος ὁ κατὰ τοῦ πάππου παροξύνας τὸν φαρμακέα, ἐπειδὴ ὁ Ἀγαθοκλῆς ἐκήρυξεν, ὅτι ἀποδίδει τὴν δημοκρατίαν εἰς τοὺς Συρακουσίους πρὶν ἢ ἀναβῇ ἑθελουσίως ἐπὶ τὴν πυράν, ἥτις μόνη ἔμελλε νἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῶν φρικτῶν ἐκ τοῦ φαρμάκου ἀλγηδόνων (289 π. Χ.).

ιγ'

Ὁ Δημήτριος ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ εἰς τὴν Αἴγυπτον χάριν ἀνακτήσεως τῆς Κυρηναϊκῆς ἀναχώρησις τοῦ Πτολεμαίου ἄφινεν ἐλεύθερον τὸ στάδιον τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐνεργείας εἰς τὸν Ἀντίγονον. Εἴδομεν ἤδη πῶς ἡ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ 311 π. Χ. ἀναγραφεῖσα ἐλευθερία τῶν ἑλληνίδων πόλεων εἶχε χρησιμεύσει εἰς τὸν Πτολεμαῖον ὡς πρόσχημα, ὅπως ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἐλαττώσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀντιγόνου. Ἤδη ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅπως ἐπὶ τῷ αὐτῷ προσχήματι ἀντιπράξῃ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῶν δύο συμμάχων, τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Κασσάνδρου. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα στόλον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν εἰς τὸν Κάσσανδρον ὑποτεταγμένων πόλεων. Τὴν δὲ ἀρχηγίαν τοῦ στόλου τούτου ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ υἱόν, τὸν Δημήτριον, ὅστις τὸν Ἰούνιον τοῦ 307 π. Χ. κατέπλεεν αἰφνιδίως εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἔχων πεντακισχίλια τάλαντα ἀργυρίου καὶ στόλον διακοσίων πεντήκοντα νηῶν.

Δέκα ἤδη εἶχον παρέλθει ἔτη ἀφ' οὗ χρόνου ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐν Ἀθήναις ὡς ἐπιστάτην Δημήτριον τὸν Φαληρέα. Δημήτριος ὁ υἱὸς τοῦ Φανοστράτου, καίπερ ἐκ ταπεινῶν γονέων ἕλκων τὸ γένος, εἶχε πορισθῇ ἐν τῷ οἴκῳ Τιμοθέου τοῦ υἱοῦ τοῦ Κόνωνος καὶ ὡς ἀκροατὴς Θεοφράστου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους παιδείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Οἱ Ἀθηναῖοι, παρ' οἷς εἶχεν ἤδη διακριθῇ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς συγγραφεύς, ἀνακηρύσσοντες αὐτὸν τῇ ἐπινεύσει τοῦ Κασσάνδρου ἄρχοντά των, ἐφαντάζοντο ἴσως, ὅτι ἀνέθετον τὴν πόλιν εἰς τὴν προστασίαν συμπολίτου φιλοσόφου. Ἀλλὰ δὲν εἴξευρον, ὅτι αἱ

Ἀθῆναι ὑπὸ ἐπιστάτην τὸν Δημήτριον ἔμελλον νὰ παραδοθῶσιν οἱονεὶ δέσμιοι εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἀληθῶς κατὰ τὴν δεκαετίαν, καθ' ἣν ἦρξε τῆς πόλεως ὁ Φαληρεύς, ἡ μὲν κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν παρουσίαζε κίνησίν τινα καὶ ζωήν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν φαινομένην ταύτην κοινωνικὴν εὐμάρειαν ἐθάπτετο τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπεπνίγετο ὁ πολιτικὸς βίος. Καὶ ἐν ᾧ ἡ πόλις ἐξηκολούθει τηροῦσα τοὺς τύπους μόνον τοῦ πάλαι πολιτεύματος, καὶ ἐδέχετο ἐπιπροσθέτους θεσμοὺς παρὰ τοῦ περιπατητικοῦ τυράννου, ἡ πολιτικὴ τῶν Ἀθηνῶν ὕπαρξις διεπαίζετο κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν. Ἀντὶ δὲ τῆς ἀποβληθείσης ἀληθοῦς αὐτονομίας ἔδιδεν ἐν Ἀθήναις αὐτὸς ὁ ἀνώτατος ἄρχων τὸ παράδειγμα τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀκολασίας, τῆς εἰς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας ὑποκλίσεως καὶ τῆς ἐν παντελεῖ περὶ τῆς πολιτικῆς ἀδοξίας ἀμεριμνησίᾳ ἐπιδόσεως εἰς τὸ παρὰ πόδας εὐφρόσυνον καὶ τὰς παροδικὰς τοῦ βίου χαρμονάς.

Ἡ πόλις δὲν ἦτο ἐπὶ τοῦ Φαληρέως πτωχή, καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς ἦτο κατ' ὀλίγον μόνον μικρότερος τοῦ ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς. Γενομένης ἐπ' αὐτοῦ ἀπογραφῆς τῶν κατοικούντων τὴν Ἀττικήν, εὑρέθησαν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι πολῖται ἀνερχόμενοι εἰς εἴκοσι καὶ μίαν χιλιάδα, οἱ δὲ μέτοικοι εἰς δεκακισχιλίους καὶ οἱ ἀνὰ τὴν χώραν δοῦλοι εἰς τετρακοσίας χιλιάδας. Αἱ δὲ πρόσοδοι τῆς πόλεως λέγεται, ἴσως οὐκ ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι συνεποσοῦντο ἐπὶ τοῦ Δημητρίου εἰς χίλια διακόσια τάλαντα, ἤτοι περίπου εἰς 57,600,000 σημερινῶν δραχμῶν. Ἀλλ' ὅμως ἐκ τῶν πόρων τούτων ὀλίγα μόνον ἐδαπανῶντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἄμυναν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα κατεσπαταλῶντο ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου εἰς δημοσίας ἑορτὰς καὶ εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ἄκρατον βίον. Περιλάληται ἀπέβησαν τὰ πολυδάπανα συμπόσια τοῦ Δημητρίου, ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὴν λιτὴν αὐτοῦ δίαιταν πρὸ τῆς ἀνόδου εἰς τὴν ἐξουσίαν. Διεθρυλοῦντο δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οἱ ἔρωτες αὐτοῦ καὶ ἡ περισσὴ ἐπιμέλεια ἣν κατέβαλλε περὶ τὸ σῶμα, ξανθιζόμενος τὴν κόμην καὶ ὑπαλειφόμενος τὸ πρόσωπον καὶ ἐγχρίων ἑαυτὸν διὰ μύρων πολυτελῶν.

Ὡς δὲ ὁ ἐπιστάτης ἦτο φιλόσοφος ἅμα καὶ κομψευόμενος, νομοθέτης, θεσμῶν διαρρυθμιζόντων τὰ δημόσια ἤθη καὶ ἅμα ἄσωτος καὶ θηλυδρίας, οὕτω καὶ ἡ πόλις ἐφιλοσόφει, ἀλλὰ μετὰ μαλακίας καὶ χάριν ἡδονῆς, ἐλάτρευε τοὺς θεοὺς ἐν ᾧ εἶχεν ἀρχίσει νὰ μὴ πιστεύῃ, ἐφιλοτέχνει, ἀλλ' ὅπως στρώνῃ τὰ δάπεδα τῶν ἀνδρώνων δι' ἀνθινῶν ἐδαφῶν

καὶ κατασκευάζῃ ἀνδριάντας τῶν πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν. Τριακόσιοι καὶ ἑξήκοντα ἀνδριάντες ἱδρύθησαν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐν ὀλιγωτέραις τῶν τριακοσίων ἡμερῶν εἰς τὸν Φαληρέα. Οἱ δὲ φιλόσοφοι δὲν ἀπεπειρῶντο πλέον

ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ
ΑΓΑΛΜΑ ΕΝ ΤΩι ΒΑΤΙΚΑΝΩι

νἀναβιβάσωσι πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς ἀκροωμένους, ἀλλὰ συγκατέβαινον αὐτοὶ πρὸς τὰ πλήθη, δημοποιοῦντες τὰ διδάγματα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Σωκράτους, ὡς ὁ Θεόφραστος, ὅστις ἐδίδασκε πρὸ χιλίων καὶ δισχιλίων ἀκροατῶν, καὶ Στίλπων ἐκεῖνος ὁ Μεγαρεὺς ὁ περιώνυμος διὰ τὴν εὐρεσιλογίαν καὶ σοφιστείαν αὐτοῦ, εἰς οὗ τἀκροάματα συνέρρεον ἀκκιζόμεναι καὶ πολύκοσμοι αἱ ἑταῖραι. Τὴν ὅλην δὲ ταύτην νέαν τάσιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πνεύματος θαυμασίως ὑπηρέτει ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δημητρίου ἀκμάζουσα ἤδη νέα κωμῳδία. Αὕτη, ἀποβαλοῦσα τὴν ἐξέλεγξιν τοῦ δημοσίου βίου καὶ τῆς πολιτείας, τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης, ἀναπαρίστανεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀρεστὰ θέματα ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἐπὶ δὲ τὴν σκηνήν, ἀφ' ἧς ἡ παλαιὰ κωμῳδία εἶχε πλήξει τὸν Περικλέα

καὶ τὸν Κλέωνα, τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Εὐριπίδην, ἀνεβίβαζε τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀγορᾶς καὶ τοὺς δούλους καὶ τὰς βασιλίσσας τῆς ἡμέρας, τὰς ἑταίρας. Ἡ Γλυκέρα καὶ αἱ ἄλλαι τῶν Ἀθηνῶν ἑταῖραι ἦσαν πολλάκις τὸ θέμα τοῦ λόγου τῶν δύο ἐπιφανεστάτων τῆς νέας κωμῳδίας ποιητῶν, τοῦ Φιλήμονος καὶ τοῦ Μενάνδρου, τοῦ χαρίεντος φίλου τοῦ Φαληρέως, καὶ πολλάκις τῶν κωμῳδοποιῶν ἡ μοῦσα ἱλάρυνεν ἐν τῷ

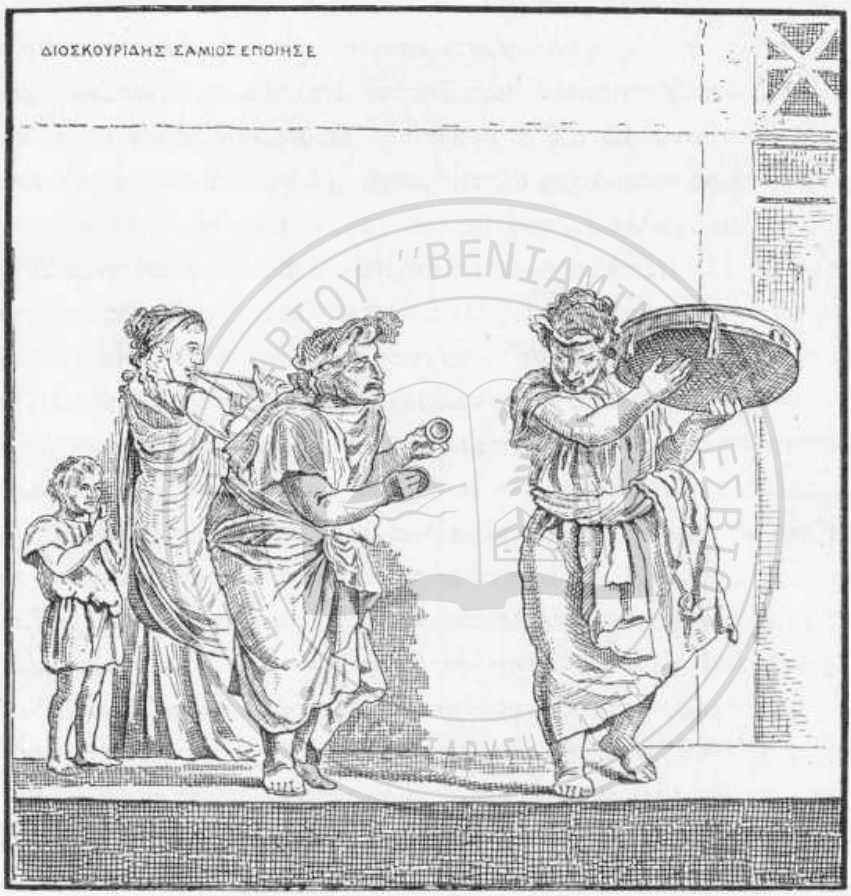

ΣΚΗΝΗ ΕΚ ΤΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΚΩΜΩΙΔΙΑΣ
ΨΗΦΟΘΕΤΗΜΑ ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥ ΤΟΥ ΣΑΜΙΟΥ
ΕΚ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

θεάτρῳ τὰ πλήθη διὰ στίχων ἀναφερομένων εἰς τὰ κάλλη καὶ τὸν βίον τῶν πολυθελγήτρων ἐκείνων γυναίων.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, ὅτε κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ ὁ Μακεδὼν Δημήτριος. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἦτο νεανίας ὡραῖος καὶ ἔχων τι ἐν τῇ μορφῇ τὸ ἡρωικὸν καὶ εὐπρεπὲς καὶ βασιλικόν, ἐραστὴς τοῦ ἐκτάκτου καὶ τῆς ἡδονῆς, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ποιοῦντος αἴσθησιν,

ψυχὴ ἀνήσυχος καὶ μεστὴ ἀντιθέσεων. Κατὰ μὲν τὴν εἰρήνην διέτριβεν ἐν μέθαις καὶ συμποσίοις, ἐν ὀρχήσεσι καὶ κώμοις· κατὰ δὲ τοὺς πολέμους ἔκτακτος ἦτο ἡ δραστηριότης αὐτοῦ καὶ πολεμικὴ τέχνη. Ἐν τῇ ἀλλοπροσάλλῳ αὐτοῦ φύσει, ἐν ᾗ εὑρίσκοντο παραδόξως συνανακεκραμέναι αἱ παραδόσεις καὶ αἱ ἕξεις τοῦ ἑλληνικοῦ, τοῦ μακεδονικοῦ, τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου, συμφυρόμεναι καὶ διαδεχόμεναι ἀλλήλας, δύο αἰσθήματα ἐφαίνοντο κρατοῦντα, ἡ σταθερὰ καὶ ἀνυπόκριτος πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα ἀγάπη καὶ ὁ μέχρι λατρείας θαυμασμὸς πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ προθυμίας λοιπὸν ἀνέλαβε τὴν ἐντολήν, ἣν ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν ὁ πατήρ, σπεύδων νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πόλιν τῶν ὀνείρων του καὶ φανταζόμενος ὡς τι ὕψιστον ἐν τῷ βίῳ τὰς τιμὰς καὶ τὰς εὐφημίας, ὧν ἔμελλε νὰ τύχῃ παρὰ τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Δημήτριος, αἰφνιδίως ἐπιφανεὶς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς καὶ εὑρὼν ἀπροφύλακτον τὸν Πειραιᾶ, εἰσῆλθεν ἀκωλύτως εἰς τὸν λιμένα, καὶ διὰ κήρυκος ἐδήλωσεν ἀπὸ τῆς νηὸς αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐκπεπληγμένους Ἀθηναίους, ὅτι ἐστέλλετο ὑπὸ τοῦ πατρός, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν πόλιν καὶ ἐκβάλῃ τὴν μακεδονικὴν φρουράν καὶ ἀποδώσῃ εἰς τοὺς πολίτας τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν νόμους καὶ τὴν πάτριον πολιτείαν. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ οἱ μὲν πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων κατέθηκαν παραχρῆμα πρὸ τῶν ποδῶν τὰς ἀσπίδας καὶ ἀνεκρότησαν, καὶ ἐν κραυγαῖς παρεκάλουν τὸν Δημήτριον νὰ ἀποβῇ, προσαγορεύοντες εὐεργέτην καὶ σωτῆρα. Καὶ ἀντέστησαν μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν Δημήτριον οἱ περὶ τὸν Φαληρέα καὶ τὸν φρούραρχον τῆς Μουνιχίας Διονύσιον, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, εἰς ὃν προσῄρχοντο ἤδη τὰ πλήθη, τὸν μὲν Διονύσιον εὐκόλως κατώρθωσε νὰ περιορίσῃ εἰς τὴν Μουνιχίαν, τὸν δὲ Φαληρέα ἠνάγκασε νὰ φύγῃ εἰς τὸ ἄστυ. Τὴν δὲ ὑστεραίαν ἔφθανον εἰς τὸν Πειραιᾶ πρὸς τὸν Δημήτριον πρέσβεις τοῦ Φαληρέως, παραδίδοντος μὲν τὴν πόλιν, δεομένου δὲ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας. Ἡ πρεσβεία ἔγεινεν εὐμενῶς δεκτή, καὶ ὁ Φαληρεὺς παρεπέμφθη ἀσφαλῶς εἰς τὰς Θήβας.

Ὁ Δημήτριος ἠδύνατο ἤδη νὰ σπεύσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὧν οἱ πολῖται ἀνέμενον αὐτὸν μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας. Ἀλλ' ἐμήνυσεν εἰς αὐτούς, ὅτι, καίπερ ἐπιθυμῶν, δὲν θέλει νὰ ἴδῃ τὴν πόλιν πρὶν ἢ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν καθ' ὁλοκληρίαν, ἀπαλλάσσων τῆς ἐν Μουνιχίᾳ μακεδονικῆς φρουρᾶς. Καὶ πράγματι, ἀναθέσας τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πολιορκίας τῆς Μουνιχίας εἰς τοὺς περὶ ἑαυτὸν, ἐτράπη μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ Μέγαρα, ἅτινα κατεῖχοντο ὑπὸ φρουρᾶς τοῦ Κασσάνδρου, καὶ ἐπε-

λήφθη τῆς πολιορκίας αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῶν Μεγάρων καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Μεγαρέων ἐπέστρεψεν ὁ Δημήτριος εἰς τὴν Μουνιχίαν, ἣν ὑπερησπίζετο ἀκόμη γενναίως ὁ Διονύσιος, οὖσαν ὀχυρὰν οὐ μόνον ἐκ φύσεως ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν τειχῶν. Οὐκ ἄνευ δὲ κόπου κατώρθωσε στρατοπεδεύσας νἀναγκάσῃ μὲν τὴν φρουρὰν εἰς κατάθεσιν τῶν ὅπλων καὶ νὰ ζωγρήσῃ τὸν Διονύσιον, νὰ κατασκάψῃ δὲ τὸ φρούριον κατ' Αὔγουστον ἢ Σεπτέμβριον τοῦ 307 π.Χ.

Ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Δημητρίου ἡ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δοθεῖσα εἶχεν ἤδη ἐκτελεσθῆ. Ἡ πόλις ἦτο ἐλευθέρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἀνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εὐφημούμενος καὶ δοξαζόμενος ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ τῶν πολιτῶν ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ πόλις ὅλη ἐπανηγύριζε, πολιτευόμενοι δὲ καὶ λαὸς ἔσπευσαν νὰ ἑορτάσωσι τὴν ἐπάνοδον τῆς νέας ἐλευθερίας διὰ τῆς καταδιώξεως τῶν ἐπὶ τοῦ Φαληρέως ἐχθρῶν τῆς πατρίου πολιτείας καὶ τῆς κατακρημνίσεως καὶ καταστροφῆς τῶν ἀνδριάντων τοῦ ἐπιστάτου, ἀλλ' ἅμα καὶ διὰ προφανεστάτων ἐνδείξεων ταπεινώσεως καὶ δουλοφροσύνης. Ὁ τόπος ὅπου τὸ πρῶτον ἀπέβη τοῦ ἅρματος ὁ Δημήτριος ἐκηρύχθη ἱερός, καὶ ἀνεστυλώθη ἐν αὐτῷ βωμός, ἐφ' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐλάμβανε θεϊκὸν ἐπώνυμον τοῦ υἱοῦ τοῦ Κρόνου. Οὐδ' ἦτο ὁ Ζεὺς ὁ μόνος τῶν θεῶν, ὅστις ὑπεχώρει ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἀθηναίων πρὸ τοῦ νέου ἀστέρος τοῦ ἐπιφανέντος εἰς τὸ στερέωμα τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐψηφίζοντο εἰς τὸν ἐλευθερωτὴν ἀναθήματα καὶ τιμαί, ἄλλως εἰς μόνον θεοὺς ἐκ τῶν Ὀλυμπίων προσήκουσαι. Εἰς τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους ὁ Μουνιχιὼν μετωνομάζετο Δημητριὼν καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ ἡμέρα ἀπεκαλεῖτο Δημητριάς. Μετὰ δὲ τοῦ υἱοῦ ἐτιμᾶτο καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἐψηφίζοντο ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου στέφανοι βαρυτάλαντοι, καὶ ἀπεφασίζετο ἡ ἵδρυσις τῶν ἀνδριάντων αὐτῶν παρὰ τὰ ἀγάλματα τῶν τυραννοκτόνων, καὶ ἀνεγράφοντο ὑπὸ τῆς πόλεως θεοὶ σωτῆρες, καὶ εἰσήγοντο χάριν αὐτῶν ἐνιαύσιοι ἀγῶνες καὶ πομπαὶ καὶ θυσίαι, καὶ ἀπεδέχοντο νὰ ἐνυφαίνωνται αἱ εἰκόνες αὐτῶν κατ' ἔτος εἰς τὸν πέπλον τὸν ἀνατιθέμενον εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Ἔτι δὲ δουλοπρεπεστέραν καθιστῶντες οἱ Ἀθηναῖοι τὴν νεαπόκτητον ἐλευθερίαν, ἀφ' οὗ κατεβίβασαν τὰ θεῖα πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἐλευθερωτοῦ καὶ τοῦ πατρός του, ἐλακπάτουν, χαριζόμενοι εἰς αὐτούς, αὐτὸ τὸ προαιώνιον πολίτευμα, προσθέτοντες εἰς τὰς ἀπὸ Κλεισθένους ὑφισταμένας δέκα φυλὰς ἑτέρας δύο καὶ δίδοντες εἰς αὐτὰς τὰ ὀνόματα τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ αὐξάνοντες καθ' ἑκατὸν τοὺς βουλευτάς, ἅτε ἀνέκαθεν ἐκλεγομένων πεντήκοντα ἐξ ἑκά-

στης φυλῆς. Τέλος δὲ καὶ αὐτὴν τοῦ Κόδρου τὴν φερομένην θυσίαν λησμονοῦντες καὶ μονονοὺκ αὐτὴν τοῦ *δήμου* τὴν ἰδιότητα ἀποβάλλοντες ἀνηγόρευσαν τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Δημήτριον *βασιλεῖς*, τίνες; οἱ καλούμενοι ἀκόμη δημοκρατικοὶ Ἀθηναῖοι.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης δεξιώσεως καὶ τοιούτων κολακειῶν ἐλησμόνησεν ὁ Δημήτριος ἐν Ἀθήναις ἐπὶ μῆνας ὅλους τὸν σκοπόν, δι' ὃν εἶχεν ἐκκινήσει ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν λεγομένην ἀπελευθέρωσιν τῶν ἑλληνίδων πόλεων. Ἐσχόλαζε λοιπὸν ἐν Ἀθήναις, δεχόμενος τὰ θυμιάματα τῶν πολιτῶν καὶ τὰς τιμάς, αἵτινες ηὔξησαν ἔτι μᾶλλον, ὅτε ὁ ἀνακεκηρυγμένος σωτὴρ καὶ θεὸς καὶ βασιλεὺς συνεδέθη ἀκόμη περισσότερον πρὸς τὴν πόλιν, λαβὼν ὡς σύζυγον ἀπόγονον τοῦ ἐνδόξου Μιλτιάδου, Εὐρυδίκην τὴν χήραν τοῦ Ὀφέλλα, ἥτις μετὰ τὴν ἐν Κυρήνῃ καταστροφὴν εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν.

Οὕτως εὑρίσκοντο τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Δημήτριον, ὅτε οὗτος ἔλαβεν αἴφνης παρὰ τοῦ πατρὸς πρόσκλησιν νὰ πλεύσῃ ἀμελλητὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου ἐκάλουν τὰ πράγματα εἰς τελικὴν διαρρύθμισιν τῆς διεσπασμένης κληρονομίας Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου.

ιδ'

Ὁ κυπριακὸς πόλεμος.

Ὁ νέος ἀγών, εἰς ὃν ὁ Ἀντίγονος ἐκάλει ἐξ Ἑλλάδος τὸν Δημήτριον, ἦτο ἀγὼν ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου. Ἐκ πάντων τῶν οἰκείων τοῦ βασιλείου οἴκου τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἐκ τῆς Ῥωξάνης υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς μητρὸς, τοῦ ἐκ τῆς Βαρσίνης Ἡρακλέους καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Κλεοπάτρας, ἥτις δολοφονηθεῖσα συνεργείᾳ τοῦ Ἀντιγόνου δὲν προέφθασε νὰ σπεύσῃ εἰς τὸν Πτολεμαῖον, εἰς ὃν εἶχε δώσει τὴν χεῖρα, ἔμενε μόνη ἡ Θεσσαλονίκη, θυγάτηρ μὲν τοῦ Φιλίππου, σύζυγος δὲ νῦν τοῦ Κασσάνδρου. Ἀλλ' ἡ Θεσσαλονίκη δὲν ἤρκει, ὅπως παράσχῃ ἐνιαίαν τὴν μεγάλην τοῦ Ἀλεξάνδρου κληρονομίαν εἰς τὸν Κάσσανδρον, ὅστις δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ στηρίξῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἔμμεσα δικαιώματα τῆς συζύγου του διὰ τῆς ἐκνικήσεως τῶν ἄλλων ἰσχυρῶν στρατηγῶν. Ὡς δὲ εἶχον τὰ πράγματα μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ 311 π. Χ. καὶ τὰς ἔκτοτε ἐπελθούσας περιπετείας ὁ Ἀντίγονος, ἔχων στήριγμα τοῦ γήρατος αὐτοῦ τὸν γενναῖον υἱὸν, παρουσιάζετο

ὡς ὁ κραταιότατος τῶν διαδόχων καὶ ὡς ὁ μόνος δυνάμενος ναξιώσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐξουσίαν. Ἀλλ' οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ δὲν ἀπεδέχοντο τὰς τοιαύτας βλέψεις τοῦ Ἀντιγόνου, ἥκιστα δὲ πάντων ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις ἐξ ἀρχῆς εἶχε διαρρυθμίσει τὰ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχῆς αὐτοῦ οὕτως, ὥστε ἐθεώρει ἤδη τὴν παρὰ τὸν Νεῖλον χώραν ἀσφαλὲς αὐτοῦ κτῆμα καὶ ἀφετηρίαν πρὸς ἀνάπτυξιν ἰσχύος μεγαλειτέρας. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκραγῇ ἡ μεταξὺ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Ἀντιγόνου σύγκρουσις, προελθοῦσα ἐκ τοῦ ἀγῶνος περὶ τῆς ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς ὕδασι θαλασσοκρατίας.

Ὁ Δημήτριος, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἔπλευσε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Καρίαν. Μάτην δὲ ζητήσας τὴν ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου συμμαχίαν τῶν Ῥοδίων, οἵτινες προετίμησαν νὰ μείνωσιν οὐδέτεροι, διηυθύνθη εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅπου προσέλαβε νέας δυνάμεις. Ἄγων δὲ στόλον πεντήκοντα μὲν καὶ τριῶν στρατιωτίδων νηῶν, πλειόνων δὲ τῶν ἑκατὸν δέκα ταχειῶν τριήρων καὶ δεκαπεντακισχιλίους μὲν πεζοὺς, τετρακοσίους δὲ ἱππεῖς, διέπλευσε περὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 306 π. Χ. εἰς τὴν Κύπρον, καὶ ἀπεβίβασε τὸν στρατὸν καὶ ἐνεώλκησε τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου κατὰ τὰ παράλια τῆς Καρπασίας, κειμένης κατὰ τὰ βορειοανατολικὰ τῆς νήσου. Ἐκεῖθεν δὲ ὁρμώμενος ἐκυρίευσε τὸ πρῶτον τὰς πλησιεστέρας τῶν πόλεων, τὴν Καρπασίαν καὶ τὴν Οὐρανίαν, καὶ προεχώρησε πρὸς τὴν κατὰ τὰ νότια παράλια τῆς νήσου κειμένην Σαλαμῖνα. Ἐκεῖ ἤδρευεν ὡς στρατηγὸς τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῇ νήσῳ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μενέλαος, ὅστις εἶχε συγκεντρωμένας περὶ αὐτὸν ἁπάσας τὰς φρουρὰς τῶν κυπριακῶν πόλεων. Ὅτε δ' ἐπλησίασεν ὁ ἐχθρὸς, οἱ περὶ τὸν Μενέλαον ἐξῆλθον κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἡττήθησαν, τριακοσίων ζωγρηθέντων καὶ τῆς πόλεως μόλις σωθείσης.

Μετὰ δὲ τὴν νίκην ταύτην ἐπελήφθη ὁ Δημήτριος τῆς πολιορκίας τῆς Σαλαμῖνος, καθ' ἣν ἀνέπτυξεν ἰδιάζουσαν τέχνην καὶ εὐφυΐαν περὶ τὴν ἐξεύρεσιν καὶ τὴν στῆσιν μηχανημάτων πολιορκητικῶν, ἐξ ἧς ἀπεδόθη εἰς αὐτὸν ἔκτοτε τὸ χαρακτηριστικὸν ἐπώνυμον *πολιορκητοῦ*. Τῶν κατασκευασμάτων δὲ τούτων, πρὸς παρασκευὴν τῶν ὁποίων ἐκάλεσεν ἐκ τῆς Ἀσίας τεχνίτας καὶ ἐκόμισε σίδηρον καὶ ξύλα πολλὰ, τὸ σπουδαιότατον καὶ πολυσυνθετώτατον ἦτο ἡ καλουμένη *ἑλέπολις*, μηχανὴ ἔχουσα πλάτος μὲν καθ' ἑκάστην πλευρὰν τεσσαράκοντα καὶ πέντε πηχῶν, ὕψος δ' ἐνενήκοντα, διῃρημένη δὲ εἰς ἐννέα στέγας καὶ φερομένη ὑπὸ τεσσάρων μεγάλων τροχῶν, φορεῖον ἐν ὅλῳ καταπληκτικὸν τῶν ἐπιφοβω-

τάτων τειχομαχικῶν ὅπλων. Τὰ τείχη τῆς Σαλαμῖνος παρ' ὅλην τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῶν πολιορκουμένων δὲν ἠδύναντο νὰντιστῶσιν εἰς τὰς προσβολὰς τοιούτων μηχανημάτων. Ἤδη δὲ μετὰ μακρὰν ἐργασίαν ἤρχισε τὸ τεῖχος νὰ διασείηται καὶ πίπτῃ, καὶ ἀναπόφευκτος ἦτο πλέον ἡ ἅλωσις τῆς πόλεως, ὅτε οἱ περὶ τὸν Μενέλαον πολιορκούμενοι, βλέποντες τὸν κίνδυνον ἐπικείμενον, ἤθροισαν ὕλης ξηρᾶς πλῆθος, καὶ, ἐπιρρίψαντες νύκτωρ ἐπὶ τὰς μηχανὰς τῶν πολεμίων, κατέκαυσαν αὐτάς, μάτην ἀγωνισθέντων τῶν πολιορκητῶν εἰς ἀπόσβεσιν τοῦ πυρός.

Ἡ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐπελθοῦσα αὕτη ἀποτυχία ἀντὶ νὰποθαρρύνῃ τὸν Δημήτριον ἐπηύξησε τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ καὶ τὴν καρτερίαν κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ Πτολεμαῖος, μαθὼν τὴν ἧτταν τοῦ Μενελάου, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους (306 π. Χ.) μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου πεζικῆς καὶ ναυτικῆς. Ὁ Πτολεμαῖος ἔσπευσεν, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὸν Μενέλαον, λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Σαλαμῖνος καὶ σώσῃ τὴν Κύπρον. Ἀλλὰ, καίπερ ἔχων στόλον πολυπληθέστερον καὶ δεδοκιμασμένον, ἀντὶ νίκης ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ ἧτταν.

Τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Πτολεμαίου ἦτο νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς πολιορκουμένους, ἐπερχόμενος ἐναντίον τῶν πολεμίων μετὰ τοῦ στόλου ὃν ἦγεν, ἐνουμένου πρὸς τὰ ἑξήκοντα πλοῖα τοῦ Μενελάου, ἅτινα ὥρμουν ἐν τῷ λιμένι τῆς Σαλαμῖνος. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος σπεύσας κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὸ σχέδιον τοῦ ἐχθροῦ. Ἀφεὶς μόνον ὀλίγους ἄνδρας, ὅπως ἐξακολουθήσωσι τὴν ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκίαν τοῦ Μενελάου, ἐπεβίβασε τὸ ἄριστον μέρος τῆς στρατιᾶς εἰς τὰς νῆας, καὶ ἠγκυροβόλησεν ἔξω τοῦ λιμένος. Ὅτε δὲ τὴν ὑστεραίαν ἐφάνη ὁ καταπληκτικὸς στόλος τοῦ Πτολεμαίου, ἄγοντος ἑκατὸν τεσσαράκοντα τετρήρεις καὶ πεντήρεις καὶ ὑπὲρ τὰς διακοσίας φορτηγίδας, ὁ Δημήτριος παρεσκευάσθη εἰς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ὅπως μὴ διατρέξῃ κίνδυνον ἐκ τῆς ἐξόδου τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων τοῦ Μενελάου, ἐκέλευσε τὸν ναύαρχόν του Ἀντισθένην νὰ καταλάβῃ διὰ δέκα τριήρων τὸ ὄπισθεν ἑαυτοῦ στενὸν στόμιον τοῦ λιμένος. Τοὺς δὲ ἱππεῖς του ἔταξε παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ὅπως σώζωσιν ἐν περιπτώσει ζημίας τῶν ἑαυτοῦ πλοίων τοὺς πρὸς τὴν γῆν διακολυμβῶντας. Αὐτὸς δὲ, παρατάξας τὸν στόλον, ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῶν πολεμίων. Ἦσαν δ' ἐν συνόλῳ αἱ νῆές του ἑκατὸν καὶ ὀκτὼ, ὧν αἱ μέγισται μὲν ἑπτήρεις, αἱ πλεῖσται δὲ πεντήρεις.

Οἱ δύο δυνάσται ἐπολέμησαν ἐναντίον ἀλλήλων μετ' ἀγωνίας ὡς ἂν διακινδυνεύοντες περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ὅλων. Ταχέως διαπλέουσαι τὸ χωρίζον αὐτὰς διάστημα ἐπλησίασαν πρὸς ἀλλήλας αἱ ἀντίπαλοι νῆες. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε φοβερά, καταπληκτικὴ δὲ ἡ ὁρμὴ τῶν ναυμαχούντων. Λαμπρότατα δὲ πάντων ἠγωνίσθη αὐτὸς ὁ Δημήτριος, περὶ οὗ τὴν ἑπτήρη στρατηγίδα, προβαίνουσαν τῶν ἄλλων, δεινὸς συνέστη ἀγών. Ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος νεανίας, ἀκλόνητος ἱστάμενος ἐπὶ τῆς πρύμνης, γενναίως ἠμύνετο διὰ παντὸς τρόπου κατὰ τῶν ἐπανειλημμένων ἐναντίον αὐτοῦ προσβολῶν, ἐν ᾧ περὶ αὐτὸν ἔπιπτον ἢ κατετραυματίζοντο οἱ ὑπασπισταί του. Τέλος κατώρθωσε νὰ παλλαγῇ τῶν ἀνθισταμένων καὶ νὰ τρέψῃ εἰς φυγὴν τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ γενικῆς φυγῆς τῶν πολεμίων, ἧς συμμετέσχε μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις, τὸ ἀριστερὸν κατέχων κέρας, εἶχε κατορθώσει πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Δημητρίου κατὰ τὴν ἀντίθετον πτέρυγα νὰ διώξῃ τοὺς ἀπέναντι ἑαυτοῦ τεταγμένους. Οὐδὲ προέφθασαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς περὶ τὸν Πτολεμαῖον αἱ ἑξήκοντα ἐν τῷ λιμένι τῆς Σαλαμῖνος ἀποκεκλεισμέναι νῆες τοῦ Μενελάου, αἵτινες ἐπέτυχον μὲν νὰ ἐκβιάσωσι τὸν ἔκπλουν, ἐξωθήσασαι τὰ δέκα πλοῖα τοῦ Ἀντισθένους, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ἤδη ἐπελθούσης τῆς ἥττης τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου.

Ὁ Πτολεμαῖος νικηθεὶς ἀπέπλευσεν εἰς Κίτιον, διασώσας ἐν ὅλῳ εἴκοσι μὲν νῆας, μόλις δὲ τὸ ἥμισυ τῶν φορτηγίδων. Ἡ δὲ νίκη τοῦ Δημητρίου ὑπῆρξε τελεία. Πλείονα τῶν ἑκατὸν ἦσαν τὰ ὑπ' αὐτοῦ κυριευθέντα στρατιωτικὰ πορεῖα τοῦ Πτολεμαίου, φέροντα στρατιώτας περὶ τοὺς ὀκτακισχιλίους, τῶν δὲ πολεμικῶν πλοίων τεσσαράκοντα μὲν συνελήφθησαν αὐτάνδρα, ὀγδοήκοντα δὲ διαφθαρέντα περιῆλθον εἰς τοὺς νικητάς. Ἐκ δὲ τῶν σκαφῶν τοῦ Δημητρίου ἐβλάβησαν εἴκοσι μόνον. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μεγάλης ταύτης νίκης ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις μὲν τοῦ Μενελάου καὶ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Κύπρου, ἡ κατάταξις δὲ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ νικητοῦ τῶν αἰχμαλωτευθέντων στρατιωτῶν, ἀνερχομένων ἐν ὅλῳ εἰς δεκαεξακισχιλίους μὲν πεζούς, ἑξακοσίους δὲ ἱππεῖς.

Ὁ Δημήτριος δικαίως ἐγαυρία ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Σαλαμῖνος, καὶ, οἱονεὶ εὐχαριστῶν τοὺς μεγάλους θεοὺς τοὺς προστάτας τῶν ναυτιλλομένων καὶ κατὰ θάλασσαν ἀγωνιζομένων, ἀνέθηκε μετά τινα ἔτη ἐν τῇ νήσῳ Σαμοθράκῃ εἰς αὐτοὺς ἄγαλμα, παριστάνον τὴν Νίκην σαλπίζουσαν τὸ

τρόπαιόν του, ἀπεικόνισε δὲ τὸν τύπον τοῦ ἀγάλματος τούτου καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἔκοψεν ὡς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.

Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον ἀποτέλεσμα τοῦ κυπριακοῦ πολέμου καὶ τῆς παρὰ τὴν Σαλαμῖνα μεγάλης νίκης τοῦ Δημητρίου ὑπῆρξεν ἄλλο πολὺ μεγαλείτερον, ἡ ἀπόρριψις τοῦ προσωπείου ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐριζόντων περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ. Ἀπὸ μακροῦ ἤδη πρόσχημα μόνον ἦτο δι' αὐτοὺς ἡ διάσωσις τῆς ἑνότητος τοῦ κράτους χάριν τῶν νομίμων ἀντιπροσώπων τῆς βασιλείας. Ἐκλιπόντων δὲ τῶν ἄμεσα ἐχόντων ἐπὶ τὸν θρόνον δικαιώματα, ὁ περὶ τῆς ἀρχῆς ἀγὼν ἐξηκολούθει ἀκόμη, ἀλλ' ἦτο ἤδη ἀπροφάσιστος καὶ φανερός. Οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἤδη βασιλεῖς, ἕκαστος κατὰ τὰς ἰδίας δυνάμεις ἔχοντες μεγαλειτέρας ἢ μικροτέρας ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἦσαν πράγματι βασιλεῖς, στερούμενοι μόνον τοῦ ὀνόματος βα-

Η ΕΚ ΣΑΜΟΘΡΑΙΚΗΣ ΝΙΚΗ ΕΝ ΤΩΙ ΜΟΥΣΕΙΩΙ ΤΟΥ ΛΟΥΒΡΟΥ

σιλέως. Οἱ Ἀθηναῖοι, κλίνοντες γόνυ πρὸ τοῦ Δημητρίου, ἐξεστόμισαν πρῶτοι τὴν εἰς τοὺς στρατηγοὺς ποθητὴν λέξιν, καλέσαντες βασιλεῖς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Δημήτριον. Ἡ δὲ νίκη τῆς Σαλαμῖνος ὑπεβοήθησεν εἰς τελείωσιν τοῦ τολμήματος.

Ὅτε ὁ Δημήτριος ἔπεμψε μετὰ τὰς ἐν Κύπρῳ νίκας πρὸς τὸν ἐν Συρίᾳ διατρίβοντα πατέρα τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον, οὗτος, φθάσας πρὸς αὐτὸν καὶ ἐκτείνας τὴν δεξιάν, ἀνεβόησε μεγάλῃ τῇ φωνῇ, ἀναγγέλλων τὴν νίκην· «χαῖρε, βασιλεῦ Ἀντίγονε.» Τὸ παριστάμενον πλῆθος ἀνεφώνησε τότε βασιλεῖς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Δημήτριον. Καὶ τοῦ μὲν Ἀντιγόνου τὴν κεφαλὴν ἀνέδησαν εὐθὺς οἱ φίλοι διὰ τῆς βασιλικῆς ταινίας, εἰς δὲ τὸν Δημήτριον ἔστειλεν ὁ πατὴρ διάδημα καὶ γράψας ἐπιστολὴν προσεφώνησε βασιλέα. Ἀλλ' ἡ ἀναγόρευσις αὕτη τῶν νικητῶν δὲν ἐκώλυσε τὸν ἡττημένον Πτολεμαῖον νὰ ὀνομασθῇ καὶ αὐτὸς βασιλεύς, ὅτε ἔμαθε τὰ γενόμενα ἐν Συρίᾳ. Ὁ δὲ αὐτὸς ζῆλος κατέλαβε καὶ τοὺς ἄλλους διαδόχους. Ὁ Λυσίμαχος, ὅστις ἦρχεν ἐν Θρᾴκῃ, καὶ ὁ Σέλευκος, ὅστις εἶχε συγκροτήσει κατὰ τὰ ἀνατολικὰ τῆς Ἀσίας κράτος ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἰαξάρτου, περιεβλήθησαν καὶ αὐτοὶ διάδημα. Τέλος δὲ καὶ ὁ Κάσσανδρος ἐν Μακεδονίᾳ δὲν προσέθηκε μὲν εἰς τὰς ἐπιστολάς του τὸν βασιλικὸν τίτλον, ἀλλ' εὐχαρίστως ἐδέχετο τὰς προσρήσεις τῶν ὑπηκόων, γραφόντων καὶ καλούντων αὐτὸν βασιλέα. Οὐδὲ περιωρίσθησαν οἱ στρατηγοὶ εἰς μόνον τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον μετεβλήθησαν καὶ τὰ φρονήματα αὐτῶν καὶ αἱ γνῶμαι, μοναρχικός τις δὲ ὄγκος καὶ ἔπαρσις ὑπεισέδυσαν εἰς τὸν βίον αὐτῶν καὶ τοὺς τρόπους. Μετ' αὐτῶν δὲ συμμετεβάλλετο καὶ ὁ ἀνατολικὸς καὶ ἑλληνικὸς κόσμος, συγκιρνώμενοι εἰς νέον κρᾶμα καὶ προσλαμβάνοντες νέαν φάσιν ὑπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατακερματίσαντας εἰς τεμάχη τὸ διάδημα τοῦ μεγάλου βασιλέως.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Α' ΦΕΡΩΝ ΤΟ ΔΙΑΔΗΜΑ ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΕΡΩΝ ΤΟ ΔΙΑΔΗΜΑ ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

ΙΣ΄

ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

α΄

Ὁ Δημήτριος ἐν Ῥόδῳ.

Ὁ Δημήτριος κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ ἐλησμόνησε μετὰ τὰς νίκας τῆς Κύπρου τὴν ὁρμὴν τοῦ πολέμου ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ὡραίας ἑταίρας Λαμίας, ἥτις εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ κυπριακοῦ πολέμου. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἀκόμη καιρὸς ἀναπαύσεως καὶ τρυφῆς· τὸ διάδημα, ὅπερ περιεβλήθησαν ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Δημήτριος, ἐκάλει εἰς νέους ἀγῶνας ἐν ταῖς κρισίμοις ἐκείναις ἡμέραις. Ὁ Ἀντίγονος συνεῖδεν, ὅτι τὰ πράγματα ἐπέβαλλον τὴν ταχεῖαν καὶ τελικὴν καταπολέμησιν τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις ἦτο ὁ πλησιέστατος καὶ ἐπιφοβώτατος τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἀντιγόνου. Ἡ καταπάλαισις δὲ αὐτοῦ ἔμελλε νὰ εἶνε βῆμα σπουδαιότατον πρὸς τὴν ἥτταν καὶ τῶν λοιπῶν ἀνταγωνιστῶν. Διὰ ταῦτα ἐξ Ἀντιγονείας, τῆς νέας πόλεως ἣν ἔκτιζεν ἐν Συρίᾳ παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀρόντην, ἔπεμψεν εἰς Κύπρον πρὸς τὸν υἱόν, διακόπτων αὐτοῦ τὴν τρυφὴν καὶ τοὺς ἔρωτας, ὅπως καλέσῃ αὐτὸν ἐγγύς του ὡς στήριγμα τοῦ γήρατός του καὶ συμμέτοχον τοῦ νέου ἀγῶνος, ὃν ἐμελέτα νἀναλάβῃ.

Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δημήτριος μετέβη πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐτελείωσαν αἱ παρασκευαί, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 306 π. Χ. ἐξεκίνησαν οἱ δύο βασιλεῖς ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος ἦγε διὰ ξηρᾶς, ἔχων πεζοὺς μὲν περισσοτέρους τῶν ὀγδοηκοντακισχιλίων, ἱππεῖς δὲ περὶ τοὺς ὀκτακισχιλίους καὶ ἐλέφαντας ὑπὲρ τοὺς ὀγδοήκοντα. Ὁ δὲ Δημήτριος συμπαρέπλεε, παραλαβὼν τὸν στόλον, συγκείμενον ἐκ πολεμικῶν μὲν πλοίων ἑκατὸν πεντήκοντα, στρατιωτικῶν δὲ πορείων ἑκατόν. Συνηντήθησαν δὲ πατὴρ καὶ υἱὸς παρὰ τὸ Πηλούσιον, ἀφ' οὗ ὁ μὲν Ἀντίγονος ἐνέτυχε κατὰ γῆν εἰς πολλὰς στερήσεις, ὁ δὲ Δημήτριος ἐκινδύ-

νευσεν ὑπὸ μεγάλης τρικυμίας καὶ ἀπώλεσέ τινα σκάφη. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Πτολεμαῖος εἶχεν ἐγκαίρως ὀχυρώσει τὰς ἀποβάσεις καὶ ἐξασφαλίσει πᾶσαν τὴν παραλίαν διὰ φυλακῶν ἰσχυρῶν. Οὕτως ἡ μὲν ναυτικὴ δύναμις τοῦ Δημητρίου ἀπέβη ἄχρηστος, εὑροῦσα προκατειλημμένον τὸ πηλουσιακὸν στόμα ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἀπὸ δὲ τοῦ πεζοῦ στρατεύματος τὸ μὲν πρῶτον ἠδυνήθη ὁ Πτολεμαῖος ναποσπάσῃ πολλοὺς, παραπείσας διὰ μεγάλων ὑποσχέσεων εἰς λιποταξίαν, μετὰ δὲ τὰς αὐτομολίας ἐκείνας ἐματαιοῦτο ἡ ὁρμὴ αὐτοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὸ ἀδιάβατον τοῦ ποταμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ἀρχομένην ἤδη ἔλλειψιν σίτου διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ χόρτου διὰ τὰ κτήνη.

Ἠναγκάσθη λοιπὸν ναναζεύξῃ ἐξ Αἰγύπτου ἄπρακτος ὁ Ἀντίγονος, παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στόλου, ἡ δ' ἐκστρατεία ἐκείνη, πρὸς ἣν συνεδέοντο μεγάλαι ἐλπίδες, ἀπέληξεν εἰς οἰκτρὰν ἀποτυχίαν ἀναξίαν τοῦ παρελθόντος τοῦ τε Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Δημητρίου διά τε τὴν ἐπελθοῦσαν σειρὰν ἀτυχημάτων καὶ τὰ γενόμενα κατὰ τὸν πόλεμον μεγάλα στρατιωτικὰ λάθη. Εὐλόγως ἄρα ὁ Πτολεμαῖος ἔθυσε μὲν περιχαρὴς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν πολεμίων χαριστήρια εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἱστίασε λαμπρῶς τοὺς φίλους, ἀνήγγειλε δὲ τὴν νίκην πρὸς τὸν Σέλευκον καὶ τὸν Λυσίμαχον καὶ τὸν Κάσσανδρον, ὅπως καὶ οὗτοι συμμεθέξωσι τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ κοινοῦ ἀντιπάλου.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀμύνης τοῦ Πτολεμαίου ἔπεισε τὸν Ἀντίγονον πόσον ἐπικίνδυνος ἠδύνατο νἀποβῇ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ παρὰ τὸν Νεῖλον βασιλέως διὰ συμμαχίας μετὰ τῶν Ῥοδίων. Ἡ Ῥόδος ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχεν ἀνέλθει εἰς μεγάλην ἀκμήν, οὖσα κυρία ἀξιολόγου ναυτικοῦ, δι' οὗ κατεπολέμει τοὺς τὰς θαλάσσας διαπλέοντας πειρατὰς, καὶ πλουτιζομένη διὰ τοῦ ἐμπορίου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ, ἀπαλλαγέντες οἱ Ῥόδιοι τῆς εἰς τὴν νῆσον αὐτῶν ἐγκαθιδρυθείσης μακεδονικῆς φρουρᾶς, ἀνέπτυξαν ἔτι μᾶλλον τὴν δύναμιν καὶ τοὺς πόρους τῆς πλουσίας καὶ ἰσχυρᾶς νήσου. Τοῦθ' ὅπερ δὲ οὐ μικρὸν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς Ῥόδου ὑπῆρξεν ἡ οὐδετερότης, ἣν ἐτήρησαν οἱ Ῥόδιοι ἐν μέσῳ τῶν πολέμων τῶν διαδόχων, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς πάντας κοινὴ φιλία. Ἕνεκα δὲ ταύτης εἴδομεν τοὺς Ῥοδίους μὴ δεχομένους νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅτε οὗτος ἐζήτησε τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου. Τοιαύτην πρότασιν κατ' οὐδένα λόγον ἠδύναντο νὰ δεχθῶσιν οἱ Ῥόδιοι, ἐπειδὴ μάλιστα ἐν Αἰγύπτῳ εἶχον μεγάλα συμφέροντα ἕνεκα τοῦ ἐμπο-

ρίου τῶν σιτηρῶν τοῦ Δέλτα καὶ τῶν προϊόντων τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Ἰνδικῆς, ἅτινα ὡς ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου διήρχοντο νῦν διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ οὐχὶ διὰ τῆς Συρίας ὡς πρότερον.

Ἐπειγόμενος νὰ στρατεύσῃ ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου ὁ Ἀντίγονος οὐδὲν ἐπεχείρησε κατὰ τῶν Ῥοδίων, ἀποκρουσάντων τὸ αἴτημά του. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἀποτυχίαν ἐστράφη μετὰ πείσματος πρὸς τοὺς εὐτυχεῖς νησιώτας, σπεύδων νἀποσπάσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἐπικινδύνου εἰς τὰ συμφέροντά του εὐνοίας. Αἱ ἀπαιτήσεις αὐτοῦ καὶ ἀπειλαὶ καὶ τὰ πρῶτα κατ' αὐτῶν διαβήματα προεκάλεσαν τὴν ψήφισιν μεγάλων μόνον τιμῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ὑποχώρησιν τῆς νήσου εἰς τὰ θελήματα τοῦ βασιλέως. Εἰς δὲ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Ἀντιγόνου ἀντέτασσον οἱ Ῥόδιοι ἀντιρρήσεις καὶ παρακλήσεις. Διὰ τῶν διαπραγματεύσεων τούτων ἐτραχύνθησαν τὰ πράγματα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, μεσοῦντος τοῦ 305 π. Χ., ὁ Δημήτριος, ἡγούμενος στόλου ἐκ διακοσίων νηῶν καὶ πλειόνων τῶν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ὑπηρετικῶν πλοίων καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ σχεδὸν χιλίων πλοίων πειρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν, εἰσέπλευσεν εἰς τὸ μεταξὺ τῆς Ῥόδου καὶ τῆς ἀπέναντι ἠπείρου στενόν. Κατέπληξε βεβαίως τοὺς ἄλλως τολμηροὺς νησιώτας ἡ ἀπὸ τῆς θεατροειδοῦς πόλεως θέα τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου στόλου, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον περὶ τὰς τεσσαράκοντα χιλιάδες στρατιωτῶν μετὰ ἱππικοῦ καὶ τῶν συμμάχων πειρατῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφέρετο πλῆθος παντοίων τοξευμάτων καὶ μεγάλη προμήθεια πάντων τῶν πρὸς πολιορκίαν χρησίμων. Ἀλλ' ὁ κύβος εἶχεν ἤδη ῥιφθῆ, καὶ ἡ πόλις εἶχε παρασκευασθῆ πρὸς ἄμυναν, μὴ θελήσασα νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Δημήτριον τοὺς ζητηθέντας ἑκατὸν ὁμήρους ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων.

Ὁλόκληρον ἔτος διήρκεσεν ἡ πολιορκία τῆς Ῥόδου, κειμένης κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τῆς φερωνύμου νήσου. Ἀπέβη δὲ περιώνυμος διὰ τὴν ἑκατέρωθεν ἐπιδειχθεῖσαν ἐπιμονὴν καὶ καρτερίαν. Ὁ Δημήτριος, ὅστις ἤδη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος εἶχεν ἐπιδείξει τὴν περὶ τὸ πολιορκεῖν τέχνην αὐτοῦ καὶ εἶχε στήσει πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τὰς νέας φοβερὰς αὐτοῦ μηχανάς, ἀνέπτυξε πρὸ τῆς Ῥόδου ἀκόμη μεγαλειτέραν δραστηριότητα καὶ τέχνην. Ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις τῶν Ῥοδίων ἐπέδειξεν οὐ μόνον καρτερίαν ἐν τῷ ἀγῶνι ἐπαινετὴν, ἀλλὰ καὶ φιλοπατρίαν ἀξίαν θαυμασμοῦ. Καὶ οἱ μὲν ἐλεύθεροι τῶν πολιτῶν οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα ἀριθμηθέντες εὑρέθησαν περὶ τοὺς ἑξακισχιλίους, εἰς χιλίους δὲ περίπου ἀνῆλθον οἱ ἐκ τῶν παροίκων

καὶ ξένων. Ἀλλὰ θέλοντες οἱ Ῥόδιοι ναύξήσωσι τὸ πλῆθος τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεως ἀπεφάσισαν ὅπως οὐ μόνον συμμετάσχωσι τοῦ ἀγῶνος καὶ οἱ δοῦλοι, ἀλλὰ καὶ ἀποδοθῇ ἡ ἐλευθερία εἰς ἐκείνους ἐξ αὐτῶν ὅσοι ἤθελον ἀποδειχθῇ γενναῖοι ἐν τοῖς κινδύνοις. Ἐψηφίσθη δὲ καὶ ὅπως τῶν τελευτησάντων ἐν τῷ πολέμῳ τὰ μὲν σώματα θάπτωνται δημοσίᾳ, τρέφωνται δὲ οἱ γονεῖς καὶ οἱ παῖδες, λαμβάνοντες τὴν χορηγίαν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ταμείου. Καὶ αἱ μὲν παρθένοι τῶν ὑπὲρ πατρίδος θνησκόντων ἔμελλον νὰ προικίζωνται δημοσίᾳ, οἱ δὲ υἱοὶ ἐνηλικιούμενοι ὡρίσθη νὰ λαμβάνωσιν ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀγομένων τῶν Διονυσίων, πλήρη πανοπλίαν ὡς ἆθλον τῆς πατραγαθίας. Διὰ τῶν τοιούτων ψηφισμάτων ὑπεξέκαυσεν ἡ πόλις τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀγῶνα προθυμίαν τῶν πολιτῶν, ἐν πληρεστάτῃ δὲ ὁμονοίᾳ συνεισέφερεν ἕκαστος τὸ κατὰ δύναμιν, οἱ μὲν εὔποροι χρήματα, οἱ δὲ τεχνῖται τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἐργασίαν. Οὕτω δὲ καὶ μόνον ἠδυνήθη ἡ Ῥόδος νὰ ὑποστῇ ἐπὶ ἓν ὅλον ἔτος τὴν δεινὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ματαιώσῃ σχεδὸν εἰπεῖν καθ' ὁλοκληρίαν τὰ καταπληκτικὰ ἔργα τοῦ πολιορκητοῦ.

Ἡ κυρία ἐργασία τοῦ Δημητρίου ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ γείνῃ κύριος τοῦ λιμένος τῆς Ῥόδου, ὅπως διακόψῃ μὲν τὴν μετὰ τῆς θαλάσσης συγκοινωνίαν τῆς πόλεως, ἐπιτεθῇ δ' εὐχερέστερον κατὰ τῶν τειχῶν. Ἀλλὰ διὰ παντὸς τρόπου προσεπάθησαν οἱ Ῥόδιοι νὰ ματαιώσωσι τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ πολιορκητοῦ, ἀντιτασσόμενοι εἰς τὰ φέροντα τὰς μηχανὰς πλοῖα. Μετὰ πολλὰ δ' ὅμως κατώρθωσεν ὁ Δημήτριος νὰ καταλάβῃ διὰ τετρακοσίων στρατιωτῶν, φερόντων πλῆθος βελῶν παντοδαπῶν, τόπον δεσπόζοντα μὲν τοῦ εἰς τὸν λιμένα εἰσπλου, ἀπέχοντα δὲ ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως περὶ τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα μέτρα. Ἐκερδήθη οὕτως ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν σταθμός, εὐκολύνων τὰς ἀπὸ θαλάσσης ἐφόδους, αἵτινες ἔφερον εἰς μέγαν κίνδυνον τοὺς πολιορκουμένους. Ἀλλὰ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ γενναιότης καὶ ἐθελοθυσία τῶν Ῥοδίων, ὥστε οὐ μόνον τὰ ἐπιφέροντα τὰς μηχανὰς πλοῖα ἠδυνήθησαν νὰ παρακωλύσωσι καὶ βλάψωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπανειλημμένας ὁρμητικὰς ἐφόδους τῶν περὶ τὸν Δημήτριον τελεσφόρως ἀποκρούσωσι. Τέλος δὲ κατώρθωσαν, ἐπωφελούμενοι ἐξ αἰφνιδίας τινὸς καταιγίδος, νὰνακτήσωσι καὶ τὸ κατὰ τὸν εἴσπλουν τοῦ λιμένος ὀχύρωμα καὶ νὰναγκάσωσιν εἰς παράδοσιν τοὺς ἐπ' αὐτοῦ φρουροῦντας τετρακοσίους, οὓς δὲν ἠδυνήθη νὰ βοηθήσῃ ὁ Δημήτριος.

Ἐν τούτοις δὲ εἶχεν ἐπιστῇ ὁ χειμών, ὅστις ἠνάγκασε τὸν Δημή-

τριον νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἀπὸ θαλάσσης πολιορκίας, ἡς ἄλλως εἶχεν ἀποδειχθῆ τὸ δυσχερές. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκίαν, ἥτις οὐ μικρὰς παρουσίαζε δυσκολίας, καθότι ἡ μὲν θάλασσα ἔμεινεν ἐλευθέρα πρὸς εἰσαγωγὴν τροφῶν εἰς τὴν πόλιν, τῶν δὲ πολιορκουμένων εἶχέ πως αὐξήσει τὸ θάρρος ἕνεκα τῆς ἀφίξεως ἐπικουριῶν ἐκ Κνωσοῦ καὶ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου. Ἀλλὰ δικαίους φόβους ἐνέπνευσαν εἰς αὐτοὺς αἱ νέαι καταπληκτικαὶ παρασκευαί, ὧν ἐπελήφθη ὁ Δημήτριος πρὸς ἐκπολιόρκησιν τῆς Ῥόδου καὶ ἡ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ταχύτης, μεθ' ἧς προέβαινον τὰ ἔργα ἕνεκα τῆς πολυχειρίας. Εἰς τριάκοντα περίπου χιλιάδας ἀνήρχοντο οἱ ἐργάται, οὓς εἶχεν ἀθροίσει ὁ πολιορκητὴς πρὸς κατασκευὴν τῶν φοβερῶν μηχανῶν τούτων, πασῶν δὲ δεινοτάτη ἦτο ἡ ἑλέπολις, ἥτις κατεσκευάσθη πολὺ μεγαλειτέρα τῆς στηθείσης τῷ 306 π. Χ. πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Σαλαμῖνος. Καὶ εἶχε μὲν αὕτη ἐννέα στέγας ὡς ἐκείνη, ἐσύρετο δ' ἐπὶ ὀκτὼ μεγάλων τροχῶν καὶ εἶχεν ἀνάγκην στρατοῦ ὅλου ἐκ τριῶν χιλιάδων καὶ τετρακοσίων ἀνδρῶν πρὸς φρούρησιν, λειτουργίαν καὶ μετακίνησιν αὐτῆς. Πλὴν δὲ τῆς μεγάλης ἑλεπόλεως ἐστήθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ μηχανήματα, καὶ στοαὶ κατεσκευάσθησαν, δι' ὧν ἔμελλον νὰ προσέρχωνται ἀσφαλῶς εἰς τὰς μηχανὰς οἱ ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ὁ δὲ χῶρος, ὃν κατελάμβανον αἱ μηχαναὶ πᾶσαι, εἶχε μῆκος ἐν ὅλῳ περὶ τὰ ἑπτακόσια τεσσαράκοντα μέτρα, ὥστε ἡ πολιορκητικὴ αὐτῶν ἐνέργεια κυρίως περιελάμβανεν ἔκτασιν ἑπτὰ πύργων καὶ ἓξ μεσοπυργίων τοῦ τείχους τῶν Ῥοδίων.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥόδιοι, βλέποντες τὰς φοβερὰς παρασκευὰς τοῦ Δημητρίου, δὲν ἔμειναν ἄπρακτοι. Καὶ ἔστειλαν μὲν ἐννέα πλοῖα, ἅτινα, πανταχοῦ πλέοντα καὶ παραδόξως ἐπιφαινόμενα, συνελάμβανον ἢ ἐβύθιζον τὰς νῆας τὰς φερούσας εἰς τὸν Δημήτριον βοηθείας ἢ τροφάς, κατεσκεύασαν δὲ καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως τεῖχος παράλληλον τοῦ ἐξωτερικοῦ, χάριν δὲ τούτου ἐκρήμνισαν τὸν περίβολον τοῦ θεάτρου καὶ τὰς πλησίον οἰκίας, ὅπως λάβωσι λίθους. Μαθόντες δὲ παρά τινος αὐτομόλου, ὅτι ὁ πολιορκητὴς πλὴν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς παρασκευαζομένων μηχανημάτων ὤρυξε καὶ ὑπόνομον κάτω τοῦ τείχους, ὤρυξαν καὶ αὐτοὶ τάφρον βαθεῖαν καὶ συνήντησαν ὑπὸ γῆν τοὺς ἐναντίους καὶ διεκώλυσαν τῆς περαιτέρας ἐργασίας.

Ἐν τοσούτῳ δὲ, παρασκευασθέντων ἤδη πάντων τῶν μηχανημάτων καὶ στηθέντων ἐν τῷ ἀνακαθαρθέντι χώρῳ, ἤρχισεν ἡ πολιορκία. Ἡ προσβολὴ ὑπῆρξε δεινή. Οἱ κριοὶ καὶ οἱ πετροβόλοι διέσεισαν ἤδη τὰ

τείχη, ὅτε πρέσβεις τῶν Κνιδίων, ἐλθόντες πρὸς τὸν Δημήτριον, παρεκάλεσαν νὰναστείλῃ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, ἐπαγγελλόμενοι νὰ πείσωσι τοὺς Ῥοδίους εἰς συνθηκολογίαν. Καὶ ἐδέχθη μὲν ὁ Δημήτριος τὴν πρεσβείαν, ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις ἀπέτυχον, καὶ ἡ πολιορκία ἐπανελήφθη. Ἡ πόλις δὲν ἠδύνατο νὰ κυριευθῇ διὰ τῆς πείνης, λαμβάνουσα παρὰ τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Κασσάνδρου ἐπικούρους τε καὶ τροφάς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολιορκητικὴν ἐνέργειαν τῶν πολεμίων ἀντέτασσον οἱ Ῥόδιοι δυσκαταγώνιστον τόλμην. Οὐ μόνον ἀπέκρουον ἀκούραστοι τὰς προσβολὰς τῶν μηχανῶν, καὶ ἠμύνοντο κατὰ τὸ παθὸν μέρος τοῦ τείχους, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελοῦντο ἐκ τῆς ἀνέσεως τοῦ Δημητρίου, ἀναγκαζομένου νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὰς παθούσας μηχανὰς καὶ θάψῃ τοὺς νεκροὺς καὶ ἀσχοληθῇ περὶ τὴν θεραπείαν τῶν τραυματιῶν, καὶ ᾠκοδόμουν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τρίτον τεῖχος μηνοειδές, περιλαμβάνον πάντα τὸν κινδυνεύοντα τόπον τοῦ τείχους, ὅπως μὴ δυνηθῇ εὐκόλως ὁ βασιλεὺς νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου. Τέλος δὲ ἔπεσον δύο μεσοπύργια, καὶ κρατεροὶ ἐκ διαδοχῆς συνέστησαν ἀγῶνες περὶ τὸν ἀνὰ μέσον αὐτῶν πύργον. Διὰ δὲ τοῦ μεγάλου τούτου ῥήγματος ἐπιτεθεὶς νύκτωρ ὁ Δημήτριος μετ' ἐπιλέκτων στρατιωτῶν εἰσῆλασεν εἰς τὴν πόλιν καὶ κατέλαβε τοὺς περὶ τὸ θέατρον τόπους. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν τοιαύτην ἐπέδειξε καρτερίαν καὶ ἀνδρείαν ἡ τεθορυβημένη πόλις, ὥστε οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν εἰσβαλόντων ἔπεσον ἢ ἐζωγρήθησαν, ἡ δ' ἔφοδος ἀπεκρούσθη.

Ὁ Δημήτριος, ὅστις ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς τὸ τέρμα τῶν μακρῶν του ἀγώνων, ἠναγκάζετο ἤδη νἀρχίσῃ καὶ πάλιν τὴν πολιορκίαν, ὅτε ἦλθε μήνυμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, παραγγέλλοντος νὰ εὕρῃ ὁπωσδήποτε τρόπον πρὸς παῦσιν τοῦ πολέμου. Καὶ ἐξ Αἰτωλίας δὲ καὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντες πρέσβεις πρὸς τὸν Δημήτριον ἀνήγγελλον τὰς ἐν Ἑλλάδι προόδους τοῦ Κασσάνδρου καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς παρουσίας τοῦ Πολιορκητοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥόδιοι ἔλαβον ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ συμβουλὰς παρὰ τοῦ Πτολεμαίου νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τὸν Δημήτριον ἐπὶ ὅροις μετρίοις. Οἱ Ῥόδιοι ἀπεδέχθησαν νὰ γείνωσι σύμμαχοι τοῦ Ἀντιγόνου, πλὴν ἐὰν στρατεύηται ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου, καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ δώσωσιν εἰς τὸν Δημήτριον ἑκατὸν ὁμήρους ἐκ τῶν πολιτῶν κατ' ἐκλογήν του πλὴν τῶν ἀρχὰς σχόντων· ἄλλως δ' ἔμεινεν ἡ πόλις αὐτόνομος καὶ ἀφρούρητος, καὶ διετήρησε τὰς ἰδίας ἐαυτῆς προσόδους.

Διὰ τῆς ἐπιεικοῦς ταύτης συνθήκης ἡ Ῥόδος ὀλίγα μόνον ἀπώλεσεν,

ἡ δὲ διατήρησις τῆς αὐτονομίας αὐτῆς ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀνακινήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καθ' ὃν χρόνον ἱδρύοντο ἤδη ἐν καταπληκτικῷ πρὸς ἄλληλα ἀνταγωνισμῷ μεγάλα βασίλεια ἦτο δεῖγμα ἐπιφανὲς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀκμῆς τῆς ἰσχυρᾶς πόλεως, δι' ἧς ἠδυνήθη μὲν νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐπικίνδυνον ὑπὸ τοῦ Δημητρίου πολιορκίαν, κατώρθωσε δ' ἐν τῷ ἔπειτα χρόνῳ νὰ ἐλθῃ εἰς μεγάλην περιωπὴν πολιτικήν, ἐμπορικήν, καλλιτεχνικήν. Διὰ τοῦτο, προσηκόντως ἐκτιμῶντες οἱ Ῥόδιοι τὴν ἀρωγὴν ἧς ἔτυχον κατὰ τὸν χρόνον τῆς πολιορκίας, ἔστησαν μὲν ἐν τῇ πόλει ἀγάλματα τοῦ Κασσάνδρου καὶ τοῦ Λυσιμάχου, εἰς δὲ τὸν μέγιστον τῶν εὐεργετῶν ἑαυτῶν, τὸν Πτολεμαῖον, συγκατατεθέντος καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ χρηστηρίου τοῦ Ἄμμωνος, ἀπένειμαν τιμὰς θεοῦ, καὶ ἀνηγόρευσαν Σωτῆρα. Ὑπὸ τοῦτο δὲ τὸ ἐπώνυμον εἶνε ἔκτοτε γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὁ μεγαλοπράγμων υἱὸς τοῦ Λάγου (304 π. Χ.).

6'

Δημήτριος καὶ Κάσσανδρος.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Δημήτριος εὑρίσκετο ἀπησχολημένος ἐν Κύπρῳ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Ῥόδῳ, εὗρε καιρὸν ὁ Κάσσανδρος νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ πάλιν τὴν δύναμίν του ἐν Ἑλλάδι. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἴδομεν τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν ὅλην χάνουσαν τὴν ἐλευθερίαν της καὶ ὑπείκουσαν εἰς φρουρὰς ἐγκαθισταμένας ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἢ τοῦ Κασσάνδρου. Ἀνεξαρτησίαν δὲ διετήρουν μόνοι οἱ Αἰτωλοὶ ἐπὶ τῶν δυσπροσίτων αὐτῶν ὀρέων καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, διασώζοντες μὲν τοὺς τύπους τῆς παλαιᾶς τοῦ Λυκούργου νομοθεσίας, ἀλλὰ ζῶντες ἐν παρακμῇ πολιτικῇ τε καὶ ἠθικῇ, ἐν ᾧ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, ὁ Ἀκρότατος καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κλεώνυμος, δίκην τυχοδιωκτῶν παρεῖχον εἰς τοὺς Ταραντίνους τὰς ὠνίους αὐτῶν ὑπηρεσίας, ἐξευτελίζοντες ἐν τῇ ξένῃ τὸ ὄνομα τῆς Σπάρτης. Ἡ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκστρατεία τοῦ Δημητρίου ἐν ἔτει 307 π. Χ. ἐπεχειρήθη μὲν ἐπὶ τῷ προσχήματι τῆς ἐλευθερώσεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ἀλλ' εἴδομεν, ὅτι ἀπέληξεν εἰς μόνην τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Μεγάρων. Ἐν μέσῳ τῶν θυμιαμάτων τῶν Ἀθηναίων ὁ Δημήτριος ἐλησμόνησε τὸ πρόγραμμά του καὶ τὰς μεγάλας ἐπαγγελίας. Ἡ δ' ἐσπευσμένη αὐτοῦ χάριν τοῦ κυπριακοῦ πολέμου ἀναχώρησις καὶ αἱ μετ' αὐτὸν ἐπελθοῦσαι περιπλοκαὶ ἀφῆκαν πάλιν τὴν

Ἑλλάδα ἕρμαιον εἰς τὴν κατακτητικὴν ἐνέργειαν τοῦ Κασσάνδρου καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος. Καὶ ὁ μὲν Πολυσπέρχων εἶχε πορθήσει πολλὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ὁ δὲ Κάσσανδρος κατεῖχε τὴν νῆσον Εὔβοιαν μετὰ τῆς Χαλκίδος καὶ ὅλην τὴν Βοιωτίαν, ἐπολιόρκει δὲ ἤδη καὶ αὐτὰς τὰς ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἐλευθερωθείσας Ἀθήνας.

Εἶχεν ἤδη προχωρήσει τὸ φθινόπωρον τοῦ 304 π. Χ. ὅτε ὁ Δημήτριος ἐξέπλευσε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, καὶ, κομισθεὶς διὰ τῶν νήσων, προσωρμίσθη εἰς τὴν Αὐλίδα τῆς Βοιωτίας, ὁπόθεν ἐλέγετο πρὸ ἑπτακοσίων περίπου ἐτῶν ἐκπλεύσας εἰς τὴν Τροίαν ὁ ὑπὸ τὸν Ἀγαμέμνονα στόλος. Ἐκεῖθεν δὲ πρῶτον μὲν ἠλευθέρωσε τὴν πόλιν τῶν Χαλκιδέων, ἥτις εἶχε μὲν καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, ἐφρουρεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν πρὸς αὐτὸν συμμαχούντων Βοιωτῶν. Ἡ δὲ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ Δημητρίου ὄπισθεν τῶν νώτων τοῦ Κασσάνδρου ἠνάγκασε τοῦτον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν. Καταλιπὼν δὲ φρουροὺς ἐν Φυλῇ καὶ Πανάκτῳ, ἔσπευσε διὰ τῆς Βοιωτίας πρὸς τὰς Θερμοπύλας, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Δημητρίου. Ἡ Ἡράκλεια ἡ ἐν Τραχῖνι προσεχώρησεν ἑκουσίως εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ ἑξακισχίλιοι Μακεδόνες προσεχώρησαν εἰς αὐτόν. Μετὰ δὲ τὴν εἰς Θεσσαλίαν φυγὴν τοῦ Κασσάνδρου ἐπανελθὼν ὁ Δημήτριος ἠλευθέρωσε μὲν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, συνεμάχησε δὲ πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς Αἰτωλούς, καὶ, νικήσας τὰς ἐν Φυλῇ καὶ Πανάκτῳ φρουρὰς τοῦ Κασσάνδρου, παρέδωκε τὰ φρούρια ταῦτα εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Τὸ δεύτερον ἤδη ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἐπανηγύριζε τὴν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἀπελευθέρωσίν της, καὶ ἐξένιζεν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τὸν νεαρὸν βασιλέα κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 304 π. Χ. Καίπερ δ' ἐξαντλήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Δημητρίου ἐν τῇ πόλει διατριβὴν πᾶσαν ξενίαν καὶ κολακείαν, ἐξεῦρον ὅμως καὶ τότε τρόπον νὰ ἐπιδείξωσι νέας κολακείας καὶ νέους ἐξευτελισμούς. Ἀφ' οὗ ἤδη εἶχον κηρύξει θεὸν τὸν Δημήτριον, ὀλίγον μόνον ἐχρειάζετο, ὅπως ὁρίσωσιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ κατοικίαν θεοῦ, καὶ ἔδοσαν εἰς αὐτὸν ὡς κατάλυμα τὸν ὀπισθόδομον τοῦ Παρθενῶνος, κατοικίζοντες τὸν θνητὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἀθηνᾶς καὶ λησμονοῦντες, ὅτι ἡ θεὰ ἦτο παρθένος. Καὶ ἐνησμένιζε μὲν ὁ νεαρὸς Δημήτριος ἀποκαλῶν τὴν Ἀθηνᾶν πρεσβυτέραν ἀδελφήν, ἀλλ' ἐλάχιστα ὅμως ἐσεβάσθη τὸν ναὸν αὐτῆς, συνακολασταίνων μετὰ ἑταιρῶν καὶ μεταβάλλων τὸν οἶκον τῆς θεᾶς εἰς οἶκον ἀσωτίας παντοειδοῦς. Καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι οὐ μόνον ἠνείχοντο τὰ

τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐψήφισαν ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ κόλακος Στρατοκλέους νὰ θεωρῶσι πᾶσαν προσταγὴν τοῦ Δημητρίου ὡς ὁσίαν μὲν πρὸς τοὺς θεούς, δικαίαν δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ δὲ μόνος τῶν πολιτευομένων διατηρῶν ἀκόμη τὸ παλαιὸν φρόνημα καὶ σεβόμενος μὲν ἑαυτόν, ἐπιθυμῶν δὲ καὶ εἰς τοὺς πολίτας νὰ ἐμπνεύσῃ εὐλάβειαν πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὸ παρελθὸν τῶν Ἀθηνῶν, Δημοχάρης ὁ ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους, ἠναγκάζετο ἑκὼν ἢ ἄκων νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἀκολασταίνουσαν καὶ παραπαίουσαν πατρίδα.

Μόλις ὅτε ἔφθασε τὸ ἔαρ τοῦ προσεχοῦς ἔτους 303 π. Χ. ἐξηκολούθησεν ὁ Δημήτριος τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, ἧς τὰς κυριωτάτας πολεις κατεῖχον ἀκόμη φρουροὶ τοῦ Κασσάνδρου, τοῦ Πολυσπέρχοντος ἢ τοῦ Πτολεμαίου. Ὁ Δημήτριος ἐξέβαλε τὰς φρουρὰς ταύτας ἐκ τῆς Ἀκτῆς μεταξὺ Τροιζηνίας καὶ Ἐπιδαυρίας, ἐκ τῆς Ἀρκαδίας, τῆς Κορίνθου, τῆς Σικυῶνος, τοῦ Ἄργους, τῆς Ἀχαίας, τῆς Ἤλιδος, τῆς Μεσσηνίας. Καὶ ἐν μὲν Ἄργει ἐτέλεσε τὰ Ἡραῖα καὶ ἀγωνοθετῶν καὶ συμπανηγυρίζων ἔγημε τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Μολοσσῶν Αἰακίδου, ἀδελφὴν δὲ τοῦ Πύρρου Δηιδάμειαν. Τοὺς δὲ Σικυωνίους ἔπεισε νὰ καταλίπωσι τὴν πεδιάδα, ἣν κατῴκουν οὐ μακρὰν τοῦ σημερινοῦ Κιάτου, καὶ νὰνέλθωσιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν πλησίον τοῦ σημερινοῦ Βασιλικοῦ, ὅπου ἦτο πολὺ καλλιτέρα ἡ θέσις πρὸς κτίσιν πόλεως καὶ ἐκ φύσεως ὠχυρωτάτη. Καὶ ἡ μὲν νέα πόλις ταχέως ἐκτίσθη καὶ διεκοσμήθη, οἱ δὲ Σικυώνιοι, τιμῶντες τὸν Δημήτριον ὡς κτίστην, ὠνόμασαν τὸ κτίσμα αὐτοῦ Δημητριάδα.

Τελευτῶντος τοῦ 303 π. Χ. ὁ Δημήτριος ἠδύνατο νὰ θεωρῆται κύριος τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐλευθερωθείσης Πελοποννήσου καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος. Συνέδριον ἀντιπροσώπων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, συγκληθὲν ἐν Κορίνθῳ ὡς ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, ἀνεκήρυξε τὸν ἐλευθερωτὴν ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ἀναμενομένῳ ἐξολοθρευτικῷ κατὰ τοῦ Κασσάνδρου ἀγῶνι. Καὶ ἐκραιπάλα παρὰ τὸν ἰσθμὸν ὁ Δημήτριος, ἀκούων τὰς προπόσεις τῶν ἑαυτὸν μὲν καὶ τὸν πατέρα χαιρετιζόντων ὡς βασιλέα, τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν βασιλέων χλευαζόντων καὶ τὸν μὲν Σέλευκον ἀποκαλούντων ἐλεφαντάρχην, τὸν δὲ Πτολεμαῖον ναύαρχον, τὸν Λυσίμαχον γαζοφύλακα καὶ τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέα νησίαρχον.

Τέλος δ' ἐλευθερώσας καὶ τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν Λευκάδα ἐπανῆλθεν ὁ Δημήτριος εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ἔαρ τοῦ 302 π. Χ., καὶ ἐμυήθη τὰ

τε μικρὰ καὶ μεγάλα Ἐλευσίνια μυστήρια ἐν παραβάσει ὅλων τῶν θρησκευτικῶν νομίμων, μόνου τοῦ δαδούχου τῶν Ἐλευσινίων Πυθοδώρου τολμήσαντος ναντείπῃ, τοῦ δὲ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ ἀποδεχομένου καὶ ἐπιδοκιμάζοντος πᾶσαν τοῦ βασιλέως ἀσεβῆ ἐπιθυμίαν. Ἡ πόλις ὅλη ἐθυμία καὶ ἐστεφάνονε καὶ οἰνοχοοῦσα περιίστατο τὸν λατρευτόν της, καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ὀρχήσεσιν ἀνεκηρύσσετο ὁ Δημήτριος ὡς ὁ μόνος ἀληθινὸς θεὸς, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι θεοὶ ἐσκώπτοντο ὡς καθεύδοντες ἢ ἀποδημοῦντες ἢ μὴ ὑπάρχοντες. Ἐν ταῖς πλατείαις καὶ τῇ ἀγορᾷ, κατ' οἶκον καὶ δημοσίᾳ ἐξύμνουν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Δήμητραν καὶ τὸν Δημήτριον ὡς τοὺς μεγίστους καὶ φιλτάτους τῆς πόλεως θεοὺς καὶ ἔψαλλον τοῦ νεαροῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου τὴν ὥσπερ θεοῦ ἱλαρὰν καὶ ὡραίαν καὶ γελόεσσαν μορφήν. Ὁ δ' ἐλευθερωτὴς ἐδέχετο μὲν τὰς ᾠδὰς καὶ ἐπέχαιρεν εἰς τὰ θυμιάματα, ἀλλὰ δὲν ὤκνει καὶ νὰ προστάξῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ καταβάλωσιν αὐτῷ ἄνευ ἀναβολῆς διακόσια πεντήκοντα τάλαντα, ἅτινα ἐδώρει ἔπειτα εἰς τὴν Λαμίαν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν γύναια. Καὶ οἱ μὲν παρηκμακότες ἀπόγονοι τῶν Μαραθωνομάχων διετράνουν διὰ τοῦ ἐξευτελισμοῦ των τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀρχαίου φρονήματος, ὁ δὲ Δημήτριος ἐτρύφα μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἠκολάσταινε μετὰ τῶν ἑταιρῶν, λησμονῶν τὰς ἑαυτοῦ γαμετὰς, ἀλλὰ μὴ ἀποβάλλων τὰς παραδόξους ἀντιθέσεις τῆς ψυχῆς του, ἥτις μετὰ τὸν ἀγῶνα ἐφέρετο μετὰ μανίας εἰς τὴν κραιπάλην καὶ τὴν ἀσωτίαν, ἣν πάλιν διεδέχετο ἀκάματος δραστηριότης ἐν τῇ ὥρᾳ τῶν ἔργων καὶ τοῦ κινδύνου.

γ'

Ἡ ἐν Ἴψῳ μάχη.

Ὁ Κάσσανδρος, βλέπων αὐξάνουσαν ἐν Ἑλλάδι τὴν δύναμιν τοῦ Δημητρίου καὶ φοβούμενος τὰ ἐπακολουθήματα τῶν νικῶν αὐτοῦ, ἔστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον εἰς τὴν Ἀσίαν, προτείνων συμβιβασμόν. Ἀποκρουσθεισῶν δὲ τῶν προτάσεων αὐτοῦ, παρέστησεν εἰς τοὺς ἔχοντας κοινὸν πρὸς αὐτὸν συμφέρον τὴν ἀνάγκην τῆς συμπράξεως πρὸς ταπείνωσιν τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ συνεμάχησε μετὰ τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Σελεύκου. Ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως ὁ ἀγὼν συγκροτηθῇ ἐν Ἀσίᾳ, ἥτις ἦτο ἡ ἕδρα τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ἡ ἀφετηρία τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο δὲ ὁ Λυσίμαχος, παραλαβὼν τὰς ἰδίας

ἑαυτοῦ δυνάμεις καὶ μέρος τῆς στρατιᾶς τοῦ Κασσάνδρου, σταλὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὸν Πρεπέλαον, ἐξεκίνησεν ἐκ τῆς νέας αὐτοῦ ἐν τῇ θρᾳκικῇ χερσονήσῳ πρωτευούσης, τῆς Λυσιμαχείας, ἥτις ἐπεῖχε τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Καρδίας, καὶ διέβη διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Ἀσίαν. Νικηφόροι δὲ προήλασαν ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Πρεπέλαος, ὑποτάσσοντες ἢ ἑκουσίως προσερχομένας παραλαμβάνοντες τὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Αἰολίδος, τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Λυδίας.

Ἐν τούτοις δ' αἱ ἐν Ἑλλάδι ἐπιτυχίαι τοῦ Δημητρίου ἔπεισαν τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι ἠδύνατο ὁ υἱὸς νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκστρατείαν, ἐν ᾧ ὁ Ἀντίγονος ὤφειλε νὰ μένῃ ἐν Συρίᾳ, ὑπερασπίζων τὰς χώρας ἐκείνας κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ Πτολεμαίου. Ἐξεστράτευσε λοιπὸν ὁ Δημήτριος τὸ θέρος τοῦ 302 π. Χ. ἐναντίον τοῦ Κασσάνδρου, ἄγων μεγάλην στρατιὰν ἐκ χιλίων μὲν καὶ πεντακοσίων ἱππέων, πεντήκοντα δὲ καὶ ἓξ χιλιάδων πεζῶν, ὧν τὰς εἰκοσιπέντε παρέσχον αἱ ἑλληνίδες πόλεις, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν Μακεδόνες καὶ μισθοφόροι, πρὸς δὲ καὶ πειραταὶ περὶ τοὺς ὀκτακισχιλίους. Ὁ δὲ Κάσσανδρος, ἀντεπεξελθὼν κατὰ τοῦ Δημητρίου, εἶχε πολὺ ὀλιγωτέρας δυνάμεις, ἀνερχομένας ἐν ὅλῳ εἰς πεζοὺς μὲν δισμυρίους ἐννεακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ δισχιλίους. Καὶ ἀντεστρατοπέδευσαν μὲν οἱ δύο ἀντίπαλοι ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἀλλ' οὐδέτερος συγκατέβαινεν εἰς μάχην, ἀναμενομένων κρισίμων εἰδήσεων ἐκ τῆς Ἀσίας, ὅπου ἤδη εἶχον, ὡς εἴδομεν, μεταβληθῆ τὰ πράγματα.

Ἡ τροπὴ αὕτη τῶν πραγμάτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 302 π. Χ. ἠνάγκασε τὸν Ἀντίγονον νὰ καλέσῃ πρὸς ἑαυτὸν ὡς τάχος τὸν υἱόν. Ὁ δὲ Δημήτριος, θεωρήσας ἀναγκαῖον νὰ πεισθῇ εἰς τὸν πατέρα, ἀπήγαγεν εὐσχήμως ἐκ Θεσσαλίας τὴν στρατιὰν καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀναχωρήσαντος δ' αὐτοῦ, ὁ Κάσσανδρος αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐπανέκτησε τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις, ἐξέπεμψε δ' εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πλείσταρχον μετὰ δυνάμεως εἰς βοήθειαν τοῦ Λυσιμάχου.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀντίγονος, βλέπων τὰς προόδους τοῦ Λυσιμάχου, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ ἐν σπουδῇ. Ἐκκινήσας δ' ἐκ τῆς Συρίας, διήλασε ταχὺς τὴν Κιλικίαν, τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Λυκαονίαν, τὴν Φρυγίαν, ὑποτάσσων καὶ πάλιν τοὺς ἀποστάτας καὶ ματαιόνων τὸ ἔργον τοῦ Λυσιμάχου, πρὸς ὃν ἐπλησίαζεν ἤδη. Ἀλλ' ὁ Λυσίμαχος, πειθόμενος εἰς τὴν γνώμην τοῦ συγκροτηθέντος πολεμικοῦ συνεδρίου καὶ

ἀποφασίσας νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς μάχην πρὸς τὸν γηραιὸν ἀντίπαλον πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Σελεύκου ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, ἐπιδεξίως κατώρθωσε νὰ ὑπεκφύγῃ αὐτὸν τρὶς ἐν Φρυγίᾳ καὶ Τρῳάδι ἕως ἐπῆλθεν ὁ χειμών. Τότε δὲ ὁ Ἀντίγονος ἠναγκάσθη νὰ διαχειμάσῃ ἐν τῇ βορείᾳ Φρυγίᾳ ἐν μέσῳ τῶν χωρῶν, ἃς κατεῖχεν ἤδη ὁ Λυσίμαχος, πρὸς ὃν μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας ἔφθασε καὶ ὁ Πλείσταρχος. Ἀνεμένετο δ' ἐκεῖ καὶ ὁ Σέλευκος, ὅστις εἶχεν ἤδη ἐκκινήσει ἐκ Βαβυλῶνος. Τῶν δὲ ἄλλων συμμάχων ὁ μὲν Κάσσανδρος δὲν ἠδύνατο νὰ δράμῃ εἰς τὸ πεδίον τοῦ πολέμου, ἀπασχολούμενος ἐν Ἑλλάδι, ὁ δὲ Πτολεμαῖος εἶχε μὲν ἀναζεύξει ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἠγωνίζετο ἐν αὐτῇ ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ δὲν ἐφάνη πρόθυμος νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, δοὺς δὲ πίστιν εἰς ψευδεῖς εἰδήσεις περὶ νίκης τοῦ Ἀντιγόνου ἐπανῆλθε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἡ ἀποχώρησις αὕτη τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἡ σύγχρονος εὐδοκίμησις τοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν διαβάντος Δημητρίου εἰς μὲν τοὺς περὶ τὸν Ἀντίγονον ἐνέπνευσαν θάρρος, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦ Λυσιμάχου, ὅπου μάτην ἀκόμη ἀνεμένετο ὁ Σέλευκος, ἀναγκασθεὶς νὰ διαχειμάσῃ καθ' ὁδὸν ἐν Καππαδοκίᾳ, ἐνέσπειραν τὸν δισταγμὸν καὶ τὸν φόβον. Ταῦτα δὲ προεκάλεσαν τὴν αὐτομολίαν σωμάτων παμπληθῶν πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅστις, δεχθεὶς φιλανθρώπως τοὺς αὐτομολήσαντας, οὐ μόνον ἐπλήρωσεν εἰς αὐτοὺς τοὺς καθυστερουμένους ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου μισθούς, ἀλλὰ καὶ ἐτίμησε διὰ δωρεῶν.

Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Ἀντίγονος, εἰ καὶ ἠνώθη μετ' αὐτοῦ ὁ υἱός του Δημήτριος, δὲν ἠδυνήθη, ἐπελθόντος τοῦ ἔαρος, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν συνάντησιν τοῦ Σελεύκου καὶ Πλειστάρχου μετὰ τοῦ Λυσιμάχου καὶ τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσιν τῶν στρατιῶν αὐτῶν μετὰ τῆς τοῦ ἐκ Λυδίας ἐλθόντος Πρεπελάου. Τὸ θέρος λοιπὸν τοῦ 301 π. Χ. ἐτάχθησαν κατ' ἀλλήλων ἀντιμέτωποι ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἴψου κατὰ τὴν μεγάλην Φρυγίαν αἱ δύο ἀντίπαλοι στρατιαί.

Μέγισται ἦσαν αἱ κατ' ἀλλήλων ἀντιπαραταχθεῖσαι δυνάμεις. Ὁ Ἀντίγονος ἦγε πεζοὺς μὲν περισσοτέρους τῶν ἑπτακισμυρίων, ἱππεῖς δὲ μυρίους, ἐλέφαντας δὲ ἑβδομήκοντα πέντε. Οἱ δ' ἐναντίοι πεζοὺς μὲν εἶχον κατὰ ἓξ χιλιάδας ὀλιγωτέρους τῶν τοῦ Ἀντιγόνου, ἄλλως δὲ οἱ μὲν ἱππεῖς αὐτῶν ἦσαν κατὰ πεντακοσίους πολυπληθέστεροι τῶν ἐκείνου, οἱ δ' ἐλέφαντες ἀνήρχοντο εἰς τετρακοσίους, εἶχον δὲ καὶ ἑκατὸν εἴκοσιν ἅρματα, ὧν ἐστεροῦντο οἱ ὑπὸ τὸν Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον.

Ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῶν ἐλεφάντων καὶ τῶν ἁρμάτων ὑπεδείκνυεν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὅτι ἔπρεπε νὰ ποστῇ μάχης καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ κατισχύσῃ διὰ διαπραγματεύσεων τῶν ἤδη ἐν ἑαυτοῖς διαφωνούντων ἀντιπάλων. Ἀλλ' ὁ γηραιὸς στρατηλάτης, καίπερ οὐδεμίαν ἔχων πεποίθησιν περὶ τῆς νίκης καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ γαῦρον, ὅπερ εἶχεν ἄλλοτε ἐν τοῖς ἀγῶσι, φαινόμενος σύννους καὶ περίφροντις καὶ σιωπηλός, ἐτόλμησε νὰ συνάψῃ μάχην, ἥτις ἀπέβη εἰς αὐτὸν ὀλεθρία.

Ἤδη παρετάσσετο ἡ φάλαγξ, ὅτε ὁ Ἀντίγονος, ἐξερχόμενος ἐκ τῆς σκηνῆς του, προσέπταισε, καὶ πεσὼν ἐπὶ στόμα ἐβλάβη τὸ πρόσωπον· ἀναστὰς δὲ καὶ ἀνατείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐζήτησε νίκην παρὰ τῶν θεῶν ἢ θάνατον ἀναίσθητον πρὸ τῆς νίκης.

Ἡ σύγκρουσις ἤρχισε διὰ κρατερᾶς ἱππομαχίας, καθ' ἣν ὁ Δημήτριος, ἡγούμενος τῶν πλείστων καὶ κρατίστων ἱππέων, ἀντετάσσετο πρὸς Ἀντίοχον τὸν υἱὸν τοῦ Σελεύκου. Ὁ νικηφόρος υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, ἀγωνισάμενος λαμπρῶς, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς ἐναντίους. Ἀλλὰ, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν ἐπιφανῆ ταύτην ἐπιτυχίαν καὶ λησμονῶν τοὺς πεζούς, οἵτινες εἶχον νὰ παλαίσωσι πλὴν τῶν σχεδὸν ἰσαρίθμων πεζῶν πρὸς τὰς ἑκατοντάδας τῶν ἐχθρικῶν ἐλεφάντων, ὅλως παρὰ καιρὸν, ἀντὶ νὰ στραφῇ πρὸς βοήθειαν τῶν συναγωνιστῶν, ἐτράπη εἰς μακρὰν δίωξιν τῶν φευγόντων ἱππέων τοῦ ἐχθροῦ στρατοπέδου. Ἔμεινε λοιπὸν ἡ φάλαγξ τοῦ Ἀντιγόνου ἀνυπεράσπιστος ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, καὶ εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ εἰσπέσωσιν εἰς τὸ μέσον αὐτῆς οἱ ἐλέφαντες τῶν πολεμίων. Ἰδόντες δὲ αὐτὴν γυμνὴν οἱ περὶ τὸν Σέλευκον, χωρὶς νὰ ἐμβάλωσιν εἰς αὐτὴν, ἐφόβουν, ἔπλησσον, κατεκούραζον, ἕως ἠνάγκασαν μέρος μὲν τῶν πεζῶν στρατιωτῶν ἀπορραγὲν ἑκουσίως νὰ μεταχωρήσῃ πρὸς ἐκείνους, μέρος δὲ νὰ τραπῇ εἰς φυγήν. Ματαίως ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος, καθ' οὗ διηυθύνοντο ἤδη πολλοὶ τῶν πολεμίων, ἀνέμενε τὸν υἱὸν, ὅπως σώσῃ αὐτόν. Πυκνὰ ἐβάλλοντο ἐναντίον αὐτοῦ τάκοντίσματα, ἕως ἔπεσεν ὁ γηραιὸς καὶ ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. Οἱ λοιποὶ ὀπαδοὶ καὶ φίλοι, ἰδόντες αὐτὸν πίπτοντα, ἀπέλιπον τὸν στρατηγὸν καὶ βασιλέα καὶ μόνος ἔμεινε πιστὸς φύλαξ τοῦ νεκροῦ Θῶραξ ὁ Λαρισαῖος.

Βασιλικῶς ἔθαψαν οἱ νικηταὶ τὸν νεκρὸν τοῦ ὑπερογδοηκοντούτους Ἀντιγόνου, ἐν ᾧ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, μόλις περισώζων τὰ συντρίμματα τῆς ἡττηθείσης στρατιᾶς, πεντακισχιλίους πεζοὺς καὶ τετρακισχιλίους ἱππεῖς, ἔσπευσε συντόνως ἐλαύνων εἰς τὴν Ἔφεσον.

δ'

Τὰ ἐπακολουθήματα τῆς μάχης.

Διὰ τῆς ἐν Ἴψῳ μάχης ὁ μὲν Ἀντίγονος ἀπώλεσε τὴν ζωὴν χωρὶς νὰ ἴδῃ συγκεντρουμένην ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὴν σύμπασαν κληρονομίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὑπὲρ ἧς μακρὰ ἤδη ἔτη ἠγωνίζετο, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ, ὃν ὡς διάδοχον συνέστησεν εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ πρὸ τῆς συμπλοκῆς, ἀπέβαλλε τὴν προτέραν δύναμιν καὶ γοητείαν, φεύγων ἡττημένος ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἀλλ' ἡ ἐν Ἴψῳ ἧττα δὲν ἐπέφερε τὴν παντελῆ ἐξασθένησιν καὶ ἐκ τοῦ μέσου ἀποχώρησιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου. Εἶχεν ἀκόμη ὁ Δημήτριος ἐπαρκεῖς κτήσεις, τὴν Σιδῶνα, τὴν Τύρον, τὴν Κύπρον, τὰς Κυκλάδας, πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου, τὰς Ἀθήνας. Κατέχων δὲ ταύτας τὰς θέσεις καὶ κεκτημένος στόλον ἀξιόμαχον, δι' οὗ ἐδέσποζε τῶν θαλασσῶν, οὐδαμῶς διενοεῖτο νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ἀντιμέτωπος βαδίζων πρὸς τὴν Τύχην, ἥτις ἐφάνη ἀντιπολιτευομένη αὐτὸν ἐν τῷ φρυγικῷ πεδίῳ, ἐτράπη τὴν ἄγουσαν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ποθῶν νὰ καταστήσῃ τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ Ἀθήνας κέντρον τῆς νέας αὐτοῦ πολεμικῆς ἐνεργείας. Ἀλλὰ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἀπογοήτευσις αὐτοῦ, ὅτε, περὶ τὰς Κυκλάδας ἔτι εὑρισκόμενος, εἶδε προσερχομένους πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, παρακαλούντων αὐτὸν νὰ μὴ μεταβῇ εἰς τὴν πόλιν, ὡς τοῦ δήμου ἀποφασίσαντος νὰ μὴ δεχθῇ ἐν τῇ πόλει μηδένα τῶν βασιλέων. Ὁ Δημήτριος ἐλυπήθη καὶ ἠγανάκτησε σφόδρα, ἀλλὰ δὲν ἀνεχαιτίσθη. Θεωρῶν δ' ἐπισφαλὲς νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀμέσως τὴν καθυπόταξιν τῶν ἀποστάντων Ἀθηναίων, ἔπλευσεν εἰς τὸν ἰσθμόν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Πελοπόννησος, ἥτις εἶχεν ἐλευθερωθῇ πρὸ ἐτῶν δύο ὑπ' αὐτοῦ, ἐφάνη οὐχ ἧττον τῶν Ἀθηνῶν ἀχάριστος. Ἀποστασίαι διεδέχοντο τὰς ἀποστασίας, αἱ φρουραὶ αὐτοῦ ἐξεδιώκοντο, καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Κασσάνδρου παρελάμβανον τὰς πόλεις. Μόνοι δ' ἔμειναν εἰς αὐτὸν πιστοὶ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Μεγαρεῖς.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη ἐν Ἑλλάδι ἠνάγκασε τὸν Δημήτριον νὰ τραπῇ εἰς τὴν Θράκην, ἥτις ἔμενεν ἀνυπεράσπιστος, τοῦ Λυσιμάχου εὑρισκομένου ἀκόμη ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ μὴ κεκτημένου στόλον. Ἀλλ' ἀποπλέων εἰς τὴν Θράκην δὲν ἐγκατέλιπε τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα, ἀνέθεσε δὲ τὴν διοίκησιν αὐτῶν εἰς τὸν Ἠπειρώτην Πύρρον τὸν υἱὸν τοῦ Αἰακίδου, ὅστις, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν, ἠκολούθει τὸν Δημήτριον ἀπὸ τῆς ἐν Ἴψῳ μάχης, καθ' ἣν συνεπολέμησε μετ' αὐτοῦ.

Μεταβὰς δὲ εἰς τὴν Θρᾴκην ἐλεηλάτει ἄνευ κωλύματος τὰ πλούσια παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Προποντίδος.

Ἐν τούτοις δὲ μετὰ τὴν ἐν Ἴψῳ μάχην οἱ νικηταὶ εἶχον προβῆ εἰς νέαν διανομὴν τῆς Ἀσίας, καθ' ἣν ὁ μὲν Πτολεμαῖος, ὅστις ἐπωφθαλμία τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην, ἐντελῶς ἀπεκλείσθη, διενεμήθησαν δ' αἱ χῶραι μεταξὺ τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Σελεύκου, μόνης τῆς Κιλικίας δοθείσης εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κασσάνδρου Πλείσταρχον καί τινων χωρῶν, οἷον τῆς Ἀρμενίας, τῆς Καππαδοκίας, τοῦ Πόντου, ἀφεθεισῶν εἰς ἐντοπίους ἡγεμόνας. Οὕτως ἐκ πάντων τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ἀντιγόνου τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἔλαβεν ὁ Σέλευκος, ὅστις, ἰσχυρότατος ἤδη ὢν ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις, διὰ τῆς προσαποκτήσεως τῆς Συρίας ἐστερέωνε κραταιὰν τὴν δύναμίν του ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ ἵδρυεν ὡς κέντρον τῆς νέας αὐτοῦ ἐνεργείας νέαν πόλιν παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀρόντην, τὴν Ἀντιόχειαν.

Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΠΥΡΡΟΣ
ΑΓΑΛΜΑ ΕΝ ΤΩΙ ΜΟΥΣΕΙΩΙ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη αὔξησις τοῦ Σελεύκου ἐξήγειρε ταχέως τὴν ἀντιζηλίαν καὶ ἀντίδρασιν τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Πτολεμαίου, δι' οὓς εὔκολος ὑπῆρξεν ἡ συνεννόησις, ἐκδηλωθεῖσα διὰ τῆς συζεύξεως τοῦ Λυσιμάχου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Ἀρσινόης. Ἡ συνένωσις αὕτη ἐτάραξε τὸν Σέλευκον, ὅστις ἐζήτησε νὰ εὕρῃ ἀντι-

σήκωμα τῆς προσπελάσεως τῶν δύο ἰσχυρῶν ἀντιπάλων. Διὸ ἀπεφάσισε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Δημητρίου, τὴν δὲ νέαν αὐτῶν φιλίαν ἐπέστεψεν ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς τοῦ Δημητρίου Στρατονίκης μετὰ τοῦ Σελεύκου. Χαίρων καταπλέει ὁ Δημήτριος εἰς τὴν Κιλικίαν, ἣν, ἀφεθεῖσαν

Η ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΘΕΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ
ΑΓΑΛΜΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΟΥ ΕΥΤΥΧΙΔΟΥ

ἀνυπεράσπιστον ὑπὸ τοῦ Πλειστάρχου, καταλαμβάνει, καὶ συναντᾶται μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ἐν Ῥωσῷ κατὰ τὸν κόλπον τῆς Ἰσσοῦ, φέρων τὴν περικαλλῆ νύμφην, ἥτις μετὰ τὰς τελεσθείσας ἑορτὰς ἄγεται ὑπὸ τοῦ Σελεύκου ἐν πομπῇ εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν, τὴν Ἀντιόχειαν.

Καὶ διὰ μὲν τῶν ἐπιγαμιῶν τούτων μόλις που καθησύχασαν τὰ πράγματα ἐν Ἀσίᾳ. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Κάσσανδρος προεχώρησεν ἐκ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, σκοπῶν οὐχὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ἀλλὰ τὴν καθυπόταξιν αὐτῶν. Ἡ Θεσσαλία εἶχεν ἤδη καταληφθῆ, καὶ ὁ Κάσσανδρος προελάσας εὑρίσκετο πρὸ τῆς Ἐλατείας, ἣν ἐπολιόρκει. Ἀλλὰ τότε παρέστησαν βοηθοὶ τῶν πολιορκουμένων οἱ Ἀθηναῖοι. Αἱ Ἀθῆναι, ἀναθάλλουσαι καὶ πάλιν ὑπὸ φιλοπάτριδας πολιτευομένους, οἷος ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους Δημοχάρης, ὁ ποιητὴς Φιλιππίδης, ὁ Ὀλυμπιόδωρος, δὲν ἀφῆκαν ἀνυπεράσπιστον τὴν Ἐλάτειαν, ἥτις, σωθεῖσα ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Ὀλυμπιοδώρου σπευσάντων ἐξ Ἀθηνῶν, ἀνέθηκεν ἐξ εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα λέοντα χαλκοῦν. Εἰς τὸν αὐτὸν δ' Ὀλυμπιόδωρον ἐχρεώστουν καὶ αὐταὶ αἱ Ἀθῆναι τὴν σωτηρίαν των. Διότι, τοῦ Κασσάνδρου εἰσβαλόντος εἰς τὴν Ἀττικήν, γοργὸς ἔπλευσεν ὁ Ἀθηναῖος πατριώτης εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ζητῶν βοήθειαν, ἡ δὲ συμμαχία αὕτη ἐπιτευχθεῖσα ἠνάγκασε τὸν Κάσσανδρον ναἀποχωρήσῃ. Ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος, καίπερ τραπεὶς ἐπὶ ἄλλας ἐπιχειρήσεις, δὲν ἔπαυσε παρασκευάζων τὴν κατάκτησιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνόμιζε δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ εὐχερέστερον τὸ σκοπούμενον διὰ τῆς προστασίας τοῦ Ἀθηναίου Λαχάρους, ὅστις ἐμελέτα νὰ γείνῃ τύραννος τῆς πόλεως κατὰ τὰς κεκινημένας ἐκείνας ἡμέρας, καθ' ἃς αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Κασσάνδρου καὶ Δημητρίου.

Ἡ ἀπώλεια τῶν Ἀθηνῶν ἔμελλε νὰ εἶνε μεγάλη ζημία διὰ τὸν Δημήτριον. Διὰ τοῦτο ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐρρύθμισε κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ τῶν ἐν Φοινίκῃ, Συρίᾳ καὶ Κιλικίᾳ κτήσεων αὐτοῦ. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἔργον αὐτοῦ ἦτο ἀφ' ἑαυτοῦ εὐχερὲς παρ' ὅλην τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Μεγάροις καὶ Κορίνθῳ φρουρῶν του, οὔτε ἡ τύχη ἐφαίνετο βοηθοῦσα αὐτόν. Παρὰ μὲν τὰς ἀττικὰς ἀκτὰς ἀπέβαλε τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου καὶ μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τρικυμίας. Ὅτε δὲ, ἀποτυχὼν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐστράφη κατὰ τῆς Πελοποννήσου, πολιορκῶν τὴν Μεσσήνην ἐπληγώθη ἐπικινδύνως ὑπὸ βέλους, διελάσαντος τὴν σιαγόνα. Θεραπευθεὶς δὲ ἀπὸ τῆς πληγῆς, ἐκυρίευσε τέλος τὴν Μεσσήνην καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις ἐν ἀποστασίᾳ εὑρισκομένας, καὶ ἐνέβαλε πάλιν εἰς τὴν Ἀττικήν. Κυριεύσας δὲ τὴν Ἐλευσῖνα καὶ τὸν Ῥαμνοῦντα, παρέστη ὁ Πολιορκητὴς ἀπειλητικὸς πρὸ αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον μείνει ἄπρακτοι, ἐπαπειλουμένης τῆς εἰς τὴν

πόλιν εἰσβολῆς τοῦ Δημητρίου. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 298 π. Χ., ὅτε εἶχεν ἀναφανῆ ὁ ἀπὸ τοῦ Πολιορκητοῦ κίνδυνος διὰ τὰς Ἀθήνας, ἡ πόλις παρεσκευάζετο πρὸς ἄμυναν, καὶ διὰ πρεσβειῶν ἐζήτει τὴν βοήθειαν τοῦ Κασσάνδρου, τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Πτολεμαίου, παρ' ὧν ἐλάμβανεν ὑποσχέσεις καὶ προστασίαν, σῖτον καὶ χρήματα. Καὶ ἐν ᾧ ὁ φιλόπατρις κωμικὸς ποιητὴς Φιλιππίδης ἐκίνει ὑπὲρ τῆς πόλεως τὸν Λυσίμαχον, ὁ Δημοχάρης εἰργάζετο μὲν καὶ παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς τῆς ἡμέρας, διενήργει δὲ καὶ συμμαχίαν πρὸς τοὺς Βοιωτούς, καὶ ὠχύρονε τὰς Ἀθήνας, μετὰ δραστηριότητος ἀκαταπονήτου προστατεύων τῆς πόλεως τὸ συμφέρον. Οἱ φίλοι τοῦ Πολιορκητοῦ, καὶ ἰδίως ὁ κόλαξ Στρατοκλῆς, ἔπτησσον πρὸ τοῦ νέου πνεύματος, ὅπερ ἐφαίνετο κατέχον τὴν πόλιν. Ὅτε δὲ ὁ Δημήτριος ἠπείλει τὴν Ἐλευσῖνα, ὁ Δημοχάρης ἔπεισε τὸν δῆμον νὰ ἐξέλθῃ σύσσωμος πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἀθηνῶν χώρου. Οἱ Ἀθηναῖοι οὐ μόνον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσι τὴν Ἐλευσῖνα, ἀλλὰ καί, ὅτε ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, εὗρον τὴν πόλιν, ἥτις ἀνέμενε πλέον πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς τὸν Πολιορκητήν, κατειλημμένην ὑπὸ τοῦ συμπολίτου Λαχάρους, ὅστις ἐπωφελήθη ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπουσίας τῶν μαχίμων πολιτῶν, ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὴν τυραννίδα.

Ἓν τῶν πρώτων ἔργων τοῦ νέου τῶν Ἀθηνῶν τυράννου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ καταλυσάντων τὸν δῆμον ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῆς πόλεως ἐκδίωξις τοῦ Δημοχάρους. Ἡ τυραννὶς, στηριζομένη εἰς τὴν προστασίαν τῶν βασιλικῶν οἴκων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, δὲν ἠδύνατο νὰνεχθῇ ἐν τῇ πόλει τὰ φιλελεύθερα στοιχεῖα. Φιλυπόπτως φερόμενος πρὸς τοὺς πολίτας καθίστανεν ὁ Λεωχάρης διὰ τῆς ὠμότητος αὐτοῦ ἀβίωτον τὸν βίον τῆς πόλεως, δι' ἣν προσετίθεντο τὰ ἐσωτερικὰ δεινὰ εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ Δημητρίου κινδύνους. Ἀληθῶς δὲ ἡ θέσις τῶν Ἀθηνῶν ἀπέβη δεινοτάτη, ὅτε ὁ Δημήτριος ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπελήφθη τῆς τακτικῆς τοῦ ἄστεος πολιορκίας. Δι' αὐστηρᾶς παρακωλύσεως καὶ τιμωρίας τῶν εἰς τὸν Πειραιᾶ καταπλεόντων σιταγωγῶν πλοίων ἐπῆλθε τοιαύτη ἀνὰ τὴν πόλιν σιτοδεία, ὥστε εὐτυχεῖς ἠδύναντο νὰ λογισθῶσιν οἱ ἔχοντες νὰ διαθρέψωσι τοὺς οἰκείους διὰ κυάμων, ἔστω καὶ πρὸς ἕνα μετρουμένων, ὡς ὁ φιλόσοφος Ἐπίκουρος. Ἄλλως ἀναφέρεται, ὅτι τοιοῦτος ἦτο ὁ ἐν ταῖς πολιορκουμέναις Ἀθήναις λιμὸς, ὥστε μεταξὺ τῶν ἄλλων πατὴρ καὶ υἱὸς ἦλθον εἰς ἀγῶνα περὶ νεκροῦ μυός, ἐκ τῆς ὀροφῆς τοῦ οἰκήματος αὐτῶν καταπεσόντος. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Λαχάρης ἀπεγύμνονε τὴν πενομένην πόλιν, ἀφαιρῶν ἀπὸ τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ

Παρθενῶνος τὰς χρυσᾶς ἀσπίδας τὰς σταλείσας εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην καὶ ἐκδύων τὴν χρυσελεφαντίνην Ἀθηνᾶν τοῦ Φειδίου τοῦ περιαιρετοῦ χρυσοῦ αὐτῆς κόσμου. Ἀλλ' ὅμως αἱ συλήσεις αὗται οὐδὲν ὠφέλουν τὸν τύραννον, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάζετο ὑπὸ τῆς αὐξανούσης στενοχωρίας τῆς πόλεως καὶ τῶν κατακραυγῶν τῶν πολιτῶν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς Ἀθήνας, φεύγων ὑπὸ τὴν μεταμφίεσιν χωρικοῦ εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἡ δ' ἐκουσία αὕτη ἀποχώρησις τοῦ τυράννου ηὐκόλυνε τὴν παράδοσιν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν Δημήτριον, ὅστις προσηνέχθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους οὐ μόνον μετ' ἐπιεικείας, ἀλλὰ καὶ μετὰ γενναιοδωρίας ἀληθῶς βασιλικῆς.

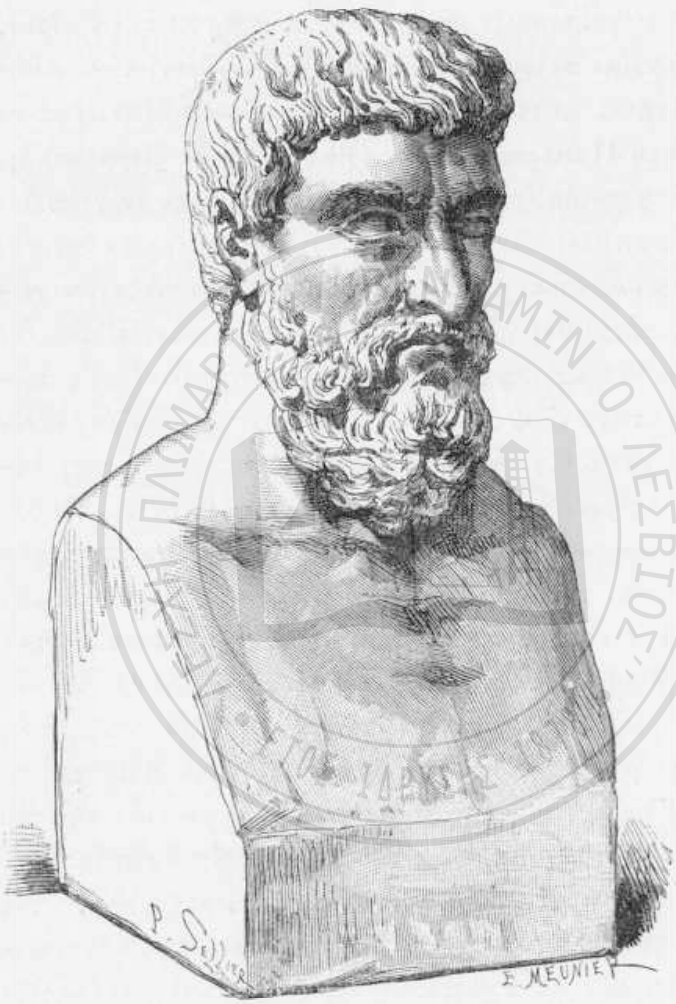

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ πρὸς τὸν Δημήτριον πόλεμος ὁ κληθεὶς *τετραετὴς* (298-295 π. Χ.) ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Καὶ τῶν μὲν Ἀθηναίων τὴν στενοχωρίαν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ εἴδομεν ἤδη. Ἀλλὰ καὶ ὁ Δημήτριος ὑπέστη καθ' ὃν χρόνον ἐπολέμει ἐν Ἑλλάδι καὶ ἠγωνίζετο πρὸς κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν θυσίας οὐ μικράς. Οὐ μόνον ἀπώλεσε τὴν Κοίλην Συρίαν, περιελθοῦσαν εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ὅστις καὶ τοὺς πολιορκουμένους Ἀθηναίους προσεπάθησεν ἀνεπιτυχῶς νὰ βοηθήσῃ, ἀλλὰ

καὶ αἱ ἄλλαι αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις ἐκινδύνευον. Καὶ ὅμως ἐπὶ τοσοῦτον εἶχε περιπλακῆ εἰς τὸν ἐν Ἑλλάδι πόλεμον καὶ τοιοῦτον εὗρισκεν ἐν τῇ κατοχῇ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἀντισήκωμα κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἀπωλειῶν, ὥστε καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀττικῆς ἐξηκολούθησε μένων ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἔστρεψε τὰ ὅπλα αὐτοῦ κατὰ τῆς Σπάρτης, ἣν φαίνεται ὑποκινήσας ἐναντίον αὐτοῦ ὁ Πτολεμαῖος. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐξελθόντες ἐναντίον αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀρκαδικῆς Μαντινείας ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι, καὶ ὠχύρωσαν ἐν βίᾳ τὴν Σπάρτην. Ἀλλὰ, γενομένης μάχης πλησίον αὐτῆς τῆς πόλεως, ἡττήθησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, διακοσίων μὲν πεσόντων, πεντακοσίων δ' αἰχμαλωτισθέντων. Αὐτὴ ἡ Σπάρτη, ἥτις οὐδέποτε μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου εἶχε κυριευθῆ ὑπὸ ἐχθροῦ, ἐφαίνετο κινδυνεύουσα, ὅτε ἡ γενικὴ τῶν πραγμάτων μεταβολὴ, ἀναγκάσασα τὸν Δημήτριον νὰ σπεύσῃ ταχὺς ἀλλαχόσε, ἔσωσε τὴν πόλιν.

ε'

Ὁ Δημήτριος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων.

Διαρκοῦντος ἤδη τοῦ τετραετοῦς πολέμου εἶχεν ἀποθάνει κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῷ 297 π. Χ. ἐν Μακεδονίᾳ ὁ Κάσσανδρος, καταλιπὼν τὸν θρόνον εἰς τὸν ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου Θεσσαλονίκης δεκαοκταετῆ αὐτοῦ υἱὸν Φίλιππον. Ἀλλ' ὁ νέος τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς, παραλαμβάνων ἤδη τὴν ἀρχὴν, εἶχε τὰ σπέρματα τῆς φθινώδους ἐκείνης νόσου, ἥτις ἀφήρπασεν αὐτὸν μετὰ τέσσαρας μόλις μῆνας. Διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ ἀδελφός του Ἀντίπατρος, ὅστις, καίπερ ἔτι νεώτατος ὢν τὴν ἡλικίαν, ἦτο συνεζευγμένος μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου Εὐρυδίκης. Ἀλλ' ἡ βασιλεία αὐτοῦ ὑπῆρξε βραχεῖα, καὶ ἐβύθισε τὸν μὲν θρόνον εἰς τὸ αἷμα, τὴν δὲ Μακεδονίαν εἰς νέας περιπλοκάς. Ὑποπτεύων ὁ Ἀντίπατρος, ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη ἠγάπα πλειότερον ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐμελέτα νὰ παράσχῃ τὴν βασιλείαν εἰς ἐκεῖνον, ἐφόνευσε τὴν μητέρα, ἀρχομένου τοῦ 295 π. Χ. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος φοβηθεὶς ἔφυγε, καὶ ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ τὴν βοήθειαν τοῦ Δημητρίου. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἦτο ἀπησχολημένος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν Ἑλλάδι, ὁ φυγὰς υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου ἐτράπη εἰς τὴν Ἤπειρον πρὸς τὸν Πύρρον, ὅστις, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Αἰγύπτου,

ὅπου εἶχε διαμείνει παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ ὡς ὅμηρος τοῦ Δημητρίου, καὶ κατορθώσας νὰ παλλαχθῇ τοῦ ἐπιβουλευομένου αὐτὸν Νεοπτολέμου (295 π. Χ.), ἐβασίλευεν ἤδη μόνος τῶν Ἠπειρωτῶν.

Ὁ Πύρρος ἐδέχθη νὰ καταγάγῃ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ λάβῃ ὡς ἀμοιβὴν ἐκτὸς μακεδονικῶν τινων χωρῶν τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν Ἀμβρακίαν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχον προσαρτηθῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀφ' οὗ δὲ κατέλαβεν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἠπειρωτῶν ταύτας τὰς χώρας, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀντίπατρος εἶχε φύγει εἰς τὴν Θράκην πρὸς τὸν πενθερὸν Λυσίμαχον. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Θράκης, ἀντὶ νἀγωνισθῇ πρὸς ἐπάνοδον τοῦ γαμβροῦ εἰς τὸν θρόνον, διεπραγματεύετο εἰρήνην πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Πύρρον, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὁ Δημήτριος.

Ὁ Δημήτριος ἠναγκάσθη νἀφήσῃ ἀνενόχλητον τὴν ἡττημένην Σπάρτην εὐθὺς ὡς ἔμαθε τὰ τελούμενα ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς μακεδονικῆς βασιλείας, ἡ σύμπραξις τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Πύρρου καὶ πολὺ μᾶλλον ἡ ἐπαπειλουμένη συνεννόησις αὐτῶν μετὰ τοῦ Λυσιμάχου ἦσαν γεγονότα λίαν ἐπικίνδυνα εἰς τὸν Πολιορκητήν, ὅστις, βλέπων ἀφανισθεῖσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ, ἐν μόνῃ τῇ Ἑλλάδι ἠδύνατο νὰ στηρίξῃ πλέον τὴν ἀρχήν του. Ἀληθῶς μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Κοίλης Συρίας ὁ Δημήτριος ἐν Ἀσίᾳ εἶχεν ἀποβάλει τὰς λοιπὰς αὐτοῦ κτήσεις. Τὴν μὲν Ἔφεσον εἶχε καταλάβει ὁ Λυσίμαχος, τὴν δὲ Κύπρον ὁ Πτολεμαῖος, τὴν δὲ Φοινίκην καὶ Κιλικίαν ὁ Σέλευκος· μόνη δ' ἐσώζετο ἀκόμη ἡ κυπριακὴ Σαλαμὶς, ἐν ᾗ διέτριβε μία τῶν πιστοτάτων συζύγων τοῦ Πολιορκητοῦ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου Φίλα μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Κατεσπευσμένη ὑπῆρξεν ἡ ἕνεκα τῶν εἰδήσεων τούτων ἀναχώρησις τοῦ Δημητρίου ἐκ τῆς Λακωνικῆς. Οἰονεὶ καταδιωκόμενος ἔφυγεν ἐκ τῆς Σπάρτης, καὶ, διελάσας ταχὺς τὴν Πελοπόννησον, τὴν βορείαν Ἑλλάδα, τὴν Θεσσαλίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ἐκεῖ εἶδεν, ὅτι ἔφθασεν ἀργά. Ὁ Ἀλέξανδρος ηὐχαρίστησεν αὐτὸν ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ καὶ εἱστίασε πολυτελῶς, ἀλλ' ὑπὸ τὴν θερμὴν ἐκείνην δεξίωσιν ἔμαθεν ὁ Δημήτριος, ὅτι ἐκρύπτετο ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς ζωῆς του. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ Δημήτριος κατέλειπε τὴν Μακεδονίαν, προπεμπόμενος μέχρι Θεσσαλίας ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἤθελε νὰ δείξῃ πρὸς αὐτὸν φιλίαν,

ἀλλὰ κυρίως ἐμελέτα πῶς νὰ ἐκτελέσῃ τὸν φονικὸν σκοπόν του. Ἀλλ' ὅτε εὑρίσκοντο ἐν Λαρίσῃ, προλαβὼν ὁ Δημήτριος διενήργησε τὸν φόνον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὴν ὑστεραίαν ὁ Δημήτριος ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει μέχρι Θεσσαλίας τὸν φονευθέντα νεαρὸν βασιλέα (294 π. Χ.)

Ὁ Δημήτριος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὡς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τὸ ἔργον ὅπερ ἀνελάμβανε δὲν ἦτο μικρόν. Ἡ μὲν Μακεδονία ἤδη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Κασσάνδρου, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἶχεν ἐκπέσει, καὶ μέρος αὐτῆς κατεῖχεν ὁ Πύρρος, ἐν ᾧ ἐξ ἀνατολῶν ἠπείλει ἀκόμη τὴν χώραν ὁ μητροκτόνος Ἀντίπατρος. Ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι τὰ πράγματα πᾶν ἄλλο ἦσαν ἢ ἀσφαλῆ. Ἡ μὲν Σπάρτη ἡ παραδόξως σωθεῖσα ἐκινεῖτο, καὶ εὑρίσκετο εἰς συνεννόησιν πρὸς τὰς Θήβας, ὅπου διέμενε καὶ ὁ ἔκπτωτος τύραννος τῶν Ἀθηνῶν Λαχάρης. Ἐν δὲ Ἀθήναις εἰργάζετο ὁ φιλόπατρις Ὀλυμπιόδωρος πρὸς ἐκδίωξιν τῆς φρουρᾶς τοῦ Δημητρίου, ἥτις κατεῖχε τὸν Πειραιᾶ.

Ὁ νέος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὡς μάλιστα κατεπείγον τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐθεώρησε νὰ καθησυχάσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἔσπευσε λοιπὸν μετὰ τοῦ ἐκ τῆς Φίλας υἱοῦ του Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ εἰς τὰς Θήβας, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν. Ὅτε δὲ ὁ Σπαρτιάτης Κλεώνυμος καὶ ὁ Ἀθηναῖος Λαχάρης, οἵτινες ἦσαν οἱ κινοῦντες ἐν τῇ πόλει τὰ πράγματα, ἐδραπέτευσαν, κατεστάλη ἡ ἀποστασία τῶν Θηβαίων, οὓς ὁ Δημήτριος μετεχειρίσθη μετὰ πολλῆς ἐπιεικείας, καὶ ὑπετάγησαν οἱ Βοιωτοί. Ὁμοίως δ' ἐματαιώθη ἐν Ἀθήναις ἡ ἀπόπειρα τῶν θελόντων νὰ καταλάβωσι τὸν Πειραιᾶ τὸν κατεχόμενον ὑπὸ τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς. Ὁ Δημήτριος ἀντὶ τιμωροῦ παρουσιάσθη μακρόθυμος, ἐπιδεικνύων δὲ πραότητα, προσέταξε μετὰ πολιτικῆς συνέσεως τὴν κάθοδον τῶν φίλων Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ἐν οἷς καὶ Θεόφραστος ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐστερεώθη ἡ βασιλεία τοῦ Δημητρίου διὰ τῆς εἰρήνης, ἣν οὗτος ὡμολόγησε πρὸς τὸν Λυσίμαχον, ὅστις εὑρίσκετο περιπεπλεγμένος εἰς δεινὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς ἐκεῖθεν τοῦ Αἵμου παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως οἰκοῦντας Γέτας καὶ τὸν γενναῖον αὐτῶν βασιλέα Δρομιχαίτην. Ὅρος τῶν πρὸς τὸν Λυσίμαχον συνθηκῶν ἦτο ἡ εἰς τὸν Δημήτριον παραχώρησις τοῦ εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν ἔκπτωτον Ἀντίγονον, ἀνήκοντος μέρους

τῆς Μακεδονίας. Διὰ τῶν τοιούτων συνθηκῶν ἀπαλλαχθεὶς ὁ Λυσίμαχος πάσης μετὰ τῆς Μακεδονίας περιπλοκῆς, ἠδυνήθη νὰ στραφῇ ἐναντίον τῶν Γετῶν. Ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ὑπῆρξεν ἀτυχής, ἀπολήξας εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτοῦ τοῦ Λυσιμάχου. Τότε ἐνόμισεν ὁ Δημήτριος, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς ἀνυπερασπίστου Θράκης ἀπουσίας τοῦ βασιλέως, ὅπως εὐρύνῃ πρὸς ἀνατολὰς τὸ μακεδονικὸν κράτος. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Δρομιχαίτης ἔπεισε τοὺς Γέτας, ὅτι συνέφερεν εἰς αὐτοὺς νὰ πολύσωσι τὸν αἰχμάλωτον Λυσίμαχον, μεθ' οὗ συνῆψε φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ἀπολαβὼν τὰς εἰς τοὺς Γέτας ἀνηκούσας χώρας, ὅσας κατεῖχον οἱ Θρᾷκες πέραν τοῦ Δουνάβεως, ὅστις ὡρίσθη ἐν τῷ μέλλοντι ὡς τὸ σύνορον τῶν δύο βασιλείων, τοῦ θρᾳκικοῦ καὶ τοῦ γετικοῦ. Ἀλλὰ τίς οἶδεν ἂν παρ' ὅλην τῶν Γετῶν τὴν φιλίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Δημήτριον ἀντίπραξιν τοῦ Πτολεμαίου ὁ Λυσίμαχος ἤθελε κατισχύσει τοῦ εἰς τὴν χώραν ἑαυτοῦ εἰσβαλόντος βασιλέως τῶν Μακεδόνων, ἂν νέαι ἐν Ἑλλάδι ἀποστασίαι δὲν ἠνάγκαζον τὸν Δημήτριον νὰ παραιτήσῃ τὸ σχέδιον τῆς καθυποτάξεως τῆς Θράκης καὶ νὰ στραφῇ ὀπίσω (292 π. Χ.).

Ἀπόντος τοῦ Δημητρίου ἐν Θράκῃ ἀπεστάτησαν οἱ Βοιωτοί, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς σπεύσας ἐνίκησεν αὐτούς. Ἐπελήφθη δὲ ὁ Δημήτριος τῆς πολιορκίας τῶν Θηβῶν, αἵτινες μόναι ἀντεῖχον, ὅτε ὁ Πύρρος, εἰσελάσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κατέτρεχε τὴν χώραν καὶ ἔφθασε μέχρι Θερμοπυλῶν, ἀποκόπτων τὴν δίοδον τοῦ Δημητρίου. Ταχὺς ἐστράφη ὁ Δημήτριος κατὰ τοῦ Πύρρου, ἀφήσας πρὸ τῶν Θηβῶν τὸν υἱὸν Ἀντίγονον. Ὑποχωρήσαντος δὲ τοῦ Πύρρου, ἀφῆκεν ὁ Δημήτριος ἐπαρκῆ στρατιὰν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐπέστρεψε πρὸ τῶν Θηβῶν, τὰς ὁποίας καὶ κατέλαβε μετὰ μακρὰν καὶ κινδυνώδη πολιορκίαν (291 π. Χ.). Ἡ μεγαλόψυχος πραότης, ἣν ἐπέδειξε τὸ δεύτερον ἤδη πρὸς τοὺς Θηβαίους, χαριζόμενος εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ περιπαθοῦς Ἀντιγόνου, διέψευσε τὴν πρόρρησιν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἀνακτίσει πρὸ δέκα ἐτῶν τὰς Θήβας χάριν δευτέρου τινὸς Ἀλεξάνδρου, μέλλοντος πάλιν νὰ καταστρέψῃ αὐτὰς ἄρδην. Μετὰ δὲ τὴν καθυπόταξιν τῶν Θηβῶν ὁ Δημήτριος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπικειμένου τοῦ χειμῶνος τοῦ 290 π. Χ., ἀφ' οὗ πρῶτον ἔπραξέ τι ἀνήκουστον παρ' Ἕλλησι μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου, μεταθέσας ἐκ Δελφῶν καὶ τελέσας ἐν Ἀθήναις τὰ Πύθια, ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ τελεσθῶσιν ἐν Φωκίδι, ἐπειδὴ κατεῖχον οἱ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ τοὺς Δελφοὺς στενά.

Ἀλλ' ὁ Δημήτριος δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ ἄπρακτος ἐν Μακεδονίᾳ τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ πολυπληθὴς αὐτοῦ στρατιὰ εἶχεν ἀνάγκην ἀπασχολήσεως. Καὶ αὐτὸς δ' ἐμελέτα σχέδια μεγάλα, μὴ λησμονῶν, ὅτι ἦτο μὲν ὁ ἥρως τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ῥόδου, ὁ ἐλευθερωτὴς καὶ κατακτητὴς τῆς Ἑλλάδος, ὁ πολυθρύλητος Πολιορκητής, κατεῖχε δὲ ἤδη αὐτὸν τὸν θρόνον τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Εἶνε ἀληθὲς, ὅτι ἤδη πρὸ ἐτῶν εἶχεν ἀποβάλει τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ τελευταῖον προπύργιόν του, ἐν Κύπρῳ, ἡ Σαλαμὶς, εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ πέσει εἰς χεῖρας τοῦ Πτολεμαίου (296 π. Χ.), ὅστις γενναίως φερόμενος ἀπέστειλεν ἔκτοτε εἰς τὸν Δημήτριον τὴν αἰχμαλωτισθεῖσαν αὐτοῦ σύζυγον Φίλαν μετὰ τῶν τέκνων, ἐν οἷς καὶ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, ὃν εἴδομεν ἤδη ἀνδρείως συμπολεμοῦντα μετὰ τοῦ βασιλέως πατρός. Ἀλλ' ἡ ἀνήσυχος, ἀπτόητος, ἀκαταδάμαστος τοῦ Δημητρίου φύσις, ἡ ἀρυομένη δυνάμεις ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων καὶ ἀντλοῦσα ἐλπίδας ἐξ αὐτοῦ τοῦ ζοφερωτάτου ἀπελπισμοῦ, τὰς ἀπωλείας ἐκείνας ἐθεώρει προσωρινὰς, τὸν δὲ θρόνον τῆς Μακεδονίας ὑπελάμβανεν ὡς ἀρχὴν καὶ ἀφετηρίαν νέου μεγάλου μακεδονικοῦ κράτους, ἐπεκτεινομένου πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ἐφ' ὅσον ἠδύναντο νὰ φθάσωσι νικηφόρα τὰ ὅπλα τοῦ δυσκαταγωνίστου υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ τολμηροῦ διαδόχου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ πρὸς ἐπιτυχίαν τοιούτου προγράμματος ἀναπόφευκτος ἦτο ἡ τακτοποίησις τῶν πρὸ ποδῶν· ἐν τούτοις δὲ μίαν τῶν πρώτων θέσεων κατεῖχεν ἡ ἐκνίκησις τῶν ταραχοποιῶν Αἰτωλῶν, τῶν φίλων καὶ συμμάχων τοῦ ἐπικινδύνου Πύρρου. Ἀφορμὴ δὲ πρὸς πόλεμον τοιοῦτον δὲν ἔλειπεν, ἡ θρασεῖα ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν κατάληψις τῆς περὶ τὸν Παρνασσὸν χώρας. Διὸ τῷ 289 π. Χ. ἐξεστράτευσεν ὁ Δημήτριος εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Κακώσας δὲ τὴν χώραν, ἀφῆκεν ἐν αὐτῇ μέρος τῆς δυνάμεως ὑπὸ τὸν γενναῖον στρατηγὸν Πάνταυχον, αὐτὸς δ' ἐτράπη εἰς τὴν Ἤπειρον ἐναντίον τοῦ Πύρρου, ὃν ἔμαθε παρασκευαζόμενον νὰ ἐπέλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν Αἰτωλῶν. Ἀλλ' ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ὁ Δημήτριος ἐπόρθει τὴν Ἤπειρον, ὁ Πύρρος εἶχεν ἐκκινήσει ἐκεῖθεν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἐκεῖ δὲ, συναντήσας τὸν Πάνταυχον, συνῆψε κρατερὰν μάχην, καθ' ἣν ἐπληγώθη μὲν αὐτὸς, ἐτραυμάτισε δ' ἐκεῖνον ἐπικινδύνως, ἐνίκησε δὲ ὅμως, πολλοὺς μὲν τῶν Μακεδόνων φονεύσας, ζωγρήσας δὲ πεντακισχιλίους.

Ἡ ἥττα τῶν περὶ τὸν Δημήτριον ἐν Αἰτωλίᾳ ὑπῆρξε κρίσιμος διὰ τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων. Τὸ ὄνομα τοῦ Πύρρου, ὃν ὁ στρατὸς αὐ-

τοῦ ἐπωνόμασεν ἀετόν, ἐφέρετο ἔνδοξον καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Μακεδόσιν, οἵτινες ἄλλως δὲν ἦσαν κατὰ πάντα εὐχαριστημένοι ἀπὸ τοῦ Δημητρίου. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐκίνει τὴν ἀντιπάθειαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ περισσοῦ ὄγκου τῆς βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας ἣν ἀνέπτυξε, περιβαλλόμενος μὲν χρυσοπορφύρους ἁλουργίδας καὶ φορῶν ἐμβάδας ἐκ πορφύρας χρυσοβαφεῖς, βαρύνων δὲ τοὺς ἀρχομένους διὰ τῆς διαίτης καὶ τῆς τρυφῆς. Ἀλλὰ μάλιστα προσέκρουεν εἰς τὰ ἤθη τῶν Μακεδόνων τὸ δυσόμιλον καὶ δυσπρόσοδον τοῦ βασιλέως. Ὁτὲ μὲν δὲν παρεῖχεν ὥραν δεξιώσεως εἰς τοὺς θέλοντας νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτόν, ὁτὲ δὲ ἦτο βαρὺς καὶ τραχὺς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας. Πρεσβεία τις τῶν Ἀθηναίων ἔμεινέ ποτε ἀναμένουσα ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη, ἕως ἴδῃ τὴν βασιλικήν του ὄψιν. Ἄλλοτε δέ, λαβὼν καθ' ὁδὸν τὰς ἀναφορὰς τῶν παρακολουθούντων αὐτόν, ἔρριψεν ἔπειτα αὐτὰς προχωρήσας εἰς τὸν Ἀξιὸν ποταμόν.

Οἱ Μακεδόνες ἠγανάκτουν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τρόποις τοῦ βασιλέως. Ὁποῖος δὲ ὁ ἐκ τῆς δυσαρεσκείας αὐτῶν ταύτης ἐκπηγάζων διὰ τὸν Δημήτριον κίνδυνος ἐφάνη, ὅτε αἴφνης, ἀσθενήσαντος αὐτοῦ ἐν Πέλλῃ ἐπικινδύνως, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Πύρρος. Ἀθρόοι ἔσπευδον τότε οἱ στρατιῶται ἐκ τῶν μακεδονικῶν τάξεων λιποτακτοῦντες πρὸς τὸν ἡρωικὸν βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν. Οὕτω δὲ ὁ Πύρρος, ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνυομένων συμπαθειῶν καὶ τῆς ὑποστηρίξεως αὐτῶν τῶν Μακεδόνων, ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ μέχρι τῆς Ἐδέσσης. Ἀλλὰ τότε ἐπεφάνη καὶ πάλιν ἡ ἔκτακτος δραστηριότης καὶ ὁρμὴ τοῦ Δημητρίου, ὅστις δίκην Πρωτέως κατώρθωνε νὰ ὑπεκφεύγῃ πάντα κίνδυνον, συμμεταβαλλόμενος πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ ἀνορθούμενος ὅταν ἅπαντες ἐθεώρουν αὐτὸν πεπτωκότα. Σπεύσας, μόλις ἀνέλαβεν ἐκ τῆς νόσου, ἐξέβαλε τὸν Πύρρον ἐκ τῆς Μακεδονίας, καὶ ὡμολόγησε μετ' αὐτοῦ συνθήκην.

Οἰονεὶ δὲ θέλων νὰ συναρπάσῃ καὶ πάλιν τὰς ψυχὰς τῶν Μακεδόνων καὶ νὰ σύρῃ αὐτὰς πρὸς ἑαυτόν, ἀπεφάσισε νὰναλάβῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πατρικῆς ἀρχῆς καὶ τὴν μεγέθυνσιν τοῦ βασιλείου, ἣν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἐμελέτα· οὐκ ὀλίγον δ' ἐφαίνετο διευκολύνουσα τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου ἡ ὁμολογηθεῖσα πρὸς τὸν Πύρρον εἰρήνη. Αἱ δὲ παρασκευαὶ τοῦ Δημητρίου εἰς ἃς ἐπεδόθη τὸν χειμῶνα τοῦ 289 πρὸς τὸ 288 π. Χ., ὑπῆρξαν ἀνάλογοι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς. Ἡ μὲν στρατιὰ ἣν συνέταξεν ἀνήρχετο εἰς 98,000 πεζῶν καὶ 12,000 ἱππέων. Θαυμαστὸς δὲ διά τε τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν

ἦτο ὁ στόλος, ὅστις ἐναυπηγεῖτο ἐν Πειραιεῖ, ἐν Κορίνθῳ, ἐν Χαλκίδι, ἐν Πέλλῃ ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ βασιλέως ἐποπτείαν. Εἰς πεντακοσίας συνεποσώθησαν αἱ βασιλικαὶ νῆες, τῶν ὁποίων πολλαὶ εἶχον δεκαπέντε καὶ δεκαὲξ ἐπαλλήλους σειρὰς κωπηλατῶν, ὅσας οὐδὲν πολεμικὸν πλοῖον μέχρις ἐκείνων τῶν χρόνων. Καὶ ὅμως ἀξιοθέατον ἦτο πλὴν τοῦ μεγέθους τῶν νηῶν τούτων τὸ τάχος αὐτῶν καὶ ἡ πρὸς πόλεμον χρησιμότης. Ὑπολογιζομένων δὲ καὶ τῶν παμπληθῶν ἐρετῶν οὓς ἐχρειάζετο ὁ μέγας οὗτος στόλος, τὸ ὅλον τῶν δυνάμεων ἃς ἤθροισεν ὁ Δημήτριος ἀνήρχετο πιθανῶς εἰς τριακοσίας χιλιάδας.

Τοιαῦται παρασκευαί, γενόμεναι οὐκ ἄνευ πολλῶν θυσιῶν καὶ πολλῆς πιέσεως τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἦτο φυσικόν, ὅτι ἔμελλον νὰ ἐμπνεύσωσι περισσὸν φόβον εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Θρᾴκης, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας, οἵτινες κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν εἶχον ἀναπτύξει τὰς δυνάμεις τῶν λαχουσῶν εἰς αὐτοὺς χωρῶν σχεδὸν ἐν διαρκεῖ εἰρήνῃ πλήν τινων ἐξαιρέσεων ἰδίως περὶ τὴν Θρᾴκην. Καὶ κυρίως μὲν ἐκινδύνευεν ὁ Λυσίμαχος, ὅστις οὐ μόνον γείτων τοῦ Δημητρίου ἦτο, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη δυνηθῇ νὰ συμπήξῃ τὸ κράτος αὐτοῦ στερεόν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Πτολεμαίου οἱ φόβοι δὲν ἦσαν μικρότεροι, ὅτε ἀνελογίζοντο τὰς κολοσσιαίας δυνάμεις, ἃς εἶχεν ἀθροίσει ὁ εἰς τὴν ἀνίδρυσιν τῆς ἐνιαίας μοναρχίας ἐποφθαλμιῶν βασιλεύς. Ὑπὸ τοιαύτας δὲ συνθήκας δὲν ὑπῆρξε δύσκολος ἡ ἐναντίον τοῦ Δημητρίου συνένωσις τῶν τριῶν βασιλέων, οἵτινες ἔπεισαν καὶ τὸν Πύρρον νὰ συμμετάσχῃ τῆς συμμαχίας αὐτῶν.

Ὁ Δημήτριος δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρώσει τὰς ἀναγκαίας παρασκευάς, μελετῶν νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῆς Ἀσίας, ὅτε τὸ ἕβδομον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτος (288 π. Χ.) οἱ σύμμαχοι ἐπετέθησαν ἐκ διαφόρων μερῶν κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Αἰγυπτιακὸς μὲν στόλος, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἐκίνει εἰς ἀποστασίαν τοὺς Ἕλληνας, συγχρόνως δὲ εἰσέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ μὲν Λυσίμαχος ἐκ τῆς Θρᾴκης, ὁ δὲ Πύρρος ἐκ τῆς Ἠπείρου. Ὁ Δημήτριος, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τοῦ κινδύνου, εἰς μὲν τὴν Ἑλλάδα ἔστειλε τὸν υἱὸν Ἀντίγονον, αὐτὸς δ' ἐστράτευσεν ἐναντίον τοῦ Λυσιμάχου. Ἀλλ' ἐλθούσης τῆς ἀγγελίας, ὅτι ὁ Πύρρος προήλασε νικηφόρος ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτι εἶχεν ἤδη κυριεύσει τὴν Βέροιαν, ὅτι αὐτὴ ἡ Πέλλα ἠπειλεῖτο, ἀφεὶς μέρος τῆς στρατιᾶς ἀπέναντι τοῦ Λυσιμάχου, ἐστράφη ἐναντίον τοῦ Πύρρου. Ἀλλ' ὅτε, διαβὰς τὸν Ἀξιόν, ἔφθασε πρὸ τῆς Βεροίας, εἶδεν ἰδίοις ὀ-

φθαλμοῖς ὁποίαν γοητείαν ἐξήσκει εἰς τοὺς Μακεδόνας ὁ γενναῖος Ἠπειρώτης καὶ μεθ' ὁποίου ἐνθουσιασμοῦ ἐλάλουν μὲν ὑπὲρ τοῦ Πύρρου οἱ ἤδη εἰς αὐτὸν προσχωρήσαντες, ἐλιποτάκτουν δὲ πρὸς τὸν Ἠπειρώτην οἱ μετὰ τοῦ Δημητρίου νεωστὶ ἐλθόντες. Δὲν ἐχρειάσθη δὲ πολὺ, ὅπως ὁ βασιλεὺς τὸν Μακεδόνων πεισθῇ, ὅτι ἦσαν ὀρθοὶ οἱ λόγοι τῶν παρορμώντων αὐτὸν πρὸς φυγήν. Ἀληθῶς δὲν ἦτο πλέον ὥρα νίκης, ἀλλὰ σωτηρίας καὶ μόνον. Ὁ Δημήτριος, εἰσελθὼν εἰς τὴν σκηνήν του, ἀπέβαλε τὴν βασιλικὴν στολὴν, καὶ, περιβληθεὶς χλαμύδα φαιὰν, ὑπεξέφυγε διαλαθών. Μετ' οὐ πολὺ ἡ βασιλικὴ σκηνὴ διηρπάζετο, καὶ ὁ Πύρρος ἐπιφανὴς κατέσχεν αὐτοβοεὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ φυγάδος.

Ὁ Πύρρος ἠδύνατο ἤδη νὰ θεωρηθῇ κύριος τῆς Μακεδονίας. Οὐδεὶς τῶν Μακεδόνων ἤγειρε τὰ ὅπλα, ὅπως ὑπερασπισθῇ τὸν μισητὸν καταστάντα Δημήτριον, ὅστις ἔφυγεν εἰς τὴν Κασσάνδρειαν κατὰ τὸν θερμαϊκὸν κόλπον, καὶ ἐκεῖθεν ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν ᾧ δὲ ἡ πιστὴ, καίπερ μὴ ἐξ ἴσου ἀγαπηθεῖσα, σύζυγος τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως Φίλα ἀπέθνησκε πίνουσα φάρμακον, μὴ δυναμένη νὰ παρηγορηθῇ ἐπὶ τῷ συζυγικῷ ὀνείδει καὶ μὴ θέλουσα νὰ ἴδῃ φυγάδα καὶ ἰδιώτην τὸν ἄνδρα, ὁ Πύρρος ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ διενέμετο τὰς χώρας αὐτῆς μετὰ τοῦ Λυσιμάχου. Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου καὶ ἔκπτωτος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀντίπατρος παρεπονέθη εἰς τὸν πενθερὸν, ὅτι στερεῖται δι' αὐτοῦ τῆς πατρικῆς κληρονομίας, ὁ Λυσίμαχος προσέταξε νὰ φονεύσωσιν αὐτὸν, τὴν δὲ ἰδίαν ἑαυτοῦ θυγατέρα Εὐρυδίκην ἐνέκλεισεν εἰς εἱρκτὴν διὰ βίου.

ς΄

Ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου.

Ὁ φυγὰς καὶ ἔκπτωτος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔπλευσεν ἐκ Κασσανδρείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου μόνον ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ τινὰ σωτηρίαν. Ἀληθῶς ἐκεῖ εἶχον συγκρατήσει ἐν μέρει τὰ πράγματα αἱ μακεδονικαὶ φρουραὶ καὶ ἡ παρουσία τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις δὲν εὗρεν ἄλλως ἀφορμὴν ἀμέσου ἀγῶνος πρὸς τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον, περιορισθέντα εἰς τὴν κατάληψιν λιμένων τινῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁ πατὴρ συνηντήθη ἐν Βοιωτίᾳ μετὰ τοῦ υἱοῦ, μεταβαίνοντος μετ' ἀνεπαρκῶν δυνάμεων εἰς Μακεδονίαν πρὸς βοήθειάν του. Ἀπολεσθείσης δὲ ἤδη τῆς

Μακεδονίας, ἐχρειάζετο μεγάλη δραστηριότης πρὸς διάσωσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀρχῆς. Μόλις δ' ἐπελήφθη ὁ Δημήτριος τοῦ ἔργου διὰ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς Θηβαίους, ἥτις ἐσκόπει τὴν ἐξασφάλισιν τῶν Βοιωτῶν, καὶ ἠγγέλθη ἡ ἀποστασία τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἀθήναις ἀποστασίας ἦτο ὁ Ὀλυμπιόδωρος, ὅστις μετὰ γενναιότητος καὶ ἐθελοθυσίας προέστη τοῦ ἀγῶνος πρὸς ἐκδίωξιν τῆς ἐπὶ τοῦ Μουσείου μακεδονικῆς φρουρᾶς. Ἤδη δ' ἐπολιορκεῖτο αὕτη, καὶ ὁ Ὀλυμπιόδωρος εἶχεν ἐπιτυχῶς ἀντιστῆ μετὰ τῶν Ἐλευσινίων εἰς ἀπόπειραν εἰσβολῆς τῶν ἐκ Κορίνθου Μακεδόνων, ὅτε ὁ Δημήτριος παρέστη πρὸ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ υἱοῦ, ἄγων στρατιὰν ἐξ ὑπερδεκακισχιλίων ἀνδρῶν. Αἱ Ἀθῆναι παρ' ὅλας τὰς ἀποστολὰς σίτου παρὰ τῶν βασιλέων τοῦ Πόντου καὶ τῆς Παιονίας στενοχωρηθεῖσαι ἐκινδύνευον νὰ ἐκπολιορκηθῶσιν, ὅτε ἔσωσε τοὺς Ἀθηναίους ἡ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφιξις τοῦ Πύρρου, ἥτις ἠνάγκασε τὸν Δημήτριον νὰ συνθηκολογήσῃ. Καὶ ὁ μὲν Πύρρος ἀνεγνωρίζετο πιθανῶς διὰ τῆς συνθήκης ταύτης κύριος οὐ μόνον τῶν μακεδονικῶν καὶ ἑλληνικῶν χωρῶν, ἃς ἤδη κατεῖχεν, ἀλλὰ καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν περὶ τὰς Ἀθήνας, αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν κηρυσσομένων ἐλευθέρων. Ὁ δὲ Δημήτριος, συναγαγὼν ὅσας νῆας εἶχεν, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ στρατιωτῶν ἑνδεκακισχιλίων καὶ ἱκανῶν ἱππέων, ἀφεὶς ἐν Ἑλλάδι τὸν Ἀντίγονον (287 π. Χ.).

Ἡ διάβασις τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν Ἀσίαν σκοπὸν εἶχε τὴν ἀπὸ τοῦ Λυσιμάχου ἀποστάτησιν τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυδίας. Καὶ δὲν ὑπῆρξε μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς δυσχερὲς εἰς τὸν Δημήτριον νὰ ὑποτάξῃ διὰ τῆς βίας ἢ ἑκουσίως προσερχομένας τὰς πλείστας τῶν πόλεων, οὐδ' αὐτῶν τῶν Σάρδεων ἐξαιρουμένων. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ Λυσίμαχος ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀγαθοκλέα. Ὁ δὲ Δημήτριος, ἀποφεύγων ναντιπαραταχθῇ πρὸς αὐτὸν, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Φρυγίαν, σκοπῶν νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἐξ αὐτῆς τὴν Μηδίαν καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὰς ἄνω σατραπείας, ἔνθα ἠδύνατο νὰ εὕρῃ καταφυγὰς καὶ διωκόμενος. Ἀλλ' ὁ Ἀγαθοκλῆς ἠκολούθησεν αὐτὸν κατὰ πόδας ἐν τῇ πρὸς τὴν Φρυγίαν ὁδῷ, καὶ, ἀποκόψας τὸν ἐπισιτισμὸν, ἔφερε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς μεγάλας στενοχωρίας, αἵτινες ηὔξησαν, ὅτε εἰς τὸν λιμὸν προσετέθη ἡ λοιμώδης νόσος. Ὀκτακισχίλιοι τῶν στρατιωτῶν εἶχον ἤδη ἐν συνόλῳ ἀποθάνει ἐκ τῶν παντοίων ταλαιπωριῶν. Τότε ὁ Δημήτριος, λαβὼν τὸ μικρὸν ὑπόλοιπον τῆς εὐέλπιδος στρατιᾶς, διηυθύνθη πρὸς

τὴν μόνην εἰς αὐτὸν ἀνοικτὴν ὁδὸν, τὴν διὰ τοῦ Ταύρου ἄγουσαν εἰς τὴν Κιλικίαν, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὸν Σέλευκον.

Καὶ δὲν ἐπεθύμει μὲν ὁ Δημήτριος νὰ παράσχῃ πρόφασιν μηδεμίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας, σκοπὸς δὲ αὐτοῦ ἦτο νὰποχωρήσῃ ἐκ τῆς Κιλικίας· ἀλλ' ἤδη ὁ Ἀγαθοκλῆς εἶχε κλείσει πᾶσαν διέξοδον. Ὁ Δημήτριος ἠναγκάσθη νὰ προςπέσῃ εἰς τὸν Σέλευκον, ὅστις, ἐν μέσῳ ἐλέους καὶ φόβου πρὸς τὸν ἄλλοτε κύριον τῆς Κιλικίας εὑρισκόμενος, ἐπέτρεψε μὲν εἰς αὐτὸν νὰ διαχειμάσῃ ἐπὶ δύο μῆνας ἐν Κατανοίᾳ, ἀλλὰ συγχρόνως κατελάμβανε τὰς εἰς τὴν Συρίαν ἀγούσας ὁδούς. Τότε ὁ Δημήτριος, βλέπων ἑαυτὸν ἐγκλειόμενον ὥςπερ θηρίον, ἀνέλαβε τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν ἀλκὴν, καὶ, μετὰ δραστηριότητος καὶ ἐπιμονῆς ἐκτάκτου ἐργαζόμενος καὶ ἀντιπαλαίων, εἰς μὲν τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας ἐνέπνευσε νέον θάρρος, τὸν δὲ Σέλευκον αὐτὸν περιέστησεν εἰς ἀμηχανίαν. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς νέας ταύτης εὐτυχίας, ἥτις προςεμειδία εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου, ἠσθένησεν ὁ Δημήτριος βαρέως. Ἡ δὲ ἀνάρρωσις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀρχὴ νέων ἀγώνων καὶ νέας τολμηρᾶς πάλης πρὸς τὸν Σέλευκον, ἥτις ἤθελεν ἴσως ἐπιφέρει τὴν νικηφόρον ἀποκατάστασιν τοῦ ἐπικινδύνου ἐκείνου Πρωτέως, ἂν μὴ τέλος ἀπέληγε, συνεργούσης καὶ τῆς προδοσίας, τὸ νέον αὐτοῦ τοῦτο σχεδὸν λῃστρικὸν στάδιον εἰς τὴν κατὰ τὰ στενὰ τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους παράδοσιν τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Σελεύκου, ἀρχομένου τοῦ θέρους τοῦ 286 π. Χ.

Δίκην αἰχμαλώτου ἤχθη ὁ Δημήτριος, ὑπὸ χιλίων πεζῶν καὶ ἱππέων τοῦ Σελεύκου περιστοιχούμενος, εἰς τὴν παρὰ τὸν Ὀρόντην Ἀπάμειαν, ἥτις ὡρίσθη εἰς αὐτὸν ὡς τόπος διαμονῆς ὑπὸ τοῦ νικητοῦ. Ὁ Σέλευκος δὲν ἠμέλησε νὰ λάβῃ ἅπαντα τὰ κατὰ τοῦ Δημητρίου ἀναγκαῖα προφυλακτικὰ μέτρα, ἐπιστήσας ἰσχυρὰν φρουράν· ἄλλως δ' ὅμως ἐφρόντισε μετὰ στοργῆς γαμβροῦ πρὸς πενθερὸν νὰ καταστήσῃ αὐτῷ τὴν διαμονὴν εὐχάριστον διὰ παντὸς τρόπου. Θεράποντες ἱκανοὶ ἐστάλησαν εἰς τὸν δεσμώτην, ἐπετράπη ἡ πρὸς αὐτὸν φοίτησις τῶν φίλων, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἤρχοντο παρὰ τοῦ βασιλέως λόγοι ἐπιεικεῖς καὶ παρήγοροι. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος δὲν ἐπλανᾶτο· ἐπιστέλλων δὲ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι φίλους, ἔγραφε νὰ θεωρῶσιν αὐτὸν ἤδη νεκρὸν καὶ νὰ διαφυλάττωσι τὰς πόλεις καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα εἰς τὸν Ἀντίγονον. Παραμυθούμενος δὲ τὴν συμφοράν, τὸ μὲν πρῶτον ἐκίνει τὸ σῶμα, διατρίβων περὶ δρόμους καὶ κυνηγέσια ἐν τοῖς βασιλικοῖς περιπάτοις καὶ τοῖς μεγάλοις καὶ μεστοῖς θήρας παραδείσοις τῆς Ἀπαμείας,

ὧν ἦτο ἐλευθέρα εἰς αὐτὸν ἡ χρῆσις. Ἔπειτα δὲ, κορεσθεὶς τῶν τοιούτων καὶ ὀκνήσας, ἐπεδόθη εἰς πότους καὶ κύβους, ζητῶν ἐν τῇ μέθῃ νὰ λησμονήσῃ τὴν ἀπραγμοσύνην τοῦ παρόντος καὶ τὴν παροδικὴν αἴγλην καὶ ζάλην τοῦ παρελθόντος. Ἐν μέσῳ δὲ τοιαύτης ἀκρατείας κατέλυσε μετὰ τριετίαν τὸν βίον ἄγων τὸ πεντηκοστὸν τέταρτον τῆς ἡλικίας ἔτος (283 π. Χ.).

Ἐν χρυσηλάτῳ ὑδρίᾳ ἐκομίσθησαν εἰς τὴν Κόρινθον τὰ λείψανα τοῦ Δημητρίου. Μετὰ τραγικὴν δ' ἐν Κορίνθῳ πομπὴν ἐστεφανωμένη μετηνέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἡ τεφροδόχος κάλπις εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ κατετέθη παρὰ τὴν μυθικὴν Ἰωλκὸν, εἰς τὴν Δημητριάδα, νέαν πόλιν ἐπώνυμον τοῦ Πολιορκητοῦ.

ς'

Αὔξησις καὶ θάνατος Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου.

Ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου ἦτο μεγάλη ἀπαλλαγὴ οὐ μόνον διὰ τὸν Σέλευκον, εἰς οὗ τὴν χώραν τελευταῖον ἐπολέμει, ἀλλὰ μάλιστα διὰ τὸν Λυσίμαχον, ὅστις, ἀποκαταστήσας τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ, ἠδύνατο ἤδη νὰ στραφῇ ἐναντίον τοῦ Πύρρου. Ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως τῶν Μολοσσῶν μετὰ τὰς πρὸς τὸν Δημήτριον συνθήκας εἶχεν ἀποβῆ ὀσημέραι μεγαλειτέρα. Οὐ μόνον τοὺς Ἀθηναίους, ὧν ἡ χώρα ἔμελλε νὰ μένῃ ἐλευθέρα, εἶχεν ἀπατήσει, ἀλλὰ καὶ τὴν Θεσσαλίαν εἶχε καταλάβει. Ἀπαλλαχθεὶς λοιπὸν τῶν παρὰ τοῦ Δημητρίου φόβων, ἔστρεψεν ὁ Λυσίμαχος τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Πύρρου, θέλων ναφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὰς μακεδονικὰς χώρας καὶ νὰ γείνῃ μόνος κύριος τῆς Μακεδονίας. Περικλείσας δὲ αὐτὸν ἐν τῇ ὀρεινῇ περὶ τὴν Ἔδεσσαν χώρᾳ, ἐπειρᾶτο νὰ πείσῃ τοὺς περὶ αὐτὸν Μακεδόνας νἀποστῶσι τοῦ ξένου δεσπότου, ἡ δὲ φωνὴ αὐτοῦ εὗρεν ἀπανταχοῦ ἠχώ. Ὁ Πύρρος, μὴ δυνάμενος νἀντιστῇ, ἐγκατέλιπε μὲν τὴν Ἔδεσσαν, συνεμάχησε δὲ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ φαίνεται προχωρήσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἀλλ' ὁ Λυσίμαχος, νικήσας τὰς ἡνωμένας στρατιὰς τῶν συμμάχων, ἠνάγκασε τὸν Πύρρον νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἀρχὴν μετὰ ἑπτὰ μῆνας ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν εἶχεν ἀνακηρυχθῆ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων (286 π. Χ.). Μετὰ τῆς Μακεδονίας περιῆλθεν εἰς τὸν Λυσίμαχον καὶ ἡ Θεσσαλία πλὴν τῆς Δημητριάδος, ἣν ἐξηκολούθησε κατέχων ὁ Ἀντίγονος.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ Λυσίμαχος, ὅστις ἀνῆλθεν ἰδίως εἰς ἐπιφανῆ περιωπήν καὶ δύναμιν ἀπὸ τῆς ἐν Ἴψῳ μάχης, ἔβλεπε τὸ κράτος αὐτοῦ διὰ τῆς ἀγαθῆς τῶν καιρῶν συγκυρίας καὶ τῆς ἐπικαίρου δραστηριότητος ὁσημέραι αὐξανόμενον, δεινὰ ἀνοσιουργήματα, ἐκπηγάσαντα ἐκ τῆς πολυγαμίας, ἣν καὶ αὐτὸς ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν διαδόχων δὲν ἠδυνήθη ναὶ ἀποφύγῃ, ἐβύθισαν τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς τὸν ὄλεθρον. Ἡ τρίτη αὐτοῦ σύζυγος, ἡ ἀγαθὴ Περσὶς Ἄμαστρις, ἡ ἀνεψιὰ Δαρείου τοῦ Κοδομαννοῦ, μὴ ἀνεχομένη τὴν τετάρτην σύζυγον τοῦ Λυσιμάχου, τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος Ἀρσινόην, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐν τῷ Πόντῳ Ἡράκλειαν, ἧς ὁ τύραννος Διονύσιος εἶχεν ὑπάρξει σύζυγος αὐτῆς πρὸ τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐδολοφόνησαν αὐτὴν οἱ δύο ἀπὸ τοῦ Διονυσίου γεννηθέντες υἱοί της. Ὁ Δημήτριος ἐφόνευσε τοὺς μητραλοίας καὶ παρέλαβε τὴν Ἡράκλειαν, ἣν μετ' ὀλίγον ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἀρσινόην, ἥτις ἤδη ἐμελέτα ἀνόσια. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Πτολεμαίου διενοήθη νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν χάριν τῶν ἰδίων ἑαυτῆς τέκνων τὸν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ Λυσιμάχου μετά τινος Θρᾴσσας ἐκ τοῦ φύλου τῶν Ὀδρυσῶν υἱὸν Ἀγαθοκλέα, ὃν εἴδομεν ἤδη διακριθέντα ἐν Ἀσίᾳ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Δημητρίου ἀγῶνι. Εὗρε δὲ συμμέτοχον τῶν βδελυρῶν σχεδίων τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν ἑαυτῆς Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνόν, ὅστις, ὅτε ὁ πατὴρ ὥρισε διάδοχον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Αἰγύπτου ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἐκ τῆς Βερενίκης Πτολεμαῖον τὸν ἔπειτα μετονομασθέντα Φιλάδελφον, εἶχε φύγει ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ θρᾳκικοῦ βασιλείου, τὴν Λυσιμάχειαν. Ὑπὸ τῆς Ἀρσινόης καὶ τοῦ Πτολεμαίου Κεραυνοῦ διαβληθεὶς εἰς τὸν Λυσίμαχον ὁ Ἀγαθοκλῆς ἀπέθανε διὰ χειρὸς τοῦ Πτολεμαίου θάνατον οἰκτρὸν ἐν τῇ εἱρκτῇ, εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτὸν ὁ πατὴρ μετὰ προηγουμένην ἀπόπειραν δηλητηριάσεως ἀποτυχοῦσαν (284 π. Χ.).

Διὰ προδοσίας κατώρθωσεν ὁ Λυσίμαχος νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ τὴν Παιονίαν, φονεύσας τὸν υἱὸν τοῦ θανόντος βασιλέως Αὐδολέοντος Ἀρίστωνα καὶ ἁρπάσας αὐτοῦ τοὺς θησαυρούς. Ἀλλ' ἤδη τὸ αἷμα τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐβόα ἐκδίκησιν. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐνεποίησεν εἰς πάντας ὀδυνηρὰν αἴσθησιν ἔν τε τῷ κράτει, ὅπου ὁ Λυσίμαχος ἠναγκάζετο νὰ καταστέλλῃ διὰ συλλήψεων καὶ φόνων τὰς ἐκδηλουμένας πρὸς τὸν ἀδίκως φονευθέντα συμπαθείας, καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἰδίως ἐν Ἀσίᾳ, ὅπου εἶχον γνωρίσει τὴν ἀγαθότητα καὶ ἀνδρείαν τοῦ θανατωθέντος. Ἀλλ' ἰδίως ἡ ἀγανάκτησις ἦτο μεγάλη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Πτολε-

μαίου καὶ τοῦ Σελεύκου. Καὶ τοῦ μὲν Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἦτο μεγάλη ἡ ὀργὴ οὐ μόνον ἕνεκα τοῦ φόνου τοῦ γαμβροῦ, καθότι ἡ χήρα τοῦ Ἀγαθοκλέους Λυσάνδρα ἦτο ἀδελφὴ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ ἐν Λυσιμαχείᾳ. Ἀλλ' ὅμως τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου παρέπεισεν ὁ Λυσίμαχος, δοὺς αὐτῷ εἰς γάμον τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ θυγατέρα Ἀρσινόην, τοῦθ' ὅπερ ἐνέφαινε καὶ μείωσιν τῆς πρὸς τὸν Κεραυνὸν ἐμπιστοσύνης· διὸ καὶ ἠναγκάσθη οὗτος νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Σέλευκον, παρ' ᾧ διέμενεν ἤδη ἡ χήρα τοῦ φονευθέντος Ἀγαθοκλέους. Ὑπὸ ταύτης καὶ τοῦ Κεραυνοῦ παροτρυνόμενος ὁ Σέλευκος, ἐνθαρρυνόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν πρὸς αὐτὸν προσχωρήσεων τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατηγῶν τοῦ Λυσιμάχου, ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Ματαίως διέβη ὁ Λυσίμαχος εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπως διασώσῃ τὰς ἐν αὐτῇ χώρας καὶ πόλεις, ὅσαι ἀνῆκον εἰς αὐτόν. Ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶχε πληρωθῇ σελευκιζόντων· ἕνεκα δὲ τῶν μεγάλων τούτων πρὸς τὸν Σέλευκον συμπαθειῶν ταχεῖαι καὶ καταπληκτικαὶ ὑπῆρξαν αἱ πρόοδοι αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Λυσίμαχος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ. Ἐκεῖ κατὰ τὸ λεγόμενον Κόρου πεδίον συνηντήθησαν αἱ στρατιαὶ τῶν δύο παλαιμάχων συναγωνιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν δύο ἐσχατογήρων βασιλέων, ὧν ὁ μὲν Σέλευκος ἦγεν ἤδη τὸ ἑβδομηκοστὸν δεύτερον τῆς ἡλικίας ἔτος, ὁ δὲ Λυσίμαχος τὸ ὀγδοηκοστόν (281 π. Χ.). Ἡ νίκη τοῦ Σελεύκου ὑπῆρξε τελεία. Ὁ Λυσίμαχος ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ, ὁ δὲ νεκρὸς μάτην ἀνεζητεῖτο μεταξὺ τῶν πτωμάτων ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου, ὅστις εἶχε φύγει μετὰ τῆς Λυσάνδρας καὶ νῦν παρηκολούθει τὸν Σέλευκον. Τέλος δ' ἀνεγνωρίσθη ὁ νεκρὸς ἐκ τοῦ κυνὸς τοῦ βασιλέως, ὅστις πιστὸς εἶχε μείνει φυλάττων ἀπὸ τῶν θηρῶν καὶ τῶν ὀρνέων τὸ πτῶμα τοῦ φονευθέντος κυρίου. Ὁ Ἀλέξανδρος λαβὼν ἔθαψε τὰ ὀστᾶ τοῦ πατρὸς ἐν Λυσιμαχείᾳ.

Μετ' οὐ πολύ, τελευτῶντος τοῦ 281 π. Χ., ὁ Σέλευκος, διαρρυθμίσας ἤδη τὰ ἐν Ἀσίᾳ πράγματα, διέβαινε τὸν Ἑλλήσποντον, μέλλων νὰ πορευθῇ διὰ τῆς Θράκης εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ φανταζόμενος νὰ στήσῃ τὸν θρόνον του μετὰ πεντηκονταετῆ ἀπουσίαν ἐκεῖ, ἐν τῇ πατρίῳ γῇ. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἔβαινεν ἤδη πρὸς τὴν Λυσιμάχειαν, ἔπεσε πληγεὶς αἰφνης ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ. Ὁ φονεὺς, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον του, ἔσπευσεν εἰς τὴν Λυσιμάχειαν, καὶ, περιβληθεὶς τὸ διάδημα

κατέβη ἔπειτα εἰς τὸ στράτευμα, ὅπερ, μένον ἄνευ ἀρχηγοῦ καὶ τεθορυβημένον, ἀνεκήρυξεν αὐτὸν βασιλέα.

Ὁ Πτολεμαῖος ἡτοιμάζετο νὰ πορευθῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἀναλάβῃ ἐκεῖ τὴν ἀρχήν, ὅτε ἔμαθεν, ὅτι Ἀντίγονος ὁ υἱὸς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, παρεσκευάζετο νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ προκαταλάβῃ αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Κεραυνός, ὡς ἐπωνομάζετο ὁ Πτολεμαῖος διὰ τὸ ἄγαν τολμηρὸν καὶ ἀκάθεκτον τοῦ χαρακτῆρος, παραλαβὼν τὸν θρᾳκικὸν στόλον καὶ πλοῖα ἐξ Ἡρακλείας, ἔσπευσεν ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ νικήσας αὐτὸν κατὰ θάλασσαν, διέβη εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον.

η'

Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Σελεύκου ἐξέλιπον ἐκ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς οἱ τελευταῖοι τῶν μεγάλων συμπολεμιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ εἶχεν ἀποθάνει ὀλίγα ἔτη πρὸ αὐτῶν (283 π. Χ.), ἀφ' οὗ ἤδη πρὸ τοῦ θανάτου εἶχεν ἐγκαίρως παραδώσει τὸ ἰσχυρὸν τῆς Αἰγύπτου κράτος εἰς τὸν υἱὸν Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον. Οὕτω λείπουσιν ἐκ τοῦ μέσου οἱ διάδοχοι τοῦ νικηφόρου βασιλέως οἱ δι' ἀγώνων κολοσσιαίων σαλευσάντων τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν σύμπασαν ἀμιλληθέντες τίς νὰναστυλώσῃ ἐνιαῖον καὶ ἑδραῖον τὸν θρόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου. Οἱ υἱοὶ ἐκείνων ἠναγκάσθησαν νὰ πεισθῶσιν, ὅτι, καὶ ἂν ποτε ἦτο δυνατὴ ἡ συγκράτησις τοῦ κολοσσοῦ ἐκείνου ἀπὸ μιᾶς χειρὸς, τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τῶν μακρῶν ἐναντίον ἀλλήλων ἀγώνων τῶν διαδόχων εἶχε καταστῆ ἀδύνατον καὶ ὀνειρῶδες. Ἡ μεγάλη ἀλουργὶς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐφαίνετο ἤδη διεσπασμένη εἰς λακίδας, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν ῥάκη διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν. Ὁ ἀγὼν δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε πλέον περὶ τοῦ ὅλου, ἀλλ' ἐξηκολούθει ὅμως γινόμενος περὶ τῶν μερῶν, οὐδ' ἦτο ἀκόμη ἀδιαφιλονείκητος ἡ κατοχὴ πάντων τῶν τεμαχίων τῆς ἀπεράντου κληρονομίας τοῦ Μακεδόνος στρατηλάτου. Ἥκιστα δὲ ἀσφαλὴς ἦτο ἡ κτῆσις αὐτῆς τῆς κοιτίδος τοῦ Ἀλεξάνδρου, αὐτῆς τῆς Μακεδονίας, ἐν ᾗ ἔστησε τὸν καθημαγμένον αὐτοῦ θρόνον Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός.

Ὁ Κεραυνὸς, γενόμενος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, εἶχε περὶ ἑαυτὸν

ἱκανοὺς ἀντιπάλους διαφιλονεικοῦντας ἢ δυναμένους νὰ διαφιλονεικήσωσι τὸ νέον αὐτοῦ κτῆμα, καὶ ὤφειλε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ μεριμνήσῃ περὶ στερεώσεως τοῦ θρόνου. Ἐκεῖνοι παρ' ὧν εἶχε νὰ φοβηθῇ ἦσαν ὁ υἱὸς τοῦ Σελεύκου Ἀντίοχος, ὃν ἤδη ζῶν ὁ πατὴρ εἶχεν ἐγκαταστήσει ὡς βασιλέα ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις, ὁ Ἀντίγονος ἐν Ἑλλάδι, οἱ παῖδες τοῦ Λυσιμάχου ἐκ τῆς ἑτεροθαλοῦς τοῦ Κεραυνοῦ ἀδελφῆς Ἀρσινόης, τέλος δὲ ὁ Ἠπειρώτης Πύρρος. Πρώτη δὲ πρᾶξις τοῦ Κεραυνοῦ ὑπῆρξεν ἡ συμφιλίωσις πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον, οὗ ἐκέρδησε τὴν φιλίαν, δηλώσας, ὅτι παραιτεῖται ἀπὸ πάσης ἐπὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ θρόνου ἀξιώσεως, καίπερ ὢν πρεσβύτερος. Πολὺ δυσκολωτέρα ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ ἐξουδετέρωσις τοῦ Πύρρου, ἂν οὗτος δὲν εἶχεν ἤδη ὁμολογήσει πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Τάραντος συνθήκην, δι' ἧς ὑπεχρεοῦτο νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς εὑρισκομένους εἰς πόλεμον ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων καὶ δὲν εἶχεν ἤδη ἀποστείλει εἰς αὐτοὺς μέρος τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 281 π. Χ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀναχώρησις τοῦ βασιλέως συνέφερεν οὐ μόνον εἰς τὸν Κεραυνόν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀντίοχον καὶ τὸν Ἀντίγονον, ἅπαντες οὐ μόνον παρώτρυναν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρεώσεών του, ἀλλὰ καὶ ἐβοήθησαν δι' ἀποστολῆς ἐπικουριῶν χάριν τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας. Οὕτω δὲ πρὶν ἐπέλθῃ τὸ ἔαρ τοῦ 280 π. Χ. ὁ Πύρρος ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀφ' οὗ πρότερον ὡμολόγησεν εἰρήνην πρὸς πάντας τοὺς γείτονας τοῦ ἠπειρωτικοῦ κράτους καὶ κατέστησε τὸν Κεραυνὸν ὑπεύθυνον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ βασιλείου του.

Ἐκ τῶν ἄλλων τοῦ Πτολεμαίου ἀντιπάλων ὁ Ἀντίοχος ἠδύνατο ἀληθῶς νὰ ποβῇ εἰς αὐτὸν λίαν ἐπικίνδυνος. Ἀλλὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ νὰ διενεργήσῃ τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκώλυσαν αἱ ἐν Ἀσίᾳ ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Σελεύκου στάσεις, ἡ εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν εἰσβολὴ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου καὶ ὁ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγών, ἡ ἐν Βιθυνίᾳ ἧττα τοῦ στρατηγοῦ του Πατροκλέους ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βιθυνῶν Νικομήδους καὶ ὁ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον πόλεμος. Ταῦτα πάντα ἠνάγκασαν τὸν Σελευκίδην νὰ ποστῇ πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, ἀναγνωρίζων τὴν βασιλείαν τοῦ Κεραυνοῦ (279 π. Χ.).

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀντίγονος ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὴν ἐν γενομένῃ ναυμαχίᾳ ἥττάν του ἐποφθαλμιῶν μετὰ τῶν συμμάχων Αἰτωλῶν εἰς κατοχὴν τῆς Μακεδονίας. Ἀλλ' εἰσηγήσει πιθανώτατα Πτολεμαίου τοῦ

Φιλαδέλφου, θέλοντος χάριν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀσφαλείας νὰ στερεωθῇ ὁ θρόνος τοῦ Κεραυνοῦ διὰ τῆς ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου ἀντιπράξεως, ἐξερράγη ἐν Ἑλλάδι πόλεμος, σκοπῶν τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν συμμάχων τοῦ Γονατᾶ Αἰτωλῶν (280 π. Χ.). Ἐκ τῆς καταλήψεως τοῦ ἱεροῦ πεδίου τῆς Κρίσης ὑπ' αὐτῶν λαμβάνων ἀφορμὴν ὁ δεσποτικὸς βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Ἄρευς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κρίσαν καὶ ἐδῄωσεν αὐτὴν, ἕως οἱ ποιμένες, κατελθόντες ἐκ τῶν ὀρέων, μέγα μὲν μέρος τῶν Σπαρτιατῶν ἐφόνευσαν, περὶ τοὺς ἐννεακισχιλίους, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐδίωξαν. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀπέτυχεν ἡ ἐπίθεσις τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου εἰς Μακεδονίαν συστρατευόμενοι Αἰτωλοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι ταχέως εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦθ' ὅπερ ἐπήνεγκε τὴν ὑποχώρησιν καὶ τοῦ Ἀντιγόνου, περιορισθέντος εἰς κτῆσιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὅσας κατεῖχε.

Ἀπαλλαχθεὶς Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς τῶν ἄλλων ἀντιπάλων, μόνον ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Λυσιμάχου καὶ τῆς Ἀρσινόης ἠδύνατο νὰ ἔχῃ φόβον τὸ ἑξῆς. Δι' ὑποσχέσεων κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν ἀδελφὴν, ἥτις διέμενεν ἐν Κασσανδρείᾳ, ὅπως ἔλθῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς γάμον. Τοιοῦτοι δὲ γάμοι οὐδὲν εἶχον τὸ ἀπρεπὲς κατὰ τὰ νόμιμα τῆς αἰγυπτιακῆς αὐλῆς. Ἀλλ' ὁ Κεραυνὸς, πείθων εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν, παρ' ὅλας αὐτοῦ τὰς περὶ τῶν τέκνων ὑποσχέσεις, τοῦτο καὶ μόνον ἐμελέτα, πῶς νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν τοὺς ἐπιφόβους ἐκείνους υἱοὺς τοῦ Λυσιμάχου καὶ ἀπαιτητὰς τοῦ πατρίου θρόνου. Δὲν ἤργησε δὲ νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μυσαροῦ του σχεδίου. Δύο τῶν υἱῶν τοῦ Λυσιμάχου πλήσσονται κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Πτολεμαῖος, κληθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀρσινόης, εἰσήρχετο πανηγυρικῶς εἰς τὴν κατάκοσμον Κασσάνδρειαν. Ὁ μητρικὸς κόλπος, εἰς ὃν κατέφυγον οἱ παῖδες, δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ξίφους τῶν φονέων. Καὶ ἡ μὲν κακοδαίμων βασίλισσα ἔσπευσε νὰ σωθῇ εἰς τὴν ἱερὰν νῆσον Σαμοθράκην. Ὁ δὲ Κεραυνὸς ἠδύνατο ἤδη νὰ νομίσῃ ἀσφαλῆ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, ἠττηθέντων ἢ ἐκλιπόντων ἐκ τοῦ μέσου τῶν ἀνταγωνιστῶν πλὴν τοῦ πρωτοτόκου τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις εἶχε καταφύγει πρὸς τὸν Ἰλλυριὸν βασιλέα Μονούνιον, μεθ' οὗ καὶ συνεμάχησε. Καὶ ὅμως τότε ἀκριβῶς ὁ θρόνος Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ διεσαλεύθη ὑπὸ νέων φοβερωτέρων πολεμίων, οἵτινες ἐπέδραμον ἀπὸ βορρᾶ κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

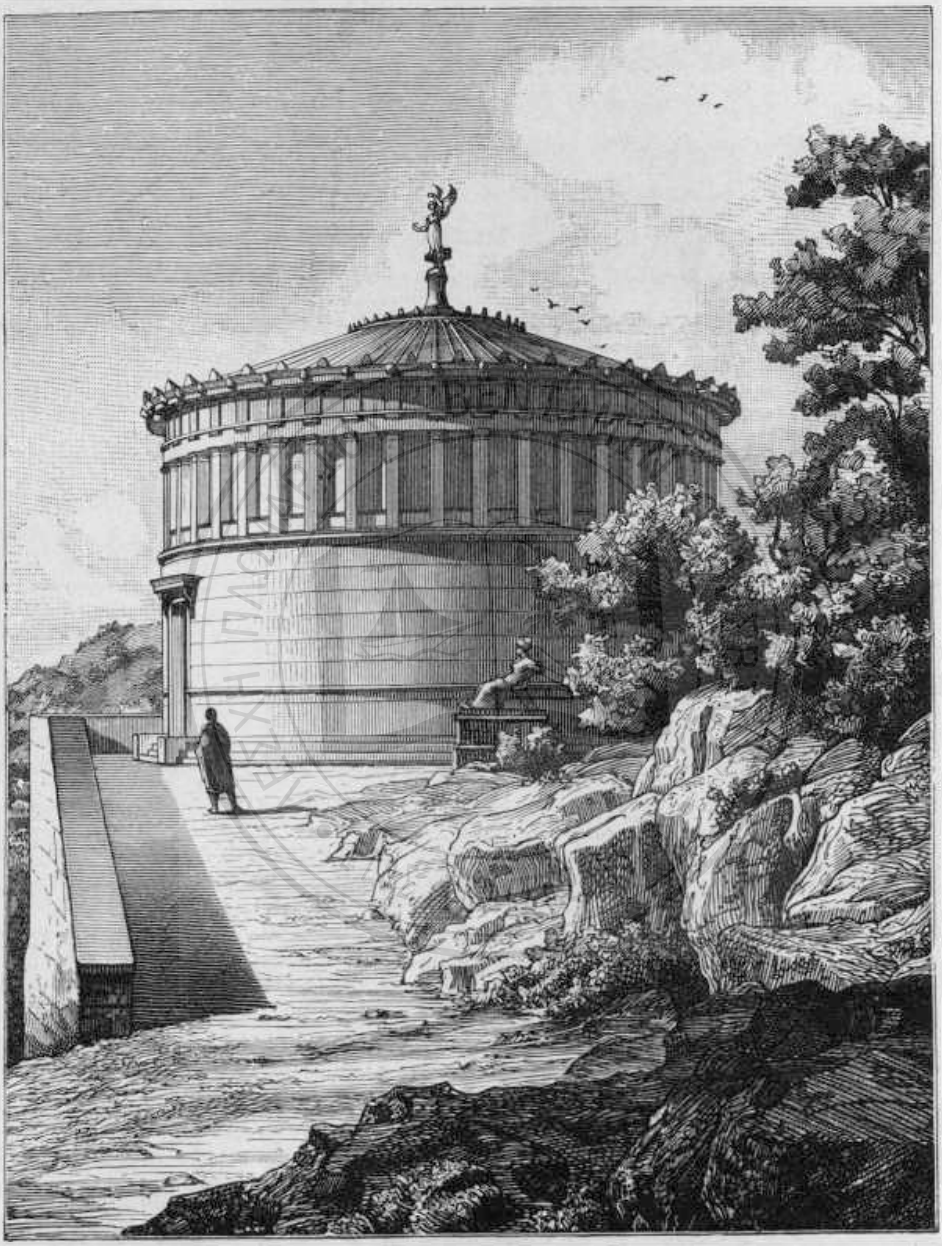

ΤΟ ΑΡΣΙΝΟΕΙΟΝ ΕΝ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ ΟΠΟΙΟΝ ΗΤΟ ΤΟ ΠΑΛΑΙ.

ΛΕΣΧΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
• ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

θ΄

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν.

Εἷς τῶν ἀριανῶν λαῶν τῶν καταλαβόντων ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις τὴν Εὐρώπην ἦσαν οἱ Κελτοὶ ἢ Γαλάται, οἵτινες, εἰς πολλὰ φῦλα διῃρημένοι, ἐγκαθιδρύθησαν βορειοδυτικῶς τῶν συγγενῶν αὐτῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν, καὶ δὴ κατὰ τὴν βορείαν καὶ μέσην Γαλλίαν. Ἐκεῖθεν δὲ προεχώρησαν ἔπειτα οἱ Γαλάται ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν Βρεττανίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν Ἱσπανίαν. Ἀπὸ δὲ τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος ἐτράπησαν καὶ ἐπ' ἀνατολάς, καὶ κατέλαβον τὴν ἄνω Ἰταλίαν, τὰς ἀνατολικὰς ἀλπείους χώρας καὶ τὰ περὶ τὸν μέσον Δούναβιν μέχρι τῶν Καρπαθίων ὀρέων, ᾤκησαν δὲ καὶ ἐν ταῖς ἰλλυρικαῖς χώραις κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ ἀδριατικοῦ πελάγους, ἰδίως περὶ τὴν σημερινὴν Σερβίαν καὶ Κροατίαν. Ἐκεῖθεν δ' ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν μακεδονικὸν κόσμον, καὶ βλέπομεν αὐτοὺς ἀρχομένου τοῦ τετάρτου αἰῶνος πρεσβευομένους πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν καὶ συνομολογοῦντας μετ' αὐτοῦ εἰρήνην.

Ἦσαν δὲ οἱ Κελτοὶ ἄνδρες ὑψηλοὶ καὶ εὐπαγεῖς τὸ σῶμα, ἔχοντες ξανθὰς τὰς τρίχας, μεγάλους δὲ καὶ γλαυκοὺς τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ τὸ μὲν ἐθνικὸν αὐτῶν αἴσθημα ἦτο ζωηρόν, ἀλλ' ἀγαπῶντες τὰς παραβόλους ἐπιχειρήσεις καὶ τὸν πολεμικὸν βίον, ἐτρέποντο ἄστατοι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ζήσωσιν ὑπὸ νόμους, ἀρχόμενοι ὑπὸ τάξεως ἀλαζονικῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ πλουσίου ἱερατείου τῶν Δρυιδῶν καὶ μόνον ἐν πολέμῳ ἀναγνωρίζοντες στρατιωτικοὺς ἡγεμόνας καλουμένους *βρέννους*.

Τὴν ὁρμὴν τῶν Κελτῶν οὐδὲν ἐμφαίνει χαρακτηριστικώτερον τῶν λόγων οὓς εἶπον οἱ πρέσβεις αὐτῶν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτι ἓν μόνον φοβοῦνται, μήποτε ἐμπέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ οὐρανός. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἔζη ὁ μέγας νικητὴς οἱ Γαλάται δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου. Ἐκείνου δὲ θανόντος, ἤδη ἐπὶ τῶν διαδόχων ἤρχισαν προχωροῦντες πρὸς τὰς μακεδονικὰς χώρας, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ μὲν τοῦ Κασσάνδρου παρὰ τὸν Αἷμον, ὑπὸ δὲ τοῦ Λυσιμάχου ἐκ τῆς Θρᾴκης. Ἀλλ' ὅμως ὅτε γαλατικὰ φῦλα μετὰ μακροὺς πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς ἀγῶνας ἐνικήθησαν ὑπ' αὐτῶν τῷ 280 καὶ 279 π. Χ., ἐξεχύθησαν πρὸς τὴν ἰλλυρικὴν χερσόνησον ἀθρόα, καὶ, μὴ εὑρόντα ἀντίστασιν παρὰ τοῖς ἰλλυρικοῖς καὶ θρᾳκικοῖς φύλοις, προεχώρησαν καὶ εὗρον

ἀνοικτὴν καὶ ἀνυπεράσπιστον ἕνεκα τῶν ἀγώνων, οἵτινες ἐπηκολούθησαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Σελεύκου, τὴν προσωτέραν πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς ὁδόν.

Οἱ Γαλάται προχωροῦσι διῃρημένοι εἰς τρεῖς ὁμάδας. Καὶ μία μὲν τούτων, ἀρχηγὸν ἔχουσα τὸν Κερέθριον, ἔβη πρὸς τὴν χώραν τῶν Τριβαλλῶν καὶ Θρᾳκῶν, ἡ δὲ ὑπὸ τὸν Βρέννον καὶ τὸν Ἀκιχώριον εἰσῆλασεν εἰς Παιονίαν, ἡ δὲ τρίτη ἠκολούθησε τὸν Βόλγιον εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν, φοβήσασα τοὺς Ἰλλυριούς, ἔπεισε τὸν Μονούνιον, μεθ' οὗ συνεμάχει ὁ ὑπολειπόμενος τῶν υἱῶν τοῦ Λυσιμάχου Πτολεμαῖος, ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ συμπράξῃ πρὸς ἄμυναν μετὰ τοῦ Κεραυνοῦ. Ἀλλ' ὁ ὑπέρφρων βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις αὐτοῦ. Καὶ ὅτε δὲ οἱ ὑπὸ τὸν Βόλγιον Γαλάται, διελάσαντες διὰ τῆς Ἰλλυρίας καὶ πλησιάζοντες ἤδη εἰς τὴν Μακεδονίαν, προέτειναν διὰ πρέσβεων εἰς τὸν Κεραυνὸν νὰ φεισθῶσι τῆς χώρας αὐτοῦ, κατεφρόνησεν αὐτῶν, ἀνταπαιτήσας τὴν κατάθεσιν τῶν ὅπλων καὶ τὴν παράδοσιν τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ὡς ὁμήρων. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Πτολεμαῖος, ἀφροντιστῶν περὶ τῶν παραινέσεων τῶν περὶ αὐτὸν, συνεκρούετο πρὸς τοὺς πολυαρίθμους Γαλάτας, μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεών των ἀμελλητὶ εἰσβαλόντας εἰς τὴν Μακεδονίαν. Οἱ Μακεδόνες ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν πολεμίων. Ὁ ἐλέφας, ἐφ' οὗ ᾠχεῖτο ὁ Κεραυνὸς, τρωθεὶς πίπτει καὶ ῥίπτει χαμαὶ τὸν βασιλέα, ὅστις ζωγρεῖται ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. Ἡ νίκη τοῦ Βολγίου εἶνε τελεία. Ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων φονεύεται ἢ αἰχμαλωτίζεται, ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ Κεραυνοῦ αἴρεται ἐπὶ λόγχης δίκην τροπαίου (279 π. Χ.).

ΓΑΛΑΤΗΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ

Τὸν Κεραυνὸν διεδέχθη ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μελέαγρος, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ δύο μῆνας. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς χώρας τοὺς Γαλάτας, οἵτινες εἶχον καταλάβει ὅλην τὴν ἐπίπεδον χώραν, καὶ ἐδῄουν αὐτὴν, μόνων ὀχυρῶν τινων πόλεων ἀνθισταμένων, καθῃρέθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων. Καὶ ὁ διάδοχος δὲ αὐτοῦ, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ

Κασσάνδρου Ἀντίπατρος, οὐδὲν κατορθώσας, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Τὸ δ' ἔργον τῆς σωτηρίας ἀνέλαβε τότε ὁ γενναῖος Σωσθένης, ὅστις δι' ἀκαταπονήτων ἀγώνων ἠδυνήθη νὰ ἐκβάλῃ τοὺς ἐπιδρομεῖς ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ κατέστη διὰ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ καὶ φιλοπατρίας ἄξιος τῆς βασιλείας. Καὶ προσηνέχθη μὲν ἀληθῶς εἰς αὐτὸν ὁ θρόνος, ἀλλ' ὁ Σωσθένης δὲν ἠθέλησε νὰ περιβληθῇ τὸ ἀκάνθινον διάδημα, προτιμήσας νὰ καλῆται στρατηγὸς τῶν Μακεδόνων.

Ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐκβληθέντες Γαλάται, συνενωθέντες πρὸς τοὺς ἐκ Παιονίας καὶ Θράκης μετὰ τὴν δήωσιν τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐπανελθόντας ὁμοφύλους, ἐξήγειραν παρ' αὐτοῖς τὸν πόθον τῆς εἰσβολῆς εἰς τὰς μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ὑπὸ τῶν γαλατικῶν στιφῶν ἀδηώτους ἑλληνικὰς χώρας. Μέγιστον ἦτο τὸ πλῆθος τῶν ἐκστρατευσάντων κατὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ τοῦ 278 π. Χ., οἵτινες ἀνήρχοντο εἰς διακοσίας χιλιάδας ἐνόπλων καὶ ὑπερέκειναι πλὴν τῶν γυναικῶν, παίδων καὶ γερόντων. Ἀφ' οὗ δ' ἐν τῇ ἰλλυρικῇ χώρᾳ τῶν Δαρδάνων ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τούτου εἰκοσακισχίλιοι ἄνδρες ὑπὸ τὸν Λεοννόριον καὶ Λουτάριον, διευθυνθέντες ἐπ' ἀνατολάς, οἱ λοιποὶ ἐτράπησαν πρὸς νότον ὑπὸ τὸν Βρέννον.

Τῆς Μακεδονίας σωθείσης καὶ πάλιν διὰ τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τοῦ Σωσθένους, οἱ ἐπιδρομεῖς προεχώρησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κατερχόμενοι δι' αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τρόμου ἤκουσαν οἱ Ἕλληνες τὰ τῆς μελλούσης εἰς τὴν χώραν αὐτῶν εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σπεύσωσιν εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅπως ἀποκρούσωσι τὴν ἐπιδρομήν. Περὶ τοὺς τριακοντακισχιλίους ἦσαν οἱ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Θερμοπυλῶν σπεύσαντες, οἱ πλεῖστοι πεζοί, καὶ δὴ ἐκ μόνων τῶν ἐντεῦθεν τοῦ ἰσθμοῦ Ἑλλήνων, τῆς Πελοποννήσου οὐδεμίαν πεμψάσης ἐπικουρίαν. Τούτων τοὺς πλείστους, ὑπὲρ τοὺς δεκακισχιλίους, ἔστειλαν οἱ Αἰτωλοί, εἰς δεκακισχιλίους δὲ ἀνήρχοντο οἱ ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ Βοιωτοί. Ἀθηναῖοι δὲ παρίσταντο μόνον χίλιοι πεντακόσιοι ἐν ὅλῳ, ὧν πεντακόσιοι ἱππεῖς, ἐν ᾧ πρὸ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν κατὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον αἱ Ἀθῆναι εἶχον πέμψει ἐν ὅλῳ ἑπτακισχιλίους καὶ πεντακοσίους ἀγωνιστάς· τοσοῦτον εἶχε καταπέσει ἔκτοτε ἡ δύναμις τῆς πόλεως.

Οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδυνήθησαν μὲν νὰ κωλύσωσι τὰ βαρβαρικὰ στίφη ἀπὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Σπερχειοῦ, ἀλλ' ἐπιτυχῶς ὑπερησπίσθησαν τὰς Θερμοπύλας, ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν Μαλιακὸν κόλπον

ἀττικοῦ στόλου. Μετὰ τὰς ματαίας δ' αὐτοῦ ἀποπείρας ὁ Βρέννος, μανθάνων, ὅτι μέγιστον μέρος τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἀπετέλουν οἱ Αἰτωλοί, ἔστειλε διὰ τῆς Θεσσαλίας τεσσαρακοντακισχιλίους ἐκ τῶν ὑφ' ἑαυτὸν Γαλατῶν, ὅπως εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Διὰ τοῦ διαβήματος τούτου ἐσκόπει ναναγκάσῃ τοὺς Αἰτωλοὺς τοὺς μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων συστρατευομένους νὰ σπεύσωσιν εἰς ὑπεράσπισιν τῆς ἰδίας ἑαυτῶν χώρας, ἐγκαταλείποντες τοὺς συμμάχους. Φοβερὰ ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν, ἀναγκάσασα τοὺς παρὰ τὰς Θερμοπύλας Αἰτωλοὺς νὰ σπεύσωσιν εἰς τὰς πατρίδας. Καὶ οἱ μὲν Αἰτωλοί, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν εἰς βοήθειαν αὐτῶν σπευσάντων Πατρέων, ἐξεδίωκον ἐκ τῆς χώρας τοὺς ὠμοὺς ἐπιδρομεῖς, ἐπιφέροντες εἰς αὐτοὺς μεγάλην φθορὰν κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Αἰτωλίας ἀποχώρησιν αὐτῶν.

Ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ ὑπὸ τὸν Βρέννον κατὰ τὰς Θερμοπύλας Γαλάται κατώρθωσαν νὰ ὑπερκάμψωσι τὸ στενὸν διὰ τῆς αὐτῆς ἐκείνης μοιραίας διόδου, δι' ἧς πρὸ διακοσίων ἤδη ἐτῶν καὶ ὑπερέκεινα εἶχεν ὁδηγήσει τοὺς Πέρσας ὁ Ἐφιάλτης ἐναντίον τῶν περὶ τὸν Λεωνίδαν. Οἱ Ἕλληνες αἴφνης περιζωσθέντες ἔφυγον εἰς τὸν στόλον, καὶ ἐσκορπίσθησαν εἰς τὰς πατρίδας ἕκαστος πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, ἀπειλουμένης ἤδη τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν εἰς τὰ ἐνδότερα προελαυνόντων ἐπιδρομέων.

Ὁ Βρέννος προεχώρησε πρὸς τοὺς Δελφοὺς χάριν διαρπαγῆς τοῦ ἐν αὐτοῖς ἱεροῦ, τοῦ ὁποίου ὁ θρυλούμενος ἐκ τῶν ἀναθημάτων πλοῦτος εἵλκυε τοὺς Γαλάτας. Ἀλλ' οἱ Φωκεῖς, ἀνερχόμενοι μετά τινων ἑκατοστύων Λοκρῶν καὶ Αἰτωλῶν εἰς τετρακισχιλίους περίπου, ἔσπευσαν εἰς σωτηρίαν τοῦ ἱεροῦ, καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς βαρβάρους κακοὺς κακῶς, αὐτοῦ τοῦ Βρέννου τραυματισθέντος θανασίμως. Ἡ παράδοσις τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἀνέφερεν εὐλαβὴς τὴν θαυμασίαν διάσωσιν τοῦ πανελληνίου ἱεροῦ ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ἐπιδρομῆς τῶν βαρβάρων εἰς ἐπενέργειαν θεϊκήν. Καὶ ἔλεγον λοιπὸν οἱ Ἕλληνες, ὅτι ἐπεφάνη χιὼν ἐν μέσῳ θέρει καὶ σεισμὸς ἔγεινε καὶ πέτραι κατερράγησαν ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ Παρνασσοῦ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν βαρβάρων καὶ ὅτι αὐτοὶ οἱ θεοί, μετὰ πολεμικῶν κραυγῶν ἀναμιχθέντες εἰς τὸν ἀγῶνα, συνηγωνίσθησαν πρὸς ἐκδίωξιν τῶν πεφοβημένων ἐπιδρομέων. Ἔλεγε δὲ ἡ παράδοσις, ὅτι ὁ Βρέννος, τρεῖς λαβὼν πληγὰς καὶ ἐπιθάνατος ὤν, συνεβούλευσε τοὺς Γαλάτας νἀποκτείνωσιν ἑαυτοὺς καὶ τοὺς τραυματίας, καὶ, καύσαντες τὰς ἁμάξας, νὰ ἐπανέλθωσιν εὔζωνοι εἰς τὰ οἰκεῖα, καταστήσαντες βασιλέα τὸν Ἀκιχώριον. Ὁ δὲ Ἀκι-

χώριος τοῦτον θάψας καὶ φονεύσας τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς πείνης ταλαιπωρήσαντας, ὄντας περὶ δισμυρίους, ἐπορεύετο διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ πρὸς οἶκον. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, ἐπιτιθέμενοι κατὰ τὰς δυσχωρίας, ἀπέκοπτον τὰς οὐραγίας καὶ ἀπήγαγον ἅπασαν τὴν ἀποσκευήν. Πορευόμενοι δὲ οἱ Γαλάται πρὸς τὰς Θερμοπύλας ἠναγκάσθησαν ἕνεκα ἐλλείψεως τροφῆς νὰ πολίπωσιν ἑτέρους δισμυρίους· διερχόμενοι δὲ διὰ τῶν Δαρδάνων διεφθάρησαν ἅπαντες, καὶ οὐδεὶς ὑπελείφθη ὅπως ἐπανέλθῃ οἴκαδε (278 π. Χ).

Εὐγνώμονες ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἵδρυσαν οἱ Ἕλληνες νέους ἀγῶνας καὶ ἀνέθηκαν ἐν Δελφοῖς εἰς τοὺς θεοὺς ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα παριστάνοντα τοὺς πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς βοηθήσαντας εἰς τὴν νίκην.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ οἱ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 278 π. Χ. ἀπὸ τῶν λοιπῶν Γαλατῶν ἀποσχισθέντες ὑπὸ τὸν Λεοννόριον καὶ Λουτάριον, δηοῦντες τὴν Θρᾴκην, ἔφθασαν μέχρι τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης πόλεως νὰ πληρώνωσι φόρον. Ἡ Θρᾴκη ὅλη ἐπειράθη τῶν δεινῶν τῆς κελτικῆς ἐπιδρομῆς. Αἱ παρὰ τὴν Προποντίδα πλούσιαι πόλεις καὶ ἡ θρακικὴ χερσόνησος ἐδηώθησαν. Αὐτὴ ἡ Λυσιμάχεια ἔπεσεν. Οἱ νικηταὶ ἐμελέτων ἤδη τὴν εἰς τὰς ἀντιπέραν ἀσιατικὰς ἀκτὰς διάβασιν, ἥτις μετὰ προγενεστέρας ἀποπείρας ἀποτυχούσας κατωρθώθη ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας Νικομήδης προσέλαβεν ὡς μισθοφόρους τοὺς ὑπὸ τὸν Λεοννόριον καὶ Λουτάριον Γαλάτας, θέλων νὰ κατισχύσῃ τοῦ στασιάζοντος ἀδελφοῦ του Ζιποίτου.

Ἀλλ' οἱ Γαλάται οἱ διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου θὰ ἴδωμεν αὐτοὺς ἱδρύοντας ἐφ' ἱκανὰ ἔτη ἰδίαν δύναμιν, δὲν ἦσαν πάντες οἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξορμήσαντες ἐπὶ τὴν ἰλλυρικὴν χερσόνησον, ὧν τοὺς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσαντας εἴδομεν ὅτι παρίστανεν ἡ ἑλληνικὴ παράδοσις ἐν ὑπερβολῇ ὡς καθ' ὁλοκληρίαν ἀπολεσθέντας μετὰ τὴν ἐν Δελφοῖς πανωλεθρίαν. Μέρος μείναντες ἐν τῇ Θρᾴκῃ ἵδρυσαν παρὰ τὸν Αἷμον ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Κομοντόριον τὸ βασίλειον τῆς Τύλης, ὅθεν ἐξορμῶντες περιῆγον ἐπὶ δεκάδας τινὰς ἐτῶν εἰς κίνδυνον τοὺς Βυζαντίους καὶ ἐξηνάγκαζον αὐτοὺς εἰς τὴν πληρωμὴν ἐνιαυσίων φόρων, ἕως κατελύθη ἐπὶ τοῦ Καυάρου ἡ βασιλεία καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἐξωλοθρεύθη ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν. Τούτων δὲ πιθανῶς πρέσβεις ἦλθον ἐκ Τύλης πρὸς Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, διατρίβοντα ἐν Λυσιμαχείᾳ καὶ μελετῶντα τὴν κατάληψιν τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωσθένους ἐν ἀναρ-

χίᾳ κινδυνευούσης Μακεδονίας. Ἰδόντες δὲ οἱ πρέσβεις τὸν πλοῦτον τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀντιγόνου, ἐξήγειραν παρὰ τοῖς ὁμοφύλοις τὴν ἐπιθυμίαν ἐπιδρομῆς κατ' αὐτοῦ, ἥτις ἀπέληξεν εἰς αἰσχρὰν τῶν Γαλατῶν ἧτταν.

Ἡ δὲ νίκη αὕτη παρέσχεν εἰς τὸν Ἀντίγονον τὴν δύναμιν, ὅπως, μισθώσας ἱκανὰς χιλιάδας μαχίμων Γαλατῶν, ἐπιχειρήσῃ τὴν ὁριστικὴν ἐκνίκησιν τῶν ἐχόντων ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου. Ὑπὸ τούτων δὲ βοηθούμενος καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν αὐτοῦ ἀνταμείψας αὐτοὺς καὶ ἐκδιώξας, κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας ἔνδεκα ἔτη μετὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Πύρρος ἐνίκα τὸν πατέρα αὐτοῦ Δημήτριον καὶ ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ φυγὰς τὴν Μακεδονίαν.

ΔΕΣΧΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ" • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

ΙΖ΄

ΤΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΓΟΝΩΝ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΣ

α΄

Ὁ ἑλληνισμὸς ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων.

Ὁ θάνατος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀνέστειλέ πως ἐπὶ δεκάδας ἐνιαυτῶν ἱκανάς, ἀλλὰ δὲν διέκοψε καθ' ὁλοκληρίαν τὸ ἔργον ὅπερ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὸ πρόγραμμα τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ, κατὰ τὸ τελευταῖον μάλιστα τοῦ βίου του στάδιον. Ἡ ἀνάκρασις τοῦ μακεδονικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἥτις ὑπῆρξε τὸ σύνθημα καὶ ἡ διηνεκὴς μέριμνα Φιλίππου τοῦ Β΄, παραδίδεται ὑπ' αὐτοῦ οἱονεὶ κληρονομία εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς συμπληρόνει ἐπιφανῶς, ἑνόνων τοὺς δύο τούτους ἄλλως συγγενεῖς κόσμους ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ συσφίγγων τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν νικῶν του κατὰ τὰς ἀπεράντους τῆς Ἀσίας ἐκτάσεις. Ἀλλ' αἱ δάφναι δι' ὧν ὁ νικηφόρος στρατηλάτης περιέβαλλε τὸ μέτωπόν του δὲν ἦσαν μόνον νῖκαι στρατιωτικαί, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἡνωμένων ὅπλων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἦσαν καὶ νῖκαι πολιτικαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ νικῶντος τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας. Δὲν ἦτο τότε ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ὁ ἑλληνισμὸς ἤρχετο εἰς συνάφειαν πρὸς τοὺς οἰκοῦντας τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν. Τὰ παράλια τῶν ἠπείρων ἐκείνων κατὰ τὴν Μεσόγειον εἶχον γείνει χῶραι εὐλογημέναι ἀπὸ τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Δωριέων κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου ἐχύθη εἰς τὰς ἀκτὰς ἐκείνας τὸ ζωογόνον ῥεῦμα τοῦ πρὸς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀκμὴν ἀναθάλλοντος ἑλληνισμοῦ. Αἱ ἑλληνικαὶ ἐκεῖναι ἀποικίαι, συνήθως ἔμμεσον μόνον ἔχουσαι πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου σχέσιν, διετήρησαν ὡς τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς κυριωτάτοις ἀμιγεῖς καὶ ἀγνοὺς τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ τῆς πατρίου παιδείας. Εἴδομεν ἐν αὐταῖς ἐπικρατοῦσαν κατά τε τοὺς χρό-

νους τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τοὺς Πέρσας ὑποδούλωσιν τὴν αὐτὴν κίνησιν καὶ πολυπραγμοσύνην ἐν πάσαις ταῖς ἐκφάνσεσι τοῦ βίου, τὴν αὐτὴν ποικιλίαν τῶν πολιτευμάτων, τὴν αὐτὴν πολυειδῆ μόρφωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ, καλλιτεχνικοῦ, ποιητικοῦ, κοινωνικοῦ βίου, ἥτις χαρακτηρίζει τὸν ἑλληνισμὸν ἀπὸ τῆς Μασσαλίας καὶ τῆς Κυρήνης μέχρι τῶν μυχῶν τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰλλυρίας μέχρι τῶν Κυθήρων. Ὁ πολιτικὸς καὶ πνευματικὸς ὁρίζων δὲν εἶνε κατ' οὐσίαν διάφορος ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Αἰολίδος ἢ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ ἰσθμοῦ, κατὰ τὰς Κυκλάδας καὶ παρὰ τοῖς Σικελιώταις καὶ Ἰταλιώταις, ἐπὶ τῆς θρᾳκικῆς χερσονήσου ἢ κατὰ τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους. Οἱ δὲ οὐσιώδεις χαρακτῆρες οἱ διακρίνοντες τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ διατηροῦνται καὶ ἐν Ἀσίᾳ παρ' ὅλην τὴν γειτονίαν τῶν βαρβάρων.

Ἀλλὰ τὸ χάσμα τὸ χωρίζον τὸν ὅλον βαρβαρικὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἶχε γείνει σὺν τῷ χρόνῳ πολὺ μικρότερον. Αἱ φοβεραὶ ἀντιθέσεις αἵτινες διέστελλον καὶ διέσπων τοὺς δύο κόσμους ἐν τοῖς χρόνοις τῶν περσικῶν πολέμων ἔχουσιν ἔκτοτε ἐλαττωθῆ ἐπαισθητῶς. Ὡς ἔχουσι κατ' ὀλίγον προσλάβει χαρακτῆρα καθολικώτερον τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία, ὡς αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἔχουσι πλησιάσει περισσότερον πρὸς ἀλλήλας καὶ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα συνανακραθῆ διὰ τῶν αἰώνων, οὕτω παρατηρεῖται καὶ συμπλησιασμός τις γενικώτερος τοῦ ἑλληνικοῦ πρὸς τὸ βαρβαρικόν. Ἕλληνες συμπολεμοῦσι μετὰ βαρβάρων ἐναντίον βαρβάρων, βάρβαροι βοηθοῦσιν Ἕλληνας ἐναντίον Ἑλλήνων. Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἐργάζεται χάριν βαρβάρων. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη θητεύει παρὰ τοῖς ξένοις. Αἱ ἀσιατικαὶ θρησκεῖαι ἀρχίζουσι νὰ δανείζωσι τοὺς θεούς των εἰς τοὺς Ἕλληνας οἵους αὐταὶ ἐπίστευον ἄνευ μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως, ὁποία ἡ συμβαίνουσα συνήθως κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας.

Οὕτως ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς τροπῆς τῶν πολιτειακῶν πραγμάτων παρ' Ἕλλησιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς μεταμορφώσεως, συντελούσης καὶ τῆς φιλοσοφίας, εἶχεν ἀρχίσει ἐπιφαινόμενον κοσμοπολιτικώτερον πνεῦμα, ὅπερ ἐπιφέρει κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν νικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν κατακτητὴν τὴν ἰδέαν τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνακράσεως τῶν δύο κόσμων, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ. Ἀντὶ τῆς στενῆς μικροπολιτικῆς τῶν κατ' ἀλλήλων διαμαχομένων ἑλληνίδων πόλεων, ἀντὶ τῆς μεγάλης διαπάλης ἐθνῶν καὶ

λαῶν ὁ Ἀλέξανδρος, μίξας τοὺς βίους καὶ τὰ ἔθνη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας, προσέταξεν εἰς πάντας πατρίδα μὲν νὰ νομίζωσι τὴν οἰκουμένην, ἀκρόπολιν δὲ καὶ φρουρὰν τὸ στρατόπεδον, συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθούς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς κακούς. Διὰ δὲ τῆς οἰκουμενικῆς ταύτης πολιτείας ἐφαίνετο πραγματοποιῶν τὸ εἴδωλον τῆς εὐνομίας τοῦ Στωικοῦ φιλοσόφου Ζήνωνος, ἥτις συνεκορυφοῦτο εἰς τὸ νὰ μὴ διοικῶνται οἱ ἄνθρωποι κατὰ πόλεις μηδὲ κατὰ δήμους, διαχειριζόμενοι ὑπὸ ἰδίων ἕκαστος δικαίων, ἀλλὰ νὰ νομίζωσι πάντας τοὺς ἀνθρώπους συνδημότας καὶ συμπολίτας καὶ νὰ ὑπάρχῃ εἷς βίος καὶ κόσμος ὥσπερ ἀγέλης συννόμου κατὰ κοινὸν νόμον συντρεφομένης.

Αἱ νῖκαι λοιπὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν φέρουσι μόνον στρατιωτικὸν χαρακτῆρα, οὐδ' αἱ κατακτήσεις αὐτοῦ λαμβάνουσιν ἁπλοῦν τύπον ὑποδουλώσεως τῶν ἡττημένων. Ὁ θύων εἰς τοὺς θεοὺς τῶν ὑπηκόων, ὁ εὐλαβῶς φερόμενος πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἐκπτώτου ἀντιπάλου, ὁ ἀναβιβάζων ὡς ἰσοτίμους συνθρόνους εἰς τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ εὐνὴν τὰς θυγατέρας τῶν ἰσχυρῶν τῆς Ἀσίας καὶ παραζευγνύων ὡς νομίμους συζύγους εἰς τοὺς κραταιοτάτους τῶν στρατηγῶν του τὰς ἐπιφανεστάτας Ἀσιάτιδας κόρας δὲν εἶνε κατακτητὴς ὡμὸς στηρίζων τὴν πᾶσαν αὐτοῦ δύναμιν ἐπὶ τὴν κοπίδα τοῦ ξίφους, ἀλλὰ βασιλεὺς ἀληθῶς μέγας, ἐπιζητῶν νὰ ἱδρύσῃ τὸ κράτος αὐτοῦ ἀδαμάντινον ἐπὶ τῆς ἑνώσεως δύο κόσμων τέως διεστώτων. Τρανὸν δὲ τούτου μαρτύριον εἶνε πλὴν τῶν ἄλλων ἡ ἀνάμιξις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ στρατῷ κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του ἔτη, μάλιστα δὲ πάντων ἡ ἵδρυσις νέων πόλεων ἐν μέσῳ τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου. Ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα ἦσαν τὰ τοιαῦτα κτίσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τῶν πόλεων τούτων ὀλίγαι μόνον εἶχον λόγον αὐτόχρημα στρατηγικὸν πρὸς ἐγκατάστασιν φρουρῶν ἐν ἐπικαίροις χώροις, ἐπέχουσαι τόπον μονίμων στρατοπέδων. Αἱ πλεῖσται δ' αὐτῶν εἶχον ἄλλους λόγους ὑπάρξεως, σκοποῦσαι τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἐξελληνισμὸν τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου. Ἡ δὲ χάριν τῆς ἐπιδιώξεως κοινῶν συμφερόντων ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσι συμβίωσις Ἑλλήνων ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ βαρβάρων ὑπὸ τὸν τύπον καὶ τοὺς θεσμοὺς ἑλληνικῆς πολιτείας ἦτο τὸ ἄριστον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς σκοπουμένης ἀναμίξεως τῶν λαῶν. Εὐνόητον δὲ εἶνε, ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὁ μὲν ἑλληνισμὸς διεδίδετο μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀσίας καὶ ἐν Ἀφρικῇ, ἐκ δὲ τῆς γινομένης ἀνακράσεως τῶν λαῶν ἐπήρχοντο ἀμοιβαῖαι περὶ πάντα

τὰ φαινόμενα τοῦ βίου ὑποχωρήσεις. Οὕτω δ' ἐγεννᾶτο πολιτισμός τις μιγὰς κατ' ἐπικράτησιν μὲν ἐκ στοιχείων ἑλληνικῶν, ἄτινα ὡς τελειότερα ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς μετὰ τῶν νέων Ἑλλήνων ἐποίκων συμβιοῦντας βαρβάρους, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἐκ βαρβαρικῶν διὰ τὴν ἀναπόφευκτον ἐπίδρασιν τοῦ παλαιοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἐποίκους.

Ζῶντος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ πολύπλοκος μῖτος τῆς τοιαύτης ἐκπολιτιστικῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς κρατεῖται ἀπὸ μιᾶς χειρός. Ἀλλὰ σὺν τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἴδομεν διασπασθεῖσαν τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους, οἱ δὲ μακροὶ τῶν διαδόχων ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τοῦ θρόνου φυσικῶς ἐπήνεγκον ἀναστολήν τινα τοῦ εἰρηνικοῦ ἔργου, τῆς ἀνακράσεως τῶν λαῶν καὶ τῆς μίξεως τῶν πολιτισμῶν. Ἀλλ' ὅμως καθ' ὁλοκληρίαν δὲν διεκόπη τὸ ἔργον, ὡς δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν βλέποντες τοὺς διαδόχους κτίζοντας νέας πόλεις ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὅρους. Ἀπὸ τῆς Βιθυνίας καὶ τῆς Παφλαγονίας μέχρι τῆς Πισιδίας καὶ ἀπὸ τῆς Συρίας μέχρι τῆς Μηδίας καὶ ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας μέχρι τῆς Ἰνδικῆς βλέπομεν διαδιδόμενα τὰ κτίσματα τῶν διαδόχων, ὧν τὴν πολιτείαν ἀναλαμβάνουσι θαρραλεώτερον καὶ οὐχ ἧττον συστηματικῶς οἱ ἐπίγονοι. Πολὺ δὲ ὑπὲρ τὰς διακοσίας εἶνε ἐν συνόλῳ αἱ νέαι πόλεις αἵτινες διασπείρουσιν ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς Ἀσίας καὶ ἐν Ἀφρικῇ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ παιδείαν καὶ καθόλου τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, οἷος διεμορφώθη καὶ μετερρυθμίσθη διὰ τῶν αἰώνων.

Οὐκ ὀλίγον δὲ συντελεῖ εἰς εὐόδωσιν τοῦ νέου τούτου σταδίου τοῦ ἑλληνισμοῦ ἡ ἀποπεράτωσις τῶν ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἀγώνων τῶν διαδόχων καὶ ὁ διαμελισμὸς τοῦ κράτους. Καὶ δὲν εἶνε μὲν ἀληθῶς τὸ παρ' ἅπαν εἰρηνικὴ ἡ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Σελεύκου καὶ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Γαλατῶν ἑπομένη περίοδος, ἀλλὰ δὲν γίνεται ἀγὼν τῶν πάντων ὑπὲρ τοῦ παντός. Οἱ πόλεμοι τῶν ἐπιγόνων σκοποῦσι τὴν συντήρησιν καὶ τὴν τοπικὴν ἐπέκτασιν τῶν ἤδη ἐκ τοῦ χάους τῆς ἐποχῆς τῶν διαδόχων προελθόντων βασιλείων. Οὐδ' ἀντιπαλαίουσι ταῦτα μόνον περὶ ἐκτάσεως ἐδαφικῆς, ἀλλ' ἀνθαμιλλῶνται καὶ ἐν τῷ πνευματικῷ ἀγῶνι τῆς ἀναδείξεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ῥιζώσεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ νέου ἐδάφους, ὅπερ εἶχε κατακτήσει διὰ τῶν νικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ ἑλληνισμός.

Ἦτο δὲ τοῦτο ἰδίως ἡ μοῖρα τῶν δύο μεγάλων κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἑλληνικῶν βασιλείων, τοῦ τῶν Σελευκιδῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ τοῦ τῶν

Λαγιδῶν ἐν Ἀφρικῇ, ἅτινα μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ὑπὸ τὸν Ἀντίγονον καὶ τοὺς Ἀντιγονίδας συναποτελοῦσι τοὺς τρεῖς μεγάλους ὄγκους, εἰς οὓς τέλος διῃρέθη ὁ ἀπέραντος τοῦ Ἀλεξάνδρου κλῆρος. Κυρίως δὲ διεκρίθησαν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καὶ τῇ περιθάλψει τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τέχνης οἱ Πτολεμαῖοι τῆς Αἰγύπτου, κατὰ πολὺ ὑπερακοντίσαντες τοὺς Σελευκίδας διὰ τῆς συστηματικῆς αὐτῶν ἐνεργείας, ἣν ὑπεβοήθησεν ἡ ἰσχὺς τοῦ ὑπ' αὐτῶν κυβερνωμένου αἰγυπτιακοῦ βασιλείου.

Ἀλλ' ὁ ἑλληνισμὸς δὲν περιωρίζετο ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰς τὰς χώρας αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὰ βασίλεια τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας. Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄλλα μικρότερα βασίλεια ὀλιγώτερον μὲν ἐκείνων ἰσχυρά, τὰ πλεῖστα δὲ οὐχ ἧττον ἑλληνικά, ὧν αἱ δυναστεῖαι ἐκαυχῶντο, ὅτι καὶ αὐταὶ ἀνῆκον εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἢ διατηροῦντα τοὐλάχιστον στενὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας σχέσεις καὶ δεχόμενα πυκνὰς παρ' ἐκείνων ἐπιδράσεις. Οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τῆς Μηδίας καὶ τῆς Ἰνδικῆς εὑρίσκομεν τὰ βασίλεια τῆς Βιθυνίας, τῆς Περγάμου, τοῦ Πόντου, τῆς Καππαδοκίας, τῆς Ἀτροπατηνῆς Μηδίας, τῶν Πάρθων, τῆς Βακτριανῆς, ὧν οἱ δυνάσται κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, καὶ ἐγχώριοι ὄντες, εὑρίσκονται εἰς ἄμεσον πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν σχέσιν, ἑλληνικὰ κόπτουσι νομίσματα καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ποιοῦνται χρῆσιν, γινόμενοι οὕτω φορεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ μεταβάλλοντες τὰς χώρας ὧν ἄρχουσιν οἱονεὶ εἰς ἀπώτατα ἀφιδρύματα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Τούτων δὲ πάντων ἑλληνικώτατον ἀναδεικνύεται τὸ βασίλειον τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ὡς φρουράρχου ἐγκατασταθέντος ἐν Περγάμῳ ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Φιλεταίρου. Τὸ βασίλειον τοῦτο, ἐνισχυθὲν ἰδίως μετὰ τὴν ἐκνίκησιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ καθιδρυθέντων Γαλατῶν, ἀποβαίνει ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἐπιφανὲς καὶ δυνατὸν ὑπὸ τοὺς λαμπροὺς Ἀττάλους.

Οὐδ' ἀπερρόφησαν τὰ βασίλεια ταῦτα τῶν ἐπιγόνων πᾶσαν ἄλλην κίνησιν καὶ ζωὴν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις, ἀλλὰ συνυπάρχουσι παραλλήλως ἐλεύθεραί τινες πόλεις ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ, οἷον τὸ Βυζάντιον καὶ κατὰ τὸν Πόντον ἡ Ἡράκλεια, αἵτινες εὑρίσκουσι τρόπον νὰ διατηρῶνται καὶ ἀκμάζωσιν, ἐπωφελούμεναι ὡς τὰ μικρὰ τῶν βασιλείων ἐκ τῶν ἐρίδων τῶν μεγάλων. Ἰδίως δὲ εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἀνῆλθε διὰ τῆς οὐδετερότητος αὐτῆς ἡ πλουσία Ῥόδος, ἀναπτύξασα εἰς βαθμὸν ἐπίζηλον τὴν ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον αὐτῆς καὶ τὰς καλὰς τέχνας.

Καὶ τοιαύτη μὲν, διὰ γενικῶν γραμμῶν παριστανομένη, ἡ ἐπὶ τῶν

ἐπιγόνων ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἐν δὲ τοῖς ἐπὶ τάδε τοῦ Αἰγαίου ἐνισχύετο ἤδη καὶ πάλιν μετὰ τὰς ἥττας τῶν Γαλατῶν καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ ἡ Μακεδονία, ἥτις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς κυρία τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Εὐβοίας, κατὰ τὸ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον καὶ αὐτῶν τῶν βορειοανατολικῶν μερῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἐκ δὲ τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων τῆς Τροιζῆνος καὶ Κορίνθου. Αἱ δὲ λοιπαὶ πόλεις ἐξηντλοῦντο εἰς ἀκάρπους πρὸς ἐκδίωξιν τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν ἀγῶνας, οἵτινες πολλάκις ἦγον εἰς τυραννίδας χείρονας τῆς μακεδονικῆς ἐπικυριαρχίας. Μόνον δὲ ἡ Σπάρτη διετήρει ἐν συμμαχίᾳ πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, ἧς τἀγαθὰ ἐκαρποῦντο οἱ ὀλίγοι ἀριστοκρατικοὶ οἶκοι, εἰς οὓς εἶχε περισταλῆ τῆς πόλεως ἡ πᾶσα δύναμις. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ ἐντεῦθεν Ἑλλὰς ἀποβάλλει οὕτω κατὰ μικρὸν τὴν παλαιὰν αὐτῆς ἰσχὺν καὶ ἀκμήν, ἐκ τοῦ μέσου ταύτης τῆς ἐκπτώσεως βλέπομεν ἀναφαινομένας δύο νέας δυνάμεις καὶ πρωταγωνιστοῦντας κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ ἡμέρας δύο λαούς, οἵτινες μόλις που ἔχουσι παρουσιασθῆ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀκμῆς. Οἱ δύο οὗτοι λαοὶ εἶνε οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Αἰτωλοί, ὧν αἱ δυστυχῶς ἀντιπολεμούμεναι συμμαχίαι οὔτε διὰ τῆς φιλίας οὔτε διὰ τῆς ἔχθρας αὐτῶν πρὸς Μακεδόνας καὶ Ῥωμαίους ἠδυνήθησαν νὰ προμακρύνωσιν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν κίνδυνον τῆς εἰς τοὺς ξένους ὑποδουλώσεως. Ἡ Ῥώμη, ἐνισχυθεῖσα διὰ τῆς ἥττης τοῦ βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν Πύρρου, ὑποτάσσει κατ' ὀλίγον εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικὰς ἀποικίας, καὶ εὑρίσκει ἐν τοῖς νέοις ἐμφυλίοις τῶν Ἑλλήνων σπαραγμοῖς τὴν ὁδὸν πρὸς ἐπικράτησιν καὶ ἐν Ἑλλάδι. Οὕτω δὲ ἡ ὑπερπόντιος εἰς Ἰταλίαν στρατεία τοῦ Πύρρου ἀντὶ ναγάγῃ εἰς νέαν δόξαν καὶ δύναμιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἠπείρου, ὅπερ ἐπ' αὐτοῦ πρώτου ἀνῆλθεν εἰς μεγάλην ἀκμήν, τὴν μὲν Ἤπειρον ἔρριψε πάλιν εἰς τὴν προτέραν ἀδοξίαν, ἐπέσυρε δὲ τὴν ἐνίσχυσιν ἐκείνην τῆς Ῥώμης, ἥτις ὑπῆρξεν ὀλεθρία εἰς τοὺς Ἕλληνας.

6'

Οἱ Πτολεμαῖοι.

Ἡ κατάληψις τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς οὐδεμίαν προσέκρουσε δυσχέρειαν, καθ' ἃ εἴδομεν, διότι οἱ Αἰγύπτιοι, οὐδέποτε

κατὰ τοὺς δύο αἰῶνας τῆς εἰς τοὺς Πέρσας ὑποδουλώσεως στέρξαντες τὴν ξενικὴν κυριαρχίαν, ἀλλὰ πολλάκις μάλιστα ἐναντίον τῶν κατακτητῶν ἐπαναστατήσαντες, ὑπεδέχθησαν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς λυτρωτήν. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Φιλίππου, πολιτικώτατα φερόμενος, ἔδειξε πρὸς τοὺς εἰς αὐτὸν προσχωρήσαντας Αἰγυπτίους μετριοπάθειαν καὶ ἀνεξιθρησκείαν, αἵτινες μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ γαπηθῇ ἐν τῇ χώρᾳ ὁ ἀνακηρυχθεὶς υἱὸς τοῦ Ἄμμωνος, ὅστις διὰ τῆς κτίσεως τῆς Ἀλεξανδρείας ἔδωκεν εἰς τὴν Αἴγυπτον νέαν κίνησιν καὶ ζωήν.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καταλαβὼν τὴν Αἴγυπτον, ἔτυχεν ἀναντιρρήτως τοῦ ἀρίστου τῶν διαδόχων κλήρου. Τῶν ἐγχωρίων στεργόντων τὴν νέαν κατάστασιν πραγμάτων, ἣν ἐδημιούργησεν ἡ μακεδονικὴ κατάκτησις, ὁ Πτολεμαῖος εὐκόλως ἠδυνήθη νὰ στερεωθῇ ἐν Αἰγύπτῳ, συνεχίζων ἐν τῇ χώρᾳ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγκαινισθεῖσαν πολιτείαν τῆς μίξεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ πρὸς τὰς ἕξεις καὶ παραδόσεις τῶν ἰθαγενῶν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ θέσις τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπολιτεύθη Πτολεμαῖος ὁ Λάγου ἐν τοῖς πολυταράχοις χρόνοις τῶν πολέμων τῶν διαδόχων συνετέλεσαν εἰς ἐνίσχυσιν καὶ πρόοδον τῆς χώρας, ἧς ἡ νέα πρωτεύουσα, ἡ Ἀλεξάνδρεια, εἶχε καταστῇ τὸ κυριώτατον ἐμπορεῖον τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἀληθῶς ὁ συνετὸς Λαγίδης κατώρθωσεν, ὥστε αὐτοῦ ἄρχοντος ἡ Αἴγυπτος νὰναμιχθῇ μὲν εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς ἀγῶνας τοὺς διασπάσαντας τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, νὰ μὴ πάθῃ τι δ' ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας πολλάκις νὰ ὠφεληθῇ. Διότι ὁ Πτολεμαῖος ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἔχουσι τὴν τέχνην νὰ καρπῶνται ὠφέλειαν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀτυχημάτων. Τίς τρανοτέρα τούτου ἀπόδειξις ἢ ἡ βασιλικὴ ἐπωνυμία καὶ τὸ βασιλικὸν διάδημα, ὅπερ περιεβλήθη εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Κύπρῳ ἥτταν καὶ τὴν λαμπρὰν εὐδοκίμησιν Δημητρίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου (306 π. Χ.); Ἐπιφανὲς δὲ δεῖγμα τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἰργάζετο ὅπως ἀνορθωθῇ ἐκ τῶν ἀτυχιῶν παρέχει ἡ συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν λύσιν τῆς μακρᾶς ὑπὸ τοῦ Πολιορκητοῦ πολιορκίας τῆς Ῥόδου, ἥτις εὐγνωμονοῦσα ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸ ἐπώνυμον τοῦ Σωτῆρος, ὑφ' ὃ εἶνε γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ὀγδοήκοντα καὶ δύο ἐτῶν εἶχεν ἡλικίαν ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πτολεμαϊκῆς δυναστείας, ὅτε ζῶν ἀκόμη παρέδωκε τὴν ἀρχὴν τῷ 285 π. Χ. δύο πρὸ τοῦ θανάτου του ἔτη εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν Πτολεμαῖον Β' τὸν ἕνεκα τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς πρεσβυτέρας ἀδελφῆς

Ἀρσινόης ἐπικληθέντα Φιλάδελφον, ἀποκλείσας τοῦ θρόνου τὸν πρωτότοκον Κεραυνόν, ὅστις, γενόμενος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἐπὶ βραχύ, ἔμελλεν, ὡς εἴδομεν, νὰ πέσῃ ἐν τῷ κατὰ τῶν Κελτῶν ἀγῶνι. Ἡ ἔκτακτος πανηγυρικὴ ἑορτὴ ἡ τελεσθεῖσα κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Φιλαδέλφου μαρτυρεῖ περὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς δυνάμεως τῆς Αἰγύπτου πρὶν ἢ συμπληρωθῇ ἥμισυς αἰὼν ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς Ἀλεξανδρείας. Φορτικὴ εἶνε καὶ αὐτὴ ἡ ἀπαρίθμησις τῶν δώρων καὶ τῶν παραστάσεων καὶ τῶν στρατιωτικῶν παρελάσεων, ὧν διέσωσε τὴν περιγραφὴν ὁ ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς Ναυκράτεως Ἀθήναιος, ὅστις ἔζησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος. Ἀλλ' ὁ πλοῦτος οὗτος καὶ ἡ εὐτυχία τῆς χώρας πολὺ μᾶλλον ηὐξήθησαν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Φιλαδέλφου, ὅστις θνήσκων ἠδύνατο νὰ παραδώσῃ τὸ κράτος πολὺ εὐτυχέστερον καὶ ἰσχυρότερον εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Β΄

Ὁ Φιλάδελφος δὲν ἦτο στρατηγὸς ὁποῖος ὁ πατήρ του. Δὲν εἶχε τὰς στρατιωτικὰς ἐκείνας ἀρετάς, αἵτινες εἶνε προσὸν ἀπαραίτητον διὰ τοὺς ἱδρυτὰς κρατῶν. Ἀλλά, μὴ στερούμενος τῆς πολιτικῆς ἐκείνης συνέσεως, δι' ἧς τὰ κράτη αὐξάνονται καὶ στερεοῦνται, κατώρθωσεν οὐ μόνον νὰ διατηρήσῃ τὴν γοητείαν τοῦ παραδοθέντος αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πατρὸς βασιλείου, ἀλλὰ καὶ νὰναδείξῃ αὐτὸ ἐσωτερικῶς μὲν μέγα, πρὸς δὲ τὰ ἔξω νικηφόρον. Ἐν ᾧ δ' ἐν τῇ ὁσημέραι προαγομένῃ εἰς ἀκμὴν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ βασιλικὸς τῶν Πτολεμαίων θρόνος περιαυγάζεται ὑπὸ πάσης ἐκείνης τῆς αἴγλης καὶ λαμπρότητος ἣν παρέχουσιν αἱ καλαὶ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου, ὁ ξανθὸς γόνος τοῦ Σωτῆρος ῥοφᾷ μὲν τὸ ποτήριον τῶν πνευματικῶν καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν μέχρι τρυγός, οἱονεὶ νέας πάντοτε ἐπιζητῶν ἀσχολίας καὶ νέας παρέχων τέρψεις εἰς τὸ ἀσθενικόν του σῶμα, διὰ δὲ τῶν πρέσβεών του καὶ τῶν στρατηγῶν παρέχει εἰς τὴν Αἴγυπτον αὔξησιν χώρας καὶ μέγεθος δυνάμεως.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Πτολεμαίου ἀφιερώθησαν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ θρόνου, διαμφισβητουμένου ἰδίως μετὰ τὸν θάνατον Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος. Ὁ Φιλάδελφος οὐδὲ πρὸ τοῦ ἐγκλήματος ὠπισθοχώρησεν, ὅπως στηρίξῃ τὴν βασιλείαν, ἥτις ἐξησφαλίσθη διὰ τοῦ γενομένου συμβιβασμοῦ πρὸς τὸν Κεραυνὸν καὶ διὰ τοῦ φόνου δύο ἀδελφῶν καὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Ὁ ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου προστατευθεὶς ἐπιστάτης τῶν Ἀθηνῶν εἶχε τύχει μετὰ τὴν ἐκεῖθεν

φυγὴν μεγάλων τιμῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀλλ' ἡ ἀνάμιξις ὑπὲρ τοῦ Κεραυνοῦ ὡς δικαιουμένου νἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον χάριν τῶν πρωτοτοκίων ἐξήγειρε κατὰ τοῦ Φαληρέως τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Φιλαδέλφου. Ὅτε δὲ πλέον ὁ Φιλάδελφος ἐστερέωσε τὸν θρόνον, ἤρχισε σειρὰ ἐξωτερικῶν ἀγώνων, οἵτινες διὰ τῆς συνέσεως τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς ἀνδρείας τῶν στρατηγῶν του ἀπέληξαν ὑπὲρ τῆς Αἰγύπτου, ἧς ἐκρατύνετο οὕτως ἡ ἰσχύς. Τῶν κυριωτάτων καὶ μακροτάτων ἀγώνων Πτολεμαίου τοῦ Β' θέατρον εἶνε ἡ Συρία. Ταύτης τὸ νότιον μέρος κατεῖχεν ὁ Πτολεμαῖος, ἀλλ' ὁ τὸν Σέλευκον διαδεχθεὶς Ἀντίοχος οὐδαμῶς προετίθετο νἀφήσῃ εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ἀδιαφιλονείκητον τὴν κτῆσιν τῆς ἀξίας λόγου ταύτης χώρας. Καὶ περὶ μὲν παλαιοτέρων ἀγώνων τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς τὸν Ἀντίοχον, καθ' οὓς δὲν φαίνεται εὐτυχήσας ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἀσαφεῖς μόνον καὶ ἀνεπαρκεῖς ἔχομεν εἰδήσεις. Ἡ δὲ σειρὰ τῶν περὶ τῆς Συρίας πολέμων μεταξὺ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν Σελευκιδῶν ἤρχισε κυρίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 266 π. Χ. Ἐξώθησε δὲ τὸν Ἀντίγονον εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλαδέλφου ὁ υἱὸς τῆς πρώτης συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος Βερενίκης Μάγας, ὃν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ νέου αἰγυπτιακοῦ βασιλείου μετὰ τὸν ἐν τῇ Καρχηδονίᾳ ὄλεθρον τοῦ Ὀφέλλα εἶχε καταστήσει ἐπίτροπον τῆς χώρας. Ὁ Μάγας, θελήσας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωτῆρος νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τῆς Κυρηναϊκῆς ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλείου καὶ ἀποτυχὼν ἐν τῷ πρὸς τὸν Φιλάδελφον κινδυνώδει πολέμῳ, συνεδέθη μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας, λαβὼν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀπάμαν. Ὁ δὲ γάμος οὗτος καὶ ἡ συμμαχία τῶν δύο βασιλέων ἔθηκαν τὴν Αἴγυπτον ἐν μέσῳ δύο πολεμίων. Ἀλλ' οἱ δύο ἐχθροί, οἵτινες ἠδύναντο νὰ περιστήσωσιν εἰς μέγαν κίνδυνον τὸν Φιλάδελφον, ἐστεροῦντο στόλου, καὶ κυρίως φαίνεται, ὅτι τὰς ἐλπίδας αὐτῶν ἀνέθετον εἰς τὴν σύμπραξιν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου ὑποστηριχθεῖσα ἐπανάστασις τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου, ἥτις καλεῖται χρεμωνίδειος πόλεμος ἀπὸ τοῦ ὑποκινήσαντος αὐτὴν Ἀθηναίου Χρεμωνίδου, ἐδέσμευε τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας. Ἠδυνήθη λοιπὸν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος οὐ μόνον τὰ παράλια τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Συρίας νὰ λαφυραγωγῇ, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Αἰγαῖον νὰ πλεύσῃ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλὰ μεγάλη τέλος παρὰ τὴν νῆσον Κῶν ναυτικὴ νίκη τοῦ Ἀντιγόνου εἰς μὲν τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἔδωκε νέαν ὑπὲρ τούτου τρο-

πὴν, τὸν δὲ Πτολεμαῖον ἠνάγκασε νὰ ἔλθῃ ὁπωσδήποτε εἰς συνεννόησιν πρὸς τοὺς ἀντιπάλους μετὰ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πρώτου συριακοῦ πολέμου, ὑπάρξαντος συγχρόνου πρὸς τὸν χρεμωνίδειον (266-263 π. Χ.).

Τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔτη τῆς εἰρήνης ἀφῆκαν τὸν Πτολεμαῖον ἐλεύθερον νὰ τραπῇ ἐπὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν δυνάμεων τῆς Αἰγύπτου. Διὰ τῆς συνθήκης ἣν συνῆψε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ πολέμου αὐτῶν ἐναντίον τοῦ Πύρρου ἀνεῴχθησαν εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν ἐμπόριον οἱ ἰταλικοὶ λιμένες. Μεγάλως δ' ἐνισχύθη ἡ Αἴγυπτος ἐμπορικῶς τε καὶ στρατιωτικῶς διὰ τῆς καταλήψεως τῆς λεγομένης Τρωγλοδυτικῆς, ἤτοι τῆς πρὸς ἑσπέραν παραλίας τοῦ ἀραβικοῦ κόλπου, ἐξ ἧς πλὴν τῶν ἄλλων προϊόντων ἠδύναντο νὰ πορίζωνται οἱ Αἰγύπτιοι ἐλέφαντας, σπουδαῖον πολεμικὸν παράγοντα, χρησιμώτατον ἰδίως ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Σύρους πολέμοις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Αἰθιοπίας προέβησαν οἱ Αἰγύπτιοι, οὐ μόνον τὸ ἐμπόριον προάγοντες, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην ἐγκαθιστῶντες ἔκτοτε ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τῆς Αἰθιοπίας, τῇ Μερόῃ.

Ἐν τούτοις δὲ εἶχεν ἀποθάνει Ἀντίοχος ὁ Σωτὴρ, καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀσίας ἐκάθητο ἤδη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντίοχος ὁ Β' ὁ ἐπονομασθεὶς Θεός. Ἐπ' αὐτοῦ νέος ἐκρήγνυται πόλεμος μεταξὺ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Σελευκιδῶν, οὗ ἡ μὲν διάρκεια ὑπῆρξε δεκαετὴς (258-248 π. Χ.), αἱ δὲ περιπέτειαι ἄγνωστοι ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. Οὐχ ἧττον ὁ Πτολεμαῖος ἠδυνήθη καὶ πάλιν οὐ μόνον νὰ συντηρήσῃ τὸ αἰγυπτιακὸν κράτος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτό, παρ' ὅλην τὴν συνεννόησιν τοῦ Ἀντιόχου πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν ἐν Κυρήνῃ διαβιοῦντα ἀδελφὸν αὐτοῦ Δημήτριον. Οὗτος μετέβη μὲν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάγα εἰς Κυρήνην ὡς μνηστὴρ τῆς ἀνηλίκου θυγατρὸς τῆς Ἀπάμας, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀθεμίτων αὐτοῦ σχέσεων πρὸς τὴν μέλλουσαν πενθερὰν ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς μνηστῆς ἑαυτοῦ καὶ τῶν Κυρηναίων, παρ' ὧν ἔτυχεν οἰκτροῦ θανάτου. Καὶ φαίνεται μὲν ἀπολέσας ὁ Πτολεμαῖος τὴν ἐπιρροήν του ἐν Ἐφέσῳ καὶ Μιλήτῳ, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ δύναμις τῆς Αἰγύπτου ἀνεδείχθη τοιαύτη ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ, ὥστε, διαρκοῦντος αὐτοῦ, ἠδύνατο νὰ ὑμνήσῃ τὸν Φιλάδελφον ὁ ἐκ Συρακουσῶν χαρίεις εἰδυλλιακὸς ποιητὴς Θεόκριτος διὰ τῶν ἑξῆς στίχων·

Μέγα τὸ πλῆθος τῶν πόλεων ὅσας ἡ Αἴγυπτος ἔχει.
Τούτων πασῶν ὁ λαμπρὸς βασιλεὺς Πτολεμαῖος δεσπόζει.

Ἔχ' εἰς τὸ μέρος του οὗτος τοὺς Φοίνικας, τὴν Ἀραβίαν
καὶ τὴν Συρίαν, Λιβύην, τοὺς μαύρους Αἰθίοπας ἔχει.
Ὑπὸ τοὺς νόμους του τάσσονται πίσυν' οἱ Πάμφυλοι πάντες,
τῶν λογχοφόρων Κιλίκων ἡ χώρα κ' ἡ γῆ τῶν Λυκίων
κ' οἱ φιλοπόλεμοι Κᾶρες κ' αἱ νῆσοι αὐταὶ αἱ Κυκλάδες.
Νῆες ἀγέρωχοι σχίζουσι χάριν ἐκείνου τὸν πόντον·
πᾶσα δ' ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα κ' οἱ ποταμοὶ κελαδοῦντες
ἄνακτα ἔχουσι τὸν Πτολεμαῖον. Πληθὺς δὲ ἱππέων
κ' ἀσπιδοφόρων πληθὺς τἀπαστράπτοντα ὅπλα κροτοῦσι
χάριν ἐκείνου, φοροῦντες χαλκίνους λαμπρὰς πανοπλίας.
Ὡς πρὸς τὸν ὄλβον δὲ πάντας αὐτὸς βασιλεῖς ὑπερβάλλει.
Τόσα συρρέουσι πάντοθεν πλούτη ἑκάστην ἡμέραν
εἰς τὸν πολύπλουτον οἶκον.

Καὶ ἑξακολουθεῖ ὁ ποιητὴς, παριστάνων τὰ ἐργατικὰ πλήθη τῆς Αἰγύπτου περιστοιχίζοντα ἀμέριμνα τὸν πολύολβον οἶκον τοῦ ἄνακτος. Εἶνε δ' ἀληθῶς ἀμέριμνοι οἱ λαοί, διότι οὔτε τις πολέμιος πεζὸς, ἐπεμβὰς εἰς τὸν πολυκήτην Νεῖλον, περιέβαλε τὰς κώμας τῆς Αἰγύπτου δι' ἀλλοθρόου πολεμικῆς βοῆς, οὐδ' ἐκπηδᾷ τις ἐχθρὸς ἐκ ταχείας νηὸς κατὰ τὸν αἰγιαλὸν, ὅπως ἐπιπέσῃ ἐναντίον τῶν αἰγυπτιακῶν ποιμνίων. Ἐνιδρυμένος δίκην φρουρίου ἐπὶ τῶν πλατέων πεδίων, προστατεύει τοὺς ὑπηκόους, ἐπιστάμενος νὰ πάλλῃ τὸ δόρυ, ὁ ξανθόκομος Πτολεμαῖος.

Ἐν ἔτει 248 π. Χ. ἐπερατώθη ὁ συριακὸς πόλεμος δι' εἰρήνης μεταξὺ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Ἀντιόχου, ἧς σύγχρονος ὑπῆρξε πιθανῶς ἡ εἰρήνη μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Τὴν δ' ἐπιτυχίαν τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῷ μακρῷ ἀγῶνι ἀποδεικνύει ὁ γάμος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Μάγα Βερενίκης καὶ ὁ γάμος τοῦ Ἀντιόχου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου, ἥτις ἐπ' ἴσης ἐκαλεῖτο Βερενίκη, καὶ ἡ μετὰ τὸν γάμον τοῦτον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας ἀποκήρυξις τῆς προτέρας του συζύγου Λαοδίκης καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τέκνων.

Τὸ ἐπιὸν ἔτος (247 π. Χ.) ἀπέθνησκεν ὁ Φιλάδελφος μετὰ μακρὰν καὶ ἔνδοξον βασιλείαν ἐτῶν τριάκοντα καὶ ὀκτώ. Ἀπέθνησκε δὲ φέρων εἰς τὸν τάφον αἱμοσταγῆ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ καρδίαν πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἀπαίσιον ἐν Ἀντιοχείᾳ φόνον τῆς θυγατρὸς καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς τεχθέντος εἰς τὸν Ἀντίοχον βρέφους, διενεργηθέντα ὑπὸ τῆς σκληρᾶς καὶ μνησικάκου Λαοδίκης βραχὺν χρόνον μετὰ τὸν διὰ φαρμάκου θάνατον Ἀντιόχου τοῦ Θεοῦ (247 π. Χ.). Ἀλλ' ὅ τι δὲν

προέφθασεν ὁ Φιλάδελφος ἀνέλαβε γοργὸς ὁ νεόνυμφος αὐτοῦ υἱὸς καὶ διάδοχος Πτολεμαῖος Γ' ὁ Εὐεργέτης, ὁ σύζυγος τῆς νεαρᾶς τοῦ Μάγα θυγατρός.

Πτολεμαῖος ὁ Γ' σκοπὸν εἶχε νὰ συνεχίσῃ τὴν πολιτείαν τῶν προκατόχων αὐτοῦ Λαγιδῶν ἐκείνην, καθ' ἣν τὸ μεγαλεῖον τῆς Αἰγύπτου δὲν ἐπεζητήθη εἰς ὑπερορίους κατακτήσεις, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκνίκησιν τῶν περιστοιχούντων καὶ ἀπειλούντων αὐτὴν ἐχθρῶν. Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον λοιπὸν φέρουσι καὶ αἱ νῖκαι αὐτοῦ κατὰ τὸν τρίτον συριακὸν πόλεμον, ὅστις διήρκεσεν ἐν ὅλῳ ὀκτὼ ἔτη (247—239 π. Χ.). Εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, ἐξώρμησε μετὰ στρατοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ, μετὰ στόλου, μετ' ἐλεφάντων ἐκ τῆς Τρωγλοδυτικῆς καὶ τῆς Αἰθιοπίας ἐναντίον τοῦ νέου βασιλέως τῆς Συρίας Σελεύκου τοῦ Β'. Ἡ πορεία αὐτοῦ ὑπῆρξε μακρὰ καὶ νικηφόρος. Λέγεται δέ, ὅτι, ἀφ' οὗ κατέλαβε τὸ πλεῖστον τῆς Ἰωνίας, τὸν Ἑλλήσποντον, τὴν Θράκην, τὴν Κιλικίαν, τὴν Παμφυλίαν, διέβη τὸν Εὐφράτην. Αἱ ἄνω χῶραι τοῦ βασιλείου τῆς Ἀσίας, ἡ Μεσοποταμία, ἡ Βαβυλωνία, ἡ Σουσιανή, ἡ Περσία, ἡ Μηδία, ἅπασα ἡ γῆ μέχρι τῆς Βακτριανῆς, ὑπετάγησαν. Ἀπὸ δὲ τῶν διωρύγων τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος ἐστάλη στρατιὰ πιθανῶς εἰς τὴν Ἀραβίαν. Ἀναρίθμητα ὑπῆρξαν τὰ λάφυρα, ἅτινα ἀπεκόμισεν ὁ Πτολεμαῖος. Τεσσαρακοντακισχίλια τάλαντα ἀργύρου καὶ δισχίλια πεντακόσια πολύτιμα ἀγγεῖα καὶ ἀγάλματα συνελέχθησαν ἐκ τῶν ταμείων καὶ ναῶν τῶν μεγάλων πόλεων, αἵτινες ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ. Ἐπιστρέφων δ' ἐκ τῆς τροπαιοφόρου ἐκστρατείας περὶ τὸ 243 π. Χ. ἐπωνομάσθη τότε πρῶτον Εὐεργέτης ὑπὸ τῶν εὐγνωμονούντων ὑπηκόων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Γ'

Ὁ λόγος ὅστις ἠνάγκασε τὸν Εὐεργέτην νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τοιαύτας νίκας ἦτο στάσις ἐν Κυρηναϊκῇ. Ἄλλως δὲ ἤρκουν εἰς τὸν Λαγίδην αἱ ἐπιτυχίαι αὐτοῦ ἐκεῖναι, δι' ὧν κατεκερματίσθη τὸ κράτος τοῦ Σελεύκου, οὐδ' ἐσκόπει νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω ὅπως γείνῃ κοσμοκράτωρ ὡς ὁ Ἀλέξανδρος, τοῦθ' ὅπερ ἀντέβαινεν, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν πατροπαράδοτον πολιτείαν τῶν Λαγιδῶν. Διὰ τοῦτο βλέπομεν, ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν χωρῶν, ἃς ὑπέταξεν ὁ Πτολεμαῖος, μόνον τὴν Συρίαν ἐκράτησεν ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ αἰγυπτιακοῦ

βασιλείου, ἀμέσως μετ' αὐτοῦ συνδεόμενον, τῶν δὲ λοιπῶν τὴν μὲν Κιλικίαν ἀνέθηκεν εἰς τὸν νεαρὸν φίλον Ἀντίοχον, τὸν νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας Σελεύκου, τὰς δὲ πέραν τοῦ Εὐφράτου ἐπέτρεψεν εἰς τὸν γενναῖον Σπαρτιάτην Ξάνθιππον, ὅστις πρό τινων ἐτῶν εἶχε διακριθῆ ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὴν Ἀφρικὴν ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων.

Διὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Πτολεμαίου τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἐφαίνετο κατεστραμμένον. Τὸ πλεῖστον αὐτοῦ εἶχεν ὑποταχθῆ καὶ διανεμηθῆ εἰς τὸν Ἀντίοχον καὶ τὸν Ξάνθιππον ὡς ἐπιτρόπους τοῦ Εὐεργέτου. Ὁ δὲ Σέλευκος ἐφαίνετο οὐ μόνον ἡττημένος, ἀλλὰ καὶ ἠφανισμένος. Ἀλλὰ παρ' ὅλην ταύτην τὴν φαινομένην πανωλεθρίαν ὁ Σέλευκος δὲν εἶχεν ἀπολέσει τὸ πᾶν.

Ἅμα ἀποχωρήσαντος τοῦ Πτολεμαίου ἐκ τοῦ πεδίου τοῦ πολέμου, ὁ Σέλευκος εἶχε νὰ παλαίσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅπως ἀνακτήσῃ τὰς εἰς τὸν Εὐεργέτην προσχωρησάσας χώρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως μηδενίσῃ τὴν δύναμιν τοῦ ἀδελφοῦ. Ἀληθῶς ὁ Ἀντίοχος, δεκατετραετὴς μόλις ἀξιώσας τὸ διάδημα τοῦ βασιλείου τῆς Ἀσίας, εὑρίσκετο ἤδη κάτοχος μεγάλου αὐτοῦ μέρους χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Πτολεμαίου. Διαβὰς τὸν Ταῦρον, κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ νικητὴς μέχρι τοῦ Τίγριδος καὶ νὰ καταβάλῃ τὸν Ξάνθιππον, μείναντα ἀνυπεράσπιστον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐστράφη ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἠττήθη ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθραδάτου συμμαχούντων Γαλατῶν ἐν φοβερᾷ μάχῃ, καθ' ἣν ἔπεσον, ὡς λέγεται, εἰκοσακισχίλιοι τῶν περὶ αὐτόν. Ἡ νίκη αὕτη τῶν Γαλατῶν ἐνίσχυσεν αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐτράπησαν ἔπειτα καὶ ἐπ' αὐτὰς τὰς χώρας τοῦ Ἀντιόχου. Ὁ δὲ κοινὸς οὗτος κίνδυνος ὑπῆρξε πιθανῶς ἡ κυριωτάτη ἀφορμή, δι' ἣν οἱ δύο πολέμιοι ἀδελφοὶ ἔτειναν τέλος πρὸς ἀλλήλους τὰς δεξιὰς συμφιλιωθέντες. Ἡ δὲ συνθηκολόγησις αὕτη τῶν δύο ἀδελφῶν, ἐπὶ τῆς ἔριδος τῶν ὁποίων ἐβασίζετο ἡ αἰγυπτιακὴ βασιλεία, προεκάλεσε καὶ τὴν μετὰ τοῦ Πτολεμαίου εἰρήνην, ἥτις συνωμολογήθη ἐπὶ δέκα ἔτη (239 π. Χ.). Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ψηφισθείσης εἰρήνης ἔμειναν πιθανώτατα εἰς τὸν Πτολεμαῖον αἱ χῶραι ἃς κατεῖχεν, ἤτοι ἡ Παμφυλία, ἡ Λυκία, τὸ πλεῖστον τῆς Καρίας, τὰ κατὰ τὴν Θρᾴκην, ἴσως δὲ καὶ ὁ Ἑλλήσποντος καὶ μέρος τῆς Ἰωνίας.

Τὸ ἀσιατικὸν βασίλειον ἐφαίνετο ἤδη σεσωσμένον. Πολὺ δὲ μᾶλλον ἤρχισε νὰ ἐλαττόνηται ἡ δύναμις τῆς Αἰγύπτου παρ' ὅλας τὰς ἐν τῷ

τρίτῳ συριακῷ πολέμῳ πρώτας ἐπιφανεῖς τοῦ Εὐεργέτου ἐπιτυχίας ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως ἡς ἔτυχεν ἡ ὑπεραρθεῖσα Αἴγυπτος οὐ μόνον παρὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν Σελευκιδῶν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῆς τῆς Ῥόδου. Ὁ Πτολεμαῖος κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτη, μὴ δυνάμενος ναντιστῇ πάντοτε ἐπιτυχῶς διὰ τῶν ὅπλων, ἀγωνίζεται διὰ τῆς προστασίας μικρῶν τέως δυναστῶν, διὰ συμβιβασμῶν, διὰ τῆς ἀναμίξεως εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους κληθέντα κλεομενικὸν πόλεμον νὰ διατηρήσῃ τὴν θέσιν τῆς Αἰγύπτου ἰσόρροπον ἐν μέσῳ τῶν κατ' αὐτῆς ἀγώνων. Ἀλλ' ἡ διασάλευσις ἦτο μεγάλη. Ὁ βασιλεὺς ἔπρεπε τέλος νὰ συναισθανθῇ, ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς αὐτὸν ἀνδρικωτέρα πολιτεία, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ μετὰ τῆς Σπάρτης ἐναντίον τοῦ θριαμβεύοντος γηραιοῦ Ἀντιγόνου. Ὅτε δ' ὁ Κλεομένης μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐν Σελλασίᾳ μάχην κατέφυγε πρὸς αὐτὸν, ὁ Εὐεργέτης ἐπείσθη νἀντιδράσῃ ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ φυγάδος βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐν μέσῳ τούτων τῶν σχεδίων ἐν ἔτει 221 π. Χ. μετὰ βασιλείαν ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἕξ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐεργέτου ἡ βασιλεία τῆς Αἰγύπτου περιῆλθεν εἰς τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ υἱὸν Πτολεμαῖον Δ' τὸν Φιλοπάτορα. Ὑφ' οὓς ὅρους ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον ὁ Φιλοπάτωρ, ἡ βασιλεία αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀνώδυνος. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς Λαγίδης δὲν ἦτο ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος, οὗ εἶχεν ἀνάγκην ἡ Αἴγυπτος, ὅπως ἀναλάβῃ δυνάμεις ἐν τοῖς χρόνοις καθ' οὓς ἡ Μακεδονία ἦτο εἴπερ ποτὲ ἰσχυρά, τὸ δὲ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἐπερρώνυτο ἐκ νέου ὑπὸ τὴν δραστηρίαν διοίκησιν Ἀντιόχου τοῦ Γ'. Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ, ἀσύντονον ἔχων καὶ χαλαρὸν τὸν χαρακτῆρα, διῆγε τὸν βίον ἐν παντοειδεῖ ἀσωτίᾳ, πρὸς ἣν ἦτο παραδόξως παρεζευγμένος ἀλλόκοτός τις ἔρως πρὸς τὴν ποίησιν καὶ τὰς τέχνας, τὰ γράμματα καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Μόνη αὐτοῦ ἡγεμονικὴ φροντὶς ἦτο ἡ προστασία τῶν γραμμάτων καὶ ἡ σύγκλησις ὁμοτραπέζων ἐξ ἁπάσης τῆς πόλεως, οἵτινες προσηγορεύοντο λίαν χαρακτηριστικῶς *γελοιασταί*. Ἡ δὲ διοίκησις τῶν τοῦ κράτους ἦτο ἀφειμένη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς δύο πιστά του ὄργανα, τὸν Σωσίβιον καὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, ἄνδρας οὐτιδανοὺς καὶ ἀπανθρώπους, οἵτινες, ἀφ' οὗ ἐφόνευσαν τὴν βασιλομήτορα Βερενίκην καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Μάγαν, προέδωκαν τὸν μετ' αὐτῶν τὸ πρῶτον συνεργήσαντα Κλεομένην. Ὁ

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Δ'

ἀτυχὴς τῶν Σπαρτιατῶν βασιλεὺς ἔπιπτε μετ' οὐ πολὺ μετὰ τῆς πρεσβύτιδος αὐτοῦ μητρὸς καὶ τῶν οἰκείων οἰκτρὸν θῦμα τῆς δολοπλοκίας τοῦ Σωσιβίου.

Τοιαύτη ἦτο ἡ διοίκησις τῆς Αἰγύπτου καθ' ὃν χρόνον τὰ ἡνία τοῦ ἀσιατικοῦ βασιλείου ἐκράτει εἰς τὰς ἀνδρικάς του χεῖρας Ἀντίοχος ὁ κατόπιν ἐπικληθεὶς Μέγας. Ὁ μέγας Σελευκίδης δὲν προετίθετο νὰ φήσῃ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ἀδιαφιλονείκητον τὴν κατοχὴν τῆς Συρίας. Ἀλλ' ὅμως τοιαῦται ἦσαν ἀκόμη αἱ ὑπολειπόμεναι δυνάμεις τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλείου, ὥστε ὁ Ἀντίοχος ἠττήθη παρὰ τὴν Ῥάφειαν πλησίον τῆς Γάζης (217 π. Χ.) καὶ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ εἰρήνην ἐπικυροῦσαν τὸ τέως καθεστώς. Ὑπὸ ἄλλων δὲ κινδύνων τοῦ βασιλείου αὐτοῦ ἀπασχολούμενος καὶ ἀναγκασθεὶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 212 π. Χ. νὰ ἐπιχειρήσῃ μεγάλην ἐκστρατείαν πρὸς τὰς ἄνω χώρας τοῦ ἀσιατικοῦ κράτους, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκδικήσῃ τὴν παρὰ τὴν Ῥάφειαν ἧττταν ἔτι ζῶντος Πτολεμαίου τοῦ Δ'. Ὅτε δὲ ἠδυνήθη ὁ Ἀντίοχος νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ πάλιν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Συρίας, ὁ Φιλοπάτωρ εἶχεν ἤδη ἀποθάνει (205 π. Χ.).

Ὁ διάδοχος τοῦ Φιλοπάτορος Πτολεμαῖος Ε' ὁ Ἐπιφανὴς ἦτο παιδίον ἀνήλικον πέντε μόλις ἐτῶν, ὅτε περιῆλθεν εἰς αὐτὸν ἡ βασιλεία. Τοῦθ' ὅπερ ἐφαίνετο ὁπωσδήποτε δύσκολον δυναστεύοντος τῆς Αἰγύπτου ἀνδρὸς, ἔστω καὶ χαλαροῦ, οἷος ὁ Φιλοπάτωρ, ἦτο ἤδη εὔκολον, καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου παιδὸς ἀνήβου. Ἡ Αἴγυπτος μόνον σύμμαχον εἶχε τὴν Ῥώμην, μεθ' ἧς εἶχεν ἀνανεωθῇ ἐν ἔτει 210 ἡ ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου συνομολογηθεῖσα φιλία. Ἀλλ' ἡ συμμαχία αὕτη ἦτο μᾶλλον ὀνειρώδης ἢ πραγματικὴ, καθότι ἡ Ῥώμη ἐκανόνιζε τὰς φιλίας πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῆς συμφέρον, οὐδ' ἐσκόπει νἀναμιχθῇ ἀμέσως εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς πρὶν ἐπιστῇ ἡ ὥρα νὰ καρπωθῇ ἐξ αὐτῶν ἴδιον ὄφελος. Ἐν ᾧ δὲ ὁ μακρυνὸς ἐκεῖνος καὶ σχεδὸν ὅλως ἀνύπαρκτος φίλος δὲν ἦτο διατεθειμένος νἀποδείξῃ διὰ τῶν πραγμάτων ὅτι ἦτο *προστάτης* τῆς Αἰγύπτου, ὡς ἐνησμένιζε νὰ καλῆται, οἱ Αἰγύπτιοι ἠσθάνοντο ὅλην τὴν πίεσιν καὶ στενοχωρίαν, ἣν ἐπέφερεν ἡ πραγματικὴ συμμαχία μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ νῦν κατέχοντος τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Ε'. Ἡ κατάλυσις τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλείου καὶ ἡ εἰς ἀλλήλους διανομὴ τῶν ἀπο-

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Ε'

τελουσῶν αὐτὸ χωρῶν ἦτο τὸ πρόγραμμα τῶν δύο συμμάχων. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φίλιππος, ἐφορμῶν κατὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, περιεπλέκετο εἰς μακρὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ῥόδον καὶ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἀκμὴν προελθὸν Πέργαμον, καὶ προεκάλει τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ῥώμης, ὁ Ἀντίοχος ἠγωνίζετο νὰποσπάσῃ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς κτήσεις. Ἡ Κιλικία, ἡ παραλία τῆς Συρίας, αἱ ἀκταὶ τῆς Παλαιστίνης ἦσαν αἱ πρῶται προσβληθεῖσαι χῶραι. Ἐν ἔτει 198 π. Χ. ἡττᾶτο ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου παρὰ τὸ ὄρος Πάνιον οὐ μακρὰν τῶν πηγῶν τοῦ Ἰορδάνου ὁ Αἰγύπτιος στρατηγὸς Σκόπας. Μετὰ δὲ τὴν μεγάλην ταύτην νίκην τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἐπεξετάθη μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Αἰγύπτου, ἥτις ἐφαίνετο καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν κινδυνεύουσα. Μόνον ἡ συνομολογηθεῖσα εἰρήνη καὶ ἡ μνηστεία τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιόχου Κλεοπάτρας ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὸν τολμηρὸν Σελευκίδην. Ὁ δὲ Ἀντίοχος, τραπεὶς ἐπὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, προεκάλεσε τέλος τὸν μετὰ τῆς Ῥώμης ἀγῶνα, ἐξ οὗ προῆλθεν ὁ ὄλεθρός του.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ Συρία ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὸν οἰκτρὸν θάνατον Ἀντιόχου τοῦ Γ' νὰ εἶνε τὸ αἰώνιον μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τοῦ αἰγυπτιακοῦ καὶ τοῦ ἀσιατικοῦ βασιλείου. Οἱ Αἰγύπτιοι διετείνοντο, ὅτι κατὰ τὸν γάμον Πτολεμαίου τοῦ Ε' μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιόχου Κλεοπάτρας ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας ὑπεσχέθη νἀποδώσῃ εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὴν Συρίαν. Ὁπωσδήποτε ἀληθὲς εἶνε, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἔζη ἡ Κλεοπάτρα, εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπληρόνοντο οἱ φόροι τῶν πόλεων τῆς Κοίλης Συρίας δίκην προικῴας δωρεᾶς. Ἀλλ' ὁ θάνατος τῆς Κλεοπάτρας (173 π. Χ.), προκαλέσας, ὡς φαίνεται, τὴν παῦσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν φόρων τούτων, ἔγεινεν ἀφορμὴ νέου πολέμου μεταξὺ Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Κλεοπάτρας Πτολεμαίου Ϛ' τοῦ Φιλομήτορος, ὅστις νεαρώτατος κατεῖχεν ἤδη τὸν θρόνον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός (181 π. Χ.). Ἡ περίστασις ἦτο κατάλληλος διὰ τὸν Σελευκίδην, ὅστις ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπασχολήσεως τῶν φίλων τῆς Αἰγύπτου Ῥωμαίων, ὅπως καταφέρῃ θανάσιμον τραῦμα κατὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλείου. Γενομένης μεγάλης μάχης παρὰ τὸ Πηλούσιον, οὐ μόνον ἡττήθησαν οἱ Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολεμίων (171 π. Χ.). Ὁ Ἀντίοχος ἐφαίνετο διατεθειμέ-

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ
Ο ΦΙΛΟΜΗΤΩΡ

νος μετὰ τὴν μεγάλην ταύτην νίκην νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον ὅλην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ζωγρηθέντος αὐτῆς βασιλέως. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς μὲν τὸν Ἀντίοχον ἔκλεισαν τὰς θύρας τῆς πόλεως, τὸν δὲ Φιλομήτορα καθήρεσαν, καὶ ἀνεκήρυξαν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου τὸν ἀδελφὸν τοῦ Φιλομήτορος Εὐεργέτην Β', ὅστις προσεπωνυμεῖτο καὶ Φύσκων, ἤτοι παχὺς τὴν κοιλίαν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀναχωρήσαντος ἐξ Αἰγύπτου τοῦ Ἀντιόχου ἕνεκα ἀνωμαλιῶν ἐπελθουσῶν ἐν τῷ βασιλείῳ του, οἱ δύο ἀδελφοὶ συνεφιλιώθησαν. Ὁ Ἀντίοχος, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἠναγκάσθη νἀναλάβῃ κοινὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν δύο ἀδελφῶν. Ἤδη δ' εὑρίσκετο πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅτε πᾶσα αὐτοῦ περαιτέρα ἐνέργεια παρεκωλύθη ἀποτόμως ὑπὸ τῆς Ῥώμης. Τραχὺς καὶ ἀρρενωπὸς πρεσβευτὴς τῶν Ῥωμαίων προσέταξε τὸν βασιλέα τῆς Συρίας νἀποδώσῃ πάσας τὰς κατακτηθείσας χώρας καὶ νἀποστῇ τῆς Αἰγύπτου ἐντὸς προθεσμίας τεταγμένης. Ὁ ἀγέρωχος Σελευκίδης δὲν ἠδυνήθη νἀντιστῇ εἰς τὰς ἀποφασιστικὰς διαταγὰς τοῦ Ῥωμαίου ἀπεσταλμένου, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια. Ἡ δ' Αἴγυπτος ἀνεγνώριζεν ἔκτοτε τὴν ῥωμαϊκὴν κηδεμονίαν (168 π. Χ.).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ ΙΑ' Ο ΑΥΛΗΤΗΣ

Ἡ δύναμις τῆς Ῥώμης ἀποβαίνει ὁσημέραι μείζων ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Φιλομήτορος, Εὐεργέτου Β' τοῦ Φύσκωνος (145-116), Πτολεμαίου τοῦ Λαθύρου καὶ τοῦ ἐπί τινα χρόνον καταβιβάσαντος τοῦτον ἀπὸ τοῦ θρόνου Πτολεμαίου Θ' τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Λαθύρου (81 π. Χ.) οἱ Ῥωμαῖοι διευθύνουσι πλέον οἰκειοθελῶς τὰ πράγματα τῆς Αἰγύπτου. Τὸν διάδοχον τοῦ Λαθύρου ἐγκαθιστᾷ αὐτὸς ὁ Σύλλας. Εἶνε δὲ οὗτος Πτολεμαῖος Ι' Ἀλέξανδρος ὁ Β', ὅστις φονεύεται μὲν ἔν τινι στάσει ἕνεκα τοῦ φόνου τῆς συζύγου του Βερενίκης, ἀλλὰ καὶ θνήσκων δεικνύει, ὅτι οἱ τελευταῖοι Πτολεμαῖοι οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ πιστὰ ὄργανα τῶν Ῥωμαίων, καθότι διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐκληροδότησε τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν σύγκλητον τῶν Ῥωμαίων. Ἁπλοῦς αὐτῆς ἐντολοδόχος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ νόθος υἱὸς τοῦ Λαθύρου Πτο-

λεμαῖος ΙΑ΄ ὁ Αὐλητὴς (81-51 π. Χ.), ὅστις, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἐπανῆλθε διὰ τῶν ῥωμαϊκῶν ὅπλων, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς Συρίας Αὔλου Γαβινίου (55 π. Χ.). Ἔκτοτε οἱ ῥωμαϊκοὶ λεγεῶνες δὲν ἀπεχώρησαν πλέον ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τῆς Κλεοπάτρας ἐν ἔτει 30 π. Χ. κατήντησεν ἁπλῆ ἐπαρχία τοῦ ἀχανοῦς ῥωμαϊκοῦ κράτους.

γ΄

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐπὶ τῶν Λαγιδῶν.

Ὡς εἴδομεν ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς ἐξωτερικῆς ἱστορίας τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλείου, οἱ κυριώτατοι ἀγῶνες τῶν Πτολεμαίων γίνονται πρὸς τοὺς Σελευκίδας ἕνεκα τῆς Συρίας. Ὁ δὲ λόγος τούτου εἶνε εὐνόητος. Ἡ Αἴγυπτος δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὴν μεγάλην αὐτῆς ἐμπορικὴν καὶ ναυτικὴν ὑπεροχὴν ἄνευ τῶν παρὰ τὸν Λίβανον καὶ Ταῦρον δασῶν τῶν παρεχόντων ἄφθονον ξυλείαν, ἄνευ τῶν ναυπηγίων καὶ λιμένων τῆς Φοινίκης. Ὅπως ἡ γεωργία αὐτῆς καὶ ἐμπορία προάγωνται ἀκίνδυνοι, εἶχον οἱ Πτολεμαῖοι ἀνάγκην τῆς Συρίας, τῆς Κύπρου, τῆς Κυρηναϊκῆς. Ἡ κτῆσις τῶν χωρῶν τούτων ἦτο οὕτως εἰπεῖν ἀπαραίτητος συμπλήρωσις αὐτῆς τῆς αἰγυπτιακῆς χώρας, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ὑπὲρ αὐτῶν ἀγῶνες ἐπολεμοῦντο μετὰ ἐπιμονῆς μανιώδους ὡς εἰ προέκειτο περὶ ἀμύνης αὐτῶν τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου.

Πτολεμαῖος ὁ Α΄, καταλαμβάνων τὴν Αἴγυπτον, εἶχε πλήρη συναίσθησιν τοῦ μέλλοντος τῆς χώρας, ὅπερ ἔμελλε νὰ εἶνε κυρίως ἐμπορικόν. Ἀλλὰ πρὸς συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ κολοσσιαίου ἐμπορίου, οὗτινος κέντρον εἶχεν ἀρχίσει νὰ γίνηται ἡ Ἀλεξάνδρεια ἤδη βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς, ἦτο ἀναγκαία ἡ πλήρης ἀνάπτυξις τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Ἤδη ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἡ Αἴγυπτος εἶχε στρατιὰν 200,000 πεζῶν καὶ 40,000 ἱππέων, τριακοσίους ἐλέφαντας καὶ 2,000 ἅρματα, 3,500 μεγάλα καὶ μικρὰ πολεμικὰ σκάφη ἐκτὸς ὀκτακοσίων θαλαμηγῶν, ὧν τινες πολυτελέσταται, ὁποῖον τὸ ὑπὸ τοῦ Φιλοπάτορος ναυπηγηθὲν ποτάμιον πλοῖον, οὗ τὸ μὲν μῆκος ἦτο μέτρων σχεδὸν ἑκατόν, τὸ δὲ μέγιστον πλάτος δεκατεσσάρων. Πρὸς δὲ τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων ἦσαν ἀνάλογα τὰ πλούτη τῶν βασιλικῶν ταμείων. Ὁ

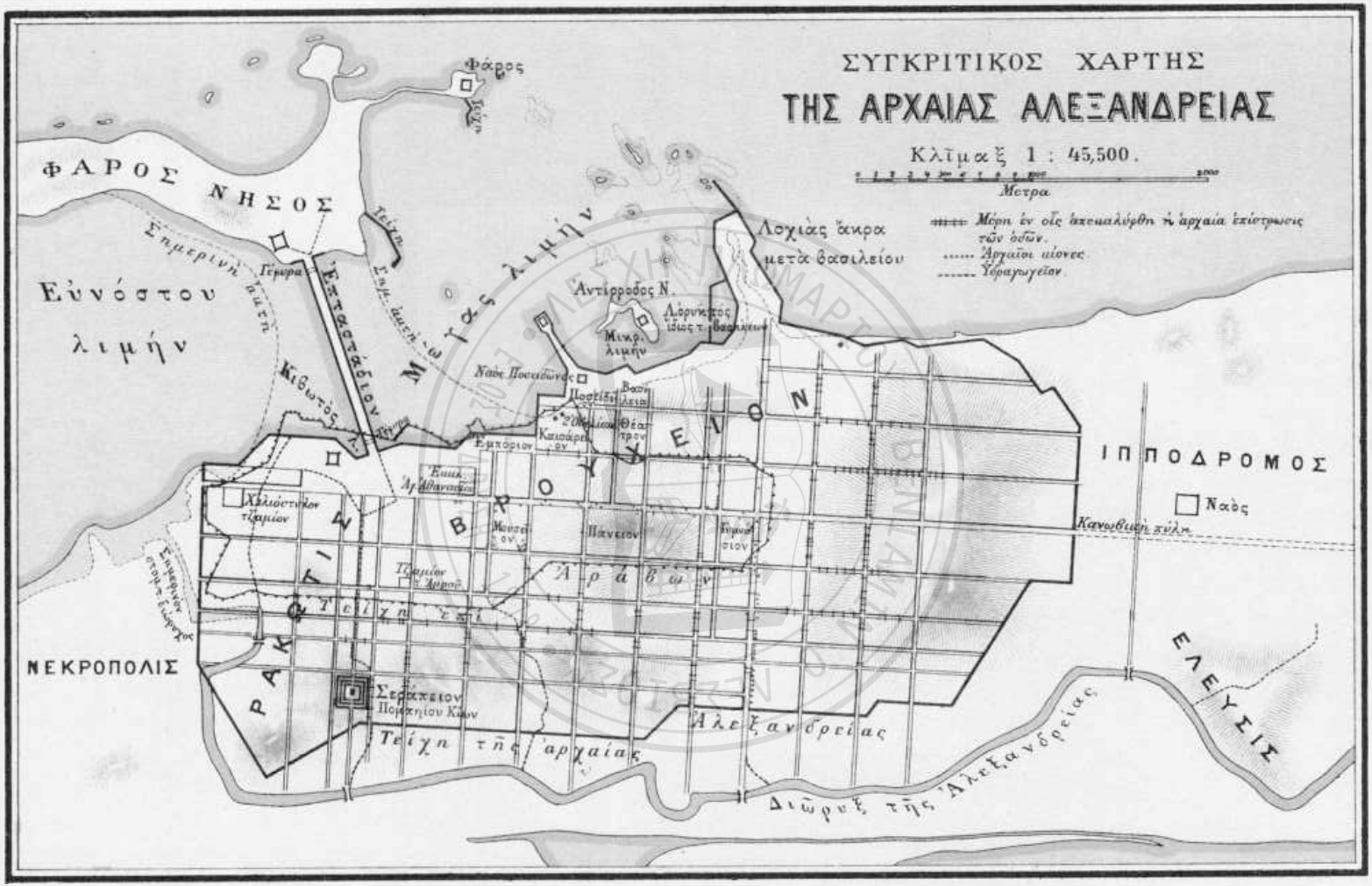
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
Κλῖμαξ 1 : 45,500.
Μέτρα
Μόρη ἐν οἷς ἀπεκαλύφθη ἡ ἀρχαία ἐπίστρωσις τῶν ὁδῶν.
Ἀρχαῖοι αἰόνες.
Ὑδραγωγεῖον.
ΦΑΡΟΣ ΝΗΣΟΣ
Φάρος
Εὐνόστου λιμήν
Μέγας λιμήν
Λοχιὰς ἄκρα μετὰ βασιλείου
Ἀντίρροδος Ν.
Μικρ. λιμήν
Ἐπταστάδιον
Κιβωτός
Ἐμπόριον
Καισάρειον
Θέατρον
ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΣ
Ναὸς
Κανωβικὴ πύλη
ΒΡΟΥΧΕΙΟΝ
Πάνειον
Ἀράβων
Τείχη ἐπὶ
ΝΕΚΡΟΠΟΛΙΣ
ΡΑΚΩΤΙΣ
Σεράπειον
Πομπηίου Κίων
Τείχη τῆς ἀρχαίας
Ἀλεξανδρείας
Διῶρυξ τῆς Ἀλεξανδρείας
ΕΛΕΥΣΙΣ

ΔΕΣΧΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878

Φιλάδελφος εἶχεν ἐν τῷ βασιλικῷ του θησαυρῷ ἀποταμίευμα 740,000 αἰγυπτιακῶν ταλάντων χαλκοῦ, τὸ δ' ἐτήσιον εἰσόδημα ἀνήρχετο εἰς 14,800 ταλάντων ἀργύρου, ἤτοι κατ' ἐλάχιστον ὅρον 750,000,000 σημερινῶν δραχμῶν, καὶ 1,500,000 ἀρτάβας σίτου, ἀντιστοιχούσας πρὸς 2,095,170 ὀκάδων.

ΑΓΑΛΜΑ ΙΕΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΙΣΙΔΟΣ

Ἀλλ' οὔτε τὸ πλῆθος τῆς στρατιωτικῆς παρασκευῆς, οὔτε τὸ μέγεθος τῶν πόρων ἤθελον ἀρκέσει νὰ ὑψώσωσι τὴν πολυάνθρωπον Αἴγυπτον εἰς τὴν μεγάλην ἀκμήν, ἣν εὑρίσκομεν κυρίως ἐπὶ τῶν πρώτων Πτολεμαίων, ἂν δὲν συνετέλει εἰς τοῦτο σοφώτατος διοικητικὸς καὶ οἰκονομικὸς διοργανισμὸς τοῦ βασιλείου τῶν Λαγιδῶν. Διὰ τῆς συνετῆς αὐτῶν πολιτείας ἐξελληνίζεται μὲν ἡ χώρα, ἀλλὰ δὲν ἀποπνίγεται καὶ τὸ ἐγχώριον στοιχεῖον, ὅπερ, ἐγκαταμιγνυόμενον πρὸς τοὺς νέους τῆς χώρας κυρίους, ἀποβαίνει μὲν πολύτιμον στήριγμα τῆς πτολεμαϊκῆς δυνάμεως, ἐπιδρᾷ δ' ἐμμέσως ἐπὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, οἷος διαμορφοῦται ἐν Αἰγύπτῳ. Τῆς δὲ συμμίξεως ταύτης τῶν δύο κόσμων πρόδηλον δεῖγμα παρέχει ἡ θρησκεία ἣν πρεσβεύει ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων. Οἱ παλαιοὶ θεοὶ τῶν Αἰγυπτίων

μεταμορφοῦνται καὶ πλησιάζουσι πρὸς τοὺς ἑλληνικούς. Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ μετάγει ἐκ Σινώπης τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς Ἅδου, ὅστις γίνεται ὁ διόμορφος Σέραπις τῶν Αἰγυπτίων ὁ τὸν κάλαθον τὸν ἐκ τῆς λατρείας τῆς Δήμητρος φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὁ αἰγυπτιακὸς Ἀμοὺν γνωρίζεται πλέον ὡς ὁ Ζεὺς Ἄμμων. Ἡ γηράσασα Ἶσις οἱονεὶ ἀνηβᾷ ὑπὸ τύπον ἑλληνικόν, καὶ ἡ λατρεία αὐτῆς ἀνανεοῦται, προστιθεμένων ἱερειῶν, ὁποίας δὲν εἶχεν ἡ Αἴγυπτος μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου. Οἱ δὲ νέοι οὗτοι θεοὶ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μεταφέρονται ἔπειτα ὡς θεότητες γνώριμοι καὶ ἀσπασταὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ῥώμην.

Ἡ ἐλευθέριος τῶν πρώτων Πτολεμαίων πολιτεία συνετέλεσεν εἰς τὴν ταχεῖαν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Αἰγύπτου, ὅστις ἀνῆλθε τοὐλάχιστον εἰς τρία ἑκατομμύρια κατοίκων. Ἐκ δὲ τῶν πολυαρίθμων τῆς Αἰγύπτου πόλεων ἡ πολυανθρωποτάτη, ἡ περικαλλεστάτη καὶ ἡ τὴν μεγίστην ἔχουσα κίνησιν καὶ ζωὴν ἦτο ἀναντιρρήτως ἡ νέα πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, ἡ Ἀλεξάνδρεια.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔκειτο κατὰ τὴν θέσιν ἣν κατεῖχεν ἡ παλαιὰ αἰγυπτιακὴ κώμη Ῥακῶτις, καὶ ἐπεξετάθη κατὰ πλάτος τῆς εὐρείας ζώνης, ἥτις κεῖται μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς στομαλίμνης Μαρεώτιδος. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον περὶ τοῦ ὡραίου κτίσματος τοῦ περιωνύμου ἀρχιτέκτονος Δεινοκράτους, ὅτι εἶχε σχῆμα ἀναπεπταμένης χλαμύδος Μακεδόνος ἱππέως. Αὐξηθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος εἶχε περίμετρον μὲν δεκαὲξ περίπου χιλιάδων μέτρων, ἐπιφάνειαν δὲ δέκα περίπου χιλιάδων στρεμμάτων, καὶ ἀπέβη ἡ πολυανθρωποτάτη τῶν τότε πόλεων τῆς ὑφηλίου. Περὶ τὸ 60 π. Χ. περιελάμβανε τριακοσίας χιλιάδας ἐλευθέρων κατοίκων, οἵτινες μετὰ τῶν δούλων ἀνήρχοντο κατ' ἐλάχιστον ὅρον εἰς ἥμισυ ἑκατομμύριον ψυχῶν. Ἦσαν δὲ οἱ κάτοικοι Ἕλληνες, Αἰγύπτιοι καὶ Ἰουδαῖοι, συρρεύσαντες παμπληθεῖς ὡς ἡσθάνθησαν τὴν ἐμπορικὴν σημασίαν τῆς νέας πόλεως.

Ὁ Ἀλέξανδρος, κτίζων τὴν Ἀλεξάνδρειαν, δὲν ἐσκόπει βεβαίως νὰ ἱδρύσῃ μόνον στρατιωτικὸν σταθμὸν ἐντεῦθεν τοῦ κανωβικοῦ στόματος τοῦ Νείλου. Ὁ μέγας οἰκιστὴς εἶχεν ἀπ' ἐναντίας πλήρη συναίσθησιν τῆς μεγάλης σημασίας, ἣν εἶχεν ἡ θέσις τῆς Ἀλεξανδρείας, θεωρουμένη ὡς σημεῖον συγκεντρώσεως καὶ ἀνταλλαγῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καὶ ἀσιατικοῦ ἐμπορίου. Τἄφθονα προϊόντα τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου καὶ τῆς αἰγυπτιακῆς βιομηχανίας ἦσαν μικρόν τι μόνον παραβαλλόμενα πρὸς τὰ ἐμπορεύματα τὰ συρρέοντα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐξ Ἀνατολῆς

καὶ Δύσεως. Καραβάνια παμπληθῆ ἐρχόμενα ἐκ τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ πλοῖα καταπλέοντα ἐκ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἔφερον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Λαγιδῶν τὰ θαυμάσια προϊόντα τῆς ἀπωτέρας Ἀνατολῆς. Ἐκεῖ συνέρρεε πᾶν ὅ τι παρῆγεν ἡ Ἱσπανία καὶ ἡ Κελτικὴ, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Μακεδονία, ἡ Κρήτη καὶ ἡ Κύπρος, ἡ Φοινίκη καὶ ὁ Πόντος καὶ ἡ Ἑλλὰς, καὶ ταῦτα πάντα ἀντηλλάσσοντο πρὸς τὰ ἀρώματα τῆς Ἀραβίας, τὰ σπάνια πτηνὰ καὶ βαρύτιμα ὑφάσματα τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς Κεϋλάνης, τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἐλέφαντα τῆς Ἀφρικῆς, τὰ ἐξωτικὰ φυτὰ καὶ ζῷα τῶν τροπικῶν χωρῶν.

Πόλις τοιαύτην ἔχουσα ἐμπορικὴν σημασίαν ἔπρεπε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἔχῃ εὐρεῖς καὶ μεγάλους λιμένας. Τοιούτους δ' εἶχεν ἐκ φύσεως ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη συνετέλεσεν εἰς σκοπιμωτέραν αὐτῶν διαρρύθμισιν. Ἀπέναντι τῆς Ῥακώτιδος ἔκειτο νησίον παράμηκες, ἡ Φάρος, ἥτις ἀπεῖχε τῆς ξηρᾶς ἑπτὰ στάδια, ἤτοι περὶ τὰ χίλια τριακόσια μέτρα. Τὴν νῆσον ταύτην ἥνωσε Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ μετὰ τῆς ἠπείρου διὰ χώματος, ὅπερ ἐκ τοῦ μήκους αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Ἑπταστάδιον· τὸ δὲ χῶμα τοῦτο ἔχει γείνει διὰ τῶν αἰώνων πολὺ πλατύτερον ἢ ὅ τι ἦτο ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων. Διὰ τῆς προσχώσεως ταύτης, ἥτις ἐχρησίμευε καὶ ὡς γέφυρα καὶ ὡς ὑδραγωγεῖον ἐπὶ τὴν νῆσον, εἶχον ἀφεθῆ δύο διάπλοι, δι' ὧν συνεκοινώνουν οἱ ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἄλλως κεχωρισμένοι δύο μεγάλοι θαλάσσιοι λιμένες τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ οὕτω καλούμενος Μέγας λιμὴν καὶ ὁ τοῦ Εὐνόστου. Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἀξιολόγων τούτων λιμένων, οὓς ἐφώτιζε τὴν νύκτα ὁ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τοῦ Φάρου ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Σωστράτου οἰκοδομηθεὶς ὑψηλὸς φάρος, πολὺ μεγαλειτέραν κίνησιν εἶχε καὶ πολὺ πλουσιώτερος ἦτο ὁ πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως κατὰ τὴν λίμνην Μαρεῶτιν, εἰς ὃν κατέπλεον κατάμεστοι φόρτου αἱ διὰ τῶν διωρύγων τοῦ Νείλου πλέουσαι ὁλκάδες.

Ἀπέναντι τοῦ λιμένος τοῦ Εὐνόστου ἔκειτο τὸ παλαιὸν μέρος τῆς πόλεως, ἡ Ῥακῶτις, ἣν κατῴκουν κυρίως Αἰγύπτιοι καὶ Ἰουδαῖοι. Πρὸς δὲ τὰ δυτικὰ ταύτης ἁπλοῦτο τὸ προάστειον ἡ Νεκρόπολις, συνισταμένη ἐκ κήπων πολλῶν καὶ καταγωγῶν πρὸς τὰς ταριχείας καὶ ἐκ τάφων λαξευτῶν, ὑποβασταζομένων ὑπὸ κιόνων. Τὴν δὲ θέσιν ἑνὸς τῶν νοτιωτάτων ἄκρων τῆς πόλεως δεικνύει ὁ ἔπειτα ἱδρυθεὶς ὑψηλότατος κορινθιακὸς κίων, ὁ καὶ μέχρι τοῦδε σωζόμενος, ὅστις φέρει μὲν συνήθως τὸ ὄνομα τοῦ Πομπηίου, ἀλλ' ὅμως ἀνεστυλώθη ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου πραίτωρος Ποπλίου εἰς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ. Τὸ δὲ

Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΚΙΩΝ ΤΟΥ ΠΟΜΠΗΙΟΥ

μεγαλείτερον καὶ ὡραιότερον μέρος τῆς πόλεως ἦτο ἐξ ἀνατολῶν, τὸ Βρούχειον. Ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τούτου ἤρετο τὸ Πάνειον, χειροποίητον ὕψωμα στροβιλοειδὲς, εἰς οὗ τὴν κορυφὴν ἦγεν ἄνοδος κοχλιοειδής.

Θαυμασία ἦτο ἀπὸ τοῦ Πανείου ἡ ἄποψις τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν βασιλικῶν τεμενῶν καὶ τῶν λαμπρῶν αὐτῆς μνημείων, ἅτινα ὑπέκειντο πανταχόθεν κάτωθεν τοῦ θεατοῦ. Κατὰ τὰ νότια ἄκρα τῆς Ῥακώτιδος πλησίον τοῦ ἔπειτα ἐγερθέντος κίονος τοῦ Ποπλίου φαίνεται, ὅτι ἔκειτο ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τοῦ Σεράπιδος, τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο Σεράπειον, εἰς οὗ

τὴν ὑψηλὴν θέσιν ἦγον ἑκατὸν βαθμίδες καὶ τὸ ὁποῖον περιεῖχε πλουσίαν βιβλιοθήκην ἐκ τεσσαράκοντα καὶ δύο χιλιάδων κυλίνδρων παπύρου. Τὰ χειρόγραφα ταῦτα βιβλία μετεκομίσθησαν εἰς τὸ Σεράπειον, ὅτε δὲν ἐπήρκει πλέον ὅπως περιλάβῃ αὐτὰ ἡ πλουσιωτάτη Βιβλιοθήκη, ἣν ἵδρυσαν οἱ Πτολεμαῖοι πλησίον τῶν πολυτελῶν αὐτῶν βασιλείων. Ἀπετέλουν δὲ τὰ βασιλικὰ τεμένη κόσμον ὅλον ἀνακτόρων καὶ ἄλλων κτισμάτων, ἐν οἷς ἔξεῖχον ἡ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Μουσεῖον. Στοαὶ δὲ καὶ γυμνάσια, ἱππόδρομοι καὶ θέατρα, ναοὶ καὶ κλειστοὶ λιμένες, ἐμπόρια καὶ ναυπηγεῖα κατὰ τοὺς θαλασσίους λιμένας, ὀβελίσκοι καὶ ἀξιόλογα ὑδραγωγεῖα συνεπλήρονον τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς ὡραίας καὶ πολυανθρώπου πρωτευούσης τῶν Λαγιδῶν. Ἔκτακτον δὲ ὅλως κίνησιν καὶ ζωὴν παρεῖχεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἡ βοὴ τοῦ συμμιγοῦς ὄχλου τῶν ναυτίλων καὶ ἐμπόρων, οἵτινες συνέρρεον ἐκ πάσης τῆς γῆς γωνίας, ὁ πολεμικὸς δοῦπος τῶν παμπληθῶν στρατιῶν, ἃς οἱ Πτολεμαῖοι ἐξέπεμπον ἐναντίον τῶν πολεμίων, αἱ ἐξαγγελίαι τῶν ποιητῶν καὶ αἱ συζητήσεις τῶν λογίων, οὓς συνήγειρον περὶ ἑαυτοὺς οἱ φιλόμουσοι ἀπόγονοι τοῦ Λάγου.

δ'

Τὰ γράμματα ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦτο ἀληθῶς οὐ μόνον ἕδρα καὶ κέντρον τῆς δυνάμεως τῶν Πτολεμαίων, ἀλλὰ καὶ πηγὴ καὶ θησαυροφυλάκιον μεγάλου πλούτου διὰ τοὺς Λαγίδας καὶ τὸ βασίλειον τὸ αἰγυπτιακόν. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς δὲν συνδέεται μόνον πρὸς τὸ ἀπὸ τῆς πολεμικῆς δόξης μεγαλεῖον, ὅπερ παρέρχεται, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πλούτου δύναμιν, ἥτις ἐκλείπει, ἀλλὰ περιβάλλεται στέφανον ἐς ἀεὶ ἀειθαλῆ ὡς ἐκ τῆς ἀλησμονήτου αἴγλης, ἥτις περιηύγασε τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὡς ἑστίαν καὶ πρυτανεῖον τῶν γραμμάτων, ὁποία ἀπέβη ἐπὶ τῶν Λαγιδῶν.

Κέντρα τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κινήσεως ἦσαν ἡ Βιβλιοθήκη, ἣν ἵδρυσε Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ, καὶ τὸ Μουσεῖον. Ἑκάτερον τῶν ἱδρυμάτων τούτων εἶχε τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ σκοπὸν καὶ ἀντεπροσώπευε κατ' ἴδιον τρόπον τὰς φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἀνάγκας τῶν χρόνων καθ' οὓς ἤκμασεν ἡ πρωτεύουσα τῶν Πτολεμαίων.

Ἑπτὰ σχεδὸν αἰῶνες εἶχον παρέλθει ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν εἶχον

ἀκουσθῇ τὰ πρῶτα ᾄσματα τῶν Ἑλλήνων. Ὁπόσα στάδια διέτρεξεν ἔκτοτε ἡ ἑλληνικὴ ποίησις ἀπὸ τῶν ἀφελῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν μέχρι τῆς εἰδυλλιακῆς μούσης τοῦ Θεοκρίτου! Ὁποία ἡ ποικιλία τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης ἀπὸ τοῦ Μιλησίου Θάλητος μέχρι τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν πρώτων Στωικῶν καὶ τοῦ πολυγραφωτάτου Ἐπικούρου! Ὁπόσον ἄφθονος ἡ παραγωγὴ τῆς ἱστοριογραφίας ἀπὸ τῶν πρώτων λογογράφων καὶ τοῦ μεγάλου Ἁλικαρνασέως μέχρι τοῦ Αἰγυπτίου ἐκείνου ἱερέως Μανέθωνος, ὅστις ἔλαβε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου τὴν ἐντολὴν νὰ γράψῃ ἑλληνιστὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῶν Φαραώνων! Ἄπειρον ἦτο ἀληθῶς τὸ διὰ τῶν αἰώνων σωρευθὲν πλῆθος τῶν ποιημάτων καὶ πεζῶν συγγραφῶν, αἵτινες εἶχον γραφῇ ἁπανταχοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καὶ ποικιλώτατον ἦτο τὸ μέγα τοῦτο καὶ δυσπερίληπτον πλῆθος τῶν προϊόντων τοῦ Ἕλληνος λόγου. Ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία, ἅτε οὖσα τῆς ἑλληνικῆς διανοίας προϊὸν γνησιώτατον, ἀντικατοπτρίζει αὐτὸν τὸν βίον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων, παρακολουθεῖ ὅλας αὐτοῦ τὰς φάσεις, καὶ συμμεταβάλλεται μετ' αὐτοῦ, συνηβῶσα καὶ συγγηράσκουσα. Ὡς δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ βίος ὁ ἑλληνικὸς καὶ αἱ τέχναι αἱ εἰκαστικαὶ παρ' Ἕλλησιν ἀποβάλλουσι τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὸ αὐτόματον, τὸ προσφυὲς καὶ ἀνεπιτήδευτον, καὶ ἐκτρέπονται εἰς τὸ ἀσύμμετρον καὶ ἐξεζητημένον, τὸ δάνειον καὶ ἀπρόσφορον, τὸ καθολικὸν καὶ τὸ κολοσσιαῖον, οὕτω καὶ ἡ τέχνη τοῦ λόγου συναποβάλλει κατ' ὀλίγον τὸ αὐτόφυτον καὶ προσιδιάζον, καὶ μετουσιοῦται συνήθως εἰς ζήτησίν τινα καὶ ἐπιτήδευσιν, εἰς μίμησιν καὶ μικρολογίαν. Καὶ ἡ γλῶσσα δὲ ἡ ἑλληνικὴ εἶχεν ὑποστῇ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου, μετὰ δὲ τὴν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἀνάκρασιν τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν εἶχον ἐκλίπει κατὰ μέγα μέρος αἱ διαλεκτικαὶ διαφοραί, οὕτως ὥστε ἤρχισε κατ' ὀλίγον μορφουμένη κοινή τις ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων οὐ μόνον ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ εἶχε πάντῃ ἄλλοῖον χαρακτῆρα ἢ κατὰ τοὺς προγενεστέρους χρόνους, ἀλλὰ καὶ τὰ παλαιότερα ἐκεῖνα μνημεῖα τοῦ λόγου εἶχον ἐν πολλοῖς ἀνάγκην ἑρμηνείας καὶ ὑπομνηματισμοῦ. Ἄλλοι καιροί, ἄλλα ἤθη. Ἔχει ἤδη ἐπέλθει μία τῶν περιόδων ἐκείνων τῶν ἑκάστοτε ὑπὸ διαφόρους τύπους ἐπαναλαμβανομένων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ἃς τὸ ἐνεστὼς τρέφεται ἐκ τοῦ παρελθόντος, τὸ δὲ πνεῦμα ἀναδίδει μὲν νέας ἀναλαμπάς, ἀλλ' ὧν οἱ σπινθῆρες ἐκκαίονται ἀπὸ ἑστίας

τινὸς ἀπωτέρας. Αἱ πνευματικαὶ λοιπὸν ἀνάγκαι τῆς ἀλεξανδρινῆς κοινωνίας ἐπὶ τῶν Λαγιδῶν συνωψίζοντο εἰς δύο τινά, εἰς τὴν περισυλλογὴν τοῦ πλουσίου κόσμου τῶν ποικιλωτάτων συγγραφῶν, ἃς εἶχον κληροδοτήσει εἰς τοὺς Ἕλληνας οἱ παρελθόντες αἰῶνες, καὶ εἰς τὴν ἑρμηνευτικὴν καὶ κριτικὴν μελέτην τῶν ἐκκρίτων προϊόντων τῆς παλαιοτέρας ἐκείνης παραγωγῆς. Πρὸς τὰς ἀνάγκας δὲ ταύτας ἀνταπεκρίνοντο καὶ ταύτας ἐπεζήτουν νὰ πληρώσωσι διὰ τῆς ἡγεμονικῆς τῶν Πτολεμαίων προστασίας τὰ δύο μεγάλα βασιλικὰ ἱδρύματα, ἡ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Μουσεῖον.

Ἡ Βιβλιοθήκη ἱδρύθη ἐν τῷ Βρουχείῳ πλησίον τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, ἀλλ' εἰς τὸν Φιλάδελφον χρεωστεῖται ἡ ἀποτελείωσις αὐτῆς. Ἤδη δ' ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου περιεῖχεν ἡ βιβλιοθήκη αὕτη περὶ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας χειρογράφων βιβλίων ἐκτὸς τεσσαράκοντα δύο χιλιάδων καὶ πλέον, αἵτινες ἀπετέθησαν εἰς τὸ Σεράπειον, ἱδρυθείσης ἐν αὐτῷ δευτέρας μικροτέρας βιβλιοθήκης. Καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ πολλαὶ πόλεις ἔχουσαι βιβλιοθήκας μὲ τοσοῦτο πλῆθος βιβλίων ὡς ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ἀποβαίνει ἀκόμη θαυμασιώτερον, ὅταν ἀναλογισθῶμεν πόσον μεγαλείτεραι ἦσαν τότε αἱ δυσχέρειαι τῆς παρασκευῆς βιβλίων μὴ ὑπαρχούσης τῆς τυπογραφίας. Ἡ ἀντιγραφὴ τῶν βιβλίων ἐπὶ τῆς συνήθους ὕλης, τοῦ παπύρου, κατασκευαζομένου ἐκ τοῦ ὁμωνύμου φυτοῦ ὅπερ ἐφύετο παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου, ἦτο πολλῷ δυσκολωτέρα καὶ πολυδαπανωτέρα ἢ σήμερον ἡ προμήθεια ἐντύπων. Κόσμος ὅλος βιβλιογράφων διέτριβε περὶ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν παλαιῶν χειρογράφων ἐν γραφῇ καθαρᾷ καὶ ἐπιμεμελημένῃ, πολὺ διαφόρῳ τῆς ταχείας ἐκείνης καὶ ἐπισεσυρμένης δι' ἧς ἐγράφοντο τὰ εἰς τὰς κοινὰς ὑποθέσεις τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἀναφερόμενα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα καὶ τὰ ὄστρακα τὰ συνήθως περιέχοντα ἀποδείξεις πληρωμῶν. Ἕκαστον δὲ βιβλίον ἀπετελεῖτο ἐκ πολλῶν στενομάκρων τεμαχίων παπύρου, ἐπικολλωμένων πρὸς ἄλληλα, συστρεφόμενον δὲ εἰς σχῆμα κυλίνδρου ἀπετίθετο εἰς τὰς θήκας. Πολλάκις δὲ μία καὶ μόνη συγγραφὴ ἐκτενὴς ἀπηρτίζετο ἐκ πολλῶν τοιούτων κυλινδρικῶν τόμων.

Ὁ ζῆλος τῶν Πτολεμαίων ὑπὲρ αὐξήσεως τῆς βιβλιοθήκης ἦτο τοιοῦτος, ὥστε τὰ βιβλία αὐτῆς, ἐν οἷς ὑπῆρχον πλὴν τῶν ἑλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακά, λατινικὰ καὶ χαλδαϊκά, ἔφθασαν μέχρις ἑπτακοσίων χιλιάδων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν διπλῶν. Τινὲς δὲ τῶν βασιλέων

ἦσαν αὐτόχρημα βιβλιομανεῖς, ὁποῖος ὁ Ἐπιφανὴς, ὅστις ἐδανείσθη μὲν παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὸ ἐπὶ τοῦ ῥήτορος Λυκούργου συνταχθὲν ἐπίσημον ἀντίγραφον τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν, καὶ κατέθηκεν ὡς ἐνέχυρον εἰκοσακισχίλια τάλαντα, ἀλλὰ προετίμησεν ὅμως νὰ κρατήσῃ τὸ περιφανὲς ἐκεῖνο χειρόγραφον, ἀμεριμνῶν περὶ τοῦ καταβληθέντος χρήματος.

Οἱ Λαγίδαι δὲν ἐφρόντισαν μόνον περὶ τῆς συναγωγῆς τῶν βιβλίων, ἀλλὰ καὶ περὶ ἀνδρῶν ἀξίων νὰ προστῶσι τοιούτου πνευματικοῦ κέν-

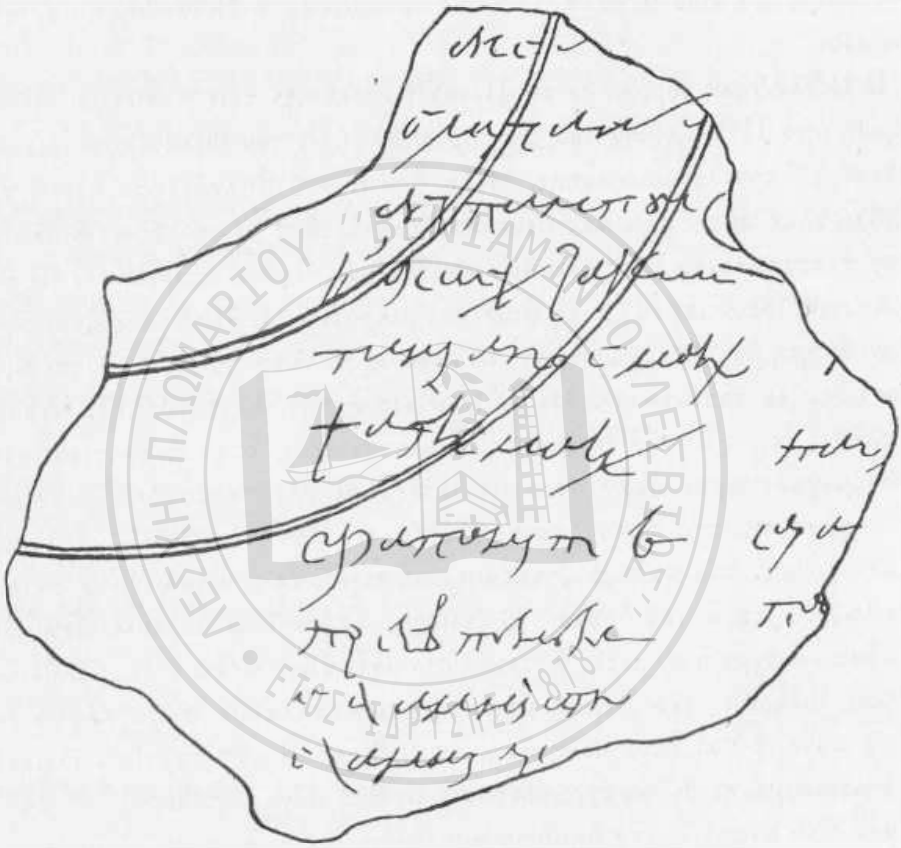

ΟΣΤΡΑΚΟΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΝ

τρου, ὁποῖον ἀπέβη ἡ Βιβλιοθήκη. Ἡ διάταξις τῆς βιβλιοθήκης, ἡ σύνταξις τῶν καταλόγων αὐτῆς, ἡ διαφώτισις τῶν συλλεχθέντων ἔργων καὶ τοῦ βίου τῶν συγγραφέων ἦγαγον τοὺς ἐπιφανεῖς βιβλιοθηκαρίους εἰς μελέτας κριτικὰς καὶ φιλολογικὰς, αἵτινες ἐλάμπρυναν τὴν ἀλεξανδρινὴν φιλολογίαν. Ἀλησμόνητα θὰ μείνωσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων τὰ ὀνόματα τῶν σοφῶν ἐκείνων βιβλιοθηκαρίων, Ζηνοδότου τοῦ Ἐφεσίου, Καλλιμάχου καὶ Ἐρατοσθένους τῶν Κυρηναίων, Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου καὶ μάλιστα τῶν δύο κορυφῶν τῆς ἀλεξανδρινῆς

σοφίας, Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου καὶ Ἀριστάρχου τοῦ ἐκ Σαμοθράκης, ὅστις δικαίως ἐπεκλήθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ *κορυφαῖος τῶν γραμματικῶν*.

Ἡ Βιβλιοθήκη εὑρίσκετο εἰς στενὸν σύνδεσμον πρὸς τὸ παρακείμενον Μουσεῖον, ὅπερ, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ὄνομά του, ἦτο ἀληθὲς ἱερὸν τῶν Μουσῶν. Τὸ Μουσεῖον δὲν ἦτο καλλιτεχνικὴ συλλογή, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἐκ τῆς σημερινῆς χρήσεως τῆς λέξεως, ἀλλὰ καθίδρυμα ἐπιστημονικόν, ὅπερ δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ νεώτερα πανεπιστήμια καὶ τὰς ἀκαδημίας. Ἐν ᾧ ἡ Βιβλιοθήκη ἐχρησίμευε διὰ τὰς θεωρητικὰς μελέτας τῶν σοφῶν τῶν περιστοιχιζόντων τὴν βασιλείαν, τὸ Μουσεῖον προεβίβαζε διὰ παντὸς τρόπου τὰς πρακτικὰς αὐτῶν γνώσεις, καὶ ἐγίνετο κέντρον παντοίων πειραματισμῶν. Ἡ χειρουργικὴ ἀπησχόλει ἐπισήμους ἰατρούς, ὧν ἡ φήμη ἐξικνεῖτο πολὺ μακρὰν τῆς Ἀλεξανδρείας. Ζῷα ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῆς γῆς κομιζόμενα ἐτρέφοντο χάριν μελέτης καὶ θέας ὡς ἐν κήπῳ ζωολογικῷ. Ἐγίνοντο ἐγκλιματισμοὶ σπανίων φυτῶν, ἐν ἑτέροις τόποις φυομένων, ὡς ἐν κήπῳ βοτανικῷ. Ὁ οὐρανὸς ἐμελετᾶτο ἀπὸ ἰδίων κατασκευασμάτων ὡς ἐξ ἀστεροσκοπείου.

Οὕτως ἡ βασιλικὴ μεγαλοδωρία τῶν Πτολεμαίων ἵδρυσεν ἐν μέσῃ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ κέντρον ἐπιφανὲς πάσης ἐπιστήμης. Λόγιοι διακεκριμένοι διῃτῶντο ἐν τῷ Μουσείῳ, λαμβάνοντες ἀξίαν λόγου ἀντιμισθίαν, καθιστῶσαν εἰς αὐτοὺς ἄνετον τὸν βίον. Ἀπηλλαγμένοι πάσης βιωτικῆς μερίμνης, ἔζων χάριν τῆς ἐπιστήμης, συζητοῦντες ἐν ταῖς κοιναῖς αὐτῶν συνεδρίαις ἢ κατὰ τὸ φαιδρὸν συσσίτιον ἢ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν συνδένδρων τοῦ Μουσείου δρόμων καὶ ἐν ταῖς κεκαλυμμέναις αὐτοῦ στοαῖς ἐπιστημονικὰ ἢ γραμματικὰ θέματα. Καὶ εἶνε μὲν δυστυχῶς ἀληθές, ὅτι ἐνίοτε ἐν τῇ ὑπὸ συζητήσεων κεκορεσμένῃ ἐκείνῃ ἀτμοσφαίρᾳ οἱ τρόφιμοι τοῦ Μουσείου δὲν ὤκνουν νὰ ἐξαντλῶσι τὸ πνεῦμα εἰς σοφιστικὰς ψευδεπιδείξεις ἢ νὰ κατέρχωνται εἰς μικρολόγους ἀντεγκλήσεις περὶ τοῦ γυναικείου ὀνόματος ὅπερ ἔφερεν ὁ Ἀχιλλεὺς ὅτε ἐκρύπτετο ἐν Σκύρῳ ὡς κόρη μεταξὺ τῶν θυγατέρων τοῦ Λυκομήδους. Οὐδὲ δύναται νὰ ῥηθῇ, ὅτι κατώρθονον πάντοτε οἱ μισθωτοὶ ἐκεῖνοι τῶν Πτολεμαίων νὰποφεύγωσι τὴν ἔριν καὶ τὴν ἀργολογίαν, τὸ σκάνδαλον καὶ τὴν ἀκοσμίαν. Ἀλλ' αἱ ἀνοίκειοι αὗται παρεκτροπαὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπισκιάσωσι τὴν αἴγλην, ἣν ἐσκόρπιζε περὶ ἑαυτὸ τὸ ἀλεξανδρινὸν Μουσεῖον ἰδίως ἐπὶ τῶν πρώτων Πτολεμαίων, οὐδὲ νὰ μειώσωσι τὴν ἀξίαν τῶν σοφῶν ἑρμηνευ-

τῶν τῆς κλασικῆς παιδείας τῶν Ἑλλήνων, τῶν περιλαλήτων ἐκείνων διδασκάλων τῆς ἐπιστήμης, πρὸς οὓς συνέρρεον ἐκ πάσης τῆς Ἑλλάδος ὥριμοι νεανίαι, ὅπως ἐν συνδιαλέξεσι μετὰ τῶν καθηγεμόνων ἐκείνων τῆς διδασκαλίας ἢ δι' ἀκροάσεως τῶν σοφῶν αὐτῶν μαθημάτων γείνωσί ποτε ἐνάμιλλοι τῶν διδασκάλων.

Διὰ τῆς φιλομούσου στοργῆς, μεθ' ἧς οἱ Πτολεμαῖοι ἐπροστάτευσαν τὰ γράμματα, ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀντικατέστησε τὰς Ἀθήνας τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους. Σοφοὶ βιβλιοθηκάριοι ἡρμήνευον τὸν Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητὰς καὶ παρεῖχον δείγματα ἐπιφανῆ τῆς γραμματικῆς αὐτῶν δεινότητος καὶ τῆς κριτικῆς δεξιότητος. Ὁ Ἐρατοσθένης ἐπειρᾶτο νὰ ἱδρύσῃ τὴν χρονολογίαν ἐπὶ ἀσφαλῶν ἐπιστημονικῶν βάσεων. Ὁ Εὐκλείδης συνέγραφε τὰ Στοιχεῖα τῶν καθαρῶν μαθηματικῶν, ἅτινα εἶνε ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον πολύτιμα διὰ τὴν γεωμετρικὴν ἔρευναν. Ὁ Ἄρατος ἐνέτεινεν ἐν τοῖς Φαινομένοις του εἰς ἑξαμέτρους τὴν ἀστρονομίαν. Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος ἔψαλλε τὸν πλοῦν τῶν Ἀργοναυτῶν. Ὁ Καλλίμαχος ἐξύμνει τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν Κῶν, τὴν κοιτίδα Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἣν παρέβαλλε πρὸς τὴν Δῆλον, τὴν γενέτειραν τοῦ φωτοβόλου Ἀπόλλωνος. Λυκόφρων ὁ Χαλκιδεὺς ἐποίει τὸ σκοτεινόν του δρᾶμα, τὴν Ἀλεξάνδραν. Ὁ ἔρως ἐνέπνεε τὰ ποιμενικὰ εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου καὶ ἔδιδε τὴν πρώτην ὤθησιν εἰς τὴν ἐρωτικὴν μυθιστορίαν, ἥτις ἔμελλε νὰναπτυχθῇ ἀργότερον. Οὐδὲ περιωρίσθη ἡ φιλολογικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ κίνησις εἰς μόνους τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οἱ Πτολεμαῖοι κατώρθωσαν νὰ γείνῃ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὄργανον καὶ ἀλλοφύλων συγγραφέων, ὑπὸ τὰς εἰσηγήσεις αὐτῶν γραφόντων ἢ ἐξελληνιζόντων ἀλλογλώσσους συγγραφάς. Καὶ βλέπομεν τὸν Αἰγύπτιον Μανέθωνα μεταδίδοντα εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ πορίσματα τῆς μελέτης του περὶ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῶν Αἰγυπτίων καὶ Ἰουδαίους λογίους μεταφέροντας εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ καθιστῶντας αὐτὰ γνώριμα εἰς ἑκατομμύρια ἀνθρώπων διὰ τῆς μεταφράσεως ἐκείνης, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα τῶν Ἑβδομήκοντα.

Ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἀπέσβεσε τὴν λάμψιν τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀλλ' ἔστησε τὸν θρόνον του ἐν τῇ περιφανεῖ πόλει τῶν γραμμάτων ὡς διάδοχος τῆς ἀρχαίας παιδείας. Ἡ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Μουσεῖον ἐβίωσαν σχεδὸν μίαν ὅλην χιλιετηρίδα μέχρι τῶν χρόνων καθ' οὓς ἡ ἅλωσις τῆς πόλεως τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Λαγιδῶν ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν παλαιὰν εὔκλειαν. Ἡ δὲ θρυλουμένη πυρπόλησις τῆς ἀλε-

ξανδρινῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ καλίφου Ὁμὰρ, τοῦ Ἀμροῦ, ἐν ἔτει 642 π. Χ. ὑπῆρξεν ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ θλιβεροῦ δράματος καθ' οὓς χρόνους ἤδη πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνισμοῦ ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις.

ε΄

Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν.

Ὡς ἡ ἀρχαία ἱστορία τῆς Πελοποννήσου δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἄνευ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς Σπάρτης καὶ τοῦ Ἄργους, οὕτω τοὺς χρόνους τῶν ἐπιγόνων διακατέχει ὁ μέγας ἀνταγωνισμὸς τῶν Σελευκιδῶν καὶ Λαγιδῶν, ὃν εἴδομεν στρεφόμενον κυρίως περὶ τὴν κατοχὴν τῆς Κοίλης Συρίας.

Ἐγνωρίσαμεν ἤδη διὰ μακρῶν τὸν γενναῖον ἱδρυτὴν τοῦ βασιλείου τῆς Ἀσίας, Σέλευκον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῆς Λαοδίκης. Συμπολεμήσας μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἤρχισεν ἱδρύων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐξ ἧς ἀπέρρευσεν ἡ κατόπιν ἰσχὺς αὐτοῦ καὶ τῶν Σελευκιδῶν, ἀφ' οὗ χρόνου προεχειρίσθη σατράπης τῆς Βαβυλωνίας. Ὅτε δὲ μετὰ τοὺς ἐν τῇ κυπριακῇ Σαλαμῖνι ἀγῶνας ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Δημήτριος περιεβλήθησαν τὸ βασιλικὸν διάδημα, ὁ Σέλευκος ὑπῆρξεν ἐξ ἐκείνων οἵτινες προσέλαβον τῷ 306 π. Χ. τὸν τίτλον βασιλέως. Μετὰ πέντε ἔτη νικῶν ἐν Ἴψῳ βλέπει πίπτοντα τὸν γηραιὸν αὐτοῦ ἀντίπαλον, τὸν Ἀντίγονον. Δικαίως δ' ἐπικληθεὶς Νικάτωρ, ἀναγκάζεται μετὰ εἴκοσιν ἔτη νὰ στρέψῃ τὰ ὅπλα κατ' αὐτοῦ τοῦ ἐν Ἴψῳ συναγωνιστοῦ, τοῦ Λυσιμάχου, ὅστις τελευτᾷ τὸν βίον ἐν τῇ ἀτυχεῖ κατὰ τὸ Κόρου πεδίον μάχῃ (281 π. Χ.), δι' ἧς περιέρχεται εἰς τὸν Σέλευκον καὶ ἡ δυτικὴ Μικρὰ Ἀσία. Ὁ Νικάτωρ ὀνειροπολεῖ ἤδη ἐν ἐσχάτῳ γήρατι τὸ στέμμα τῆς Μακεδονίας, καὶ ἴσως ἤθελε καθεσθῇ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἂν μὴ ἔπιπτεν ὑπὸ τῆς δολοφόνου χειρὸς Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ.

Ὁ Σέλευκος ἠδύνατο νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν του κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦ βίου του χρόνον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην, ἐπειδὴ ὀλίγα ἤδη ἔτη μετὰ τὴν ἐν Ἴψῳ μάχην τῷ 292 π. Χ. εἶχε παραχωρήσει εἰς τὸν υἱὸν Ἀντίοχον τὰς ἄνω σατραπείας τοῦ ἀχανοῦς του βασιλείου, ἤτοι τὰς πέραν τοῦ Τίγριδος μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἰαξάρτου, ὧν κυριώταται ἡ Μηδία καὶ ἡ Βακτριανὴ, τηρήσας δι'

ἑαυτὸν τὰς ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου. Οὐδ' ἦσαν αἱ χῶραι ἐκεῖναι τὸ μόνον πρὸς τὸν υἱὸν δῶρον τοῦ συνετοῦ καὶ φιλοστόργου πατρός. Ἀλλ' ἰδὼν ὁ Σέλευκος τὸν Ἀντίοχον διακαιόμενον ὑπὸ δεινοῦ ἐρωτικοῦ πάθους πρὸς τὴν ὡραίαν αὐτοῦ μητρυιὰν Στρατονίκην, ἐπείσθη εἰς τοῦ ἰατροῦ Ἐρασιστράτου τὴν συμβουλήν, καὶ παρεχώρησεν εἰς τὸν δυσέρωτα υἱὸν τὴν ἰδίαν γυναῖκα.

Ἐν τῷ γενομένῳ χωρισμῷ τοῦ βασιλείου καταφαίνεται ἡ σύνεσις τοῦ Σελεύκου, ὅστις συνεῖδεν, ὅτι αἱ μὲν ἄνω σατραπεῖαι εἶχόν τι τὸ ξένον καὶ ἡ συγκράτησις αὐτῶν ὡς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κληροδοτηθεισῶν εἰς τοὺς διαδόχους ἐπεβάλλετο μόνον ἐφ' ὅσον τοῦτο ἦτο δυνατόν, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Τίγριδος χῶραι ἠδύναντο καὶ ἔμελλον νὰ ἑξελληνισθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ χρόνου προϊόντος καὶ νὰ ποτελέσωσι μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ νέου ὑπὸ τῶν διαδόχων καὶ ἐπιγόνων ἱδρυθέντος ἐν μέσῳ τῶν βαρβάρων ἑλληνικοῦ κόσμου. Καὶ ἀληθῶς ἤδη ἐπὶ τοῦ Σελεύκου ἀναφαίνεται ἐν Ἀσίᾳ πλῆθος πόλεων ἑλληνικῶν, φερουσῶν ὡς τὸ πλεῖστον τὰ ὀνόματα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀντιόχου καὶ τῆς μητρὸς Λαοδίκης, τῶν συζύγων Ἀπάμας καὶ Στρατονίκης. Αἱ Ἀντιόχειαι δὲ αὗται καὶ Λαοδίκειαι, αἱ Ἀπάμειαι καὶ Στρατονίκειαι ἀποτελοῦσι μὲν μέρος συμπαγὲς τοῦ μεγάλου ἐκείνου κράτους τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ διασώζουσι τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους πόλεων ἑλληνικῶν αὐτονόμων, ἔχουσαι ἴδιον βίον καὶ ἰδίους ἄρχοντας καὶ κόπτουσαι ἴδιον νόμισμα. Ἐπιφανέσταται δὲ τῶν πόλεων τούτων ἀπέβησαν ἡ πρὸς τῷ Τίγρει Σελεύκεια, ἥτις κατῳκήθη μὲν ὑπὸ μεγάλου πλήθους κατοίκων, ἔγεινε δὲ ἀξιολογώτατον κέντρον ἐμπορίου, καὶ ἡ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Σελεύκου παρὰ τὸν Ὀρόντην κτισθεῖσα Ἀντιόχεια, ἥτις καὶ ἔγεινε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου ἀντὶ τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῶν Σούσων. Ἡ Ἀντιόχεια, ἐξωραϊσθεῖσα ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Σελεύκου, κατέστη ἡ πολυανθρωποτάτη καὶ μία τῶν ὡραιοτάτων πόλεων τῆς Ἀσίας. Ἐκτεινομένη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ πολυδίνου ποταμοῦ εἰς μῆκος ἕνεκα τῶν ὑπερκειμένων ὀρέων, ἅτιν' ἀποστενοῦσι τὴν κοιλάδα τοῦ Ὀρόντου, ἦτο περιώνυμος διὰ τὰς φυσικὰς αὐτῆς καλλονάς, τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑδάτων, τὴν εὐθεῖαν ῥυμοτομίαν τῶν ὑπὸ στοῶν περιβαλλομένων ὁδῶν καὶ τὸ κάλλος τῶν οἰκοδομῶν, ἀνθαμιλλωμένων πρὸς τὰς τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ Ἀντιόχεια προσείλκυσε διὰ ταύτας αὐτῆς τὰς ἀρετὰς τοσαῦτα πλήθη οὐ μόνον Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίων καὶ ἄλλων λαῶν, ὥστε ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήρχοντο εἰς πεντακοσίας χιλιάδας καὶ πλέον.

ΑΙ ΠΥΛΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

ΔΕΣΜΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
• ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

Ἕνεκα δὲ τῆς ἀπαύστου ταύτης συρροῆς νέων ἐποίκων ἐπεξετάθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τέσσαρα μεγάλα τμήματα ἰδίᾳ τετειχισμένα, καὶ ἀπετελεῖτο οὕτως εἰπεῖν ἐκ τεσσάρων πόλεων, διὸ καὶ ἐκαλεῖτο *τετράπολις*. Οὐδ' ἦσαν ὀλιγώτερον προκλητικὰ τὰ προάστεια αὐτῆς, ὧν ἀληθὴς παράδεισος ἦτο ἡ μικρὸν αὐτῆς ἀπέχουσα ἁλσώδης Δάφνη.

Ἀντίοχος ὁ Α', ἀναλαμβάνων τῷ 281 π. Χ. μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς τὰς ἡνίας τοῦ κράτους ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα, εὑρέθη ἐνώπιον δυσχερειῶν δυσυπερβλήτων. Τὸ ἀπέραντον βασίλειον, ὅπερ ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὸν ὁ πατήρ, ἐξικνούμενον ἀπὸ τῶν ἰνδικῶν ποταμῶν μέχρι τῆς Συρίας ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐξ ἑτέρου, οὐ μόνον περιεβάλλετο ὑπὸ ἐχθρῶν ἰσχυρῶν, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἐστερεῖτο ἑνότητος καὶ ἐνέκλειε τὰ σπέρματα τῆς ἀποστασίας καὶ τῆς διαλύσεως. Ἡ ποντικὴ Ἡράκλεια, κεκτημένη στόλον ἀξιόμαχον καὶ συμμαχοῦσα μετὰ τοῦ Βυζαντίου, τῆς Καλχηδόνος, τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθραδάτου, δὲν ἦτο ἡ μόνη κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀντίπαλος δύναμις. Ἡ ἀποστασία ἐφαίνετο ἔχουσα τοιαύτας διαστάσεις ἐν τῇ χερσονήσῳ, ὥστε δύο μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν του ἔτη ὁ Ἀντίοχος ἐλαχίστων μερῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ δεσπόζων. Οὐδ' ἠδύνατο νὰντεπεξέλθῃ ὁ Ἀντίοχος, κωλυόμενος ὑπὸ τῶν κατ' οἶκον στάσεων καὶ ἀνωμαλιῶν, ὧν ὀδυνηροτάτη ἡ ἀπώλεια τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῆς Συρίας, ἣν εἴδομεν κυριευομένην ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. Ἕνεκα τοιούτων ἀτυχημάτων μὴ δυνάμενος νὰ διεκδικήσῃ ὁ Ἀντίοχος τὰ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας δικαιώματά του, ἐσυνθηκολόγησε μετ' Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, καὶ αὐτὰς δὲ τὰς ἀξιώσεις του ἐπὶ τοῦ Πόντου, τῆς Βιθυνίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ. Ἅπασαι δ' αὗται αἱ ὑποχωρήσεις ἦσαν ἀναγκαῖαι, ὅπως σωθῇ ὁ Ἀντίοχος ἀπὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου, ὅστις ἠπείλει τὴν μικρασιατικὴν χερσόνησον, εἰς ἣν ἐφαίνετο ἤδη περιοριζόμενον τὸ μέγα βασίλειον τοῦ Σελεύκου. Ὁ ἐπικίνδυνος οὗτος πολέμιος ἦσαν οἱ Γαλάται, οἵτινες, κληθέντες, ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Νικομήδους, εἶχον ἔκτοτε ἀποκτήσει μεγάλην δύναμιν ἐν τῇ χερσονήσῳ, ἧς εἶχον καταστῇ φοβερὰ μάστιξ. Ὁ Ἀντίοχος, ἐπικρατήσας διὰ μεγάλης νίκης, περιώρισεν αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἠξιώθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο Α'

τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τοῦ ἐπωνύμου τοῦ *Σωτῆρος*. Ἀλλὰ βραχεῖα ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῆς νίκης ταύτης ἡσυχία τοῦ Ἀντιόχου, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἀνελάμβανε πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον τὸν μέγαν ἐκεῖνον ὑπὲρ τῆς Συρίας ἀγῶνα, ὅστις, ὡς εἴδομεν, διήρκεσε τρία ὅλα ἔτη (266-263 π. Χ). Μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτοῦ εἰς νέον περιεπλέκετο πόλεμον ὁ γενναῖος, ἀλλ' ἀτυχὴς βασιλεὺς πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περγαμηνῶν Εὐμένη, παρ' οὗ καὶ ἡττήθη ἐν Σάρδεσιν. Ἴσως δὲ πρὸς τὸν πόλεμον τοῦτον συνέχεται νέα ἐνίσχυσις τῶν Γαλατῶν, πρὸς οὓς καὶ πάλιν μαχόμενος ἔπεσεν ὁ Ἀντίοχος τῷ 262 π. Χ.

Ὁ υἱὸς τοῦ Σωτῆρος Ἀντίοχος ὁ Β' ὁ ὑπὸ τῶν Μιλησίων, οὓς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τοῦ τυράννου Τιμάρχου, ἐπικληθεὶς Θεός, κατ' οὐδὲν συνετέλεσεν εἰς αὔξησιν τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν. Καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν ὑπερβολικαὶ αἱ διηγήσεις τῶν ἀρχαίων, καθ' ἃς ὁ Θεὸς οὐδέποτε εὑρίσκετο νήφων καὶ εἶχε παραδώσει τὰ πράγματα τῆς πολιτείας εἰς δύο ἐπαισχύντους αὐτοῦ ἑταίρους ἐκ Κύπρου, ἡ ἱστορία οὐδὲν ἄλλο ἔχει νὰναγράψῃ περὶ αὐτοῦ ἢ ὠμότητας καὶ ἀποτυχίας. Ἅπαξ μόνον φαίνεται μειδιῶσα εἰς αὐτὸν ἡ τύχη, ὅτε ἐπειράθη νὰνορθώσῃ τὴν ἰσχὺν τῶν Σελευκιδῶν κατὰ τὰ νότια τῆς Θράκης. Ἄλλως δὲ γνωρίζομεν ἤδη τὴν ἀτυχῆ παρ' αὐτοῦ διεξαγωγὴν τοῦ δευτέρου συριακοῦ πολέμου, ὅστις ἔληξε τῷ 248 π. Χ. διὰ τοῦ γάμου τοῦ Ἀντιόχου μετὰ τῆς θυγατρὸς Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου Βερενίκης καὶ τῆς ἐκδιώξεως τῆς πρώτης συζύγου Λαοδίκης καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς. Θανόντος δὲ τοῦ Πτολεμαίου ὁ Θεὸς ἀνεκάλεσε τὴν Λαοδίκην παρ' ἑαυτῷ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐκεῖνος μὲν ἐδηλητηριάζετο, ἡ δὲ Βερενίκη ὑπέκυπτεν εἰς τὴν οἰκτρὰν ἐκδίκησιν τῆς Λαοδίκης, φονευομένη οἰκτρῶς μετὰ τοῦ ἀνηλίκου αὐτῆς τέκνου (247 π. Χ.).

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο Β'

Ἡ βασιλεία τῶν ἀμέσων διαδόχων τοῦ Ἀντιόχου, Σελεύκου Β' τοῦ Καλλινίκου (247-227 π. Χ.) καὶ Σελεύκου Γ' τοῦ Σωτῆρος (227-224 π. Χ.) ὑπῆρξέ τις μεταβατική. Ἡ Συρία εἶχε περιστῇ, ὡς εἴδομεν, κατὰ τὸν τρίτον συριακὸν πόλεμον εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ. Αἱ ἐπιφανεῖς νῖκαι Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου καὶ ἡ μεταξὺ Σελεύκου τοῦ Β' καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἱέρακος διάσπασις ἐκλόνησαν τὸ κράτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε εἶνε θαῦμα πῶς τοῦτο δὲν συνετρίβη καθ' ὁλοκληρίαν, ἀλλὰ περιεσώθη ἐκ τοῦ σχεδὸν ἀναποφεύκτου ὀλέθρου. Σέλευκος Γ' ὁ Κεραυνὸς ἢ Σωτὴρ δὲν ἠδυνήθη κατὰ τὸν χρόνον τῆς τριε-

τοῦς βασιλείας του νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ζημίας ἃς ὑπέστη τὸ βασίλειον ἐπὶ τοῦ πατρός του. Καθ' ὃν δὲ χρόνον εἶχε διαβῆ τὸν Ταῦρον καὶ ἀντεπεξῆλθε μετ' ἐπιτυχίας κατὰ τῶν Περγαμηνῶν, οἵτινες εἶχον ἀφαιρέσει μέγα μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τῶν Σελευκιδῶν, ἔπεσεν ἐν Φρυγίᾳ δολοφονηθείς.

ε'

Ἀντίοχος ὁ μέγας.

Ἡ ἀνόρθωσις τοῦ βασιλείου ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν γενναῖον διάδοχον Σελεύκου τοῦ Γ', τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀντίοχον τὸν Γ', ὅστις μετὰ βραχὺ διὰ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ἠξιοῦτο τῆς ἐπωνυμίας ***Μέγας***. Ὁ Ἀντίοχος διέτριβεν ἐν Σελευκείᾳ τῇ πρὸς Τίγρει, πλησίον τῶν ἄνω σατραπειῶν, ὅτε ἦλθεν εἰς αὐτὸν ἡ κλῆσις τοῦ στρατοῦ, ὅστις περιεστοίχιζε τὸν δολοφονηθέντα αὐτοῦ ἀδελφόν. Σπεύσας δ' ἐκ τῆς Σελευκείας εἰς τὴν Συρίαν, ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς Μηδίας καὶ τῆς Περσίας εἰς δύο ἀδελφούς, τὸν Μόλωνα καὶ Ἀλέξανδρον, ἐν ᾧ αἱ ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου χῶραι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπετράπησαν εἰς τὸν ἐκ μητρὸς αὐτοῦ θεῖον, τὸν Ἀχαιόν, ὅστις, μετὰ τόλμης καὶ ταχύτητος ἐργασθείς, εἶχεν ὑποτάξει αὐτὰς εἰς τὸ βασίλειον, περιστείλας μὲν εἰς μικρὰν δύναμιν τὸν Ἄτταλον, ἐμπνεύσας δὲ φόβους καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ τυφλὴ τοῦ νεαροῦ βασιλέως πίστις πρὸς τὸν Κᾶρα Ἑρμείαν περιέστησε τὰ τοῦ βασιλείου εἰς μεγάλους κινδύνους. Ὁ Ἑρμείας, εἰς ὃν ἤδη Σέλευκος ὁ Γ' εἶχεν ἀναθέσει τὰ τῆς διοικήσεως πρὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Ταύρου, εἶχεν ἀποκτήσει ἔκτοτε μεγάλην δύναμιν, καὶ εἶχε καταστῆ φοβερὸς καὶ μισητὸς διὰ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ καὶ τὸν δόλον. Ἐντεῦθεν εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλείου προσετέθησαν αἱ ἐσωτερικαὶ στάσεις. Ἰδίως δὲ κινδυνωδέστατον χαρακτῆρα προσέλαβεν ἡ ἀποστασία ἐν Μηδίᾳ καὶ

ΝΟΜΙΣΜΑ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΤΟΥ Γ

Περσίᾳ, ὅπου ὁ Μόλων καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπροκαλύπτως ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀντιόχου. Ἡ ἀποστασία αὕτη ἀπήτει ταχυτάτην ἀντενέργειαν. Καὶ ὅμως ὁ Ἀντίοχος, πειθόμενος εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἑρμείου, ἀντὶ νὰ στρατεύσῃ αὐτὸς εἰς τὰς ἄνω σατραπείας, ἐναντίον μὲν τοῦ Μόλωνος καὶ Ἀλεξάνδρου ἔστειλε στρατιὰν ὑπὸ τὸν Ξένωνα καὶ τὸν Θεόδοτον, αὐτὸς δ' ἐμελέτα νὰ τραπῇ ἐναντίον Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κοίλης Συρίας. Καὶ οἱ μὲν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας σταλέντες στρατηγοὶ ἠττήθησαν ὑπὸ τῶν ἀποστατῶν, ἡ δ' ἐπανάστασις ἐξηπλοῦτο, καὶ αὐτὴ ἡ Σελεύκεια μόλις ἐσώθη ἀπὸ τῶν νικηφόρων ὅπλων τοῦ Μόλωνος. Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα, ἐπιμένοντος τοῦ Ἑρμείου, ὁ Ἀντίοχος ἔστειλε νέαν στρατιὰν ἐναντίον τοῦ Μόλωνος, αὐτὸς δ' ἐτράπη πρὸς τὴν Συρίαν. Μόνον δὲ ὅτε, προκρούσας εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Αἰτωλοῦ Θεοδότου, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του ὅλην εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς ἀποστασίας, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε λάβει μεγίστας διαστάσεις. Οὐ μόνον ἡ Σελεύκεια εἶχε πέσει, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ Βαβυλωνία καὶ ἡ Μεσοποταμία εἶχον προσχωρήσει εἰς τὸν νικητὴν Μόλωνα. Τὸ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν Ἀντιοχείᾳ συγκληθὲν συνέδριον ἀπεφάσισε τότε τὴν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν ἐκστρατείαν, ἥτις καὶ ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Ἀντιόχου, ἀπολήξασα εἰς τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Μόλωνος καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἐπιτυχίαν ὁ Ἀντίοχος κατώρθωσε νἀπαλλαγῇ τοῦ Ἑρμείου. Ἡ δολοφονία τοῦ πανισχύρου ἐκείνου πρωθυπουργοῦ ἄφινεν ἀδέσμευτον τὸν βασιλέα, ὅστις ἠδύνατο πλέον νὰ διοικήσῃ τὸ βασίλειον κατὰ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ ἐμπνεύσεις. Εἶχε δὲ τὸ κράτος ἀληθῶς ἀνάγκην στιβαρᾶς χειρός, ἥτις νὰ συνενώσῃ καὶ συγκρατήσῃ τὰ ὑπὸ τῶν στάσεων διεσπασμένα αὐτοῦ μέλη. Οὐχ ἧττον σπουδαία τῆς ἐν Βαβυλωνίᾳ καὶ Παρθυαίᾳ ἀποστασίας ἦτο ἡ αὐθαίρετος καὶ τολμηρὰ ἀπιστία τοῦ Ἀχαιοῦ, ὅστις εἶχεν ἐγκαθιδρύσει ἰδίαν ἀρχὴν ἐν τοῖς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου. Ὁ Ἀντίοχος, συμμαχήσας μετ' Ἀττάλου τοῦ βασιλέως τοῦ Περγάμου, εἰς ὃν ὁ Ἀχαιὸς παρεῖχε πράγματα οὐχ ἧττον ἢ εἰς τὸν Σελευκίδην, ἐπολιόρκησε τὸν θρασὺν ἀποστάτην ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Σάρδεων. Καὶ προσεπάθησε μὲν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Φιλοπάτωρ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ πολιορκουμένου· ἀλλ' οἱ δύο Κρῆτες, εἰς οὓς ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς φυγαδεύσεως τοῦ εὐνοουμένου του, ἀντὶ νὰ σώσωσι

τὸν Ἀχαιὸν παρέδωκαν αὐτὸν προδοτικῶς εἰς τὸν Ἀντίοχον. Ὁ δὲ ταλαίπωρος υἱὸς τοῦ Ἀνδρομάχου κατ' ἀπόφασιν τοῦ πολεμικοῦ συνεδρίου πρῶτον μὲν ἠκρωτηριάσθη, μετὰ δὲ ταῦτα, ἀποτμηθείσης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, κατερράφη εἰς ἀσκὸν ὄνειον καὶ ἀνεσταυρώθη, σκληροτάτην ὑφιστάμενος τιμωρίαν ἐπὶ τῇ ἀποστασίᾳ.

Ἡ νέα αὕτη ἐπιτυχία τοῦ Ἀντιόχου ἐνίσχυσεν αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἠδύνατο ἤδη νὰ τραπῇ ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου. Ἐπωφελούμενος δ' ἐκ τῆς ἀδυναμίας, εἰς ἣν περιῆλθε τὸ ἀντίπαλον κράτος ἐπὶ τῶν ἀναξίων διαδόχων τοῦ Εὐεργέτου, Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος καὶ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καὶ βοηθούμενος ἐκ τῆς συμμαχίας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους, ὡς εἴδομεν, νὰ γείνῃ κύριος τῆς Κοίλης Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης. Οὕτω δὲ ἡ παρὰ τὸ Πάνειον μεγάλη νίκη (198 π. Χ.) ἐπέστεψε τὸ νικηφόρον στάδιον τοῦ φιλοπολέμου βασιλέως, ὅστις οὐ μόνον τὸν Μόλωνα καὶ Ἀχαιὸν εἶχε καταβάλει καὶ εἰς τὴν Παρθυαίαν εἶχεν εἰσελάσει καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς Ἰνδικῆς εἶχε προχωρήσει, ἀλλὰ καὶ ἠδυνήθη νὰποκαστήσῃ τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν γοητείαν τοῦ ἀσιατικοῦ κράτους, θριαμβεύσας ἐν αὐταῖς ἐκείναις ταῖς χώραις, δι' ἃς καὶ οἱ προκάτοχοί του καὶ αὐτὸς οὐ μικρὰς εἶχον ὑποστῆ μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου παρὰ τῶν Αἰγυπτίων ζημίας καὶ ἥττας.

Καὶ ὅμως παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἔντιμος εἰρήνη ἡ ἐπακολουθήσασα εἰς τὴν ἐν Πανείῳ νίκην δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ τελευταία τῶν ἐπιτυχιῶν Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου. Ἕνεκα τῆς ὀλίγης εἰλικρινείας, μεθ' ἧς οὗτος εἰργάσθη ὑπὲρ τοῦ συμμάχου Φιλίππου, κυρίως εἰς μόνον τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον ἀποβλέπων, ἐξησθένησε μὲν ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀγῶνι ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ἐντεῦθεν ἐπῆλθε καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀντιόχου ἡ ἐξασθένησις. Ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσίας προέβη τὸ ἑπόμενον ἔτος τῆς ἐν Πανείῳ νίκης (197 π. Χ.) εἰς τὴν δι' ἰσχυροῦ στόλου κατάληψιν τῶν κατὰ τὴν νοτίαν καὶ δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας χωρῶν, αἵτινες ἄλλοτε ἀνῆκον εἰς τὴν Αἴγυπτον, μικροῦ δεῖν εὑρέθη ἀντιμέτωπος τῶν Ῥωμαίων, ὑπερασπιζομένων τὰ κινδυνεύοντα συμφέροντα τῶν Ῥοδίων καὶ τῶν βασιλέων τοῦ Περγάμου. Καὶ ἀπεσοβήθη μὲν μέχρι τινὸς οὗτος ὁ κίνδυνος, μάλιστα δὲ ἠδυνήθη ὁ Ἀντίοχος νὰ διαβῇ ἀκώλυτος καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ἐργασθῇ ἐν τῇ θρακικῇ χερσονήσῳ καὶ τοῖς ἐνδοτέροις τῆς Θράκης, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ βασιλείου τοῦ Λυσιμάχου, ὅπερ ἐθεώρει ὡς ἀνῆκον

εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σελεύκου τοῦ νικήσαντος τὸν Λυσίμαχον. Ἀλλ' ἡ ῥῆξις ἔβαινεν ἀκράτητος ἰδίως ἀφ' οὗ χρόνου ὁ ἡττημένος τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς Ἀννίβας κατέφυγε πρὸς τὸν Ἀντίοχον καὶ διενήργει κοινὴν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Καὶ ὁ μὲν κοινὸς κίνδυνος τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς ἀναφανείσης νέας ταύτης κραταιᾶς δυνάμεως ἦτο φανερός. Ἀλλὰ τὰ συμφέροντα ἦσαν τοσοῦτον ἀφεστῶτα, τὸ δὲ προσωπεῖον τῆς Ῥώμης, ἥτις παρουσιάζετο ὡς προστάτις καὶ πρόμαχος τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων, οὕτως ἑλκυστικόν, ὥστε ὁ Ἀντίοχος εὑρέθη σχεδὸν ἀπομεμονωμένος. Ἐθεώρησε λοιπὸν συμφέρον νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπείκων εἰς τὴν πρόσκλησιν τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες εἶχον ἀναλάβει τὸν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἀγῶνα, ἀντὶ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν γνώμην τοῦ Ἀννίβου, ὅστις ὀλίγας μόνον ἐζήτει δυνάμεις ὅπως μεταστήσῃ τὸν πόλεμον εἰς αὐτὴν τὴν Ῥώμην.

ΙΠΠΕΥΣ ΡΩΜΑΙΟΣ

Ὁ Ἀντίοχος, διαβαίνων τὸν χειμῶνα τοῦ 192 π. Χ. εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ δεκακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐστερεῖτο σπουδαιοτάτου συμμάχου. Ὁ Φίλιππος, ὅστις ἠδύνατο μεγάλως νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀγῶνος, ἐνθυμούμενος τὴν προτέραν τοῦ Ἀντιόχου πρὸς αὐτὸν ἀπιστίαν, ἔχων δὲ καὶ νέας ἀφορμὰς δυσαρεσκείας κατ' αὐτοῦ, ἐτάχθη μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἕνεκα δὲ τῆς στάσεως ταύτης τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς ψυχρᾶς συμμετοχῆς τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἀντίοχος ἠδυνήθη μὲν νὰ καταλάβῃ κατ' ἀρχὰς μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Χαλκίδα, ἀλλὰ κατὰ τἆλλα διέτρεχεν ἀσκόπως τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸν μὲν πόλεμον διεξῆγε διὰ τῆς μελάνης καὶ τοῦ καλάμου μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὅπλων, ἐπεδίδετο δ' ἐν Χαλκίδι εἰς φαιδρὰ συμπόσια καὶ εἰς γαμηλίους πανηγύρεις. Ἀπ' ἐναντίας δὲ στερρὰ καὶ ἀκμαία προέβαινεν ἡ στρατιὰ τῶν

Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν γενναῖον στρατηγὸν Μάνιον Ἀκίλιον Γλαβρίωνα, ὅστις ἡγεῖτο πεζῶν καὶ ἱππέων περὶ τοὺς τεσσαρακοντακισχιλίους. Αἱ θεσσαλικαὶ πόλεις ὅσαι εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου δὲν ἀνθίστανται εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσίας μετ' οὐ πολὺ νικᾶται μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Αἰτωλῶν κατὰ τὰς Θερμοπύλας (191 π. Χ.). Τραυματίας δὲ σώζεται μετὰ πεντακοσίων μόλις στρατιωτῶν. Ἐκ δὲ τῆς Εὐβοίας ἔπλευσεν ὁ Ἀντίοχος ταχὺς εἰς τὴν Ἔφεσον, ἀφίνων εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀπέλπιδος πολέμου καὶ σπεύδων νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ κράτους.

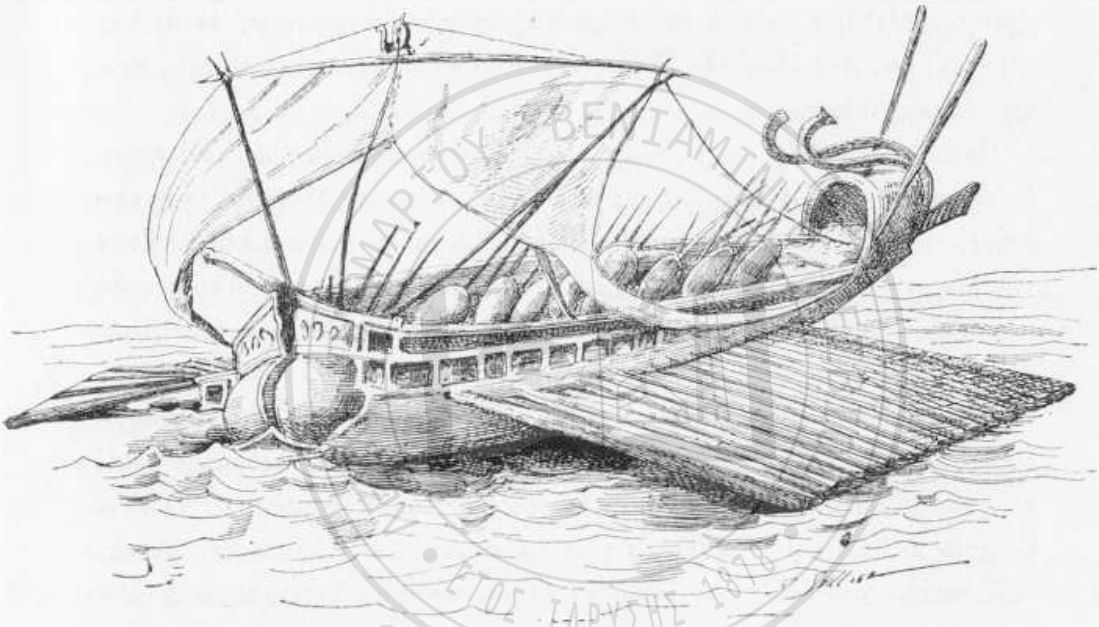

ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΠΛΟΙΟΝ. ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΕΚ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

Μετ' οὐ πολὺ ἐνεφανίζετο εἰς τὴν Ἀσίαν ρωμαϊκὸς στόλος, ὅστις καὶ ἐνίκα δὶς τὸν στόλον τοῦ Ἀντιόχου τὸ μὲν πρῶτον παρὰ τὴν Χίον (191 π. Χ.), τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος παρὰ τὴν Μυόννησον, ἀκρωτήριον τῆς Ἰωνίας μεταξὺ Τέω καὶ Κολοφῶνος. Μετὰ τὰς τοιαύτας τῶν Ῥωμαίων κατὰ θάλασσαν νίκας ὁ Ἀντίοχος, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τοῦ υἱοῦ Σελεύκου δεινῶς ἐστενοχώρει ἐπὶ τῆς μικρασιατικῆς χερσονήσου τὸ Πέργαμον, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰς Ἀσίαν διάβασιν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ἡ Ῥώμη, συμμαχοῦσα μετὰ τοῦ Φιλίππου, τοῦ βασιλέως τοῦ Περγάμου Εὐμένους καὶ τῆς ἐλευθέρας καὶ ἰσχυρᾶς τῶν Ῥοδίων πολιτείας, διεβίβασεν εἰς τὴν Ἀσίαν στρατιὰν ἀξιόμαχον ὑπὸ τὴν ἀρχη-

γίαν τοῦ Λουκίου Σκιπίωνος, ἀδελφοῦ τοῦ μεγάλου νικητοῦ τοῦ Ἀννίβου. Εἰς μάτην ἀπεπειράθη ὁ Ἀντίοχος νἀπομακρύνῃ τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐρχόμενος εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτούς. Πᾶσα ἀπόπειρα συμβιβασμοῦ ἀπέτυχε, τελευτῶντος δὲ τοῦ 190 π. Χ. συνηντήθησαν αἱ δύο ἀντίπαλοι στρατιαὶ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἕρμου παρὰ τὴν Μαγνησίαν τὴν ἐπὶ Σιπύλῳ. Περὶ τοὺς ὀγδοηκοντακισχιλίους ἄνδρας παρέταξεν ὁ Ἀντίοχος, ὧν δωδεκακισχίλιοι ἱππεῖς· μόλις δὲ εἰς τὸ ἥμισυ ἀνήρχετο ἡ ἀντιπαραταχθεῖσα στρατιὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων. Ἡ μάχη ἀπέληξεν εἰς οἰκτρὰν ἐν φοβερᾷ συγχύσει φυγὴν τῶν περὶ τὸν Ἀντίοχον καὶ εἰς ἐπιφανῆ νίκην τῶν συμμάχων. Αἱ ζημίαι τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ Εὐμένους ὑπῆρξαν ἀσήμαντοι· ἐκ δὲ τῆς στρατιᾶς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας λέγονται ἀπολεσθέντες περὶ τοὺς πεντηκοντακισχιλίους.

Βαρεῖς ἦσαν οἱ ὅροι τῆς ἀτίμου εἰρήνης, ἣν ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὁ Ἀντίοχος, ὃν δὲν τολμῶμεν πλέον νἀποκαλέσωμεν Μέγαν. Ὁ ἡττημένος βασιλεὺς παρεχώρησε τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐτοῦ κτήσεις καὶ ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ταύρου πρὸς νότον καὶ τοῦ Ἅλυος πρὸς ἀνατολάς, παρέδωκε τοὺς ἐλέφαντάς του καὶ τὰ πολεμικά του πλοῖα πλὴν δέκα καταφράκτων, καὶ ὑπεχρεώθη νὰ μὴ στρατολογήσῃ ἄνδρας ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων χωρῶν μηδὲ νὰ συγκροτήσῃ στρατιὰν μισθοφόρων· ὑπεσχέθη δὲ νἀποδώσῃ οὐ μόνον τοὺς δούλους τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων καὶ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς αὐτομόλους, ἀλλ' εἰ δυνατὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συμπολεμήσαντας ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀσίᾳ. Ἐκ τούτων ἦτο καὶ ὁ Ἀννίβας, ὃν κατώρθωσεν ὁ Ἀντίοχος νὰ φυγαδεύσῃ. Ἀλλὰ δὲν ἀπέφυγεν ὅμως νὰ παραδώσῃ μετὰ τῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους σταλέντων ὁμήρων τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ υἱὸν Ἀντίοχον ὡς ἐνέχυρον τῆς ἐκπληρώσεως τῶν τε ἄλλων ὅρων τῆς εἰρήνης καὶ τῶν βαρειῶν χρηματικῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἀνέλαβε διὰ τῶν συνθηκῶν. Εἰς δωδεκακισχίλια τάλαντα ἀττικοῦ ἀργυρίου ἀνήρχετο ἡ ἀποζημίωσις, ἣν ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ ὁ Ἀντίοχος εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατὰ δώδεκα ἐτησίας δόσεις ἐκτὸς ἄλλων χορηγιῶν ψηφισθεισῶν ὑπὲρ τοῦ Εὐμένους.

Ὁ Ἀντίοχος εὐκόλως, ὡς φαίνεται, παρηγορήθη διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀπωλείας, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ ἦτταν οἱονεὶ διεγράφετο ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μεγάλων δυνάμεων. Ἀλλ' ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς πληρωμῆς τῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὀφειλομένων φόρων, οἵτινες δι' ἕκαστον ἔτος συνεπο-

σοῦντο εἰς ἑξήκοντα περίπου ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν, ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ τραπῇ ἐν τῷ ἐπαισθητῶς ἐλαττωθέντι κράτει εἰς πιέσεις καὶ ἱεροσυλίας, ἐξ ὧν προῆλθεν ὁ θάνατός του. Πρὶν παρέλθωσι τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μάχης, ἀποπειρώμενος νὰ συλήσῃ ἐν τῇ Ἐλυμαίδι, χώρᾳ τῆς Σουσιανῆς κειμένῃ πρὸς βορρᾶν τοῦ περσικοῦ κόλπου, τοὺς ἐν τῷ πλουσίῳ ναῷ τοῦ Βήλου ἀπ' αἰώνων συνεσωρευμένους θησαυροὺς, ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐγχωρίων, οἵτινες στασιάσαντες ἐφόνευσαν αὐτὸν σκληρῶς μετὰ βασιλείαν ἐτῶν τριάκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐν μέρει μὲν ἔνδοξον, διὰ παντὸς δὲ περιπετειώδη (187 π. Χ.).

ζ΄.

Οἱ τελευταῖοι Σελευκίδαι.

Ἡ ἐν Μαγνησίᾳ ἧττα Ἀντιόχου τοῦ Γ΄ ὑπῆρξε τραῦμα δεινὸν διὰ τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀντιόχου Σέλευκος Δ΄ ὁ Φιλοπάτωρ ἀνέλαβε μετὰ τοῦ θρόνου τὰς βαρείας χρηματικὰς ὑποχρεώσεις τοῦ πατρός. Ἕνεκα τούτων κατὰ τὴν ἄσημον αὐτοῦ δωδεκαετῆ βασιλείαν (187-175 π. Χ.) ἰσχυρότατος ὑπῆρξεν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ θησαυροφύλαξ Ἡλιόδωρος, ὅστις καὶ ἐσφετερίσθη ἐπὶ βραχὺ τὸν θρόνον, φονεύσας τὸν βασιλέα.

ΣΕΛΕΥΚΟΣ Ο Δ΄

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο Δ΄

Φονεύσας δὲ τὸν Ἡλιόδωρον ἀνέβη ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν Σελευκιδῶν ὁ δευτερότοκος υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Γ΄ Ἀντίοχος ὁ Δ΄ ὁ ἐπικληθεὶς Ἐπιφανὴς, ὅστις μέχρις ἐκείνου τοῦ ἔτους διέμενεν ἐν Ῥώμῃ ὡς ὅμηρος ἀπὸ τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μάχης. Ὁ Ἐπιφανὴς, μὴ θέλων νὰναγνωρίσῃ μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἀδελφῆς Κλεοπάτρας, τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος, τὰς ἐπὶ τῆς Συρίας ἀξιώσεις τῶν Λαγιδῶν, ἐπεχείρησε τὸν γνωστὸν ἤδη πόλεμον, καθ' ὃν ἐνίκησε μὲν καὶ ἐζώγρησε τὸν Φιλομήτορα παρὰ τὸ Πηλούσιον, ἐγκατέστησε δὲ ὡς βασιλέα τῆς Αἰγύπτου τὸν Φύσκωνα (171 π. Χ.). Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν κατ' αὐτοῦ συνεννόησιν τῶν δύο

Πτολεμαίων, ἠγωνίζετο εὐδοκίμως καὶ εὑρίσκετο ἤδη πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ Ῥωμαίου πρεσβευτοῦ Ποπιλίου Λαίνα, κελεύοντος αὐτὸν νὰ κενώσῃ τὴν Αἴγυπτον. Ὡσεὶ δὲ μὴ ἤρκει ἡ ταπείνωσις αὕτη, ἐξερράγη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Ἰουδαίᾳ ἐπανάστασις, ἥτις οὐ μόνον τὸν Ἐπιφανῆ, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἔμελλε νἀπασχολήσῃ, ἀναδεικνύουσα παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἡρωισμὸν καὶ ἐθνικοὺς ἥρωας ἀξίους πάσης τιμῆς.

Ἡ Ἰουδαία καὶ μετὰ τὴν παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἰορδάνου νίκην Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου ἐφαίνετο δάκνουσα μᾶλλον ἢ ἀνεχομένη τοὺς εἰς αὐτὴν ἐπιβληθέντας ὑπὸ τῶν Σελευκιδῶν χαλινούς. Παρ' ὅλην τὴν διασπορὰν πολυπληθῶν Ἰουδαίων καθ' ὅλον τὸ κράτος τοῦ Σελεύκου, ἐμπορευομένων καὶ πλουτιζομένων, δὲν εἶχε παύσει ἡ συμπάθεια τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ πρὸς τὴν πραεῖαν καὶ παντελῶς ἀνεξίθρησκον διοίκησιν τῶν Πτολεμαίων, εἰς οὓς ἀνῆκεν ἡ Ἰουδαία μέχρι τοῦ 224 π. Χ. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν Ἀντίοχος ὁ μέγας καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐδείκνυον ἀνοχὴν πρὸς τὴν ἰουδαϊκὴν πίστιν καὶ τὰ θρησκευτικὰ νόμιμα, οἱ Ἰουδαῖοι κατέστελλον πᾶσαν ὁρμὴν ἀντιστάσεως πρὸς τοὺς νέους κυριάρχους. Ἀλλ' ὅτε Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς, παρεκτρεπόμενος ἀπὸ τῆς ἀνεξιθρήσκου πολιτείας τῶν πρώτων Σελευκιδῶν, ἀνήγειρε μὲν ἐν Παλαιστίνῃ βωμοὺς εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς θεούς, ἐμόλυνε δὲ αὐτὸν τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ προσονομάσας ναὸν Διὸς Ὀλυμπίου, καὶ ἀπηγόρευσεν ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν περιτομὴν καὶ τὴν τέλεσιν τῶν ἰδιαζουσῶν εἰς αὐτοὺς ἱερῶν τελετῶν, ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ αἴσθημα ἐκορυφώθησαν εἰς τὸ ἔπακρον. Ψυχὴ δὲ τῆς ἀποστασίας ὑπῆρξεν ὁ ἱερατικὸς οἶκος τῶν Μακκαβαίων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ γενάρχου αὐτῶν ἐκαλοῦντο καὶ Ἀσμοναῖοι. Τὸ δὲ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως ἔδωκε τῷ 167 π. Χ. ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἱερεὺς Ματταθίας διὰ τοῦ φόνου ἐπάρχου τινὸς τοῦ Ἀντιόχου. Ὁ ἀγὼν τοῦ Ἐπιφανοῦς ἐναντίον τοῦ Ματταθίου καὶ τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τούτου τῷ 166 π. Χ. ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἰουδαϊκῆς ἀποστασίας υἱοῦ αὐτοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου ὑπῆρξεν ἀτυχής. Τὰ συριακὰ ὅπλα ὑπέστησαν οὐ μικρὰς ἥττας παρὰ τῶν Ἰουδαίων, προστατευομένων καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ὅτε δὲ ὁ Ἀντίοχος ἀπέθανε τῷ 163 π. Χ. ἐν Περσίδι μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν κατὰ τοῦ ἐν Ἐλυμαίδι ναοῦ, ὅστις καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶχε προξενήσει τὸν ὄλεθρον, οἱ Ἰουδαῖοι τὸν θάνατον τοῦ Ἐπιφανοῦς ἐθεώρησαν ὡς θεϊκὴν τιμωρίαν τοῦ διώκτου των.

Εὐτυχεστέρα ὑπῆρξεν ἐν τῷ κατὰ τῶν Μακκαβαίων ἀγῶνι ἡ βασιλεία Ἀντιόχου Ε' τοῦ Εὐπάτορος, ὅστις ἀνῆλθεν ἀνήλικος ἐπὶ τὸν θρόνον διὰ τῆς προστασίας τῶν Ῥωμαίων ἀντὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ φυλασσομένου ὡς ὁμήρου Δημητρίου τοῦ Σωτῆρος. Ἀλλ' ὁ Εὐπάτωρ δὲν προέφθασε νὰ ἴδῃ τοὺς καρποὺς τῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὁμολογηθεισῶν συνθηκῶν, φονευθεὶς τῷ 161 π. Χ. χάριν τοῦ Δημητρίου ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἑνδεκα.

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο Ε'

Δημήτριος ὁ υἱὸς Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος (161-151 π. Χ.) προσέλαβε τὸ ἐπώνυμον τοῦ Σωτῆρος, ἀπαλλάξας τοὺς Βαβυλωνίους ἀπὸ τῆς τυραννίδος τοῦ σατράπου Τιμάρχου καὶ ἀνακτήσας τὴν χώραν. Ὁ Δημήτριος ὑπῆρξε βασιλεὺς φιλοπόλεμος, ἐπιχειρήσας διὰ μεγάλης δραστηριότητος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἴσης ἐπιτυχίας νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Κύπρον. Ἐπαναλαβὼν δὲ τοὺς ἐναντίον τῶν Μακκαβαίων ἀγῶνας, τὸ μὲν πρῶτον ἐνίκα, πεσόντος ἔν τινι μάχῃ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα. Ἀλλ' ὁ τὸν φονευθέντα ἀρχηγὸν τῶν Ἰουδαίων διαδεχθεὶς Ἰωνάθαν, ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Ματταθίου, ἠδυνήθη συνετῶς νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῶν ὑπὲρ τοῦ συριακοῦ θρόνου ἐμφυλίων ἐρίδων τοῦ Δημητρίου πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Βάλαν. Οὗτος, παρουσιαζόμενος εἰς τοὺς Συρίους ὡς υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, κατώρθωσε νὰ ἑλκύσῃ αὐτοὺς ἕνεκα τοῦ μίσους, ὅπερ ἐνέπνεεν ὁ Δημήτριος εἰς τοὺς ὑπηκόους του διὰ τὴν ἄκρατον φιλοποσίαν καὶ τὴν μεγάλην ὠμότητα.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α' ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Ἀλέξανδρος ὁ Βάλας, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν βασιλέων τῆς Καππαδοκίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Περγάμου, κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Δημήτριον, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἐφονεύετο ἔν τινι μάχῃ φεύγων. Καὶ ἔλαβε μὲν σύζυγον τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος Κλεοπάτραν, ἀλλ' ἀπολέσας ἔπειτα τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ πενθεροῦ ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν διαγωγῆς τοῦ Ἀμμωνίου, εἰς ὃν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπιδοθεὶς εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν ἀργίαν, εἶχεν ἀναθέσει τὰ τοῦ κράτους, δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὸν θρόνον ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Σωτῆρος.

Δημήτριος Β' ὁ Νικάτωρ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν τῷ 146 π. Χ., φονευθέντος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ καὶ θανόντος τοῦ Βάλα δὲν συνεξέλιπον οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ. Ὁ ὑπουργός του Τρύφων, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ὁμοφρονοῦντος στρατοῦ, κατώρθωσε τὸ μὲν πρῶτον νὰναναγορεύσῃ βασιλέα τὸν υἱὸν τοῦ Βάλα Ἀντίοχον Ϛ' τὸν Διόνυσον (145-142 π. Χ.), ἔπειτα δὲ νὰ στεφθῇ αὐτὸς πράγματι διὰ τοῦ διαδήματος, ἐκδιώκων τὸν Νικάτορα (142-139 π. Χ.). Ὁ δὲ Δημήτριος, θέλων νὰνορθώσῃ τὰς δυνάμεις του καὶ νὰ συλλέξῃ νέαν στρατιάν, ἐτράπη κατὰ τῶν Πάρθων, ἀλλά, ζωγρηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀρσάκου, διήγαγεν ὡς αἰχμάλωτος ἐν Ὑρκανίᾳ δέκα ὅλα ἔτη. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ διώξας τὸν Τρύφωνα ἦρχεν ἐν Συρίᾳ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Δημητρίου Β' Ἀντίοχος Ζ' ὁ Σιδήτης, λαβὼν σύζυγον τὴν Κλεοπάτραν τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος, ἥτις μετὰ τὴν διάστασιν τοῦ Βάλα πρὸς τὸν πενθερὸν εἶχε γείνει σύζυγος τοῦ Νικάτορος. Ὅτε δὲ οὗτος τὸ ἕνατον ἔτος τῆς βασιλείας του (130 π. Χ.) παρεσκευάζετο νὰ ἐπιτεθῇ μετὰ μεγάλου στρατοῦ κατὰ τῶν Πάρθων, ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀρσάκης ἀφῆκε τὸν αἰχμάλωτον Νικάτορα ἐλεύθερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Συρίαν, θέλων νὰ ἐνσπείρῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς διχόνοιαν, δι' ἧς νὰ σωθῇ ἀπὸ τοῦ ἐκραγέντος πολέμου. Καὶ οἱ μὲν Πάρθοι δὲν ἀπηλλάγησαν ἀμέσως τοῦ πολέμου, ὃν ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀντίοχος, ὅστις μετ' ὀλίγα ἔτη ἔπιπτεν ἐν τῇ Ἐλυμαΐδι θῦμα τῶν φανατικῶν ἱερέων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναΐδος. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος ἐν τῷ μεταξὺ κατέλαβε τὸν θρόνον τοῦ εἰς τὸν πόλεμον ἀπόντος ἀδελφοῦ, ἑνωθεὶς ἐκ νέου μετὰ τῆς φιλάρχου Κλεοπάτρας. Ὀλίγον ὅμως διήρκεσεν ἡ νέα αὐτοῦ αὖτη βασιλεία. Μὴ δυνηθεὶς νἀποφύγῃ νέας στάσεις, εἰς μάτην ἐζήτησεν, ὅπως σωθῇ ἀπὸ τῶν στασιαστῶν, ἄσυλον ἐν τῷ κατὰ τὴν Τύρον ναῷ τοῦ Ἡρακλέους, ὅπου εὗρε τὸν θάνατον (126 π. Χ.).

Βραχεῖα ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία Ἀλεξάνδρου Β' τοῦ Ζεβινᾶ (129-123 π. Χ.), ὅστις, παρουσιαζόμενος ὡς υἱὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Βάλα, ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀντὶ τοῦ Δημητρίου, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φύσκωνος. Ὁ Ἀλέξανδρος, θέλων νἀπαλλαγῇ τῆς κηδεμονίας τοῦ Πτολεμαίου, ἐγίνετο αἴτιος τῆς συμφιλιώσεως τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς του καὶ χήρας τοῦ Δημητρίου Κλεοπάτρας καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ υἱοῦ της Ἀντιόχου τοῦ Η'. Διὸ φεύγων ἐκ τῆς Συρίας εὗρεν οἰκτρὸν θάνατον.

Εἴπερ ποτὲ ἰσχυρὰ ἀνῆλθεν ἤδη ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Συρίας (123

π. Χ.) μετὰ τοῦ υἱοῦ Ἀντιόχου Η′ τοῦ Γρυποῦ ἡ Κλεοπάτρα ἡ χήρα τριῶν βασιλέων. Ἡ ἀκόρεστος αὐτῆς φιλοδοξία ἦγεν αὐτὴν μετ' ὀλίγον εἰς ἀπόπειραν φαρμακείας τοῦ υἱοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος ἠνάγκασε τὴν ἄσπλαγχνον μητέρα νὰ πίῃ αὐτὴ τὸ δηλητήριον, ὅπερ εἶχε παρασκευάσει δι' αὐτόν.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο ΓΡΥΠΟΣ

Εὐτυχῆ καὶ εἰρηνικὰ ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Γρυποῦ. Ἀλλὰ θελήσας νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν τὸν ἐν Κυζίκῳ ἀνατρεφόμενον ὁμομήτριον ἀδελφὸν Ἀντίοχον προεκάλεσε μακρὸν καὶ στυγερὸν ἐμφύλιον ἀγῶνα, ἀπολήξαντα εἰς τὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Ἀντιόχου τοῦ Κυζικηνοῦ, ὅστις ἔλαβε τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην. Οὐδ' ὑπῆρξεν ἡ διαίρεσις αὕτη ἡ μόνη ζημία ἣν ὑπέστη τὸ συριακὸν κράτος ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Γρυποῦ, ἀλλὰ σύγχρονος ὑπῆρξεν ἡ ὁριστικὴ ἀπώλεια τῆς Ἰουδαίας. Ἰωνάθαν καὶ Σίμωνα τοὺς Μακκαβαίους εἶχε διαδεχθῆ ἀπὸ τοῦ 135 π. Χ. Ἰωάννης Ὑρκανὸς ὁ Α′, ὅστις τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπέστη ἀτυχεῖς πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Συρίας ἀγῶνας, καὶ, Ἀντιόχου τοῦ Σιδήτου πολιορκήσαντος τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ πρὸς αὐτὸν ἐπαίσχυντον εἰρήνην. Ἀλλ' ἡ διχόνοια τῶν δύο Ἀντιόχων ὑπῆρξε λίαν ἐπωφελὴς εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἠδυνήθησαν οὐ μόνον τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν καθ' ὁλοκληρίαν νὰνακτήσωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποτάξωσι τὴν Σαμάρειαν, τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν. Ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους ἠδυνήθη πρῶτος ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ἀριστόβουλος (106-105 π. Χ.) νὰ περιβληθῇ τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἰουδαίας. Ἀλλ' ἡ ἰουδαϊκὴ βασιλεία ἔπαυσε κατ' ὀλίγον ἔχουσα τὸν ἐθνικὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, ὅστις διέκρινε τὴν δρᾶσιν τῶν πρώτων Μακκαβαίων. Ἰδίως δ' ἐπὶ τῆς μακρᾶς βασιλείας τοῦ ὡμοῦ καὶ τυραννικοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἰαν-

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο ΓΡΥΠΟΣ

νέα (105-79 π. Χ.) ταχεῖ βήματι προεχώρει ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς χώρας, ὅστις ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου. Οὗτος ἔγεινεν ἡγεμὼν τῶν Ἰουδαίων τῷ 37 π. Χ., καταλύσας τὴν ἀρχὴν τῶν Μακκαβαίων, μολυνθεῖσαν κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν διὰ τῶν ἀδελφικῶν ἐρίδων τῶν υἱῶν τοῦ Ἰαννέα.

Ἐν τοσούτῳ δὲ Σέλευκος Ϛ' Ἐπιφανὴς ὁ Νικάτωρ (96-95 π. Χ.) κατώρθωσε νὰ ἑνώσῃ καὶ πάλιν ἐπί τινας μῆνας ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὸ συριακὸν κράτος. Ἀλλ' ἡ Συρία ἔβαινεν ἤδη γοργῶς πρὸς τὴν παρακμήν, σπαρασσομένη ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων μεταξὺ τῶν δύο κλάδων τοῦ βασιλείου οἴκου τῶν καταγομένων ἐκ τῶν δύο υἱῶν τῆς Κλεοπάτρας. Ἐκ δὲ τῶν τοιούτων σπαραγμῶν ἐπωφελούμενος ὁ ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας Τιγράνης ἠδυνήθη νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Συρίας καὶ νὰ ὑποτάξῃ ἄνευ ἀντιστάσεως τὸ καταρρέον κράτος τῶν Σελευκιδῶν (74 π. Χ.), ὅπερ ἐξηκολούθησε διοικῶν διὰ τῶν στρατηγῶν του. Μετ' ὀλίγα ἔτη (68 π. Χ.) ὁ Τιγράνης ἐνικᾶτο ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Λουκούλλου, ὅστις ἐπέτρεπε τὴν εἰς τὴν πατρῴαν κληρονομίαν ἐγκατάστασιν Ἀντιόχου ΙΓ' τοῦ Ἀσιατικοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος οὗτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Συρίας, μετὰ τετραετῆ δὲ βασιλείαν ἐξεθρονίζετο τῷ 64 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πομπηίου, ὑποτάσσοντος τὴν χώραν. Καὶ ἡ μὲν Συρία ἐγίνετο ἔκτοτε ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, ὁ δὲ τελευταῖος τῶν Σελευκιδῶν, ἄρξας ἐν τῷ μεταξὺ ἐν μόνῃ τῇ Κομμαγηνῇ ὡς ὑποτελὴς τῶν Ῥωμαίων, ἐφονεύετο μετὰ τριάκοντα καὶ πέντε ἔτη (29 π. Χ.) ἐν Ῥώμῃ, κατηγορούμενος ἐπὶ τῇ δολοφονίᾳ πρεσβευτοῦ τινος.

Οὕτως ἐξέλιπε τὸ μέγα κράτος τοῦ Σελεύκου μετὰ μακρὰν διάρκειαν δύο αἰώνων καὶ ἡμίσεος, καθ' οὓς ἔζησεν ἰσχυρὸν μὲν τὸ πρῶτον καὶ ἀκμαῖον, κολοβὸν δ' ἔπειτα καὶ ἀδύνατον, ἕως ἐπῆλθεν ἡ κατάλυσις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα τῆς ἐσωτερικῆς παρακμῆς καὶ τῆς ἐσχάτης ἐκπτώσεως τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Σελευκιδῶν. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Ἀντιόχου ἔπραξαν καὶ αὐτοὶ πᾶν ὅ τι ἦτο δυνατὸν πρὸς ἐξελλήνισιν τῶν εἰς αὐτοὺς ὑποτεταγμένων χωρῶν. Ἀλλὰ τὸ δυσδιοίκητον τοῦ ἀχανοῦς αὐτῶν βασιλείου, ἡ ποικιλία τῶν λαῶν οἵτινες ἀνῆκον εἰς αὐτό, οἱ μακροὶ πόλεμοι καὶ αἱ συχναὶ ἀποστασίαι ὑπῆρξαν κωλύματα ἰσχυρά, ἐπαρκῶς ἐξηγοῦντα τὴν ἔλλειψιν τῆς συγκεντρώσεως ἐκείνης καὶ πάνυ διαφόρου δράσεως, ἥτις χαρακτηρίζει τοὺς Λαγίδας. Τὸ ἐπιφανέστατον τῶν κτισμάτων Σελεύκου τοῦ Νικάτορος, ἡ Ἀντιόχεια, ἐπέπρωτο νὰναδειχθῇ καὶ μετὰ

τὴν πτῶσιν τοῦ βασιλείου ὡς κέντρον παιδεύσεως καὶ ὡς ἕδρα ἰδίου πατριαρχείου κατὰ τοὺς ἔπειτα χριστιανικοὺς χρόνους. Ἀλλ' ἡ Ἀντιόχεια τῶν Σελευκιδῶν δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ λόγῳ πνευματικῆς κινήσεως πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῶν Πτολεμαίων. Ἔχει μὲν καὶ αὐτὴ Μουσεῖον καὶ Βιβλιοθήκην, ἀλλ' ἀμφότερα ἄνευ ἱστορίας. Ἀπὸ τῶν βασιλέων τῆς Ἀντιοχείας λείπει ἡ λεπτὴ ἐκείνη μόρφωσις, ἡ εὐγενὴς ἐκείνη προστασία πάσης διανοητικῆς ἐξοχότητος, ἥτις προσιδιάζει εἰς τοὺς μονάρχας τῆς Αἰγύπτου. Οἱ Σελευκίδαι φαίνονται διατηροῦντες ἐπιμονώτερον τὸν παλαιὸν μακεδονικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀρκούμενοι εἰς τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων, ἐν ᾧ οἱ Λαγίδαι συνεγκολποῦνται τὸν Ἄρην καὶ τὰς Μούσας.

ἡ΄

Τὸ βασίλειον τοῦ Περγάμου.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Λυσίμαχος ἠγωνίζετο ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρὸς τὸν Σέλευκον ἐγκατέστησε τὸ βασιλικὸν αὐτοῦ ταμεῖον εἰς τὸ Πέργαμον, φρούριον τῆς ἐν Μυσίᾳ Τευθρανίας. Ἡ θέσις ἦτο ἄριστα ἐκλελεγμένη. Τὸ Πέργαμον, κείμενον εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι καὶ τριῶν περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ἀταρνέως, ἀπέναντι τῆς Μυτιλήνης, ἦτο βραχώδης καὶ ὀχυρὰ ἄκρα, ἀνερχομένη μὲν εἰς ὕψος τριακοσίων περίπου μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἀποτελοῦσα δὲ τὴν τελευταίαν πρὸς τὴν λεσβιακὴν θάλασσαν ἀποφυάδα τοῦ μυσικοῦ ὄρους Πινδάσου. Τὸ δ' ἐκ φύσεως ὀχυρὸν καὶ δυσπρόβλητον τοῦ στροβιλοειδοῦς ὄρους, ἀπολήγοντος εἰς κορυφὴν ὀξεῖαν, αὐξάνεται ὑπὸ τῶν περιρρεόντων αὐτὸ ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ποταμίων, τοῦ Σελινοῦντος καὶ τοῦ Κητίου, οἵτινες, ἀπὸ τοῦ Πινδάσου καταρρέοντες, εἰςβάλλουσιν εἰς τὸν Κάϊκον, οὗ τῆς εὐφορωτάτης πεδιάδος οἱονεὶ ἡγεμονεύει τὸ κατὰ τὰ νότια αὐτῆς κείμενον Πέργαμον.

Εἰς τὴν ἐκλεκτὴν ταύτην θέσιν ἐγκαθίδρυσεν ὁ Λυσίμαχος τὸ γαζοφυλάκιόν του, περικλεῖον ἐννέα χιλιάδας ταλάντων. Φύλακα δ' αὐτοῦ καὶ φρούραρχον τοῦ Περγάμου ἔταξε Φιλέταιρον τὸν ἐκ Τίου τῆς Βιθυνίας. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὁ Φιλέταιρος ἐτήρει πιστῶς τὴν εἰς αὐτὸν ἀνατεθεῖσαν ἐντολήν. Ἀλλ' ὅτε ἔπειτα τὰ πράγματα ἐφαίνοντο εὐνοϊκὰ εἰς τὸν Σέλευκον καὶ ἡ Ἀσία ἐπληροῦτο σελευκιζόντων, δὲν ὤκνησε νἀποστῇ

τοῦ Λυσιμάχου, καὶ, στείλας πρὸς τὸν Σέλευκον κήρυκα, παρέδωκεν ἑαυτὸν καὶ τὸν ἐμπεπιστευμένον ἑαυτῷ θησαυρόν. Διὰ τῆς ἀποστασίας ταύτης ὁ Φιλέταιρος ἐκήρυσσεν ἑαυτὸν δυνάστην τοῦ Περγάμου· οἱονεὶ δ' ἀναγνωρίζων τὸν Σέλευκον ὡς ἐπικυρίαρχον, ἐχάραξεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων του τὴν εἰκόνα τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας. Ὅτε δὲ μετὰ δύο ἔτη (281 π. Χ.) ὁ Σέλευκος ἔπιπτεν ὑπὸ τῆς δολοφόνου χειρὸς Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὁ Φιλέταιρος ἐξηγόρασε παρὰ τοῦ φονέως τὸν νεκρὸν καὶ ἔστειλεν εὐλαβῶς πρὸς τὸν Ἀντίοχον, θέλων νὰ δείξῃ πρὸς τὸν υἱὸν τὴν αὐτὴν πίστιν ἣν καὶ πρὸς τὸν πατέρα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδισε τὸν πολυμήχανον δυνάστην τοῦ Περγάμου νὰ φανῇ συμπαθῶν πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα ὅτε ἐξερράγη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σελεύκου ὁ πρῶτος συριακὸς πόλεμος. Αἱ περιστάσεις ἦσαν ἀληθῶς δύσκολοι. Ὁ δὲ Φιλέταιρος, θέλων νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον κράτος ἐν μέσῳ δυνάμεων πολὺ ἰσχυροτέρων, ἠναγκάζετο νὰ προσαρμόζηται πρὸς τὰ περὶ αὐτόν. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ πολιτείας κατώρθωσε νὰ παραδώσῃ κατὰ τὸν θάνατόν του (263 π. Χ.) εἰς τὸν ἀνεψιὸν Εὐμένη τὸ Πέργαμον ἱκανῶς ἰσχυρόν, ἐν ᾧ, ὅτε παρέλαβεν αὐτό, ἦτο ἁπλοῦν φρούριον, ἔχον συνοικουμένην μόνον τὴν ἄκραν τοῦ ὄρους.

Εὐμένης ὁ Α' (263-241 π. Χ.) ἐπεξέτεινε βαθμηδὸν τὸ κράτος, γενόμενος δυνάστης τῶν κύκλῳ χωρίων. Ἡ δ' ἐπέκτασις αὕτη τοῦ Περγάμου ἤγαγε τὸν Εὐμένη εἰς ἀγῶνα πρὸς Ἀντίοχον τὸν Α', ὃν καὶ ἐνίκησε περὶ τὰς Σάρδεις. Διὰ δὲ τῆς συνετῆς αὐτοῦ πολιτείας καὶ διὰ τῆς ἐπιτηδείας χρήσεως τῶν ἐν Περγάμῳ θησαυρῶν ἠδυνήθη ὁ Εὐμένης νὰ θέσῃ ἰσχυρὰς βάσεις τοῦ μεγαλείου τοῦ Περγάμου, ὅπερ ἀναδεικνύεται ἰσχυρότατον ἐπὶ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ καὶ διαδόχου, Ἀττάλου τοῦ Α'.

Ἄτταλος ὁ Α' (241-197 π. Χ.) παρέλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ Περγάμου καθ' ὃν χρόνον τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἐσπαράσσετο ὑπὸ τοῦ ἀδελφικοῦ ἀγῶνος Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου καὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἱέρακος. Ἡ διάσπασις δ' ἐκείνη τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν ἦτο λίαν ἐπίκαιρος διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Περγάμου, ὅπερ, ἤδη ἐπὶ Εὐμένους τοῦ Α' περιλαβὸν τὰ περίχωρα, μόνον ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ βασιλείου τῆς Ἀσίας ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ περαιτέρω. Τοῦτο ἐννοήσας ὁ Ἄτταλος, εἷς τῶν μεγαλοφυεστάτων ἐπιγόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου, εὐλόγως παραβληθεὶς πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα καὶ Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, ἀπεφάσισε νὰναμιχθῇ χάριν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀρχῆς εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν δύο ἀδελφῶν, τασσόμενος μετὰ τοῦ Σελεύκου.

Διὰ τῆς μετὰ τοῦ Σελεύκου συμμαχίας ὁ Ἄτταλος ἀπέβλεπεν εἰς δύο τινά, εἰς τὴν παρακώλυσιν τῆς διὰ τὸ Πέργαμον ἐπικινδύνου κατισχύσεως τοῦ Ἀντιόχου ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου καὶ εἰς ἄλλο τι ἔτι σπουδαιότερον, εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν Γαλατῶν, οἵτινες συνέπραττον μετ' ἐκείνου. Καὶ ἡ μὲν ὁριστικὴ εὐδοκίμησις τοῦ Ἀντιόχου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἶνε προφανές, ὅτι ἀντέκειτο εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Περγάμου ὡς μέλλουσα νὰ συνεπιφέρῃ τὴν κατ' αὐτὰ αὐτοῦ τὰ πρόθυρα παγίωσιν δευτέρου τῶν Σελευκιδῶν κράτους, παρακωλύοντος πᾶσαν πρόοδον τῶν Περγαμηνῶν. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης ἀπαραίτητον στοιχεῖον πρὸς τοιαύτην τινὰ πρόοδον τῆς νεοσυστάτου δυναστείας ἦτο ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ Περγάμου ἀπὸ τῶν Γαλατῶν.

Τοὺς Γαλάτας εἴδομεν διαβαίνοντας μετὰ τὴν ἐν Δελφοῖς ἧτταν εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ βασιλέως τῶν Βιθυνῶν Νικομήδους. Ἀλλ' ὁ πολεμικὸς τῶν Γαλατῶν λαός, ὁτὲ μὲν προκαλῶν τὴν φιλίαν τῶν ἡγεμόνων καὶ ὑπηρετῶν αὐτοὺς ἐπὶ μισθῷ, ὁτὲ δ' ἐμπνέων τὸν φόβον, ἀπέβη ἀληθὴς μάστιξ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ῥωμαῖος ἱστορικὸς λέγει περὶ αὐτῶν, ὅτι οὕτω μεγάλη ἦτο ἡ γονιμότης τῆς γαλατικῆς νεολαίας, ὥστε ἐπλήρωσαν δίκην σμήνους μελισσῶν ὅλην τὴν Ἀσίαν, τέλος δὲ οὐδεὶς Ἀσιάτης βασιλεὺς ἠδύνατο νὰ πολεμήσῃ ἄνευ Γαλατῶν μισθοφόρων, οὐδὲ, ἐκπίπτων ἐκ τοῦ βασιλείου του, ἔφευγε πρὸς ἄλλον τινὰ ἢ πρὸς τοὺς Γαλάτας· οὕτω δὲ μέγας ἦτο ὁ τρόμος τοῦ γαλατικοῦ ὀνόματος, οὕτω μεγάλη ἡ τύχη τῶν ἀηττήτων ὅπλων των, ὥστε οὐδεὶς ἐνόμιζεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ μὴ κάμῃ χρῆσιν τῆς γαλατικῆς ἀνδρείας πρὸς συντήρησιν τῆς ἀρχῆς ἢ πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῆς.

Ὡς σύμμαχος λοιπὸν Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου λαμπρῶς ἀγωνισθεὶς πρὸς τὸν Ἀντίοχον καὶ τοὺς Γαλάτας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς Προυσίαν τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας ἐνίκησεν ὁ Ἄτταλος τοὺς ἐχθροὺς περὶ τὸ 241 π. Χ. ἐν διαφόροις μάχαις. Ἐπιφανεστάτη δὲ τούτων ἀπέβη ἡ πολεμηθεῖσα ἐν Μυσίᾳ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Καΐκου πλησίον αὐτοῦ τοῦ Περγάμου. Ὅτε δὲ ὁ Καλλίνικος μετὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εἰρήνην ἐτράπη εἰς τὴν ἀπωτέραν Ἀνατολήν, ὅπως ἀνεπεξέλθῃ κατὰ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀρσάκου, τότε ἐθεώρησεν ὁ Ἄτταλος ἐπίκαιρον τὴν στιγμὴν, ὅπως περιβληθῇ τὸ διάδημα, ἀνακηρυσσόμενος πρῶτος βασιλεὺς τοῦ Περγάμου.

Ἀλλ' ἡ αὔξησις αὕτη τοῦ Περγάμου παρέβλαπτε τὰ συμφέροντα τῶν Σελευκιδῶν. Ἐντεῦθεν εἴδομεν τὸν Ἄτταλον πολεμοῦντα πρὸς Σέ-

λευκον τὸν Γ', ὃν καὶ ἐνίκησε. Καὶ ὁ Ἀχαιὸς δὲ, ὅτε, ἀποστατήσας ἵδρυσεν ἴδιον βασίλειον ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου, περιῆλθεν εἰς ἀγῶνα πρὸς τὸν Ἄτταλον, οὗ περιέστειλε τὴν δύναμιν. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη ὁ βασιλεὺς τοῦ Περγάμου νὰ συμπράξῃ κατ' αὐτοῦ μετ' Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀποστάτου. Ἀλλὰ παρ' ὅλας ταύτας τὰς ἐπιτυχίας συνεῖδεν ὁ Ἄτταλος, ὅτι, ὅπως τὸ βασίλειον αὐτοῦ προαχθῇ ἐν μέσῳ τῶν πολέμων τῶν διασαλευόντων τὴν Ἀσίαν, εἶχεν ἀνάγκην τῆς προστασίας ἰσχυρᾶς δυνάμεως, καὶ ὡς τοιαύτην ἐθεώρησε τὴν Ῥώμην. Συμπράττων λοιπὸν μετὰ τῆς Ῥόδου συνεμάχησε τῷ 210 π. Χ. πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Καθ' οὓς δὲ χρόνους οὗτοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, Φίλιππον τὸν σύμμαχον Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, ἐτάχθη πιστῶς μετ' αὐτῶν. Καὶ ὑπέστη μὲν ὁ Ἄτταλος οὐ μικρὰς ζημίας διαρκοῦντος τοῦ μακεδονικοῦ πολέμου καθ' ὃν ἠγωνίζετο μετὰ τῆς Ῥόδου διὰ τοῦ στόλου ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ἡ μετὰ τῶν Ῥωμαίων σύμπραξις προοιωνίζετο μεγάλας ὠφελείας εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου. Ἤδη δὲ ζῶντος τοῦ Ἀττάλου ἐδόθη εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν συμμάχων τῶν Ῥωμαίων Αἰτωλῶν ἡ Αἴγινα ἀντὶ τριάκοντα μόνον ταλάντων.

Τὸν Ἄτταλον, ἀποθανόντα τῷ 197 π. Χ. μετὰ βασιλείαν μακρὰν καὶ ἔνδοξον, διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Β'. Τεταγμένος καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν Ῥωμαίων ὡς ὁ πατὴρ, ἐκινδύνευσεν ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τῷ πρὸς Ἀντίοχον τὸν μέγαν ἀγῶνα. Αὐτὸ τὸ Πέργαμον ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιόχου, Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος ἐδῄου τὰ περίχωρα τῆς πρωτευούσης τῶν Ἀτταλικῶν. Ἀλλ' ἡ πολιορκία τοῦ Περγάμου, ἀνατεθεῖσα εἰς Ῥαλάτας μισθοφόρους, ἐτελεῖτο μετὰ τοιαύτης νωθρότητος, ὥστε ὁ Εὐμένης ἠδυνήθη, καλέσας Ἀχαιοὺς ἐπικούρους, νὰ λύσῃ αὐτὴν, σώζων τὴν πόλιν. Ἔτυχε δὲ τῆς βοηθείας τῶν Ἀχαιῶν, καθότι οὗτοι εἶχον λόγους εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Εὐμένη, συμπράξαντα μετὰ τῶν Ῥωμαίων ἐν ἔτει 195 π. Χ. εἰς τὸν ἐναντίον τοῦ τυράννου τῆς Σπάρτης Νάβιδος πόλεμον. Ἀλλὰ παρ' ὅλους τοὺς κινδύνους τῆς πόλεως ὁ Εὐμένης ἔμεινεν ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἀντίοχον πολέμῳ πιστὸς εἰς τοὺς Ῥωμαίους μέχρι τέλους. Κατὰ δὲ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ περιώνυμον μάχην οὐ μόνον αὐτὸς ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν, ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἄτταλος, ὅστις καὶ συνετέλεσε δι' ἐφόδου τῶν ὑπ' αὐτὸν ἱππέων εἰς τὴν νίκην τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ Ῥώμη δὲν ἐλησμόνησε κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον συνθή-

κης τὸν πιστὸν αὐτῆς σύμμαχον. Ὁ Εὐμένης ἔλαβεν ἀξίαν λόγου χρηματικὴν ἀποζημίωσιν τριακοσίων πεντήκοντα ταλάντων καὶ τὴν ὑπόσχεσιν πληρωμῆς ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ ταλάντων ὀφειλομένων ἀντὶ σίτου. Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον αὐτοῦ κέρδος ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥώμης ἐπέκτασις τοῦ βασιλείου τοῦ Περγάμου. Εἰς τὸν Εὐμένη παρεχωρήθησαν, ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν, ἅπασαι αἱ ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου χῶραι πλὴν τοῦ πλείστου τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Οὕτως ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ ἡ θρᾳκικὴ χερσόνησος μετὰ τῆς παλαιᾶς πρωτευούσης τοῦ Λυσιμάχου, τῆς Λυσιμαχείας, ἐν δὲ Ἀσίᾳ ἡ Φρυγία ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ, ἡ Λυδία, ἡ μέχρι τοῦ Μαιάνδρου Καρία, ἡ Μεγάλη Φρυγία, ἡ Λυκαονία, μέρος τῆς Κιλικίας, ἡ Μιλυὰς μεταξὺ τῆς Φρυγίας καὶ Λυκίας καὶ ἡ λυκιακὴ Τελμησσὸς ἀνῆκον τὸ ἑξῆς εἰς τοὺς Ἀτταλικούς. Τὸ δὲ βασίλειον τοῦ Περγάμου, προστατευόμενον ὑπὸ τῆς Ῥώμης, ἀνεδεικνύετο δύναμις ἰσόρροπος πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Συρίαν.

Ἡ ταχεῖα αὔξησις τοῦ βασιλείου προεκάλεσε τὴν ἀντιζηλίαν τῶν γειτόνων. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Εὐμένης περιεπλέκετο εἰς ἀγῶνα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν τὸν Α'. Ὁ πόλεμος δὲ οὗτος, καθ' ὃν ὁ Προυσίας ἐτύγχανε τῶν συμβουλῶν τοῦ γενναίου Ἀννίβου, ὅστις διέτριβε μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ μάχην ὡς φυγὰς ἐν τῇ αὐλῇ του, ἤθελεν ἀποβῇ κινδυνώδης διὰ τὸν Εὐμένη, ἂν οὗτος δὲν ἐσώζετο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἐβοήθησαν αὐτὸν νὰ νικήσῃ καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου Φαρνάκην. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη δὲν ἤθελε τὴν ὑπέρμετρον ἐνίσχυσιν τοῦ Περγάμου, ἔχουσα συμφέρον νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀντίρροποι καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀντιπαλαίουσαι δυνάμεις. Διὸ βλέπομεν τοὺς Ῥωμαίους ὑποκινοῦντας τὴν Ῥόδον εἰς ἀντίστασιν πρὸς τοὺς Περγαμηνούς.

Ἀλλ' ὅμως ὁ Εὐμένης δὲν ἔπαυσε τηρῶν ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ Περγάμου τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φιλίαν, ἣν τρανῶς ἐπέδειξε τῷ 172 π. Χ. μεταβὰς εἰς Ῥώμην καὶ καταδείξας εἰς τὴν σύγκλητον τὰς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περσέως παραβάσεις τῶν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνθηκῶν. Αἱ δ' ἀνακοινώσεις τοῦ Εὐμένους αὗται συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχυτέραν ἔκρηξιν νέου μεταξὺ Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων πολέμου. Διὸ μνησικακῶν κατ' αὐτοῦ ὁ Περσεὺς παρεσκεύασε τὴν δολοφονίαν του, ὅτε ἐπέστρεφε διὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ βασίλειόν του. Σωθεὶς δ' ὅμως ὡς ἐκ θαύματος ὁ Εὐμένης, ἀνεμίχθη μὲν εἰς τὸν ἐκραγέντα φοβερὸν πόλεμον, ἀλλὰ μετὰ λύπης εἶδε, τελευτήσαντος τοῦ πο-

λέμου, τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ οὐδεμιᾶς ἀξιουμένην ἀνταμοιβῆς. Ἡ ἧττα καὶ ἡ ταπείνωσις τῆς Μακεδονίας ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἡ Ῥώμη δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην τοῦ Περγάμου, καὶ ὁ πιστὸς τῶν Ῥωμαίων φίλος καὶ σύμμαχος ἐνόησεν ἐκ τῆς περιφρονήσεως καὶ τῶν προσβολῶν ἃς ὑπέστη παρὰ τῶν ἀγερώχων νικητῶν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχον τὸ ἐξῆς ἀνάγκην φίλων, ἀλλ' ὑπηκόων.

Τὰ μετ' ὀλίγον συμβάντα ἐν Περγάμῳ ἀποδεικνύουσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ βασιλείου ἀνορθοῦσιν ἐκ νέου τὴν κεφαλήν. Προυσίας ὁ Β' ἐγείρει καὶ πάλιν αἴφνης πόλεμον ἐναντίον τοῦ Εὐμένους,

ΕΥΜΕΝΗΣ Ο Β'

ὑποστηρίζεται δὲ κατ' αὐτὸν ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, οἵτινες τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐκ φόβου πρὸς τὴν Ῥώμην, ἔμενον ἥσυχοι ὡς ὑπήκοοι τῶν Περγαμηνῶν, περιοριζόμενοι εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν καλουμένην Γαλατίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ ἱστορία τοῦ πολέμου τούτου δεικνύει τὴν ψυχρότητα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντενέργειαν τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸ βασίλειον τοῦ Περγάμου, τὸ ἴδιον αὐτῶν πλάσμα, ὅπερ ἐπεβάλλοντο ἤδη νὰ ταπεινώσωσιν. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης δεικνύει ἡ ἱστορία αὕτη τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ Εὐμένους, ὅστις κατώρθωσε μὲν νὰ ἐκδιώξῃ τῶν χωρῶν του τοὺς εἰς αὐτὰς εἰσβαλόντας Γαλάτας, κατέλιπε δὲ θνήσκων τὸ βασίλειον ἀμείωτον, οἷον εἶχεν εὑρυνθῆ μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ μάχην.

Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐμένους (159 π. Χ.) ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Ἄτταλος ἦτο ἀνήλικον παιδίον. Ἀλλὰ τὸ βασίλειον δὲν ἔμενεν ἄνευ ἡγεμόνος. Φρουρὸς τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνήβου διαδόχου καὶ θεματοφύλαξ τῆς πολιτείας τῶν Ἀτταλικῶν ἦτο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Εὐμένους Ἄτταλος ὁ Β'. Τὸν ἄνδρα γνωρίζομεν ἤδη. Εἶνε ὁ γενναῖος συμπολεμιστὴς τοῦ ἀδελφοῦ, ὁ νικηφόρος στρατηγὸς τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μάχης, ὁ καὶ κατὰ τὸν ἐναντίον τοῦ Περσέως πόλεμον ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων ἐν Ἑλλάδι. Ὁ φιλοπόλεμος Ἀτταλικὸς ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὡς κηδεμὼν τοῦ ἀνηλίκου ἀνεψιοῦ, καὶ διετήρησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου (138 π. Χ.). Μὴ θέλων δὲ νὰ διακινδυνεύσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένου βασιλείου διὰ παραβόλου ἀντιστάσεως πρὸς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων, ἐνεκολπώθη τὴν Ῥώμην, παρ' αὐτῆς ἀναμένων τὴν σωτηρίαν τοῦ Περγάμου ἀπὸ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸ ἐχθρῶν. Ὁπόσον ἐπικίνδυνος ἦτο ἄλλως ἡ θέσις τοῦ βασιλείου ἀποδει-

κνύει ἡ νέα κατὰ τῶν Περγαμηνῶν ἐπίθεσις τοῦ Προυσίου καὶ ἡ πολιορκία αὐτῆς τῆς πρωτευούσης (156-154 π. Χ.). Ἀλλὰ διὰ τῆς φιλίας τῆς Ῥώμης ἠδυνήθη ὁ Ἄτταλος οὐ μόνον τοῦ Προυσίου νἀπαλλαγῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὸ κράτος ἐσωτερικῶς μὲν ἐν εἰρήνῃ παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις τῶν θεωρούντων τὸν βασιλέα ἐξευτελιζόμενον πρὸ τῆς Ῥώμης, ἐξωτερικῶς δὲ ἰσχυρὸν καὶ ἀξιοπρεπές. Ζῶντος τοῦ Ἀττάλου, ἡ περγαμηνὴ βασιλεία ἐπέβαλλε μὲν τὴν θέλησιν αὐτῆς εἰς τὰ γείτονα βασίλεια τῆς Συρίας, τῆς Καππαδοκίας, τῆς Βιθυνίας, διασπαρασσόμενα ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων, ἔστελλε δὲ τὸν στόλον αὐτῆς ἐπίκουρον τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ Ψευδοφιλίππου (149 π. Χ.), καὶ ἔπειτα συνέπραττε μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν Ἀχαιῶν.

Ἀλλ' ἦτο προφανὲς εἰς ποῖον σημεῖον ἦγεν ἡ ἄλλως συνετὴ πολιτεία τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Εὐμένους. Ἡ περγαμηνὴ βασιλεία εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἁπλοῦν δορυφόρον τῶν Ῥωμαίων. Ἓν μόνον βῆμα ὑπελείπετο μέχρι τῆς τελείας ὑποταγῆς, καὶ τὸ βῆμα τοῦτο ἐγεινεν ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀττάλου, τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀνδρωθέντος αὐτοῦ ἀνεψιοῦ Ἀττάλου τοῦ Γ', τοῦ υἱοῦ τοῦ Εὐμένους. Ἄτταλος ὁ Γ' ὑπῆρξεν ἀνάξιος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου. Συνδέων παραδόξως τὴν δυσθυμίαν πρὸς τὴν ὠμότητα, ἔζησεν ἐπὶ πέντε ἔτη παραδεδομένος εἰς τὴν κηπουρικὴν καὶ γεωργικὰς συγγραφάς, εἰς τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὴν κηροπλαστικὴν καὶ ἀφίνων τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν εἰς τοὺς πατρικοὺς φίλους, τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις ἔπειτα ἐφόνευον ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἀνηλεῶς μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων των οἱ δορυφόροι τοῦ βασιλέως κατὰ προσταγὴν αὐτοῦ. Οὐδεμία ζημία ἦτο διὰ τὸ Πέργαμον, ὅτι ταχέως ἀπηλλάγη τοιούτου δυνάστου, ἁρπαγέντος ὑπὸ αἰφνιδίου θανάτου. Μετ' αὐτοῦ συνεξέλιπε καὶ ἡ σειρὰ τῶν γνησίων ἀπογόνων τοῦ Ἀττάλου· τὸ δὲ ἄκληρον βασίλειον τῶν Ἀτταλικῶν ἐκληροδοτεῖτο διὰ τῆς διαθήκης τοῦ υἱοῦ τοῦ Εὐμένους εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ προέβαλε μὲν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ βασιλείου ὁ νόθος υἱὸς τοῦ Εὐμένους Ἀριστόνικος, ἀλλ' ἡ Ῥώμη, οὐκ ἄνευ ἀγῶνος κατισχύσασα τοῦ τελευταίου τούτου Ἀτταλικοῦ, παρέλαβεν ἐν ἔτει 129 π. Χ. τὴν κληρονομίαν Ἀττάλου τοῦ Γ'. Καὶ τὰς μὲν ἐν Θράκῃ κτήσεις τῶν Περγαμηνῶν βασιλέων προσήρτησαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν ἤδη ὡς ἐπαρχίαν ὑποτεταγμένην εἰς αὐτοὺς Μακεδονίαν, τὰς δ' ἀνατολικὰς τῶν ἀσιατικῶν χωρῶν παρέδωκαν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν ὁμόρων κρατῶν, τὸ δὲ λοιπὸν μέγιστον μέρος τοῦ βασιλείου τοῦ Περγάμου κατέστησαν ἐπαρχίαν ῥωμαϊκήν, καλέσαντες ἐπιδεικτικῶς διὰ

τοῦ ὀνόματος τῆς Ἀσίας, ἐν ᾗ τὸ παλαιὸν κράτος τῶν Ἀτταλικῶν ἀπέβαινεν ἡ πρώτη ρωμαϊκὴ κτῆσις.

θ'

Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἐν Περγάμῳ.

Βραχεῖα ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἡ διάρκεια τοῦ ἀτταλικοῦ βασιλείου. Εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ῥωμαίων ὀφείλοντες οἱ Ἀτταλικοὶ τὴν ταχεῖαν αὐτῶν ὕψωσιν, ἐξέλιπον ταχέως, ἐπισύραντες τὴν εἰς τὰ ἀνατολικὰ πράγματα ἀνάμιξιν τῆς Ῥώμης καὶ παρασκευάσαντες τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῆς ἐν Ἀσίᾳ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν βραχὺν τοῦτον βίον ἑνὸς μόλις αἰῶνος οἱ ἀπόγονοι τοῦ τολμηροῦ Φιλεταίρου ἀνέδειξαν ἀρετὰς σπανίας ἔν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ βασιλικῷ αὐτῶν βίῳ. Ἡ δυναστεία τῶν Ἀτταλικῶν διακρίνεται ἀπό τε τῶν ἄλλων βασιλικῶν οἴκων τῆς Ἀσίας καὶ ἀπὸ τῶν Σελευκιδῶν καὶ Λαγιδῶν διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ διὰ τὴν τήρησιν τῶν πατριαρχικῶν ἐκείνων ἀγαθῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, ἅτινα βλέπομεν συνήθως μαραινόμενα ἐν τῇ τύρβῃ τῆς δεσποτείας. Οἱ Ἀτταλικοὶ δὲν ἔπαυσαν ὄντες καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου φιλόστοργοι πατέρες καὶ ἠγαπημένοι ἀδελφοί. Τοιαῦται ἰδιωτικαὶ ἀρεταὶ ἦσαν πολὺ μᾶλλον ἀξιάγαστοι περικοσμοῦσαι ἄνδρας, οἵτινες, ἱδρύσαντες ἐκ τοῦ μηδενὸς βασίλειον ἰσχυρόν, ἀνέδειξαν αὐτὸ περίλαμπρον ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων οὐ μόνον διὰ τῆς πολιτικῆς ἰσχύος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης, ὃν ἐνόμισαν ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς βασιλικῆς των δυνάμεως.

Ἀληθῶς, ὅπως λάβωμεν πλήρη ἔννοιαν τῆς ἀκμῆς, εἰς ἣν ἀνῆλθε τὸ βασίλειον τοῦ Περγάμου, δὲν ἀρκεῖ ἡ μελέτη τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ ἱστορίας, ἣν ἐξητάσαμεν ἤδη. Ἐπ' ἴσης ἀξία λόγου, ἂν μὴ ἀνωτέρα, εἶνε ἡ δόξα ἡ περιβάλλουσα τοὺς Ἀτταλικοὺς ὡς προστάτας τοῦ ἐμπορίου, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Καὶ τὴν μὲν σημασίαν, ἣν ἀπέκτησε τὸ Πέργαμον ἐπὶ τῶν Ἀτταλικῶν ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν, δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἐκ τῆς μεγάλης ἀνὰ τὴν δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν δια-

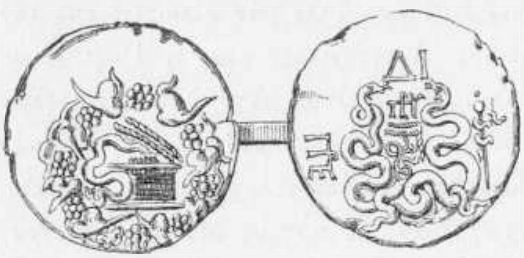

ΚΙΣΤΟΦΟΡΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

δόσεως τῶν *κιστοφόρων* λεγομένων νομισμάτων, ἤτοι τῶν φερόντων ἀποτετυπωμένην τὴν ἱερὰν κίστην τοῦ Βάκχου μετὰ τοῦ ἐξ αὐτῆς ἐξερχομένου καὶ περιβάλλοντος αὐτὴν ὄφεως. Τὸ κῦρος τῶν Ἀτταλικῶν ὑπῆρξε τοιοῦτον, ὥστε δι' αὐτῶν τὰ τοιαῦτα, τὸ πρῶτον ἐν Ἐφέσῳ κοπέντα, νομίσματα κατέστησαν οἱονεὶ πανασιατικά, καὶ ἐκόπτοντο ἐν πλείσταις πόλεσι τῆς Ἀσίας, αἵτινες ἀπετέλεσαν νομισματικήν τινα ὁμοσπονδίαν, παράλληλον πρὸς τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν καὶ πρὸς τὴν διάδοσιν τῶν τετραδράχμων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν πολλαῖς τῶν ἀσιατικῶν πόλεων.

Ἀλλὰ πολὺ μεγαλειτέρα εἶνε ἡ σημασία ἣν ἀπέκτησε τὸ Πέργαμον ὡς πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν διὰ τῆς τῶν Ἀτταλικῶν φιλομουσίας καὶ φιλοκαλίας.

Εἴδομεν καὶ αὐτὸν τὸν τελευταῖον Ἄτταλον παρ' ὅλην τὴν κατέχουσαν αὐτὸν βαρεῖαν δυσθυμίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν διοικητικῆς ἱκανότητος διατρίβοντα περὶ τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὴν συγγραφικήν. Οὕτως οἰκεῖαι εἶχον ἀποβῆ εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀτταλικῶν αἱ τοιαῦται εὐγενεῖς ἀσχολίαι. Ἄτταλος ὁ Γ' δὲν εἶνε ὁ μόνος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Περγάμου συγγραφεύς. Καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ Ἄτταλος ὁ Α' ἠσχολεῖτο ὡς ὁ ἔγγονος περὶ συγγραφὰς γεωργικάς, οἱ δὲ πρὸς τοὺς Γαλάτας πόλεμοι αὐτοῦ ἄφινον εἰς αὐτὸν καιρὸν νὰ γράφῃ περὶ τῶν προσόντων τῆς ὡραίας πεύκης. Πιθανῶς δὲ ἤδη ὁ αὐτὸς ἀνὴρ ἔθηκε τὰς πρώτας βάσεις τῆς περιωνύμου Βιβλιοθήκης τοῦ Περγάμου, ἥτις ἰδίως ὑπὸ Εὐμένους τοῦ Β' ἐκαλλωπίσθη καὶ ηὐξήθη. Ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη, κειμένη ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Περγάμου καὶ περικοσμουμένη ὑπὸ διαφόρων τεχνουργημάτων παριστανόντων ποιητὰς καὶ σοφούς, συνεδέετο διὰ στοᾶς πρὸς τὸν παρακείμενον μέγαν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ἦτο οὕτως εἰπεῖν ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἱερὰν προστασίαν τῆς θεᾶς τῆς σοφίας. Κολοσσιαῖον δὲ ἄγαλμα τῆς θεᾶς κατὰ μίμησιν τῆς Παρθένου τοῦ Φειδίου ὑψοῦτο ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν τεσσάρων συνεχῶν αἰθουσῶν, ἐν αἷς ἦσαν τεθειμένα τὰ βιβλία ἐντὸς θηκῶν ξυλίνων, στηριζομένων ἐπὶ τῶν τοίχων διὰ μεταλλίνων ὅρμων. Δωμάτια δὲ, ὄπισθεν τῆς βιβλιοθήκης κείμενα, ἐχρησίμευον εἰς κατοικίαν ὑπαλλήλων τοῦ καθιδρύματος καὶ δούλων καὶ εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν βιβλίων καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν δερμάτων ἐφ' ὧν ταῦτα ἐγράφοντο. Διότι ἐν Περγάμῳ εἰσήχθη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ἐκ νέου ἡ παλαιὰ χρῆσις τῶν διφθερῶν, αἵτινες ἔκτοτε ἐπωνομάσθησαν περγαμηναί, ἀντὶ τοῦ παπύρου, ὃν μετεχειρίζοντο οἱ ἀντιγρα-

φεῖς τῶν Πτολεμαίων, οἵτινες λέγονται καὶ ἐμποδίσαντες ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τοὺς Ἀτταλικοὺς τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξαγωγὴν τοῦ παπύρου. Διὰ δὲ τῆς βασιλικῆς τῶν Ἀτταλικῶν προστασίας ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων τῆς περγαμηνῆς βιβλιοθήκης ἀνῆλθον εἰς μέγα πλῆθος, οὕτως ὥστε ὁ Ἀντώνιος ἠδυνήθη, ὡς λέγεται, νἀποστείλῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὴν βασίλισσαν Κλεοπάτραν εἴκοσι μυριάδας τόμων.

Ἀλλ' ἡ ἅμιλλα τῶν Ἀτταλικῶν πρὸς τοὺς Λαγίδας δὲν περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν ἵδρυσιν τῆς Βιβλιοθήκης· ἠγωνίσθησαν δὲ καὶ αὐτοὶ νὰ καταστήσωσι τὸ ἵδρυμα αὐτῶν κέντρον φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν. Καὶ δρῶσι λοιπὸν ἐν Περγάμῳ ὁ Ἀθηναῖος Ἀπολλόδωρος ὁ γνωστὸς μάλιστα διὰ τὴν μυθολογικὴν αὐτοῦ βιβλιοθήκην, ὁ μαθηματικὸς Ἀπολλώνιος, ὁ Κολοφώνιος ἰατρὸς Νίκανδρος ὁ ποιητὴς τῶν Θηριακῶν καὶ τῶν Ἀλεξιφαρμάκων, ὁ Ἐφέσιος ἐποποιὸς Μουσαῖος καὶ οἱ τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τῶν Ἀτταλικῶν μετὰ κολακείας ἐξιστορήσαντες Λυσίμαχος καὶ Νεάνθης ὁ Κυζικηνός. Διαγωνίζονται δὲ οἱ σοφοὶ τοῦ Περγάμου πρὸς τοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ κριτικῇ καὶ ἑρμηνείᾳ τῶν ἐπῶν τοῦ Ὁμήρου, ἐν τῇ γραμματικῇ καὶ τῇ λεξικογραφίᾳ, ἐν ταῖς γραμματολογικαῖς ἐρεύναις, ἐξ ὧν προῆλθον οἱ λεγόμενοι *Περγαμηνοὶ πίνακες* τῶν συγγραφέων, καὶ ἐν ταῖς περὶ γλώσσης μελέταις, αἵτινες ἀφωρμῶντο ἀπὸ ἀρχῶν διαφόρων πρὸς τὰς τῶν Ἀλεξανδρινῶν. Κορυφὴ δὲ καὶ κόσμημα τῶν Περγαμηνῶν λογίων δύναται νὰ θεωρηθῇ Κράτης ὁ ἐκ τῆς κιλικικῆς πόλεως Μαλλοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον ἐν ταῖς γραμματικαῖς ἐρεύναις εὐδοκιμήσας, ὥστε καὶ ἰδίας σχολῆς ἀρχηγὸς ἔγεινε, ἧς οἱ ὀπαδοὶ ἐκαλοῦντο Κρατήτειοι ἀπὸ τοῦ διδασκάλου, ἐν ᾧ παραλλήλως πρὸς τὰς τοιαύτας φιλολογικὰς μελέτας ἤκμαζεν ἐν Περγάμῳ ἡ στωικὴ φιλοσοφία.

Ἡ Βιβλιοθήκη εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Περγάμου ἐν μέσῳ κόσμου ὅλου ὡραίων οἰκοδομῶν, ἃς ἡ πόλις ἐχρεώστει εἰς τὴν φιλοκαλίαν τῶν βασιλέων, πολυειδῶς μεγαλυνάντων καὶ διακοσμησάντων τὸ Πέργαμον, τὴν ἄλλοτέ ποτε ὀχυρὰν μὲν, ἀλλ' ἀραιῶς οἰκουμένην ἄκραν. Τὰ δ' ἐπιφανέστατα τῶν οἰκοδομημάτων ἔκειντο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ἦσαν κτίσματα Εὐμένους τοῦ Β', ὅστις οὐ μόνον τὴν ἀκρόπολιν μετερρύθμισε καὶ ἐξωράϊσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κάτω πόλιν ηὔρυνε, περιβαλὼν διὰ τειχῶν εὐκτίστων. Τὸ ἀρχαιότατον τῶν κτιρίων τούτων, ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις ἐπωνομάζετο Πολιὰς, ἔπειτα δὲ καὶ Νικηφόρος, ἀνήρχετο εἰς τὸν τέταρτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, ἤτοι εἰς χρόνους πολὺ

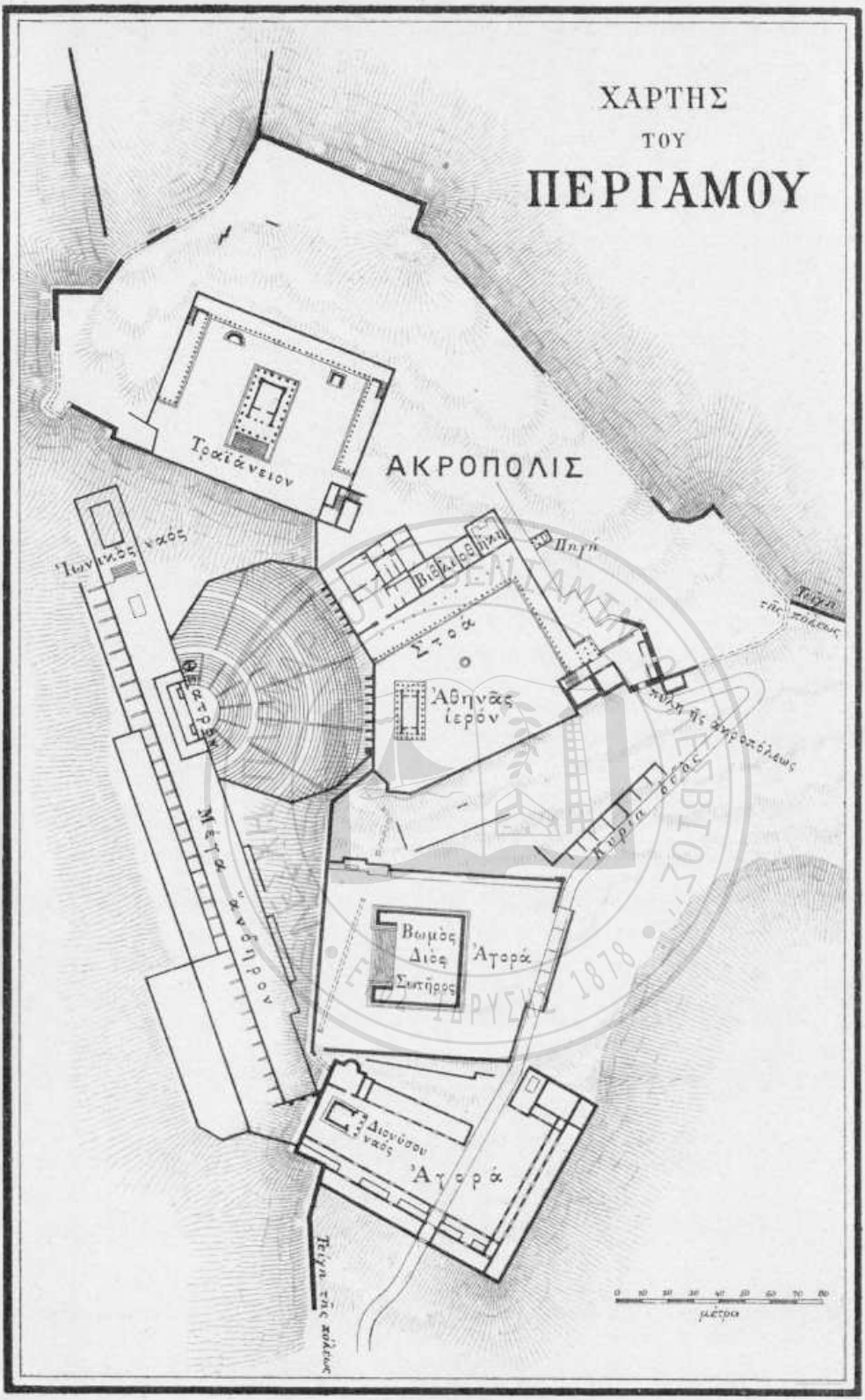
ΧΑΡΤΗΣ
ΤΟΥ
ΠΕΡΓΑΜΟΥ
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ
Τραϊάνειον
Ἰωνικὸς ναός
Πηγή
Στοά
Ἀθηνᾶς ἱερόν
Θέατρον
Μέγα ἀνδήρον
Κυρία ὁδός
Βωμὸς Διὸς Σωτῆρος
Ἀγορά
Διονύσου ναός
Ἀγορά
Τείχη τῆς πόλεως
μέτρα

ΔΕΣΧΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
• ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

παλαιοτέρους τῆς βασιλείας. Περὶ τὸν ναὸν δὲ τοῦτον ᾠκοδομήθη ὑπὸ τῶν Ἀτταλικῶν πληθὺς κτιρίων μεγαλοπρεπῶν, εἰς ἃ προσετέθησαν κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπί τε τῆς ἄκρας καὶ τῆς κάτω πόλεως. Ἐν δὲ τῇ αὐλῇ μιᾶς τῶν μεταγενεστέρων τούτων οἰκοδομῶν, τοῦ ἐφ' ὑψηλοῦ τῆς ἀκροπόλεως κειμένου Τραϊανείου, ἔκειτο κομψὴ μαρμαρίνη ἐξέδρα, ἀνεγερθεῖσα ἐπὶ Ἀττάλου τοῦ Β'. Θαυμασία ἦτο ἀπὸ ταύτης ἡ θέα τῆς περικόσμου ἀκροπόλεως καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὴν ἐκτεινομένου Περγάμου. Ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θεατοῦ, περιλαμβάνων ὅλην τὴν κάτω πόλιν μέχρι τῆς πέραν θαλάσσης, κυρίως ἐτέρπετο ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ θεάματος τῶν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως οἰκοδομῶν καὶ τῶν περιτέχνων ἔργων τῆς γλυπτικῆς, ἅτινα περιεκόσμουν τὸν ὅλον χῶρον. Ἀντηρίδες ἰσχυραί, ἐπερείδουσαι ἐκ τῶν κάτω τὰ χείλη τῆς τεχνητῶς εὐρυνθείσης ἀκροπόλεως, μέγα ἐκ δυσμῶν περίστυλον ἄνδηρον, ναοὶ καὶ βωμοί, στοαὶ καὶ πρόπυλα, ἀγοραὶ καὶ εὐρύτατον θέατρον ἦσαν τὰ κτίρια τῶν Ἀτταλικῶν, ἐφ' ὧν ἐπλανᾶτο ἔκθαμβον τὸ ὄμμα. Ἀλλὰ πάντα τἆλλα κτίσματα ὑπερέβαλλε κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος ὁ κολοσσιαῖος βωμὸς τοῦ Σωτῆρος Διός, ὅστις κατελάμβανε τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς πρὸς νότον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς. Ὁ καθ' αὐτὸ βωμὸς ἦτο ἐλάχιστον μέρος τοῦ θαυμασίου τούτου οἰκοδομήματος, ὅπερ ἀπήστραπτεν ἐκ μαρμάρου. Ἦγε δὲ εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἐφ' οὗ οὗτος ἔκειτο κλῖμαξ εὐρυτάτη, ἧς ἑκατέρωθεν ὑψοῦτο κομψὴ στοὰ ῥαδινῶν ἰωνικῶν κιόνων, ἱδρυμένη ἐπὶ στερεοβάτου περιβάλλοντος τὸ ὅλον καὶ ἐδραζομένου ἐπὶ χθαμαλωτέρου κρηπιδώματος. Ὁ δὲ στερεοβάτης ἐκοσμεῖτο ὑπὸ λαμπρᾶς ζωφόρου ἐξ ἐκτύπων ἀναγλύφων, κατεχόντων ἐν ὅλῳ χῶρον τρισχιλίων τετραγωνικῶν ποδῶν, ἤτοι διπλάσιον τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος. Παρίστανον δὲ τὰ ἔξοχα ταῦτα ἔργα τῆς περγαμηνῆς τέχνης τὴν Γιγαντομαχίαν, δι' ἧς ὑπηνίσσετο ἡ εἰς τὸν ἱδρυτὴν τοῦ βωμοῦ Εὐμένη τὸν Β' δουλεύουσα σμίλη τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνας τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς Γαλάτας. Τὸ πολυδαίδαλον τοῦτο ἔργον τῆς γλυπτικῆς δὲν ἐνέχει τὴν ἁπλότητα ἐκείνην καὶ τὸ ἤρεμον μεγαλεῖον τὸ χαρακτηρίζον τὴν ἀρχαιοτέραν τέχνην. Ὡς τὸ ὅλον ἀρχιτεκτονικὸν κατασκεύασμα εἶνε προϊὸν τῆς πρὸς τὸ κολοσσιαῖον τάσεως τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων, οὕτω καὶ τἀνάγλυφα τὰ περικοσμοῦντα τὸν περιφανῆ τοῦτον βωμὸν ἐξέχουσι διὰ τὸ νέον τῶν παραστάσεων, τὸ βίαιον τῶν κινήσεων, τὸ τολμηρὸν τῶν θέσεων, τὸ ἄηθες τῶν συμβόλων, τὴν ἀποφυγὴν τοῦ ἁπλοῦ καὶ συνήθους, ἐν ὅλῳ διὰ τὸ νευρῶδες καὶ πολυκίνητον καὶ ἁρπάζον.

Ἡ πολεμικὴ κίνησις ἡ διαπνέουσα τὸ εἰς τὸν Δία ἀνάθημα τοῦ Εὐμένους εἶνε οὕτως εἰπεῖν ὁ δεσπόζων χαρακτὴρ τῆς γλυπτικῆς τοῦ περγαμηνοῦ ἐργαστηρίου. Οἱ πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀγῶνες τῆς βασιλείας τῶν Ἀτταλικῶν παρέχουσιν εἰς τὴν σμίλην τῶν γλυπτῶν τοῦ Περγάμου προσφιλὲς θέμα, μετέχον ἐθνικῆς τινος χροιᾶς καὶ γενικοῦ διὰ τὸν ἑλληνισμὸν ἐνδιαφέροντος. Ἡ Γιγαντομαχία τοῦ βωμοῦ, ἡ ἀλληγορικῶς παριστάνουσα τούτους τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὰ ἀνάγλυφα τρόπαια, δι' ὧν ἐκοσμοῦντο τὰ μετακιόνια τῶν στοῶν τῶν περιβαλλουσῶν τὸ τέμενος τῆς Ἀθηνᾶς, ἦσαν ἐπινίκιοι παραστάσεις εὐνόητοι οὐ μόνον εἰς τοὺς ὑπηκόους Εὐμένους τοῦ Β', ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας. Ἄλλως ἡ ἀκρόπολις τοῦ Περγάμου δὲν ἦτο ἡ μόνη σκοπιὰ ἀφ' ἧς ἀπήστραπτον ἐν λιθίνῳ κάλλει οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες τῶν Περγαμηνῶν. Ἤδη καὶ δευτέρα τῆς Ἀθηνᾶς ἄκρα, ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ἐκοσμεῖτο ἀπὸ τῶν χρόνων Ἀττάλου τοῦ Α' ὑπὸ ἀναθήματος τούτου τοῦ βασιλέως, παριστάνοντος ἐν σειρᾷ ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων τὴν ἐν Μυσίᾳ ἧτταν τῶν Γαλατῶν μετ'

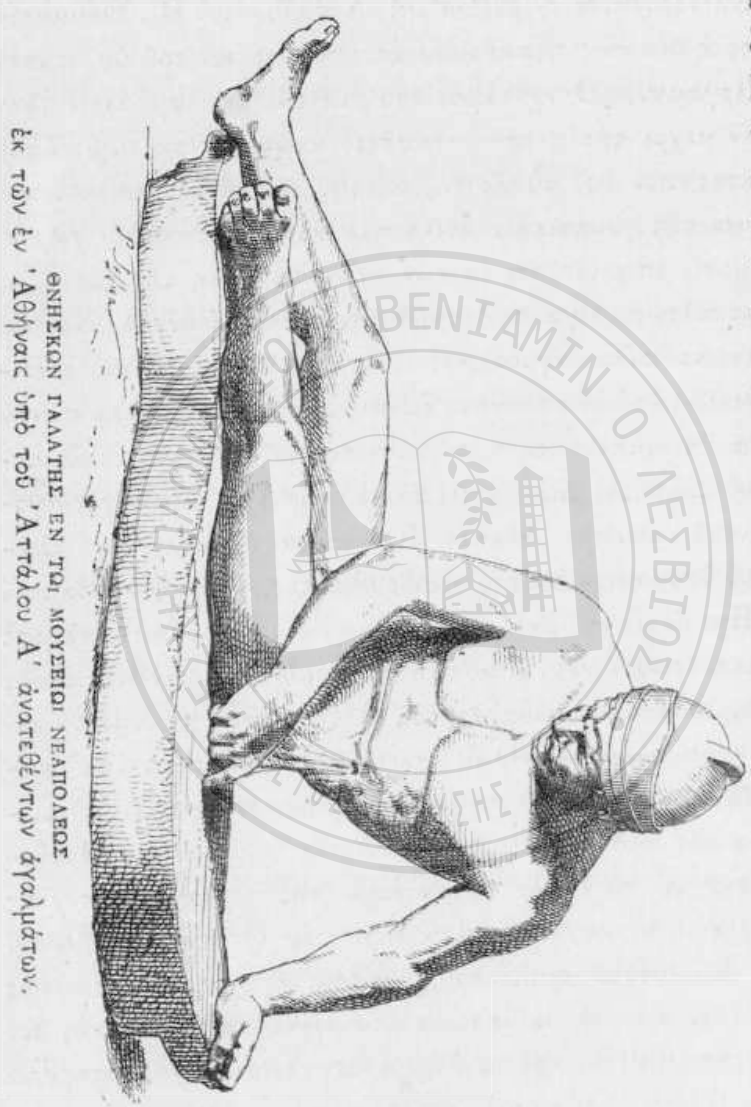

ΘΝΗΣΚΟΝ ΓΑΛΑΤΗΣ ΕΝ ΤΩΙ ΜΟΥΣΕΙΩΙ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ
ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου Α' ἀνατεθέντων ἀγαλμάτων.

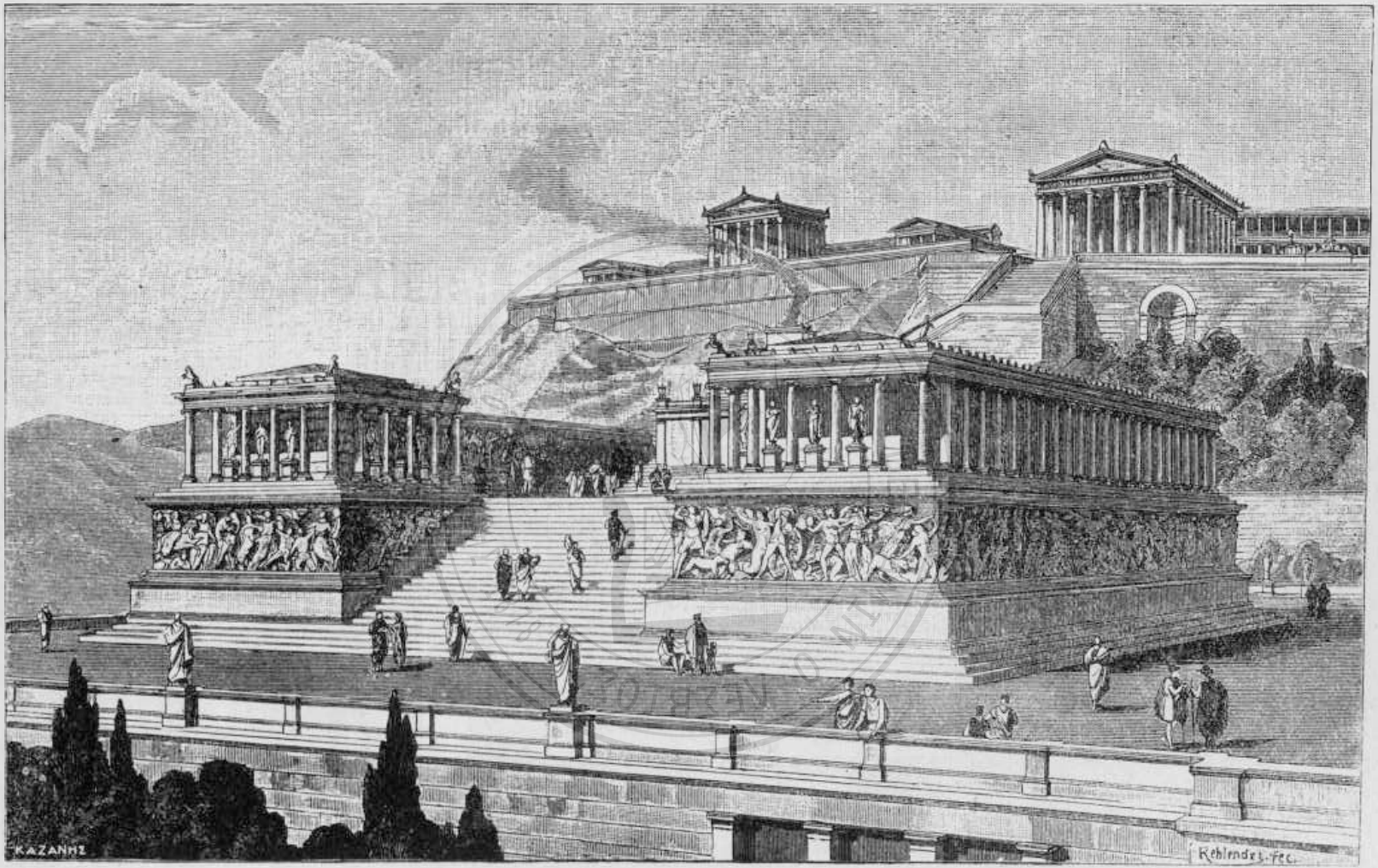

ΒΩΜΟΣ ΕΝ ΠΕΡΓΑΜΩ.

ΔΕΣΧΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
• ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

ἄλλων κατορθωμάτων τῶν μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων, ἤτοι τῆς Γιγαντομαχίας, τῆς πρὸς Ἀμαζόνας μάχης τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης. Τὸ βασιλικὸν δὲ τοῦτο ἀνάθημα τοῦ φιλαθηναίου ἡγεμόνος, ὅστις καὶ ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς τῷ 200 π. Χ., γενόμενος δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἦτο ἀριστοτέχνημα τῆς χαλκοτυπίας, ὡς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν περισωθέντων λιθίνων ἀποτύπων διαφόρων τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ μερῶν, διεσκορπισμένων ἐν διαφόροις εὐρωπαϊκοῖς μουσείοις.

Ἡ ἐπὶ τῶν δύο ἀκροπόλεων, τῆς τοῦ Περγάμου καὶ τῆς τῶν Ἀθηνῶν, κοινὴ παράστασις τῶν γαλατικῶν νικῶν τῶν Περγαμηνῶν βασιλέων δὲν ἦτο ὁ μόνος σύνδεσμος ὁ συνενόνων τὰς δύο μεγάλας πόλεις. Οἱ Ἀτταλικοὶ ἐνόμιζον, ὅτι δὲν ἤρκουν εἰς αὐτοὺς αἱ γαλατικαὶ νῖκαι καὶ ἡ διὰ τῆς τέχνης παράστασις αὐτῶν ἐν Περγάμῳ, ἀλλ' ἐθεώρουν καθῆκον αὐτῶν νὰ συμπληρώσωσι τὴν πανελλήνιον αὐτῶν πολιτείαν ἀπονέμοντες φόρον θαυμασμοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκείνας, αἵτινες ἦσαν οὕτως εἰπεῖν ἡ πνευματικὴ μητρόπολις πάντων ἐκείνων ὅσων τὸν βίον ἐξηυγένιζεν ἡ ἐπιδίωξις τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ καλοῦ. Οὕτως Ἄτταλος ὁ Α΄ πλὴν τῆς δωρεᾶς τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως λαμπροῦ ἀναθήματος κατεσκεύασεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ θαλερὸν κῆπον, ὅστις ἀπὸ τοῦ τότε προϊσταμένου αὐτῆς φιλοσόφου Λακύδους προσηγορεύετο Λακύδειον. Εὐμένης δὲ ὁ Β΄ ἔκτισε τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν στοὰν τὴν προεκτεινομένην ἀπὸ τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου πρὸς τὸ ἔπειτα κτισθὲν Ὠδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ· ἐχρησίμευε δὲ αὕτη, ὅπως εἰς αὐτὴν καταφεύγῃ ἐν καιρῷ βροχῆς τὸ ἐν τῷ θεάτρῳ συνηγμένον πλῆθος. Ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦ Εὐμένους Ἄτταλος ὁ Β΄, συνεχίζων τὰς φιλαθηναϊκὰς παραδόσεις τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ᾠκοδόμησεν ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἀγορᾷ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πολυτελῆ στοάν, περιέχουσαν κομψὰ ὀψοπωλεῖα, ἀντικαταστήσαντα τὰ πρότερον ἐν τῷ χώρῳ ἐκείνῳ καθιδρυμένα παραπήγματα. Ἡ δὲ πόλις, ἡ οὕτως ὑπὸ τῆς γενναιοδωρίας τῶν Περγαμηνῶν βασιλέων κοσμουμένη καὶ ἄλλως δὲ ὑπ' αὐτῶν εὐεργετηθεῖσα, διετράνωσε τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην τὸν μὲν Ἄτταλον τὸν Α΄ ἀνακηρύξασα ἐπώνυμον ἀρχηγέτην καὶ προσθέσασα εἰς τὰς τέως ὑφισταμένας δώδεκα φυλὰς δεκάτην τρίτην, τὴν Ἀτταλίδα, τὸν δὲ Εὐμένη τὸν Β΄ καὶ Ἄτταλον τὸν Β΄ τιμήσασα διὰ τῆς ἱδρύσεως ἀνδριάντων αὐτῶν κολοσσιαίων. Οὕτω δ' αἱ δύο καλλιτεχνικώταται πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, αἱ Ἀθῆναι καὶ τὸ Πέργα-

μον, προεπέλαζον πρὸς ἀλλήλας διὰ τῆς κοινῆς λατρείας τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς κοινῆς λατρείας τῆς τέχνης.

ε΄

Τὰ ἄλλα βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς.

Τὰ μεγάλα βασίλεια τῶν Λαγιδῶν, τῶν Σελευκιδῶν καὶ τῶν Ἀτταλικῶν δὲν περιελάμβανον ἁπάσας τὰς ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου πελάγους χώρας τοῦ ἀπεράντου βασιλείου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Λυσιμάχου οἱ Σελευκίδαι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκρατήσωσιν ὅλα τὰ μέρη τοῦ βασιλείου τῆς Ἀσίας· ἐκ τῆς ἀδυναμίας δὲ αὐτῶν ἢ ἐκ παραχωρήσεων ἐσχηματίσθησαν κατ' ὀλίγον, ἀποσπασθέντα ἀπὸ τούτου τοῦ κολοσσοῦ, διάφορα ἀνεξάρτητα βασίλεια, τὸ μὲν ὑπὸ ἐγχωρίους δυνάστας, τὸ δὲ ὑπὸ Ἕλληνας ἡγεμόνας. Ἐντεῦθεν τινὰ μὲν τούτων τῶν κρατῶν εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἑλληνικά, τὰ δὲ λοιπὰ διασώζουσι μὲν τὸν ἐγχώριον βίον ὑπὸ τὰς ἰθαγενεῖς δυναστείας, ἀλλ' ὑφίστανται ἐπὶ μακρὸν τὰς ἐπιδράσεις τοῦ πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν κατέχοντος ἑλληνισμοῦ.

Τὸ ἑλληνικώτατον τῶν βασιλείων τούτων εἶνε τὸ τῆς Βιθυνίας κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Νικομήδης ὁ Α΄ (278-250 π. Χ.), κηρύξας ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου, κατώρθωσεν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ Νικομηδείας, τῆς πρότερον καλουμένης Ἀστακοῦ, νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ βασίλειόν του μέχρι τῆς Θράκης διὰ τῆς βοηθείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν κληθέντων Γαλατῶν. Ἡ δ' ἐπέκτασις αὕτη τῆς Βιθυνίας ἤγαγε τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς εἰς ἀγῶνα πρὸς τοὺς Ἀτταλικούς. Καὶ ὁ μὲν μετὰ τὸν υἱὸν τοῦ Νικομήδους Ζιαήλαν (250-228 π. Χ.) βασιλεύσας ἔγγονος Προυσίας ὁ Α΄ (228-180 π. Χ.) ἐνικήθη ὑπὸ Ἀττάλου τοῦ Α΄. Ὁ δὲ τούτου διάδοχος Προυσίας Β΄ ὁ Κυνηγὸς (180-149 π. Χ.) ὁ τὸν Ἀννίβαν ξενίσας ἐξεδίκησε τὸν πατέρα, δεινῶς στενοχωρήσας Εὐμένη τὸν Β΄ καὶ δηώσας αὐτὸ τὸ πρὸ τῆς πόλεως Περγάμου ἄλσος Νικηφόριον. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἰσχυροὺς φερόμενος δουλικῶς, πρὸς δὲ τοὺς οἰκείους ὢν ἀσυμπαθὴς καὶ μισηθεὶς ὑπὸ τῶν Βιθυνῶν διὰ τὴν τρυφήν, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου υἱοῦ Νικομήδους τοῦ Β΄, ὃν

ΠΡΟΥΣΙΑΣ Ο Α΄

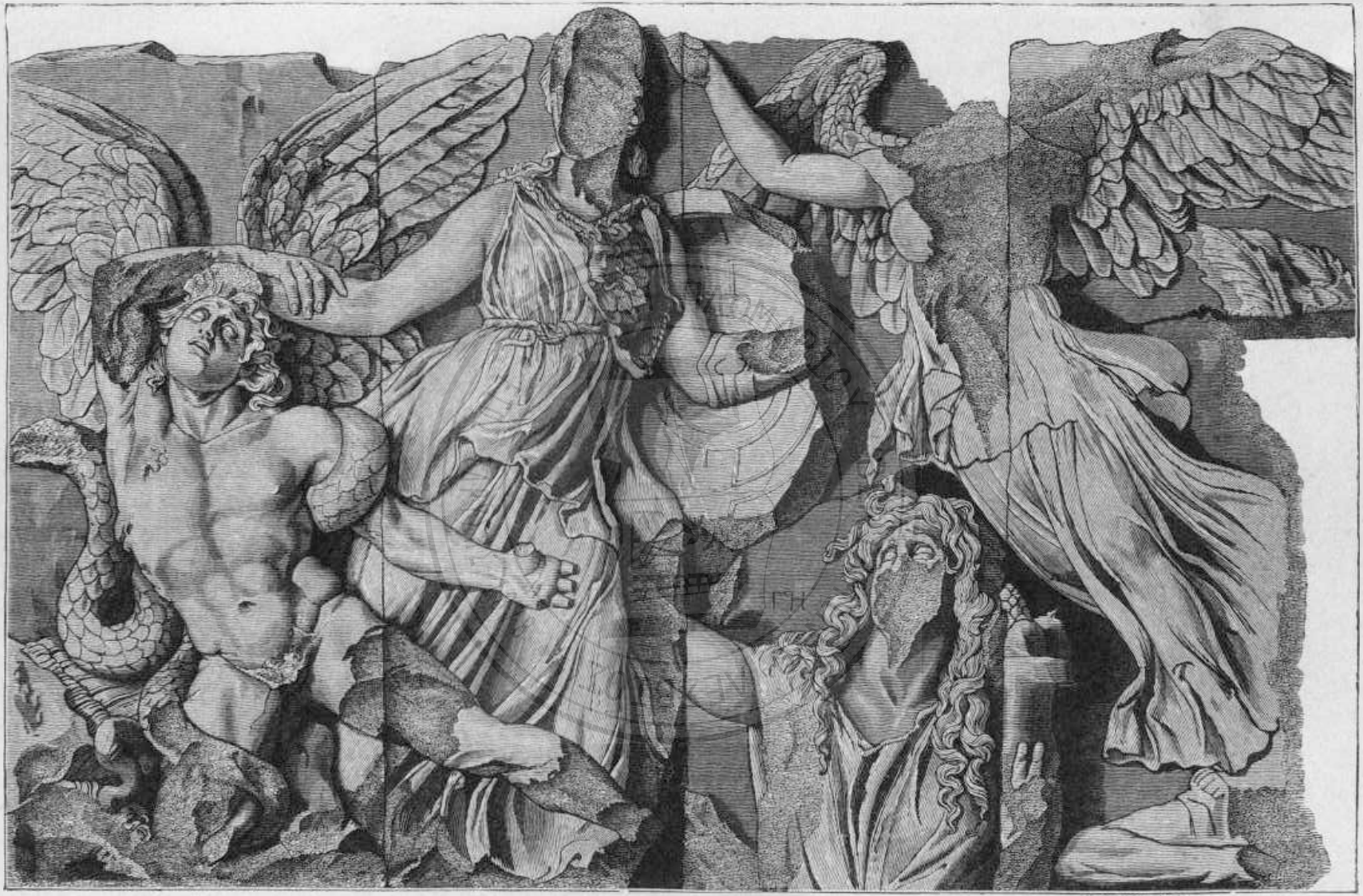

ΑΝΑΓΛΥΦΑ ΕΚ ΤΟΥ ΕΝ ΠΕΡΓΑΜΩι ΒΩΜΟΥ.

ΛΕΣΧΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
• ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

ἐπεβουλεύετο καὶ πρὸς ὃν περιῆλθεν εἰς πόλεμον. Νικομήδης Β' ὁ Ἐπιφανὴς ἀπεπειράθη κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ βασιλείαν (149-91 π. Χ.) ἀνεπιτυχῶς νὰ γείνῃ κύριος τῆς Παφλαγονίας καὶ τῆς Καππαδοκίας· ἀλλ' εἰ καὶ ἐκωλύθη ὑπὸ τῆς Ῥώμης, μὴ ἀνεχομένης τοιαύτην αὔξησιν τοῦ βασιλείου τῆς Βιθυνίας, ἐφάνη φίλος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ παρεσκεύασε τὴν πρὸς αὐτοὺς δουλοπρεπῆ πολιτείαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου, Νικομήδους Γ' τοῦ Φιλοπάτορος. Ὁ Φιλοπάτωρ (91-75 π. Χ.) ὑπῆρξε βασιλεὺς ἀσθενὴς, μόλις δυνάμενος νὰ συντηρήσῃ τὸ κράτος κατὰ τοὺς δυσκόλους ἐκείνους χρόνους. Ἐξωσθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου Ϛ' κατέφυγεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἥτις ἐπανέφερεν αὐτὸν εἰς τὸ βασίλειόν του. Εὐγνωμονῶν δὲ ὁ Νικομήδης ἐκληροδότησε κατὰ τὸν θάνατόν του τὴν Βιθυνίαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Τὸ κληροδότημα ἦτο εὐπρόσδεκτον εἰς τὴν Ῥώμην, ἥτις ἤδη κατεῖχε τὰς χώρας τῶν Περγαμηνῶν ὡς ἐπαρχίαν καλουμένην Ἀσίαν. Νῦν παρείχετο εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἡ εὐκαιρία νὰ γείνωσι γείτονες τοῦ βασιλείου τοῦ Πόντου, ὅπερ ἐπωφθαλμίων. Ἡ Βιθυνία προσηρτήθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀσίαν μέχρι τῆς καθυποτάξεως τοῦ Πόντου, ὅτε ἠνώθη μετὰ τῆς νέας ταύτης κτήσεως τῆς Ῥώμης.

ΠΡΟΥΣΙΑΣ Ο Β΄

ΝΙΚΟΜΗΔΗΣ Ο Β΄

Τὸ δὲ γείτον τῆς Βιθυνίας βασίλειον τοῦ Πόντου τὸ μετ' αὐτῆς ἔπειτα ἀποτελέσαν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν δὲν εἶνε καθ' αὐτὸ ἵδρυμα τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων. Ἤδη ἐπὶ τῆς περσικῆς κυριαρχίας ὑφίστατο κατὰ τὸν Πόντον ἀνεξάρτητον βασίλειον ὑπὸ ἡγεμόνας, οἵτινες ἐκαυχῶντο, ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι ἑνὸς τῶν ἑπτὰ ἐπιφανῶν Περσῶν τῶν φονευσάντων τὸν Ψευδόσμερδιν Γαυμάταν. Ἡ δυναστεία αὕτη ἀναλαμβάνει νέαν ζωὴν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου πολέμων τῶν διαδόχων, μεθ' ὧν συμμαχεῖ Μιθραδάτης ὁ ἐπικληθεὶς Κτίστης. Τούτου δὲ

ΝΙΚΟΜΗΔΗΣ Ο Γ΄

ὁ υἱὸς Μιθραδάτης ὁ Γ' ἀναγνωρίζεται μετὰ τὴν ἐν Ἴψῳ μάχην ὡς κύριος τοῦ Πόντου. Τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ τῆς Παφλαγονίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Ἀρμενίας, αἵτινες εἶχον ἰδίους ἰθαγενεῖς δυνάστας, καὶ περιλαμβάνον κατοίκους διαφόρων φύλων, ὧν ἀξιολογώτατοι οἱ τὰς παραλίας οἰκοῦντες Ἕλληνες, δυσκόλως ἤθελεν ἀναπτυχθῆ ἄνευ τῆς ἐκτάκτου καὶ πρὸ οὐδενὸς κωλύματος ὑποχωρούσης δραστηριότητός τῶν βασιλέων. Καὶ μέχρι μέν τινος οἱ βασιλεῖς τοῦ Πόντου δὲν ἀπέβλεπον εἰς ἐπέκτασιν τοῦ βασιλείου πέραν τοῦ Εὐξείνου, περιοριζόμενοι εἰς τὰς ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πατρῴας αὐτῶν κτήσεις. Πρωτεύουσαν δ' εἶχον μεσόγειον πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἅλυος παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἴριδος τὴν Ἀμάσειαν, αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἑλληνικωτάτην πόλιν ἐν ᾗ ἐγεννήθη, μεσοῦντος τοῦ πρώτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, ὁ μέγας γεωγράφος τῆς ἀρχαιότητος Στράβων. Ἐνταῦθα ἔκειντο ἐπὶ τῆς εὐτειχίστου ἀκροπόλεως τάνάκτορα τῶν βασιλέων, ὑπ' αὐτὴν

ΑΓΑΛΜΑ ΠΑΡΙΣΤΑΝΟΝ ΤΗΝ ΒΙΘΥΝΙΑΝ
ΥΠΟΔΟΥΛΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

δὲ ἐντὸς βράχων, λελεασμένων τεχνητῶς ἔξωθεν, ἦσαν λελαξευμένοι οἱ βασιλικοὶ τάφοι. Ἀπὸ τῆς Ἀμασείας ὁρμώμεναι αἱ μισθοφορικαὶ στρατιαὶ τῶν πρώτων μετ' Ἀλέξανδρον βασιλέων τοῦ Πόντου, συνιστάμεναι κυρίως ἐκ Γαλατῶν, ἐξεστράτευον ὑπὲρ Ἀντιόχου τοῦ Ἱέρακος καὶ κατὰ Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου, ὑπεστήριζον τὸν Ἀχαιὸν, ἐπολέμουν τοὺς Ἀτταλικούς. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως Φαρνάκου τοῦ Α' (190 π. Χ.), ὅστις κατώρθωσεν ἐν ἔτει 183 π. Χ. νὰ κυριεύσῃ τὴν δυσάλωτον Σινώπην, κειμένην ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ μικρᾶς χερσονήσου κατὰ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου, ἡ πολιτεία τῶν βασιλέων τοῦ Πόντου μεταβάλλει ὄψιν. Διὰ τῆς εἰς Σινώπην μεταθέσεως τῆς πρωτευούσης τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου ἐγίνετο δύναμις ναυτικὴ, καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐπέκτασιν ἐπὶ τὸν Κιμμέριον ἐκεῖνον Βόσπορον, ὅστις εἶχεν ὑπάρξει ὁ μέγας σιτοβολὼν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀληθῶς δὲ ἡ προσάρτησις τοῦ ἀκμαίου ἐκείνου βασιλείου καὶ τῶν πλουσίων αὐτοῦ ἑλληνίδων πόλεων, τοῦ Παντικαπαίου, τῆς Φαναγορείας, τῆς Θεοδοσίας, κατωρθώθη ὑπὸ Μιθραδάτου Ϛ' τοῦ Εὐπάτορος (121-63 π. Χ.), οὗ ἡ ἱστορία συνδέεται ἀναποσπάστως πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τύχας τῆς ἐντεῦθεν Ἑλλάδος, ἃς μέλλομεν ἐφεξῆς νὰ διηγηθῶμεν.

ΦΑΡΝΑΚΗΣ Ο Α'

Οἱ ἀπόγονοι Μιθραδάτου τοῦ Κτίστου ἔκ τε συμφέροντος καὶ ἐξ αἰσθήματος εἶχον συμπαθῶς πρὸς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, οὗ δὲν ἦσαν ἀμέτοχοι οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἐπὶ τῶν Περσῶν βασιλεῖς τοῦ Πόντου. Ἡ ἑλληνικὴ γίνεται ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους, καὶ ἑλληνικαὶ εἶνε αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν βασιλέων ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν. Μετὰ δὲ τῆς γλώσσης διαδίδεται ἀνὰ τὸ κράτος, ὑπ' αὐτῶν τῶν βασιλέων προστατευομένη, καὶ ἡ λατρεία τῶν ἑλληνικῶν θεῶν, ἀναμιγνυομένων μετὰ τῶν ἐγχωρίων. Ἐν συνόλῳ οἱ βασιλεῖς τοῦ Πόντου παρουσιάζονται ὡς προστάται μᾶλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ ἢ ἡγέται ἀντιδράσεως ἰθαγενοῦς ἐναντίον αὐτοῦ, ὁποῖοι ἦσαν οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀρμενίας, τῆς Ἀτροπατηνῆς Μηδίας καὶ αὐτῆς τῆς Καππαδοκίας.

Ἐν ᾧ δὲ τὰ βασίλεια ταῦτα τὰ γειτονα τοῦ Πόντου ἀργά που καὶ μόλις ἠσθάνθησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἑλληνικώτεροι ὑπῆρξαν οἱ Ἀρσακίδαι, οἱ οὕτως ἀποκαλούμενοι ἀπὸ Ἀρσάκου τοῦ Α' τοῦ ἐν ἔτει 256 π. Χ. ἀποστάντος ἀπὸ τῶν Σελευκιδῶν καὶ ἱδρύσαντος

ἴδιον βασίλειον ἐν τῇ Παρθυαίᾳ, χώρᾳ τοῦ Ἰρὰν κειμένῃ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μηδίας καὶ πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ τῆς Ὑρκανίας. Τὸ βασίλειον τοῦτο τῶν Πάρθων ἔμελλε νὰ ἔχῃ μακρὰν διάρκειαν, μετὰ πολέμους πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὑποκύψαν οὐχὶ εἰς αὐτοὺς, ἀλλ' εἰς Ἀρταξέρξην Α' τὸν ἱδρυτὴν τοῦ νέου περσικοῦ βασιλείου (226 μ. Χ.). Μέχρι τοῦ τέ-

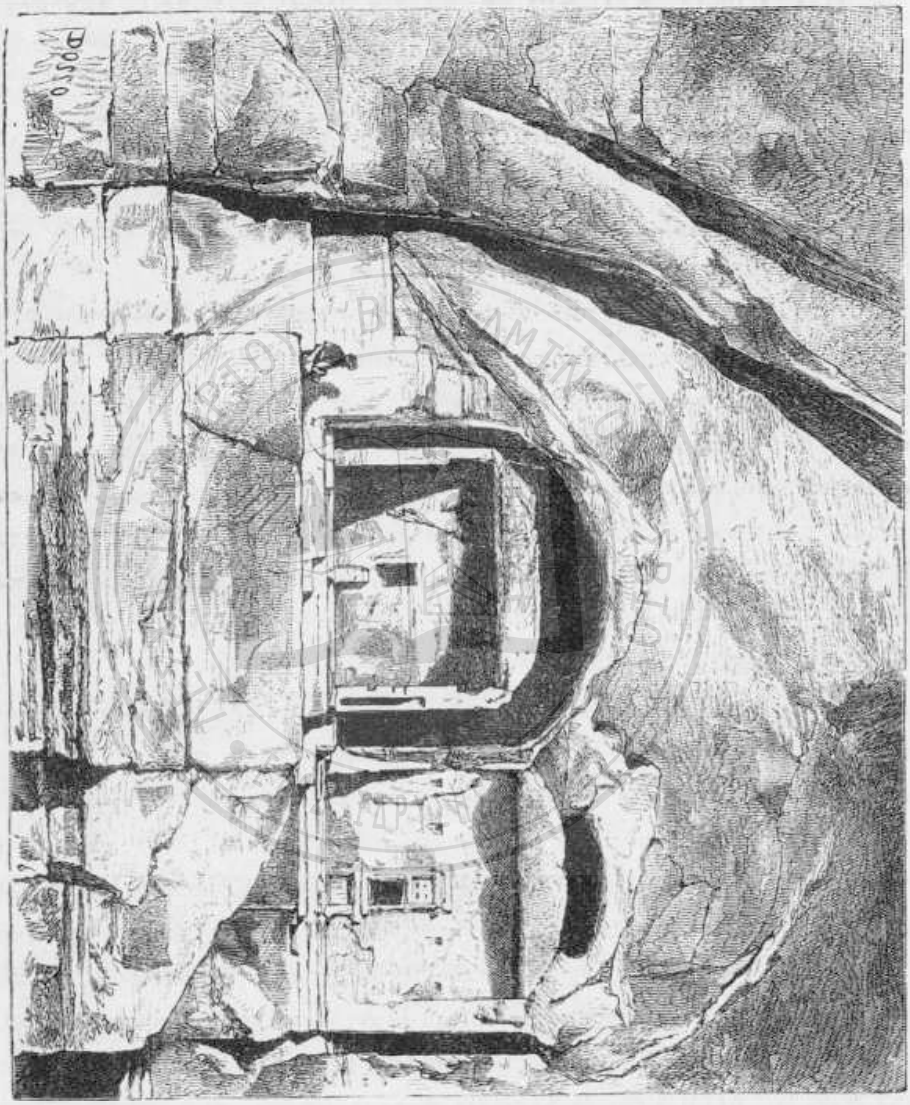

ΟΙ ΕΝ ΑΜΑΣΕΙΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ

λους τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος οἱ Ἀρσακίδαι δι' ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἐκόσμουν τὰ νομίσματά των καὶ ἐνησμένιζον ἐπονομαζόμενοι Φιλέλληνες. Μακεδονικὰ ἦσαν τὰ ὀνόματα τῶν παρθικῶν μηνῶν· ἡ δ' ἑλληνικὴ ποίησις ἦτο πολλάκις τὸ κόσμημα τῆς αὐλῆς τῶν βασιλέων. Ὅτε ὁ Ῥωμαῖος Κράσσος μαχόμενος κατὰ τῶν Πάρθων ἐφονεύθη διὰ

δόλου μετὰ τὴν ἐν Κάρραις τῆς Μεσοποταμίας ἥττάν του τῷ 53 π. Χ., οἱ κομίσαντες τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων Ὀρώδην, ὅστις ἐώρταζε τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ συμμάχου του Ἀρταυάσδου τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρμενίων, εὗρον τὸν φιλέλληνα Ἀρσακίδην παριστάμενον εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Βακχῶν τοῦ Εὐριπίδου, τελουμένην ὑπό τινος τῶν δραματικῶν ἐκείνων ἑλληνικῶν θιάσων, οἵτινες περιήρχοντο τὴν Ἀνατολήν, μεταφυτεύοντες τὰ ἄνθη τῆς ἑλληνίδος μούσης εἰς τὰς ἀπωτάτας τῶν χωρῶν, ἃς εἶχε ζωογονήσει ἡ πνοὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλ' ὁ ἑλληνισμὸς προεχώρει ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων καὶ περαιτέρω τῆς Παρθυαίας. Ἡ εὐφορωτάτη ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Ὤξου, ἣν ἐκ μὲν νότου περιβάλλει ἡ σειρὰ τοῦ Παροπαμίσου, ἐκ δὲ ἀνατολῶν ὁ ἰνδικὸς Καύκασος, ἀπὸ δὲ βορρᾶ αἱ δυτικαὶ παραφυάδες τῶν ἰνδικῶν Ἡμωδῶν ὀρέων, ἀπετέλει τὴν Βακτριανήν. Ἡ χώρα αὕτη, ἐν ᾗ εἶχεν ἀποπειραθῇ νὰ ἱδρύσῃ ἀνεξάρτητον ἀρχὴν ὁ Βῆσσος μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Δαρείου, περιελθοῦσα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἀπετέλεσε μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ κράτους μέρος τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν.

Ἀλλ' ἐν ἔτει 256 π. Χ. ὁ σατράπης Διόδοτος, ἀποστατήσας ἠδυνήθη νὰπαλλαγῇ τῶν βασιλέων τῆς Συρίας καὶ νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον βασίλειον, ὅπερ ἀπέβη ἀκμαιότατον καὶ ἰσχυρότατον. Ἤδη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ βασιλείου, τοῦ Διοδότου, ἠριθμοῦντο κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐν τῇ Βακτριανῇ περὶ τὰς χιλίας πόλεις, ὧν ἐπισημοτάτη ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας, τὰ καλούμενα Βάκτρα ἢ Ζαρίασπα.

Οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς τῆς Βακτριανῆς ἴσχυσαν ἐπὶ τοσοῦτον διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας, ὥστε οἱ βασιλεῖς τῶν Βακτρίων ὑπέταξαν ἐν τοῖς ἀπωτάτοις ἐκείνοις τῆς Ἀσίας πλείονα ἔθνη ἢ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, διαβάντες μὲν πρὸς ἀνατολὰς τὸν Ὑπανιν, ἕνα τῶν παραποτάμων τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἀκεσίνου, προχωρήσαντες δὲ μέχρις αὐτῶν τῶν Ἡμωδῶν ὀρέων. Οὕτω τὸ κράτος τῶν ἀπογόνων τοῦ Διοδότου περιέλαβε τὸ μέγιστον μέρος τῶν χωρῶν αἵτινες σήμερον καλοῦνται Ἀφγανιστάν, Καβοὺλ καὶ Πενταποταμία. Καὶ ταῦτα ἔπραττον οἱ βασιλεῖς τῆς Βακτριανῆς ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἦσαν ἠναγκασμένοι μετὰ μεγάλης προσοχῆς νὰ ὑπερασπίζωσι τὴν χώραν ἀπὸ βορρᾶ, προφυλάσσοντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν πέραν τοῦ Ἰαξάρτου ἐνεδρευόντων νομάδων Σκυθῶν. Οἱ δὲ κραταιότατοι τῶν βασιλέων, ἐφ' ὧν ἐτελέσθη ἡ μεγάλη ἐπέκτασις τοῦ κράτους μέχρι τῆς Ἰνδικῆς, ἦσαν Δημήτριος ὁ υἱὸς τοῦ Εὐθυδήμου, ὑπάρ-

ξαντος συγχρόνου Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου, ὁ Εὐκρατίδας (περὶ τὸ 200 -150 π. Χ.) καὶ ὁ Μένανδρος, οὐ δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τὸν χρόνον.

Ἡ δύναμις τῶν βασιλέων τῆς Βακτριανῆς ἔφθασε μέχρις αὐτῆς τῆς κοιλάδος τοῦ Γάγγου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς εὑρέσεως νομισμάτων τοῦ Μενάνδρου μέχρις αὐτῆς τῆς λεκάνης τοῦ Ἰωμάνου, παραποτάμου τοῦ Γάγγου. Καὶ περαιτέρω δ' ἐξετείνετο ἡ ἀρχὴ τῶν μέχρι τῶν Σηρῶν, οἵτινες παρεῖχον εἰς αὐτοὺς τὸ πολύτιμον τῆς βιομηχανίας των προϊόν, τὴν μέταξαν. Ὁ δὲ μέγας πλοῦτος τῆς χώρας διατρανοῦται ἐκ τοῦ μεγαλοπρεποῦς χρυσοῦ νομίσματος ἑνὸς τῶν τελευταίων βασιλέων τῆς Βακτριανῆς, τοῦ Εὐκρατίδου, ὅπερ ἔχει χρυσὸν εἴκοσι στατήρων, ἤτοι σχεδὸν δεκαεννέα εἰκοσαφράγκων καὶ ἡμίσεος. Τοσοῦτο μέγα χρυσοῦν νόμισμα δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἄλλο ἡ ἀρχαιοτης. Τὸν δὲ κατ' ἐπικράτησιν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἑλληνοϊνδικοῦ τούτου βασιλείου ἀποδεικνύουσι τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων Διοδότου καὶ Μενάνδρου, Εὐθυδήμου καὶ Δημητρίου, Πανταλέοντος καὶ Ἀγαθοκλέους, Ἀντιμάχου καὶ Πλάτωνος, Εὐκρατίδου καὶ Ἡλιοκλέους, αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ τῶν νομισμάτων, εἰς ἃς μόνον κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους προστίθενται καὶ ἰνδικαί, αἱ ἑλληνικαὶ ὀνομασίαι τῶν κτισμάτων τῶν βασιλέων, τῆς Δημητριάδος, τῆς Εὐθυδαμίας, τῆς Εὐκρατιδείας.

ΕΥΚΡΑΤΙΔΑΣ
ΕΠΙ ΧΡΥΣΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

Ὁ Εὐκρατίδας ὠνόμασε μὲν ἑαυτὸν δικαίως Μέγαν βασιλέα, οἷον ἀναγνωρίζει αὐτὸν καὶ ἡ ἱστορία ἕνεκα τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ δραστηριότητος, ἀλλ' ἤδη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ἄρχεται ἡ παρακμὴ τοῦ βασιλείου, ὅπερ προσβάλλεται ἤδη ὑπὸ τοῦ τυραννικοῦ φύλου τῶν Σακῶν. Καὶ ὑποτάσσουσι μὲν οἱ Σάκαι ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου Ἡλιοκλέους περὶ τὸ 125 π. Χ. τὴν Βακτριανὴν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς, ἐκδιωχθέντες πρὸς τὰ νότια τοῦ βασιλείου, ἐξακολουθοῦσιν ἀκόμη νὰ ἄρχωσιν ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Καβοὺλ καὶ τῇ Πενταποταμίᾳ. Τελευταῖος δ' αὐτῶν εἶνε ὁ Ἑρμαῖος,

βασιλεύσας περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ μετὰ τοὺς Ἕλληνας ἀναβάντες ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Ἰνδικῆς Σάκαι ἡγεμόνες δὲν παύουσιν ἐπιγράφοντες ἑλληνιστὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν τὰ ὀνόματά των καὶ τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν των, ἀποδεικνύοντες οὕτω τρανῶς, ὅτι ἡ μεγάλη ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρξαμένη ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὰς ἀπωτάτας ἐκείνας χώρας μόνον βραδέως καὶ κατ' ὀλίγον ὑπεχώρησεν εἰς τὴν βίαν νέων ἱστορικῶν περιπετειῶν, ἀφ' οὗ ὁπωσδήποτε διετηρήθη μέχρι τοῦ τέλους τῆς δευτέρας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος.

ια'

Ἡράκλεια, Βυζάντιον, Ῥόδος.

Ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν ἀγώνων τῶν διαδόχων καὶ τῶν ἐπιγόνων δὲν ἐξέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου ὁ ἀστικὸς βίος. Πόλεις τινὲς κατώρθωσαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν, τοῦτο μὲν ἕνεκα τῶν δυνάμεων αὐτῶν, τοῦτο δ' ἕνεκα τῆς συνετῆς πολιτείας, ἣν μετῆλθον. Τούτων κυριώτατα εἶνε ἡ Ἡράκλεια καὶ τὸ Βυζάντιον, μάλιστα δὲ ἡ Ῥόδος, ἥτις ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν ὡς δύναμις ἰσόροπος καὶ παράλληλος πρὸς τὰ μεγάλα γειτονικὰ βασίλεια.

Ἡ Ἡράκλεια εἶχε κτισθῆ ὑπὸ Μεγαρέων καὶ Βοιωτῶν ἀποίκων περὶ τὸ 560 π. Χ. ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαριανδυνῶν κατὰ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου· ἔχουσα δὲ δύο λαμπροὺς λιμένας προήχθη ταχέως, οὕτως ὥστε ἠδυνήθη νὰ δεσπόσῃ τῆς ὅλης ἀκτῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σαγγαρίου καὶ Παρθενίου. Καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς χρόνους καθ' οὓς αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας ἐδούλευον ὑπὸ τοὺς Πέρσας πρὸ τῆς εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἤπειρον διαβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ Ἡράκλεια ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρὰ ὑπὸ τοὺς ἰδίους αὐτῆς τυράννους, ὅπως πολεμήσῃ κατὰ τῶν τυράννων τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου. Κατὰ δὲ τοὺς μετ' Ἀλέξανδρον χρόνους εὑρίσκομεν αὐτὴν συμμαχοῦσαν ὁτὲ μὲν μετὰ τοῦ Λυσιμάχου, ὁτὲ δὲ μετὰ τοῦ Μιθραδάτου, ὁτὲ μὲν μετὰ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὁτὲ δὲ μετὰ τοῦ Νικομήδους. Οἱ Ἡρακλεῶται, ἔχοντες πλοῦτον ἱκανὸν ἕνεκα τοῦ εὐρέος ἐμπορίου ὅπερ ἐξήσκουν καὶ ἰσχὺν οὐ μικρὰν ἕνεκα τοῦ ἀξιομάχου αὐτῶν στόλου, κατώρθωσαν, παρέχοντες πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας, οὐ μόνον γενναίων

νὰ τυγχάνωσιν ἀμοιβῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ τηρήσωσι τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν ἀλώβητον. Τὸ βασίλειον τῆς Βιθυνίας οὐ μόνον δὲν ἠδυνήθη νἀπορροφήσῃ τὴν Ἡράκλειαν, ἀλλὰ καὶ ἦλθεν εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν σημασίαν τῆς βοηθείας τῶν Ἡρακλεωτῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἠσθάνθη τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων των ὅτε ποτὲ εὑρέθη ἀντιμέτωπον αὐτῶν. Οἱ Ἡρακλεῶται, παριστάμενοι πρόθυμοι ἐπίκουροι τῶν κατὰ τὸν Πόντον ἑλληνίδων πόλεων, ὅσαι ἠγωνίζοντο ὑπὲρ συντηρήσεως τῆς ἐλευθερίας των, ἰδίως πρὸς τοὺς Βυζαντίους ἐπέδειξαν συμπαθῆ φιλίαν, βοηθήσαντες μὲν αὐτοὺς διὰ χρημάτων ἐναντίον τῶν Κελτῶν, πέμψαντες δὲ τὸν στόλον αὐτῶν εἰς βοήθειαν τῆς ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Β' πολιορκουμένης συμμάχου πόλεως. Πρὸς δὲ τοὺς Γαλάτας ἠγωνίσθη ἡ Ἡράκλεια μετὰ θάρρους ἀξίου πάσης τιμῆς ἐν ἡμέραις καθ' ἃς εἴδομεν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τρέμουσαν ὑπὸ τὸ στιβαρὸν βῆμα τῶν ὑπερβορείων ἐκείνων μαχητῶν. Ἀναμιχθεῖσα δὲ εἰς τὸν πόλεμον τῶν Ῥωμαίων ἐναντίον Μιθραδάτου Ϛ' τοῦ Εὐπάτορος, εἶχε τοιαύτας ἀκόμη δυνάμεις, ὥστε οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως μόλις διὰ διετοῦς πολιορκίας κατώρθωσαν νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν (70 π. Χ.), εἰς ἣν μετά τινα ἔτη ἔστειλεν ὁ Καῖσαρ Ἰταλοὺς ἐποίκους.

Τὸ δὲ Βυζάντιον, τὸ πλούσιον τῶν Μεγαρέων κτίσμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχέ ποτε ἀφορμηθῆ ἡ ἀθηναϊκὴ ἡγεμονία, μετὰ τὰς ποικίλας ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου τύχας καὶ τὴν ἐφήμερον τυραννίδα τοῦ Κλεάρχου, τοῦ ἁρμοστοῦ τοῦ Λυσάνδρου, προσελθὸν καὶ πάλιν εἰς τοὺς παλαιοὺς συμμάχους, τοὺς Ἀθηναίους, εἶχε λάβει νέαν ζωὴν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, καθ' ἃς εἶχεν ἀνακτήσει καὶ πάλιν τὴν πλήρη του ἀνεξαρτησίαν (355 π. Χ.). Οἱ Βυζάντιοι, βοηθούμενοι ὑπό τε τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ τῶν Ῥοδίων, ἠδυνήθησαν νἀντιστῶσιν, ὡς γνωρίζομεν ἤδη, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Φίλιππον (340 π. Χ.). Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τῶν διαδόχων ἠδυνήθη τὸ Βυζάντιον νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, οὐδ' εἶνε μικρὸν δεῖγμα τῆς δυνάμεως τῆς πόλεως, ὅτι οὔτε ὁ Λυσίμαχος, οὔτε ὁ Σέλευκος προσήρτησαν αὐτὴν εἰς τὸ ὑπ' αὐτῶν ἱδρυθὲν κράτος. Ὅτε δὲ οἱ Κελτοὶ ἐπελθόντες ἐδήωσαν δεινῶς τῷ 279 π. Χ. τὰ περίχωρα τῆς πόλεως καὶ ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ πληρώνῃ βαρὺν ἐτήσιον φόρον ὀγδοήκοντα ταλάντων, οἱ Βυζάντιοι ἀπεφάσισαν νἀναπληρώσωσι τὴν ζημίαν εἰσαγαγόντες τέλη διὰ τὰ πλοῖα τἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου πλέοντα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀλλ' ἡ εἰσπραξις τῶν τελῶν τούτων προεκάλεσε τοιαύτην εἰς

τὸ ἐμπόριον ἀνωμαλίαν, ὥστε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀπετάθησαν πρὸς τοὺς Ῥοδίους, ὅπως ἀναγκάσωσι τοὺς Βυζαντίους νἀφήσωσι καὶ πάλιν ἐλεύθερον τὸν διάπλουν τῶν στενῶν τοῦ Βοσπόρου. Ἐντεῦθεν δὲ προεκλήθη τῷ 220 π. Χ. πόλεμος, πολεμηθεὶς μὲν κυρίως μεταξὺ τῶν Βυζαντίων καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσίου τοῦ Α΄, ἀπολήξας δὲ εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ Βυζαντίου νἀφήσῃ τὴν διάβασιν τοῦ στενοῦ ἀτελῆ.

Τὸ Βυζάντιον συνεῖδεν ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου τούτου, ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ἰσχυρᾶς προστασίας. Διὰ τοῦτο δὲ προσεπέλασεν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τρίτου αἰῶνος π. Χ. εἰς τοὺς Ῥωμαίους, εἰς οὓς καὶ ἔμειναν πιστοὶ οἱ Βυζάντιοι κατὰ τοὺς ἐναντίον Φιλίππου τοῦ Ε΄ καὶ Ἀντιόχου τοῦ Γ΄ πολέμους, μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου μακεδονικοῦ πολέμου συμμαχήσαντες πρὸς τὸν Περσέα. Ἡ Ῥώμη κυριαρχήσασα ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀφῆκεν εἰς τὸ Βυζάντιον πλήρη τὴν ἐλευθερίαν του ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας. Ἀλλ' ὅτε, τελευτῶντος τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος, ὁ ὑπὸ τῶν Πραιτωριανῶν ἀνακηρυχθεὶς Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Δίδιος Ἰουλιανὸς ἀπεφάσισε νἀναδείξῃ τὸ Βυζάντιον πρωτεύουσαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, οἱ δὲ Βυζάντιοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, ὁ ἀντίπαλος οὗτος αὐτοκράτωρ ἐκυρίευσε μετὰ τριετῆ πολιορκίαν καὶ κατέστρεψε τὴν πόλιν. Ἀλλὰ τὸ Βυζάντιον ἔμελλε μετ' ἀφάνειαν ἑνὸς αἰῶνος καὶ ἡμίσεος περίπου νἀναλάμψῃ καὶ πάλιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ νέου αὐτοῦ ἱδρυτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ ἱστορία τῆς ποντικῆς Ἡρακλείας καὶ τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τῶν διαδόχων καὶ τῶν ἐπιγόνων. Ἀλλ' ἡ ἐπιφανεστάτη τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐλευθέρων ἑλληνίδων πόλεων εἶνε ἀναντιρρήτως ἡ Ῥόδος. Τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου παρηκολουθήσαμεν ἤδη μέχρι τῆς ἡρωικῆς αὐτῆς ἀντιστάσεως εἰς Δημήτριον τὸν Πολιορκητήν, ὅστις ἠγωνίσθη νὰ ἐξαγάγῃ τοὺς ἰσχυροὺς νησιώτας ἀπὸ τῆς οὐδετερότητος, εἰς ἣν ἐχρεώστουν τὴν ἀκμήν των κατὰ τοὺς δυσκόλους ἐκείνους χρόνους. Ἡ δὲ οὐδετερότης αὕτη, ἥτις μόλις που ἐσαλεύθη ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Δημήτριον εἰρήνης, ὑπῆρξε τὸ διαρκὲς πρόγραμμα τῆς πολιτείας τῶν Ῥοδίων μέχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐξερράγη ὁ μεταξὺ αὐτῶν καὶ Φιλίππου τοῦ Ε΄ πόλεμος. Βασίζοντες τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου, εἶχον ἀνάγκην εἰρήνης καὶ φίλων. Διὰ τοῦτο δὲ ἀπέφευγον συνετῶς τὸν πόλεμον. Ὅτε δέ ποτε ἠνάγκαζον αὐτοὺς τὰ συμφέροντά των νὰ φανῶσιν ἀρωγοὶ τῶν

φίλων, προετίμων νὰ στέλλωσι χρήματα ἀντὶ πλοίων, καὶ προσεπάθουν νἀναμιχθῶσιν εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον καὶ διὰ πρεσβεύσεων μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὅπλων. Τοιαύτη πολιτεία ἐπολλαπλασίασε τοὺς φίλους τῆς Ῥόδου καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν συμπαθείας τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἑλληνίδων πόλεων. Τὰ αἰσθήματα δὲ ταῦτα τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου πρὸς τοὺς Ῥοδίους διετρανώθησαν κατὰ τὸν διασείσαντα τὴν νῆσον μέγαν καὶ φθοροποιὸν σεισμὸν (227 π. Χ.), ὑπὸ τοῦ ὁποίου οὐ μόνον τὸ ἐν ἔτει 280 π. Χ. ἱδρυθὲν κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος κολοσσιαῖον χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου ἔπεσεν, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεῖστον τῶν τειχῶν καὶ τῶν νεωρίων. Εἰς ἀναπλήρωσιν δὲ τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ τούτου ζημιῶν τοιαῦται καὶ τοσαῦται συνέρρευσαν εἰς τὴν Ῥόδον δωρεαὶ παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας, τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ Πόντου, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Σικελίας καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ἐλευθέρων ἑλληνίδων πόλεων, ὥστε εὐλόγως λέγει ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ὅτι ἡ συμφορὰ ἐκείνη ἔγεινεν αἴτιον ὠφελείας μᾶλλον ἢ βλάβης.

Οὕτω λοιπὸν προήγοντο οἱ Ῥόδιοι ἐν εἰρήνῃ, μόνον ἐν τῇ διώξει τῆς πειρατείας λαμβάνοντες ἐνεργὸν μέρος καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν ἀποφεύγοντες τὸν πόλεμον κατά τε θάλασσαν καὶ κατὰ ξηράν, εἰ καὶ εἶχον ἐν τῇ ἀπέναντι τῆς νήσου τῶν στερεᾷ, τῇ κατὰ τὴν Καρίαν Περαίᾳ, ἀξιολόγους κτήσεις, ὧν ἡ συντήρησις καὶ προστασία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ πάντοτε ἄνευ ἀγώνων. Καὶ ὅμως τοῦτο μὲν διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἐπιδράσεως καὶ τῶν χρημάτων, τοῦτο δὲ σπανιώτερον διὰ τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν πλοίων της κατώρθωσεν ἡ Ῥόδος νἀποκτήσῃ μὲν καθ' ἑαυτὴν μεγάλην ἰσχύν, νὰ θεωρῆται δὲ ὡς βασιλὶς τῶν ἐλευθέρων ἑλληνίδων πόλεων καὶ προστάτις τῶν κινδυνευόντων αὐτῶν συμφερόντων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπῆλθε μετὰ τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας αὐτοὺς σύγκρουσιν Φιλίππου τοῦ Ε' ἡ συμμαχία τοῦ βασιλέως τούτου τῆς Μακεδονίας πρὸς Ἀντίοχον τὸν Γ' ἐναντίον Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀντίοχος προεχώρει κατὰ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ τῆς Φοινίκης, ὁ Φίλιππος ἄνευ ἀφορμῆς δεδικαιολογημένης ἠπείλει τὰς παραλίας καὶ νησιωτικὰς πόλεις ὅσαι ἦσαν σύμμαχοι ἢ ὑπήκοοι τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τῆς Θρᾴκης μέχρι τῆς Καρίας.

Εἰς τὴν Ῥόδον δὲν ἐπετρέποντο τότε πλέον δισταγμοί. Ὁ κίνδυνος ἦτο προφανής. Ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τοῦ Περγάμου καὶ τοῦ Βυζαντίου ἐκήρυξαν οἱ Ῥόδιοι τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Φίλιππον (201 π. Χ.). Ἀλλ'

οἱ τολμηροὶ νησιῶται δὲν ὑπῆρξαν κατὰ τοῦτον τὸν ἀγῶνα ὅσον ἀνεμένετο εὐτυχεῖς. Καὶ ἠγωνίσθησαν μὲν κατὰ θάλασσαν μετὰ τοῦ Ἀττάλου λαμπρῶς περὶ τὴν Χίον ἐναντίον τοῦ στόλου τοῦ Φιλίππου, ἀλλ' ἡ νίκη δὲν ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ διαμφισβητῇ αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἀφ' οὗ μάλιστα τὴν ἐπιοῦσαν αὐτῆς ἀπέθανεν ἐκ τῶν τραυμάτων ὁ ναύαρχος τῶν Ῥοδίων Θεοφιλίσκος. Ἐπ' ἴσης δ' ἀμφίρροπος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κατόπιν παρὰ τὴν Λάδην γενομένη ναυμαχία, οὐδ' ἠδυνήθησαν οἱ Ῥόδιοι διὰ τῶν κατὰ θάλασσαν ἀγώνων αὐτῶν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατάληψιν τῆς ἀπέναντι τῆς νήσου των καρικῆς Περαίας. Ἀλλὰ, βοηθήσαντες ἔπειτα οἱ Ῥόδιοι τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸν κατὰ τοῦ Φιλίππου πόλεμον, ἐπέτυχον μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς τῆς Θεσσαλίας ἥτταν αὐτοῦ τὸν ὅρον ἐκεῖνον τῆς ἐν ἔτει 196 π. Χ. μεταξὺ τῶν νικητῶν καὶ τοῦ ἡττηθέντος συνομολογηθείσης συνθήκης, καθ' ὃν ἀπέλαβον τὰς καρικὰς πόλεις, ὧν τὰς πλείστας εἶχεν ἀνακτήσει ἐν τῷ μεταξὺ ὁ γενναῖος αὐτῶν στρατηγὸς Παυσίστρατος.

Οὐχ ἧττον περιπετειώδης ὑπῆρξε μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς ἥτταν τοῦ Φιλίππου ὁ ἀγὼν τῶν Ῥοδίων κατὰ τοῦ συμμάχου αὐτοῦ, Ἀντιόχου τοῦ Γ'. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου τούτου βλέπομεν αὐτοὺς πολὺ μὲν κινουμένους καὶ πολλὰ ἐπιχειροῦντας, ἀλλ' ὀλίγα περαίνοντας. Καὶ ὅμως μετὰ πολλῆς εἰλικρινείας καὶ πίστεως εἰργάσθησαν τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τοῦ ὑπὸ τῶν Συρίων στενοχωρουμένου Περγάμου· ἐπιφανὴς δὲ ὑπῆρξεν ἡ ναυτικὴ αὐτῶν νίκη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος, ἔνθα ὁ ναύαρχος τῶν Ῥοδίων Εὔδαμος κατετρόπωσε τὸν ὑπὸ τὸν σύμμαχον τοῦ Ἀντιόχου Ἀννίβαν στόλον (190 π. Χ.). Ἀλλὰ τὸ ἐπιφανέστατον τοῦ πολέμου ἔργον ὑπῆρξεν ἡ παρὰ τὴν Μυόννησον ναυμαχία, ἐν ᾗ κατενικήθη ὁ στόλος τοῦ Ἀντιόχου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, μεθ' ὧν συνηγωνίζοντο εἴκοσι καὶ δύο πλοῖα τῶν Ῥοδίων. Ἡ δὲ ἀποτυχία αὕτη τῶν Συρίων ἦτο τὸ προανάκρουσμα τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μεγάλης ἥττης τοῦ Ἀντιόχου, καθότι μετὰ τὴν ἐν Μυοννήσῳ νίκην τὰ πλοῖα τῶν Ῥοδίων, πλεύσαντα εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐβοήθησαν εἰς τὴν διάβασιν τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου ἔμελλε κατ' ὀλίγον αἰσχρῶς νὰ ἡττηθῇ ὁ τῆς Συρίας βασιλεύς.

Γνωρίζομεν ἤδη, ὅτι ἡ ἐν Μαγνησίᾳ ἧττα τοῦ Ἀντιόχου συνεπήγαγε τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλείου τῆς Συρίας ἀπόσπασιν τῆς βορείας Μικρᾶς Ἀσίας, ἧς τὸ πλεῖστον ἀπενεμήθη εἰς τοὺς Περγαμηνούς, ὡς ἀμοιβὴ

τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ βασιλέως Εὐμένους. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥόδιοι ἔτυχον μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ἐν Ῥώμῃ τιμῶν μεγάλων, καὶ ἠμείφθησαν γενναίως, λαβόντες παρὰ τῶν Ῥωμαίων τὴν Λυκίαν πλὴν τῆς Τελμησσοῦ καὶ τὴν Καρίαν μέχρι τοῦ Μαιάνδρου, εἰ καὶ οἱ ἀβέβαιοι ὅροι ταύτης τῆς δωρεᾶς περιέπλεξαν μετ' οὐ πολὺ τοὺς Ῥοδίους εἰς ἀδιεξόδους ἀγῶνας πρὸς τοὺς Λυκίους.

Ἀλλ' ἡ ψυχρότης ἡ ἐπελθοῦσα μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ μάχην μεταξὺ Περγάμου καὶ Ῥώμης δὲν ἤργησε νὰ παρουσιασθῇ καὶ μεταξὺ Ῥοδίων καὶ Ῥωμαίων. Ἡ Ῥόδος ἐνόησεν ὁπόσον ἐπικίνδυνος δύναμις ἤρχισε νὰ γίνηται ἡ Ῥώμη ἐν τῇ Ἀνατολῇ· κατ' ὀλίγον δὲ ἤρχισεν ἀποξενουμένη τῆς παλαιᾶς συμμάχου καὶ εὐεργέτιδος, καὶ τέλος ἐφάνη ἀναφανδὸν συμπαθοῦσα πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ῥώμης. Ἡ ἀμφίροπος στάσις τῶν Ῥοδίων κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων Περσέα ἐδείνωσε μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Μακεδονίας (168 π. Χ.) τὴν θέσιν τῆς Ῥόδου. Οἱ Ῥόδιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐκκενώσωσι τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας, ἅτινα εἶχον παραχωρηθῇ εἰς αὐτοὺς μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ἀντιόχου. Εἰς δὲ τὸ δεινὸν τοῦτο τραῦμα προσέθηκαν καὶ νέον ἄλλο οἱ Ῥωμαῖοι, ἀνακηρύξαντες ἐλεύθερον λιμένα τὴν Δῆλον, τοῦθ' ὅπερ μεγάλως παρέβλαψε τὸ ἐμπόριον τῆς Ῥόδου.

Ἀλλὰ παρ' ὅλας ταύτας τὰς ζημίας ἡ Ῥόδος δὲν εἶχεν ἐκπέσει, καὶ ἠγωνίζετο μὲν ἐπιτυχῶς ἐναντίον τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἐξηκολούθουν νὰ λυμαίνωνται τὸ Αἰγαῖον, εἶχε δὲ ἀκόμη ἀρκούσας δυνάμεις, ὅπως ἀναλάμψῃ καὶ διακριθῇ κατὰ τὸν μιθραδατικὸν πόλεμον, τὸν μὲν στόλον τοῦ Μιθραδάτου νικήσασα παρὰ τὴν Μύνδον, ὑποστᾶσα δὲ γενναίως μακρὰν καὶ ἀνεπιτυχῆ πολιορκίαν παρὰ τοῦ ὑπερόπτου βασιλέως τοῦ Πόντου (88 π. Χ.). Ἡ Ῥώμη ἀντήμειψε καὶ πάλιν τὴν πίστιν τῆς συμμάχου, ἀποδοῦσα εἰς τοὺς Ῥοδίους τὴν Καρίαν καὶ τὴν Λυκίαν. Ἔκτοτε δυστυχῶς ἠναγκάσθησαν οἱ Ῥόδιοι νὰναμιχθῶσιν εἰς τὰς ἐμφυλίους στάσεις τῶν Ῥωμαίων, ταχθέντες ἐναλλὰξ ὑπὲρ τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Καίσαρος. Ἀλλ' ἀντιστάντες ἔπειτα εἰς τὸν Κάσσιον εἶχον τὴν ἀτυχίαν νὰ ἴδωσι μετὰ ναυτικὴν ἧτταν τὴν πόλιν αὐτῶν οἰκτρῶς πορθουμένην καὶ μετ' ὀλίγον πυρπολούμενα τὰ λείψανα τοῦ στόλου, ὅστις ὑπῆρξε τῆς πόλεως τὸ κόσμημα καὶ ἡ ἰσχύς (42 π. Χ.). Ἡ Ῥόδος δὲν ἀπώλεσε μὲν ἀκόμη τὴν ἐλευθερίαν της, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ὅμως ἔκτοτε νὰνακύψῃ ἐκ τοῦ ἀνιάτου ἐκείνου τραύματος, καὶ αἱ ἡμέραι αὐτῆς διέρ-

ρευσαν μεταξὺ ἀσημότητος καὶ κινδύνου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Βεσπασιανὸς προσήρτησε τὴν νῆσον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀσίαν.

Ἡ ἀστικὴ ἱστορία τῆς Ῥόδου εἶνε οὐχ ἧττον ἀξιοσημείωτος τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἱστορίας. Κτισθεῖσα τῷ 407 π. Χ. κατὰ τὰ βορειοανατολικὰ παράλια τῆς ὁμωνύμου νήσου, ταχέως ὑπερέβαλε τὰς παλαιοτέρας τῆς νήσου πόλεις, τὴν γείτονα Λίνδον, τὴν Ἰάλυσον καὶ τὴν Κάμειρον, ὧν μόνη ἡ Λίνδος διετήρησέ τινα σημασίαν καὶ κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους. Ἦτο δὲ τῶν ὡραιοτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, κτισθεῖσα θεατροειδῶς ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν ἐστραμμένων λόφων κατὰ τὰ διαγράμματα Ἱπποδάμου τοῦ Μιλησίου, τοῦ περιφανοῦς ἀρχιτέκτονος, ὅστις ἐπὶ Περικλέους εἶχε δώσει καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον τύπον, ἐφ' ᾧ διεκρίνετο τὸ πλῆρες ζωῆς ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ δύο φοβεροὶ σεισμοί, ὑφ' ὧν ἔπαθεν ἡ Ῥόδος τῷ 227 καὶ 196 π. Χ., δὲν ἠδυνήθησαν νἀφαιρέσωσι τὸ κάλλος τῆς πόλεως, ἥτις ἀνέθαλλεν ἑκάστοτε ὡραιοτέρα ἐκ τῶν ἐρειπίων. Κατ' αὐτὰς ἔτι τὰς τελευταίας πρὸ Χριστοῦ ἡμέρας, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον ὁ Στράβων, ἡ Ῥόδος διέφερε τοσοῦτον τῶν ἄλλων ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τοὺς λιμένας καὶ τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ τείχη καὶ τὰς ἄλλας οἰκοδομάς, ὥστε ὁ γεωγράφος οὐ μόνον ἄλλην ἀνωτέραν αὐτῆς δὲν εὗρισκεν, ἀλλ' οὐδὲ πάρισον πρὸς αὐτήν.

Ὁ μέγας τῆς πόλεως πληθυσμός, ἀνερχόμενος ἐν τοῖς χρόνοις τῶν διαδόχων καὶ ἐπιγόνων εἰς ἑκατὸν χιλιάδας κατοίκων κατ' ἐλάχιστον ὅρον, εὗρισκε δαψιλῆ ἐπασχόλησιν καὶ διατροφὴν εἰς τὸ εὐρὺ ἐμπόριον τῆς νήσου, ὅπερ παρεῖχεν εἰς τε τοὺς ἰδιώτας καὶ τὴν πολιτείαν μεγάλα πλούτη. Εἰς ἓν ὅλον ἑκατομμύριον ἀρχαίων δραχμῶν συνεποσοῦντο περὶ τὸ 170 π. Χ. μόνα τὰ λιμενικὰ τέλη, ἅτινα κατ' ἐνιαυτὸν εἰσέπραττεν ἡ πόλις· περὶ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους δύο μόναι πόλεις τῆς Καρίας, ἡ Καῦνος καὶ ἡ Στρατονίκεια, παρεῖχον εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ῥοδίων ἐνιαύσιον φόρον ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων. Ὥστε ἐκ μόνων τῶν μνημονευθέντων εἰσοδημάτων εἰσέρρεον κατ' ἔτος εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς Ῥόδου περὶ τὰ δεκατέσσαρα ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν.

Τοιοῦτος πλοῦτος ἔμελλεν, ὡς εἰκός, νἀναπτύξῃ οὐ μόνον τῆς πόλεως τὴν φιλοκαλίαν καὶ τὴν πρὸς τὰς τέχνας ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδιωτῶν τὴν εὐζωίαν. Καὶ διετήρησαν μὲν οἱ Ῥόδιοι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς πόλεως στοιχεῖά τινα τῆς παλαιᾶς δωρίου ἁπλότητος, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νἀποφύγωσι καθ' ὁλοκληρίαν τὸν

πειρασμὸν τῆς πολυτελείας. Διογένης ὁ κωμικὸς εἶχεν εὐκαιρίαν νὰ κατηγορήσῃ ἐν Ὀλυμπίᾳ ὡς τῦφον τὴν περὶ τὴν ἐνδυμασίαν πολυτέλειαν τῶν ἐπισκεπτομένων τοὺς ἀγῶνας Ῥοδίων νεανίσκων. Εἰς τοιοῦτο δὲ σημεῖον ἔφθασε παρὰ τοῖς Ῥοδίοις ἡ ἀγάπη τῶν καλῶν ἐδεσμάτων, ἰδίως τῶν ἰχθύων, καὶ ἡ γαστρονομικὴ ἐμπειρία, ὥστε ἐλέγετο περὶ αὐτῶν σκωπτικῶς, ὅτι ὀψωνοῦσι μὲν ὡς μέλλοντες ναποθάνωσι τὴν ἐπαύριον, οἰκοδομοῦσι δὲ ὡς ἀθάνατοι. Ἡ εὐφυολογία τοῦ σκώμματος τούτου δεικνύει μὲν τὸ ἀδηφάγον καὶ γαστρίμαργον τῶν Ῥοδίων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴν πολυτέλειαν καὶ στερεότητα μεθ' ἧς ᾠκοδομοῦντο καὶ ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια κτίρια ἐν Ῥόδῳ.

Ἀληθῶς ἡ Ῥόδος ἐκοσμεῖτο ὑπὸ οἰκοδομημάτων ἀξίων λόγου, ἐν οἷς ἐξεῖχε τὸ Δεῖγμα, στοὰ ἐν ᾗ ἐξετίθεντο τὰ πρὸς πώλησιν ἐμπορεύματα καὶ ἐγίνοντο ἐμπορικαὶ πράξεις ὡς ἐν τῷ ὁμοίῳ κτιρίῳ τοῦ Πειραιῶς. Πλησίον δὲ τοῦ Δείγματος τούτου ἱδρύετο πιθανῶς τὸ κολοσσιαῖον ἐκεῖνο ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου, ὅπερ ἐχαλκουργεῖτο ἐπὶ εἴκοσιν ὅλα ἔτη. Ἐποιήθη δὲ τοῦτο ὑπὸ Ῥοδίου μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου, τοῦ ἐκ Λίνδου Χάρητος, καὶ ἦτο οὕτω μέγα, ἔχον ὕψος τριάκοντα καὶ δύο μέτρων, ὥστε πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἐχρειάσθησαν δώδεκα μὲν τόννοι χαλκοῦ καὶ ἥμισυς, ἑπτὰ δὲ τόννοι καὶ ἥμισυς σιδήρου διὰ τὴν ἔνδοθεν σύνδεσιν τῶν μερῶν τοῦ κολοσσοῦ. Ὁ κολοσσὸς στηθεὶς ἔμεινεν ὀρθὸς ἐπὶ πεντήκοντα καὶ ἓξ μόνον ἔτη μέχρι τοῦ 227 π. Χ., ὅτε ἐκ τοῦ σεισμοῦ ἔπεσον τὰ ἄνω μέρη μέχρι τῶν γονάτων, καὶ ἔκειντο ἔκτοτε χαμαί, ἐγείροντα τὸν θαυμασμὸν τῶν θεωμένων διὰ τὸ μέγεθος τῶν μελῶν καὶ τὴν περίεργον κατασκευὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ὅτε δὲ οἱ Σαρακηνοὶ κατὰ τὸν ἕβδομον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα κατέλαβον τὴν Ῥόδον, λέγεται, ὅτι ἐπώλησαν τὰ λείψανα τοῦ ἀγάλματος ἀντὶ μετάλλου εἰς Ἰουδαῖον, ὅστις ἐφόρτωσεν εἰς ἐννεακοσίας καμήλους.

Ὁ Χάρης ὑπῆρξε μὲν ζηλωτὴς τοῦ κολοσσιαίου χωρὶς νὰ εἶνε μέγας ἀριστοτέχνης, ἔχει δὲ ταύτην τὴν ἰδιάζουσαν σημασίαν, ὅτι ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν τέχνην ἐν Ῥόδῳ, ἥτις διὰ τοῦ πλούτου, ὃν ἐκέκτητο ἐπὶ τῆς ἀκμῆς της, εἶχε τὰ μέσα νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν. Οὐ μόνον δὲ καλλιτέχναι Ῥόδιοι, ἀλλὰ καὶ ξένοι χάριν τῶν Ῥοδίων συρρέοντες εἰς τὴν πόλιν ἔπλασσον ἀγάλματα διακρινόμενα διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἢ τὸ πάθος τὸ χαρακτηρίζον αὐτά. Τὴν Ῥόδον ἐκόσμουν ἑκατὸν περίπου ἄλλοι κολοσσοί, μικρότεροι μὲν τοῦ κατασκευασθέντος ὑπὸ τοῦ Χάρητος, ἀλλὰ τοιοῦτοι, ὥστε ἕκαστος αὐτῶν ἠδύνατο

νὰ δοξάσῃ τὴν ἀνιδρύουσαν πόλιν. Τὰ δ' ἐπιφανέστατα προϊόντα τῆς καλλιτεχνικῆς ταύτης κινήσεως εἶνε τὸ περιώνυμον σύμπλεγμα τοῦ Λαοκόοντος θνήσκοντος μετὰ τῶν δύο υἱῶν του ἐκ τῶν δηγμάτων τῶν δύο περὶ αὐτοὺς ἑλισσομένων δρακόντων, ἔργον τριῶν Ῥοδίων καλλιτεχνῶν, τοῦ Ἀγησάνδρου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀθανοδώρου καὶ Πολυδώρου, καὶ τὸ πολυσύνθετον σύμπλεγμα τὸ παριστάνον τὴν ὑπὸ Ἀμφίονος καὶ

Ο ΦΑΡΝΕΣΙΟΣ ΤΑΥΡΟΣ ΕΝ ΤΩΙ ΜΟΥΣΕΙΩΙ ΤΗΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ

Ζήθου τῶν υἱῶν τῆς Ἀντιόπης ἐπιβαλλομένην εἰς τὴν μητρυιὰν αὐτῶν Δίρκην τιμωρίαν διὰ τὴν σκληρὰν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀντιόπην διαγωγήν. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο, ἀποκείμενον σήμερον ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως, εἶνε γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης ὑπὸ τὸ ὄνομα Φαρνέσιος ταῦρος· καλεῖται δὲ οὕτω διότι εἰς τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἀγρίου ταύρου, ἐφ' οὗ παριστάνεται μέλλουσα νὰ προσδεθῇ ἡ Δίρκη, προσετέθη

ἡ κλῆσις τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀριστοκρατικοῦ μεγάρου, εἰς ὃ εἶχε κατατεθῆ τὸ πρῶτον τὸ θαυμαστὸν τοῦτο ἔργον τῶν ἐκ Τράλλεων τῆς Κιλικίας καλλιτεχνῶν Ἀπολλωνίου καὶ Ταυρίσκου, ὅτε ἀνευρέθη τῷ 1546 ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὰς θέρμας τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλλα.

Ὡς δ' αἱ καλαὶ τέχναι, οὕτως ἤκμασαν ἐν Ῥόδῳ καὶ τὰ γράμματα. Ἡ ποίησις καὶ ἡ ἱστοριογραφία, ἡ γεωγραφία καὶ ἡ ἰατρικὴ, ἡ τακτικὴ καὶ ἡ φιλολογία, ἡ περιπατητικὴ καὶ ἡ στωικὴ φιλοσοφία ἐκαλλιεργήθησαν ἐν Ῥόδῳ μετὰ ζήλου. Τινὲς δὲ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κλάδων τούτων τοῦ λόγου ἀπέκτησαν ὄνομα περιφανὲς, ἐν οἷς ἐξέχει ὁ φιλόσοφος Παναίτιος, ὅστις, νεωτερίσας ἐν τῇ στωικῇ φιλοσοφίᾳ, διεκρίθη διὰ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ρωμαϊκὴν κοινωνίαν, ἣν ἐξήσκησε ξενισθεὶς ἐπὶ ἔτη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ νικητοῦ τῆς Καρχηδόνος, τοῦ Σκιπίωνος. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη τοῦ Παναιτίου ὑπῆρξεν οὕτω μεγάλη, ὥστε ἓν τῶν ἐπιφανῶν ἔργων τοῦ Κικέρωνος, τὸ *περὶ καθηκόντων* συνταγμάτιον, βάσιν εἶχε συγγραφὴν τοῦ Ῥοδίου φιλοσόφου περὶ τῆς αὐτῆς ὕλης. Ἀλλ' ὑπὲρ πᾶν ἄλλο εἶδος τοῦ λόγου ἤκμασεν ἐν Ῥόδῳ ἡ ῥητορική. Οἱ Ῥόδιοι ἠδύναντο νὰ καυχῶνται, ὅτι εἶχον ἴδιον τρόπον ῥητορικὸν, παράλληλον πρὸς τὸν ἀττικὸν, ἐξ οὗ ἀπέρρευσεν ὁ ῥοδιακὸς, ὅστις οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀθηναϊκοῦ, καὶ πρὸς τὸν μαλθακὸν καὶ πομφολυγώδη ἀσιατικόν. Ἱδρυτὴς δὲ τοῦ ῥοδιακοῦ διδασκαλείου τῆς ῥητορικῆς εἶνε ὁ μέγας ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους, ὁ Ἀθηναῖος Αἰσχίνης, ὅστις μετέβη εἰς τὴν νῆσον μετὰ τὴν ἐν ἔτει 330 π. Χ. ἀποχώρησίν του ἐξ Ἀθηνῶν. Καὶ δὲν ἠδυνήθησαν μὲν οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Αἰσχίνου καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν μαθητῶν του νὰ φθάσωσί ποτε εἰς τὸ ἀπαράμιλλον ὕψος καὶ κάλλος τῆς ἀθηναϊκῆς ῥητορείας· ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ τέχνη αὕτη ἤνθησεν οὐ μικρὸν ἐν Ῥόδῳ, μάλιστα ἀπὸ τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος, καὶ οἱ Ῥόδιοι ῥήτορες προσείλκυσαν εἰς τὴν νῆσον ὡς μαθητὰς τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν Ῥωμαίων ἄνδρας, τὸν Κικέρωνα καὶ τὸν Καίσαρα, τὸν Πομπήιον, τὸν Βροῦτον καὶ τὸν Κάσσιον. Οὕτω δὲ ἡ Ῥόδος ἀπέβη ἐν τῇ ῥητορείᾳ ἀληθὲς διδασκαλεῖον τῆς Ῥώμης.

ιϛ'

Ὁ Πύρρος καὶ οἱ Ῥωμαῖοι.

Εἴδομεν ἤδη Πύρρον τὸν υἱὸν τοῦ Αἰακίδου μετὰ τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ νίκας ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ἀναγκαζόμενον πρὶν ἐπέλθῃ τὸ ἔαρ

τοῦ 280 π. Χ. νὰ στρατεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ δὲ ἀναγκάσαν τὸν βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν νὰφήσῃ τὴν Εὐρώπην κατ' αὐτὰς ἐκείνας τὰς περιπλόκους ἡμέρας καθ' ἃς ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ καὶ πάλιν τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, ὃν εἶχεν ἤδη πρό τινων ἐτῶν καθέξει ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας, ἦτο ἡ σύμβασις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ταραντίνους, δι' ἧς ὑπεχρεοῦτο νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς βοήθειαν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων.

Μόνη τῶν ἰταλιωτικῶν πόλεων ὁ Τάρας δὲν εἶχεν ἐπιζητήσει τὴν ὁσημέραι αὔξουσαν δύναμιν τῆς Ῥώμης, ἣν ἐπεκαλοῦντο οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τῆς Ἰταλίας, ὅπως ἀμύνωνται κατὰ τῶν ἐγχωρίων λαῶν. Ἀπ' ἐναντίας δ' οἱ Ταραντῖνοι, ἀξιοῦντες νὰ κατέχωσιν ἐν τῇ ἰταλικῇ χερσονήσῳ θέσιν ἐπιφανῆ, ἀνάλογον πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὸν ἐκ τῶν φυσικῶν προϊόντων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας των πλοῦτον τῆς πόλεώς των, δὲν ἐφοβήθησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Ἡ δὲ ἀφορμὴ πρὸς τοῦτον τὸν ἀγῶνα, ὅστις ἔμελλε νὰ ἔχῃ μεγάλας συνεπείας διὰ τὴν τύχην τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἑλληνίδων πόλεων, ἐδόθη ὑπ' αὐτῶν τῶν Ταραντίνων, βλεπόντων τὴν Ῥώμην προχωροῦσαν ὁσημέραι νικήτριαν μέχρις αὐτῶν τῶν προθύρων τοῦ Τάραντος. Ἀλλ' ἀντίστασις ἐναντίον τῆς ἤδη ἰσχυρᾶς Ῥώμης ἦτο ἀδύνατος ἄνευ συμπράξεως τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Διὰ τοῦτο οἱ δημοκρατικοὶ τοῦ Τάραντος ὑπεκίνησαν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων τοὺς μαχιμωτάτους τῶν ἐγχωρίων λαῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τοὺς ἐπήλυδας Γαλάτας. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη ἐξῆλθε νικηφόρος ἐκ τοῦ ἀγῶνος, καὶ οἱ ἐπαναστάντες λαοὶ ἠσθάνθησαν τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν της ὅπλων. Αὐτοὶ οἱ Ταραντῖνοι ἐνόουν ἤδη, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἡ μετὰ τῆς Ῥώμης λυκοφιλία, οὐδ' αἱ συνθῆκαι, καθ' ἃς οἱ ῥωμαϊκοὶ στόλοι δὲν ἐπετρέποντο νὰ πλεύσωσι πέραν τῆς Λακινίας ἄκρας ἐν τῇ γῇ τῶν Βρεττίων. Ἀλλὰ δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀμαχητί. Ὅτε δὲ δέκα ῥωμαϊκὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Κόϊντον Κορνήλιον εἰσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος καὶ ἠγκυροβόλησαν πρὸ αὐτῆς τῆς πόλεως, ὁ ὄχλος, ἐξερεθιζόμενος ὑπὸ τοῦ δημαγωγοῦ Φιλοχάριδος, ἐξεμάνη, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τολμητίαι ἐξέτισαν πικρῶς τὴν παράβασιν τῶν συνθηκῶν.

Τὸ τολμηρὸν διάβημα τῶν Ταραντίνων, εἰς τὸ ὁποῖον μετ' οὐ πολὺ προσετέθη ἡ ἐπίθεσις αὐτῶν κατὰ τῆς ἐν Θουρίοις ῥωμαϊκῆς φρουρᾶς καὶ ἡ κατάληψις τῆς πόλεως ταύτης, ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς κήρυξιν πολέμου ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων. Καὶ ὅμως ἡ Ῥώμη ἐφάνη λίαν ἐπιεικὴς καὶ ἐφεκτική, ζητήσασα διὰ μακρῶν διαπραγματεύσεων καὶ ἀναβολῶν

νὰ ὑπεκφύγῃ κατὰ τὸ ἐνὸν τὸν πόλεμον, καὶ ταῦτα ἐκ φόβου μὴ προκαλέσῃ τὴν εἰς τὰ ἰταλικὰ πράγματα ἀνάμιξιν τοῦ Πύρρου, ὅστις, ὀρεγόμενος νὰ διαβῇ εἰς τὴν ἰταλικὴν χερσόνησον, μόνον ἀφορμὴν ἐζήτει. Ἡ κατάκτησις τῆς Ἰταλίας θὰ ἦτο διὰ τὸν βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν, ὡς οὗτος ἐξεφράζετο εἰς τὸν ῥήτορα Κινέαν, τὸν μαθητὴν τοῦ Δημοσθένους, τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν διάβασιν εἰς τὴν Σικελίαν, ἥτις ἐφαίνετο ὀρέγουσα εἰς αὐτὸν τὰς χεῖρας μετὰ τὴν ἀναρχίαν τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαθοκλέους. Οὐδ' ἐθεώρει ὁ μεγαλοπράγμων Ἠπειρώτης τὴν Σικελίαν ὡς τέρμα τῆς στρατείας, ἀλλ'

ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΠΛΟΙΟΝ. ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΕΚ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

ἀπέβλεπε καὶ εἰς τὴν Λιβύην καὶ τὴν Καρχηδόνα, θεωρῶν, ὅτι μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν χωρῶν ἐκείνων θὰ ἦτο εὐχερὴς ἀπὸ τηλικαύτης δυνάμεως ἡ ἀνάκτησις τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ καθυπόταξις τῆς Ἑλλάδος.

Ταῦτα ἔλεγε πρὸς τὸν Θεσσαλὸν Κινέαν ὁ Πύρρος καθ' ὃν χρόνον εἶχεν ἤδη ἀποφασίσει τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν διάβασιν παρακληθεὶς ὑπὸ πρέσβεων τῶν Ταραντίνων καὶ Λευκανῶν καὶ Μεσσαπίων καὶ Σαυνιτῶν. Εἰς τὸν αὐτὸν δὲ Κινέαν ἀνετέθη καὶ ἡ ἀρχηγία τῆς πρώτης ἀποστολῆς ἐκ τρισχιλίων στρατιωτῶν. Μετὰ δὲ τούτους διεβιβάσθησαν ἐπὶ ἱππηγῶν καὶ καταφράκτων καὶ πορθμείων παντοδαπῶν κομισθέντων ἐκ

Τάραντος ἐλέφαντες εἴκοσι καὶ ἱππεῖς τρισχίλιοι, πεζοὶ δὲ διμύριοι καὶ δισχίλιοι τοξόται καὶ πεντακόσιοι σφενδονῆται.

Αἱ δυνάμεις, ἃς παραλαβὼν ὁ Πύρρος διεπέρασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀνερχόμεναι ἐν ὅλῳ εἰς εἰκοσιοκτὼ χιλιάδας καὶ πεντακοσίους ἄνδρας, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι παρ' ὅλας τὰς πρὸς τὸν Κινέαν καυχήσεις του ὁ βασιλεὺς τῶν Ἠπειρωτῶν δὲν ἐξελάμβανε τὴν εἰς Ἰταλίαν στρατείαν ὡς ἁπλοῦν περίπατον στρατιωτικόν. Πολὺ δὲ μᾶλλον κατέδειξαν τοῦτο τὰ μέτρα, ἅτινα ἔλαβεν ὁ ἐπιφανὴς στρατηλάτης, ὅτε ἔφθασεν εἰς Τάραντα, λαμπρᾶς μὲν τυχὼν δεξιώσεως, ἀλλ' ὡς ναυαγὸς, μόλις διὰ παρατόλμου κολυμβήματος σώσας τὴν ἰδίαν ζωὴν χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ σώσῃ καὶ τὸ ὅλον τοῦ στόλου καὶ τῶν ἀνδρῶν, οὗ μέρος ἱκανὸν κατασυνετρίβη ἢ διεσκεδάσθη ἐν φοβερᾷ κατὰ τὸ Ἰόνιον πελαγος τρικυμίᾳ. Ὁ Πύρ-

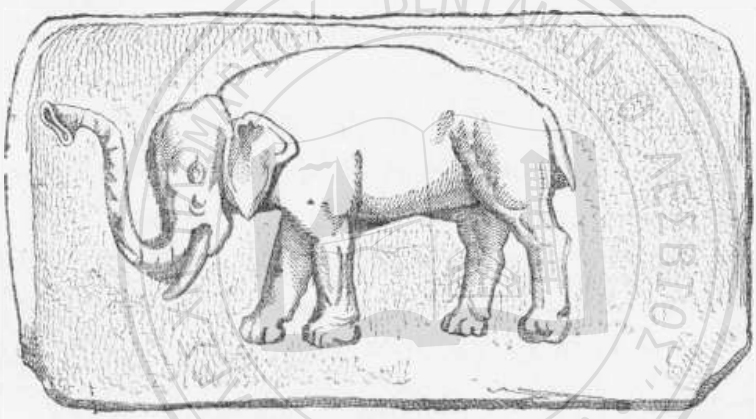

ΡΩΜΑΪΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΦΕΡΩΝ ΕΠΙΤΕΤΥΠΩΜΕΝΩΝ ΕΛΕΦΑΝΤΑ

ρος, θέλων μετὰ τὴν εἰς Τάραντα ἄφιξίν του ναναπληρώσῃ τὰς ἐκ τοῦ ναυαγίου ζημίας, ἔκλεισε τὸ θέατρον τῆς πόλεως καὶ τοὺς ἄλλους τόπους τῶν δημοσίων συναθροίσεων, ἀπηγόρευσε δὲ τοὺς πότους καὶ τοὺς κώμους καὶ τὰς θαλίας, καὶ ἐκάλεσεν εἰς τὰ ὅπλα πάντας τοὺς πολίτας, τραχὺς καὶ ἀπαράκλητος φαινόμενος πρὸς τοὺς στρατευσίμους, ὧν πολλοὶ ἔφευγον, θεωροῦντες δουλείαν τὴν βαρεῖαν ἀρχὴν τοῦ στρατηγοῦ καὶ τὴν στέρησιν τῶν ἡδονῶν, εἰς εἰς ἃς ἦτο συνειθισμένη ἡ πόλις. Μόνον διὰ τοιαύτης πρὸς τοὺς Ταραντίνους αὐστηρότητος ἠδύνατο νὰ παρασκευασθῇ ὁ βασιλεὺς εὐπρεπῶς πρὸς τὸν μέγαν ἀγῶνα, ἐν ᾧ συγχρόνως διὰ χρημάτων τῆς πόλεως ἐμισθοῦντο ξενικὰ στρατεύματα.

Τῆς δὲ Ῥώμης τὸ συμφέρον ἀπῄτει νὰ κινήσῃ τὰς δυνάμεις αὐτῆς ταχέως, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ Πύρρου ἐν αὐτῇ τῇ περιοχῇ τοῦ

Τάραντος, πρὶν ἢ ὁ Ἠπειρώτης προφθάσῃ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν Σαυνιτῶν καὶ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς κάτω Ἰταλίας. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξαν οἱ Ῥωμαῖοι, στείλαντες κατ' αὐτοῦ περὶ τοὺς πεντηκοντακισχιλίους ἄνδρας ὑπὸ τὸν ὕπατον Πόπλιον Λαιβῖνον. Ὁ Πύρρος, θέλων νὰ προστατεύσῃ τὴν παρὰ τὸν ποταμὸν Σῖριν Ταραντίνην ἀποικίαν Ἡράκλειαν, ἐξώρμησεν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων μετὰ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ στρατιᾶς καὶ τῆς τῶν Ταραντίνων. Γενομένης δ' αὐτόθι κρατερᾶς μάχης (280 π. Χ.), τὸ μὲν πρῶτον ἡ νίκη ἀπέκλινεν ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων παρ' ὅλην τὴν ἀνδραγαθίαν τοῦ Πύρρου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, ἀλλ' ἔπειτα οἱ ἐλέφαντες αὐτοῦ πτοήσαντες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸ εἰς τὴν θέαν τῶν πελωρίων ζῴων ἀσυνείθιστον ἱππικὸν τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐπήνεγκον τελείαν αὐτῶν ἥτταν. Ἑπτακισχίλιοι ὑπῆρξαν οἱ πεσόντες ἢ τραυματισθέντες Ῥωμαῖοι, δισχίλιοι δὲ οἱ ζωγρηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Πύρρου αἱ ζημίαι δὲν ὑπῆρξαν μικραί, ἀπολεσθέντων τετρακισχιλίων ἐκ τῶν ἀρίστων αὐτοῦ στρατιωτῶν.

Ἡ παρὰ τὴν Ἡράκλειαν νίκη ἐκερδήθη ἀληθῶς ὑπὸ τοῦ Πύρρου διὰ μεγάλων θυσιῶν. Ὀρθῶς ἔλεγεν ὁ βασιλεύς, ὅτι μετὰ μίαν ἀκόμη τοιαύτην νίκην θὰ ἠναγκάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἤπειρον μόνος. Ἀλλὰ δὲν προέδιδεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς συμμάχους τὴν αἴσθησιν ἣν ἐνεποίησαν εἰς αὐτὸν οἱ μεγάλοι κίνδυνοι τῆς μάχης, καὶ ὅτε μετ' αὐτὴν προσῆλθον εἰς αὐτὸν Λευκανοὶ καὶ Σαυνῖται βοηθοί, ἐμέμφθη μὲν αὐτοὺς ὡς καθυστερήσαντας, ἀλλ' ἦτο προφανὴς ἡ χαρὰ καὶ μεγαλοφροσύνη του, ὅτι ἐνίκησε τὴν μεγάλην τῶν Ῥωμαίων δύναμιν διὰ μόνων τῶν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν Ταραντίνων. Τὰ δ' ἐπακολουθήματα τῆς μάχης ὑπῆρξαν μεγάλα. Οἱ ἐχθροὶ τῆς Ῥώμης ἀνεθάρρησαν. Νέοι σύμμαχοι ἠγγέλλοντο. Αἱ πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας ἤνοιγον προθύμως τὰς πύλας των εἰς τὸν νικητήν. Ὁ Πύρρος ἀπεφάσισε νὰ προχωρήσῃ πρὸς βορρᾶν ταχύς, ὅπως πλήξῃ ἀνέτοιμον αὐτὴν τὴν Ῥώμην. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, ἀντὶ νὰ πολέσωσι τὸ θάρρος, κατέδειξαν ἀπ' ἐναντίας ὅλον τὸ κράτος τῆς σθεναρᾶς των πολιτείας. Ὅτε ὁ Πύρρος ἔφθασε πρὸ τῆς

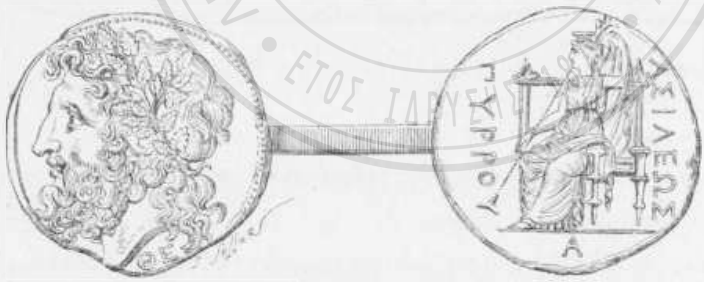

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΠΥΡΡΟΥ

Καπύης, εὗρεν αὐτὴν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ πρὸ αὐτοῦ σπεύσαντος Λαιβίνου. Ματαία δὲ ἀπέβη ἡ κατ' αὐτῆς ἔφοδός του, ματαία ἡ κατὰ τῆς γείτονος Νεαπόλεως ἀπόπειρα. Ὁ Πύρρος ἀπεφάσισε νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην καὶ ἀπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ δὲ Θεσσαλὸς Κινέας ἀνέλαβε νὰ πείσῃ τοὺς μὲν συγκλητικοὺς τῆς Ῥώμης διὰ τῶν λόγων του, τὰς δὲ γυναῖκας αὐτῶν διὰ δώρων. Ἡ σύγκλητος ἐφαίνετο κλονουμένη, ὅτε, ἐν φορείῳ κομιζόμενος, παρέστη πρὸ αὐτῆς ὁ τυφλὸς Κλαύδιος Ἄππιος, οὗ οἱ δριμεῖς λόγοι ἀπέτρεψαν τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ συνθηκολογίας, ἣν ὠνόμασεν αἰσχρὰν ὁ γέρων πολιτευτής. Ἄπρακτος λοιπὸν ἐπέστρεψε, διωχθεὶς ἐκ Ῥώμης, ὁ Κινέας πρὸς τὸν Πύρρον, ὅστις τότε, πορθῶν τὴν Καμπανίαν, προήλασεν εἰς τὸ Λάτιον, καὶ ἔρθασε πρὸ τῆς Πραινέστου, ἥτις ἀνέῳξεν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας της. Οἱ Ταραντῖνοι καὶ οἱ Μολοσσοὶ καὶ Χάονες, οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Ἀκαρνᾶνες ὁπλῖται τοῦ Ἠπειρώτου ἀετοῦ εὑρίσκοντο ἤδη ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ θολοῦ Τιβέρεως, ὅστις περιβρέχει τὴν Ῥώμην, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ τῆς ἀντιπάλου πόλεως λόφων.

Ἀλλ' ὁ Πύρρος εἶχε σπεύσει προχωρήσας μέχρις αὐτῶν τῶν προθύρων τῆς Ῥώμης. Ῥωμαϊκοὶ λεγεῶνες περιεστοίχιζον αὐτὸν ἔκ τε τῆς Καμπανίας καὶ τῆς Σαυνίτιδος. Ἡ δὲ δυςάλωτος Ῥώμη πᾶν ἄλλο διενοεῖτο ἢ νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα. Συνιδὼν λοιπὸν τὸ σφάλμα του ὁ Ἠπειρώτης, προετίμησε νὰ διαχειμάσῃ ἐν Τάραντι καὶ γαναμείνῃ καιροὺς εὐθετωτέρους. Ὅτε δὲ νέαι διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ῥώμης ἀπέτυχον, ἀπολύσας τοὺς αἰχμαλώτους, ἐξεστράτευσεν ὁ Πύρρος καὶ πάλιν τὸ ἔαρ τοῦ δευτέρου ἔτους τοῦ πολέμου (279 π. Χ.), καὶ εἰςήλασε μετὰ τῶν Ταραντίνων, τῶν Ἠπειρωτῶν του καὶ τῶν Ἰταλῶν συμμάχων εἰς τὴν Ἀπουλίαν, ὅπου προεχώρησεν ἐναντίον αὐτοῦ ἡ ῥωμαϊκὴ στρατιά. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν περὶ τὴν ἐν Ἀπουλίᾳ πόλιν Ἄσκλον. Εἰς ἑβδομήκοντα περίπου χιλιάδας πεζῶν καὶ ὀκτακισχιλίους ἱππεῖς ἀνήρχετο ἑκατέρα τῶν ἀντιπάλων στρατιῶν. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε διήμερος. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ὑπερίσχυον οἱ Ῥωμαῖοι· ἀλλὰ τὴν δευτέραν ἡ προσωπικὴ τοῦ Πύρρου ἀνδρεία καὶ ἡ στρατηγικὴ αὐτοῦ δεξιότης κατίσχυσαν τῶν ἀντιπάλων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ διαβῶσι τὸν παρακείμενον ποταμόν. Ἡ πάλη ὑπῆρξεν ἀμφοτέρωθεν κρατερά, καὶ μεγάλαι τῶν τε Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων αἱ ζημίαι. Κατὰ τοὺς μετριωτάτους δὲ ὑπολογισμοὺς εἰς ἑξακισχιλίους μὲν ἀνῆλθον οἱ ἐκ τῶν ἡττηθέντων πεσόντες, εἰς τρισχιλίους δὲ καὶ πεντακοσίους οἱ ἐκ τῶν

νικητῶν. Ἐπὶ πλέον δ' ὁ βασιλεὺς, ὅστις διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην ταύτην οὐ μόνον ὡς στρατηγὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς στρατιώτης, ἐπληγώθη, διατρηθείσης τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὑπὸ ἀκοντίου. Ἀλλ' ἡ νέα αὕτη τοῦ Πύρρου νίκη, κερδηθεῖσα ὡς καὶ ἡ παρὰ τὴν Ἡράκλειαν διὰ μεγάλων θυσιῶν, δὲν ἤρκει, ὅπως ἐπιφέρῃ τροπὴν τῶν πραγμάτων. Ὁ δὲ νικητὴς δὲν ἠδύνατο νὰναπαυθῇ ἐπὶ τῶν δαφνῶν του, καθ' ὅσον οὔτε ἡ ἀντίπαλος στρατιὰ κατεστράφη καθ' ὁλοκληρίαν, οὔτε ἡ ἰσχυρὰ τῶν Ῥωμαίων συμμαχία διελύθη. Ἀπ' ἐναντίας δ' ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πορείας τοῦ πολέμου κατεφαίνετο, ὅτι ἕνεκα τῆς δυνάμεως τῶν ῥωμαϊκῶν ὅπλων καὶ τῆς χαλαρότητος τῆς ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἰταλικῆς συμμαχίας αἱ ἐν Ἰταλίᾳ νῖκαι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιφέρωσιν εὐκόλως τοὺς καρποὺς ἐκείνους, οὓς ὀνειροπολῶν ἐφαντάζετο πρὸ τῆς εἰς τὴν ἰταλικὴν χερσόνησον διαβάσεως. Ἤθελε λοιπὸν βεβαίως ἐπανέλθει ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Ἤπειρον, ἂν ἡ στρατιωτικὴ αὐτοῦ τιμὴ δὲν ἐκράτει αὐτὸν δεδεσμευμένον ἐν Ἰταλίᾳ.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε παρουσιάσθη εἰς τὸν Πύρρον ἀνέλπιστος διέξοδος, ἣν ἐτράπη εὐχαρίστως. Τὴν διέξοδον παρεῖχεν ἡ ἐκ τῆς γείτονος Σικελίας κλῆσις. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαθοκλέους ἡ Σικελία εἶχε περιπέσει εἰς μεγάλην ἀναρχίαν, πιεζομένη ὑπὸ ἀναξίων δημαγωγῶν καὶ ἀνάνδρων τυράννων, ἐν ᾧ οἱ παλαιοὶ τῶν Σικελιωτῶν ἐχθροί, οἱ Καρχηδόνιοι, ἀναθαρρήσαντες ἐπῳκοδόμουν ἐπὶ τῶν ἀναφυέντων ζιζανίων, ἅτινα καὶ αὐτοὶ ὑπέτρεφον, μεγάλην ἀρχήν. Μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀκράγαντος ἐτράπησαν ἀκαταπόνητοι ἐναντίον τῶν Συρακουσίων, οἵτινες ἕνεκα τῆς σπαρασσούσης τὴν πόλιν διχονοίας δὲν εἶχον δυνάμεις ἐπαρκεῖς ὅπως ὑπερασπίσωσιν αὐτὴν κινδυνεύουσαν. Ἐν τοιούτῳ κινδύνῳ εὑρισκόμενοι ἐκάλεσαν οἱ Συρακούσιοι εἰς βοήθειαν αὐτῶν τὸν Πύρρον, ὅστις δὲν ἦτο ξένος πρὸς τὴν πόλιν, ἅτε ὢν γαμβρὸς τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐκείνου τοῦ ἀγωνισθέντος ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων μετὰ θάρρους καὶ ἐπιτυχίας οὐ μόνον ἐν Σικελίᾳ, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος. Ἀφ' οὗ δὲ μετ' ἀποτυχούσας νέας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους διαπραγματεύσεις ἀντήλλαξε τοὐλάχιστον μετ' αὐτῶν τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ καθησύχασε δι' ὑποσχέσεων περὶ ἐπανόδου τοὺς Ταραντίνους καὶ τοὺς συμμάχους, διέβη εἰς τὴν Σικελίαν τὸ ἔαρ τοῦ 278 π. Χ. μετ' ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν καὶ τῶν ἐλεφάντων.

Ἡ εἰς Σικελίαν ἐκστρατεία ὑπῆρξεν ἀληθὴς θρίαμβος τοῦ γενναίου τῶν Ἠπειρωτῶν βασιλέως. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ καὶ πανη-

γυρικὴν δεξίωσιν οἱ πρὸς ἀλλήλους στασιάζοντες ἄρχοντες τῶν Συρακουσίων Σώστρατος καὶ Θοίνων συνδιηλλάσσοντο καὶ παρεῖχον εἰς τὸν βασιλέα ἡνωμένας τὰς δυνάμεις των. Οἱ Καρχηδόνιοι δὲν τολμῶσι πλέον νὰντεπεξέλθωσιν ἐναντίον τῆς ὁμονοούσης πόλεως, ἐχούσης στόλον ὑπερδιακοσίων πλοίων καὶ ἐγκλειούσης ἐντὸς τῶν τειχῶν της τοιοῦτον προστάτην. Ἡ δ' ἐλευθέρωσις τῶν Συρακουσῶν συνεπάγεται τὴν ἀνάστασιν ὅλης τῆς ἑλληνικῆς Σικελίας. Πόλις μετὰ πόλιν προσήρχετο εἰς τὸν σωτῆρα, καὶ μετ' οὐ πολὺ οἱ Καρχηδόνιοι ἀντὶ κυρίων τῆς νήσου μετεβλήθησαν εἰς πολιορκουμένους. Ὁ Ἔρυξ ἔπεσεν, αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἀναβάντος πρώτου ἐπὶ τὰ τείχη. Ἀφ' οὗ δ' ἔπεσε καὶ ὁ Πάνορμος, οἱ Καρχηδόνιοι οὐδὲν ἄλλο πλέον κατεῖχον ἐπὶ τῆς Σικελίας ἢ τὸ Λιλύβαιον κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τῆς νήσου ἄκρον. Ἐγκλεισθέντες δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἐνισχύσαντες αὐτὸ διὰ νέων ἐπικουριῶν ἐξ Ἀφρικῆς, προέτειναν εἰς τὸν Πύρρον νὰ κρατήσωσιν αὐτὸ μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐγκαταλίπωσι πᾶσαν ἄλλην ἐν Σικελίᾳ ἀξίωσιν καὶ νὰ ὁμολογήσωσι συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ὁ Πύρρος, ὅστις ἦτο ἤδη κύριος τῆς Σικελίας, ἐθεώρει ἀναγκαίαν τὴν τελείαν ἐκ τῆς νήσου ἀπομάκρυνσιν τῶν Καρχηδονίων, καὶ, ἀποκρούσας τὰς προτάσεις αὐτῶν, ἐπελήρθη τῆς πολιορκίας τοῦ Λιλυβαίου. Ἀφ' οὗ δ' εἰς μάτην ἐπολιόρκησεν ἐπὶ δύο ὅλους μῆνας τὸ δυσάλωτον φρούριον, ἀπεχώρησε, πεισθείς, ὅτι ἦτο προτιμότερον καὶ δι' ἄλλους λόγους συμφερώτερον νὰ πολιορκήσῃ μὲν τὸ Λιλύβαιον ἀπὸ θαλάσσης, νὰ μεταφέρῃ δὲ τὸν πόλεμον, ὡς ὁ Ἀγαθοκλῆς, πρὸ αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἐχρειάζετο ναύτας καὶ στόλον. Ἡ δὲ παρασκευὴ αὐτοῦ, ἐπιδιωχθεῖσα μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ ἐπιμονῆς, ἤρχισε νὰ ψυχραίνῃ τοὺς Σικελιώτας, ἔχοντας καὶ ἄλλας ἀφορμὰς παραπόνων κατὰ τοῦ τραχέος καὶ αὐστηροῦ βασιλέως, ὅστις εἶχε κατ' ὀλίγον μεταβληθῆ ἀπὸ ἐλευθερωτοῦ εἰς δεσπότην. Ἡ ἀντίδρασις δὲν ἤργησε νὰ ἐπέλθῃ. Μετ' ὀλίγον δ' οἱ Σικελιῶται ἤρχισαν νὰ συνεννοῶνται καὶ πάλιν μετὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν Μαμερτίνων τῶν κατεχόντων τὴν Μεσσήνην, οὓς ἐπίσης εἶχε ταπεινώσει ὁ Πύρρος. Ἄπελπις ἔβλεπεν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἠπειρωτῶν καταστρεφόμενον ἐν μέρει ἐξ ἰδίας ἀπρονοησίας τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ ἐν Σικελίᾳ οἰκοδόμημα, ὅτε ἡ ἐξ Ἰταλίας ἱκετευτικὴ κλῆσις τῶν Λευκανῶν καὶ τῶν Σαυνιτῶν ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἰταλικὴν χερσόνησον καὶ νὰναλάβῃ καὶ πάλιν τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων (276 π. Χ.).

Οἱ Ῥωμαῖοι, καίπερ ἔχοντες συνωμολογημένην μετὰ τῶν Καρχη-

δονίων συνθήκην συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας πρὸ τῆς εἰς τὴν Σικελίαν διαβάσεως τοῦ Πύρρου, ἀντὶ νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἐν τῇ νήσῳ κινδυνεύοντας συμμάχους, προετίμησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἠπειρώτου, ὅπως ἐπεκτείνωσι τὴν δύναμίν των ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ πράγματι οἱ ἀγῶνες αὐτῶν ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Οἱ Λοκροὶ ἐφόνευσαν τὴν ἠπειρωτικὴν φρουράν· ἡ Κρότων ὑπετάγη· ἡ Ἡράκλεια, πλησίον τῆς ὁποίας εἶχε συγκροτηθῇ ἡ πρώτη τοῦ Πύρρου μάχη, ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τῶν Ταραντίνων, συνεδέθη πρὸς τοὺς Ῥωμαίους δι' ἰδίας συνθήκης· οἱ Σαυνῖται, οἱ Λευκανοὶ, οἱ Βρέττιοι ὑπέστησαν μεγάλας ἥττας. Ὅλη ἡ ὕπαιθρος χώρα τῶν ἐχθρῶν τῆς Ῥώμης εὑρίσκετο ὑποχείριος εἰς τοὺς νικητάς. Οὕτως ἡ ἐντολὴ τοῦ Πύρρου, ἐπιστρέφοντος εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἦτο λίαν βαρεῖα καὶ τὸ ἔργον του δυσχερέστατον. Οἱ μὲν στρατιῶται αὐτοῦ ἦσαν κατάκοποι ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν, ἡ δ' ἐπ' αὐτὸν πεποίθησις τῶν ὑπ' ἀχρηματίας πασχόντων καὶ ὑπὸ τῶν ἀγώνων συντετριμμένων συμμάχων σεσαλευμένη. Οὐχ ἧττον ἀπεφάσισεν ὁ Πύρρος μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν κατὰ τοῦ Ῥηγίου καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Λοκρῶν νὰ στρατεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῶν Σαυνιτῶν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες εἶχον διαχειμάσει ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἀντεπεξελθόντες ἐνίκησαν τὸν Ἠπειρώτην παρὰ τὴν πόλιν Βενεούεντον τὸ ἔαρ τοῦ 275 π.Χ. Ἡ δὲ ἧττα τοῦ Πύρρου ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ὀλίγοι μόνον ἱππεῖς συνώδευσαν αὐτὸν κατὰ τὴν εἰς τὸν Τάραντα φυγήν του.

Ὁ Πύρρος ἐπείσθη, ὅτι οὐδὲν πλέον ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ἐν τῇ Δύσει. Προβλέπων δὲ τὴν μέλλουσαν τύχην τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Ἰταλιωτῶν, ἀπεφάσισε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν Ἤπειρον, προφασισθεὶς εἰς τοὺς Ταραντίνους, ὅτι ἀπέρχεται ὅπως φροντίσῃ περὶ νέας στρατιᾶς. Ἀλλ' ἡ ἀναχώρησις τοῦ Ἠπειρώτου βασιλέως ἦτο πλήρης ἐγκατάλειψις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ τῆς ἑλληνικῆς Σικελίας εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Μετὰ τρία ἔτη (272 π. Χ.) ὑπετάσσοντο ὁριστικῶς εἰς τὴν Ῥώμην οἱ Σαυνῖται, οἱ Λευκανοὶ καὶ οἱ Βρέττιοι. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρεδίδετο εἰς τοὺς νικητὰς τῆς Ἰταλίας καὶ ὁ Τάρας ὑπὸ Μίλωνος, τοῦ φρουράρχου τοῦ Πύρρου. Ὑπὸ τὴν κραταιὰν διάδοσιν τῶν ῥωμαϊκῶν ὅπλων κατεπτοημένος ἔκτοτε μένει ὁ ἑλληνισμὸς τῆς κάτω Ἰταλίας, καὶ ὡς σκιαὶ μόλις ὑφίστανται ἑλληνικαί τινες πόλεις ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους. Μετὰ δύο περίπου αἰῶνας αὐτὸ τὸ ἔνδοξον ὄνομα Μεγάλη Ἑλλὰς ἦτο ἁπλῆ πλέον ἀνάμνησις χρόνων παρωχημένων. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα φαίνεται

ΑΡΧΑΙΟΣ ΝΑΟΣ ΕΝ ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΑΙ.

ΔΕΣΧΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
• ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

ἐκλείπουσα βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων πόλεων πλὴν τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Ῥηγίου καὶ τοῦ Τάραντος, καὶ μόλις που οἱ κάτοικοι τῆς Ποσειδωνίας, ἣν ἐκόσμουν ἀκόμη οἱ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ἱδρυθέντες μεγάλοι ναοὶ τῶν ἑλληνικῶν θεῶν, ἦγον ἀκόμη ἐπὶ αἰῶνας περίλυποι ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μίαν τῶν ἑλληνικῶν ἑορτῶν, συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐν μέσῳ ὀλοφυρμῶν ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ὀνομάτων καὶ νομίμων, ἅτινα εἶχον ἀποβάλει ἐκβαρβαρωθέντες οἱ ἀγαθοὶ Ποσειδωνιᾶται.

Μετ' ὀλίγας δ' ἐτῶν δεκάδας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ Τάραντος ἀπέβαλλε τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς καὶ ἡ Σικελία. Ὁ Πύρρος, ἐγκαταλείπων τὴν μεγάλην νῆσον, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐν ᾗ ἐπέπρωτο νὰ ἡττηθῇ, λέγεται εἰπὼν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν· «ὁποίαν παλαίστραν ἀπολείπομεν, ὦ φίλοι, εἰς τοὺς Καρχηδονίους καὶ τοὺς Ῥωμαίους.» Τὰ δὲ πράγματα κατέδειξαν μετ' ὀλίγον τὴν ἀλήθειαν τῆς προμαντείας τοῦ Ἠπειρώτου. Ἀληθῶς ἐπὶ τῆς ἐν Συρακούσαις τυραννίδος Ἱέρωνος τοῦ Β' (270-216 π. Χ.) ἡ Σικελία κατέστη τὸ θέατρον δεινοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων. Αὐτὸς ὁ Ἱέρων συνέπραττε τὸ κατ' ἀρχὰς μετὰ τῶν Καρχηδονίων, ἀλλ' ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὡμολόγησε μετ' αὐτῶν συνθήκην, ἣν ἐτήρησε πιστῶς οὐ μόνον κατὰ τὴν μακρὰν διάρκειαν τοῦ πρώτου καρχηδονικοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ ὅτε δυσαρέστως ἔβλεπεν ἐπικειμένην τὴν ἔκρηξιν τοῦ δευτέρου. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς τοῦ συνετοῦ Ἱέρωνος ἔγγονος καὶ διάδοχος Ἱερώνυμος, θεωρήσας συμφερωτέραν τὴν μετὰ τῆς Καρχηδόνος συνεννόησιν, ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τῆς Ῥώμης. Καὶ ἤθελε μὲν μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἱερωνύμου (215 π. Χ.) ὁ δῆμος τῶν Συρακουσίων νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως εἰς τοὺς κόλπους τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἐν τῇ κρατούσῃ κατὰ τὴν πόλιν ἀναρχίᾳ ὑπερίσχυσαν αἱ ῥᾳδιουργίαι τῶν ἀποστόλων τοῦ Ἀννίβου, Ἐπικύδους καὶ Ἱπποκράτους. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ μὴ συγχωρήσωσι τὴν πόλιν, καὶ ὁ κράτιστος τῆς Ῥώμης στρατηγός, ὁ ὕπατος Μάρκος Μάρκελλος, παρουσιάσθη πρὸ τῶν Συρακουσῶν. Δύο σχεδὸν ὅλα ἔτη διήρκεσεν ἡ πολιορκία τῆς πόλεως, ἥτις εἶχε τροφὰς ἀφθόνους. Ἡ γενναία τῶν πολιτῶν ἀντίστασις καὶ τὰ ἐπιφανῆ μηχανήματα τοῦ ἐξόχου μαθηματικοῦ καὶ μηχανικοῦ Ἀρχιμήδους ἐματαίονον ἐπὶ μακρὸν τὰς ἀποπείρας τῶν πολιορκητῶν. Ἀλλ' ὅτε τέλος ὁ Μάρκελλος ἔγεινε διὰ προδοσίας κύριος τῆς νησίδος Ὀρτυγίας, δὲν ἤργησαν οἱ πολῖται νὰνοίξωσιν εἰς τὸν Ῥωμαῖον ὕπατον καὶ

τὰς πύλας τῆς Ἀχραδίνης τὸ φθινόπωρον τοῦ 212 π. Χ. Ὁ νικητὴς ἐπέτρεψε τὴν λεηλασίαν τῆς πλουσίας ἑλληνικῆς πόλεως καὶ τὴν γύμνωσιν τῶν ναῶν ἀπὸ τῶν κοσμούντων αὐτοὺς λαμπρῶν καλλιτεχνημάτων. Τῶν δὲ θυμάτων τῶν ὠμῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν τὸ μάλιστα ἀξιοθρήνητον ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχιμήδης, ὅστις καὶ κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν

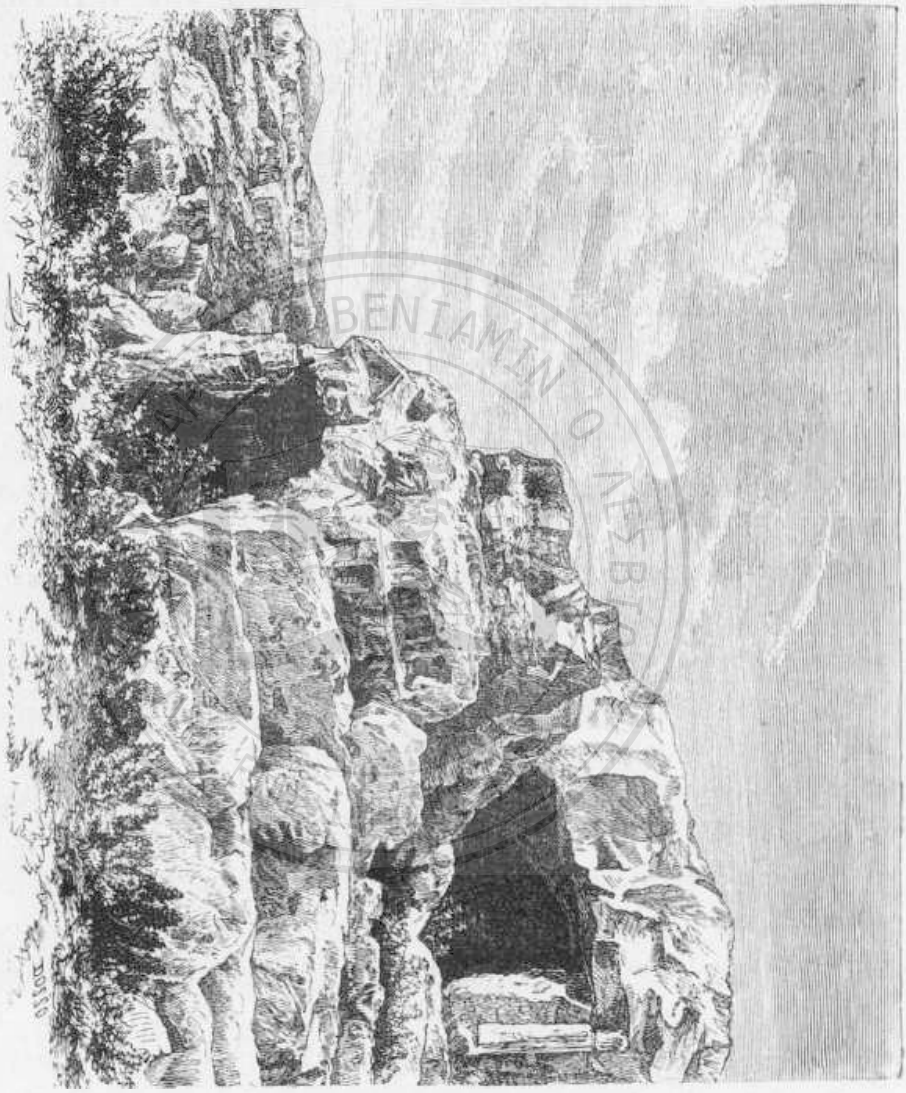

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΗΔΟΥΣ

τοῦ θανάτου, προσκείμενος ἀπαθὴς εἰς τὰ μαθηματικά του προβλήματα, λέγεται εἰπὼν τὸ περιλάλητον ἐκεῖνο «μή μου τοὺς κύκλους τάραττε».

Τὸ αἷμα τοῦ μεγάλου μαθηματικοῦ ἔβρεχε τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος καθ' ἣν ἡμέραν αὕτη ἔκλινε τὴν κεφαλὴν πρὸ τῶν νέων αὐτῆς κυρίων.

Μετὰ δύο δ' ἔτη (210 π. Χ.) ἡ Σικελία σύμπασα ἐγίνετο ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία. Ὁ ῥωμαϊκὸς βίος εἰσήλαυνεν ἔκτοτε εἰς τὰς εὐανθεῖς ἄλλοτε ἑλληνίδας τῆς νήσου πόλεις, ἡ γλῶσσα τοῦ Λατίου κατέκλυζε τὰς ἀγο-

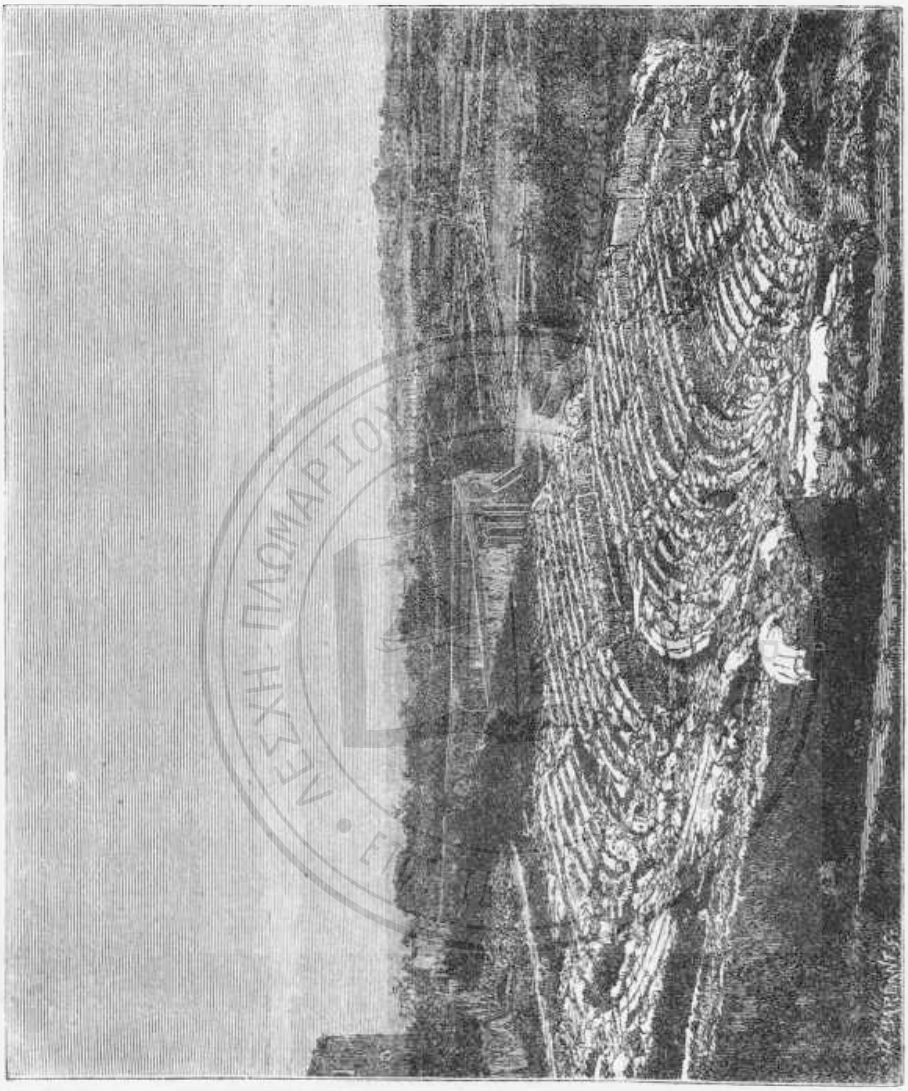

ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟΥ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ

ρὰς τῶν Δωριέων καὶ τῶν Ἰώνων ἀποίκων τῆς Σικελίας, ἀγῶνες δὲ θηρίων καὶ μονομάχων ἐν τοῖς νεοκτίστοις τῶν ἐξιταλισθεισῶν πόλεων ἀμφιθεάτροις ὑπεμίμνησκον εἰς τοὺς Σικελιώτας, ὅτι ἦσαν τὸ ἑξῆς ὑπόδουλοι τῶν Ῥωμαίων.

ιγ'

Ὁ θάνατος τοῦ Πύρρου.

Τὸ μεγαλεῖον τοῦ Πύρρου ἔγκειται ἐν τῇ αὐξήσει τῆς Ἠπείρου, ἣν κατέστησεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του κραταιάν. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ τι περισσότερον. Ἔχων γενναιότητα προσωπικὴν εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν μετ' Ἀλέξανδρον ἡγεμόνων, συνέδεεν αὐτὴν μετὰ τάσεώς τινος τυχοδιωκτικῆς καὶ χαρακτῆρος ἀλλοπροσάλλου, στοιχείων ἥκιστα προσφυῶν εἰς τοὺς θέλοντας νὰ οἰκοδομήσωσί τι πάγιον καὶ διαρκές. Εἴδομεν ἤδη αὐτὸν τὰ πάντα ἐπιχειροῦντα μετὰ ταχύτητος, τὰ πάντα τολμῶντα ἀτρομήτως, ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἐπιμένοντα καὶ τρεπόμενον ἐπί τι νέον, ὅτε ἀκριβῶς περιέμενέ τις νὰ ἴδῃ αὐτὸν δρέποντα τοὺς καρποὺς τῶν προτέρων ἀγώνων. Τὸν χαρακτῆρα δὲ τοῦτον, ὅστις προσιδιάζει εἰς ὅλον τὸν βίον τοῦ Πύρρου, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ σικελικὴν αὐτοῦ ἐκστρατείαν, φέρουσι καὶ αἱ τελευταῖαι αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπιστροφήν του. Διὰ τοιούτου δὲ χαρακτῆρος ὁ Πύρρος ἠδίκησε μὲν ἑαυτόν, ἠδίκησε δὲ καὶ τὴν Ἤπειρον. Ἡ Ἤπειρος, ἐν ᾧ ἠδύνατο ἐν τοῖς πολυταράχοις ἐκείνοις χρόνοις ὑπὸ ἡγεμόνα οὕτω γενναῖον νὰ γείνῃ βασίλειον μέγα καὶ ἰσχυρόν, κέντρον κραταιᾶς καὶ μακρᾶς δυναστείας, ἔμεινε μόνον ὀχυρὸς φωλεὸς καὶ ὁρμητήριον τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἀετοῦ, ἐκείνου δ' ἐκλιπόντος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν ἀφάνειαν.

Ἀπόντος ἐν Ἰταλίᾳ τοῦ Πύρρου εἶχε καταλάβει τῷ 277 π. Χ., ὡς εἴδομεν, τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Κελτῶν. Ὁ υἱὸς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, γενόμενος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, παρελάμβανε τὴν χώραν ἐν πλήρει ἀναρχίᾳ μετὰ τὰς φοβερὰς ἡμέρας τῆς κελτικῆς ἐπιδρομῆς καὶ τοὺς εἰς αὐτὰς ἐπακολουθήσαντας ἀγῶνας. Ὢν ἀνὴρ τοῦ καθήκοντος καὶ ψυχρὸς τὴν φύσιν, θαυμαστὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ συνετὸς τῶν περιστάσεων ἐκτιμητής, εἰς οὐδὲν ἀπέβλεπεν ἄλλο ἢ εἰς τὴν ἐν φρονήσει ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς ἣν ἀνέλαβε. Διὰ τοῦτο παρήτησε πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, καὶ διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἀντιόχου τοῦ Α' Φίλας ἔδειξε τὸ συνδιαλλακτικὸν αὐτοῦ πνεῦμα. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων μόνον ἐν ἀνάγκῃ ἐπελήφθη δι' ἰδίας ἑαυτοῦ ἐπεμβάσεως, ἐκ τούτου δ' ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐλευθεριάζωσιν, ἰδίως δὲ ἠδυνήθησαν οἱ Ἀχαιοὶ νὰ συμπήξωσιν ὁμοσπονδίαν, ἥτις ἔμελλεν ἀργότερον νὰναδειχθῇ ἀξία πολλοῦ λόγου. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐφαίνετο ἀφροντι-

στῶν περὶ πάσης ἐκτὸς τοῦ ἰδίου βασιλείου κινήσεως, τῆς Μακεδονίας τὴν καθησύχασιν καὶ ἀνόρθωσιν ἐπεδίωκεν ἐπιμόνως καὶ διὰ πάσης θυσίας, ὡς ἀπέδειξε διὰ τῆς μακρᾶς πολιορκίας τῆς Κασσανδρείας, ἐν ᾗ εἶχεν ἐγκατασταθῆ, βοηθούμενος ὑπὸ Γαλατῶν μισθοφόρων, ὁ τύραννος Ἀπολλόδωρος.

Πιστὸς μένων εἰς τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ, τὴν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης εἰς τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα ἀναμίξεως, οὐδεμίαν παρέσχεν ἀκρόασιν ὁ Ἀντίγονος εἰς τὰς αἰτήσεις τοῦ Πύρρου πρὸς βοήθειαν χάριν ἐξακολουθήσεως τοῦ ἰταλικοῦ πολέμου. Ἐκ τούτου εὗρεν ἀφορμὴν ὁ Πύρρος μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἤπειρον ἐπιστροφήν, ὅπως ἐπιπέσῃ ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου. Ἠνάγκαζε δ' αὐτὸν πρὸς τοῦτο καὶ ἡ ἀνάγκη πολέμου καὶ λείας διὰ τὸ στρατόπεδον ὅπερ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐξ Ἰταλίας, συνιστάμενον ἐξ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν καὶ πεντακοσίων ἱππέων. Προσλαβὼν δὲ καὶ στῖφος Γαλατῶν μισθοφόρων, εἰσῆλασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, κυριεύων τὰς πλησιεστάτας πόλεις καὶ αὐξήσας τὸν στρατόν του διὰ διχιλίων Μακεδόνων στρατιωτῶν, μεταστάντων πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ κατὰ τὰ στενὰ τὰ ἐκ δυσμῶν χωρίζοντα τὴν Μακεδονίαν συνηντήθη μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ἡ μάχη ὑπῆρξε κρατερά. Ὁ δ' ἀγὼν κυρίως ἐστράφη περὶ τοὺς ἐπὶ τῆς οὐραγίας τῆς μακεδονικῆς στρατιᾶς τεταγμένους Γαλάτας τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, οἵτινες ἀνθίσταντο εὐρώστως. Καὶ τούτων μὲν οἱ πλεῖστοι κατεκόπησαν, οἱ δὲ ἡγεμόνες τῶν ἐλεφάντων ἠναγκάσθησαν νὰ παραδώσωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὰ θηρία. Ἐστράφη τότε ὁ Πύρρος ἐναντίον τῆς φάλαγγος τοῦ Ἀντιγόνου, ἥτις ἀνάπλεως ταραχῆς καὶ φόβου δὲν ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ εἰς μάχην πρὸς τὸν νικητήν. Ἀλλ' αἱ δεξιώσεις τοῦ Πύρρου καὶ οἱ γλυκεῖς του λόγοι πρὸς τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἀντιγόνου ἐπήνεγκον τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, τῶν πεζῶν εὐκόλως προσελθόντων εἰς τὸν Ἠπειρώτην. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐγκαταλειφθεὶς ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μέχρι τῆς μακεδονικῆς παραλίας, ὅπως παρασκευασθῇ ἐκ νέου εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ἡ νίκη τοῦ Πύρρου ἀνέῳξεν εἰς αὐτὸν τὴν βορείαν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Αὐταὶ αἱ Αἰγαί, ἡ παλαιὰ ἑστία τῆς μακεδονικῆς βασιλείας, κατελήφθησαν, καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει ὡς φρουροὶ καταλειφθέντες Γαλάται ἐξώρυξαν ἐξ ἁπλησίας αὐτοὺς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων, καὶ τὰ μὲν συντεθαμμένα κειμήλια διήρπασαν, τὰ δὲ ὀστᾶ διεσκόρπισαν πρὸς ἀτιμίαν. Καὶ τοὺς μὲν Μακεδόνας κατέλαβεν ἀγανάκτησις ἐπὶ τῇ ἱεροσυλίᾳ· ἀλλ' ὁ Πύρρος δὲν ἐτιμώρησε τοὺς βαρβάρους. Ἐν τούτοις

δ' ὁ Ἀντίγονος δὲν προετίθετο νὰ φήσῃ εἰς τὸν Πύρρον ἄμαχον τὴν κτῆσιν τῆς Μακεδονίας· ἑτοιμάσας δὲ νέον στρατὸν ἐστράτευσε καὶ πάλιν ἐναντίον τῶν Ἠπειρωτῶν. Ἀλλ' ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πύρρου Πτολεμαίου ἔφυγε καὶ πάλιν εἰς τὴν παραθαλασσίαν (274 π. Χ.).

Ὁ Πύρρος ἠδύνατο ἴσως ἐπιμένων νὰ γείνῃ κύριος τῆς Μακεδονίας μετὰ τὰς δύο τοῦ Ἀντιγόνου ἥττας καὶ νὰ φορέσῃ πάλιν τὸ διάδημα, ὅπερ εἶχε περιβληθῆ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων. Ἀλλὰ τὸ ἀνήσυχον αὐτοῦ πνεῦμα ἔφερεν αὐτὸν πάλιν πρὸς νέας ἐπιχειρήσεις πρὶν ἢ καρπωθῇ τὰς προσφάτους του ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιτυχίας. Ἡ δὲ νέα παλαίστρα, ἐφ' ἣν ἐτράπη ὁ Πύρρος, ὑπῆρξεν ἡ Πελοπόννησος.

Ὁ δὲ παρακινήσας τὸν Ἠπειρώτην πρὸς τὴν νέαν ταύτην στρατείαν ἦτο Κλεώνυμος ὁ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῆς Σπάρτης, ὅστις ἔφευγε τὴν πατρίδα ἕνεκα τῶν φανερῶν καὶ σκανδαλωδῶν σχέσεων τῆς ὡραίας συζύγου του Χιλωνίδος μετὰ τοῦ Ἀκροτάτου, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἄρεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἕνεκα ἀνεπιτυχῶν ἐνεργειῶν κατὰ τῆς σπαρτιατικῆς ὀλιγαρχίας. Ὁ Κλεώνυμος, καὶ πρότερον μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀντ' αὐτοῦ ἄνοδον τοῦ Ἄρεως ζήσας βίον τυχοδιωκτικὸν ἐν τῇ ξένῃ, διέμενε μετὰ τὴν δευτέραν ἐκ Σπάρτης φυγὴν παρὰ τῷ Πύρρῳ, καὶ εἶχε συνοδεύσει αὐτὸν εἰς τὴν μακεδονικὴν ἐκστρατείαν. Ὁ Πύρρος δὲν ἤργησε νὰ πεισθῇ εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Κλεωνύμου, καὶ ἤγαγεν ἐπὶ τὴν Σπάρτην τὴν στρατιάν του, εἰκοσιπεντακισχιλίους μὲν πεζούς, δισχιλίους δὲ ἱππεῖς καὶ εἰκοσιτέσσαρας ἐλέφαντας. Τὸ δὲ μέγεθος τῆς παρασκευῆς ἐδείκνυεν, ὅτι ἡ παράδοσις τῆς Σπάρτης εἰς τὸν Κλεώνυμον ἦτο μόνον πρόφασις τοῦ Πύρρου πρὸς κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου.

Διὰ τῆς Ἀρκαδίας προήλασεν ὁ Πύρρος εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, πρόσχημα φέρων τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν εἰς τὸν Ἀντίγονον ὑποτεταγμένων πόλεων. Ἀλλ' ὅτε ἔφθασε πρὸ τῆς Σπάρτης, ἀπήτησε τὴν κάθοδον τοῦ Κλεωνύμου ὡς βασιλέως. Ὁ Ἄρευς ἔλειπεν ἐν Κρήτῃ, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν Γορτυνίων· οἱ δὲ περίοικοι καὶ οἱ εἵλωτες ἐφαίνοντο πρόθυμοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς ἀξιώσεις τοῦ Πύρρου, ὅστις καὶ ἐνίκησεν ἐν μάχῃ τοὺς Σπαρτιάτας, καίπερ βοηθουμένους ὑπὸ Ἀργείων καὶ Μεσσηνίων ἐπικούρων. Ἡ Σπάρτη αὐτή, καίπερ τειχισθεῖσα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ περιβληθεῖσα ὑπὸ τάφρου, ἐφαίνετο κινδυνεύουσα ἄνευ ἀναβολῆς. Οἱ δὲ φίλοι τοῦ Κλεωνύμου καὶ οἱ εἵλωτες εἶχον ἤδη κοσμήσει τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ παρεσκεύαζον ἐν αὐτῷ δεῖπνον διὰ τοὺς κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν νύκτα ἀναμενομένους εἰς τὴν πόλιν

νικητάς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν ἔσωσε τὴν Σπάρτην ὁ ἡρωισμὸς τῶν Λακεδαιμονίων. Αἱ Σπαρτιάτιδες, μαθοῦσαι, ὅτι ἡ γερουσία, νύκτωρ συνεδριάζουσα, ἐσκέπτετο περὶ ἀποστολῆς τῶν γυναικῶν καὶ παίδων εἰς τὴν Κρήτην, ἀντέταξαν σθένος ἀρρενωπὸν, καὶ παρέστησαν εἰς τοὺς ἄνδρας τὸ ἄδικον ὅπερ ἐμελέτων, ἀξιοῦντες νὰ ζῶσιν ἐκεῖναι, τῆς Σπάρτης ἀπολομένης. Ἡ δὲ γενναιότης, μεθ' ἧς αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι τῆς Σπάρτης ἠγωνίσθησαν ἡρωικῶς ἐναντίον τῶν ἐπιδρομέων, ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ λόγοι αὐτῶν δὲν ἦσαν κενοί. Οἱ Μολοσσοὶ καὶ Γαλάται τοῦ Ἠπειρώτου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατισχύσωσι τῆς πόλεως ἐκείνης, ἥτις καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις τοῦ κινδύνου ὥραις εἶχεν ὑπερασπιστὰς ὡς τὸν Ἀκρότατον καὶ τὴν Χιλωνίδα καὶ τὴν Ἀρχιδάμειαν.

Αἱ ἔφοδοι τοῦ Πύρρου ἀπέτυχον· ἀλλ' ἤλπιζεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἡ ἐξηντλημένη πόλις δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ παραδοθῇ, καὶ ἀνέμενεν ἐκτὸς τῶν τειχῶν της. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου, τοῦ χρόνου παρερχομένου, ἦλθον εἰς λύτρωσιν τῆς Σπάρτης παρὰ μὲν τοῦ Ἀντιγόνου ὁ Φωκεὺς ἀρχιπειρατὴς Ἀμεινίας, ἐκ δὲ τῆς Κρήτης ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Ἄρευς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Πύρρος ἡτοιμάζετο καὶ παρ' ὅλην ταύτην τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Σπάρτης νὰ διαχειμάσῃ ἐν τῇ Λακωνικῇ, ἠγγέλθη ἐκ Κορίνθου, ὅτι εἶχεν ἤδη φθάσει ἐκεῖ ὁ Ἀντίγονος μετὰ νέας στρατιᾶς, παρασκευαζόμενος νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τοῦ Πύρρου. Ὁ Ἠπειρώτης ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ εὑρεθῇ περιεστοιχισμένος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ προλάβῃ τὴν κατάβασιν τοῦ Ἀντιγόνου, πορευόμενος εἰς τὸ στασιάζον Ἄργος, ὅπου ἡ ἑτέρα τῶν δύο μερίδων, κεκηρυγμένη ὑπὲρ τοῦ Πύρρου, τὸν ἐκάλει νὰ σπεύσῃ. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἀπεχώρει, ἡ στρατιὰ τοῦ Ἄρεως, κατέχουσα τὰς δυσχωρίας, ἐπέπεσεν ἐναντίον τῆς ἐκ Μολοσσῶν καὶ Γαλατῶν ὀπισθοφυλακῆς τοῦ Πύρρου. Ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Πτολεμαῖος, σταλεὶς πρὸς βοήθειαν τῶν κινδυνευόντων, ἔπεσε μαχόμενος γενναίως. Πεσόντος δ' ἐκείνου, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ ἐδίωκον, ὅτε ἐπεφάνη ὁ Πύρρος περίλυπος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ, καὶ, ἀγωνισθεὶς εἴπερ ποτὲ ἀνδρείως, ἐξεδίκησε τὸν φόνον τοῦ περιλήπτου τέκνου, καὶ διήλασε νικητὴς, τραπεὶς τὴν ἄγουσαν ἐπὶ τὸ Ἄργος, τελευτῶντος τοῦ 272 π. Χ. Ὅτε ὁ Πύρρος ἔφθασεν εἰς τὴν ἀργολικὴν πεδιάδα καὶ ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν Ναυπλίαν, ὁ Ἀντίγονος ἤδη κατεῖχε τὰ ὑπερκείμενα τοῦ Ἄργους ὑψώματα. Μετὰ ματαίας δὲ πρὸς τὸν Μακεδόνα προκλήσεις τοῦ Ἠπειρώτου καὶ ἐμφόρους τῶν Ἀργείων διαπραγματεύσεις πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς,

παρακληθέντας νὰποχωρήσωσιν ἐπὶ ὅρῳ οὐδετερότητος τῆς πόλεως, ὁ Πύρρος εἰσῆλασεν εἰς τὸ Ἄργος, εὑρὼν μίαν τῶν πυλῶν ἀνοιχθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει φίλων του. Ἀλλὰ, τῶν ἐναντίων καλεσάντων τοὺς περὶ τὸν Ἀντίγονον, ἡ πόλις ἐπληρώθη ἀγώνων, θορύβου καὶ συγχύσεως ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς, ἕως ἐπῆλθεν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν, ἐκραγέντος δεινοτέρου τοῦ ἀγῶνος, ὁ Πύρρος ἐπέπρωτο νὰ πληγωθῇ ὑπὸ κεραμίδος, ῥιφθείσης ἐκ τῆς στέγης παρακειμένης οἰκίας ὑπὸ τῆς μητρὸς στρατιώτου Ἀργείου, μαχομένου πρὸς τὸν βασιλέα. Ὁ Ἠπειρώτης ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του βαρέως τετραυματισμένος· ἔζη δὲ ἀκόμη, ὅτε, ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀντιγόνου, ἀπετμήθη ἀγρίως τὴν κεφαλὴν, ἥτις ἤχθη εἰς τὸν νικῶντα Μακεδόνα.

Μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ γενναίου Μολοσσοῦ παρῆλθεν ἡ ἀκμὴ τοῦ ἠπειρωτικοῦ βασιλείου. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος (262-258 π. Χ.) μετὰ ματαίους πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δημήτριον ἀγῶνας κατέτριψε τὸν βίον ἀγωνιζόμενος πρὸς τὸν βασιλέα τῶν ἰλλυρικῶν Δαρδάνων Μονούνιον, ἀπέθανε δὲ δηλητηριασθείς. Ἡ δὲ χήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιὰς ἐτήρησε παντελῶς εἰρηνικὴν πρὸς τοὺς Μακεδόνας πολιτείαν. Ἀλλὰ τὸ βασίλειον δὲν εἶχε πλέον τὴν ἀκμὴν καὶ δύναμιν, εἰς ἣν εἶχεν ἀνέλθει ἐπὶ τοῦ Πύρρου, καὶ διελύθη τῷ 235 π. Χ. ἐν μέσῳ ἀγρίων ἐριδων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, αἵτινες ἀπέληξαν μετὰ τὴν γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν ἠπειρωτικῶν φύλων εἰς δημοκρατικὴν ὁμοσπονδίαν, ἥτις δὲν ἴσχυσεν ἔπειτα νὰντιπαλαίσῃ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν Ῥώμην.

ιδ'

Ὁ χρεμωνίδειος πόλεμος καὶ ὁ Ἀντίγονος.

Ἡ μετὰ τῆς ἥττης καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πύρρου ἐπελθοῦσα νίκη τῆς ἐν Ἄργει μακεδονικῆς φατρίας ἐστερέωσεν ἐν Ἑλλάδι τὴν δύναμιν τοῦ Ἀντιγόνου. Παρ' ὅλην δὲ τὴν ἀντίδρασιν τῆς Σπάρτης, ἥτις δὲν εἶχε πλέον μετὰ τὸν ὄλεθρον τοῦ Πύρρου ἀνάγκην τῶν Μακεδόνων, καὶ παρὰ τὰς φιλελευθέρους τάσεις τῶν Ἀχαιῶν ἡ λοιπὴ Πελοπόννησος ἐχαλινώθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου διὰ τῆς ἐκ τῶν πόλεων ἐκδιώξεως τῶν ἀντιφρονούντων ἢ διὰ τῆς ἱδρύσεως τυραννίδων, προστατευομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων.

Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς δὲν ἠδύνατο νὰφεθῇ ἐπὶ πολὺ ἥσυχος καὶ ξένη πρὸς

τὴν μεγάλην πάλην τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας, συμπαρεσύρθη δὲ καὶ αὐτὴ μετὰ χρόνον οὐ μακρὸν εἰς τὸν στρόβιλον τῶν γενικῶν συμφερόντων, ἅτινα διέσπων τὴν Ἀνατολήν. Ὅτε οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Συρίας, Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς καὶ Ἀντίοχος Α΄ ὁ Σωτὴρ, συνεμάχησαν ἐναντίον Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, οὗτος, θέλων νὰ ματαιώσῃ τὴν σύμπραξιν αὐτῶν καὶ νὰ παράσχῃ πράγματα εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὑπεκίνησεν ἐν Ἑλλάδι ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Μακεδόνων. Εὗρε δὲ προθύμους πρὸς τοιοῦτο διάβημα πρώτους τοὺς Ἀθηναίους.

Ἀπὸ τῆς ἀριστοτελικῆς σχολῆς ἀπορρεύσασα ἤκμαζε κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν Ἀθήναις ἡ στωικὴ φιλοσοφία, ἥτις δὲν ἠσχολεῖτο εἰς ἀφῃρημένας ἐρεύνας περὶ τῆς οὐσίας τῶν ὄντων, ἀλλὰ, τὴν γνῶσιν ἀπεκδεχομένη ὡς μέσον, ἐπεδίωκεν ἀποτέλεσμα πρακτικὸν, τὴν εὐτυχίαν ἣν παρέχει ἡ τέλεσις τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐκ τοιούτων δογμάτων ἔμελλε φυσικῶς νὰ ἐπέλθῃ ἠθική τις ἀνύψωσις τῶν λογιωτέρων καὶ εὐγενεστέρων μελῶν τῆς ἀθηναϊκῆς νεότητος, ἥτις ἠδύνατο, περιστάσεως διδομένης, νὰ συνανυψώσῃ τὸν ὄχλον. Μεταξὺ δὲ τῶν εὐγενῶν τούτων τροφίμων τῆς Στοᾶς ἦτο καὶ Χρεμωνίδης ὁ υἱὸς τοῦ Ἐτεοκλέους, ὁ φίλος τοῦ Ζήνωνος καὶ τοῦ Κλεάνθους, τῶν ἐναρέτων ἐκείνων φιλοσόφων, οὓς δικαίως ἐτίμα ἡ πόλις. Ὁ Χρεμωνίδης λοιπὸν οὗτος ἀνέλαβε, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐξασφαλισθείσης τῆς συμπράξεως τοῦ κατέχοντος τὸν Πειραιᾶ τυράννου Γλαύκου, ἡ κήρυξις τῆς αὐτονομίας τῆς πόλεως ὑπῆρξεν εὔκολος (266 π. Χ.)· τὸ δὲ θάρρος καὶ τὸ παράδειγμα τῶν Ἀθηνῶν ἠκολούθησαν πρόθυμοι πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων. Ὡς ἐν τοῖς χρόνοις ἄλλοτε κοινοῦ κινδύνου βλέπομεν τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην συνδεομένας διὰ συνθήκης, καθ' ἣν ἀνελάμβανον ἐν ὁμονοίᾳ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πτολεμαίου τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν πιεζόντων τὴν Ἑλλάδα, ὅπως σώσωσι τὰς πόλεις. Εἰς τὰς συνθήκας δὲ ταύτας προθύμως προσῆλθον πλὴν τῶν Σπαρτιατῶν οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Ἀχαιοί, ἐκ τῶν ἀρκαδικῶν πόλεων οἱ Τεγεᾶται, οἱ Μαντινεῖς, οἱ Ὀρχομένιοι, οἱ κάτοικοι τῆς Φιγαλείας καὶ τῶν Καφυῶν καὶ ἐκ τῶν Κρητῶν οἱ σύμμαχοι τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἄρεως.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος ἔσπευσεν ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν, ἃς δικαίως ἐθεώρει ὡς κέντρον τῆς ἑλληνικῆς ἀποστασίας, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀγογγύστως ἀνέλαβον τὸ βαρὺ ἔργον τῆς ἀμύνης καὶ συνέλεγον προθυμοτάτας εἰσφο-

ρὰς τῶν πολιτῶν πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως καὶ φυλακὴν τῆς χώρας, ἀπρόθυμος ὑπῆρξεν ἡ βοήθεια τῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου συμμάχων. Ἀλλ' ὡς ἱκανὴ αὐτῶν δικαιολογία δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου κατοχὴ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Μεγάρων, ἀποκλείουσα τὴν εἰς τὴν κινδυνεύουσαν Ἀττικὴν προχώρησιν αὐτῶν. Μόνον δὲ ὁ Πτολεμαῖος ἔπεμψε στολίσκον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πάτροκλον, ὅστις, μὴ δυνάμενος νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ, κατέλαβε καὶ ὠχύρωσε διὰ χαρακωμάτων τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Σουνίου νησῖδα, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ἐκλήθη Πατρόκλου νῆσος ἢ χάραξ.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Ἀντίγονος ἠναγκάσθη νὰ ἐλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, κινδυνεύουσαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Πύρρου. Καὶ ἠδυνήθη μὲν ἔτι ἀπόντος τοῦ βασιλέως νὰ νικήσῃ τὸν Ἠπειρώτην ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος, ἀλλ' ὅμως κατέστη ἀναγκαία καὶ ἡ μετάβασις τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὴν Μακεδονίαν. Διαρρυθμίσας δ' ἐκεῖ τὰ πράγματα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἡ ἀποστασία διεκλαδοῦτο ἐπικινδύνως. Ἡ ἀποστασία Ἀλεξάνδρου τοῦ στρατηγοῦ τῆς Κορίνθου, ὅστις καὶ τὴν Εὔβοιαν εἶχε καταλάβει, ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀντιγόνου τὴν κλεῖδα τῆς Πελοποννήσου, καὶ οὐ μόνον εἰς τοὺς ἄλλους τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων τυράννους τοὺς μετὰ τῶν Μακεδόνων τεταγμένους ὑπῆρξε κακὸν παράδειγμα, ἀλλὰ καὶ ἤνοιγεν εἰς τοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηναίων τὰς πρὸς τὴν Ἀττικὴν πύλας. Οἱ κίνδυνοι δὲ οὗτοι ἀπέβαινον ἔτι μεγαλείτεροι ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν καταλήψεως τῶν παρόδων τοῦ Σπερχειοῦ, ἥτις ἀπέκοπτε τὴν πρὸς τὸν βορρᾶν διάβασιν καὶ τοῦ φόβου τοῦ ἐξ Αἰγύπτου ἀναμενομένου στόλου, ὅστις ἔπλεεν εἰς ὑποστήριξιν τοῦ Πατρόκλου. Ἐπιτακτικὴ λοιπὸν ἀνάγκη ἐπέβαλλεν εἰς τὸν Ἀντίγονον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν συνένωσιν τῶν δύο στόλων. Κατώρθωσε δὲ τοῦτο συναντήσας τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἐρχόμενον στόλον περὶ τὴν Κῶν καὶ νικήσας αὐτόν (265 π. Χ.). Ἡ δὲ νίκη αὕτη συνεπέφερεν οὐ μόνον τὴν ἐκ τῶν ἀττικῶν ὑδάτων ἐκδίωξιν τοῦ Πατρόκλου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπικράτησιν τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας παρὰ τὴν Κόρινθον ἐν μάχῃ καθ' ἣν ἔπεσε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Ἄρευς.

Ἐκνικηθέντων δὲ κατ' ὀλίγον καὶ τῶν ἄλλων ἐν Ἑλλάδι ἐχθρῶν, μόνη πλέον ἐξηκολούθει ἀνθισταμένη ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐγκαταλελειμμένοι, δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ συνεχίσωσι τὸν ἄνισον ἀγῶνα. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη περὶ τὸ θέρος τοῦ 263 π. Χ.

Μακεδονικαὶ φρουραὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τοὺς λιμένας, εἰς τὸ Σούνιον, ἐπὶ τοῦ Μουσείου. Ὁ Χρεμωνίδης καὶ ὁ Γλαῦκος ἔφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ὁ ἐν Πειραιεῖ οἰκῶν ἐσχατόγηρως κωμῳδοποιὸς Φιλήμων, ὅστις εἶχε κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ ἴδει δρῶντα τὸν Δημοσθένη, ἔκλινεν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐνενήκοντα καὶ ἐννέα ἐτῶν του, γράφων τοὺς τελευταίους του στίχους καὶ συγκαλύπτων τὴν κεφαλήν, ὅτε εἶδεν ὡς ἐν ὀνείρῳ ἐννέα κόρας, τὰς Μούσας, ἐξερχομένας τῆς οἰκίας του καὶ λεγούσας, ὅτι φεύγουσι, μὴ θέλουσαι νὰ κούσωσι τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν.

Καὶ τὰς μὲν Ἀθήνας ἀπήλλασσεν ὁ Ἀντίγονος τῆς ἐπὶ τοῦ Μουσείου φρουρᾶς μετὰ ὀκτὼ ἔτη, καὶ ἀπέδιδεν εἰς αὐτὰς σκιάν τινα ἐλευθερίας ἄνευ ἀποδόσεως τῶν λιμένων, τοῦ Σουνίου, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν μακρῶν τειχῶν, καταρριφθέντων. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Χρεμωνίδου ὑποκινηθεῖσα ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων ἐν μὲν Πελοποννήσῳ ἄφινεν ἴχνη ἀνταρσίας, αὐθαιρεσίας τῶν τυράννων, ἀντενεργείας τινῶν πόλεων, τὸν δὲ Ἀντίγονον ἠνάγκασε νὰ σφίγξῃ τοὺς χαλινούς δι' ὧν συνεκράτει τὴν δυσήνιον Ἑλλάδα εἰς τὸ μακεδονικὸν ἅρμα. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους ἐπῆλθεν ἡ στερέωσις τῶν σχέσεων τῆς Μακεδονίας πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Ἠπειρώτην, ὅστις τὸ μὲν πρῶτον μετὰ τὴν τολμηρὰν αὐτοῦ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν προσωρινὴν ἐπιτυχίαν εἶχεν οὐ μόνον νικηθῇ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, ἀλλὰ καὶ ἐξεδιώχθη κατόπιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ κράτους του, ἔπειτα δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἤπειρον, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, καὶ ἐγκατεστάθη μὲν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' οὐκ ἄνευ σπουδαίων παραχωρήσεων πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἐξασφαλιζουσῶν αὐτόν. Οὕτω δὲ ὁ Ἀντίγονος ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι διὰ τῆς συνέσεως αὐτοῦ ἀπέδωκε μὲν εἰς τὸ μακεδονικὸν βασίλειον τὰ ἐπὶ τοῦ Φιλίππου καὶ κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅρια, ἀνέδειξε δὲ τὴν Μακεδονίαν δύναμιν μεγάλην, ἰσοδύναμον πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς μοναρχίας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἱδρυθέντα κράτη τῶν Σελευκιδῶν καὶ τῶν Λαγιδῶν.

τε'

Ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία καὶ ὁ Ἄρατος.

Ἤδη ἐκ παλαιοῦ ὑφίστατο μεταξὺ τῶν δώδεκα πόλεων τῆς Ἀχαΐας ἕνωσίς τις, ἥτις εἶχε μᾶλλον θρησκευτικὸν χαρακτῆρα ἢ πολιτικόν, ὡς

ἀποδεικνύει ἡ ἱστορία τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, καθ' ὃν, τῶν ἄλλων ἀχαϊκῶν πόλεων μενουσῶν οὐδετέρων, δύο μόνον ἔλαβον μέρος ἐνεργόν, ἡ Παλλήνη καὶ αἱ Πάτραι, ἀλλ' ἐκείνη μὲν ὑπὲρ τῶν Σπαρτιατῶν, αὕτη δὲ ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος αἱ ἀχαϊκαὶ πόλεις, ἀδυνατοῦσαι ἀντιστῶσι, κατελήφθησαν ὑπὸ μακεδονικῶν φρουρῶν ἢ ὑπὸ τυράννων φρονούντων τὰ τῶν Μακεδόνων καὶ ὑπὸ τῶν βασιλέων ὑποστηριζομένων. Ἀλλά τινες αὐτῶν, ἐπωφελούμεναι ἐκ τῆς ἀναστατώσεως τῆς ἐπελθούσης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου, ἀποστατήσασαι τῷ 280 π.Χ., ἀνέκτησαν τὴν αὐτονομίαν των, καὶ συνεδέθησαν διὰ πολιτικῆς συμμαχίας, σκοπούσης τὴν ἰδίαν ἄμυναν. Αἱ δὲ πόλεις αὗται ἦσαν αἱ Πάτραι, ἡ Δύμη, ἡ Τριταία καὶ αἱ Φαραί. Μετ' ὀλίγα δ' ἔτη προσετέθη εἰς τὰς τέσσαρας ἄλλας πόλεις καὶ τὸ Αἴγιον, ἀνακτῆσαν τὴν αὐτονομίαν του (276 π. Χ.). Οὕτω δὲ ἀπετελέσθη ὑπὸ τῶν πέντε ἐκείνων ἀχαϊκῶν πόλεων πολιτικὴ ὁμοσπονδία, ἧς τὰ μέλη εἶχον μὲν ἕκαστον πλήρη αὐτοδιοίκησιν καὶ ἀνεξαρτησίαν, ἀλλ' ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ εἶχον ἴσα δικαιώματα καὶ ἴσας ὑποχρεώσεις. Βάσις δὲ τῆς ἑνώσεως ὑπῆρξεν ἡ ἀμοιβαία ἐξασφάλισις ἐναντίον προσβολῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ πάσης ἀποπείρας πρὸς ἵδρυσιν τυραννίδος ἐν ταῖς συμμάχοις πόλεσιν. Ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ λοιπόν, ἥτις ἕνεκα τῆς ἀπομεμακρυσμένης αὐτῆς θέσεως ἐν τῇ βορειοδυτικῇ γωνίᾳ τῆς Πελοποννήσου δὲν εἶχε μὲν δράσει σπουδαίως ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος, κατὰ δὲ τοὺς πολυκινήτους χρόνους τῶν διαδόχων δὲν εἶχε πάθει ὅσα αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ χῶραι, ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ ταύτῃ ἐπέπρωτο τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας νὰ πέσωσιν οἱ φραγμοὶ οἱ χωρίζοντες ἀπ' ἀλλήλων τὰς πόλεις καὶ νὰ καρποφορήσῃ ἡ ἰδέα τῆς πολιτικῆς ἑνότητος, ἧς ἡ ἔλλειψις εἶνε τὸ μέγιστον δυστύχημα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Διότι ἀληθῶς ἡ ἀχαϊκὴ ὁμοσπονδία δὲν περιωρίσθη εἰς τὰς πέντε μόνον ἐκείνας πόλεις, ἀλλ' ἠδυνήθη κατ' ὀλίγον νὰ συναγάγῃ περὶ ἑαυτὴν μέγα μέρος τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ πρὸ τῆς τοιαύτης ἐπεκτάσεως ἔγεινε τὸ πρῶτον παναχαϊκή, περιλαβοῦσα σὺν τῇ ἀπελευθερώσει των πάσας τὰς ἀχαϊκὰς πόλεις, αἵτινες περιωρίζοντο τότε ἐν ὅλῳ εἰς δέκα διὰ τὴν ἀπὸ παλαιοτέρων χρόνων καταστροφὴν τῆς Ἑλίκης καὶ τῆς Ὠλένου.

Ἡ δὲ πρώτη ἐκτὸς τῆς Ἀχαΐας πόλις ἥτις προσῆλθεν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν ὑπῆρξεν ἡ Σικυών. Εἴδομεν τὴν παλαιὰν καὶ πλουσίαν πόλιν τῶν Ὀρθαγοριδῶν ἀνακτιζομένην ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκη-

τοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ὅπου σήμερον κεῖνται τὰ Βασιλικά. Ἡ εὐφορία τῆς περιχώρου καὶ ὁ ἐκ τῆς ναυτιλίας πλοῦτος ἀνέδειξαν τὴν νέαν πόλιν ταχέως ἐφάμιλλον τῆς παλαιᾶς καὶ ὡς ἐκείνην περιλάλητον διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν καλῶν τεχνῶν. Ἀλλ' οἱ τύραννοι οἱ τὴν πόλιν κατέχοντες προεκάλουν τοιοῦτον ἀνταγωνισμὸν τοῦ δήμου καὶ τῶν πλουσίων, ὥστε, ὅπως στηρίζωσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, προέβαινον εἰς παντοίας αὐθαιρεσίας καὶ εἰς πολυπληθεῖς πολιτῶν ἐξορίας. Ἐκ δὲ τῆς πολιτικῆς ταύτης ἀκαταστασίας μεγάλη προήρχετο ἀνωμαλία φθείρουσα τὴν πόλιν. Εἰς μάτην εἶχον ἀποπειραθῆ οἱ Σικυώνιοι νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ἡσυχίαν, ἀναθέτοντες τὰ τῆς πόλεως εἰς ἄρχοντας συνετοὺς καὶ δικαίους. Ἡ τυραννὶς προέβαλλεν ἐκ νέου ἀπειλητικωτέρα. Ἦρχε δὲ ἤδη τῶν Σικυωνίων ὡς τύραννος ὁ Νικοκλῆς, καὶ ἡ πόλις ἔπασχεν οὐ μόνον ἐξ αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Αἰτωλῶν, ὅτε τὸ παράδειγμα τῶν Μεγαλοπολιτῶν, φονευσάντων τὸν ἄλλως ἀγαθὸν καὶ γενναῖον αὐτῶν τύραννον Ἀριστόδημον, ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν τύχην τῆς Σικυῶνος.

Εἷς τῶν ἐν τῇ ξένῃ φευγόντων τὴν δίωξιν τῶν τυράννων, Ἄρατος ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου, διέτριβεν ἐν Ἄργει ἀπὸ τοῦ 264 π. Χ., ὅτε μόλις εἶχε διασωθῆ ἑπταέτης ὢν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ τυράννου Ἀβαντίδου τοῦ φονεύσαντος τὸν πατέρα του. Τοῦτον λοιπὸν τὸν Ἄρατον, διασώζοντα τὰς ἀναμνήσεις καὶ τὸ φρόνημα τοῦ πλουσίου πατρικοῦ οἴκου, ἐθεώρησαν οἱ ἐξόριστοι ἐν ἔτει 251 π. Χ. ὡς ἐπιτήδειον νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σικυῶνος. Τὰ δὲ εἴκοσι τοῦ νεανίου ἔτη δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς κώλυμα διὰ τοιοῦτον ἔργον, δικαίως, ὡς ἀπέδειξεν ἡ ἀνδρικὴ σύνεσις, δι' ἧς ὁ Ἄρατος ἤγαγεν εἰς πέρας τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ τιμητικὴν ἐντολήν.

Ὁ Ἄρατος, μαθὼν παρά τινος Σικυωνίου φυγάδος, ὅτι μέρος τι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἦτο εὐανάβατον ἐκ τῶν ἔξω, ἀποφασίζει τὴν ἐξ αὐτοῦ νυκτερινὴν εἴσοδον εἰς τὴν Σικυῶνα. Ὀλίγοι λῃσταὶ μισθωθέντες καὶ ὀλίγοι δοῦλοι εἶνε οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ σχεδίου τῶν συνωμοτῶν. Κλίμακες καὶ ὅπλα στέλλονται κρύφα ἐντὸς κιβωτίων, καὶ ἡ ἀνάβασις ἐπιτυγχάνεται καθ' ἣν ὥραν ἤδη ἔκραζον οἱ ἀλέκτορες. Ὁ Ἄρατος, σπεύδων μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, ἀφοπλίζει τοὺς δορυφόρους τοῦ τυράννου, φυλάσσοντας πλησίον τοῦ ἀνακτόρου αὐτοῦ, καὶ δεσμεύει πάντας. Ἤδη δὲ ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου κήρυξ κηρύσσει πρὸς τοὺς εἰς τὸ θέατρον συρρέοντας Σικυωνίους, ὅτι Ἄρατος ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου καλεῖ τοὺς πολίτας εἰς ἐλευθερίαν. Οἱ πολῖται σπεύδουσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Νικοκλέους καὶ

βάλλουσιν εἰς αὐτὸν πῦρ, σβεννύμενον ἔπειτα ἐκ φόβου μὴ αἱ φλόγες, ὁραταὶ γινόμεναι μέχρι Κορίνθου, προκαλέσωσιν ἐκεῖθεν βοήθειαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐν τούτοις δὲ ὁ μὲν τύραννος προφθάσας εἶχε φύγει, ἀλλ' ἡ τυραννὶς εἶχε καταλυθῆ.

Ἀναίμακτος καὶ οὕτως εἰπεῖν πανηγυρικὴ ὑπῆρξεν ἡ κατάληψις τῆς Σικυῶνος ὑπὸ τῶν ἐλευθερωτῶν. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε διὰ τοῦτο παντελῶς εὔκολος καὶ ἀκίνδυνος ἥ τε πορεία τῶν συνωμοτῶν καὶ ἡ ἀνάβασις τῶν τειχῶν, ὡς ἠδύνατο ἴσως νὰ νομισθῇ ἐκ τῆς συντόμου ἡμῶν περιγραφῆς. Ἀρχαῖος τοῦ Ἀράτου βιογράφος, Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Σικυωνίου στρατηγοῦ πιθανῶς παραλαμβάνων τὴν διήγησιν, περιγράφει τοὺς δόλους, δι' ὧν κατώρθωσεν ὁ Ἄρατος νὰ πατήσῃ ἐν Ἄργει τοὺς ὑπὸ τοῦ Νικοκλέους σταλέντας κατασκόπους, τὰς περιπετείας τῆς νυκτερινῆς ἐκστρατείας, τοὺς τρόπους, δι' ὧν χωρισθέντες οἱ συνωμόται ἔφθασαν λανθάνοντες μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Σικυῶνος καὶ ἔπειτα κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, τέλος δὲ τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων ὃν διέτρεξαν οἱ ἐλευθερωταί, τὸ νὰ προδοθῶσι πρὸ τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου εἰς τοὺς δορυφόρους τοῦ τυράννου ὑπὸ τῶν ὑλακῶν τῶν κυνῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀνὰ τὰ τείχη περιπολούντων.

Ἀλλ' ὡς καὶ ἄλλοτε πολλάκις δεικνύει ἡ ἱστορία, ἡ ἀπόκτησις τῆς ἐλευθερίας ὑπῆρξε καὶ ἐν Σικυῶνι εὐχερεστέρα τῆς συντηρήσεως καὶ παγιώσεως αὐτῆς. Ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει ἐτέλεσαν τὴν εἰς τὴν πόλιν κάθοδον αὐτῶν αἱ φυγάδες, ἀνερχόμενοι ἐν ὅλῳ εἰς πεντακοσίους περίπου. Ἀλλὰ μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ παρουσιάσθησαν αἱ δυσκολίαι. Ἀπαιτήσεις πρὸς ἀνάκτησιν τῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξορίας εἰς ἄλλας χεῖρας περιελθόντων καὶ εἰς ἀπόρους κατατμηθέντων κτημάτων τῶν ὡς τὸ πλεῖστον πλουσίων φυγάδων περιήγαγον τὴν πόλιν εἰς μεγάλην ἀνωμαλίαν. Ηὐξάνετο δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ ὁ Ἀντίγονος θελήσῃ νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς νέας τροπῆς τῶν πραγμάτων καὶ καταλάβῃ τὴν μόλις ἐλευθερωθεῖσαν πόλιν. Ἐκ τῶν τοιούτων δυσχερειῶν ἐξήγαγε τὴν πόλιν ἡ σύνεσις τοῦ Ἀράτου, πείσαντος τοὺς Σικυωνίους νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν ἐπὶ ὅροις ὁμοίοις καὶ αἱ ἤδη συνιστῶσαι αὐτὴν πόλεις τῆς Ἀχαΐας.

Ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς σύστασιν εἶχε δύο στρατηγοὺς καὶ ἕνα γραμματέα, εἰς οὓς ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 253 π. Χ., ἤτοι δύο ἔτη πρὸ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Σικυῶνος, εἶχε κριθῇ ἀναγκαῖον χάριν μεγαλειτέρας συγ-

κεντρώσεως τῆς ἀρχῆς νὰ περιορισθῇ ἡ στρατηγία εἰς ἕνα μόνον ἄνδρα, ἐκλεγόμενον κατ' ἐνιαυτὸν καὶ μὴ δυνάμενον νὰ ἐκλεχθῇ ἐκ νέου διὰ τὸ ἀμέσως προσεχὲς ἔτος. Συνάρχοντες δὲ τοῦ στρατηγοῦ ἦσαν ὁ ἵππαρχος, ὁ ναύαρχος, ὁ γραμματεὺς καὶ πλὴν ἄλλων οἱ *δαμιουργοί*, οἵτινες ἔμειναν καὶ μετὰ τὴν εὕρυνσιν τῆς συμπολιτείας δέκα, ὅσοι ἦσαν ὅτε μετεῖχον αὐτῆς μόνον αἱ δέκα ἀχαϊκαὶ πόλεις. Πλὴν δὲ τῶν ἀρχῶν τούτων ὑπῆρχε καὶ βουλὴ ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων τῆς συμπολιτείας. Ἕδρα δὲ τῆς διοικήσεως καὶ τῆς κοινῆς συνόδου, ἤτοι τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γεγονότων Ἀχαιῶν, ἦτο τὸ Αἴγιον, ὅπου ὑψοῦντο οἱ ναοὶ τοῦ Ὁμαγυρίου Διὸς καὶ τῆς Παναχαιᾶς Δήμητρος. Συνήρχοντο δ' οἱ Ἀχαιοὶ δὶς τοῦ ἔτους ἀνὰ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀπεφάσιζον μὲν ἄνευ πολλῶν συζητήσεων περὶ τῶν ὑποβαλλομένων εἰς αὐτοὺς προτάσεων, περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ παραδοχῆς νέων πόλεων εἰς τὴν συμμαχίαν καὶ ἐν γένει περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς συμπολιτείας, προεβαινον δὲ εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας τῶν διοικούντων τὰ κατ' αὐτὴν καὶ ἐκτελούντων τὰς ἀποφάσεις τῆς γενικῆς συνόδου. Εἶχε δ' ἑκάστη πόλις εἴτε περιοχὴ ὡς μία πόλις εἰς τὴν συμμαχίαν δεκτὴ γενομένη, εἴτε μικρὰ ἦτο εἴτε μεγάλη, μίαν μόνην ψῆφον. Τέλος δὲ καὶ δικαστικά τινα δικαιώματα εἶχεν ἡ γενικὴ σύνοδος, ἀποφασίζουσα κατὰ τὸ πολίτευμα τῆς συμπολιτείας περὶ τῶν εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ μελῶν εἰσαγομένων ὑποθέσεων. Ὑπεχρεοῦντο δ' αἱ τῆς συμπολιτείας μετέχουσαι πόλεις νὰ παρέχωσιν ἐν περιπτώσει πολέμου στρατιώτας, οἵτινες μὴ ἀρκοῦντες συνεπληροῦντο ὑπὸ μισθοφόρων, καὶ νὰ πληρόνωσιν ἐτησίαν εἰσφορὰν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ κοινοῦ. Διὰ τοιούτου δ' ὀργανισμοῦ ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου ὅσαι προσεχώρησαν εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν οὐ μόνον φιλία καὶ συμμαχία, ἀλλὰ καὶ ἰσονομία καὶ ἑνότης νομισμάτων, μέτρων καὶ σταθμῶν. Ἐν γένει δὲ διετηρήθη μὲν ἡ τοπικὴ αὐτονομία τῶν πόλεων ἐντὸς τῶν τειχῶν ἑκάστης, ἀλλ' ἅπασαι ὁμοῦ ἀπετέλεσαν ἓν κράτος, συνεκρότησαν μίαν πολιτείαν.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ὁ Ἄρατος, προσαρτῶν τὴν Σικυῶνα εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, παρεῖχεν ὑπηρεσίαν μεγάλην οὐ μόνον εἰς τὴν πάτριον πόλιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν, διότι μετ' αὐτῆς προσετίθετο καὶ ἡ φιλία καὶ ὑποστήριξις Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου

συνεδέετο διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Ἀράτου ἤδη πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Σικυῶνος, ἀμέσως δὲ μετ' αὐτὴν ἐνόησεν ὁποῖον συμφέρον εἶχε νὰ ὑποστηρίζῃ ἐναντίον τῆς Μακεδονίας τὴν ἐξέγερσιν τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν Σικυώνιον ἥρωα εἰκοσιπέντε τάλαντα, δι' ὧν οὗτος ἠδυνήθη νὰ ἐξοικονομήσῃ πολλὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως καὶ νὰ ἐξαγοράσῃ Σικυωνίους πωληθέντας ἐπὶ τῆς τυραννίδος ὡς δούλους. Πλεύσας δὲ ὁ Ἄρατος εἰς Ἀλεξάνδρειαν, συνέδεσε στενοτέρας μετὰ τοῦ Πτολεμαίου σχέσεις, καὶ ἔλαβε μὲν ἀμέσως μεθ' ἑαυτοῦ δῶρον τεσσαράκοντα ταλάντων, εἶτα δὲ ἕτερα ἑκατὸν δέκα τάλαντα σταλέντα κατὰ δόσεις. Διὰ τῶν χρημάτων δὲ τούτων ἐτακτοποιήθησαν αἱ κτηματικαὶ διαφοραὶ τῶν Σικυωνίων, καὶ ἐπανῆλθεν ἡ ἡσυχία εἰς τὴν πόλιν πρὸς μεγάλην ὠφέλειαν ἑαυτῆς τε καὶ τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

Ὁ Ἄρατος, ἐλευθερώσας τὴν πατρίδα, κατέθηκε πᾶσαν ἀρχήν, καὶ εἰσῆλθεν ὡς ἁπλοῦς ἱππεὺς εἰς τὰς τάξεις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ἀλλ' ἦσαν τοιαῦται αἱ ὑπηρεσίαι ἃς παρέσχεν ὁ Σικυώνιος εὐπατρίδης εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς πατρίδος του, τῆς πρώτης ἐκτὸς τῆς Ἀχαΐας πόλεως, ἥτις προσήρχετο εἰς τὴν συμμαχίαν, καὶ διὰ τῶν προτάσεων, ἃς εἰσήγαγεν, ὥστε ταχέως εἵλκυσεν ἐφ' ἑαυτὸν τὰ βλέμματα τῶν Ἀχαιῶν, προβλεπόντων, ὅτι ὁ νεανίσκος ἐκεῖνος ἔμελλε νἀποβῇ ἡ ψυχὴ τῆς συμπολιτείας. Τρανὴ δὲ ἀπόδειξις τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς τῶν Ἀχαιῶν εἶνε ἡ ἐν ἔτει 245 π. Χ. ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὡς στρατηγοῦ, ἐν ᾧ ὁ Ἄρατος ἦτο τότε πολὺ νεώτερος τῶν τριάκοντα ἐτῶν, ἅτινα ἀπῃτοῦντο καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἁπλῆν συμμετοχὴν εἰς τὰς συνόδους τοῦ κοινοῦ.

ις'

Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας.

Μετὰ τῆς πρώτης τοῦ Ἀράτου στρατηγίας ἄρχονται οἱ ἀγῶνες τῶν Ἀχαιῶν πρὸς περαιτέραν ἐπέκτασιν τῆς συμμαχίας. Καὶ πρῶτον μὲν διεπέρασεν ὁ στρατηγὸς εἰς τὴν χώραν τῶν Αἰτωλῶν, ὧν ἡ συμμαχία εὑρίσκετο εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, καὶ ἐδήωσε τὴν ἐχθρικὴν χώραν καὶ τὴν Λοκρίδα, σπεύδων μετὰ δεκακισχιλίων ἀνδρῶν εἰς βοήθειαν τῶν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν προσβαλλομένων Βοιωτῶν, οὓς ἤθελε νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Ἀλλ' ἔφθασεν ἀργά, ὅτε ἤδη οἱ

Βοιωτοί, ἡττηθέντες ἐν Χαιρωνείᾳ, εἶχον προσέλθει εἰς τοὺς Αἰτωλούς. Ἀλλὰ καὶ αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ νὰ προσαρτήσῃ τὴν Κόρινθον, ἐλευθερόνων αὐτὴν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων, δὲν ἐπέτυχον ὁριστικῶς. Ἐπεφυλάσσετο δὲ τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔργον εἰς τὴν δευτέραν τοῦ Ἀράτου στρατηγίαν. Ἡ Κόρινθος, ἐλευθερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς χαρᾶς τῶν πολιτῶν διὰ συνεννοήσεων καὶ τεχνασμάτων, ἅτινα ἐνθυμίζουσί πως τὴν ἅλωσιν τῆς Σικυῶνος, προσῆλθεν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν, ἥτις κατέλαβε διὰ στρατιωτῶν αὐτῆς τὸν Ἀκροκόρινθον, αὐξήσασα καὶ τὸν στόλον αὐτῆς δι' εἰκοσιπέντε μακεδονικῶν πλοίων, ἅτινα συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν ἐλευθερωτῶν ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν λιμένων τῆς Κορίνθου, τῷ κατὰ τὸν κορινθιακὸν κόλπον κειμένῳ Λεχαίῳ.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀράτου κατάληψις τῆς Κορίνθου, ἥτις ἦτο ἡ κλεὶς τῆς Πελοποννήσου, κατέπληξε τοὺς Πελοποννησίους. Ἄμεσον δ' αὐτῆς ἐπακολούθημα ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν προσχώρησις τῶν Μεγάρων, τῆς Τροιζῆνος, τῆς Ἐπιδαύρου. Τοιαῦται πρόοδοι τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν λίαν ἐπικίνδυνοι διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀρχὴν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ συνῆδον πρὸς μόνον τῶν Πτολεμαίων τὸ συμφέρον, διὸ καὶ δὲν ἐδίστασαν οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἀράτου νὰ κηρύξωσι τῷ 243 π. Χ. Πτολεμαῖον Γ' τὸν Εὐεργέτην σύμμαχον ἑαυτῶν, ἔχοντα τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀχαιῶν κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν. Καὶ τοῦ μὲν Πτολεμαίου ἡ ἡγεμονία εἰσήχθη ἐπὶ ψιλῷ μόνον ὀνόματι, ἀληθὴς δ' ἡγεμὼν τῆς συμμαχίας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Ἄρατος, οὗ ἡ τιμὴ παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς ηὔξανε καθ' ἑκάστην, οὕτως ὥστε τὸ μὲν πρῶτον ἐξελέγετο κατὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς συμπολιτείας στρατηγὸς καθ' ἕκαστον δεύτερον ἔτος, ἔπειτα δὲ παρεβλέφθη χάριν αὐτοῦ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς καθ' ἕκαστον συνεχὲς ἔτος ἐκλογῆς. Ἐν συνόλῳ λοιπὸν δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν τὸν Ἄρατον τὸν διὰ βίου στρατηγὸν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

Τοιοῦτον ἀξίωμα κατέχων ὁ Ἄρατος, ἀνέδειξε πράγματι τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Ἐπεκτείνας αὐτὴν πέραν τοῦ στενοῦ ὁρίζοντος τῆς Ἀχαΐας, κατέστησεν αὐτὴν κατ' ὀλίγον κυρίαν τοῦ πλείστου μέρους τῆς Πελοποννήσου. Ἴσως δὲ ἡ ὄψιμος αὕτη πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἕνωσις μεγάλου μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἤθελε δυνηθῇ νὰ θαυματουργήσῃ ἀληθῶς, ἀναπλάσσουσα τὴν παρακμάζουσαν Ἑλλάδα, ἂν μὴ ἐπεπρόσθει ὁ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνταγωνισμὸς τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῆς Σπάρτης, ὅστις ἠνάγκασεν εἰς τέλος τὸν Ἄρατον νὰ ῥιφθῇ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἐκείνης τῆς Μακεδονίας, καθ' ἧς τὸ πρῶτον συνέστη ἡ συμμαχία,

καὶ νὰ προκαλέσῃ οὕτω νέας καταστροφὰς ἀντὶ εὐλογίας καὶ νέους πολέμους ἀντὶ εἰρήνης. Οὐδ' ἦτο ἡ παράβασις αὕτη τοῦ ἀρχικοῦ προγράμματος ἡ μόνη ἀντίθεσις ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀράτου. Παρ' ὅλον τὸν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Κλεινίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ Πολυβίου ἀποτινόμενον φόρον θαυμασμοῦ ὁ Ἄρατος δὲν κρίνεται ἐπ' ἴσης εὐμενῶς ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστοριογράφων, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ περίεργος ἀνὴρ ἐμφανίζεται δίκην αἰνίγματος ἱστορικοῦ. Ἀληθῶς βλέπομεν τὸν Ἄρατον στρατηγοῦντα μὲν ἐπανειλημμένως ἄνευ ἀρετῶν στρατηγικῶν, ἀκολουθοῦντα δὲ τὰς ὑπὸ τῆς πνοῆς τῆς φιλοσοφίας κεκαθαρμένας νέας ἀναμορφωτικὰς ἰδέας χωρὶς νὰ εἶνε κατὰ βάθος ὀπαδὸς αὐτῶν, δρῶντα δὲ καὶ κινούμενον ὡς καθηγεμόνα καὶ ἰθύντορα μεγαλοπράγμονος πολιτείας, ἐν ᾧ ἦτο πολιτικὸς τῶν μικρῶν μέσων καὶ τῶν ἐπιδεξίων τεχνασμάτων, καὶ ἐν συνόλῳ παρουσιάζοντα τοσαύτας ἀντιθέσεις τοῦ χαρακτῆρος ὅσαι ἦσαν αἱ πράξεις αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα πάντα ἐν ᾧ ἀντιμέτωπος τῆς συμπολιτείας, ἥς ἦτο τεταγμένος ἀρχηγός, ἦτο ἐν αὐτῇ τῇ πελοποννησιακῇ χερσονήσῳ ἡ Σπάρτη, ἥτις ἤδη καὶ ἐν τῷ γήρατι αὐτῆς ἐφαίνετο ἀνηβῶσα ὑπὸ βασιλεῖς οἷοι ὁ Ἄγις καὶ ὁ Κλεομένης.

ις'

Ὁ Ἄγις καὶ ἡ ἀναμόρφωσις ἐν Σπάρτῃ.

Εἴχομεν ἤδη εὐκαιρίαν νὰ ἴδωμεν τὴν Σπάρτην καταρρέουσαν πολιτικῶς καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν βασιλέων αὐτῆς μειουμένην ἐπαισθητῶς διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀρχῆς τῶν ἐφόρων. Καὶ φαίνονται μὲν διατηροῦντες οἱ Σπαρτιᾶται κατὰ τοὺς πολυκινήτους χρόνους τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας τὸ ἀρχαῖον φρόνημα, ἀλλ' ἡ δύναμις αὐτῶν δὲν εἶνε ἴση πρὸς τὴν θέλησιν. Κυριωτάτη δὲ τούτου αἰτία εἶνε ὁ σάραξ τῆς κοινωνικῆς ἐκπτώσεως τῆς λυμαινομένης τὴν Σπάρτην. Ἡ ἰσότης, ἣν εἶχεν ἐπιτύχει ἐν παλαιοῖς χρόνοις ὁ Λυκοῦργος, διασαλευθεῖσα ἤδη, ὡς εἴδομεν, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Κινάδωνος εἶχεν ἔκτοτε ἐκλίπει παντελῶς. Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον περιορισθῆ εἰς ἑπτακοσίους, τούτων δὲ μόλις ἑκατὸν ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν γαιοκτημόνων, καὶ εἰς αὐτοὺς εἶχε συγκεντρωθῆ πᾶσα ἡ ἔγγειος κτῆσις τῆς χώρας, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν ἀκτήμονες καὶ κατάχρεοι, οὐδ' αὐτὴν τὴν μικρὰν διὰ τὰ συσσίτια εἰσφορὰν δυνάμενοι νὰ καταβάλλωσιν. Αὗται αἱ βάσεις τῆς λυκουργείου νομοθε-

σίας εἶχον καταπέσει. Ἀλλ' ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ νομοθεσία ἐκείνη, ἐπ' αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς ἡ Σπάρτη εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς δυνάμεως ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾧ ἀφ' ὅτου οἱ Σπαρτιᾶται ἔζων ὑπὸ παρῳδίαν τοῦ πολιτεύματος ἐκείνου, ἡ μὲν πολιτεία αὐτῶν εἶχε παρακμάσει, ἡ δὲ κοινωνία εὑρίσκετο ἐν παραλυσίᾳ.

Τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων μόνον εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων στηρίζουσαν τὸν πλοῦτόν της ἀριστοκρατίαν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀρεστή. Μόνον παρ' αὐτῆς καὶ τῶν κατεχόντων τὰ χρήματα καὶ τὰ κτήματα, εἴτε ἰδιῶται ἦσαν, εἴτε ἐκ τῶν τῆς γερουσίας, εἴτε μέλη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἠδύνατο νὰ καταπολεμηθῇ οἱαδήποτε ἀπόπειρα ἀναμορφώσεως. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες οἱ μονονοὺ δουλεύοντες εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκείνους κυρίους, εἴτε εἵλωτες ἦσαν, εἴτε περίοικοι, εἴτε Σπαρτιᾶται, ἔμελλον βεβαίως νὰ ποδεχθῶσιν ἐνθουσιωδῶς τὴν μεταρρύθμισιν ὑφ' οἱονδήποτε τύπον καὶ ἂν παρουσιάζετο. Ἔλειπε μόνον ὁ τολμητίας ὁ μέλλων νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον. Τὸ δὲ περίεργον εἶνε, ὅτι ὁ ἀναμορφωτὴς παρουσιάσθη ἐκεῖθεν ὅθεν οὐδεὶς προσεδόκα αὐτόν, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θρόνου. Ἦτο δὲ Ἄγις ὁ νεαρὸς υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ βασιλέως Εὐδαμιδου.

Ἄγις ὁ ἕκτος ἀπὸ Ἀγησιλάου διάδοχος τοῦ θρόνου τῶν Εὐρυπωντιδῶν εἶχε τραφῇ ἐν τῷ πλουσίῳ πατρικῷ οἴκῳ πολυτελῶς καὶ μαλθακῶς. Ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ἀπέβαλε πᾶσαν ἐκείνην τὴν τρυφηλὴν πολυτέλειαν, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἁπλῆν λακωνικὴν δίαιταν. Δὲν ἐπεθύμει, ἔλεγε, τὴν βασιλείαν ἂν δι' αὐτῆς δὲν ἀναστυλώσῃ τοὺς νόμους καὶ τὴν πάτριον ἀγωγήν.

Τοιαῦτα φρονῶν ἀπεφάσισεν ὁ Ἄγις τὴν μετάστασιν τῶν πραγμάτων· ὡς μόνον δὲ τρόπον πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν τῆς πολιτείας ἐθεώρησε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰ τοῦ Λυκούργου. Ἡ δὲ προπαρασκευαστικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἄγιδος εὗρε τὴν πρόθυμον ὑποστήριξιν τῶν νέων, ταχθέντων ταχέως μετὰ τοῦ νεωτεριστοῦ, ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τοὺς γέροντας, οἵτινες ἔτρεμον καὶ πρὸ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ Λυκούργου. Οὐχ ἧττον δὲ προθύμως ἐπείσθησαν εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν ἰσχυόντων Λύσανδρος ὁ ὁμώνυμος ἀπόγονος τοῦ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νικήσαντος τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Μανδροκλείδας, ἀνὴρ τολμηρότατος καὶ ἐπιτηδειότατος εἰς ἐπαναστατικὰ κινήματα, καὶ ὁ γενναῖος Ἱπποπέδων, ἐλκύσας ὑπὲρ τῶν νέων ἰδεῶν καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀγησίλαον, τὸν θεῖον τοῦ βασιλέως, ὅστις, βεβαρημένος ὑπὸ πλήθους χρεῶν, ἤλπιζεν ἀπαλλαγὴν ἀπ' αὐτῶν ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς πολιτείας. Ἀλλὰ πολὺ δυσκολωτέρα ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὸ

ἔργον μύησις τῶν γυναικῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως Ἀγησιστράτας, ἀδελφῆς οὔσης τοῦ Ἀγησιλάου, καὶ τῆς μάμμης Ἀρχιδαμείας. Αἱ γυναῖκες αὗται εἶχον μέγαν πλοῦτον, μάλιστα δὲ ἡ Ἀγησιστράτα διὰ τὸ πλῆθος τῶν πελατῶν αὐτῆς καὶ φίλων καὶ χρεωστῶν εἶχε μεγάλην δύναμιν ἐν τῇ πόλει, καὶ πολλαὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων διήρχοντο διὰ τῶν χειρῶν τῆς βασιλομήτορος. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους τὸ πρῶτον αἴσθημα τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῶν μελετωμένων ὑπὸ τοῦ Ἄγιδος ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Ἀγησίλαος, παραστήσαντες τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν, ἃς ἔμελλε νὰ τύχῃ ὁ ἀναμορφωτής, ἠδυνήθησαν ἐπὶ τοσοῦτον νὰ μεταστρέψωσι τὰς ἰδέας τῆς Ἀρχιδαμείας, ὥστε ἀπὸ πολεμίας τῆς μεταπολιτεύσεως ἔγεινε θερμὴ αὐτῆς προστάτις καὶ πρωτεργάτις.

Ἡ ἀπόκτησις τοιαύτης τῶν βασιλικῶν γυναικῶν συμπράξεως ἦτο σπουδαιοτάτη, ἐπειδὴ ἐν τοῖς τότε χρόνοις τὸ πλεῖστον τῶν λακωνικῶν πλούτων εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας γυναικῶν, ἡ δὲ συμμετοχὴ τούτων ἐξησφάλιζε τὸ ἔργον τῆς ἐπανόδου εἰς τὰ νόμιμα τοῦ Λυκούργου, ὅστις ἦτο τὸ ἰδεῶδες τοῦ Ἄγιδος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀναμορφωτῶν. Ἡ Ἀρχιδάμεια ἀνέλαβε νὰ πείσῃ τὰς γυναῖκας, ἀλλ' εὗρε παρ' αὐταῖς ἀντίστασιν ἰσχυράν. Αἱ ἀριστοκρατικαὶ γυναῖκες τῆς Σπάρτης, βλέπουσαι, ὅτι ἐκινδύνευον νὰ ἐκπέσωσι τῆς τρυφῆς μεθ' ἧς ἔζων καὶ νὰ ἀποβάλωσι τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν, ἣν ἐκαρποῦντο ἐκ τοῦ πλούτου, οὐ μόνον δὲν ἀπεδέχθησαν τὰ σχέδια τοῦ Ἄγιδος, ἀλλὰ καὶ προσῆλθον εἰς τὸν ἕτερον τῶν βασιλέων, Λεωνίδαν τὸν υἱὸν τοῦ Κλεωνύμου, παρακαλοῦσαι νὰ διακωλύσῃ αὐτὸς ὡς πρεσβύτερος τὰ ἐνεργούμενα ὑπὸ τοῦ τολμηροῦ νεανίσκου. Ὁ δὲ Λεωνίδας, ὅστις εἶχεν ἐθισθῇ εἰς τὸν πολυτελῆ καὶ τρυφηλὸν βίον κατὰ τὴν ἐν τοῖς νεαροῖς του χρόνοις διαμονὴν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σελεύκου καὶ τῶν σατραπῶν του, ἀναλαμβάνων κατὰ τὰς παρακλήσεις τῶν Σπαρτιατίδων τὴν ὑπὲρ τῶν πλουσίων ἀντίδρασιν, ἐνήργει συμφώνως πρὸς τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ διαθέσεις. Ἀλλά, μὴ τολμῶν ναντιπράξῃ φανερῶς ἕνεκα τῆς δημοτικότητος, ἧς ἀπήλαυεν ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἄγιδος, ἀντενήργει κρυφίως διὰ παντὸς τρόπου, διαβάλλων τὸν Ἄγιν ὡς παρασκευάζοντα τυραννίδα ἀντὶ τῶν ἐλευθεριῶν ἃς ὑπέσχετο.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ
ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ
ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΥ

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἄγις ἐθεώρησεν ἐλθοῦσαν τὴν ὥραν νὰ προβῇ εἰς

τὴν μεταρρύθμισιν. Πρῶτον δὲ διάβημα ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τοῦ φθινοπώρου τοῦ 243 π. Χ. ἐπιτυχία ἑνὸς τῶν μεταρρυθμιστῶν, τοῦ Λυσάνδρου, ὡς ἐφόρου. Δι' αὐτοῦ εἰσήχθη εἰς τὴν γερουσίαν ῥήτρα, καθ' ἣν οἱ μὲν ὀφείλοντες ἀπηλλάσσοντο τῶν χρεῶν, τῆς δὲ γῆς ἐγίνετο νέος ἀναδασμός, καὶ ἡ μὲν σπαρτιατικὴ γῆ διενέμετο εἰς κλήρους τετρακισχιλίους καὶ πεντακοσίους, ἡ δὲ τῶν περιοίκων εἰς δεκαπεντακισχιλίους, ὁ ἠλαττωμένος ἀριθμὸς τῶν Σπαρτιατῶν ἀνεπληροῦτο ἐκ περιοίκων καὶ ξένων, ἐγίνετο δὲ τέλος ἀνασύστασις τῶν φιδιτίων. Ἡ πρότασις τοῦ Λυσάνδρου ἦτο σαφὴς καὶ ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεως· ἦτο αὐτὸ τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἄγιδος, ἡ ἐπάνοδος εἰς τοὺς θεσμοὺς τοῦ Λυκούργου.

Τῆς γερουσίας διισταμένης, ὁ ἔφορος εἰσήγαγε τὴν ῥήτραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου αὕτη ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Ἄγιδος καὶ τέλος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, δηλώσαντος διὰ λέξεων ὀλίγων, ἀλλὰ βαρυσημάντων, ὅτι καταθέτει ὑπὲρ τῆς πολιτείας ὅλην τὴν μεγάλην ἑαυτοῦ περιουσίαν, συνισταμένην ἐκ πολλῶν ἀγρῶν καὶ βοσκῶν καὶ ἑξακοσίων ταλάντων νομίσματος, καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ πράττουσιν αἱ μητέρες καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ οἰκεῖοι, ὄντες πλουσιώτατοι τῶν Σπαρτιατῶν. Καὶ τοῦ μὲν πλήθους ὑπῆρξε μεγάλη ἡ χαρὰ ἐπὶ τοῖς προτεθεῖσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ πολὺς ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐπὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐν τῇ γερουσίᾳ, εἰς ἣν ἐναπέκειτο τὸ δικαίωμα τοῦ προβουλεύειν, ἡ ῥήτρα ἀπερρίφθη διὰ πλειονοψηφίας μιᾶς ψήφου.

Τὸ ἔργον τῆς ἀναμορφώσεως ἐναυάγει χάριν μιᾶς ψήφου. Ἀλλὰ πῶς νὰ κερδηθῇ ἡ μία αὕτη ψῆφος; Οἱ γέροντες ἦσαν ἀνεύθυνοι καὶ ἰσόβιοι πλὴν τῶν δύο βασιλέων. Μόνον λοιπὸν ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἑτέρου τῶν βασιλέων, τοῦ ὀπισθοδρομικοῦ, τοῦ Λεωνίδου, καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ δι' ἄλλου, φίλου τῆς μεταρρυθμίσεως, ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο ἀνέλαβεν ὁ Λύσανδρος, ποιούμενος χρῆσιν τῆς μεγάλης δυνάμεως ἣν εἶχον οἱ ἔφοροι ὡς ἐπόπται τῶν θεσμῶν καὶ ἐπιτηρηταὶ τῆς βασιλείας. Προξέλαβε λοιπὸν κατ' ἀνάγκην ἡ ἀναμόρφωσις τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἐπαναστάσεως περισωζούσης ὅλους τοὺς τύπους τοῦ καθεστῶτος καὶ στηριζομένης ἐπὶ τῶν νομίμων δικαιωμάτων τῆς ἐξουσίας τῶν ἐφόρων. Ὁ Λεωνίδας, καταγγελθεὶς ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου ἐπὶ παραβάσει τῶν πατρίων θεσμῶν, κατέφυγεν ἐκ φόβου εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς. Ἐπειδὴ δέ, καίπερ καλούμενος πρὸς τὴν δίκην, δὲν ἐξήρχετο

τοῦ ναοῦ, ἀλλ' ἐξηκολούθει μένων ἐν αὐτῷ ὡς ἱκέτης, ἐπαύθη ὑπὸ τῶν ἐφόρων, καὶ ἡ βασιλεία παρεδόθη ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ Λεωνίδου Κλεόμβροτον, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους.

Ἀλλ' ἤδη εἶχε παρέλθει τὸ θέρος τοῦ 242 π. Χ., οἱ δ' ἐκλεχθέντες νέοι ἔφοροι, ἀνήκοντες εἰς τὴν ὀπισθοδρομικὴν μερίδα, τὸν μὲν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου Λεωνίδαν ἀπήλλαξαν τῆς ἐν τῷ ναῷ ἱκετείας, τὸν δὲ Λύσανδρον καὶ τὸν Μανδροκλείδαν εἰσήγαγον εἰς δίκην ὡς παρὰ τὸν νόμον προτείναντας εἰς ψηφοφορίαν ἀποκοπὰς χρεῶν καὶ ἀναδασμὸν τῆς γῆς. Οὕτως ἤρχετο ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων σύσσωμος εἰς πάλην πρὸς τοὺς δύο βασιλεῖς ὁμοφρονοῦντας, τὸ δὲ καθεστὼς παρουσιάζετο ἀντιμέτωπον πρὸς τὴν μεταρρύθμισιν. Ἐν τοιαύτῃ θέσει τῶν πραγμάτων πρὸς τὴν βίαν τῶν ἐφόρων ἀντετάχθη ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Λυσάνδρου καὶ τοῦ Μανδροκλείδου ἡ βία τῶν βασιλέων, οἵτινες ἄλλως εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸν λαόν. Οἱ βασιλεῖς, καταβάντες εἰς τὴν ἀγορὰν μετὰ τῶν φίλων, ἀνέστησαν ἐκ τῶν δίφρων τοὺς ἐφόρους, καὶ ἀντικατέστησαν αὐτοὺς δι' ἄλλων, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς Ἀρχιδαμείας Ἀγησίλαος. Ἀλλ' ἡ κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἐπανάστασις, ἄνευ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποδειχθῆ ἀδύνατος ἡ μεταρρύθμισις, δὲν περιωρίσθη μέχρις ἐκείνου τοῦ σημείου, προεχώρησε δὲ καὶ περαιτέρω. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ νέοι ἔφοροι ὥπλισαν πολλοὺς τῶν νέων, ἀπέλυσαν τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἐνέπνευσαν τὸν τρόμον εἰς τοὺς ὑπεναντίους. Ἀλλ' οὐδὲ σταγὼν αἵματος ἐχύθη διὰ τὴν σύνεσιν τοῦ Ἄγιδος, ὅστις καὶ αὐτὸν τὸν ἔκπτωτον Λεωνίδαν, φεύγοντα καὶ κινδυνεύοντα ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου, θέλοντος νὰ φονεύσῃ αὐτόν, στείλας ἄνδρας ἔσωσεν ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς, ἕως ἀφίχθη ἀσφαλῶς εἰς Τεγέαν.

Ἡ ῥήτρα ἠδύνατο πλέον νὰ ἐφαρμοσθῇ πλήρης. Ἀλλὰ τοιαύτη δὲν ἦτο ἡ θέλησις τοῦ θείου τοῦ βασιλέως, τοῦ Ἀγησιλάου, ὅστις εἶχε βοηθήσει μέχρι τοῦδε τὸν Ἄγιν χάριν ἰδιοτελῶν σκοπῶν, ὡς ἀπεδεικνύετο ὅτε ἐπέστη ἡ ὥρα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τῶν μεταρρυθμιστῶν. Ἐπειδὴ ἐκέκτητο μὲν γαίας πλείστας καὶ ἀγαθὰς, ἐχρεώστει δὲ πάμπολλα, καὶ τὰ μὲν χρέη δὲν ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ, δὲν ἤθελε δὲ νὰ πωλήσῃ τὴν χώραν, ἔπεισε τὸν Ἄγιν, ὅτι μέγας θὰ ἦτο ἐν τῇ πόλει ὁ σάλος ἂν εἰσήγοντο διὰ μιᾶς ὅλαι αἱ μεταρρυθμίσεις, καὶ ὅτι ἦτο συμφερώτερον νὰ προηγηθῇ ἡ ἀποκοπὴ τῶν χρεῶν, ἥτις, ἀνακουφίζουσα τοὺς γαιοκτήμονας, ἔμελλε νὰ καταστήσῃ ἔπειτα εὐχερεστέραν τὴν παρ' αὐτῶν ἀποδοχὴν τοῦ ἀναδασμοῦ. Πεισθέντων δὲ πρώτων τῶν περὶ τὸν

Λύσανδρον εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Ἀγησιλάου, δὲν ἤργησε νὰ συνεξαπατηθῇ καὶ ὁ Ἅγις. Τὰ χρεωστικὰ γραμμάτια συνεφορήθησαν εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ, συντεθέντα ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἐκάησαν. Οὐδέποτε εἶδε λαμπρότερον φῶς οὐδὲ πῦρ καθαρώτερον, ἔλεγεν ὁ Ἀγησίλαος σκωπτικῶς εἰς τοὺς ἐπὶ τῇ καταλύσει τῶν χρεῶν ἀχθομένους πλουσίους δανειστάς. Ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τῆς βασιλομήτορος δὲν διενοεῖτο νὰ προβῇ πέραν ἐκείνης τῆς πυρκαϊᾶς τῶν χρεωστικῶν γραμματίων, καὶ εὗρισκε διηνεκῶς νέας προφάσεις πρὸς ἀναβολὴν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀναδασμοῦ. Ἐν τοσούτῳ δ' ἐβόα καὶ ἐπέμενεν ὁ λαὸς, ὑπὲρ οὗ ἠγωνίζοντο οἱ βασιλεῖς. Ἤδη δὲ εἶχον δοθῇ αἱ δέουσαι διαταγαὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀναδασμοῦ, ὅτε ἐπῆλθε νέα ἀναβολὴ, τοῦ Ἄγιδος ἀναγκασθέντος νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐκτὸς τῆς Λακεδαίμονος.

Ὁ Ἀντίγονος δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ βλέπῃ ἀδιάφορος τὸ νέον πνεῦμα ὅπερ ἐζωογόνει τὴν Σπάρτην ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ νεαροῦ αὐτῆς βασιλέως. Συμμαχήσας λοιπὸν μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, εἶχεν ἀποφασίσει δι' αὐτῶν νὰ ἐπιφέρῃ ἀντιπερισπασμόν. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, ὁρμήσαντες εἰς τὴν Λακωνικὴν, εἶχον δηώσει τὴν χώραν καὶ ἀπαγάγει χιλιάδας ὅλας περιοίκων εἰς αἰχμαλωσίαν (242 π. Χ.). Καὶ ἡ μὲν ἐπιδρομὴ αὕτη δὲν ἔσχεν, ὡς φαίνεται, ἄλλα ἐπακολουθήματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ παρεσκευάζετο καὶ ἄλλη εἰσβολὴ τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Ἄρατος ὡς στρατηγὸς τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας ἐκάλεσε τὸν Ἅγιν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 241 π. Χ. ὅπως στείλῃ κατ' αὐτῶν εἰς τὸν ἰσθμὸν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, τότε συμμαχούσης μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἐξῆλθε λοιπὸν ὁ Ἅγις ἡγούμενος στρατοῦ νεανιῶν, ἐμπνεομένου ὑπὸ φιλοτιμίας καὶ προθυμίας πρὸς τὸν νεαρώτατον πάντων τῶν συστρατευομένων, τὸν βασιλέα, ὅστις εἶχε μὲν ἤδη ἀπαλλάξει τοὺς πολίτας τῶν χρεῶν, ὑπέσχετο δὲ τὴν διανομὴν τῶν ἀγρῶν μετὰ τὴν ἐκ τῆς στρατείας ἐπάνοδον. Καὶ ἔφθασε μὲν ὁ στρατὸς μέχρι Κορίνθου καὶ συνηντήθη μετὰ τοῦ Ἀράτου, ἀλλ' ἐκεῖ ἐθεωρήθη περιττὴ ἡ πρὸς τοὺς πολεμίους σύγκρουσις, καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἀπολυθέντες ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

Ὁ Ἅγις, ἐπιστρέφων εἰς τὴν Σπάρτην, ἔτρεφε τὴν πεποίθησιν, ὅτι μέλλει πλέον νὰ συντελέσῃ τὴν ἤδη ἀρξαμένην μεταρρύθμισιν, ἀλλὰ μετὰ θλίψεως εἶδεν, ὅτι ἦτο πλέον ἀργά. Τοσοῦτον εἶχον μεταβληθῇ τὰ πράγματα. Αἰτία δὲ τῆς τοιαύτης ἀποτόμου μετατροπῆς ἦτο ἡ αὐθαιρεσία τοῦ Ἀγησιλάου, ὅστις, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ βασιλέως, τὰ πάντα εἶχε μετέλθει χάριν ἀργυρολογίας, πρὸ οὐδενὸς ὀπι-

σθοχωρῶν ἀδικήματος. Ἐπισύρων ἕνεκα τούτων τὸ γενικὸν μῖσος, ἔτρεφε μαχαιροφόρους, περιφρουροῦντας αὐτὸν καὶ αὐξάνοντας τὴν θρασύτητά του καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς. Ὁ λαὸς ἐπίστευεν ἀδιστάκτως πλέον, ὅτι ἡ δοθεῖσα εἰς αὐτὸν ὑπόσχεσις περὶ διανομῆς τῆς γῆς ἦτο ἀπατηλή, καὶ ὥρμησεν εἰς ἐκδίκησιν· ἡ δὲ ὀργὴ αὐτοῦ δὲν ἔπληξε μόνον τὸν ἀληθῆ ἔνοχον, τὸν Ἀγησίλαον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀθώους. Οἱ ἐναντίοι κατήγαγον ἀναφανδὸν ἐκ τῆς Τεγέας τὸν ἔκπτωτον Λεωνίδαν, καὶ ἀνεκήρυξαν πάλιν βασιλέα. Τῶν δὲ βασιλέων ὁ μὲν Ἄγις κατέφυγεν ἱκέτης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χαλκιοίκου, ὁ δὲ Κλεόμβροτος εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Τὸν δὲ Ἀγησίλαον μόλις διέσωσεν ἀπὸ τῆς μανίας τοῦ πλήθους καὶ ἐξήγαγε κρυφίως ἐκτὸς τῆς Σπάρτης ὁ διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν του εἰς πάντας προσφιλὴς υἱὸς αὐτοῦ Ἱπποµέδων.

Ἐκ τῶν δύο ἱκετῶν ὁ μᾶλλον ἐπισύρων τὴν ὀργὴν τοῦ Λεωνίδου ἦτο ὁ ἐκβαλὼν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου σύζυγος τῆς θυγατρός του Χιλωνίδος, ὁ Κλεόμβροτος. Ὁ βασιλεὺς, παραλαβὼν στρατιώτας, ἀνέβη εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Ταϋγέτου ἱερὸν ἄσυλον τοῦ γαμβροῦ. Ἀλλ' αἱ συγκινητικαὶ παρακλήσεις τῆς Χιλωνίδος ἔσωσαν τὸν ἄνδρα ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ἐν ᾧ ἄλλοτε δὲν εἶχον δυνηθῆ νὰ σώσωσι τὸν πατέρα ἀπὸ τοῦ φιλάρχου συζύγου.

Ἡ πρὸς τὸν Κλεόμβροτον χάρις ἐπηύξησε τὴν πρὸς τὸν Ἄγιν ὀργὴν τοῦ Λεωνίδου. Ἀφ' οὗ δὲ οὗτος μάτην προσεπάθησε νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀσύλου, ἀνέλαβον τὴν σύλληψιν αὐτοῦ τρεῖς φίλοι τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως προδόται, ὧν ὁ Ἀμφάρης ἦτο ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου κατασταθέντων νέων ἐφόρων. Ἀνύποπτος ἐξήρχετο μετ' αὐτῶν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ Ἄγις ἐκ τοῦ ἱεροῦ, πορευόμενος εἰς τὸ λουτρὸν, ὅτε ἡμέραν τινὰ συλληφθεὶς ὑπ' αὐτῶν διὰ δόλου ἀπήχθη εἰς τὸ δεσμωτήριον.

Εὐθὺς παρέστη εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ μισθοφόρων ὁ Λεωνίδας, καὶ ταχεῖς ἔσπευσαν οἱ ἔφοροι καὶ ὑπ' αὐτῶν κληθέντες οἱ ὁμόφρονες τῶν τῆς γερουσίας. Ὁ Ἄγις ἐκλήθη εἰς ἀπολογίαν διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα. Θαρραλέος ἀπήντησεν ὁ νεανίσκος, ὅτι πᾶν ὅ τι ἔπραξε τὸ ἔπραξεν ἐκ ζήλου καὶ μιμήσεως τοῦ Λυκούργου, καὶ ὅτι δὲν μετανοεῖ ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, καὶ ἂν ἐπιβληθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἐσχάτη τιμωρία.

Ἡ διαδικασία ὑπῆρξε σύντομος, καὶ ἔγεινε μόνον χάριν τῶν τύπων. Ὁ Ἄγις κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ στραγγαλισμοῦ θάνατον ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ προωρισμένῃ εἱρκτῇ τῇ λεγομένῃ Δεχάδι. Ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ὑπηρέται καὶ οἱ μισθοφόροι ἀπέφευγον νὰ ἐπιβάλωσι χεῖρα εἰς τὸν Ἡρακλείδην. Τότε εἷς τῶν προδοτῶν φίλων, ὁ Δαμοχάρης, εἵλκυσε τὸν βα-

σιλέα εἰς τὴν Δεχάδα νύκτωρ καὶ ἐν βίᾳ, ἐν ᾧ ἤδη ἡ εἱρκτὴ ἐπολιορκεῖτο ματαίως ἔξωθεν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τεθορυβημένου καὶ φέροντος φῶτα πολλὰ καὶ ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ μάμμης τοῦ Ἄγιδος, αἵτινες ἐβόων καὶ παρεκάλουν νὰ τύχῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν ἀπολογίας καὶ κρίσεως ἐν τῷ φανερῷ ἐνώπιον τῶν πολιτῶν. Ἤρεμος καὶ θαρραλέος παρέδωκεν ἑκουσίως τὸν τράχηλον εἰς τὸν βρόχον ὁ μεταρρυθμιστής. Μετ' αὐτοῦ δὲ συναπέθανον, εἰσβιβασθεῖσαι διὰ δόλου εἰς τὴν εἱρκτὴν, ἡ ἐσχατόγηρως Ἀρχιδάμεια καὶ ἡ ἀγαθὴ Ἀγησιστράτα, εὐχομένη νἀποβῇ εἰς ὠφέλειαν τῆς Σπάρτης ὁ θάνατός της, ἐν ᾧ ἀπαθεῖς ἐνέβαλον εἰς τὸν βρόχον τὸν λαιμὸν τῆς βασιλίσσης οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ σκοτίου ἔργου (241 π. Χ.).

τή'

Κλεομένης ὁ Λεωνίδου.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἄγιδος δὲν συναπεπνίχθη μετ' αὐτοῦ στραγγαλισθέντος ἐν τῇ Δεχάδι. Ἀγιᾶτις ἡ εὐγενὴς τοῦ βασιλέως γυνὴ ἔγεινε διὰ τῆς βίας, ἀναγκασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου, σύζυγος τοῦ νεαρωτάτου αὐτοῦ υἱοῦ Κλεομένους. Ἀλλ' ὁ Κλεομένης, ὅστις εἶχε μετάσχει ἔτι μειράκιον ὢν τῆς διδασκαλίας τοῦ Στωικοῦ φιλοσόφου Σφαίρου τοῦ Βορυσθενίτου καὶ εἶχε τραφῇ ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ μεγάλου παρελθόντος τῆς Σπάρτης, δὲν συνεμερίζετο τὰς ἰδέας τοῦ πατρὸς Λεωνίδου. Ἡ δὲ μετὰ τῆς χήρας τοῦ Ἄγιδος συμβίωσις κατέστησεν αὐτὸν συμμέτοχον τῆς πρὸς τὸν ἀτυχῆ μεταρρυθμιστὴν συμπαθοῦς μνήμης τῆς διαπρεποῦς ἐπὶ κάλλει γυναικός. Ἡ τρυφὴ καὶ ἡ ἐπιζήτησις τῆς ἡδονῆς, εἰς ἣν ἐπανέπεσεν ἡ βασιλεία καὶ οἱ πολῖται, ἔθλιβε βεβαίως τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου τῶν Εὐρυσθενιδῶν, ζῶντα μετὰ τῆς Ἀγιάτιδος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκλύσεως ἐκείνης τῶν ἠθῶν ὡς ἐν κόσμῳ ξένῳ.

Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ

Διαδεχόμενος ὁ Κλεομένης τῷ 236 π. Χ. τὸν θανόντα πατέρα, ἀνελάμβανε τὴν ἀρχὴν ἐν πλήρει συναισθήσει, ὅτι ὤφειλε νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ Ἄγιδος, ἐκτελῶν τὰς εἰς τὸ πολίτευμα ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις μετὰ τὴν περιστολὴν τῆς ὑπερμέτρου δυνάμεως τῶν ἐφόρων. Ὡς

μέσον δὲ ἀναγκαιότατον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐθεώρει τὴν ἀνάδειξιν στρατιωτικῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ἵδρυσιν στρατιωτικῆς δυνάμεως, εἰς ἣν οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἔφοροι ἠδύναντο νἀντισταθῶσιν, ἀφ' οὗ ἄλλως αἱ περιστάσεις ἠνάγκαζον τοὺς Σπαρτιάτας εἰς δρᾶσιν.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία μετὰ τὴν προσέλευσιν τῆς Κορίνθου εἶχεν ἐνισχυθῆ μεγάλως ἐν Πελοποννήσῳ. Ὁ Ἄρατος ἠδύνατο νὰ κινηθῆ ἐλευθερώτερον μετὰ τὸν θάνατον Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ (239 π. Χ.), ἐπειδὴ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Δημήτριος (239-233 π. Χ.) ἠναγκάσθη νἀποστῇ πάσης ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς Πελοποννήσου ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τοὺς Δαρδάνους ἀγώνων του. Λυδιάδας ὁ τύραννος τῆς Μεγαλοπόλεως καλεῖ τὸν Ἄρατον, καταθέτει πρὸ αὐτοῦ τὴν τυραννίδα, καὶ προσέρχεται εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, ἥτις ἐνθουσιῶσα ἐκλέγει αὐτὸν στρατηγὸν κατὰ τὰς πρώτας ἀρχαιρεσίας (233 π. Χ.). Τὸ δὲ παράδειγμα τοῦ Λυδιάδου, ἐκλεχθέντος ἀμέσως κατόπιν στρατηγοῦ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας καὶ κατ' ὀλίγον ἰσχύσαντος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ παρουσιάζηται ἀντίπαλος αὐτοῦ τοῦ Ἀράτου, ἐκίνησεν εἰς μίμησιν τοὺς λοιποὺς τυράννους τῆς χερσονήσου. Ἀριστόμαχος ὁ τύραννος τοῦ Ἄργους προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν, λαβὼν πεντήκοντα τάλαντα, ὅπως πληρώσῃ καὶ ἀπολύσῃ τοὺς περὶ αὐτὸν μισθοφόρους. Ἐπ' ἴσης δὲ κατέθηκαν τὴν ἀρχὴν καὶ ἔγειναν σύμμαχοι τῶν Ἀχαιῶν οἱ τύραννοι τοῦ Φλιοῦντος καὶ τῆς Ἑρμιόνης. Καὶ αὐταὶ δ' αἱ Ἀθῆναι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημητρίου οὐκ ἄνευ συμπράξεως τοῦ Ἀράτου, ἀλλὰ χωρὶς νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Ἐν τούτοις δὲ ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία διὰ τῆς εἰς αὐτὴν προσελεύσεως τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Μεγαλοπόλεως, τῶν ἀμειλίκτων ἐχθρῶν τῆς Σπάρτης, εἶχεν εἰσέλθει εἰς νέον στάδιον. Αἱ δύο αὗται πόλεις διὰ τῶν προτέρων αὐτῶν τυράννων, τοῦ Λυδιάδου καὶ τοῦ Ἀριστομάχου, οὓς ἐξέλεγον στρατηγοὺς οἱ Ἀχαιοί, ὁσάκις ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν περιήρχετο εἰς τὸν Ἄρατον, διενήργουν τὴν σύγκρουσιν τῆς συμπολιτείας πρὸς τὴν Σπάρτην. Καὶ ὁ μὲν Ἄρατος ἀπέφευγε ταύτην ὅσον τὸ δυνατόν· ἀλλ' ὅτε οἱ Σπαρτιᾶται κατέλαβον αἰφνης τὴν Τεγέαν, τὴν Μαντίνειαν καὶ τὸν Ὀρχομενόν, ἡ προσέγγισις αὕτη τῆς Σπάρτης πρὸς τὰς ἐν Ἀρκαδίᾳ συμμαχίδας τῶν Ἀχαιῶν μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων. Οἱ Ἀχαιοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν προχώρησιν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐν ᾧ ὁ Κλεομένης, πείσας τοὺς ἐφόρους, εἰσῆλαυνεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἵνα καταλάβῃ χω-

ρίον τι ἐπίδικον, κείμενον κατὰ τὰ ὅρια τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεγαλοπολίτιδος.

Παρὰ τὸ Παλλάντιον, κείμενον πλησίον τῆς Τεγεάτιδος, συνηντήθησαν αἱ ἐχθρικαὶ στρατιαί, ὧν ἡ τῶν Ἀχαιῶν ἦτο πολὺ ἀνωτέρα, ἀποτελουμένη ἐξ εἰκοσακισχιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων, ἐν ᾧ ὁ Κλεομένης εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ μόλις που πεντακισχιλίους ἄνδρας. Ἀλλὰ τὸ θάρρος τῶν Σπαρτιατῶν ἐφόβησε τὸν Ἄρατον, ὅστις δὲν ἀφῆκε τὸν στρατηγὸν νὰ διακινδυνεύσῃ, ἀλλ' ἀπῆλθε, λοιδορούμενος μὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, χλευαζόμενος δὲ καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλεμον ταύτην νίκην σπεύσας ὁ Κλεομένης εἰς βοήθειαν τῶν Ἠλείων, καθ' ὧν εἶχον τραπῇ οἱ Ἀχαιοί, ἐνίκησε τὸν ἐχθρὸν περὶ τὸ Λύκαιον ὄρος, τρέψας μὲν εἰς φυγὴν καὶ διαπτοήσας ὅλον τὸ στράτευμα τῶν Ἀχαιῶν, πολλοὺς δὲ φονεύσας καὶ ζωγρήσας.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἄρατος, ὅστις καὶ πάλιν ἐστρατήγει τῶν Ἀχαιῶν, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς τροπῆς ἐκείνης τῆς στρατιᾶς, εὐθὺς ἐπῆλθεν ἐναντίον τῆς Μαντινείας, ἣν καὶ κατέλαβεν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, καὶ πάλιν ἐκστρατεύσας ὁ Κλεομένης, ἐτράπη εἰς τὴν Μεγαλοπολῖτιν, καὶ, συναντήσας τὴν ἀχαϊκὴν στρατιάν, ἐνίκησε τὸν Ἄρατον ἐν μάχῃ περιφανεῖ, καθ' ἣν ἐφονεύθη ἡρωϊκῶς μαχόμενος καὶ ὁ Λυδιάδας. Τούτου τὸν νεκρὸν ἀπέστειλεν ὁ εὐγενὴς νικητὴς εἰς τοὺς Μεγαλοπολίτας, κοσμήσας διὰ πορφυρίδος καὶ στεφανώσας. Ἡ δὲ ἧττα αὕτη ἐπήνεγκεν ἐν τῇ συμπολιτείᾳ τὴν μεμψιμοιρίαν καὶ τὴν διαίρεσιν, τὸ δὲ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν συνερχόμενον ἐν ταραχῇ ἐστέρει τὸν Ἄρατον, ὅστις ἐθεωρήθη ὡς αἴτιος τῆς ἥττης ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Λυδιάδαν, τῶν μέσων τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία ἔβαινεν οὕτως εἰς παρακμήν, αἱ ἐπιτυχεῖς τοῦ Κλεομένους ἐκστρατεῖαι ἐκεῖναι (227—226 π. Χ.) ἀνύψωσαν τὸ φρόνημα τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Κλεομένης εἶδε τότε, ὅτι μετὰ τὴν ἀνόρθωσιν ἐκείνην τῆς τιμῆς τῆς Σπάρτης ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἠδύνατο νὰ προβῇ μετὰ θάρρους εἰς τὴν ἐσωτερικὴν μεταρρύθμισιν. Τὸ δὲ θάρρος αὐτοῦ εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον ἄξιον θαυμασμοῦ, καθ' ὅσον εὑρίσκετο μόνος ἐπὶ τοῦ θρόνου ὑπέρμαχος τῶν νέων ἰδεῶν. Ὁ δὲ θρόνος τῶν Προκλειδῶν ἦτο κενός. Καὶ εἶχε μὲν καλέσει ἐπ' αὐτὸν ὁ Κλεομένης τὸν ἐν Μεσσήνῃ ἐξόριστον ἀδελφὸν τοῦ Ἄγιδος Ἀρχίδαμον, ἀλλ' οὗτος ἀμέσως μετὰ τὴν εἰς τὴν Σπάρτην ἄφιξιν ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀντιπραττόντων τοῦ Ἄγιδος φονέων.

Κατὰ τὴν διήγησιν τῶν ἀρχαίων ὁ Κλεομένης, κουράσας τοὺς Σπαρτιάτας διὰ μακρῶν πορειῶν ἐν νέᾳ ἐκστρατείᾳ ἐπιχειρηθείσῃ μετ' ἐκείνων οὓς ἐθεώρει ὑπόπτους καὶ ἀφήσας αὐτοὺς στρατοπεδεύοντας ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην μετὰ μόνων τῶν μισθοφόρων. Φθάσας δὲ πρὸ τῆς πόλεως περὶ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου, ἔστειλεν ἄνδρας, οἵτινες ὁρμήσαντες κατέλαβον τοὺς ἐφόρους δειπνοῦντας, καὶ ἐφόνευσαν τέσσαρας αὐτῶν, μόνον τοῦ πέμπτου διασωθέντος. Ὅτε δ' ἐπῆλθεν ἡ ἡμέρα, προέγραψεν ὁ Κλεομένης ὀγδοήκοντα τῶν πολιτῶν, ἀναγκάσας αὐτοὺς νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ κατήργησε τὰς θέσεις τῶν ἐφόρων πλὴν μιᾶς ἣν ἐπεφύλαξε δι' ἑαυτόν, συγκεντρόνων οὕτω τήν τε ἀρχὴν τῶν ἐφόρων καὶ τὴν βασιλικήν. Συγκαλέσας δ' ἐκκλησίαν, ἀπελογεῖτο περὶ τῶν πεπραγμένων, δικαιολογήσας μὲν τὴν κατάργησιν τῆς ἐφορείας ὡς ἀρχῆς παρεισάκτου εἰς τὸ λυκούργειον πολίτευμα, ἀναγγείλας δὲ, ὅτι μέλλει νὰ διανεμηθῇ ἡ γῆ τῆς Λακωνικῆς, ὅτι θἀπαλλαγῶσι τῶν χρεῶν οἱ ὀφείλοντες καὶ ὅτι θὰ συμπληρωθῶσιν αἱ ἀραιαὶ τάξεις τῶν πολιτῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν ξένων. Πράγματι δ' ἐξετελέσθησαν αἱ ὑποσχέσεις αὗται τοῦ βασιλέως, καὶ αἱ τάξεις τῶν πολιτῶν συνεπληρώθησαν οὕτως ὥστε τὸ ἑξῆς οἱ Σπαρτιᾶται παρεῖχον τετρακισχιλίους ὁπλίτας, οἵτινες ἔφερον ἀντὶ τοῦ πατροπαραδότου δόρατος τὴν μακρὰν μακεδονικὴν σάρισαν. Τέλος δ' ἐλήφθη φροντὶς καὶ περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων κατὰ τὰς ἰδέας Σφαίρου τοῦ Βορυσθενίτου, εἰσήχθησαν δὲ καὶ πάλιν αἱ κοιναὶ ἀσκήσεις καὶ τὰ φιδίτια.

Κατὰ ταῦτα ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Κλεομένους βάσιν μὲν εἶχε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἄγιδος ἐπιδιωκομένην ἐπάνοδον εἰς τοὺς θεσμοὺς τοῦ Λυκούργου· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς προέβη ἀκόμη περαιτέρω, οὐ μόνον καταργήσας τὴν ἀρχὴν τῶν ἐφόρων καὶ ἰδιοποιηθεὶς τὰ δικαιώματα τῆς ἐφορείας, ἐνωθέντα μετὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν γερουσίαν, ὡς φαίνεται, καταλύσας, ἀντὶ τῆς ὁποίας κατέστησε τὴν ἀρχὴν τῶν *πατροκόμων*, ἔχουσαν πολὺ ὀλιγώτερα δικαιώματα. Διὰ τοῦτο οἱ ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Κλεομένη διατεθειμένοι ἐκ τῶν ἀρχαίων παρέστησαν αὐτὸν ὡς μεταστήσαντα τὴν ἔννομον βασιλείαν εἰς τυραννίδα.

Καὶ τοιαύτην μὲν πρόθεσιν δὲν δυνάμεθα νἀποδώσωμεν, βλέποντες μάλιστα αὐτὸν ἀνακηρύσσοντα ὡς βασιλέα ἐπὶ τοῦ κενοῦ θρόνου τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Εὐκλείδαν, εἰ καὶ οὕτω κατηργεῖτο ἡ παλαιὰ διάταξις, καθ' ἣν οἱ δύο θρόνοι ἔπρεπε νὰ μὴ κατέχωνται ὑπὸ μελῶν τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἀλλ' ὅμως εἶνε προφανὴς ἐν τῇ δράσει τοῦ Κλεομένους

καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθεισῶν μεταρρυθμίσεων ἡ τάσις νὰ περιβληθῇ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ ἐν Σπάρτῃ δι' ὅλης ἐκείνης τῆς δυνάμεως, ἣν εἶχεν ἐν ταῖς συγχρόνοις μοναρχίαις τῶν ἐπιγόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου παρ' ὅλην τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν ἀφέλειαν τῆς διαίτης, ἣν διετήρησεν ἐν τῷ βίῳ αὐτὸς ὁ Κλεομένης ὡς ἰδιώτης καὶ ὡς βασιλεύς.

Νέας Σπάρτης δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦτο ἡγεμὼν ὁ Κλεομένης μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν, Σπάρτης ἐχούσης τὸ ἀρχαῖον φρόνημα καὶ νέον ἐνθουσιασμὸν πρὸς ἀνδραγαθίας ὑπὸ τὴν προσηνῆ ἀρχηγίαν τοῦ νεαροῦ ἐκείνου Ἡρακλείδου, τοῦ πρώτου τῶν πολιτῶν της καὶ τελευταίου τῶν στρατιωτῶν της. Ἡγούμενος τοιούτου στρατοῦ ἠδύνατο ἤδη ὁ Κλεομένης νὰ προβῇ εἰς διαβήματα γενναιότερα, εἰς ἀληθῆ ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὁποίαν ἐσχεδίασεν, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποίησεν ἢ ἕνεκα τῶν ἰδίων ἑαυτῆς σφαλμάτων, τοῦ τιμοκρατικοῦ αὐτῆς ὀργανισμοῦ καὶ τῆς μικροφροσύνης τοῦ Ἀράτου παρακμάζουσα ἀχαϊκὴ συμπολιτεία. Ὁ Κλεομένης, στρατεύσας ἐκ νέου ἀπήλλαξε μὲν τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας τὴν Μαντίνειαν καὶ τὴν Τεγέαν καὶ ἀπέδωκεν εἰς τὰς πόλεις ταύτας τὴν ἐλευθερίαν, ἐνίκησε δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς περὶ τὸ Ἑκατόμβαιον ἐν αὐτῇ τῇ Ἀχαΐᾳ.

Ὁ Ἄρατος ἑνόησεν ὁποῖον ἀντίπαλον τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἔτρεφεν ὁ θρόνος τῆς Σπάρτης. Κατὰ δὲ τὰς προσεχεῖς ἀρχαιρεσίας (225 π. Χ.) ἐπέμεινε νὰ μὴ ἐκλεχθῇ στρατηγός. Τότε οἱ Ἀχαιοί, ἡττημένοι, ἀποτεθαρρυμένοι, βλέποντες τὸν ἴδιον ἑαυτῶν ἀρχηγὸν ἀποποιούμενον τὴν ἀρχήν, ἐτράπησαν πρὸς τὸν Κλεομένη, προτείνοντες εἰς αὐτὸν εἰρήνην. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν ἀνταπήντησεν, ὅτι παρέχει εἰς αὐτοὺς τὴν ζητουμένην εἰρήνην καὶ ἀποδίδει τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ χωρία ὅσα κατεῖχεν, ἀλλ' ὡς ἀντάλλαγμα ζητεῖ τὴν ἡγεμονίαν τῆς συμπολιτείας. Ἐφαίνοντο δὲ πρόθυμοι οἱ Ἀχαιοὶ νὰ δεχθῶσι ταῦτα, καὶ ἀπεφασίσθη συνέντευξις ἐν Λέρνῃ, ὅτε ὁ Κλεομένης ἀσθενήσας ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην, ἀποδοὺς μὲν τοὺς αἰχμαλώτους, τὴν δὲ συνέντευξιν ἀναβαλών.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἄρατος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῆς ἐκπτώσεως, εἰς ἣν εἶχον περιέλθει αὐτός τε καὶ ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Κλεομένη, μίαν μόνην εὗρε διέξοδον, νὰ πέσῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Μακεδονίας, ἀπαρνούμενος αὐτὸν τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως τῆς συμπολιτείας καὶ λακπατῶν αὐτὸ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ παρελθόν. Ἦλθε λοιπὸν διὰ δύο Μεγαλοπολιτῶν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς Ἀντι-

γονον τὸν Δώσωνα, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Γονατᾶ, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημητρίου εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ὡς κηδεμὼν τοῦ ἀνηλίκου διαδόχου, Φιλίππου τοῦ Ε' (230 π. Χ.). Συνομολογηθεισῶν δὲ τῶν βάσεων τῆς συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν καὶ Μακεδόνων, ὁ Ἄρατος ἐματαίωσεν ἀπίστως τὴν παρασκευαζομένην συνέντευξιν τοῦ Κλεομένους καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐν Ἄργει. Τοῦτο ἠρέθισε τὸν Κλεομένη, ὅστις ἐκήρυξεν ἐκ νέου τὸν πόλεμον πρὸς αὐτοὺς μετὰ προθυμίας τοσούτῳ μεγαλειτέρας καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ τῇ συμπολιτείᾳ ὑπῆρχεν ἤδη σύγχυσις καὶ ὁρμὴ πρὸς ἀποστασίαν, τῶν μὲν δήμων ἐλπιζόντων διανομὴν τῆς χώρας καὶ ἀποκοπὴν χρεῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κλεομένους, τῶν δὲ προεξεχόντων πολλαχοῦ δυσηρεστημένων κατὰ τοῦ Ἀράτου, τινῶν δὲ καὶ δυσανασχετούντων κατ' αὐτοῦ ὡς ἐπάγοντος εἰς τὴν Πελοπόννησον τοὺς Μακεδόνας. Εἰσβαλὼν δὲ εἰς τὴν Ἀχαΐαν, κατέλαβε τὴν Πελλήνην, ἔπειτα δὲ ἐκ τῶν ἀρκαδικῶν πόλεων τὸν Φενεὸν καὶ τὸ Πεντέλειον καὶ τέλος, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τῶν Ἀργείων, τελούντων τὰ Νέμεια, ἐκυρίευσε καὶ αὐτὸ τὸ Ἄργος. Ἡ δὲ κατάληψις τοῦ Ἄργους, ὅπερ οὐδεὶς τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης εἶχέ ποτε κυριεύσει, ἐνεποίησε τοιαύτην αἴσθησιν ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον, ὥστε μετ' οὐ πολὺ προσῆλθον εἰς τὸν Κλεομένη οἱ Φλιάσιοι καὶ οἱ Κλεωναῖοι, οἱ Τροιζήνιοι, οἱ Ἐπιδαύριοι καὶ οἱ Ἑρμιονεῖς, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐνεπλήσθη τοιούτου θάρρους, ὥστε, ρθάσας εἰς τὴν καταληφθεῖσαν Κόρινθον, διενήργει αὐτὴν τὴν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους παράδοσιν τοῦ Ἀκροκορίνθου, φρουρουμένου ὑπὸ Ἀχαιῶν.

Ἀπὸ τοῦ Ἀκροκορίνθου ἦτο πλέον ἐξηρτημένη ἡ τύχη τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖνον καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐζήτει ἀντὶ τῆς εἰρήνης ὁ Κλεομένης. Ἐκείνου τὴν παράδοσιν ἀπήτει ὁ Ἀντίγονος, ὅπως ἔλθῃ ἀρωγὸς τῶν Ἀχαιῶν ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἄρατος, ὅστις εἶχεν ἤδη περιβληθῇ τὴν ἀρχὴν στρατηγοῦ αὐτοκράτορος, δὲν ἐδίστασε νάρνηθῇ τὴν κλεῖδα τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἐπὶ μακρὸν ἐδίσταζε νὰ παραδώσῃ αὐτὴν εἰς τὸν Μακεδόνα. Μῆνες ἤδη εἶχον παρέλθει, καὶ ὁ Κλεομένης τρίμηνον ἤδη ἐπολιόρκει τὴν Σικυῶνα, ὅτε οἱ Ἀχαιοί, συνερχόμενοι εἰς Αἴγιον, ἐκάλεσαν αὐτὸν νὰ παραστῇ εἰς τὸ συνέδριον. Μετὰ κόπου ἀποσπασθεὶς ὁ στρατηγὸς ἀπὸ τῶν τεθλιμμένων καὶ πεφοβημένων συμπολιτῶν ἔπλευσεν εἰς τὴν ἕδραν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες ἀπεφάσισαν τὴν εἰς τὸν Ἀντίγονον παράδοσιν τοῦ Ἀκροκορίνθου. Ὄμηροι, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀράτου, ἐστάλη-

σαν εἰς τὸν Μακεδόνα, ὅστις μετ' ὀλίγον ἐξεκίνει ἐκ Θεσσαλίας, ὅπως παραλάβῃ τὴν κλεῖδα τῆς Πελοποννήσου.

ιθ'

Ὁ κλεομενικὸς πόλεμος.

Ἀντίγονος ὁ Δώσων κατεῖχεν ἤδη ἕβδομον ἔτος τὸν θρόνον, ὃν ἠδυνήθη νὰ στηρίξῃ, ἐξασφαλίσας μὲν ἐναντίον τῶν Δαρδάνων καὶ τῶν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὁρμησάντων Αἰτωλῶν τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας, ἀνυψώσας δὲ καθόλου τὸ ἀξίωμα τῆς χώρας, ἣν εἶχεν ἐμβάλει εἰς ταραχὴν ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου. Ἀπασχολούμενος εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους καὶ εἰς τὸν πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην, καθ' ὃν κατέλαβε τὴν Καρίαν, ἐφαίνετο λησμονήσας τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἡ ἀνάμιξις εἰς τὰ τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἔμελλε νὰ κριθῇ ἡ ἐν Ἑλλάδι μακεδονικὴ ἀρχή, δὲν ἠδύνατο νὰναβληθῇ ἐπὶ μακρὸν, καὶ χαίρων ἀνέλαβεν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων τὴν παρουσιασθεῖσαν αὐτῷ εὐκαιρίαν μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν δραστηριότητος καὶ τόλμης.

Οἱ ὅμηροι τῶν Ἀχαιῶν εὗρον τὸν Ἀντίγονον ἐν Θεσσαλίᾳ ἕτοιμον πρὸς ἐκστρατείαν. Ἅμα δὲ τῇ ἀφίξει αὐτῶν τὸ θέρος τοῦ 223 π. Χ. ἐξεκίνησε διὰ τῆς Εὐβοίας εἰς τὸν ἰσθμὸν, ἄγων στρατιὰν εἰκοσακισχιλίων πεζῶν καὶ χιλίων τετρακοσίων ἱππέων. Ἀφ' οὗ δ' ἐν τῇ μεγαρικῇ χώρᾳ ἐδεξιώθη αὐτὸν ὁ Ἄρατος μετὰ τῶν δαμιουργῶν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ὁ βασιλεὺς προεχώρησε πρὸς τὴν Κόρινθον.

Ὁ Κλεομένης οὐδαμῶς ἦτο διατεθειμένος νὰ παραδώσῃ τὴν Κόρινθον καὶ νὰνεχθῇ τὴν παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου κατάληψιν τοῦ ὑπὸ τῆς ἀχαϊκῆς φρουρᾶς ἀκόμη κατεχομένου Ἀκροκορίνθου. Ἡ ἀντίστασις τοῦ Κλεομένους παρεῖχε μεγάλας δυσκολίας εἰς τὸν Ἀντίγονον, οὗ αἱ πρῶται ἀπόπειραι ἀπέτυχον. Ἐν τοιαύτῃ δὲ ἀπορίᾳ εὑρισκομένων τῶν Μακεδόνων, τὰ πράγματα ἔλαβον ἀνέλπιστον τροπὴν ἐναντίον τοῦ Κλεομένους. Τὸ Ἄργος ἀπεστάτησεν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ δ' ἐν τῇ πόλει σπαρτιατικὴ φρουρὰ ἐκινδύνευεν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἔστειλε βοήθειαν διςχιλίων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἡ ἐπικουρία οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῶν ἀποσταλέντων Μεγιστόνους, δεύτερος σύζυγος τῆς μητρὸς τοῦ Κλεομένους Κρατησικλείας, ἔπεσε μαχόμενος. Τοῦ Ἄργους μεταπίπτοντος εἰς τοὺς ἐχθροὺς οἱ Σπαρτιᾶται ἔμελλον νὰ περιζωσθῶ-

σιν, ἀποκοπτομένης καὶ αὐτῆς τῆς ὀπισθοχωρήσεως. Τοῦτο ἐννοήσας ὁ Κλεομένης, ἐγκατέλιπε τὴν Κόρινθον, καὶ ἔσπευσε νὰ σώσῃ τὸ Ἄργος. Καὶ ἠγωνίσθη μὲν γενναίως, ἀλλὰ, σπεύσαντος τοῦ Ἀράτου καὶ ἀμέσως κατόπιν τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις ἤδη εἶχε παραλάβει τὸν Ἀκροκόρινθον, δὲν ἠδύνατο πλέον ὁ Κλεομένης νὰντισταθῇ, καὶ, παραλαβὼν τὸν στρατὸν, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, πορευόμενος πρὸς τὴν Σπάρτην.

Ἄπελπις ἔφθασε περὶ τὴν ἑσπέραν εἰς τὴν Τεγέαν, ἀναλογιζόμενος τὰς μεταβολὰς τῆς τύχης, ἥτις ἔρριπτεν αὐτὸν ἤδη διὰ μιᾶς, ἑστερημένον συμμάχων, ὡς εἶχεν ὑψώσει αὐτὸν διὰ ταχέων. Ἀνελογίζετο δὲ τὰς θυσίας, ἃς ἐπέβαλλεν ἡ τιμὴ τῆς Σπάρτης εἰς τοὺς Σπαρτιάτας του καὶ τοὺς προσφιλεῖς του οἰκείους, οὓς ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐπανίδῃ, ὅτε θλιβερὸν ἠγγέλθη μήνυμα ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, ὁ θάνατος τῆς ἀγαπητῆς του Ἀγιάτιδος. Τεθλιμμένος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν χηρεύοντα οἶκόν του ὁ τῆς Σπάρτης βασιλεύς, ἐν ᾧ ὑπερήφανος προέβαινε μέχρι Μεγαλοπόλεως ὁ Μακεδών, ὅστις ἀνεκηρύσσετο ἐν Αἰγίῳ ἡγεμὼν τῶν Ἀχαιῶν ἐν μέσῳ ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες πρὸ ὀλίγων μόλις δεκαετηρίδων ἐκρήμνιζον τοὺς ἀνδριάντας τῶν τυράννων καὶ ἐώρταζον τὴν ἐπάνοδον τῆς ἐλευθερίας.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Κλεομένης δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος, ἀλλ' ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Λαγιδῶν. Ὁ δὲ τότε βασιλεύων τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης μετὰ τὴν συνένωσιν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Μακεδόνων εἶχε συμφέρον νὰντιτάξῃ ἐν Πελοποννήσῳ εἰς τὸν Ἀντίγονον ἄλλην δύναμιν, καὶ δὴ τὴν Σπάρτην ὑπὸ ἡγεμόνα τοιοῦτον οἷος ὁ Κλεομένης. Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τῆς προδοσίας τοῦ Ἀράτου κατέστησεν αὐτὸν αὐστηρότερον, καὶ ἐζήτησεν ὡς ὁμήρους τὴν μητέρα τοῦ Κλεομένους καὶ τὸν ἐκ τῆς Ἀγιάτιδος υἱὸν αὐτοῦ. Περίφροντις ἤκουσεν ὁ Κλεομένης τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Λαγίδου, ἀλλ' ἡ γενναία μήτηρ, μαθοῦσα παρ' αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα, παρεκίνησε τὸν υἱὸν νὰ ἐπιβιβάσῃ ταχέως καὶ ἀποστείλῃ αὐτὴν ἐκεῖσε ὅπου ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον τῆς Σπάρτης πρὶν ἢ τὸ σῶμα ἐκεῖνο καθήμενον διαλυθῇ ὑπὸ τοῦ γήρατος. Προπεμφθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐν ὅπλοις μέχρι τοῦ Ταινάρου, ἐπεβιβάσθη μετὰ τοῦ ἐγγόνου εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἀπεχαιρέτισεν ἀστένακτος τὸν υἱὸν, λέγουσα· «Ἄγε, ὦ βασιλεῦ τῶν Λακεδαιμονίων, ὅπως, ἀφ' οὗ ἀποπλεύσωμεν, μηδεὶς ἴδῃ δακρύοντας ἡμᾶς μηδὲ ἀνάξιόν τι τῆς Σπάρτης ποιοῦντας. Διότι τοῦτο μόνον εἶνε ἐφ' ἡμῖν· αἱ δὲ τύχαι θἀποβῶσιν ὁποίας ἂν θέλῃ ὁ θεός.»

Καὶ ὅμως ἡ πολιτικὴ σύνεσις τοῦ Ἀντιγόνου, ὑποκινήσαντος τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Σέλευκον Γ' τὸν Σωτῆρα εἰς νέον πόλεμον κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, κατέστησεν ἀδύνατον τὴν παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν Κλεομένη ἀποστολὴν τῆς βοηθείας τῆς ἀντὶ τοιούτων θυσιῶν ἀναμενομένης. Ἀπομονώσας οὕτω τὸν Κλεομένη, ἐστράτευσεν ὁ Ἀντίγονος ἐκ νέου εἰς τὴν Πελοπόννησον πρὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 222 π. Χ., καὶ ἐκυρίευσε ταχὺς τὴν Τεγέαν, τὸν Ὀρχομενόν, τὴν Μαντίνειαν, ἥτις ἠρημώθη, τῶν κατοίκων αὐτῆς φονευθέντων ἢ δουλωθέντων, καὶ, δηωθεῖσα σκληρῶς, παρεδόθη εἰς τοὺς Ἀργείους, οἵτινες ἀνακτίσαντες αὐτὴν μετωνόμασαν Ἀντιγόνειαν πρὸς τιμὴν τοῦ καταστροφέως.

Ἀλλ' ὁ Κλεομένης δὲν ἔβλεπεν ἀδιάφορος τὴν ἀπώλειαν τῆς Ἀρκαδίας. Ὡς ἀντισήκωμα δὲ τῆς ἐν αὐτῇ ὑπεροχῆς τοῦ Ἀντιγόνου ἀπεφάσισε τὴν ἅλωσιν τῆς Μεγαλοπόλεως, ἣν καὶ κατώρθωσε μετ' ἀγῶνα πείσμονα, ἐν ᾧ διεκρίθη ἐκ τῶν Μεγαλοπολιτῶν ὁ νεαρὸς Φιλοποίμην, ὅστις καὶ ἀπῆλθε μετὰ τῶν πλείστων κατοίκων, διασωθέντων εἰς τὴν φίλην Μεσσήνην. Μάτην προέτεινεν ὁ Κλεομένης εἰς τοὺς φυγάδας νὰ ἐπανέλθωσι, παραλαμβάνοντες τὴν πόλιν αὐτῶν ἄθικτον καὶ ἀκέραιον ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἀποχωρήσωσι τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Οἱ Μεγαλοπολῖται ἠκολούθησαν τὴν γνώμην τοῦ Φιλοποίμενος, καὶ περιεφρόνησαν τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως, ὅστις παρέδωκεν ἐν ἀγανακτήσει τὴν πόλιν εἰς δήωσιν, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Σπάρτην τὰς ζωγραφίας καὶ τοὺς ἀνδριάντας, οἵτινες ἐκόσμουν τὸ κτίσμα τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ἡ δὲ ἅλωσις καὶ κατασκαφὴ τῆς Μεγαλοπόλεως ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τοῦ Κλεομένους, ὅστις καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀργολικὴν εἰσέβαλε καὶ ἐδήωσε τὴν χώραν, ἀνενόχλητος ἔπειτα ἐπιστρέψας εἰς τὴν Σπάρτην.

Καὶ ἔμεινε μὲν καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον, ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 222 π. Χ. μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ἑπομένου θέρους, ἀργὸς ὁ Ἀντίγονος ἐν Ἄργει, καὶ οἱ Μακεδόνες του ἀφεθέντες εἶχον ἀποσταλῆ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀλλ' ὁ Κλεομένης προείκαζε δικαίως, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφευχθῇ φοβερὰ σύγκρουσις. Παρεσκεύαζε λοιπὸν πρὸς τοῦτο τὰς δυνάμεις του, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἀφ' ἑτέρου ἠγωνίζετο διὰ παντὸς τρόπου νὰ διαλύσῃ τὰς μεταξὺ τῆς αὐλῆς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Κλεομένους ὑφισταμένας συνθήκας, τοῦθ' ὅπερ καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν βασίλειον ἀποδόσεως τῆς Καρίας. Ὅτε δ' ἐπέστη τὸ θέρος τοῦ 221 π. Χ., ὁ Ἀντίγονος, ἄγων στρατιὰν ἐξ εἰκοσιεννέα περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, συνισταμένην ἐκ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν

συμμάχων, ἐν οἷς Ἀχαιοὶ καὶ Μεγαλοπολῖται, Ἰλλυριοὶ καὶ Ἠπειρῶται, Βοιωτοὶ καὶ Ἀκαρνᾶνες, ἐξεκίνησεν ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' ἤδη ὁ Κλεομένης μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ συμβασιλέως Εὐκλείδου καὶ εἰκοσακισχιλίων ἀνδρῶν εἶχε καταλάβει τὰ στενὰ τῆς Σελλασίας, ἅτινα ἐπέπρωτο νὰ γείνωσιν ὁ τάφος τῆς Σπάρτης.

Ὁ Κλεομένης διῄρεσε τὸν στρατὸν εἰς τρία μέρη. Καὶ τὸ μὲν ἀριστερὸν κέρας ὑπὸ τὸν Εὐκλείδαν, περιλαμβάνον τοὺς περιοίκους καὶ τοὺς συμμάχους, κατέλαβε τὴν ὀχυρωτάτην θέσιν, τὸ ὄρος Εὖαν, τὸ δὲ δεξιὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ Κλεομένους, ὑφ' ὃν ἦσαν τεταγμένοι οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ μισθοφόροι, ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου. Τὸ δὲ κέντρον ἀπετέλουν οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ ἐλαφρῶς ὡπλισμένοι τῶν μισθοφόρων, παρατεταγμένοι κατὰ τὴν ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων ὁδόν.

Ἡ ἀμυντικὴ θέσις τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο οὕτως ἐκλελεγμένη, ὥστε ἐπί τινας ἡμέρας ὁ Ἀντίγονος δὲν ἐτόλμα νὰ προσβάλῃ. Ἀλλὰ τέλος ἡ μάχη ἀπεφασίσθη. Ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν Μακεδόνων προσέβαλε μεθ' ὁρμῆς τοὺς ἐπὶ τῆς Εὔας τεταγμένους, ἕως ἠδυνήθη νὰ κλονήσῃ αὐτοὺς καὶ ἠνάγκασε νὰ τραπῶσιν ἐπὶ τὰς ὑπωρείας. Τὸ ἀριστερὸν κέρας τῶν Σπαρτιατῶν διελύθη καὶ κατεστράφη, ἔπεσε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Εὐκλείδας. Συγχρόνως δὲ τὰ μέσα τῶν δύο ἀντιπάλων στρατιῶν ἠγωνίζοντο μετὰ πείσματος ἐναντίον ἀλλήλων, διακρινομένου μεταξὺ τῶν τοῦ Ἀντιγόνου συμμάχων τοῦ Μεγαλοπολίτου Φιλοποίμενος, ὅστις καὶ ἐτραυματίσθη καιρίως. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὴν Εὖαν καὶ τὸν κλονισμὸν αὐτῶν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις τοῦ κέντρου ἐκρίθη μάλιστα κατὰ τὸν Ὄλυμπον, ὅπου κρατερῶς ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους οἱ βασιλεῖς. Κατὰ τὸ κρίσιμον ἐκεῖνο μέρος ἐπὶ πολὺ ποτὲ μὲν ἐπιέζοντο οἱ Μακεδόνες ὑπὸ τῆς εὐψυχίας τῶν Λακώνων, ποτὲ δ' ἐξωθοῦντο οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς τάξεως τῶν Μακεδόνων. Ἀλλὰ τέλος ἡ φάλαγξ τοῦ Ἀντιγόνου, πυκνώσασα τὰς σαρίσας καὶ ἐπιπεσοῦσα μετὰ βίας, ἐξέβαλεν ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τοὺς Λακεδαιμονίους. Καὶ τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος ἔφευγε προτροπάδην, φονευόμενον. Ὁ δὲ Κλεομένης, ἰδὼν τὴν πανωλεθρίαν καὶ πεισθεὶς ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε σωτηρία, παρέλαβεν ὀλίγους τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων, καὶ ἀπεχώρησε μετὰ τούτων ἀσφαλῶς εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς, καταβὰς εἰς τὸ Γύθειον, ἐπέβη τοῦ διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ἐκ τῶν προτέρων ἡτοιμασμένου πλοίου, καὶ ἔπλευσε μετὰ τῶν φίλων εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Ἦτο ἐγκατάλειψις λοιπὸν τῆς Σπάρτης ἡ φυγὴ τοῦ Κλεομένους; Δὲν ὑπῆρχε σωτηρία οὔτε διὰ τὴν αὔριον; Δὲν ἠδύνατο νὰντιστῇ εἰς τὸν Ἀντίγονον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς ἡ πόλις τοῦ Εὐρώτα μετὰ τοῦ βασιλέως αὐτῆς καὶ τῶν γυναικῶν ὡς ἀντέστη εἰς τὸν Πύρρον; Καὶ ἂν δὲν ἠδύνατο νὰντιστῇ νικηφόρος ὁ Κλεομένης, διὰ τί δὲν ἀπεφάσιζε τοὐλάχιστον νὰ πέσῃ ἐν Σελλασίᾳ ἢ ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Σπάρτης ὡς ἔπεσεν ἐπὶ τῆς Εὔας ὁ ἀδελφός του Εὐκλείδας; Αἱ διηγήσεις τῶν ἀρχαίων παριστάνουσι φοβερὰν τὴν ἐν τοῖς στενοῖς τῆς Σελλασίας θραῦσιν τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ. Ὅσον ὑπερβολικαὶ καὶ ἂν εἶνε αὗται αἱ διηγήσεις, ἡ ζημία πρέπει νὰ ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἐκλογὴ ἠδύνατο νὰ γείνῃ μόνον μεταξὺ εὐπειθοῦς παραδόσεως ἢ εὐκλεοῦς θανάτου τῆς Σπάρτης. Ὁ Κλεομένης, διαβαίνων ἐκ τῆς Σπάρτης κατὰ τὴν πρὸς τὸ Γύθειον ἱππηλασίαν, ἐν ταῖς ὀλίγαις στιγμαῖς ἃς παρέμεινε προέτρεψεν εἰς τὴν παράδοσιν. Διὰ τί; Οὐδεὶς δύναται νἀρνηθῇ τοῦ Κλεομένους τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸ θάρρος. Τὸ πάντων εὐκολώτατον ἦτο βεβαίως δι' αὐτὸν νὰ πέσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του ὡς γενναῖος στρατιώτης. Ἀλλὰ τί ἔμελλε νὰ κερδήσῃ ἄλλο ἡ Σπάρτη ἐκ τοιαύτης ἀντιστάσεως τῶν τέκνων της καὶ ἐκ τοιούτου θανάτου τοῦ βασιλέως της πλὴν ἢ τὴν δήωσιν καὶ τὴν ἐρήμωσιν παρὰ τοῦ ὑπερτέρου ἐχθροῦ καὶ τὸν σπαραγμὸν μεταξὺ τῶν ἰδίων αὐτῆς ἀβασιλεύτων πολιτῶν; Διὰ ταῦτα ἡ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀναχώρησις τοῦ Κλεομένους δὲν ἦτο προδοσία. Ἐκ τῆς αὐλῆς τῶν Πτολεμαίων καὶ μόνον ἠδύνατο ἴσως νὰ ἔλθῃ σωτηρία. Ἡ δὲ παλίντροπος ἱστορία τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων ἐδίδασκε τὸν φυγάδα βασιλέα τῆς Σπάρτης, ὅτι πολλάκις ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπελπισίας ὑπέφωσκεν ἀκτὶς νέων ἐλπίδων.

Ὁ Κλεομένης δὲν ἠπατᾶτο. Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης μετὰ τὴν πρώτην τοῦ φυγάδος ψυχρὰν δεξίωσιν ἐθέλχθη καὶ ἐπείσθη ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι ἦτο ἀκόμη καιρὸς συμπράξεως τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Σπάρτης. Ἀλλὰ πρὶν ἐπέλθῃ τὸ θέρος τοῦ 221 π. Χ. ἐματαιώθησαν τὰ σχέδια ταῦτα θανόντος τοῦ Εὐεργέτου.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ὁ Ἀντίγονος ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ μάχην εἶχε καταλάβει ἐξ ἐφόδου τὴν Σπάρτην, εἰς ἣν ἀπέδωκε τὸ ὑπὸ τοῦ Κλεομένους καταλυθὲν ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, κατὰ τἄλλα οὐδεμίαν ἐπιβαλὼν βίαν, ἀλλ' ἐπιδείξας πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μεγαλοψυχίαν καὶ φιλανθρωπίαν. Ἀλλ' οἱ κενοὶ τῶν βασιλέων θρόνοι δὲν ἐπληρώθησαν, καὶ Βοιωτὸς ἀνὴρ, ὁ Βραχύλλης, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ

νικητοῦ ἐπιστάτης τῆς Σπάρτης, προσχωρησάσης ὡς συμμάχου εἰς τοὺς Μακεδόνας. Μετὰ δὲ τριήμερον διαμονὴν ἐν Σπάρτῃ ἠναγκάσθη ὁ Ἀντίγονος νἀναχωρήσῃ ταχύς, μαθών, ὅτι οἱ Ἰλλυριοί, εἰσβαλόντες εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπόρθουν τὴν χώραν. Διαρρυθμίσας δ' ἐν βίᾳ τὰ τῆς Ἀρκαδίας καὶ παραστὰς ἐν μέσῳ μεγάλων τιμῶν εἰς τὰ Νέμεια, ἔσπευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ἐξέβαλε μὲν τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῆς χώρας, ἀλλὰ μετὰ βραχὺ ἀπέθανεν, ἀρχομένου τοῦ 220 π. Χ., ἐκ νόσου ἣν ἐπέσυρον εἰς αὐτὸν οἱ κόποι τῆς μάχης, ἐν ᾗ ἐνίκησεν.

Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὃν ἐδόξασεν, ἀλλ' εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ ἀντίπαλον δὲν ἐπέπρωτο νὰ τελευτήσῃ ἐν τῇ Σπάρτῃ. Ὁ θάνατος τοῦ Εὐεργέτου ἔβλαψε τὸν φυγάδα. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ μετὰ τὸν θάνατον μάλιστα τοῦ Ἀντιγόνου οὐ μόνον οὐδεμίαν παρεῖχε πλέον εἰς τὸν Κλεομένη ὑποστήριξιν διὰ τὴν εἰς τὴν Σπάρτην κάθοδον, ἀλλ' οὐδ' ἐπέτρεπε τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διετάχθη ἡ φυλακὴ αὐτοῦ ὡς δεσμώτου, ὅπως μὴ ἐκφύγῃ. Ἀλλ' ὁ Κλεομένης ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Πτολεμαίου ἐξ Ἀλεξανδρείας, μεθύσας τοὺς φύλακας, ἐξῆλθε μετὰ τῶν δεκατριῶν συντρόφων του, καὶ ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν. Οὐδεὶς ὅμως ἀκολουθεῖ τοὺς τολμητίας, οἵτινες ὥρμησαν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, ἀλλ' εὑρόντες κεκλεισμένας αὐτῆς τὰς πύλας καὶ ἀποσφαλέντες πάσης ἐλπίδος ἐφόνευσαν ἑαυτοὺς εὐψύχως. Τέλος καὶ αὐτὸς ὁ Κλεομένης πίπτει ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ φίλου Παντέως, ὅστις αὐτοκτονεῖ μετὰ τὸν φόνον τοῦ βασιλέως. Ἐφάμιλλον δὲ πρὸς τὸν ἡρωισμὸν τῶν ἀνδρῶν ὑπῆρξε τὸ θάρρος ὅπερ ἐπέδειξεν ἡ Κρατησίκλεια, ὅτε κατὰ προσταγὴν τοῦ Φιλοπάτορος ἐσφάγη μετὰ τῶν τέκνων τοῦ Κλεομένους καὶ τῶν περὶ αὐτὴν γυναικῶν, ἐπισφραγίζουσα διὰ τοῦ αἵματός της τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου υἱοῦ.

κ'

Ἀχαιοὶ καὶ Αἰτωλοί.

Φίλιππος Ε' ὁ υἱὸς μὲν Δημητρίου τοῦ Β', ἐξάδελφος δὲ τοῦ κηδεμονεύσαντος αὐτὸν Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, ἀνερχόμενος εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν μόλις δεκαεπτά, ἠδύνατο χάρις εἰς τοὺς δραστηρίους ἀγῶνας τοῦ κηδεμόνος του νὰ θεωρῇ τὴν Ἑλλάδα

ἐπαρχίαν μακεδονικήν. Ἰδίως δὲ ἡ Πελοπόννησος διὰ τῆς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς συμμαχίας καὶ τῆς ἥττης τῆς Σπάρτης ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἁπλοῦν προσάρτημα τῆς Μακεδονίας. Διὰ τοῦτο δ' εὐλόγως ὁ Ἀντίγονος εἶχε στείλει ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του τὸν νεαρὸν Φίλιππον εἰς τὴν Πελοπόννησον, παραγγείλας εἰς αὐτὸν νὰ περιποιηθῇ μάλιστα τὸν Ἄρατον καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἐκείνου νὰ συνδεθῇ πρὸς τὰς πόλεις καὶ νὰ γνωρισθῇ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. Τὸ δὲ μειράκιον, παραληφθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀράτου, διετέθη οὕτως, ὥστε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν μεστὸν πολλῆς μὲν εὐνοίας πρὸς αὐτόν, πολλοῦ δ' ἐνδιαφέροντος πρὸς τὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὑπὲρ ὧν καὶ ἐτάχθη ἅμα βασιλεὺς γενόμενος, παραστάντος νέου κατ' αὐτῶν κινδύνου. Ὁ κίνδυνος δὲ οὗτος προήρχετο ἐξ Αἰτωλίας.

Τοὺς Αἰτωλοὺς σπανίως ἀπηντήσαμεν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ. Καθ' ὃν χρόνον αἱ ἄλλαι πόλεις καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἑλλάδος προήγοντο εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν δρᾶσιν αὐτῶν, οἱ Αἰτωλοὶ ἔζων ἴδιον βίον ἐν τῇ κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινῇ αὐτῶν χώρᾳ, σιδηροφοροῦντες πάντοτε καὶ διαφέροντες τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διὰ τὸ ἀπολίτιστον αὐτῶν. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς μετ' Ἀλέξανδρον χρόνους ὁ λαὸς οὗτος, οἱονεὶ ἐξερχόμενος ἐκ τῆς μακραίωνος αὐτοῦ νάρκης, παρουσιάζεται αἴφνης δρῶν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ καὶ ἡ περίοδος αὕτη τῆς ἀναλαμπῆς τῶν Αἰτωλῶν κατὰ τὴν τελευταίαν σκηνὴν τῆς τραγῳδίας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀμέσως πρὸ τῆς καταστροφῆς, δὲν ἔχει χαρακτῆρα πολὺ διάφορον τοῦ προτέρου αὐτῶν βίου. Ἡ σιδηροφορία τῶν παλαιοτέρων χρόνων, ἀναγομένη εἰς σύστημα καὶ συνεπιφέρουσα τὴν δῄωσιν καὶ τὸν διαρκῆ πόλεμον, τοιαύτη εἶνε ἡ νέα ἱστορία τῶν Αἰτωλῶν. Περὶ γραμμάτων καὶ τέχνης, περὶ πνευματικῆς μορφώσεως καὶ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ δὲν δύναται νὰ γείνῃ λόγος παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς. Ἡ μόνη ἀναγκαία εἰς αὐτοὺς τέχνη ἦτο ἡ ὀχυρωματικὴ, καὶ μόνην βιωτικὴν ἀρετὴν εἶχον τὴν στρατιωτικὴν ἀνδραγαθίαν. Αἱ δὲ πόλεις αὐτῶν ἢ μᾶλλον αἱ κῶμαι ἦσαν φρούρια, ἐν οἷς ἐνεκλείοντο ὅταν δὲν ἐξεστράτευον πρὸς δῄωσιν καὶ ἁρπαγήν.

Τὸ μόνον νέον στοιχεῖον ὅπερ εἰσάγεται εἰς τὸν βίον τῶν Αἰτωλῶν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους εἶνε ἡ πολιτικὴ ἕνωσις, προϊὸν τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ κινδύνου. Διαρκοῦντος τοῦ λαμιακοῦ πολέμου ἡνώθησαν τῷ 322 π. Χ. αἱ διεσπαρμέναι ἀνὰ τὴν Αἰτωλίαν ἀγροτικαὶ κοινότητες εἰς συμμαχίαν, ἧς ἡ δύναμις καὶ ὁ πατριωτισμὸς ἴσχυσαν νὰ

ματαιώσωσι τὴν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ Κρατεροῦ. Πολεμοῦντες δ' ἔκτοτε καὶ πολεμούμενοι ἐνισχύονται κατ' ὀλίγον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Κελτῶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἡ αἰτωλικὴ συμμαχία εἶνε ἡ μόνη δύναμις, ἥτις ἔχει ἰδίαν ὕπαρξιν καὶ εἰς ἣν κυριώτατα χρεωστεῖται ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐκδίωξις τοῦ φοβεροῦ ἐχθροῦ.

Ἕδρα δὲ τῆς αἰτωλικῆς συμμαχίας ἦτο τὸ Θέρμον. Ἐκεῖ δὲ συνήρχετο συνήθως τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν ἅπαξ τοῦ ἔτους, τὸ φθινόπωρον, εἰς τὸ λεγόμενον *παραιτωλικὸν* συνέδριον, καὶ ἐκεῖ ἐξελέγοντο αἱ διαρκεῖς ἀρχαὶ αἱ διοικοῦσαι τὰ τῆς συμμαχίας. Ἦσαν δὲ αὗται ὁ στρατηγός, ὁ ἵππαρχος, ὁ δημόσιος γραμματεὺς καὶ σύνεδροι καλούμενοι *ἀπόκλητοι*, οἵτινες καὶ ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τοῦ κοινοῦ. Ὥστε ἐν τῷ συνόλῳ ὁ ὀργανισμὸς τῆς πολιτείας ταύτης δὲν διέφερεν οὐσιωδῶς τοῦ τῆς ἀχαϊκῆς.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΙΤΩΛΙΚΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Τοιοῦτον δ' ἔχουσα ὀργανισμὸν ἡ αἰτωλικὴ συμμαχία δὲν περιωρίσθη εἰς μόνας τὰς αἰτωλικὰς κώμας, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον περιέλαβε διὰ τῆς πειθοῦς ἢ διὰ τῆς βίας καὶ ἄλλας πολλὰς ἑλληνίδας πόλεις καὶ χώρας, ἐπεκταθεῖσα ἀνὰ τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Φωκίδα, τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Λοκρίδα, τὴν Δωρίδα καὶ μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ φθάσασα πρὸς δυσμὰς μὲν μέχρις αὐτῆς τῆς Κεφαλληνίας, πρὸς ἀνατολὰς δὲ μέχρι τῆς Λυσιμαχείας ἐν τῇ θρακικῇ χερσονήσῳ καὶ τῆς Καλχηδόνος κατὰ τὰσιατικὰ παράλια τοῦ Βοσπόρου.

Τοιαύτη συμμαχία, πολλάκις ἐπιδείξασα ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς εἰς τοὺς Μακεδόνας τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων της, ἠδύνατο ἐν συμπράξει μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ναντιτάξῃ εἰς τὸν κοινὸν ἐχθρὸν ἀντίστασιν ἀληθῶς τελεσφόρον. Τοιαύτη δὲ σύμπραξις ἤθελεν ἐνισχύσει καὶ συμπληρώσει δι' ἀλλήλων ἀμφοτέρας τὰς συμμαχίας, ὧν ἡ μὲν ἀχαϊκὴ ἦτο πολιτικωτέρα, ἡ δ' αἰτωλικὴ πολεμικωτέρα. Ἀλλὰ παρ' ὅλην τὴν πρόοδον ἣν ἐμφαίνει ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις χρόνοις ἡ ἐν Ἑλλάδι σύστασις τῶν δύο τούτων μεγάλων πολιτικῶν ὁμάδων, παρ' ὅλον τὸ μέγα αὐ-

τῶν πρόγραμμα, τὴν σύμπραξιν Αἰτωλῶν καὶ Ἀχαιῶν εἴδομεν ἐπιτυχοῦσαν μόνον ἐπὶ βραχύτατόν τινα χρόνον βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ τοῦ Δημητρίου, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐναντίον τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ἐναντίον πόλεων πελοποννησιακῶν. Ἄλλως δὲ οἱ Αἰτωλοὶ ἦσαν κεκηρυγμένοι ἐχθροὶ τῶν Ἀχαιῶν, πρὸς οὓς εἶχον ἀντίπαλα συμφέροντα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ. Ὑπῆρξε καιρὸς καθ' ὃν ἀρκαδικαί τινες πόλεις ἀνῆκον εἰς τὴν αἰτωλικὴν συμμαχίαν· φίλοι δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἦσαν καὶ οἱ Ἠλεῖοι, οἵτινες ἄλλως συνεδέοντο πρὸς αὐτοὺς διὰ κοινῆς καταγωγῆς, κατὰ δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου καὶ οἱ Μεσσήνιοι. Ἔχοντες λοιπὸν τοιαύτην ὑποστήριξιν ἐν τῇ χερσονήσῳ, πολλάκις χάριν τοῦ ἰδίου ἑαυτῶν συμφέροντος καὶ τοῦ τῶν Μακεδόνων, μεθ' ὧν συνέπραττον ἐναντίον τῶν Ἀχαιῶν, εἰσέβαλλον εἰς τὰς ἐν Πελοποννήσῳ ἐχθρικὰς χώρας. Ἡ δὲ φοβερωτάτη τῶν ἐπιδρομῶν τούτων εἶνε ἡ ἐπὶ τοῦ Ἄγιδος εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐπιχειρηθεῖσα, καθ' ἣν εἴδομεν αὐτοὺς δηοῦντας τὴν γῆν καὶ ἀπάγοντας χιλιάδας ὅλας περιοίκων.

Εἴλκυε λοιπὸν τοὺς Αἰτωλοὺς πάντοτε ἡ Πελοπόννησος, καὶ πάντοτε εἶχον ἐστραμμένα εἰς αὐτὴν τὰ ὄμματα. Ὅτε δὲ ἡ σύμπραξις τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας μετ' Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος καὶ ἡ ἧττα τῆς Σπάρτης κατέστησαν τοὺς Ἀχαιοὺς ἀφόβους καὶ ἀπολέμους, οἱ Αἰτωλοὶ ἐθεώρησαν κατάλληλον τὴν περίστασιν, ὅπως ἐπιχειρήσωσι τὴν κατάκτησιν τῆς χερσονήσου.

Ὡς ἀφορμὴ δὲ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομῆς ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς ἡ τιμωρία τῶν Μεσσηνίων, καίπερ φίλων αὐτῶν ὄντων, διὰ τὰς προσβολὰς αὐτῶν πρὸς ἕνα τῶν ἐπιφανῶν Αἰτωλῶν, τὸν Δορίμαχον, ἐκτελοῦντα χρέη στρατηγοῦ ἀντὶ τοῦ ἐκλελεγμένου ἐπὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν Ἀρίστωνος, ἀσθενοῦντος. Ἀλλὰ, καίπερ στρατεύσαντες ἐπὶ τὴν Μεσσηνίαν, δὲν ἠδυνήθησαν κατὰ τὴν διὰ τῆς Ἀχαΐας διάβασίν των τῷ 220 π. Χ. νὰ συγκρατήσωσι τὴν συνήθη αὐτῶν πλεονεξίαν, καὶ ἐκακοποίησαν καὶ ἐδήωσαν τὴν γῆν τῶν πόλεων δι' ὧν διῆλθον. Τοῦτο ἐξηρέθισε τοὺς Ἀχαιούς, οἵτινες, συνελθόντες ἐν Αἰγίῳ, ἐψήφισαν τὴν εἰς τὰ ὅπλα σύγκλησιν τῶν συμμάχων καὶ βοήθειαν ὑπὲρ τῶν Μεσσηνίων, ἀποστειλάντων ὑπὲρ ταύτης πρέσβεις εἰς Αἴγιον. Ἀλλ' ἡ πρώτη τῶν πολεμίων σύγκρουσις ἀπέβη εἰς ἧτταν τοῦ Ἀράτου ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν περὶ τὰς Καφύας τῆς Ἀρκαδίας. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην οἱ νικηταὶ ἀναθαρρήσαντες διήλασαν μετ' ἀσφαλείας διὰ μέσης τῆς Πελοποννήσου, καὶ, ἐπιτεθέντες μὲν κατὰ τῆς ἀχαϊκῆς Πελλήνης, δηώσαν-

τες δὲ τὴν Σικυωνίαν, ἔφθασαν τέλος εἰς τὸν ἰσθμὸν, ὅπου καὶ διελύθησαν, ὅπως ἐπιδράμωσιν ἔπειτα εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁρμητικώτεροι.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο συμμαχιῶν πολέμου, ὅστις ἐντεῦθεν ἐκλήθη *συμμαχικὸς*, καὶ ἔφθειρε τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη (220-217 π. Χ.). Καὶ ἐξ ἑνὸς μὲν ἐπολέμουν οἱ Ἀχαιοὶ, σύμμαχον ἔχοντες τὸν Φίλιππον μετὰ τῶν Μακεδόνων, τοὺς Ἠπειρώτας, τοὺς Φωκεῖς, τοὺς Βοιωτοὺς, τοὺς Ἀκαρνᾶνας, τοὺς Θεσσαλοὺς, ἐξ ἑτέρου δὲ οἱ Αἰτωλοὶ, μόνους συμμάχους ἔχοντες πλὴν τῶν Σπαρτιατῶν τινὰς τῶν Κρητῶν καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Περγάμου Ἄτταλον τὸν Α΄. Ὁ πόλεμος οὗτος, οὗ τὰ καθ' ἕκαστα διηγεῖται διὰ μακρῶν ὁ Πολύβιος, δὲν διεξήχθη ὡς ὁ κλεομενικὸς διὰ κρισίμων μαχῶν ἐν πεδίοις ἀναπεπταμένοις, ἀλλ' ἔχει μᾶλλον τὸν χαρακτῆρα ἐπιμόνου κλεφτοπολέμου, καθ' ὃν παρουσιάζονται περιπετειώδεις πολιορκίαι καὶ ἐπικρατοῦσιν ὁρμητικαὶ λεηλασίαι, ἐξ ὧν ἔπαθεν ἰδίως ἡ Αἰτωλία καὶ μέρος τῆς Πελοποννήσου. Ἤδη ἐν ἔτει 219 π. Χ. ἡ εἰς τὴν Αἰτωλίαν εἰσβολὴ τοῦ Φιλίππου ἐσάλευσε μεγάλως τοὺς Αἰτωλούς. Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἤθελεν ἐξ ἅπαντος δυνηθῇ νὰ ὑποτάξῃ ἅπασαν τὴν Αἰτωλίαν, ἂν δὲν ἐχρονοτρίβει κατὰ παράκλησιν τῶν Ἠπειρωτῶν πρὸς πολιορκίαν τῆς Ἀμβρακίας, ἥτις, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Πύρρου, κατείχετο τότε ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν. Ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσε μὲν μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας τὴν Ἀμβρακίαν, καὶ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς Ἠπειρώτας. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐδόθη εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς καιρὸς νὰ παρασκευασθῶσιν, οὕτως ὥστε ὁ Φίλιππος, εἰσελάσας εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ὀλίγα μόνον πολίσματα ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ, ὧν κυριώτατον οἱ Οἰνιάδαι, κείμενοι κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Αἰτωλίας παρὰ τὴν θάλασσαν ἐν θέσει ἀξιολόγῳ διὰ τὴν διάβασιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Καὶ τότε μὲν ἠναγκάσθη ὁ Φίλιππος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, παρασκευαζομένων νὰ εἰσβάλωσιν εἰς αὐτὴν τῶν ἰλλυρικῶν Δαρδάνων, οἵτινες, μαθόντες τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως, κατεπλάγησαν καὶ διέλυσαν ἀμέσως τὴν στρατιὰν, καίπερ ὄντες πλησιέστατα τῆς Μακεδονίας. Ἀπαλλαγεὶς δὲ τῆς ἐχθρικῆς ταύτης ἐπιδρομῆς ἠδυνήθη ὁ Φίλιππος νὰ στρατεύσῃ τὸν χειμῶνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους 219 π. Χ. εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ ἐργασθῇ δραστηρίως καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ὑπὲρ τῶν συμμάχων του. Ἀλλὰ τὸ μάλιστα κλονῆσαν τοὺς Αἰτωλοὺς παρ' ὅλην τὴν πολεμικὴν ἱκανότητα τῶν στρατηγῶν αὐτῶν, τοῦ Σκόπα καὶ Δορυμάχου, ὑπῆρξεν ἡ δευτέρα εἰς τὴν Αἰτωλίαν εἰσβολὴ τοῦ βασιλέως

τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 218 π. Χ., ὅτε κατεστράφη ἄρδην καὶ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα τῶν αἰτωλικῶν πόλεων καὶ ἕδρα τῆς συμμαχίας, τὸ Θέρμον. Ὅτε δὲ εἰς τὰς προτέρας τῶν Αἰτωλῶν ζημίας προσετέθη τὸ ἑπόμενον ἔτος καὶ ἡ ἀπώλεια τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Φθιωτίδων καλουμένων Θηβῶν, ἃς, κατεχομένας ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, πολεμήσας κατέλαβεν ὁ Φίλιππος (217 π. Χ.), ἤρχισαν πλέον οἱ Αἰτωλοὶ ποθοῦντες τὴν εἰρήνην. Τὰ δ' ἐν τῇ ἰταλικῇ χερσονήσῳ σύγχρονα σπουδαῖα γεγονότα καὶ ἡ ἥττα τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην ἔπεισαν τοὺς Ἕλληνας νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, ὅπως δυνηθῶσι νὰντεπεξέλθωσιν εἰς τὸν ἐκ δυσμῶν ἀπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον. Ὁ δὲ Φίλιππος, παρακινούμενος καὶ αὐτὸς εἰς συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀννίβου ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτῷ διαμένοντος φυγάδος Ἰλλυριοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου τοῦ Φαρίου, ὅστις ἐγνώριζε καλῶς τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τῶν προτέρων χρόνων, καθ' οὓς ἦτο σύμμαχος αὐτῶν, ἐπείσθη νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν. Οὕτω δὲ συνελθόντες τὸ θέρος τοῦ 217 π. Χ. ἐν Ναυπάκτῳ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀντιπολεμουμένων συμμάχων συνωμολόγησαν εἰρήνην, ἀκουσθείσης τῆς κραταιᾶς φωνῆς τοῦ Ναυπακτίου Ἀγελάου, ὅστις παρώρμα τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν Φίλιππον εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἐδείκνυε τὰ *προφαινόμενα ἀπὸ τῆς Ἑσπέρας νέφη*.

ΙΘ'

ΡΩΜΗ, ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ΕΛΛΑΣ.

α'

Ἡ Ῥώμη.

Περὶ τὸ μέσον τῆς δυτικῆς Ἰταλίας, κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ σύνορα τῆς χώρας τῶν Λατίνων καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν τοῦ ξανθοῦ Τιβέρεως ὄχθην συνωκίσθη κατ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου ἡ Ῥώμη. Ἡ μεταγενεστέρα χρονολογία ὥρισεν ὡς ἔτος τῆς κτίσεως, ἣν ἐφαντάζοντο οἱ κατόπιν γενομένην διὰ μιᾶς, τὸ ἔτος 753 π. Χ. Οἱ δὲ μῦθοι ἀνέφερον τὴν κτίσιν τῆς πόλεως εἰς δύο ἀδελφούς, τὸν Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον, τοὺς ἀπογόνους τοῦ οἰκιστοῦ τῆς Ἄλβας Λόγγας Ἀσκανίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Αἰνείου, δι' οὗ τὸ ἀπώτατον τῆς Ῥώμης παρελθὸν ἐφέρετο εἰς σύνδεσμον πρὸς τὰς περὶ τοῦ τρωικοῦ πολέμου παραδόσεις.

Ἡ θέσις τοῦ κτίσματος τοῦ Ῥωμύλου εἶχε τοιαύτην σημασίαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς γεωργίας καὶ τῆς ἐπικοινωνίας, καὶ τοιαύτη ἦτο ἡ πρὸς δρᾶσιν ὁρμὴ τῶν ἐποίκων, ἀνηκόντων εἰς τὴν μεγάλην ἰνδογερμανικὴν οἰκογένειαν ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἰταλικῶν λαῶν, ὥστε ἐντὸς βραχέος χρόνου ὁ Παλατῖνος δὲν ἤρκει πλέον εἰς τοὺς οἰκιστὰς τῆς σημέραι αὐξανομένης Ῥώμης. Ὑπὸ τὴν ἔμφρονα διοίκησιν τῶν ἓξ πρώτων αὐτῆς βασιλέων, τοῦ Ῥωμύλου, τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου, τοῦ Τύλλου Ὁστιλίου, τοῦ Ἄγκου Μαρκίου, τοῦ Ταρκυνίου Πρίσκου καὶ τοῦ Σερβίου Τυλλίου (753-534 π. Χ.) οὐ μόνον ηὐξήθη ἡ πόλις, ἐπεκταθεῖσα εἰς τοὺς περιβάλλοντας τὸν Παλατῖνον λόφους καὶ γενομένη ἑπτάλοφος, ἀλλὰ καὶ ὠχυρώθη καὶ ἐκαλλωπίσθη οὐκ ἄνευ ἐπιδράσεως τῆς τέχνης τῶν Τυρρηνῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Ῥώμης ηὐξήθη διὰ τῶν πρὸς τοὺς γείτονας πολέμων καὶ πρὸς τὴν μεσογαίαν, ἐν ᾧ πρότερον ἐπεξετείνετο μόνον πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπου ἤδη ἀνέκαθεν, ὡς φαίνεται, ἔφθανε μέχρι τοῦ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέ-

ρεως ἐπινείου, τῆς Ὀστίας, ἡς τὴν κτίσιν ἀνέφερεν ἄλλως ἡ παράδοσις εἰς τὸν βασιλέα Ἄγκον. Πρῶται ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους αἱ μεταξὺ τοῦ Τιβέρεως καὶ τοῦ Ἀνίωνος λατινικαὶ κοινότητες, μετὰ δὲ ταύτας κατεκτήθη καὶ κατεσκάφη ἡ παλαιὰ μητρόπολις τῶν Λατίνων, ἡ Ἄλβα Λόγγα. Ἐν ᾧ δὲ διὰ τῶν ἐπεκτάσεων τούτων βλέπομεν τὴν Ῥώμην μεταβαλλομένην κατ' ὀλίγον εἰς πόλιν ἡγεμονεύουσαν τοῦ Λατίου, ἄρχονται ἤδη οἱ πόλεμοι πρὸς τοὺς Τυρρηνοὺς καὶ Σαβίνους, τοὺς Αἰκούους καὶ Οὐόλσκους, οἵτινες ἔμελλον νἀπασχολήσωσιν ἐπὶ πολὺ τοὺς Ῥωμαίους. Οὐδὲ περιορίζεται ἡ Ῥώμη κατὰ τοὺς δύο τούτους πρώτους αἰῶνας τῆς βασιλείας εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς χώρας, ἀλλ' εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνέρχεται καὶ ἡ ἵδρυσις τῶν θρησκευτικῶν τε καὶ κοινωνικῶν θεσμῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ ἐκείνου ὀργανισμοῦ, ὅστις, μεταρρυθμισθεὶς σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μάλιστα τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὑπῆρξεν ἡ βάσις τοῦ κατόπιν μεγαλείου τῆς Ῥώμης.

Ἡ νέα δὲ αὕτη ἀνάπτυξις τῆς Ῥώμης ἄρχεται μετὰ τῆς καταλύσεως τῆς βασιλείας, εἰς ἣν ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ τυραννικὴ καὶ αὐθαίρετος πολιτεία τοῦ ἑβδόμου καὶ τελευταίου βασιλέως, Λευκίου Ταρκυνίου τοῦ ἐπικληθέντος Σουπέρβου ἤτοι ὑπερηφάνου (534–510 π. Χ.), ὅστις ἐξεδιώχθη μετὰ παντὸς τοῦ γένους του. Οἱ Ῥωμαῖοι, τρεπόμενοι τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἣν πρὸ αὐτῶν οἱ Ἕλληνες καὶ ἄλλοι τῶν ἰταλικῶν λαῶν, κατέλυσαν μὲν τὴν μοναρχίαν, κατέστησαν δ' ἀρχὴν ἐνιαυσίαν δύο ἀνθ' ἑνὸς ἀρχόντων ὑπευθύνων, οἵτινες ἐκλήθησαν *ὕπατοι*. Ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης δὲν ἐξέλιπον τὰ δικαιώματα τῆς βασιλείας, μεταβιβασθέντα σχεδὸν πλήρη εἰς τοὺς ὑπάτους, μεγάλη δὲ ἦτο ἐν τῇ νέᾳ πολιτείᾳ ἡ δύναμις ἡ περιελθοῦσα εἰς τοὺς εὐπατρίδας, τοὺς *πατρικίους*, οἵτινες πολλαχῶς ἐπίεζον τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ, τοὺς *πλεβηίους*. Ἐχρειάσθη δὲ πάλη μακρὰ μεταξὺ τῶν δύο τάξεων ἕως οἱ πατρίκιοι ὑποχωρήσωσι κατ' ὀλίγον, βῆμα πρὸς βῆμα, εἰς τοὺς πλεβηίους καὶ καταστήσωσιν αὐτοὺς κοινωνοὺς τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀρχῶν. Μετὰ προγενεστέρας παραχωρήσεις τῷ 366 π. Χ. ἐξελέγετο ὁ πρῶτος ἐκ τῆς τάξεως τῶν πλεβηίων ὕπατος, καὶ ἔκτοτε οἱ πλεβήιοι κατελάμβανον κατ' ὀλίγον καὶ τὰς ἄλλας ἀνωτάτας θέσεις τῆς πολιτείας, ἧς συνεπληροῦτο ἡ ἀναμόρφωσις διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου.

Ἀλλ' ὅμως ὁ μακροχρόνιος οὗτος ἐσωτερικὸς ἀγὼν τῶν φατριῶν δὲν παρεκώλυε τὴν ἐν τῷ μεταξὺ αὔξησιν τοῦ πλούτου τῆς πόλεως καὶ τὴν

πολιτικὴν κραταίωσιν αὐτῆς. Οὐδεὶς τῶν Ῥωμαίων ἀπεποιεῖτο τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑποχρεώσεων. Ἦτο δὲ ἀπόλυτος ἀνάγκη τοιαύτης φιλοπατρίας, ἐπειδὴ ἡ Ῥώμη εὑρίσκετο εἰς διαρκεῖς πρὸς τοὺς γείτονας ἀγῶνας. Αὐτὴ ἡ μετὰ κόπου ἐπὶ τῶν τελευταίων βασιλέων ἀποκτηθεῖσα ἡγεμονία ἐπὶ τοῦ Λατίου ἐκινδύνευσε καὶ τέλος ἀπωλέσθη ὀλίγα μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ἔτη διὰ τῆς ἀντιδράσεως τῶν Τυρρηνῶν καὶ τοῦ βασιλέως τοῦ τυρρηνικοῦ Κλουσίου, τοῦ Πορσήνα, ὅστις ἠνάγκασε τὴν Ῥώμην νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς γείτονας Τυρρηνοὺς ἁπάσας τὰς ἀνὰ τὴν δεξιὰν τοῦ Τιβέρεως ὄχθην κτήσεις (507 π. Χ.) Ἀλλὰ διὰ τῆς παρὰ τὴν Ῥηγίλλην λίμνην ἐν Λατίῳ νίκης τοῦ Αὔλου Ποστουμίου (496 π. Χ.) ἠνάγκασαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Λατίνους καὶ πάλιν νὰ ἀποδεχθῶσι τὴν ῥωμαϊκὴν ἡγεμονίαν, ἥτις κατ' ὀλίγον μετέστη εἰς ἀληθῆ κυριαρχίαν. Ἐνισχυθεῖσα δὲ οὕτως ἡ Ῥώμη ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς λοιποὺς περιοίκους λαούς, ἕως ἡ μετὰ δεκαετῆ πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Καμίλλου ἅλωσις τῶν Βηίων, τῆς ἐν τῇ νοτίᾳ Τυρρηνίᾳ ὀχυρᾶς πόλεως (396 π. Χ.), ἧς ὁ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀγὼν εἶχε διαρκέσει αἰῶνα ὅλον, κατέστησε τοὺς Ῥωμαίους κυρίους τῆς νοτίας Τυρρηνίας.

Ἀλλ' ἐν ᾧ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεκράτουν τῶν περιοίκων καὶ ἐπεξέτεινον τὰ ὅρια τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἡ Ῥώμη ἐκινδύνευσεν αἴφνης ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Κελτῶν, οἵτινες, διαβάντες περὶ τὸ 400 π. Χ. τὰς Ἄλπεις, ἐγκαθιδρύθησαν ἐν τῇ βορείᾳ Ἰταλίᾳ, καὶ κατέλαβον τὴν περὶ τὴν Οὐηρῶνα καὶ τὸ Μεδιόλανον χώραν, ἔπειτα δὲ προεχώρησαν εἰς τὰς παλαιὰς τῶν Τυρρηνῶν ἕδρας. Καὶ συνετέλεσε μὲν ὁ κλονισμός, ὃν ἐπήνεγκεν εἰς τοὺς Τυρρηνοὺς ἡ εἰσβολὴ αὕτη τῶν Κελτῶν, εἰς τὴν ἦτταν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη αὐτοὶ οἱ Κελτοὶ περιήρχοντο εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ῥώμην, ἥτις ᾐσθάνθη ὅλον τὸ βάρος τῆς ὁρμῆς τῶν φοβερῶν ἐπιδρομέων. Οὐ μόνον ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἡττήθη καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν τῇ 18 Ἰουλίου τοῦ 390 π. Χ. πλησίον τῆς Ῥώμης παρὰ τὸν ῥύακα Ἀλλίαν ὑπὸ ἑβδομηκοντακισχιλίων περίπου Κελτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Ῥώμη ἐκυριεύθη καὶ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν νικητῶν, τῶν κατοίκων φυγόντων, καὶ μόλις ἐσώθη τὸ Καπιτώλιον διὰ τῆς κραυγῆς τῶν ἱερῶν χηνῶν καὶ τοῦ θάρρους τοῦ Μάρκου Μαλλίου τοῦ μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν φυλάττοντος τὴν ἐπὶ ἑπτὰ ἤδη μῆνας πολιορκουμένην δυσάλωτον ἱερὰν ἄκραν τῆς Ῥώμης.

Οἱ Κελτοὶ ἀπεχώρησαν λαβόντες μεγάλα λύτρα. Καὶ δὲν ἔπαυσαν

μὲν ἐπανειλημμένας ἐπιχειροῦντες εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν γῆν ἐπιδρομὰς μέχρι τοῦ 350 π. Χ, ἀλλὰ καὶ αὗται ὡς ἡ ἅλωσις τῆς Ῥώμης δὲν ἀνέκοψαν τὴν πρόοδον τῶν Ῥωμαίων, δυνάμεναι νὰ παραβληθῶσι πρὸς παροδικὰς μόνον θεομηνίας. Οἱ Ῥωμαῖοι ἠδυνήθησαν οὐ μόνον τὰς εἰσβολὰς ταύτας νὰποκρούσωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰποκαταστήσωσι τὴν ἐν Τυρρηνίᾳ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὁμόροις δύναμίν των, σαλευθεῖσαν ὑπὸ τῶν πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἀγώνων, οἵτινες καὶ ἐσωτερικὰς ἐν Ῥώμῃ ἀνωμαλίας μεταξὺ τῶν φατριῶν προεκάλεσαν, ἀποληξάσας εἰς τὴν συνδιαλλαγὴν ἣν εἴδομεν ἤδη. Αὕτη δὲ ἦτο τοσούτῳ μᾶλλον ἀναγκαία καθ' ὅσον ἡ Ῥώμη ἐπεβάλλετο ἤδη τὴν καθυπόταξιν ὅλης τῆς Ἰταλίας.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο βαρὺ καὶ δυσχερές, καὶ κατωρθώθη μόνον διὰ μεγάλης ἐπιμονῆς καὶ μακρῶν πολέμων, καθ' οὓς ἐπεδείχθη ἡ ἐθελοθυσία τῶν Ῥωμαίων καὶ ὁ ἡρωισμὸς τῶν στρατηγῶν των. Καὶ διὰ μὲν τοῦ λατινικοῦ πολέμου (340-338 π. Χ.) ὑπετάγησαν οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν συμπράττοντες Καμπανοί, οἱ δὲ σαυνιτικοὶ πόλεμοι ἔληξαν τῷ 305 π. Χ. διὰ δεινῆς παρὰ τὸ Βοϊανόν, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Σαυνίτιδος, ἥττης τῶν Σαυνιτῶν. Ἡ δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος ὁμολογηθεῖσα πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς σαβελλικοὺς λαοὺς εἰρήνη παρέδιδε τὴν μέσην Ἰταλίαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Οὐ μόνον δὲ ταύτην ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσωσιν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὰς μεταγενεστέρας ἀποστασίας, ἀλλὰ καὶ νὰ συμπληρώσωσι τὴν καθυπόταξιν τῆς ὅλης Ἰταλίας διὰ τοῦ πρὸς τὸν Πύρρον καὶ τοὺς συμμάχους αὐτοῦ πολέμου καὶ τῆς ἁλώσεως τοῦ Τάραντος (272 π. Χ.).

Ἡ Ῥώμη ἦτο ἤδη μεγάλη δύναμις, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Περσίας καὶ τὴν διάσπασιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀλίγους ἔχουσα ἀξιομάχους ἀντιπάλους. Ἀλλὰ καθ' οὓς χρόνους ἡ Ῥώμη διὰ τῆς ἐντάσεως ὅλων αὐτῆς τῶν δυνάμεων εἶχεν ἀγωνισθῇ πρὸς καθυπόταξιν καὶ ἕνωσιν τῆς Ἰταλίας, οἱ τολμηροὶ καὶ πλούσιοι, ἰσχυροὶ καὶ γενναῖοι κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς βορείας Ἀφρικῆς ἄποικοι τῶν Φοινίκων, οἱ Καρχηδόνιοι, ἐξηκολούθουν, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Πύρρου, τὸν προαιώνιον αὐτῶν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς κατακτήσεως ὁλοκλήρου τῆς Σικελίας. Ἤδη δὲ εἶχον καταλάβει πᾶσαν τὴν νῆσον πλὴν τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Μεσσήνης. Ἀλλ' ἡ πολιορκία τῆς Μεσσήνης ὑπὸ Ἱέρωνος τοῦ Β' καὶ ἡ πρόσκλησις τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ Μαμερτίνων προεκάλεσε τὴν ἀνάμιξιν τῆς Ῥώμης εἰς τὰ σικελικὰ πράγματα. Ἐντεῦθεν δὲ προῆλθεν ὁ περὶ τῆς Σικελίας ἀγὼν τῶν Ῥω-

μαίων πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ὁ μακρὸς ἐκεῖνος πρῶτος καρχηδονικὸς πόλεμος (264-241 π. Χ.), ὅστις ἔληξε διὰ τῆς ἥττης τῶν Καρχηδονίων. Ἡ Ῥώμη, ἐξερχομένη τοῦ ἀγῶνος, οὐ μόνον ἐκέρδαινε τὴν Σικελίαν καὶ προσήρτα τὴν μεγάλην νῆσον εἰς τὰς ἄλλας αὐτῆς ὑπηκόους καὶ συμμαχίδας, ἀλλὰ καὶ ἐκέκτητο ἤδη στόλον ναυπηγηθέντα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σικελικοῦ πολέμου, τὸ δὲ μέγιστον, εἶχεν ἤδη καὶ δυνάμεις καὶ θάρρος νὰ προβῇ εἰς πολέμους ὑπερποντίους καὶ κατακτήσεις γενναιοτέρας.

Ἤδη δὲ εἶχον καταλάβει οἱ Ῥωμαῖοι τῷ 237 π. Χ. σχεδὸν ἄνευ ἀγῶνος τὴν Σαρδὼ καὶ τὴν Κύρνον, ὅτε τὰ πάντα ἐφαίνοντο προκαλοῦντα τὴν ἀνάμιξιν τῶν Ῥωμαίων εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη προέβη εἰς τὴν ἀνάμιξιν ταύτην κατ' ὀλίγον καὶ μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ ἐπιφυλάξεως, ὡς εἴδομεν ἤδη ἐν τῇ ἐξιστορήσει τῆς τύχης τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἑλληνικῶν βασιλείων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον αὐτὸ τὸ πολιτικὸν συμφέρον τῆς Ῥώμης ὤθει πλέον μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Ἰταλίας τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐκείνην Ἀνατολήν, τὴν ὁποίαν διέσπα καὶ ἐξησθένιζεν ἡ ἐμφύλιος ἔρις καὶ τῶν ἐπιγόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου τἀντίμαχα συμφέροντα. Ἤδη συμφερόντά τινα ὑλικὰ καὶ ἡ διεκδίκησις τῆς τιμῆς τῆς Ῥώμης δὲν ἐπεδέχοντο ἀναβολήν. Τοιαῦτα δὲ ὑπῆρξαν τὰ αἴτια, ἅτινα προεκάλεσαν τὸν πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς πόλεμον τῶν Ῥωμαίων (229-228 π. Χ.). Διὰ τούτου κατεστάλη μὲν ἡ θρασεῖα πειρατεία τῶν Ἰλλυριῶν, οἵτινες οὐ μόνον τὰς ῥωμαϊκὰς θαλάσσας καθίστανον ἐπικινδύνους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Κέρκυραν εἶχον καταλάβει καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἤλιδος καὶ Μεσσηνίας προεχώρουν δηοῦντες, μέγα δὲ μέρος τῆς Ἰλλυρίας ἔγεινεν ὑπόφορον εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἡ δὲ Κέρκυρα καὶ αἱ ἑλληνικαὶ τῶν ἰλλυρικῶν παραλίων πόλεις προσῆλθον εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν συμμαχίαν, καὶ τέλος ἐξησφαλίσθη ἡ κατὰ τὸν Ἀδρίαν θαλασσοκρατία τῶν Ῥωμαίων.

Ἡ Ῥώμη ἐφαίνετο ἤδη εἴπερ ποτὲ ἰσχυρὰ μάλιστα μετὰ τοὺς νέους ἀγῶνας, δι' ὧν καθυπετάγησαν καθ' ὁλοκληρίαν οἱ πάλιν κινούμενοι Κελτοὶ τῆς βορείας Ἰταλίας (225-222 π. Χ.). Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ Καρχηδὼν παρ' ὅλην τὴν συνθήκην τοῦ 241 π. Χ. δὲν ἐλησμόνει οὔτε τὰς βαρείας ὑποχρεώσεις ἃς δι' αὐτῆς εἶχεν ἀναλάβει, οὔτε τῆς Σικελίας τὴν ἀπώλειαν καὶ τὰς δι' αὐτῆς ἐπελθούσας εἰς τὸ καρχηδονικὸν ἐμπόριον ζημίας. Ἀλλ' ὁ πρὸς τοὺς ἀποστατήσαντας μισθοφόρους καὶ τοὺς Λίβυας πόλεμος, ἡ ἐσωτερικὴ διχοστασία καὶ αἱ παρουσιαζόμεναι

δυσχέρειαι πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἀναγκαίου στρατοῦ ἐπήνεγκον μακρὰν ἀναβολὴν τοῦ σχεδίου τῶν Καρχηδονίων πατριωτῶν. Καὶ ὅμως ἡ τύχη τῆς Καρχηδόνος ἐφάνη αἴφνης λαβοῦσα νέαν ῥοπὴν ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ὁ οὐδὲ κἂν τριακοντούτης υἱὸς τοῦ Ἀμίλκα Ἀννίβας, ὅστις ἔμελλε νἀναδειχθῇ εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων στρατηγῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ὁ Ἀννίβας, στερεώσας δι' ἐπιτυχῶν στρατειῶν τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ καρχηδονικὴν κυριαρχίαν καὶ αὐξήσας τὴν στρατιὰν αὐτοῦ, κατέλαβε μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν καὶ κατέστρεψε τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ Ζάκανθαν, σύμμαχον οὖσαν τῶν Ῥωμαίων (219 π. Χ.). Ἀλλὰ τὸ τόλμημα τοῦτο ἐσήμαινε περιφρόνησιν τῆς Ῥώμης, ἥτις, βλέπουσα παραβαινομένας τὰς μετὰ τῶν Καρχηδονίων συνθήκας, ἀπή-

ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

τησε παρ' αὐτῶν τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀννίβου. Ἡ Καρχηδὼν δὲν ἔστερξε, καὶ ἡ ἄρνησις αὐτῆς ἐπήνεγκε τὸν πόλεμον.

Ὁ Ἀννίβας δὲν περιέμεινε νἀντικρούσῃ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῇ πατρίῳ γῇ. Ταχὺς ὡς ἡ ἀστραπὴ ἐξεκίνησε τῷ 218 π. Χ. ἐκ τῆς Ἱσπανίας μετὰ ἐνενηκοντακισχιλίων πεζῶν, δωδεκακισχιλίων ἱππέων καὶ τριακονταεπτὰ ἐλεφάντων. Πορευθεὶς δὲ διὰ τῆς Γαλλίας καὶ ἐντὸς δύο ἑβδομάδων διαβὰς τὰς χιονοσκεπεῖς Ἄλπεις, εὑρέθη τὸν πέμπτον μῆνα ἀπὸ τῆς ἐξ Ἱσπανίας ἀναχωρήσεως ἐν τῇ βορείᾳ Ἰταλίᾳ, ἄγων τὰ λείψανα τοῦ ἐκ τῆς περιπετειώδους πορείας καὶ τῶν καθ' ὁδὸν κινδύνων δεινῶς ἠλαττωμένου στρατοῦ, ὅστις μόλις ἤδη ἀνήρχετο εἰς εἰκοσακισχιλίους πεζοὺς καὶ ἑξακισχιλίους ἱππεῖς. Παρὰ δὲ τὸ Τικῖνον συνέβη ἡ πρώτη μετὰ τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ ἐν ἰταλικῇ γῇ συνάντησις, καθ'

ἦν οἱ ὑπὸ τὸν Σκιπίωνα ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Καρχηδονίου στρατηλάτου. Μετ' ὀλίγον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τὸν ὕπατον Τιβέριον Σεμπρώνιον ἡττῶντο τὸν Δεκέμβριον τοῦ 218 π. Χ. καὶ δεύτερον ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου παρὰ τὸν ποταμὸν Τρεβίαν, ἕνα τῶν παραποτάμων τοῦ Πάδου. Ἀλλὰ πολὺ σημαντικωτέρα ὑπῆρξεν ἡ παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην φοβερὰ ἧττα τῶν Ῥωμαίων (217 π. Χ.), καθ' ἣν δεκαπεντακισχίλιοι μὲν ἐφονεύθησαν, δεκαπεντακισχίλιοι δὲ ᾐχμαλωτίσθησαν. Ὁ Ἀννίβας ἐθριάμβευε, καὶ ἡ Ῥώμη ἐκινδύνευε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων.

Αἱ καταπληκτικαὶ αὗται εἰδήσεις ἠγγέλθησαν εἰς τὸν Φίλιππον, παριστάμενον εἰς τὴν πανήγυριν τῶν Νεμείων. Ὁ βασιλεὺς, ἀναγνοὺς τὸ ἐκ Μακεδονίας γράμμα τὸ ἀγγέλλον αὐτῷ τὴν μεγάλην τῶν Ῥωμαίων ἧτταν παρὰ τὴν Τρασιμένην, ἐπέδειξεν αὐτὸ ἐν μυστικότητι εἰς Δημήτριον τὸν Φάριον. Ὁ δὲ ἀκράτητος αὐτοῦ σύμβουλος εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ παραιτήσῃ τάχιστα τὸν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς πόλεμον καὶ νὰ διαβῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπως ἐκεῖ θέσῃ τὰς βάσεις παγκοσμίου μοναρχίας, ἥτις εἰς οὐδένα προσῆκε μᾶλλον ἢ εἰς ἐκεῖνον. Ἀλλὰ, προσέθηκεν ὁ Δημήτριος, ὁ κατάλληλος καιρὸς ἦτο τότε, ἐν ὅσῳ οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν καταβεβλημένοι ὑπὸ τῆς συμφορᾶς.

ϛ'.

Φίλιππος ὁ Ε'.

Ψηφιζομένης τῆς ἐν Ναυπάκτῳ εἰρήνης μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Αἰτωλῶν, μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος, τί ἐμελέτα νὰ πράξῃ ὁ ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου εἰκοσαέτης μόλις βασιλεύς; Ὁποῖά τινα ἦσαν τὰ πὸ τῆς Ἑσπέρας νέφη, ἅτινα ὑπεδείκνυεν ὁ Ναυπάκτιος Ἀγέλαος, ὅπως πείσῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν Φίλιππον εἰς ὁμόνοιαν καὶ σύμπραξιν; Τίς καὶ πόθεν ὁ μέγας κίνδυνος· ἐκ τῆς Ῥώμης, νῦν ἡττημένης καὶ τεταπεινωμένης, ἢ ἐκ τῶν ὑπερηφάνων αὐτῆς νικητῶν; Οἱ ἑλληνικοὶ λαοὶ τῆς Σικελίας εἶχον ἀγωνισθῇ μακραίωνα ἀγῶνα κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν τῇ νήσῳ, καὶ ὁ Καρχηδόνιος δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἐπισύρῃ τὰς συμπαθείας ἑλληνικῶν καρδιῶν, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ ὁ πιστεύων, ὅτι μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Ἰταλίας ὁ κατακτητὴς ἔμελλε νὰποστῇ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὑπῆρχε λοιπὸν κίνδυνος καὶ παρὰ τῶν Καρχηδονίων, ἐφ' ὅσον μάλιστα προίστατο τῆς μισθοφορικῆς αὐ-

τῶν στρατιᾶς στρατηγὸς οἷος ὁ Ἀννίβας. Ἀλλ' ἐκ τῶν δύο ὑπὲρ τῆς νίκης ἐν Ἰταλίᾳ συγκρουομένων δυνάμεων πολὺ ἐπικινδυνοτέρα διὰ τοὺς Ἕλληνας ἦτο ἡ Ῥώμη. Τῆς Ῥώμης δὲν εἶχε μὲν αἰσθανθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀκόμη τοὺς ὀδόντας, ἀλλ' ἤδη αἱ πρῶται πρὸς αὐτὴν μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου σχέσεις δὲν ἐκάλυπτον τὰς ἐχθρικὰς προθέσεις τῶν Ῥωμαίων. Μὴ ὁ ἰλλυρικὸς πόλεμος δὲν εἶχε παράσχει εἰς αὐτοὺς τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταλάβωσι πόλεις ἑλληνικωτάτας τῶν ἰλλυρικῶν παραλίων, τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ τὸ Δυρράχιον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Κέρκυραν οἱονεὶ σταθμοὺς διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀνατολὴν πορείαν τῶν νικηφόρων ῥωμαϊκῶν ὅπλων; Πρὸς οὐδέτερον λοιπὸν τῶν δύο ἐν Ἰταλίᾳ ἰσχυρῶν ἀντιμάχων ἠδύνατο νὰ ἑλκύσῃ τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς Ἕλληνας συμπάθεια. Τὸ δὲ πρὸ ποδῶν συμφέρον ὑπεδείκνυε τὴν σύμπραξιν μετὰ τοῦ ἀπωτέρου ἐχθροῦ, ὅστις καὶ ἦτο νῦν ὁ ἰσχυρότερος, μετὰ τοῦ Ἀννίβου.

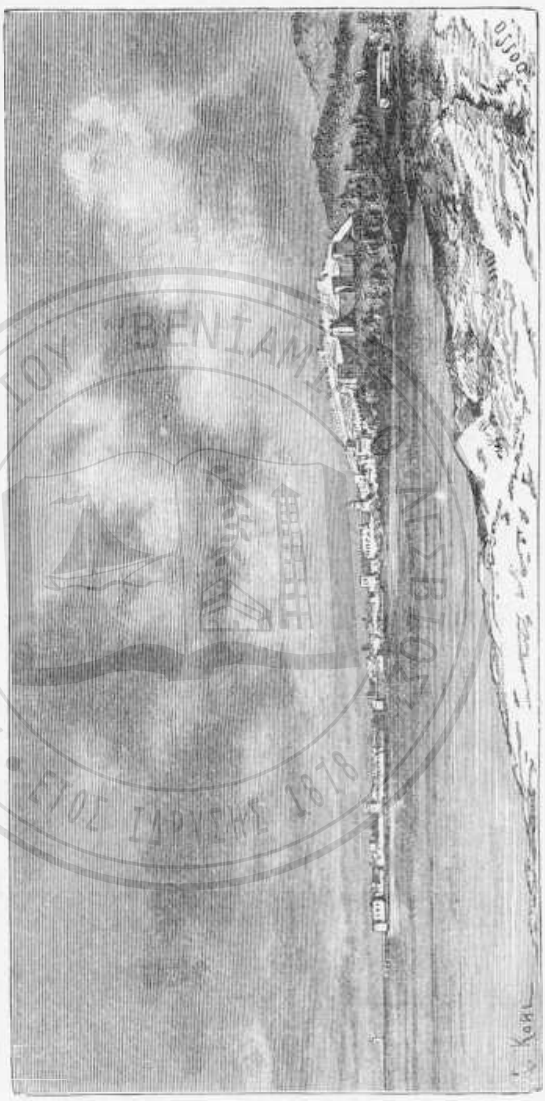

ΔΥΡΡΑΧΙΟΝ

Ἡ περὶ τῆς παρούσης θέσεως τῶν πραγμάτων σκέψις ἐβάρυνε μάλιστα πάντων τὸν Φίλιππον. Εἶχε δὲ ὁ νεαρὸς τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς σπάνια φυσικὰ χαρίσματα, καὶ ἐφαίνετο οἱονεὶ ἐκ φύσεως πεπλασμένος πρὸς ἵδρυσιν μεγάλης μοναρχίας. Ἀγχίνοια καὶ μνήμη καὶ χάρις διαπρεπὴς ἐστόλιζον τὸν νεανίαν, ὅστις διεκρίνετο συγχρόνως διὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ τὴν βασίλειον καὶ τὴν ἐπίφασιν τὴν βασιλικήν, μάλιστα δὲ διὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν πολεμικὴν τόλμην. Καὶ ὅμως μετὰ τῶν

ἡγεμονικῶν τούτων ἀρετῶν ἦσαν ἀναμεμιγμέναι ἀδυναμίαι καὶ κακίαι, ἃς δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ ἡ νεαρὰ ἡλικία, καθ' ἣν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσα ἀπειρία καὶ ἀλαζονεία. Εἰς δὲ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ λάθη τοῦ Φιλίππου οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ἡ ἔλλειψις συνετῶν καὶ πεπειραμένων συμβούλων, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαρίου ἐξαιρουμένου, ὃν ἦγεν εἰς τὰς σκέψεις αὐτοῦ καὶ τὰς πρὸς τὸν βασιλέα συμβουλὰς μᾶλλον ἰδιοτελὲς συμφέρον καὶ τυφλὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μῖσος ἢ ἀληθὴς ἀγάπη πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ πολιτικὴ εὐθυκρισία.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους οὔτε ἡ ἀπόφασις τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξεν οἵαν ἀπήτουν αἱ περιστάσεις, θαρσαλέα καὶ ταχεῖα, οὔτε ἡ ἐνέργεια τῶν ἀποφασισθέντων δραστηρία, πλήρης καὶ κατὰ πάντα εἰλικρινής. Χρόνος πολὺς καὶ πολύτιμος παρῆλθεν ἐπὶ ματαίῳ χωρὶς ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων νἀποφασίσῃ τὴν μετὰ τοῦ Ἀννίβου συνεννόησιν, τὴν μόνην ἄγκυραν σωτηρίας ἣν ὑπεδείκνυον εἰς αὐτὸν οἱ καιροί. Ἡ κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 217 π. Χ. καταπολέμησις τοῦ Ἰλλυριοῦ Σκερδιλαΐδα, ὅστις, μεταστὰς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, εἶχε δηώσει τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἀνεπαρκὴς παρασκευὴ στόλου πρὸς μεταφορὰν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν ἀρκοῦσι πρὸς δικαιολογίαν τοσοῦτον μακρᾶς ἀναβολῆς. Ὅτι δὲ μᾶλλον ὁ Φίλιππος ἀνέμενε δυσαποφάσιστος νὰ κρίνῃ ἐκ τῆς προόδου καὶ ἐκβάσεως τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἀγῶνος πρὸς ὁπότερον τῶν ἀντιμαχομένων νὰ δώσῃ τὴν χεῖρα ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ μετὰ τὴν νέαν ἐν Κάνναις τῆς Ἀπουλίας ἧτταν τῶν Ῥωμαίων (216 π. Χ.). Τότε μόλις ἔπραξεν ὁ βασιλεὺς ὃ τι πρὸ πολλοῦ ὤφειλε νὰ πράξῃ, καὶ ἔστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀννίβαν. Ἀλλὰ καὶ νέα ἀναβολὴ ἐπῆλθε, τῶν πρέσβεων ἐκείνων συλληφθέντων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Οὕτω δὲ μόλις μετὰ τὴν ἀποστολὴν νέας πρεσβείας κατωρθώθη τῷ 215 π. Χ. ἡ συνομολόγησις συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀννίβου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Φίλιππος ἔδειξεν ἐλάχιστον θάρρος καὶ μεγάλην βραδύτητα περὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, περιοριζομένην ἀκόμη μόνον μέχρις Ἰλλυρίας καὶ Κερκύρας. Ἠργοπόρει δὲ καὶ ἐπτοεῖτο πρὸς πᾶσαν ἐπερχομένην ἀντίδρασιν τῶν Ῥωμαίων, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι οὐ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ ἀνέπτυσσον θαυμασίαν δύναμιν ἀντιστάσεως πρὸς τὸν νικηφόρον Καρχηδόνιον, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰλλυρίᾳ ἀντέπραττον εἰς τὸν Φίλιππον καὶ αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα ἐκίνουν ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων.

Ἡ παλιμβουλία καὶ τὸ διστακτικὸν τοῦ Φιλίππου, ἡ ἀσύνετος αὐτοῦ καὶ μέχρις ὠμότητος προβαίνουσα πολιτεία κατέστησεν αὐτὸν μισητὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες πλὴν ἄλλων αὐτοῦ παραπτωμάτων εἶχον πρόσφατον τὴν ἀνάμνησιν τῶν δύο σκληροτάτων αὐτοῦ πράξεων, τῆς ἐναντίον τῆς Μεσσήνης ἐπιθέσεως καὶ τοῦ οἰκτροῦ τέλους τοῦ Ἀράτου. Θέλων ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων νὰ καταλάβῃ τὴν Ἰθώμην καθ' ὃν τρόπον κατεῖχε τὸν Ἀκροκόρινθον, ἐν πλήρει πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἰρήνῃ ἐνέβαλε τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν τῆς Μεσσήνης, καὶ προεκάλεσε στάσιν, ἥτις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ ἐπιτεθῇ δὶς ἐναντίον τῆς Ἰθώμης. Καὶ ἀπέτυχε μὲν, ἀπολέσας ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἐπιθέσεων αὐτοῦ καὶ τὸν κακὸν σύμβουλον τῆς ἀδικίας Δημήτριον τὸν Φάριον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδισεν αὐτὸν νὰ πορθήσῃ ἀνηλεῶς τὴν ὕπαιθρον χώραν τῆς Μεσσήνης. Ὅτε δὲ ὁ Ἄρατος ἠγανάκτησε διὰ τὰς τοιαύτας ἀδικίας τοῦ Φιλίππου, ὅστις καὶ αὐτὸν τὸν οἶκον τοῦ γηραιοῦ φίλου εἶχε καταισχύνει, ἀπατήσας τὴν νύμφην αὐτοῦ, καὶ ἀπεστράφη ἀπὸ τοῦ βασιλέως δυσηρεστημένος, δηλητήριον ἐκ τῶν βραδέως ἐνεργούντων, δοθὲν κατὰ μυστικὴν ἐντολὴν τοῦ Φιλίππου εἰς τὸν πρεσβύτην, ἔπεισε τὸν διὰ βίου στρατηγὸν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας θνήσκοντα (213 π. Χ.) περὶ τῆς μεγάλης μεταβολῆς, ἥτις εἶχεν ἀποσκληρύνει ἐντὸς ἐτῶν ὀλίγων τὴν ψυχὴν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, ὅστις μειράκιον εἶχε σύρει τὴν Ἑλλάδα εὐέλπιν πρὸ τῶν ποδῶν του.

Αἱ τοιαῦται τοῦ Φιλίππου ἀδικίαι καὶ ἀπρονοησίαι ἀνερρίπισαν τὸ παλαιὸν πρὸς τοὺς Μακεδόνας μῖσος τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ μόνον ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ κοινοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος ἐξέλειπεν ἑκάστοτε. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐπωφελήθησαν ἐπιτηδείως ἐκ τῆς τοιαύτης ἐν Ἑλλάδι κινήσεως, ὅπως, ταράξαντες τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ Φιλίππου καὶ Ἑλλήνων εἰρήνην, ἀπασχολήσωσι τὸν βασιλέα μᾶλλον δι' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἢ διὰ πλήθους ἰδίων δυνάμεων καὶ ματαιώσωσι τὴν ὁπωσδήποτε ἐπικίνδυνον εἰς τὴν Ἰταλίαν διάβασίν του. Οὕτω δὲ, τῶν περιστάσεων μεταβληθεισῶν ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου, ἀντὶ νὰ πολεμήσῃ οὗτος ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ὑπὲρ κατακτήσεως αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ ὑπῆρξε τὸ ὄνειρόν του, εὑρέθη ἠναγκασμένος νὰντεπεξέλθῃ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐν Ἑλλάδι, συμπράττοντας κατ' αὐτοῦ μεθ' Ἑλλήνων.

γ'

Ὁ πρῶτος μακεδονικὸς πόλεμος.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ 211 π. Χ. ῥωμαϊκὸς στόλος ἠγκυροβόλησε κατὰ τὰ παράλια τῆς Αἰτωλίας, ὁ δὲ ναύαρχος Αἰμίλιος Λαιβῖνος, παρουσιασθεὶς εἰς τὸ συνέδριον τῶν Αἰτωλῶν, εὐκόλως ἠδυνήθη νὰ πείσῃ αὐτοὺς δι' ὑποσχέσεων εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων. Κατὰ δὲ τὴν ὁμολογηθεῖσαν συνθήκην Αἰτωλοὶ καὶ Ῥωμαῖοι ἔμελλον νὰ συμπράξωσι κατὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι πᾶσα μὲν γῆ κατακτωμένη ἔμελλε νἀνήκῃ εἰς τοὺς Αἰτωλούς, οἱ δ' αἰχμάλωτοι καὶ τὰ λάφυρα εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Εἰς οὐδέτερον δὲ τῶν συμβαλλομένων ἐπετρέπετο νὰ συνάψῃ χωριστὴν πρὸς τὸν Φίλιππον εἰρήνην.

Εἰς δὲ τοὺς πρώτους τῶν Ῥωμαίων συμμάχους προσῆλθον μετ' οὐ πολὺ οἱ Ἰλλυριοὶ Σκερδιλαΐδας καὶ Πλευρᾶτος, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ φίλοι τῶν Αἰτωλῶν Ἠλεῖοι καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου παθόντες Μεσσήνιοι. Ἀλλ' ἀναγκαιοτάτη ἦτο εἰς τοὺς συμμάχους μάλιστα ἡ συνέργεια τῆς Σπάρτης, τῆς φυσικῆς ἀντιπάλου τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες, ὡς εἰκός, ἔμελλον νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ Φιλίππου. Ἐβασίλευε δὲ τότε τῆς Σπάρτης μετὰ τὴν βραχεῖαν βασιλείαν τοῦ Ἀγησιπόλιδος καὶ τοῦ τοῦτον ἐξώσαντος Λυκούργου ὁ ἀνήλικος τούτου υἱὸς Πέλοψ. Ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν εἶχε τὴν πᾶσαν δύναμιν ὁ τούτου ἐπίτροπος, ὁ νεαρὸς καὶ τολμηρὸς Μαχανίδας, ὅστις καὶ κατώρθωσε νὰ ὑποσκελίσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν ἐπιτροπευόμενον καὶ νὰ ἄρχῃ δεσποτικῶς ὡς τύραννος, ἐπὶ μισθίων δορυφόρων στηρίζων τὴν ἀρχήν του ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ πόλει, ἥτις εἶχεν ἄλλοτε ὡς πρόγραμμα τὴν κατάλυσιν τῶν τυραννίδων. Οἱ περὶ τοῦτον λοιπὸν τὸν Μαχανίδαν δὲν ἐδίστασαν νὰ προσαγάγωσι τὴν Σπάρτην εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ῥωμαίων παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις τῶν Ἀκαρνάνων καὶ τὴν συγκινητικὴν ἀγόρευσιν τοῦ ἀρχιπρεσβευτοῦ αὐτῶν, ὑπεραπολογουμένου τῶν Μακεδόνων καὶ παροτρύνοντος τοὺς ἀπογόνους τοῦ Λεωνίδου νὰ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ ἀλλοφύλου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλιππος δὲν ἔμεινεν ἄνευ συμμάχων. Ἐτάχθησαν δὲ μετ' αὐτοῦ πλὴν τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἀκαρνάνων οἱ Ἠπειρῶται, οἱ Θεσσαλοί, οἱ Βοιωτοί. Οὐδὲ περιωρίσθη ὁ κύκλος τῶν συμμαχιῶν εἰς τὴν ἐντεῦθεν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἑλληνικὰ βασίλεια διεσπάσθησαν εἰς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῶν Μακεδόνων. Καὶ τοῦ

μὲν Φιλίππου σύμμαχοι ἐκηρύχθησαν ὁ βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας Προυσίας καὶ ὁ τῆς Συρίας Ἀντίοχος ὁ Μέγας, τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ βασιλεῖς τοῦ Περγάμου καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ Ῥόδος.

Μέγιστον λοιπὸν μέρος τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου ἐφαίνετο διηρημένον εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, καὶ φοβερὰ ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ἡ σύγκρουσις, ἂν ὁ ἀγὼν ἐγίνετο γενικός. Ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν συνέβη ἐπὶ τοῦ παρόντος, περιωρίσθη δὲ ὁ πόλεμος μᾶλλον ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν, οὐδὲ συνέστησαν αἱ συμμαχίαι ἃς ἐξεθέσαμεν ἅπασαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον, οὕτως ὥστε καὶ δὲν ἔλαβον μέρος ἐνεργὸν εἰς τὸν ἀγῶνα πᾶσαι αἱ προεκτεθεῖσαι δυνάμεις.

Ἤδη πρὶν ἢ προσέλθῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ῥωμαίων ἡ Σπάρτη εἶχον ἀρχίσει αἱ ἐχθροπραξίαι. Αἰτωλοὶ μετὰ Ῥωμαίων κατέλαβον τοὺς ἐν Ἀκαρνανίᾳ Οἰνιάδας (211 π. Χ.) καὶ τὴν ἐν Φωκίδι Ἀντίκυραν (210 π. Χ.), ὧν ἡ γῆ παρεδόθη κατὰ τὰς συνθήκας εἰς τοὺς Αἰτωλούς. Ὁ πόλεμος ὑπῆρξε μακρὸς καὶ ἐπίμονος, ἀλλ' ἀμφίρροπος, καὶ ἔχει ἐν συνόλῳ πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸν συμμαχικόν, ὡς ἐκεῖνος συνιστάμενος ἐκ καταλήψεων πόλεων καὶ ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν μᾶλλον ἢ ἔχων νὰ ἐπιδείξῃ κρισίμους ἐκ τοῦ συστάδην μάχας. Ὁ Φίλιππος καὶ οἱ Ἀχαιοὶ εὑρίσκονται συνήθως ἐν ἀμύνῃ. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὁτὲ μὲν σπεύδει εἰς ὑπεράσπισιν τῶν Ἀκαρνάνων, προσβαλλομένων ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὁτὲ δὲ ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς Λοκρίδος καὶ τῆς Θεσσαλίας, ἄλλοτε δ' ἀναγκάζεται νὰποκρούσῃ τὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσβολὰς τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Θρᾳκῶν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἡνωμένος στόλος Ῥωμαίων καὶ Περγαμηνῶν προσβάλλει τὰς ἀνατολικὰς τῆς Ἑλλάδος παραλίας καὶ ἀποβιβάζει στρατιὰν εἰς τὴν Εὔβοιαν. Ἡ δὲ πολλαπλῆ αὕτη ἐπίθεσις παραλύει τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Φίλιππον, παρακωλυόμενον μεγάλως εἰς τὰς κινήσεις του ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως στόλου. Καὶ κατορθόνει μὲν παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Φίλιππος καὶ παρὰ τὴν Λαμίαν νὰ νικήσῃ καὶ εἰς τὸ Θέρμον πάλιν νὰ εἰσελάσῃ, ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι αὗται εἶνε μικραί, παραβαλλόμεναι πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν πολεμίων κατάληψιν τῆς Ἀντικύρας, τοῦ εὐβοϊκοῦ Ὠρεοῦ, τῆς ἀχαϊκῆς Δύμης καὶ τῆς Αἰγίνης. Οὐδὲ κατελήφθησαν μόνον αἱ πόλεις αὗται, ἀλλ' ἡ μὲν Αἴγινα παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὸν Ἄτταλον ἀντὶ τριάκοντα ταλάντων, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας πόλεις προσηνέχθησαν σκληρότατα οἱ Ῥωμαῖοι νικηταί, πωλήσαντες τοὺς κατοίκους ὡς δούλους.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου (207

π. Χ.) ἐπελθὸν ἐπήνεγκε τροπὴν λίαν εὐνοϊκὴν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς Ἀχαιούς. Καὶ ἡ μὲν παρασκευὴ ἑκατὸν μεγάλων πολεμικῶν πλοίων, ἅτινα μόλις τῷ 208 π. Χ. ἤρχισε νὰ ναυπηγῇ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπιδράσασα εἰς τὴν τροπὴν ταύτην τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ Φιλίππου ἡ ἀπὸ τοῦ 207 π. Χ. ἐπελθοῦσα ἀποχὴ τοῦ Ἀττάλου ἀπὸ τοῦ πολέμου ἕνεκα τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου κράτους ἀγῶνός του πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν. Πλὴν ἀλλ' ἰδίως ἐβελτιώθη ἡ θέσις τῶν πραγμάτων ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ ἕνεκα τῆς νέας ζωῆς ἣν ἐνεφύσησεν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν ὁ νέος αὐτῆς στρατηγὸς Φιλοποίμην.

Φιλοποίμην ὁ υἱὸς τοῦ Κραύγιδος εἶχε γεννηθῇ ἐν Μεγαλοπόλει τῷ 253 π. Χ., καὶ διῆλθε τὴν νεότητα ἐν μέσῳ φιλοσοφικῶν καὶ πολεμικῶν μελετῶν, αἵτινες ἐπέρρωσαν τὸν ἔμφυτον αὐτοῦ στρατιωτικὸν χαρακτῆρα. Αἱ δὲ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας ἐξακολουθοῦσαι παντοειδεῖς ἀσκήσεις ἐκράτυνον τὸ ἀρρενωπὸν αὐτοῦ σῶμα. Ἤδη δ' ἐν τῷ κλεομενικῷ πολέμῳ εἴδομεν τὸν Φιλοποίμενα γενναίως πολεμήσαντα κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐναντίον τῆς Μεγαλοπόλεως ἐπιδρομήν· ἐν δὲ τῇ περὶ τὴν Σελλασίαν μάχῃ ἠνδραγάθησεν ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἀχαιῶν ἱππέων, οὐκ ὀλίγον συντελέσας εἰς τὴν ἧτταν τῶν Σπαρτιατῶν. Εἰς μάτην Ἀντίγονος ὁ Δώσων, θαυμάσας τὸν ἄνδρα, ἠθέλησε νὰ προσλάβῃ αὐτὸν ὡς κόσμημα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Ὁ Φιλοποίμην προετίμησε τῆς ὑπὸ τὸν Μακεδόνα χρυσῆς δουλείας τὸν ἐλεύθερον τοῦ στρατιώτου βίον, καὶ, παραλαβὼν μισθοφόρους, ἔσπευσεν εἰς τὴν Κρήτην, ἣν ἐσπάρασσε τῶν πόλεων ἡ διχοστασία, ὑποτρεφομένη ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπάλων συμμαχιῶν. Ταχθεὶς δὲ ὑπὲρ τῶν Γορτυνίων κατὰ τῶν Κνωσίων, τῶν συμμάχων τῶν Αἰτωλῶν, μετέσχεν ἐφ' ἱκανὰ ἔτη τοῦ ἐμφυλίου ἀγῶνος, ἕως οἱ Κρῆτες ὁμονοήσαντες ἀνέθηκαν τῷ 216 π. Χ. εἰς τὸν Φίλιππον τὴν ἡγεμονίαν τῆς νήσου. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον πιθανῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀράτου, ἐξελέχθη διὰ τὴν ἤδη κτηθεῖσαν στρατηγικὴν φήμην τῷ 210 π. Χ. ἵππαρχος τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας, τῷ δὲ 208 π. Χ. στρατηγός, ἀφ' οὗ ἀπέδειξεν ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τῆς ταχείας καὶ συνετῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι ἦτο ἄξιος τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τῆς συμπολιτείας. Καὶ ἀληθῶς ὁ Φιλοποίμην ἀνέπτυξεν ὡς στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν ἔκτακτον δραστηριότητα, ἐμπνεύσας ἐντὸς ὀλίγων μόνον μηνῶν νέαν ζωὴν εἰς τὴν συμπολιτείαν. Καὶ διὰ μὲν βλέμματος πολιτικωτάτου ἀνε-

γνώρισεν εὐκόλως ποῦ ἐνέκειτο ἡ ἀσθένεια αὐτῆς, διὰ δὲ τῆς ἀκαταπονήτου αὐτοῦ ἐνεργείας, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὃν ἐνέπνεεν εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τῆς εὐγενείας τοῦ πατρόθεν εὐπατρίδου, δι' ἧς ἔπειθε τοὺς εὐγενεῖς ἀστοὺς, καὶ τοῦ ἁπλοῦ ἤθους, δι' οὗ εἵλκυε τοὺς ἀγρότας, κατέστησε τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν ἀντὶ σκιᾶς ἀληθῆ δύναμιν. Ὑπῆρξαν δὲ οἱ νεωτερισμοὶ τοῦ Φιλοποίμενος κυρίως δύο, ἡ εἰς τὸν στρατὸν τῆς συμμαχίας κατάταξις τῶν πολιτῶν, ἐν ᾧ ἐπ' ἐσχάτων ἡ συμπολιτεία ἐμάχετο πρὸ πάντων διὰ μισθοφόρων, καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ μακεδονικοῦ ὁπλισμοῦ, ὅστις καθίστανε τοὺς ὀρεινοὺς τῆς Πελοποννήσου ἰσοπάλους πρὸς τὴν φάλαγγα τῶν Μακεδόνων.

Ἡ πρώτη δ' ἐκδήλωσις τοῦ νέου πνεύματος τοῦ διὰ τοῦ Φιλοποίμενος εἰσαχθέντος εἰς τὸν ἀχαϊκὸν στρατὸν ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἐπιφανὴς, διατρανωθεῖσα διὰ τῆς περὶ τῆς Μαντίνειαν τελείας ἥττης τοῦ Μαχανίδου. Ἤδη ἱκανὸν χρόνον ὁ τύραννος τῆς Σπάρτης ὡς σύμμαχος τῶν Αἰτωλῶν εἶχε βλάψει οὐκ ὀλίγον τοὺς Ἀχαιοὺς μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν μισθοφόρων του, καταλαβὼν καὶ αὐτὴν τὴν Τεγέαν καὶ ἤδη πορθῶν τὴν περίχωρον αὐτῆς τῆς Μαντινείας. Ἀλλ' ὁ Φιλοποίμην, ἀντεπεξελθὼν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὸ θέρος τοῦ 207 π. Χ., ἔθηκε τέρμα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Μαχανίδας ἔπεσε διὰ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Φιλοποίμενος ἐν τῇ φοβερᾷ μάχῃ, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν μὲν τετρακισχίλιοι ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ τυράννου, πολλῷ δὲ πλείονες ἐζωγρήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες, σώσαντες τὴν Μαντίνειαν, ἀνέκτησαν μὲν πάραυτα τὴν Τεγέαν, ἐδήωσαν δὲ τὴν Λακωνικήν.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐν ἔτει 207 π. Χ. προπὴ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ. Οἱ Αἰτωλοὶ ἐφαίνοντο ἀποτεθαρρυμένοι ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου, ὅστις οὐ μόνον εἶχε στερήσει αὐτοὺς μέρους τῶν κτήσεών των, ἀλλὰ καὶ εἶχεν ἐπιφέρει εἰς τὴν χώραν αὐτῶν μεγάλας οἰκονομικὰς ἀνωμαλίας. Καὶ οἱ λοιποὶ δ' Ἕλληνες ἐνόησαν τὴν ζημίαν τὴν ἐπερχομένην ἐκ τῆς ἐμφυλίου ταύτης πάλης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις διεσπάρασσε μὲν ἑαυτὴν, παρεσκεύαζε δὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ῥώμης. Καὶ ἀπόπειραι μὲν πρὸς συμφιλίωσιν τῶν διαμαχομένων εἶχον γείνει ἤδη πρότερον, ἀλλ' εἶχον ἀποτύχει, ναυαγήσασαι κυρίως ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνθήκης τῶν Αἰτωλῶν, ἥτις ὑπεχρέονεν αὐτοὺς νὰ μὴ συνομολογήσωσι χωριστὴν εἰρήνην. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἤρχισαν αἰσθανόμενοι οἱ Αἰτωλοὶ, ὅτι ὁ πόλεμος ὃν διεξῆγον, ἐν ᾧ πρὸ παντὸς ἄλλου ὠφέλει τοὺς Ῥωμαίους, παρ' ἐκείνων δι' ἐλαχίστων μό-

νον μέσων ὑπεστηρίζετο, κυρίως δ' ἐπεβάρυνε τὴν αἰτωλικὴν συμμαχίαν, καὶ δὲν ὤκνησαν νὰ πεισθῶσι τέλος εἰς τὰς ἐπαναληφθείσας περὶ συνδιαλλαγῆς ἐνεργείας τῶν πρέσβεων τοῦ Πτολεμαίου, τῶν Ῥοδίων, τῶν Βυζαντίων, τῶν Χίων, τῶν Μυτιληναίων. Τῶν δὲ Ῥωμαίων μὴ δυνηθέντων νὰ μετατρέψωσι τὰς διαθέσεις ταύτας, συνωμολογήθη τῷ 206 π. Χ. μεταξὺ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ χωριστὴ εἰρήνη. Καὶ ἡ μὲν Ῥώμη, ἥτις δὲν εἶχεν ἀπαλλαγῆ ἀκόμη τοῦ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀγῶνος, δὲν ἐτόλμησε νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐπὶ τῇ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν παραβάσει τῶν συνθηκῶν. Φοβουμένη δὲ μὴ ὁ Φίλιππος ἀποφασίσῃ τυχὸν τέλος μετὰ τὴν ἀπαλλαγήν του ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πολέμου τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν διάβασιν, ἐθεώρησε συνετὸν νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτόν. Ἀπέληξαν δ' αὗται, τελευτῶντος τοῦ 205 π. Χ., εἰς εἰρήνην, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο ἡ πρὸ τοῦ πολέμου θέσις τῶν πραγμάτων, μόνης τῆς ἀσημάντου ἠπειρωτικῆς χώρας τῶν Ἀτιντάνων ἐπιστραφείσης εἰς τὸν Φίλιππον.

δ'

Τὰ ἔτη τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνης.

Ἡ ῥωμαϊκὴ σύγκλητος, ἀποδεχομένη καὶ ἐπικυροῦσα τὴν ἐν Φοινίκῃ τῆς Ἠπείρου μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Ῥωμαίων ὁμολογηθεῖσαν συνθήκην, δὲν ἠδύνατο νὰ λανθάνηται περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς. Ἦτο προφανές, ὅτι τοιαύτη συνθήκη, ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐν ᾗ εὑρίσκετο ἡ Ῥώμη, θέλουσα νἀπαλλαγῇ τοῦ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἀγῶνος, δὲν ἦτο ἀληθὴς εἰρήνη μετὰ τῶν Μακεδόνων, ἀλλὰ μόνον ἁπλῆ ἀνακωχὴ μέχρι τῆς ἥττης τῶν Καρχηδονίων.

Ὁ Φίλιππος ἔπρεπε νὰ ἐννοήσῃ τὴν θέσιν ταύτην τῶν πραγμάτων καὶ νὰ ἐνεργήσῃ προσηκόντως· ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἐφάνη ἐθελοτυφλῶν. Ἡ Ῥώμη εἶχεν ἤδη πατήσει τὸν πόδα ἔν τε τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Τίς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ποτε, ὅτι ἔμελλεν ἤδη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ; Ἡ δὲ πρόσφατος ἐνέργεια τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες δὲν ὤκνησαν νἀναμιχθῶσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν πόλεμον καὶ νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἐν ᾧ βαρὺς ἀκόμη ἐπίεζεν αὐτοὺς ὁ καρχηδονικὸς πόλεμος, δὲν ἐδείκνυε σαφῶς ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶνε χάριν τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος ἡ μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῶν ἐν Φοινίκῃ συνθηκῶν πολιτεία τοῦ

Φιλίππου ; Φανερὸν εἶνε, ὅτι, ἐκλειπόντων ἐκ τοῦ μέσου τῶν Καρχηδονίων, ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ ἀναποφεύκτως δεινὴ σύγκρουσις μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς ἰταλικῆς Δύσεως, καὶ ὅτι καθῆκον ἅμα καὶ συμφέρον τοῦ Φιλίππου ἦτο νὰ φροντίσῃ περὶ συνενώσεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ βασιλειῶν καὶ ἀντιτάξεως αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην.

Καὶ ὅμως ὁ Φίλιππος, ἀντὶ νὰσχοληθῇ κατὰ τὰ ἔτη τῆς μετὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνης εἰς τοιαύτην τινὰ ἕνωσιν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων, τοὺς μὲν Ἕλληνας τῆς ἐντεῦθεν Ἑλλάδος ἀπεψύχρανε καὶ δυσηρέστησε διὰ παντὸς τρόπου, φερόμενος μᾶλλον ὡς πολέμιος ἢ ὡς φίλος, ἐκήρυξε δὲ τὸν πόλεμον πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Φιλοπάτορος Πτολεμαῖον Ε' τὸν Ἐπιφανῆ, συμμαχήσας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου. Οὕτω δὲ ὁ καθόλου ἑλληνικὸς κόσμος περιῆλθεν εἰς νέαν ἀναστάτωσιν καὶ νέαν διάσπασιν. Καὶ οἱ μὲν τέως σύμμαχοι τοῦ Φιλίππου, οἱ Ἀχαιοί, εἶδον τὸν ἀσύνετον βασιλέα τῶν Μακεδόνων ἀποπειρώμενον νἀπαλλαγῇ διὰ δολοφονίας τοῦ ἀνδρὸς, εἰς ὃν ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ὤφειλε τὴν νέαν ἀκμήν της, τοῦ Φιλοποίμενος. Περιστάντες δ' οἱ Ἀχαιοὶ εἰς ψυχρότητα πρὸς τὸν Φίλιππον, εὑρίσκοντο μόνοι ἐν τῷ νέῳ ἀγῶνι ὃν ἀνέλαβον πρὸς τὸν ἐν Σπάρτῃ διάδοχον τοῦ Μαχανίδου, τὸν ὠμὸν τύραννον Νάβιν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φίλιππος διὰ τῆς διαγωγῆς του ἀπεξενοῦτο τῶν ἐν Ἑλλάδι συμπαθειῶν, διὰ τοῦ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πολέμου διεχώριζεν εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, καὶ ἐπέσυρε κατὰ τῆς Μακεδονίας νέους ἐχθρούς, παρέχων ἀνελπίστους συμμάχους εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ ὑπέταξε μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Φίλιππος διὰ τοῦ Αἰτωλοῦ ναυάρχου του Δικαιάρχου τὰς εἰς τὸν Πτολεμαῖον ἀνηκούσας Κυκλάδας· ἀλλ' ἔπειτα ἡ ἐν ἔτει 201 π. Χ. ἅλωσις τῆς ἐν τῇ θρακικῇ χερσονήσῳ Λυσιμαχείας, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὴν αἰτωλικὴν συμπολιτείαν, καὶ τῆς Περίνθου, ἥτις ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου, κατέδειξεν, ὅτι ὁ Φίλιππος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, οὐδενὸς ἐφείδετο, ἠφρόντιστει δὲ καὶ αὐτῶν τῶν συμμάχων. Καὶ οἱ μὲν Αἰτωλοὶ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ κινηθῶσι κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' αἱ ὠμότητες τοῦ Φιλίππου πρὸς τὰς κυριευθείσας πόλεις καὶ ὁ κίνδυνος τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξήγειραν τὴν κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀντίδρασιν τοῦ Περγάμου καὶ τῆς Ῥόδου, τῆς Χίου καὶ τοῦ Βυζαντίου. Ἤδη δὲ οἱ Μακεδόνες εἶχον καταλάβει τὴν Σάμον καὶ ἠπείλουν τὴν Χίον, ὅτε ὁ συνηνωμένος στόλος τῶν πολεμίων ἐνίκησεν αὐτοὺς λαμπρῶς περὶ

ταύτην τὴν νῆσον. Ἀλλ' ὁ μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἄμεσος θάνατος τοῦ γενναίου τῶν συμμάχων ναυάρχου Θεοφιλίσκου κατέστησε καὶ πάλιν δυνατὴν τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Φιλίππου. Νικήσας τὸν ῥοδιακὸν στόλον πλησίον τῆς Λάδης, ἔγεινε μὲν κύριος τῆς Χίου καὶ τῆς Μιλήτου, προήλασε δὲ μέχρι τοῦ Περγάμου, πορθῶν τὴν χώραν, καὶ κατέλαβε μέρος τῆς ῥοδιακῆς Περαίας καὶ τῆς Καρίας. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ στόλος τῶν Ῥοδίων, ἑνωθεὶς καὶ πάλιν μετὰ τοῦ τῶν Περγαμηνῶν, ἔγεινεν οὕτως ἰσχυρός, ὥστε ὁ Φίλιππος δὲν ἠδύνατο πλέον νὰντισταθῇ εἰς τοὺς συμμάχους ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον. Ἡ δ' ἐπικράτησις τῶν πολεμίων ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἦλθε στιγμή, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἐφοβήθη μὴ ἀποβῇ εἰς αὐτὸν ἀδύνατος ἡ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπιστροφὴ εἰς τὴν Μακεδονίαν, παρακωλυομένη ὑπὸ τῶν θαλασσοκρατούντων συμμάχων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ βασίλειόν του, καὶ, καταλιπὼν ἐν τῇ Αἰολίδι καὶ τῇ Καρίᾳ φρουρὰς, κατώρθωσε νὰ διαλάθῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν πρὶν ἐπέλθῃ ὁ χειμὼν τοῦ 201 π. Χ.

Τὸν Φίλιππον δὲν ἐξηνάγκαζε πρὸς ἐπιστροφὴν μόνον ἡ θαλασσοκρατία τῶν κατ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ συνησπισμένων συμμάχων, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ σοβαρὰ τροπὴ τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Δύσει. Ὁ μακρὸς καρχηδονικὸς πόλεμος, καθ' ὃν τοσαῦτα εἶχον ὑποστῇ τραύματα οἱ Ῥωμαῖοι, εἶχεν ἀπολήξει τέλος τὸ ἔαρ τοῦ 202 π. Χ. διὰ τῆς λαμπρᾶς ἐν Ζάμᾳ τῆς Ἀφρικῆς νίκης εἰς περιφανῆ θρίαμβον τῆς Ῥώμης. Ἡ δὲ ἡττημένη καὶ τεταπεινωμένη Καρχηδὼν εὑρέθη τὸ ἑπόμενον ἔτος ἠναγκασμένη νὰποδεχθῇ τοὺς ὑπὸ τῶν νικητῶν διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἐπιβληθέντας ὅρους. Ἡ Ῥώμη ἀνέπνεεν ἤδη, καὶ ἠδύνατο νὰ τρέψῃ τὴν προσοχήν της εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ἐξ ἧς ἤρχοντο ἤδη ἐπικλήσεις βοηθείας καὶ πρεσβεῖαι παρὰ τῶν φίλων τῶν Ῥωμαίων, τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ Πτολεμαίου, τῶν Ῥοδίων καὶ τοῦ Ἀττάλου. Καὶ ἡ μὲν Ῥώμη παρ' ὅλον τὸ πρὸς τοὺς πρεσβευομένους ἐπιδεικνυόμενον ἐνδιαφέρον ἐδίσταζεν ἀκόμη νὰ προβῇ εἰς φανερὰν ῥῆξιν τῶν πρὸς τὸν Φίλιππον συνθηκῶν. Ἀλλ' ὅτε ὁ Φίλιππος, παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀκαρνάνων, οἵτινες εἶχον ἀφορμὰς δυσαρεσκείας ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ δηώσωσι μετὰ στρατιᾶς μακεδονικῆς τὴν Ἀττικήν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὄντες ἤδη ἀπὸ τοῦ 209 π. Χ. σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, ἀπέστειλαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, ἡ εἰς αὐτοὺς γενομένη ὑποδοχὴ ἐδείκνυεν, ὅτι οἱ Ῥω-

μαῖοι ἐξωκειοῦντο ὁσημέραι περισσότερον πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς προσεχοῦς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐδεινώθησαν τὰ πράγματα, ὅτε, ἐπαναληφθέντος τοῦ κατὰ τὸ Αἰγαῖον πολέμου, οἱ μὲν Ῥόδιοι ἀφῄρεσαν καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων τὰς πλείστας τῶν Κυκλάδων, ὁ δὲ Φίλιππος ἔπεμψε μὲν στόλον εἰς τὴν Ἀττικήν, αὐτὸς δ' ἐπετέθη κατὰ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Θρᾴκης, ὧν αἱ πλεῖσται ἀνεγνώριζον τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Πτολεμαίων. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φίλιππος εὑρίσκετο πρὸ τῆς Ἀβύδου, πολιορκῶν τὴν ἐπὶ μακρὸν σθεναρῶς ἀνθισταμένην πόλιν, πρέσβυς τῶν Ῥωμαίων, ἀφιχθεὶς πρὸς αὐτόν, ἀπῄτησε τὴν παῦσιν τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Αἰγύπτου πολέμου, τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀφαιρεθέντων χωρίων καὶ διαιτησίαν περὶ τῶν εἰς τὸν Ἄτταλον καὶ τοὺς Ῥοδίους ἀδικημάτων. Μόνον ἐπὶ τοιούτοις ὅροις, προσέθηκεν ὁ πρεσβευτής, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνη, πᾶσα δὲ ἄρνησις θὰ ἐπέφερε τὸν πόλεμον. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἀπήντησεν ὑπερηφάνως καὶ ἀπειλητικῶς· οἱονεὶ δὲ περιφρονῶν τοὺς Ῥωμαίους ἐξηκολούθησε τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀβυδηνῶν, ὧν ἡ τιμωρία ὑπῆρξε σκληρὰ μετὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἅλωσιν τῆς πόλεως.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο Ε΄

Διὰ τὴν Ῥώμην δὲν ὑπῆρχε πλέον οὔτε καιρὸς ὀπισθοχωρήσεως οὔτε δικαιολογία. Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ρωμαϊκὸς λαός, ὅστις τὴν ὑστεραίαν τοῦ θριάμβου τοῦ Σκιπίωνος ἀπέρριπτε τὴν πρότασιν τοῦ ὑπάτου περὶ κηρύξεως τοῦ πρὸς τὸν Φίλιππον πολέμου, ἤκουε τώρα πλέον τὸν αὐτὸν ὕπατον Σουλπίκιον ἐπισείοντα τὸ φάσμα τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν διαβάσεως τοῦ Φιλίππου καὶ προτρέποντα τοὺς Ῥωμαίους νὰ προλάβωσιν αὐτόν, μεταφέροντες τὸν πόλεμον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Αἱ λέξεις δι' ὧν ὁ Σουλπίκιος ἐπεράτωσε τὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λόγον του «ἀρκεῖ ὅτι εἴδομεν ἅπαξ τὸν Ἀννίβαν ἐν ταῖς ἑστίαις ἡμῶν» δὲν ἠδύναντο ναποτύχωσι τοῦ σκοπουμένου, καὶ ὁ πόλεμος ἐψηφίσθη ὁμοθυμαδόν.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Φίλιππος, ἐπιστρέφων μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀβύδου εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ ἀνατολικοῦ πολέμου τὸ φθινόπωρον τοῦ 200 π. Χ., ἔμαθε καθ' ὁδόν, ὅτι ὁ ὕπατος τῶν Ῥωμαίων Σουλπίκιος εἶχε διαπλεύσει τὸν Ἀδρίαν, ὅπως ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ.

ε΄

Ὁ δεύτερος μακεδονικὸς πόλεμος.

Σκοπὸς τοῦ νέου πρὸς τοὺς Μακεδόνας πολέμου τῶν Ῥωμαίων ἦτο ἡ διάσπασις τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῆς ἐκνικήσεως τῆς κυριωτάτης καὶ ἐπιφοβωτάτης τῶν ἐν αὐτῇ ἑλληνικῶν δυνάμεων, τῆς Μακεδονίας. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου ἔπρεπεν οἱ Ῥωμαῖοι νὰ πομονώσωσιν, εἰ δυνατόν, τὸν Φίλιππον. Πρὸς τοῦτο δ' ἐπωφελήθησαν ἐπιτηδείως ἐκ τῆς ἐναντίον αὐτοῦ ἐπικρατούσης ἐν Ἑλλάδι δυσαρεσκείας. Οἱ στιβαροὶ παρὰ τὸν Τίβεριν ἄνδρες, ἐξέχοντες ἐν τῇ διπλωματικῇ ἐμπειρίᾳ ὅσον καὶ ἐν τῇ πολεμικῇ τέχνῃ, ἐφρόνουν, ὅτι δύνανται νὰ κατορθώσωσιν ὄχι ὀλιγώτερα διὰ τῆς ἐπιτηδείας χρήσεως τῶν περιστάσεων ἢ διὰ τῶν ὅπλων. Ἐπὶ τοιούτου δὲ ὑπολογισμοῦ ἐβασίζετο τὸ πρόγραμμα τοῦ πολέμου, ὅστις πρόσχημα εἶχε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων. Δυστυχῶς ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ ὑστάτη φορά, καθ' ἣν ἐγίνετο χρῆσις τῆς ὡραίας ἐκείνης λέξεως, ἥτις εἶχε τοσάκις χρησιμεύσει κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα εἰς σκοποὺς δυναστικούς, καὶ ἡ πρώτη, καθ' ἣν μετεχειρίζετο αὐτὴν λαὸς ξένος, ὅστις οὐδὲν ἐσκόπει ἐν τέλει ἄλλο ἢ τὴν ὑποδούλωσιν ἐκείνων, εἰς οὓς εὐηγγελίζετο τὴν ἐλευθερίαν.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἀνάγκην τῆς συμπράξεως αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων. Κληθέντες εἰς βοήθειαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἠδύναντο νὰ εἶνε βέβαιοι περὶ τούτων. Ἀλλὰ μάταιαι ἀπέβησαν αἱ προσπάθειαι, ὅπως ἑλκύσωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Τοὺς Ἀχαιοὺς εἶχε μὲν μεγάλως ἐπιρρώσει ὁ Φιλοποίμην, τρὶς ἐκλεχθεὶς στρατηγός, διὰ τῆς ὁσημέραι μεγαλειτέρας ἐνισχύσεως τῶν δημοκρατικῶν στοιχείων ἐν τῇ συμπολιτείᾳ· ἀλλ' ἀκριβῶς αὕτη ἡ ἐνέργεια τοῦ υἱοῦ τοῦ Κραύγιδος εἶχεν ἐπισύρει τὴν ἀντιπολίτευσιν τῶν ἀριστοκρατικῶν, καὶ ὁ Φιλοποίμην, ἀποτυχὼν κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τοῦ ἔτους 200 π. Χ., ὅτε ἐξελέχθη ἀντ' αὐτοῦ στρατηγὸς ὁ Κυκλιάδας, ἔσπευσε νὰ φύγῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Κρήτην καὶ νὰ μετάσχῃ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνανεωθέντων ἐμφυλίων ἀγώνων. Ἀλλὰ καὶ ὁ νέος στρατηγὸς Κυκλιάδας, καίπερ ὢν φίλος τοῦ Φιλίππου, δὲν ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς νὰ προσπελάσωσιν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων, ὅστις μάτην ἠγωνίσθη νὰ ἑλκύσῃ αὐτούς. Μείναντες δ' ἀκλόνητοι καὶ πρὸς τῶν Ῥωμαίων τὰς ἐνεργείας, διετήρησαν ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδετερότητα πλήρη. Καὶ ἀπέτυχον μὲν

οἱ Ῥωμαῖοι ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, ἀλλ' ἐκέρδησαν τὴν φιλίαν τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν Δαρδάνων καὶ τῶν Ἀθαμάνων, λαοῦ ἠπειρωτικοῦ οἰκοῦντος περὶ τὴν σημερινὴν χώραν τῶν Τζουμέρκων καὶ τὰ βορειότατα τῆς Αἰτωλίας. Οὕτως ὁ Φίλιππος μόνους συμμάχους εἶχε κατὰ τὸ δεύτερον τοῦ πολέμου ἔτος τοὺς Θεσσαλούς, Εὐβοεῖς, Λοκρούς, Φωκεῖς, τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ Βοιωτοὺς καί τινας τῶν Ἠπειρωτῶν.

Χαρακτηριστικὸν εἶνε, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι κατήρξαντο τοῦ ἀγῶνος διὰ μικρῶν μόνον στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἅτε προσδοκῶντες τὴν κατὰ τοῦ Φιλίππου βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων. Δύο μόνον ἦσαν οἱ λεγεῶνες, οὓς ἀπεβίβασε τὸ πρῶτον ὁ στόλος αὐτῶν μετὰ χιλίων ἱππέων ἐκ Νουμιδίας εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, μόλις δὲ κατόπιν, προχωροῦντος τοῦ πολέμου, ηὐξήθησαν αἱ δυνάμεις αὐταί. Ἀλλὰ καὶ αἱ πολεμικαὶ πρόοδοι τῶν Ῥωμαίων ὑπῆρξαν τὸ κατ' ἀρχὰς βραδεῖαι. Ἐφ' ὅλους τοὺς πρώτους δεκαοκτὼ μῆνας, ἤτοι μέχρι τοῦ 198 π. Χ., μικρά τινα ἦσαν τὰ ὑπ' αὐτῶν κατορθωθέντα, ἐν οἷς κυριώτατα ἡ διὰ σταλείσης μοίρας τοῦ ἐν Κερκύρᾳ τὸ πρῶτον διαχειμάσαντος στόλου ὑπεράσπισις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, ὧν τὴν χώραν ματαίως ἐπόρθησε μετὰ μανίας ὁ Φίλιππος, ἡ προσωρινὴ κατάληψις τῆς Χαλκίδος, ἥτις ἦτο τὸ σπουδαιότατον ἐξ ἀνατολῶν ὁρμητήριον τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, καὶ ἡ ἄλωσις τοῦ εὐβοϊκοῦ Ὠρεοῦ καὶ τῆς Ἄνδρου. Ἄλλως δὲ οἱ μὲν σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ἐπεχείρησαν διαφόρους εἰσβολὰς εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, εἰσέβαλον δὲ ὁρμητικώτεροι καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν μακεδονικὴν γῆν τὸ ἔαρ τοῦ 199 π. Χ. Καὶ προεχώρησαν μὲν μέχρι τῆς Λυγκηστίδος, ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ ἡ ἐπιτυχία αὐτῶν ὑπῆρξε μικρά, ὁ δὲ Φίλιππος ἠδυνήθη μέχρι τοῦ θέρους τοῦ αὐτοῦ ἔτους νὰναγκάσῃ τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς ὑποχώρησιν καὶ ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἰλλυρικὴν Ἀπολλωνίαν.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Φίλιππος, ἀναθαρρήσας ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἀμύνης, ἐκινεῖτο ἤδη ζωηρότερον, ὅτε ὁ μὲν ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἐνισχύθη, τὸν δὲ Σουλπίκιον καὶ τὸν ἐν τῇ στρατηγίᾳ διάδοχον αὐτοῦ Πόπλιον Οὐίλλιον διεδέχθη ὁ ἀνήρ, ὅστις διὰ τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ ἐμπειρίας καὶ τῆς διπλωματικῆς τέχνης ἔμελλε νὰναδειχθῇ ὁ ἥρως τούτου τοῦ πολέμου. Ἦτο δὲ οὗτος ὁ νέος ὕπατος Τίτος Κόϊντος Φλαμινῖνος, ὅστις, ἡλικιωθεὶς ἐν ταῖς πικραῖς ἡμέραις τοῦ δευτέρου καρχηδονικοῦ πολέμου, ἔφερε μὲν ἐν ἑαυτῷ ὅλα τὰ στοιχεῖα Ῥωμαίου εὐτόλμου καὶ θαρσα-

λέου, ἀλλὰ μετεῖχε καὶ ἰδεώδους τινὸς ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν γῆν τῶν περικαλλῶν μνημείων καὶ τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων, ἐνθουσιασμοῦ χαρακτηρίζοντος τὴν νέαν ῥωμαϊκὴν γενεάν, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ ὕπατος, ὢν μόλις τριακονταέτης.

Ἡ ἄφιξις τοῦ Φλαμινίνου εἰς τὴν Ἰλλυρίαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 198 π. Χ., συμπίπτουσα πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν τοῦ Φιλίππου ἀπὸ τῆς ἀναμενομένης, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ματαιωθείσης συμπράξεως Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, ἐνέπνευσεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων εὐλόγους ἀνησυχίας. Ἀντεπεξῆλθε λοιπὸν μετὰ στρατιᾶς ἀξιομάχου κατὰ τοῦ Ῥωμαίου ὑπάτου, καὶ συνηντήθη μετ' αὐτοῦ κατὰ τὰς στενοπορίας τοῦ ποταμοῦ Ἀώου, τῆς σημερινῆς Βογιούσσας. Ἀλλ' ἀδρανῆ ἔμειναν ἐκεῖ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ταντίπαλα στρατεύματα, ἀναμένοντα τὴν ἔκβασιν τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων, ἃς προέτεινε μὲν ὁ Φίλιππος, ἀπεδέχθη δὲ ὁ γλυκὺς Φλαμινῖνος. Ὅτε δὲ αὗται ἀπέτυχον, τοῦ Φιλίππου μὴ ἀποδεχομένου τὴν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγκατάλειψιν τῆς Θεσσαλίας, τὰ πράγματα ἤλλαξαν ὄψιν. Ἡ δὲ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους προσέλευσις τοῦ Ἠπειρώτου Χάροπος, ὅστις ὡδήγησε μέρος τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ διὰ τῶν ἀτραπῶν τῶν ὀρέων, ἠνάγκασε τὸν Φίλιππον νὰ ἐγκαταλίπῃ μετὰ μεγάλας ἀπωλείας τὴν παρὰ τὸν Ἀῶον ὀχυρὰν θέσιν του καὶ νὰ φύγῃ σπεύδων μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῆς στρατιᾶς μέχρι τῶν θεσσαλικῶν Τεμπῶν.

Ἡ πρώτη αὕτη νίκη τοῦ Φλαμινίνου ἐπήνεγκε τὴν ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς συμμαχίας τελείαν ἀπόστασιν τῶν Ἠπειρωτῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ οἱ Ἀθαμᾶνες καὶ Αἰτωλοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου ἔπειτα ἠκολούθησαν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, ὑποτάσσοντες τὰς πόλεις πλὴν ὀλίγων ὀχυρῶν καὶ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ὑπερασπιζομένων, ἐν αἷς τὴν ἰσχυροτάτην ἀντίστασιν ἀντέτασσεν ἡ Ἄτραξ πλησίον τῆς Λαρίσης κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ Φλαμινῖνος, πεισθείς, ὅτι ἕνεκα τῆς προκεχωρημένης ὥρας τοῦ ἔτους ἔπρεπε νὰναβληθῇ διὰ τὸ ἐπιὸν ἡ εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσβολή, καὶ, καταβὰς πρὸς νότον ὅπως διαχειμάσῃ, ἐξηνάγκαζε νὰ προσχωρήσωσιν εἰς αὐτὸν αἱ φωκικαὶ πόλεις πλὴν τῆς πιστῆς εἰς τοὺς Μακεδόνας Ἐλατείας, ἥτις ἀνθίστατο ἀκόμη. Οὕτω βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ῥωμαίου ὑπάτου ὅλη σχεδὸν ἡ βορεία Ἑλλὰς πλὴν τῶν Ἀκαρνάνων καὶ τῶν Βοιωτῶν εἶχεν ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ἐξηκολούθει ἀκόμη ἡ οὐδετερότης τῶν Ἀχαιῶν, οὐ μικρὰ παρέχουσα κωλύματα εἰς τοὺς

Ῥωμαίους, ὧν ὁ στόλος εὑρίσκετο ἤδη ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεγχρεῶν, ἀπειλῶν τὴν Κόρινθον, ἥτις ἔμενε πιστὴ εἰς τὸν Φίλιππον, κατεχομένη ὑπὸ φρουρᾶς μακεδονικῆς. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τέλους τοῦτο μὲν ἐπείσθη, τοῦτο δ' ἠναγκάσθη ἡ πλειονοψηφία τῶν εἰς ἔκτακτον συνέδριον ἐν Σικυῶνι συνελθόντων ἀντιπροσώπων τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας νὰ παραδεχθῇ τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συμμαχίαν μετὰ πολλὰς ὑποσχέσεις καὶ μακρὰν συζήτησιν, ἀφ' οὗ τὰ πάντα ἐμηχανήθησαν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοπουμένου ὁ τότε στρατηγῶν τῶν Ἀχαιῶν Ἀρίσταινος καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ δαμιουργοί.

Καὶ ἠδυνήθη μὲν ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στρατηγὸς τοῦ Φιλίππου Φιλοκλῆς, διαβὰς ἐκ Χαλκίδος, νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κορίνθου, νὰφαιρέσῃ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ Ἄργος ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν. Ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι αὗται, ἃς ἀντεσήκονεν ἡ ἤδη ἐπελθοῦσα ἅλωσις τῆς Ἐλατείας ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου, ἦσαν οὐδὲν παραβαλλόμεναι πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τῆς περὶ τὸν Ῥωμαῖον ὕπατον συνασπιζομένης συμμαχίας, ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Ἰλλυρίας, κατήρχετο μέχρι τῆς Λακωνικῆς, ἧς τὸν τύραννον Νάβιν δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἑλκύσῃ ὁ Φίλιππος διὰ τῆς εἰς αὐτὸν παραχωρήσεως τοῦ Ἄργους. Πλὴν δὲ τούτων ἐβοήθουν τοὺς Ῥωμαίους ὡς σύμμαχοι, συμπράττοντες διὰ τοῦ στόλου των, οἱ Ῥόδιοι καὶ οἱ Περγαμηνοί. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων πρὸς τοιοῦτον φοβερὸν συνασπισμὸν οὐδὲν εἶχε ναντιτάξῃ ἄλλο πλὴν ἢ τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις, τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ τὴν ὑποστήριξιν, ἣν ἠδύναντο νὰ παράσχωσιν εἰς αὐτὸν τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τοῦ Φιλοκλέους εὐβοϊκὰ ὁρμητήρια.

Ἐν τοιαύτῃ θέσει εὑρισκόμενος ὁ Φίλιππος, ἐθεώρησε συμφέρον νὰ ἐπιληφθῇ νέων διαπραγματεύσεων, προτείνων ὅρους ἀπορριφθέντας ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, ἥτις ἀπῄτει παρ' αὐτοῦ ῥητῶς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Δημητριάδος, τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Κορίνθου, τῶν τριῶν ἐκείνων ὀχυρῶν θέσεων, αἵτινες ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς αἱ κλεῖδες τῆς ὅλης Ἑλλάδος.

Ἐν δὲ τῷ μεταξύ, ἐπελθόντος τοῦ ἔαρος τοῦ 197 π. Χ., εἶχε διαρρεύσει ὁ ἐνιαύσιος χρόνος τῆς ὑπατείας τοῦ Φλαμινίνου. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, βλέποντες τὴν παρ' αὐτοῦ εὐδόκιμον διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου, ἔκριναν ἀσύμφορον τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ὡς στρατηγοῦ, καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν ἐντολὴν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν διαπραγματεύσεων νὰ συνεχίσῃ μέχρι τέλους τὸν ἀγῶνα.

Ἐν τῶν πρώτων κατορθωμάτων τοῦ Φλαμινίνου μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ἡ ἐξ ἐνέδρας ἅλωσις τῶν Θηβῶν, ἥτις ἐπέσυρε κατ' ἀνάγκην τὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους προσχώρησιν τῶν Βοιωτῶν. Καὶ ἐξηκολούθησαν μὲν τηροῦντες οἱ πλεῖστοι αὐτῶν τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον πίστιν, ἀλλ' οὐχ ἧττον μέγα κέρδος τῶν Ῥωμαίων ἦτο ἡ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Βοιωτίας ἐπελθοῦσα διάσπασις τῆς ἀμέσου ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ἐν Χαλκίδι καὶ Κορίνθῳ μακεδονικῶν φρουρῶν.

Ἦτο προφανές, ὅτι μετὰ τοιαύτας ἐπιτυχίας οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο εἰς τὸν Φλαμινῖνον ἢ νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τῆς Μακεδονίας, ἔχων ἤδη τελείως ἀσφαλῆ τὰ νῶτα. Παρασκευασθεὶς λοιπὸν παρέλαβε τὴν ἐνισχυθεῖσαν ῥωμαϊκὴν στρατιάν, ἀνερχομένην μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, Ἀθαμάνων καὶ Ἀπολλωνιατῶν συμμάχων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Νάβιδος ἀποσταλέντων Κρητῶν εἰς εἰκοσιὲξ περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ προέβη πρὸς βορρᾶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλιππος συμφέρον εἶχε νὰ συναντήσῃ τὸν ἐχθρὸν μετὰ δυνάμεων ὡς πλείστων ὅσον τὸ δυνατὸν μακρὰν τῆς Μακεδονίας. Διὸ, αὐξήσας τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα διὰ γερόντων καὶ ἐφήβων καὶ ἀποτελέσας στρατιὰν ἰσάριθμον πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων, εἰ καὶ κατωτέραν αὐτῆς κατὰ τὸ ἱππικὸν, εἰσῆλθε διὰ τῶν Τεμπῶν εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Περὶ τὰς ἓξ ὥρας πρὸς νότον τῆς Λαρίσης πλησίον τῆς Σκοτούσσης, παρὰ τοὺς ἀποτόμους καὶ φαλακροὺς βράχους, οἵτινες σήμερον μὲν ὀνομάζονται Μαυροβοῦνι, παρὰ δὲ τῶν ἀρχαίων ἐκαλοῦντο Κυνὸς κεφαλαί, συνηντήθησαν οἱ πολέμιοι τὸ θέρος τοῦ 197 π. Χ. Ἦτο ἡ αὐτὴ ἐκείνη χώρα, ἐν ᾗ πρὸ ἐτῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα ἑπτὰ εἶχε πέσει ὁ Πελοπίδας, μαχόμενος ἐναντίον τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου. Ἡ μάχη μεταξὺ τοῦ Φλαμινίνου καὶ τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξεν ἐπὶ πολὺ ἀμφίρροπος. Ἀλλὰ τέλος, διασπασθείσης τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος ὑπὸ τῶν λεγεώνων, ὑποστηριζομένων γενναίως ὑπὸ τοῦ αἰτωλικοῦ ἱππικοῦ καὶ τῶν ἐξ Ἀφρικῆς ἐλεφάντων, ἡ νίκη ἀπέβη ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων. Καὶ οἱ μὲν νικηταὶ ἀπώλεσαν περὶ τοὺς ἑπτακοσίους ἄνδρας· ἀλλ' αἱ ζημίαι τῶν Μακεδόνων ὑπῆρξαν μεγάλαι. Εἰς ὀκτακισχιλίους ἀνῆλθον οἱ νεκροὶ, καὶ πέντε χιλιάδες ὑπῆρξαν οἱ παρὰ τῶν Ῥωμαίων ζωγρηθέντες.

Ὁ ἡττημένος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Θεσσαλίαν. Τὸ δὲ δεινὸν τῆς θέσεως αὐτοῦ κατέστησαν ἔτι φοβερώτερον αἱ ἀπανταχόθεν μεταβιβαζόμεναι εἰς αὐτὸν θλιβεραὶ ἀγγελίαι. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φλαμινίνου Λεύκιος εἶχε καταλάβει τὴν Λευκάδα, τὸ

κυριώτατον ὀχύρωμα τῶν τελευταίων τοῦ Φιλίππου συμμάχων, τῶν Ἀκαρνάνων. Ὁ Ἀχαιὸς Νικόστρατος εἶχε νικήσει τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν τῆς Κορίνθου. Οἱ Μακεδόνες εἶχον ἡττηθῆ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Καρίᾳ ὑπὸ τῶν Ῥοδίων. Τέλος οἱ Δάρδανοι εἶχον εἰσβάλει εἰς αὐτὴν τὴν Μακεδονίαν.

Ὁ Φίλιππος ὑφίστατο ἤδη τὰς συνεπείας τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀσυνέτου αὐτοῦ πολιτείας. Ἐγκαταλειφθεὶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν ἰδίων συμμάχων, εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἰδῇ τὰς στρατιὰς αὐτοῦ πανταχοῦ ἡττωμένας, καὶ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεος τοῦ νικητοῦ. Καὶ εἶχε χρείαν ἐλέους ὁ ἡττημένος, ἐπειδὴ οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, οἱ Αἰτωλοί, γαυριῶντες ἐπὶ τῇ βοηθείᾳ ἣν εἶχον παράσχει εἰς τὸν Φλαμινῖνον καὶ ἐπὶ τῇ συμπράξει αὐτῶν εἰς τὴν νίκην τῶν Κυνὸς κεφαλῶν, ἤν ἰδιοποιοῦντο, ἀπῄτουν τὴν ἐξάλειψιν τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ καταλόγου τῶν ἐλευθέρων κρατῶν καὶ τὴν κατάλυσιν τοῦ θρόνου τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ὁ Φλαμινῖνος δὲν ἦτο ἀμέτοχος συμπαθείας πρὸς τὸν ἀσύνετον καὶ ἀτυχῆ, ἀλλὰ γενναῖον ἀντίπαλόν του, καὶ ἐνόει, ὅτι συμφέρον τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης ἦτο νὰ μὴ λείψῃ ἐκ τοῦ μέσου ἡ Μακεδονία, ἥτις ἠδύνατο νὰποκρούῃ ἐπιτυχῶς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Θρᾳκῶν καὶ Κελτῶν. Ἀπέκρουσε λοιπὸν τὰς θρασείας ἀξιώσεις τῶν Αἰτωλῶν, ἀφροντιστῶν ἂν διὰ τῆς ἀρνήσεως ταύτης ἐξηρέθιζεν αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ τολμήσωσι μετ' οὐ πολὺ ἄφρονα πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἀπαλλαγεὶς δὲ τῶν Αἰτωλῶν, ἐπεδόθη εἰς τὴν μετὰ τῶν ἐκ Ῥώμης ἐλθόντων δέκα ἀντιπροσώπων τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου διαρρύθμισιν τῶν πρὸς τὸν ἡττημένον βασιλέα συνθηκῶν.

Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς τὸ ἔαρ τοῦ 196 π. Χ. συνομολογηθείσης εἰρήνης ἡ Μακεδονία ἀπέβαλλε πᾶσαν ἐξωτερικὴν κτῆσιν καὶ ἐπανεφέρετο εἰς τὰ παλαιὰ αὐτῆς ὅρια. Ὁ στρατὸς τοῦ βασιλείου περιωρίζετο εἰς πεντακισχιλίους ἄνδρας καὶ ὁ στόλος εἰς πέντε μόνον πλοῖα, τῶν λοιπῶν παραδιδομένων εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Οὐδεμίαν συμμαχίαν ἠδύναντο πλέον νὰ ὁμολογήσωσιν οἱ Μακεδόνες ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ῥώμης καὶ κατ' οὐδενὸς νὰ πολεμήσωσι. Τέλος δὲ ὑπεχρεώθη ὁ Φίλιππος νὰ γείνῃ σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων καὶ νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτοὺς ἀποζημίωσιν χιλίων ταλάντων, ἤτοι τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ περίπου ἑκατομμυρίων σημερινῶν δραχμῶν. Οὕτω διὰ τῆς γενναιόφρονος τοῦ Τίτου Κοίντου πολιτείας ἡ Μακεδονία ἐσώθη μέν, ἀλλ' ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ πολέμου τετα-

πεινωμένη. Ὁ δὲ νεαρὸς νικητὴς ἠδύνατο ἤδη νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπαγγελιῶν, δι' ὧν εἶχεν ἀποσπάσει τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ Φιλίππου.

ς'

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων.

Διὰ τὴν Ῥώμην δὲν εἶχεν ἐπέλθει ἀκόμη ὁ καιρὸς ὑπερποντίων κατακτήσεων. Πρόσφατα ἐν Ἱσπανίᾳ παθήματα εἶχον χρησιμεύσει εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀντὶ διδαγμάτων. Μετὰ τὸ τέλος λοιπὸν τοῦ πρὸς τὸν Φίλιππον πολέμου καὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς Μακεδονίας οὐδαμῶς συνέφερεν εἰς αὐτοὺς νὰ παραβῶσι τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Φλαμινίνου, δουλοῦντες τὴν Ἑλλάδα. Πρὸ παντὸς εἶχεν ἀνάγκην ἡ Ῥώμη νὰ παρασκευάσῃ τὰ πράγματα δι' ἀποκτήσεως συμπαθειῶν καὶ νὰ διαψεύσῃ τοὺς φόβους, οὓς ἐνέσπειρον οἱ Αἰτωλοί, κηρύσσοντες, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι οὐδὲν ἄλλο ἔπραττον ἢ νὰ διαδέχωνται τὰς ἑλληνικὰς πέδας παρὰ τοῦ Φιλίππου καὶ ὅτι ἐγίνετο ἀλλαγὴ δεσποτῶν καὶ οὐχὶ ἐλευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων. Περὶ ἑνὸς μόνον ἔγεινε σκέψις, τῆς κατοχῆς δῆλα δὴ τῶν τριῶν ἐρυμάτων τῆς Ἑλλάδος, τῆς Δημητριάδος, τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἀλλὰ καὶ ἡ σκέψις αὕτη ὑπεχώρησεν ἔπειτα εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἄνευ ὅρων ἀποδόσεως τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς Ἕλληνας συμφώνως πρὸς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Φλαμινίνου, ἃς οὗτος ἤθελε νὰ ἐκπληρώσῃ μετ' εἰλικρινείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ.

ΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΣ

Εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ταύτην τῆς ἐλευθερίας ὁ Φλαμινῖνος ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἐπίσημον χαρακτῆρα. Εἶχον ἤδη πλησιάσει αἱ ἡμέραι τῆς τελέσεως τῶν Ἰσθμίων, καὶ παμπληθεῖς συνέρρεον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν

ἰσθμὸν, ὅπως παραστῶσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ μάθωσιν ὁποία ἔσται ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος. Ἐν ᾧ δ' ἀνυπόμονοι ἐκαρτέρουν τὴν ἀπόφασιν τοῦ νικητοῦ, ἠκούσθη ἡ σάλπιγξ, καὶ ἀντήχησεν ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος. «Ἡ σύγκλητος τῶν Ῥωμαίων καὶ Τίτος Κόϊντος ὁ ὕπατος στρατηγὸς. νικήσαντες τὸν βασιλέα Φίλιππον καὶ τοὺς Μακεδόνας ἀφίνουσιν ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους καὶ αὐτονόμους τοὺς Κορινθίους, τοὺς Φωκεῖς, τοὺς Λοκροὺς, τοὺς Εὐβοεῖς, Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας, τοὺς Μάγνητας, τοὺς Θεσσαλοὺς, τοὺς Περραιβούς.» Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ κήρυγμα τὸ ἀνέλπιστον, ὅπερ, παρέχον τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς λαοὺς ὅσοι δὲν ἦσαν ἤδη ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν Μακεδόνων ὡς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Αἰτωλοὶ, ἐπλήρωσε χαρᾶς τοὺς ἐν τῷ ἰσθμῷ παρισταμένους τῶν Ἑλλήνων, ἐκδηλώσαντας δι' ἐνθουσιασμοῦ ἀκράτου καὶ τιμῶν ἐξόχων τὰ πρὸς τὸν γενναῖον ἐλευθερωτὴν αἰσθήματά των. Κατ' ἐκείνην τὴν ἑορτὴν τοῦ 196 π. Χ. ὁ Φλαμινῖνος ἐπέσυρε τὰ βλέμματα, τὰς δεξιώσεις, τὰς τιμὰς τοῦ πλήθους περισσότερον παντὸς Ἰσθμιονίκου.

Ὁ Φλαμινῖνος, διαρρυθμίσας τὰ τῆς Θεσσαλίας, τὰ τῶν Ἀθαμάνων, τὰ τῶν Αἰτωλῶν, ὧν ἡ δυσμένεια ἔτι μᾶλλον ηὔξησεν ἕνεκα τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐκανονίσθησαν τὰ κατὰ τὰς κτήσεις αὐτῶν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῶν Ἑλλήνων ἐφάνη εὐνοῶν τοὺς Ἀχαιούς. Χάριν δὲ αὐτῶν ἀνέλαβε διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν τύραννον τῆς Σπάρτης Νάβιν, εἰς ὃν, ὡς εἴδομεν, ὁ Φίλιππος διαρκοῦντος τοῦ πολέμου εἶχε παραχωρήσει τὸ Ἄργος, ὅπερ ἦτο ἐκ τῶν πόλεων τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ὁ Νάβις, καταλαβὼν τὴν πόλιν, ἐφάνη ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς ἐν αὐτῇ ἐξουσίας του ἀκάθεκτος καὶ ὠμὸς, ὁποῖον εἶχον γνωρίσει αὐτὸν οἱ Σπαρτιᾶται. Τὴν αὐτὴν δὲ σκληρότητα ἐπέδειξε καὶ πρὸς τοὺς Μυκηναίους, ἀπαγαγὼν ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὴν Σπάρτην νεανίσκους ἡβῶντας, ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῶν ὁποίων πολλὰ ἔπραξεν, ἐπισύρων τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πόλεως, Πρότιμος ὁ Γορτύνιος, ὡς διδασκόμεθα ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπ' ἐσχάτων ἀνακαλυφθείσης. Γέννημα ὢν τῆς δημαγωγίας καὶ τῆς ἀναρχίας, ἥτις εἶχεν ἐπακολουθήσει ἐν Σπάρτῃ εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Ἄγιδος καὶ τοῦ Κλεομένους, ἐβάσιζεν ὁ Νάβις τὴν δύναμίν του ἐπὶ τοῦ μίσους τῶν πτωχῶν κατὰ τῶν πλουσίων καὶ ἐνίσχυε τὴν ἰδίαν τυραννίδα διὰ τῆς φυγαδείας τῶν ἀντιπάλων καὶ τοῦ φόβου ὃν ἐνέπνεον αἱ ἀπάνθρωποι αὐτοῦ τιμωρίαι. Οὐδὲ περιωρίζετο ἡ ἐκ τοῦ τυράννου τρομοκρατία εἰς μόνην τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἦτο μὲν κοινωνὸς τῶν κατὰ θάλασσαν λη-

στειῶν τῶν Κρητῶν, εἶχε δὲ καὶ καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον ἱεροσύλους, λῃστὰς καὶ δολοφόνους, εἰς οὓς παρεῖχε τὴν Σπάρτην ὡς ὁρμητήριον καὶ καταφυγὴν ἐπ' ἀμοιβῇ τοῦ μέρους ὅπερ ἐλάμβανεν ἐκ τῶν ἀνόμων κερδῶν τῶν αἰσχρῶν ἐκείνων ὀργάνων. Τοιοῦτος ἦτο ὁ φοβερὸς ἀντίπαλος τῶν Ἀχαιῶν ἐν Πελοποννήσῳ, καθ' οὗ ἀπεφάσισε νὰ παράσχῃ τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ ὁ Φλαμινῖνος, ὅτε ἀπέτυχον αἱ περὶ ἀποδόσεως τοῦ Ἄργους διαπραγματεύσεις.

Ἐν Κορίνθῳ συγκληθείσης γενικῆς συνόδου τῶν Ἑλλήνων ἀπεφασίσθη ἐν ἔτει 195 π. Χ. ὁ κατὰ τοῦ Νάβιδος πόλεμος. Ἐπειδὴ τὸ Ἄργος, ὅπερ παρεῖχε τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολέμου, ὑπερασπιζόμενον γενναίως ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ γαμβροῦ τοῦ Νάβιδος, δὲν ἐφαίνετο δυνάμενον νὰ πέσῃ ταχέως, οἱ σύμμαχοι, ἀνερχόμενοι εἰς πεντακισχιλίους, ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, ἄγοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ Ἀγησίπολιν, τὸν νόμιμον τῆς Σπάρτης βασιλέα. Ἀλλ' ἡ καταδάμασις τοῦ τυράννου δὲν ἦτο τόσον εὔκολος, ὅσον ἐφαίνετο ἐξ ἀρχῆς. Ὁ Νάβις διὰ νέων φόνων παντὸς ἐπιφόβου κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ἐν αὐτῇ τῇ Λακωνικῇ κατ' αὐτοῦ ἐξέγερσιν, ἀναβιβάσας δὲ τὸν στρατὸν εἰς δεκαπεντακισχιλίους ἄνδρας, τοὺς πλείστους μισθοφόρους καὶ δούλους ἀπελευθερωθέντας, ἐκλείσθη ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Σπάρτης. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀντεῖχε γενναίως, ἀλλ' ἡ δῄωσις τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ ἡ πτῶσις τοῦ Γυθείου, κυριευθέντος ἀπὸ θαλάσσης ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Φλαμινίνου, τοῦ Λευκίου, ἔπεισαν τὸν τύραννον νὰ προβῇ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Φίλιππον, αἵτινες τοῦτο μὲν ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ Σπάρτῃ ὄχλου, τοῦτο δὲ καὶ ἀπέτυχον. Ἐπαναληφθείσης δὲ τῆς πολιορκίας, ἡ Σπάρτη μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἠναγκάσθη τέλος νὰ παραδοθῇ. Βαρεῖς ὑπῆρξαν οἱ ὅροι οἱ ὑπὸ τοῦ νικητοῦ ἐπιβληθέντες εἰς τὸν Νάβιν, ὅστις ἠναγκάσθη νὰφήσῃ πάσας τὰς ἐκτὸς τῆς Λακωνικῆς κτήσεις του, ἐν αἷς καὶ τὸ Ἄργος, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Λακεδαίμονι νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῶν παραλίων. Καὶ τὸν μὲν στόλον αὐτοῦ ὑπεχρεώθη ὁ τύραννος νὰ περιορίσῃ εἰς δύο μόνον πλοιάρια, τὰ δὲ διηρπαγμένα κτήματα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐξορίστων Σπαρτιατῶν νὰ παραδώσῃ. Τέλος δ' ἀπηγορεύθη μὲν εἰς αὐτὸν ἡ σύναψις συμμαχιῶν καὶ ἡ κήρυξις πολέμου, ἐπεβλήθη δὲ ἡ δόσις ὁμήρων καὶ ἡ πληρωμὴ ἀποζημιώσεως. Εἰς δὲ τοὺς ἐξορίστους Λακεδαιμονίους τοὺς ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν χώραν παρεχωρήθησαν αἱ διὰ τῶν συνθηκῶν ἀφαιρεθεῖσαι ἀπὸ τοῦ Νάβιδος παράλιοι πόλεις τῆς Λακωνικῆς, αἵτινες

ἀπετέλεσαν τὸ κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων, οὕτω κληθέντων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν βασιλευομένην Σπάρτην, καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν.

Οἱ Ἀχαιοὶ ἔβλεπον ἤδη τεταπεινωμένον διὰ τῆς συμπράξεως τῶν Ῥωμαίων τὸν ὠμὸν καὶ πολυμήχανον αὐτῶν ἐχθρὸν, ἀνέκτησαν δὲ τὸ Ἄργος καὶ προσέλαβον τὰς πόλεις τῶν Ἐλευθερολακώνων. Ἀλλ' ὅμως ἦσαν ἐλάχιστα ηὐχαριστημένοι ἐκ τῶν ἐπιτευχθέντων, ἀφορῶντες εἰς τὸν τέλειον ἀφανισμὸν τοῦ Νάβιδος καὶ τῆς Σπάρτης. Καὶ ἀληθῶς πᾶς τις ἀνέμενεν εἰς ὃ σημεῖον εἶχον περιέλθει τὰ πράγματα νὰ ἴδῃ τὸν Φλαμινῖνον προβαίνοντα ὄχι μὲν εἰς τὴν ἀπὸ τῶν ἐλευθέρων ἑλληνίδων πόλεων διαγραφὴν τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δι' αὐστηροτέρας πρὸς τὸν Νάβιν πολιτείας εἰς τὴν ἀποκοπὴν τοῦ σαπροῦ ἐκείνου μέλους τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἀλλά τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ὁ αὐτοκαλούμενος ἐλευθερωτὴς δὲν προέβη εἰς τοιοῦτο γενναῖον μέτρον; Ἤδη αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι εἶχον δίκαιον νὰ συζητῶσιν οὐχ ἧττον τῶν νεωτέρων τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης πολιτείας τοῦ Φλαμινίνου. Ὁ δὲ πιθανώτατος λόγος, δι' ὃν ὁ Νάβις δὲν ἠφανίσθη, οὐδ' ἡ Σπάρτη παρεδόθη εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, εἶνε ἡ ἐπιθυμία τῶν Ῥωμαίων νὰ μὴ ἐνισχύσωσι τοὺς Ἀχαιοὺς ὑπὲρ μέτρον, ἀλλὰ ναφήσωσιν ὑφιστάμενα ἐν Πελοποννήσῳ τὰ σπέρματα διχονοίας, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς ἀργότερον τὴν εὐκαιρίαν νέας ἐπεμβάσεως ἀποτελεσματικωτέρας μετὰ τὴν κατάτριψιν τῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἡ μὲν πρόθεσις τῆς Ῥώμης, ἀποδιδούσης εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐλευθερίαν, ἦτο εἰλικρινὴς, καὶ δὲν δικαιούμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν καρδίαν τοῦ αἰσθηματικοῦ Φλαμινίνου κινουμένην ὑπὸ παθῶν κρυφίων καὶ ἀγενῶν. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη δὲν προετίθετο νὰ προβῇ περαιτέρω ταύτης τῆς δωρεᾶς. Δὲν ἠδύνατο καὶ δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ἅτινα, συντηροῦντα ταύτην καὶ μονιμοποιοῦντα, καθιστῶσιν ἀληθῆ ἐλευθερίαν. Ἂν ἡ Ἑλλὰς ἐσωφρόνει, ἂν αἱ πόλεις καὶ αἱ συμπολιτεῖαι αὐτῆς δὲν διεσπαράσσοντο ὑπὸ ἀντιπαθειῶν μυρίων, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀνεξαρτησίας ἤθελον ἀρκέσει ὅπως δώσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἰσχὺν καὶ κράτος. Ἀλλὰ, λειπούσης πάσης τοιαύτης συνεκτικῆς ὁμονοίας καὶ τῆς χώρας σπαρασσομένης ὑφ' ὅλων τῶν κακῶν τῆς παρακμῆς, ἡ ἑνότης καὶ ἡ δύναμις μόνον ἔξωθεν ἠδύναντο νὰ ἐπιβληθῶσι διὰ τῆς ἐνισχύσεως μιᾶς τῶν πόλεων ἢ συμπολιτειῶν, καὶ δὴ μάλιστα τῆς ἀχαϊκῆς. Ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν θὰ

ἦτο ἐλευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰς τότε κρατούσας ἰδέας, ἀλλὰ δημιουργία ἐκ τῶν ἔξωθεν μεγάλου ἑλληνικοῦ κράτους, ἥτις τοὺς μὲν Ἕλληνας δὲν ἤθελεν εὐχαριστήσει, εἰς δὲ τοὺς Ῥωμαίους δὲν συνέφερεν. Ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους δύναται νὰ θεωρηθῇ οὐ μόνον ὡς συμφέρουσα, ἀλλὰ καὶ ὡς πρόνοια τῆς Ῥώμης περὶ τοῦ μέλλοντος ἡ μὴ συγκέντρωσις τῆς δυνάμεως εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀχαιῶν.

Πρὸς τοιαύτας σκέψεις φαίνονται σύμφωνοι οἱ λόγοι οὓς εἶπεν ὁ Φλαμινῖνος πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐν Κορίνθῳ, ἀποχωριζόμενος αὐτῶν μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων. Συστήσας τὴν ὁμόνοιαν, προσέθηκεν, ὅτι, ἂν μὲν εἶνε σύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους, οὔτε βασιλεῖς, οὔτε τύραννοι θὰ κατισχύσωσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἡ διχόνοια καὶ τὸ στασιαστικὸν πνεῦμα παρέχουσι μέγιστα ὠφελήματα εἰς τὸν ἐχθρὸν, καθότι οἱ ἐν τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ ἡττημένοι προτιμῶσι νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν ξένον μᾶλλον ἢ νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τοὺς συμπολίτας. Οἱ λόγοι τοῦ Φλαμινίνου ἦσαν εἰλικρινεῖς, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ Ἕλληνες δὲν ἤθελον νὰ κατανοήσωσιν οὐδὲ παρὰ τοῦ ξένου λεγόμενα ἐκεῖνα ἅτινα ὤφειλον νὰ αἰσθανθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν.

ς'

Αἰτωλοὶ καὶ Ῥωμαῖοι.

Οἱ Ῥωμαῖοι, ἐγκαταλείποντες τὴν Ἑλλάδα, τελευτῶντος τοῦ ἔαρος τοῦ 194 π. Χ., οὐδένα μὲν ἄφινον ἐν αὐτῇ στρατιώτην, ἀλλ' εἶχον ἤδη οἱονεὶ καταλάβει τὰς πόλεις διὰ τῶν κτηθεισῶν συμπαθειῶν, ὑπερτέρων πάσης φρουρᾶς. Ἀλλ' ἄφινον ὀπίσω των καὶ λαὸν, τὸν ὁποῖον τὰ τελευταῖα γεγονότα ἀπὸ συμμάχου καὶ φίλου εἶχον μετατρέψει κατ' ὀλίγον εἰς ἐχθρόν. Ὁ λαὸς οὗτος ἦτο ὁ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες, πνέοντες, ὡς εἴδομεν, μένεα ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἤδη κατὰ τὰ τέλη τῆς ἐν Ἑλλάδι παρουσίας τοῦ Φλαμινίνου, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἤρχισαν νὰ μηχανῶνται τὰ πάντα, ὅπως ῥαδιουργοῦντες καὶ τολμῶντες ἀποκτήσωσι τὴν δύναμιν ἐκείνην καὶ ὑπεροχὴν, ἣν δὲν παρέσχεν εἰς αὐτοὺς ὁ Φλαμινῖνος μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ὅπως ἀνατρέψωσι τὸ ὑπὸ τῆς Ῥώμης ἐν Ἑλλάδι δημιουργηθὲν καθεστὼς, εἶχον ἀνάγκην ἰσχυρῶν συμμάχων, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον πλὴν τῆς Βοιωτίας μικροτάτην εὕρισκον παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἕλλησιν ὑποστήριξιν τῶν

κατὰ τῶν Ῥωμαίων προθέσεών των. Διὰ τοῦτο ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον τὸν Μέγαν, ἐπικαλούμενοι τὴν ἀρωγὴν αὐτῶν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων. Καὶ ὁ μὲν Φίλιππος ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις τῶν Αἰτωλῶν, μὴ τολμῶν νἀναλάβῃ νέον ἀγῶνα ὀλίγα μόλις ἔτη μετὰ τὴν δεινήν του ἥτταν. Ὁ δὲ Ἀντίοχος, ὃν διεβουκόλουν αἱ ὑποσχέσεις περὶ ἐξεγέρσεως ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἅμα τῇ ἐμφανίσει του, ὑπεσχέθη προθύμως σύμπραξιν καὶ ἤρχισε νὰ παρασκευάζηται ἐπειγόντως.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν Θόας, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἀσίας, προσεπάθει νἀπατήσῃ τοὺς Ἕλληνας διὰ μεγάλων λόγων καὶ ὑποσχέσεων, ὡς εἶχε πείσει καὶ τὸν Ἀντίοχον, καὶ προήγγελλε τὴν ἄφιξιν ἀπείρου πλήθους ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐλεφάντων καὶ ἀμέτρων χρημάτων, ὁ Φλαμινῖνος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς πρεσβευτὴς τῶν Ῥωμαίων καὶ παραστὰς εἰς τὸ συνέδριον τῶν Αἰτωλῶν, μάτην ἐπειράθη νἀποτρέψῃ ἀπὸ τοῦ πολέμου τὸν ὑπὸ μαινομένων δημαγωγῶν ἐξερεθιζόμενον λαόν.

Οἱ Αἰτωλοί, ἀμετάτρεπτον τηροῦντες τὴν ἀπόφασιν νὰ κηρύξωσι τὸν πόλεμον, ἐζήτουν ἐν τούτοις μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀντιόχου συμμάχους ἐν Ἑλλάδι. Ἐπειδὴ δ' ἐν ἑκάστῃ πόλει οἱ ἐξέχοντες τῶν πολιτῶν καὶ οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐξηκολούθουν συμπαθοῦντες πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, θέλοντες νὰ καταδημαγωγήσωσι τὰ πλήθη διὰ λαμπροῦ τινος τολμήματος, ἀπεφάσισαν τὴν κατάληψιν τῆς Δημητριάδος, τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Σπάρτης. Ὡρίσθη δὲ νὰ ἐπιχειρήσωσι τὸ τόλμημα πανταχοῦ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, τοῦ μὲν Θόαντος καταλαμβάνοντος τὴν Χαλκίδα, τοῦ δὲ Διοκλέους τὴν Δημητριάδα καὶ τοῦ Ἀλεξαμενοῦ τὴν Σπάρτην. Καὶ ὁ μὲν Θόας ἀπέτυχε καθ' ὁλοκληρίαν, ἡ δὲ Δημητριὰς παρεδόθη εἰς τὸν Διοκλέα διὰ προδοσίας. Ὅλως δὲ περίεργον τροπὴν ἔλαβον τὰ πράγματα ἐν Σπάρτῃ. Οἱ Αἰτωλοὶ εἶχον πείσει τὸν Νάβιν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνάκτησιν τῶν παραλίων πόλεων τῆς Λακεδαίμονος, ἃς εἶχον ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτοῦ οἱ Ῥωμαῖοι. Ὁ δὲ τύραννος, προθύμως ἐπινεύσας, ἔσπευσε νὰ προσβάλῃ τὸ Γύθειον τὸ ἔαρ τοῦ 192 π. Χ. Ἀλλ' οἱ Ἀχαιοί, εἰς οὓς ἤδη ἀνῆκον αἱ πόλεις τῶν Ἐλευθερολακώνων, δὲν ἠδύναντο νἀνεχθῶσι τὴν τολμηρὰν τοῦ Νάβιδος ἐπίθεσιν, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον προίστατο καὶ πάλιν τῆς συμπολιτείας ὡς στρατηγὸς ὁ γενναῖος Φιλοποίμην, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ Κρήτης. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀπόπειρα τοῦ Φιλοποίμενος πρὸς ἄρσιν τῆς πολιορ-

κίας τοῦ Γυθείου ἀπέτυχεν, ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁ Νάβις κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Λακωνικὴν μετὰ τῶν συμμάχων, ἐβάδιζε κατὰ τῆς Σπάρτης μετὰ τοιαύτης ὁρμῆς, ὥστε ὁ Νάβις ἠναγκάσθη νὰ σπεύσῃ ἐναντίον αὐτοῦ. Ἀλλ' ὑπέστη πλησίον τῆς Σελλασίας τοιαύτην ἥτταν, ὥστε ἐκλείσθη ἔντρομος ἐντὸς τῆς Σπάρτης, καὶ μόλις ἐσώθη δι' ἀνακωχῆς ἣν παρέσχεν ὁ Φιλοποίμην, πειθόμενος εἰς τὸν Φλαμινῖνον. Οὐχ ἧττον ὁ Νάβις δὲν ἔμεινεν ἥσυχος, καὶ ἀπετάθη ἐπανειλημμένως πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, ζητῶν βοήθειαν, ἥτις καὶ ἐστάλη τέλος ὑπὸ τὸν Ἀλεξαμενὸν καθ' ὃν χρόνον ὁ Θόας ἐπειρᾶτο τῆς Χαλκίδος καὶ ὁ Διοκλῆς τῆς Δημητριάδος. Ἀλλ' ἀντὶ βοηθῶν οἱ Αἰτωλοὶ παρέστησαν εἰς τὴν Σπάρτην δίκην πορθητῶν, μὴ δυνάμενοι νὰποβάλωσι τὴν ἔμφυτον εἰς ἑαυτοὺς πλεονεξίαν καὶ ληστρικὴν διάθεσιν. Καὶ ὁ μὲν Νάβις ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξαμενοῦ ἔν τινι ἐπιθεωρήσει τῆς στρατιᾶς τῶν συμμάχων, οὓς εἶχε δεξιωθῆ ἀνύποπτος καὶ μετὰ χαρᾶς, ἡ δὲ πόλις δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν λεηλασίαν τῶν ἀπλήστων Αἰτωλῶν. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη διαγωγὴ ἐξηρέθισε τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες ἐξεγερθέντες ἐφόνευσαν τοὺς πλείστους τῶν ἰδιοτελῶν συμμάχων τοῦ τυράννου. Σπεύσας δὲ τότε ὁ Φιλοποίμην κατέλαβε τοὺς ἐν ταραχῇ κυμαινομένους Σπαρτιάτας, καὶ ἄνευ δυσκολίας ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν, γενναίως ἀποκρούσας τὴν εἰς αὐτὸν γενομένην προσφορὰν τῶν ἐκ τῆς ἐκποιήσεως τῶν κτημάτων τοῦ Νάβιδος εἰσπραχθέντων ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων.

Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀπόπειρα τῶν Αἰτωλῶν πρὸς προδοτικὴν κατάληψιν τῆς Σπάρτης ἀπέβη εἰς ὠφέλειαν τῶν Ἀχαιῶν. Ἀλλὰ παρ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἀποτυχίαν ἐν Λακεδαίμονι καὶ ἐν Εὐβοίᾳ, ἤρκεσεν εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς ἡ ἅλωσις τῆς Δημητριάδος, ὅπως κομπορρημονοῦντες καὶ ἐπιδεικνυόμενοι ἐπιταχύνωσι διὰ νέας πρεσβείας τὴν ἐξ Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα μετάβασιν τοῦ Ἀντιόχου.

Ὁ μέγας Σελευκίδης ἦλθε διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Δημητριάδα τὸ φθινόπωρον τοῦ 192 π. Χ., ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ δεκακισχιλίους μόνον ἄνδρας, καθότι εἶχεν ἀπατηθῆ ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ὑποσχομένων, ὅτι ἅμα ἐμφανιζόμενον ἔμελλον νακολουθήσωσιν οἱ Ἕλληνες ὁμοθυμαδόν. Ἀλλ' ἠπατήθη μὲν, ἔδειξε δὲ διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἴδομεν αὐτὸν διεξάγοντα τὰ τοῦ πολέμου καὶ διὰ τῆς ἐν Χαλκίδι ἐρωτικῆς ἀργίας, ὅτι δὲν ἦτο ἀντάξιος τῶν περιστάσεων, ἦτο δὲ πολὺ κατώτερος τοῦ ἀντιπάλου

ὃν ἔταξεν ἀντιμέτωπόν του ἡ Ῥώμη, τοῦ ὑπάτου Μανίου Ἀκιλίου Γλαβρίωνος, ὅστις ἐνίκησεν αὐτὸν ἐπιφανῶς περὶ τὰς Θερμοπύλας τὸ ἔαρ τοῦ 191 π. Χ. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀντίοχος ἡττημένος ἔφευγεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου ἔμελλε τὸ ἐπιὸν ἔτος νὰ ὑποστῇ τὴν φοβερὰν ἐν Μαγνησίᾳ ἧτταν, ὁ Ἀκίλιος κατέκλυζε τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν καὶ κατελάμβανε τὴν Χαλκίδα, ἧς ἐφείσθη μόνον χάριν τοῦ Φλαμινίνου.

Ἀτιμώρητοι ἔμενον πλέον μόνον οἱ Αἰτωλοί, οὓς ἠδύναντο ἐν τῇ τελευταίᾳ ὥρᾳ τοῦ κινδύνου νὰ προστατεύσωσι τὰ δύσβατα αὐτῶν ὄρη. Ὁ Ἀκίλιος δὲν ἐδίστασε νὰ τείνῃ εἰς αὐτοὺς φιλίαν χεῖρα καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις, ὅπως, ἀπαλλαγεὶς τοῦ ἐνταῦθα πολέμου, στρέψῃ τὴν προσοχήν του ὅλην εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὸν Ἀντίοχον. Ἀλλ' ὅτε πᾶσα ἀπόπειρα συνεννοήσεως ἐναυάγησε, προσκρούσασα εἰς τὸ ἀγέρωχον τῶν ἑλληνοκοπούντων ὀρεινῶν, ὁ μὲν ταχὺς ἐκ πλεβηίων ὕπατος τῶν Ῥωμαίων ἐρρίφθη ἀκράτητος εἰς τὸν πόλεμον, ὡσεὶ θέλων νὰ καταστήσῃ πρᾶγμα τὴν ἀπειλήν, ἣν εἶχε σφενδονήσει κατὰ τῶν ἰσχυρογνωμόνων πολεμίων, ὅτι θἀπαγάγῃ πάντας ἁλυσοδέτους, οἱ δ' Αἰτωλοὶ κατέβαλον πάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις, ὅπως ἀμυνθῶσι γενναίως καὶ εὐρώστως ὡσεὶ ἀγωνιζόμενοι τὸν τελευταῖον περὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως ἀγῶνα.

Ὁ αἰτωλικὸς πόλεμος ὑπῆρξε μακρός, διαρκέσας ἐπὶ δύο σχεδὸν ἔτη, εἰ καὶ μετὰ πολλῶν διακοπῶν ἕνεκα τῶν γενομένων ἀνακωχῶν. Πρὸς γενικὸν δὲ τοῦ πολέμου τούτου χαρακτηρισμὸν ἐμφαντικώτατοι εἶνε οἱ λόγοι οὓς ἀπηύθυνε κατ' αὐτὸν ὁ Φλαμινῖνος πρὸς τὸν ὕπατον, εἰπών, ὅτι ἀπὸ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν, καθ' ἣν ἐνικήθη ὁ Ἀντίοχος, ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἔχανε τὸν καιρὸν τοῦ διατρίβων περὶ πολιορκίας, ἐν ᾧ ὁ Φίλιππος ὑπὸ τὸ πρόσχημα συμμαχίας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους οὐδὲν ἄλλο ἔπραττεν ἢ νὰ κυριεύῃ τὰς ἐπαρχίας ἃς εἶχεν ἀποβάλει, γινόμενος κύριος τῆς Ἀθαμανίας, τῆς Δολοπίας, τῆς Περραιβίας, τῆς Ἀπεραντίας. Καὶ ὅμως, προσέθηκεν ὁ Φλαμινῖνος, διὰ τοὺς Ῥωμαίους ἦτο ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρουσα ἡ ταπείνωσις τῶν Αἰτωλῶν ἢ ἡ παρακώλυσις τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Φιλίππου. Τοιαύτη ἦτο ἀληθῶς ἡ θέσις τῶν πραγμάτων κατὰ τὰ τέλη τοῦ 191 π. Χ., ὅτε ὁ Ἀκίλιος εὑρίσκετο πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Ναυπάκτου, ἣν ἐπολιόρκει ἐπὶ δύο ἤδη μῆνας μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἄλωσιν τῆς ἐπὶ τῆς Οἴτης Ἡρακλείας καὶ τὰς μετ' αὐτὴν ματαιωθείσας νέας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις. Διὰ ταῦτα οἱ λόγοι τοῦ Φλαμινίνου ἐνεποίησαν μεγάλην αἴσθησιν εἰς τὸν Ἀκίλιον, ὅστις

συνεῖδεν, ὅτι ἐν ᾧ οἱ Ῥωμαῖοι καταναλίσκοντο εἰς πολιορκίας ἐναλλὰξ καὶ διαπραγματεύσεις, ἐξηκολούθει ὠφελούμενος πονηρῶς ὁ Φίλιππος. Ἐπείσθη λοιπὸν ὁ ὕπατος νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς νέαν ἀνακωχὴν, καθ' ἣν ἔγεινε καὶ πάλιν ἀπόπειρα συμφιλιώσεως μετὰ τῆς Ῥώμης, ἡς δὲν ἐδέχθησαν οἱ Αἰτωλοὶ τοὺς βαρεῖς ὅρους.

Ἐπανελήφθη λοιπὸν ὁ πόλεμος, βραχὺν μὲν ἀκόμη χρόνον ἡγουμένου τῶν Ῥωμαίων τοῦ Ἀκιλίου, ὅστις καὶ ἐκυρίευσε τὴν Λαμίαν, εἶτα δὲ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ὑπάτων, Λευκίου Κορνηλίου Σκιπίωνος, παρακολουθουμένου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ποπλίου, τοῦ νικητοῦ τῆς Ζάμας, καὶ τοῦ τοῦτον διαδεχθέντος Μάρκου Φουλβίου Νωβελίωνος. Καὶ οἱ μὲν Σκιπίωνες, μὴ δυνηθέντες νὰ καταλάβωσι τὴν γενναίως ἀνθισταμένην Ἄμφισσαν καὶ σπεύδοντες νὰ μεταφέρωσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου, ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσωσι νέας καὶ πάλιν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς σπονδάς. Κατὰ δὲ τὸν ἑξάμηνον τοῦτον χρόνον οἱ Αἰτωλοὶ ἐστράφησαν ἐναντίον τοῦ Φιλίππου, παρ' οὗ ἀφῄρεσαν τὴν Ἀθαμανίαν καὶ τὰς πρώην αἰτωλικὰς χώρας, ἃς εἶχε καταλάβει κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ πολέμου ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων.

Ἐν τούτοις δ' ἔφθασε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 189 π. Χ. ὁ διάδοχος τοῦ Λευκίου Σκιπίωνος Μάρκος Φούλβιος, ἔχων ἐντολὴν νὰ ἐπιδιώξῃ δραστηρίως καὶ διὰ παντὸς τρόπου τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ πολέμου. Ὁ Φούλβιος, πειθόμενος ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν, ἔστη πρὸ τῆς Ἀμβρακίας, τῆς ἄλλοτε ἕδρας τοῦ Πύρρου, κατεχομένης ἤδη ὑπὸ φρουρᾶς αἰτωλικῆς καὶ ἀποτελούσης τὸν βορειοδυτικὸν τῆς Αἰτωλίας προμαχῶνα. Ἀλλ' ἡ πολιορκία τῆς παρὰ τὸν Ἄραχθον κειμένης ἰσχυρᾶς πόλεως παρετείνετο, καὶ ἡ ἀντίστασις ἦτο ἐπίμονος καὶ γενναία. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ἐν Ἀμβρακίᾳ πολιορκούμενοι ὑφίσταντο μετὰ καρτερίας ἄπελπιν ἀγῶνα, οἱ λοιποὶ Αἰτωλοὶ ἠδυνάτουν νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν αὐτῶν, προσβαλλόμενοι συγχρόνως ἐν μὲν Δολοπίᾳ καὶ Ἀμφιλοχίᾳ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ κόλπου τῆς Ἄρτας ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου Περσέως, κατὰ δὲ τὰ παράλια τῆς Αἰτωλίας ὑπὸ στόλου τοῦ βασιλέως τῶν Ἰλλυριῶν Πλευράτου καὶ τῶν Ἀχαιῶν. Τέλος οἱ Αἰτωλοὶ μετὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθαμάνων Ἀμυνάνδρου, τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ῥοδίων ἀνέῳξαν τὰς πύλας τῆς Ἀμβρακίας, καὶ ἔτυχον παρὰ τῶν πολιορκητῶν προσωρινῆς εἰρήνης. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ εἰρήνη αὕτη ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν, ἔγειναν ἐν Ῥώμῃ μακραὶ διαπραγματεύσεις περὶ ὁριστικῆς εἰρήνης, ἥτις καὶ ὡμολογήθη τέλος τὸ θέρος τοῦ

189 π. Χ. Οἱ Αἰτωλοὶ ἠναγκάσθησαν μὲν νἀποβάλωσι τὰς πόλεις καὶ χώρας, ὅσαι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ αἰτωλικοῦ πολέμου εἶχον κατακτηθῆ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἢ εἶχον προσέλθει εἰς αὐτούς, ὑπεχρεώθησαν δὲ νἀναγνωρίσωσι τὴν ἐπικυριαρχίαν καὶ ἡγεμονίαν τῆς Ῥώμης, ἔχοντες κοινοὺς φίλους καὶ ἐχθρούς, καὶ ὑπεσχέθησαν τὴν παράδοσιν ὁμήρων καὶ τὴν κατὰ δόσεις πληρωμὴν πεντακοσίων ταλάντων.

Οἱ ὅροι τῶν συνθηκῶν ἦσαν ἐπιεικέστεροι μὲν τῶν ἄλλοτε ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου ἐπιβαλλομένων, ἀλλὰ βαρεῖς καὶ ἐπώδυνοι διὰ τὴν αἰτωλικὴν συμπολιτείαν, ἥτις, περιορισθεῖσα εἰς ἁπλῆν τοπικὴν ὁμοσπονδίαν, ἀπέβαλε τὴν προτέραν αὐτῆς δύναμιν, καὶ ἐξέλιπεν ἐντὸς βραχέος διαλυθεῖσα ὑπὸ ἐσωτερικῶν σπαραγμῶν.

η΄

Ἀχαιοὶ καὶ Φιλοποίμην.

Ἐν ᾧ ἡ αἰτωλικὴ συμμαχία κατεστρέφετο ἕνεκα τῶν ἰδίων αὐτῆς σφαλμάτων, οἱ Ἀχαιοὶ παντὶ σθένει ἠγωνίζοντο, ὅπως, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῶν περιστάσεων, ἀναπτύξωσι τὴν συμπολιτείαν, ἐπεκτείνοντες αὐτὴν καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Σπάρτης τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰς τὸν φόνον τοῦ Νάβιδος, ἐπιτεθέντες ἐναντίον τῶν Ἠλείων καὶ τῶν Μεσσηνίων, οἵτινες ἦσαν σύμμαχοι τῶν Αἰτωλῶν, κατώρθωσαν νὰ προσαρτήσωσι καὶ ταύτας τὰς χώρας εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Μεσσηνίας ἐφάνη, ὅτι ἡ Ῥώμη ἤρχιζε νὰ μετατρέπῃ κατ' ὀλίγον τὴν προστασίαν αὐτῆς εἰς ἡγεμονίαν, καθότι οἱ Ῥωμαῖοι ἤλεγξαν τοὺς Ἀχαιοὺς, ὅτι ἐπελήφθησαν τοῦ πολέμου ἄνευ τῆς ἀδείας αὐτῶν. Ἔτι δὲ μᾶλλον κατεφάνη ἡ ἀντίστασις τῆς Ῥώμης εἰς τὴν ὑπὲρ μέτρον αὔξησιν τῶν Ἀχαιῶν, ὅτε οὗτοι ἐξηγόρασαν τὴν Ζάκυνθον παρὰ τῶν καταλαβόντων αὐτὴν Ἀθαμάνων. Οἱ Ῥωμαῖοι, θέλοντες νὰ καταλάβωσι τὴν νῆσον ὡς ἀξιόλογον στρατιωτικὸν σταθμὸν ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει, ὡς ἤδη κατεῖχον τὴν Κέρκυραν καὶ ὡς κατέλαβον τὴν Κεφαλληνίαν παρ' ὅλην τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων τῆς Σάμης, ἠνάγκασαν τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν Διοφάνην νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν Ζάκυνθον. Ἀξιομνημόνευτοι δὲ εἶνε οἱ χαρακτηριστικοὶ λόγοι οὓς ἀπηύθυνε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς αὐτὸς ὁ Φλαμινῖνος, εἰπὼν, ὅτι θὰ κιν-

δυνεύσωσιν, ἂν ὥςπερ αἱ χελῶναι προτείνωσι τὴν κεφαλὴν πορρωτέρω τῆς Πελοποννήσου, ὡς εἰ ἡ χερσόνησος αὕτη ἀπετέλει τὸ ἀσφαλὲς ὄστρακον, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ μένῃ περιωρισμένη ἡ ἀχαικὴ δύναμις.

Κατὰ ταῦτα αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι, κωλύοντες τὴν ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου ἐπέκτασιν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, δὲν ἠρνοῦντο εἰς ταύτην τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεκταθῇ καθ' ὅλην ταύτην τὴν χερσόνησον. Τοῦτο δὲ κατεδείχθη ὅτε ἡ Ῥώμη δὲν ἐδέχθη τῷ 191 π. Χ. τὰς προτάσεις τῶν Μεσσηνίων, ἀποδεχομένων τὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους παράδοσιν ἀντὶ τῆς εἰς τοὺς Ἀχαιούς. Ἀλλ' ἡ ὁπωςδήποτε κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἐπιδειχθεῖσα εὔνοια τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Μεσσηνίους ἐνεθάρρυνε τούτους καὶ τοὺς Σπαρτιάτας εἰς ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας, ἣν ἐθεώρουν ὡς ζυγόν. Οἱ Δωριεῖς τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας δὲν ἐλησμόνουν, ὅτι ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ δύναμις τοῦ δωρικοῦ στοιχείου ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀπὸ παλαιοῦ καταδυναστεύσεως τῶν Ἀχαιῶν ἐκείνων οἵτινες τώρα ἠξίουν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου. Ἡ δὲ Ῥώμη δὲν ἔβλεπε δυσαρέστως τὴν ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς συμπολιτείας γεννωμένην διάσπασιν, ἥτις ἐπέφερεν ἐξασθένησιν τῶν Ἀχαιῶν καὶ παράλυσιν τῆς Πελοποννήσου.

Ἀλλ' ἡ διάσπασις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας δὲν περιωρίζετο εἰς τὰς ἀνταρτικὰς διαθέσεις τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Μεσσηνίων. Ἤδη ἐν αὐτῇ τῇ διευθύνσει τῶν κατὰ τὴν συμμαχίαν παρετηροῦντο τὰ σπέρματα ῥιζικῆς διχονοίας. Δύο φατρίαι εἶχον σχηματισθῇ, ἐπιδιώκουσαι πολιτείαν διάφορον ἔν τε τοῖς ἐσωτερικοῖς πράγμασι καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς, ἰδίως μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ ἧτταν τοῦ Ἀντιόχου. Καὶ τῆς μὲν ἑτέρας τῶν φατριῶν προΐστατο ὁ Ἀρίσταινος, οὗ στρατηγοῦντος οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον γείνει σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, συνέπραττε δὲ μετ' αὐτοῦ ὁ γενναῖος στρατηγὸς Διοφάνης· τῆς δ' ἀντιθέτου πρὸς ταύτην ἡγεῖτο ὁ Φιλοποίμην, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐτάσσετο Λυκόρτας ὁ πατὴρ τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου.

Πρόγραμμα τοῦ Ἀριστaίνου ἦτο ἡ ἑκουσία παράδοσις τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν Ῥώμην ἄνευ ἀντιστάσεως, καὶ ταῦτα ἐξ ἀποκαρτερήσεως καὶ ἐκ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀδυνάτου τῆς πρὸς τὴν Ῥώμην πάλης καὶ χάριν ἀποφυγῆς σπαρακτικῶν ἀγώνων, οὐχὶ δ' ἐκ πνεύματος προδοσίας. Διὰ ταῦτα καὶ αὐτοὶ οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Ἀριστaίνου δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀποκαλέσωσιν αὐτὸν προδότην, ὁποῖος παρουσιάζεται ἀργότερον ὁ Καλλικράτης. Ἀλλ' ἂν ἡ φιλοπατρία τοῦ Ἀριστaίνου ἔφθανε μόνον μέχρι

τοῦ σημείου νὰ μὴ σκέπτηται καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκῃ τὴν προδοσίαν, οἱ περὶ τὸν Φιλοποίμενα ἦσαν κεκηρυγμένοι πατριῶται καὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἡ ἐθνικὴ μερίς. Οὐδεμία ἀντίστασις πρὸς τὴν Ῥώμην, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου προσχώρησις πρὸς αὐτήν, τοιοῦτον ἦτο τὸ σύνθημα τοῦ Ἀριστaίνου. Ὑποχώρησις μόνον ἐν ἀνάγκῃ καὶ βῆμα πρὸς βῆμα οἱονεὶ ἐν ὑπόπτῳ ἀμύνῃ ἦτο τὸ πρόγραμμα τοῦ Φιλοποίμενος. Οὐδετέρα τῶν φατριῶν ἠπατᾶτο περὶ τῆς δυσχεροῦς θέσεως εἰς ἣν εἶχε περιέλθει ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ Ἑλλὰς ὅλη. Οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ φρονῶν, ὅτι ἦτο κατορθωτὴ εἰς τέλος ἀντίστασις νικηφόρος. Μόνον δὲ περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ἡ καταστροφὴ ἐπετρέπετο διαφωνία, καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἐνέκειτο ἡ διαφορὰ τῶν δύο κομμάτων. Καὶ ὁ μὲν Ἀρίσταινος ἐφαίνετο θέλων νὰ ἐπισπεύσῃ τὸ μοιραῖον τέλος, ὁ δὲ Φιλοποίμην ἠγωνίζετο μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν νὰ ἐπιβραδύνῃ πάσῃ μηχανῇ τὸ δούλειον ἦμαρ.

Εἰς τοιοῦτο σημεῖον εἶχον περιέλθει τὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτε ὁ Φιλοποίμην, ὅστις ἕκτην ἤδη φορὰν ἐστρατήγει, ἠναγκάσθη νὰ στρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον ἐπιδράμει κατὰ τῶν παραλίων πόλεων τῶν περιοίκων, κύριον σκοπὸν ἔχοντες τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν αὐταῖς διατριβόντων ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς τυραννίδος φυγάδων, ὧν τὴν εἰς τὴν Σπάρτην κάθοδον ἠνόει ὁ Φιλοποίμην. Εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῶν Ἀχαιῶν, ζητησάντων τὴν παράδοσιν τῶν πρωτουργῶν τοῦ τολμήματος ἐκείνου, οἱ Σπαρτιᾶται ἀπήντησαν διὰ τοῦ φόνου τριάκοντα ἐν Σπάρτῃ ὁπαδῶν τοῦ Φιλοποίμενος καὶ φίλων τῶν φυγάδων καὶ διὰ τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τῆς συμμαχίας. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία ἡ προκαλέσασα τὴν ἐν ἔτει 188 π. Χ. ἐκστρατείαν τοῦ Φιλοποίμενος, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὸν ἀφανισμὸν τῆς Σπάρτης. Οἱ ἐξόριστοι κατήχθησαν, ὀγδοήκοντα δὲ Σπαρτιᾶται ἐφονεύθησαν, ἐξεδιώχθησαν δ' ἐκ τῆς πόλεως οἱ ὑπὸ τῶν τυράννων ἐκ ξένων καὶ εἱλώτων γενόμενοι πολῖται, καὶ τρισχίλιοι αὐτῶν, μὴ θελήσαντες νὰ φύγωσιν, ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Τὰ τείχη τῆς Σπάρτης ἐκρημνίσθησαν, καὶ μέρος τῶν γαιῶν ἐδόθη εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Μεγάλης πόλεως, ἐν ᾗ ἱδρύθη καὶ στοὰ ἐκ τῶν χρημάτων τῶν εἰσπραχθέντων ἀπὸ τῆς πωλήσεως τῶν ἐξανδραποδισθέντων. Προβαίνων δὲ τέλος ὁ Φιλοποίμην μέχρι τῶν ἐσχάτων καὶ τιμωρῶν παρ' ἀξίαν τὸν ἀτυχῆ σπαρτιατικὸν λαόν, κατήργησε μὲν τοὺς λυκουργείους θεσμούς, ἠνάγκασε δὲ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς ἐφήβους νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πάτριον πολιτείαν καὶ νὰ δεχθῶσι τὴν ἀχαϊκήν.

Ἡ τιμωρία τῆς Σπάρτης ὑπῆρξεν ἀληθῶς σκληροτάτη καὶ ἡ διαγωγὴ τοῦ Φιλοποίμενος, ἀποτέμνοντος αὐτὰ τὰ νεῦρα τῆς ἀντιπάλου πόλεως, ἥκιστα συνετὴ κατὰ τὰς πονηρὰς ἡμέρας ἃς διέτρεχεν ἡ Ἑλλάς. Ἀλλ' ὁμολογητέον, ὅτι ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία εἶχεν ἐπὶ τέλους τὸ δικαίωμα νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀποστάτας καθ' ὃν τρόπον αὐτὴ ἐθεώρει ἁρμοδιώτερον. Καὶ ὅμως τὰ ἐπακολουθήματα τῆς ἐνεργείας τοῦ Φιλοποίμενος δεικνύουσι πασιφανῶς τὴν ἀδυναμίαν εἰς ἣν εἶχε περιπέσει ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ὡς εἰ μὴ ἀπετέλουν πολιτείαν ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον, ἠναγκάζοντο μετ' οὐ πολὺ οἱ Ἀχαιοὶ νὰ δικαιολογήσωσιν ἐνώπιον Ῥωμαίου ἀπεσταλμένου τὴν διαγωγὴν αὐτῶν πρὸς τὴν Σπάρτην, παρισταμένων ὡς κατηγόρων ἀποστόλων τῶν Σπαρτιατῶν ἐξ αὐτῆς ἐκείνης τῆς τάξεως τῶν φυγάδων, ὑπὲρ ὧν ὁ Φιλοποίμην εἶχεν ἀναγκασθῇ νὰ ποβάλῃ πάντα ἔλεον πρὸς τοὺς ἠττημένους.

Τότε ἠκούσθη ἡ πατριωτικὴ φωνὴ τοῦ Λυκόρτα, ζητοῦντος νὰ διασώσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς συμπολιτείας. «Ἂν, «εἶπε πρὸς τὸν Ῥωμαῖον πρεσβευτὴν Ἄππιον ὁ πατὴρ τοῦ Πολυβίου, «ἂν ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος τοῦ κηρύξαντος ἐν τοῖς Ἰσθμίοις τὴν ἐλευθε«ρίαν τῶν Ἀχαιῶν δὲν ὑπῆρξε φθέγμα κενόν, ἂν ἡ συνδέουσα ἡμᾶς συν«θήκη εἶνε ῥητὴ, ἂν ἡ συμμαχία αὕτη καὶ φιλία βασίζωνται ἐπὶ ἀμοι«βαιότητος πλήρους, διὰ τί, ὦ Ῥωμαῖοι, ἔρχεσθε νὰ ζητήσητε παρὰ «τῶν Ἀχαιῶν εὐθύνας περὶ τῆς διαγωγῆς των πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους «οὓς ἐνίκησαν διὰ πολέμου, ἐν ᾧ ἐγὼ δὲν ἐξετάζω τί ἐπράξατε μετὰ τὴν «ἅλωσιν τῆς Καπύης; . . . Θὰ εἴπητε ὅτι κατὰ τύπους ἐσυνθηκολογήσα«τε πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους· κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν οὗτοι μὲν «ἔχουσιν ἐλευθερίαν ἐπισφαλῆ, τὴν δὲ δύναμιν κατέχουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. «Τὸ αἰσθάνομαι, ὦ Ἄππιε, καὶ, ἐπειδὴ εἶνε ἀνάγκη, ἀποκαρτερῶ· ἀλλ' «οἱοιαδήποτε ἀπόστασις καὶ ἂν ὑπάρχῃ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀχαιῶν, «σᾶς παρακαλῶ, μὴ φέρεσθε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες εἶνε «ἐχθροὶ ὑμῶν, μετ' εὐνοίας μεγαλειτέρας ἢ πρὸς ἡμᾶς, οἵτινες εἴμεθα «ὑμέτεροι σύμμαχοι . . . Ἀναντιρρήτως, ὦ Ῥωμαῖοι, εὐλαβούμεθα ὑμᾶς «καὶ, ἂν το θέλητε, φοβούμεθα ὑμᾶς· ἀλλὰ πλειότερον ὑμῶν εὐλαβού«μεθα καὶ φοβούμεθα τοὺς θεοὺς τοὺς ἀθανάτους.»

Ἡ δημηγορία ἦτο πράγματι ὡραία καὶ ἴσως συνεκίνησε τὸν Ἄππιον· ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος πρεσβευτὴς δὲν ἦλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον χάριν συγκινήσεων, καὶ ἄκαμπτος ἀπήντησεν εἰς τὸν Λυκόρταν, ὅτι καλῶς θὰ ἔπραττον οἱ Ἀχαιοὶ νὰ ἐκτελέσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν ὅ τι ἄλλως ἔμελλε νὰ

ἐπιβάλῃ εἰς αὐτοὺς ἡ ῥωμαϊκὴ σύγκλητος. Ἴσως δὲ αὕτη ἔμελλε νὰ δώσῃ πλήρες δίκαιον εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἂν ἡ Σπάρτη ἀπηύθυνεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐνιαίας ἀπαιτήσεις καὶ δὲν ἐδείκνυε διὰ τῶν ἐνδιαφερομένων αὐτῆς ἀντιπροσώπων εἰς ὁποῖον λαβύρινθον ἀντιπάλων φατριῶν εὑρίσκοντο οἱ ἀπόγονοι τοῦ Λυκούργου καὶ τοῦ Λεωνίδου. Οἱ Ῥωμαῖοι συγκεχυμένοι ἐχαρίσθησαν μὲν περί τινα εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἀλλὰ δὲν ἀπέλυσαν τὴν Σπάρτην ἀπὸ τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

Ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἦσαν οἱ μόνοι ἐν Πελοποννήσῳ ἐχθροὶ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας. Ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, ἣν εἶχον προσαρτήσει οἱ Ἀχαιοὶ κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ῥωμαίων ἐναντίον τοῦ Ἀντιόχου, πιστοὶ εἰς αὐτοὺς ἔμενον μόνον οἱ δημοκρατικοί. Ἐξηκολούθει δὲ ὑφισταμένη παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις ἰσχυρὰ ὀλιγαρχικὴ φατρία, ἥτις, ὑποκινουμένη προφανῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐξανέστη κατὰ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δεινοκράτους, ἐμπνεομένου ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου, οὗ φαίνεται γενόμενος συμπράκτωρ ὁ Μεσσήνιος ἀριστοκρατικός.

Ὁ Φιλοποίμην, ὅστις πρὸ μικροῦ εἶχεν ἐκλεχθῇ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν δι' ὀγδόην φοράν, καίπερ πυρέσσων ἐν Ἄργει, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ σπεύσῃ διὰ τῆς Μεγάλης πόλεως μετὰ τῶν ἱππέων εἰς τὴν Μεσσήνην, ὅπως καταπνίξῃ τὴν ἀποστασίαν, συνεννοούμενος μετ' ἐκείνων ἐκ τῶν Μεσσηνίων, ὅσοι ἐξηκολούθουν μένοντες πιστοί. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ περὶ τὸν Φιλοποίμενα, συναντήσαντες τὸν Δεινοκράτην κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Μεσσηνίαν, ἔτρεψαν τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς φυγήν, ἀλλ' ἔπειτα, προσβληθέντες ὑπὸ δυνάμεων ὑπερτέρων, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν, ὅπως μὴ κυκλωθῶσι. Κατὰ δὲ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην, ἐν ᾧ ἐξηκολούθει γενναίως μαχόμενος ὁ γηραιὸς τῶν Ἀχαιῶν στρατηγός, ὁ ἵππος αὐτοῦ σφαλεὶς ἔρριψεν αὐτὸν χαμαί. Πληγεὶς δὲ κατὰ τὴν κεφαλήν, ἔμενεν ὁ Φιλοποίμην ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἄναυδος καὶ ἐνομίζετο νεκρός, ἕως οὗ προσελθόντες ἀθρόοι οἱ ἐναντίοι συνέλαβον αὐτόν, καὶ, δέσαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας, εἵλκυσαν ἐν μέσῳ ὕβρεων καὶ λοιδοριῶν αἰχμάλωτον εἰς τὴν Μεσσήνην.

Καὶ τὸ μὲν πλῆθος, βλέπον τὸν ἑβδομηκοντούτη γέροντα πάσχοντα ἀνάξια τῆς δόξης καὶ τῶν προτέρων ἔργων καὶ τροπαίων, ἠλέησε τὸν ἄνδρα, ὅστις εἶχε σώσει πρὸ ἐτῶν τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ Νάβιδος, καὶ ἐμελέτα περὶ αὐτοῦ φιλάνθρωπα. Οἱ δὲ περὶ τὸν Δεινοκράτην, φοβούμενοι μὴ διαφύγῃ, κατέκλεισαν αὐτὸν εἰς τὸν λεγόμενον Θησαυρὸν, οἴκημα κατάγειον, οὔτε ἀέρα λαμβάνον οὔτε φῶς ἔξωθεν οὔτε θύρας ἔχον, ἀλλὰ

κατακλειόμενον διὰ μεγάλου λίθου περιαγομένου. Ἐκεῖ δ' ἔπιεν ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα τὸ σταλὲν δι' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Δεινοκράτους κώνειον, ἐρωτήσας μόνον καὶ μαθὼν εὐχαρίστως, ὅτι εἶχον σωθῆ οἱ πλεῖστοι τῶν μετ' αὐτοῦ ἱππέων (184 π. Χ.).

Μετ' ὀλίγους μῆνας ὁ διάδοχος τοῦ Φιλοποίμενος ἐν τῇ στρατηγίᾳ Λυκόρτας ἐξεδίκει τὸν φόνον τοῦ φίλου, καταπνίγων τὴν ἀνταρσίαν τῶν Μεσσηνίων καὶ τιμωρῶν τοὺς φονεῖς αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Δεινοκράτης εἶχε προλάβει τὴν ποινὴν αὐτοκτονῶν. Καύσαντες δὲ οἱ νικηταὶ τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ παραλαβόντες τὴν τέφραν ἐντὸς ὑδρίας, ἐκόμισαν τὸ λείψανον εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν, τὴν πατρίδα τοῦ μεγάλου νεκροῦ. Πανηγυρικὴ ὑπῆρξεν ἡ νεκρώσιμος πορεία, ἥτις ἦτο συγχρόνως καὶ ἐπινίκιος πομπή. Οἱ Μεσσήνιοι αἰχμάλωτοι ἦγοντο δέσμιοι, ὡπλισμένοι δ' ἔβαινον οἱ στρατιῶται, κεκοσμημένους ἔχοντες τοὺς ἵππους καὶ ἐστεφανωμένοι καὶ δακρύοντες περὶ τὴν ὑδρίαν, ἣν μόλις ὁρωμένην ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ταινιῶν καὶ τῶν στεφάνων ἐκόμιζεν ὁ νεαρὸς υἱὸς τοῦ Λυκόρτα, ὁ Πολύβιος, ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς πρώτους τῶν Ἀχαιῶν. Ἐκ δὲ τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν πόλεων καὶ κωμῶν προσέτρεχον εἰς τὸν νεκρὸν ὡσεὶ δεξιούμενοι ἐπιστρέφοντα ἐκ νίκης οἱ Πελοποννήσιοι, καὶ ἐφήπτοντο τῆς ὑδρίας, καὶ συμπροῆγον εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν. Ἐκεῖ δ' ἐν μέσῳ γενικοῦ ὀλοφυρμοῦ ἔθαψαν οἱ συμπολῖται ἐνδόξως τὸν στρατηγόν, καὶ ἐφόνευσαν περὶ τὸ μνημεῖον αὐτοῦ διὰ λιθοβολισμοῦ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Μεσσηνίων, ἐν ᾧ ἡ Ἑλλὰς σύμπασα ἐτίμα τὸν νεκρὸν δι' ἐπιγραφῶν καὶ ἀγαλμάτων, οἱονεὶ ἀποδεχομένη τὴν ὀνομασίαν ἣν ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, προσαγορεύσαντες τὸν ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων.

θ'

Αἱ παρασκευαὶ τοῦ Περσέως.

Φίλιππος ὁ Ε', παρέχων εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ κατὰ τὸν αἰτωλικὸν πόλεμον, εἶχεν ἐργασθῆ πολὺ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἢ ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων. Ἀνακτήσας δὲ κατὰ τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ ἐκείνην οὐκ ὀλίγας χώρας, ἐπεδόθη μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου εἰς ἐνίσχυσιν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τοῦ βασιλείου. Ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη, ἥτις, φαίνεται, προέβαινεν ἐνιαχοῦ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, προεκάλει τὴν ἀντίδρασιν τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Περραιβῶν, τῶν Ἀθαμάνων. Τὰ δὲ

παράπονα τῶν λαῶν τούτων, μεταβιβαζόμενα εἰς τὴν Ῥώμην, ἐξηρέθιζον τὴν σύγκλητον, ἥτις ἔβλεπε μετὰ δυσαρεσκείας τὴν αὔξησιν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, καὶ προσεπάθει παντὶ σθένει νὰ παρεμβάλῃ ἐμπόδια εἰς αὐτόν. Αἱ δὲ πολλαὶ ταπεινώσεις ἃς ὑπέστη παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἐνέπλησαν τέλος αὐτὸν τοιούτου μίσους πρὸς τοὺς ὑπέρφρονας αὐτοῦ συμμάχους, οἵτινες μετεχειρίζοντο αὐτὸν ὡς κύριοι, ὥστε, μόνην διέξοδον θεωρῶν τὸν πόλεμον, ἤρχισε νὰ παρασκευάζηται δραστηρίως. Ἀλλὰ δὲν προέφθασε νὰντιτάξῃ ἐκ νέου τὰ μακεδονικὰ ὅπλα εἰς τὰ τῆς Ῥώμης, ἀποθανὼν τῷ 179 π. Χ. σχεδὸν ἑξηκοντούτης ἐν θλίψει καὶ συντριβῇ ἐπὶ τῷ ἀδίκῳ φόνῳ τοῦ υἱοῦ Δημητρίου, ὃν προεκάλεσεν ἡ ἀντιζηλία τοῦ πρωτοτόκου Περσέως, μὴ ἀνεχομένου τὴν προστασίαν, ἧς ἐτύγχανεν ὁ Δημήτριος παρὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ οἰκογενειακὴ αὕτη τραγῳδία ἡ δηλητηριάσασα τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἀκαταπονήτου Ἀντιγονίδου ἔγεινεν ἀφορμὴ τῆς τελευταίας θελήσεως τοῦ Φιλίππου, δι' ἧς ἀπέκλεισεν ἀπὸ τῆς βασιλείας τὸν φιλέκδικον πρωτότοκον αὐτοῦ υἱόν. Ἀλλ' ὁ Περσεὺς ἔσπευσε νὰ γείνῃ κύριος τοῦ θρόνου διὰ τοῦ φόνου τοῦ Ἀντιγόνου ἐκείνου, ὃν θνήσκων ἐκήρυξε διάδοχον ὁ πατήρ.

Περσεὺς ὁ Φιλίππου ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καθ' ὃν χρόνον ἤδη ἐνέμετο τοὺς Ἕλληνας οὐ μικρὰ ἀντιπάθεια κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀντισταθμιζομένη ἄλλως ὑπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν πρὸς αὐτοὺς φίλα φρονούντων καὶ μὴ ὀκνούντων νὰ χωρῶσι μέχρι προδοσίας. Ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Περσεὺς μεγάλως νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι καθ' ὅσον μάλιστα παρελάμβανε τὴν Μακεδονίαν μετὰ εἰκοσιὲξ ἔτη εἰρήνης πολὺ ἰσχυροτέραν καὶ πλουσιωτέραν ἢ ὅτι ἦτο αὕτη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ δευτέρου μακεδονικοῦ πολέμου, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐνιαίαν καὶ μετὰ πεποιθήσεως προσβλέπουσαν εἰς τὸν δυναστικὸν οἶκον καὶ ἑτοίμην νὰγωνισθῇ περὶ τῶν ὅλων. Εἶχε δὲ ὁ Περσεὺς καὶ προσόντα ἱκανὰ δυνάμενα νὰναδείξωσιν αὐτὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἀντιδράσεως καθ' ἅπασαν τὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ σύμπασαν τὴν Ἀνατολήν. Παρὰ τοῦ πατρὸς εἶχε κληρονομήσει πολλὰς ἀρετὰς αὐξανούσας τὴν αἴσθησιν ἣν ἐνεποίει ἡ ἀρρενωπὴ αὐτοῦ ὄψις, στρατιωτικὴν ἀξίαν καὶ πολιτικὴν δεξιότητα, ἦτο δὲ ἀπηλλαγμένος

Ο ΠΕΡΣΕΥΣ ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

πολλῶν ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων ἐκείνων, ἅτινα εἶχον ἀποστερήσει τὸν Φίλιππον κατ' ὀλίγον πάσης ἑλληνικῆς συμπαθείας. Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου δὲν εἶχε τὸν ἀποφασιστικὸν χαρακτῆρα τοῦ πατρὸς, ἐρρίπτετο ἀκράτητος εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ μελετωμένου ἔργου καὶ ὠπισθοχώρει ἔμφοβος ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τῆς δράσεως, ἐν δὲ ὀλίγαις λέξεσιν ἐν ᾧ εἶχε πάσας ἐκείνας τὰς ἀρετὰς, αἵτινες ἠδύναντο νἀναδείξωσιν αὐτὸν βασιλέα διακεκριμένον ἐν χρόνοις ὁμαλοῖς, δὲν ἦτο ὁ ἀδαμάντινος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὃν ἐχρειάζοντο αἱ περιστάσεις.

Ὁ Περσεὺς, ἀποφασίσας νἀναλάβῃ τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων πόλεμον, ἐπελήφθη δραστηριώτατα εὐρυτάτων ἐνεργειῶν καὶ συνεννοήσεων ἔν τε τῷ ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ κόσμῳ, ὅπως ἐλαττώσῃ μὲν τοὺς ἐχθρούς του, αὐξήσῃ δὲ τοὺς φίλους καὶ συμμάχους. Καὶ τὸν μὲν βασιλέα τοῦ Περγάμου Εὐμένη, ὃν δὲν ἠδύνατο νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν, ἀπεπειράθη νὰ δολοφονήσῃ, ἀλλὰ γνωρίζομεν τὴν ἀποτυχίαν τοῦ μυσαροῦ τούτου σχεδίου. Μετὰ δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσίου καὶ τοῦ τῆς Συρίας Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος ἐζήτησε νὰ συνδεθῇ, εἰς μὲν ἐκεῖνον δοὺς ὡς σύζυγον τὴν ἰδίαν ἀδελφήν, τούτου δὲ λαβὼν τὴν θυγατέρα Λαοδίκην. Ἡ νύμφη τοῦ βασιλέως, μεταβιβασθεῖσα ἐξ Ἀντιοχείας εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ ῥοδίων πλοίων, συνετέλεσεν εἰς τὴν σύνδεσιν φιλικωτέρων σχέσεων μεταξὺ τῆς αὐλῆς τοῦ Περσέως καὶ τῆς ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων δυσηρεστημένης Ῥόδου. Οὐχ ἧττον δὲ φιλικαὶ ὑπῆρχον αἱ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Βυζαντίους καὶ τοὺς ἀνὰ τὸν Ἑλλήσποντον Ἕλληνας. Συγχρόνως δὲ ὁ Περσεὺς εἰργάζετο ὅπως ἀνακυκήσῃ ἐναντίον τῆς Ῥώμης τοὺς βαρβάρους. Οἱ Βαστάρναι, γερμανικὸν φῦλον οἰκοῦν κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἴστρου, ὑπεκινήθησαν ἐναντίον τῶν κατὰ τὴν σημερινὴν Σερβίαν ποιουμένων τὰς διατριβὰς ἰλλυρικῶν Δαρδάνων, οἵτινες ἦσαν φίλοι τῶν Ῥωμαίων, καὶ ταῦτα ὅπως παρασκευασθῇ διὰ τῆς κινήσεως ταύτης μεγάλη ἐπιδρομὴ βαρβάρων εἰς αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν. Καὶ ἀπέτυχε μὲν τοῦτο τὸ σχέδιον ἕνεκα τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τῶν Δαρδάνων, ἥτις ἠνάγκασεν εἰς φυγὴν τοὺς Βαστάρνας, πνιγέντας ἔπειτα κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ. Οὐχ ἧττον δὲ κατώρθωσεν ὁ Περσεὺς νὰ συνάψῃ φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Ἰλλυριοῦ βασιλέως Γενθίου καὶ τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν Θρᾳκῶν ἡγεμόνων, τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Κότυος.

Ἱκανὰ ἔτη παρῆλθον διὰ τὰς τοιαύτας διαπραγματεύσεις καὶ συνεννοήσεις, ὅτε ἐν ἔτει 174 π. Χ. ἀπεφάσισεν ὁ Περσεὺς νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς

ἐν Ἑλλάδι φίλους του καὶ αὐξήσῃ τὰς ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν Μακεδόνων συμπαθείας διὰ στρατιωτικῆς ἐπιδείξεως μέχρι Δελφῶν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐρωτήσεως τοῦ χρηστηρίου. Καὶ ἀνεζωπύρησε μὲν ἀληθῶς ἡ θέα τοῦ εὐπρεποῦς μακεδονικοῦ στρατοῦ τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε καὶ ἄλλως νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Ἕλληνας, διὰ τῆς προκηρύξεως ἀμνηστείας μὲν τῶν βεβαρημένων ὑπὸ καταδίκης, ἀφέσεως δὲ τῶν χρεῶν. Καὶ ἀπέκτησε μὲν οὕτω νέους φίλους ὁ Μακεδών, ἀλλὰ τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ τοῦτο σφάλμα ἐνέβαλε τὴν Ἑλλάδα, ἰδίως τὴν βορείαν, εἰς ἐμφυλίους σπαραγμούς, καὶ προεκάλεσε δυσαπάλλακτον συντάραξιν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων καὶ τάσεις ἀνατρεπτικάς, ὧν τὰ θλιβερὰ ἐπακολουθήματα κατεφάνησαν ἰδίως ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ, προστιθεμένων οὕτω νέων δεινῶν εἰς τὰ ἤδη φθείροντα τὴν παρηκμακυῖαν Ἑλλάδα.

ε'

Ὁ τρίτος μακεδονικὸς πόλεμος.

Αἱ μακραὶ παρασκευαὶ καὶ διπλωματικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Περσέως δὲν διελάνθανον τὴν Ῥώμην, ἥτις ἐμάνθανε τὰ κατ' αὐτὰς διὰ τρόπων διαφόρων καὶ ἀπὸ πολλῶν πηγῶν. Εἶχον δὲ ἤδη γείνει προφανεῖς παρὰ τοῦ Περσέως παραβάσεις τῶν ἐν ἔτει 197 π. Χ. ὁμολογηθεισῶν μετὰ τοῦ Φιλίππου συνθηκῶν, ὅτε ὁ βασιλεὺς τοῦ Περγάμου Εὐμένης, μεταβὰς αὐτὸς εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 172 π. Χ., ἀπεκάλυψεν εἰς τὴν ρωμαϊκὴν σύγκλητον τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ δὲ σύγκλητος, πειθομένη, ὅτι ἡ Μακεδονία ἔτεινεν ἀπροκαλύπτως εἰς ἀπόσεισιν παντὸς συνδέοντος αὐτὴν μετὰ τῆς Ῥώμης δεσμοῦ, ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐπισήμου αὐτοῦ κηρύξεως ἐθεωρήθη ἀναγκαία ἡ πρὸς τὸν Περσέα ἀποστολὴ πρεσβείας. Οἱ πρέσβεις ὑπέμνησαν τὰς συνθήκας καὶ ἔψεξαν τὰς παραβάσεις αὐτῆς, ἀπειλοῦντες διακοπὴν τῆς φιλίας, ἂν δὲν ἐξέλειπον αἱ ἀφορμαὶ τῶν παραπόνων. Ἀλλ' ὁ Περσεὺς ἐκήρυξεν, ὅτι θεωρεῖ ἀκύρους τὰς συνθήκας καὶ ὅτι μόνον ὡς ἴσος πρὸς ἴσους δύναται νὰ συνθηκολογήσῃ, καὶ ἔδειξεν ἐν γένει τοιαύτην εὐστάθειαν καὶ ἀγερωχίαν, ὥστε οἱ ἀπεσταλμένοι ἠναγκάσθησαν νὰ πέλθωσιν ἄπρακτοι ὡς ἐκ χώρας ἐχθρικῆς.

Ὁ πόλεμος ἦτο πλέον ἀναπόφευκτος. Μετ' ὀλίγον δὲ, ἤδη τὸ φθι-

νόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 172 π. Χ., ἀπεβιβάζετο εἰς Ἀπολλωνίαν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Περσεὺς, ὃν πᾶς τις, κρίνων ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ δραστηριότητος καὶ ἐπιβολῆς, ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ἀναλαμβάνοντα νὰ κατακλύσῃ διὰ τῆς στρατιᾶς του ἀμελλητὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἱδρύσῃ τὸ κράτος τῆς νίκης ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ῥωμαϊκῆς φατρίας συντριβομένης, οὐ μόνον ἔμεινεν ἀργὸς καὶ διστάζων, ἀλλὰ καὶ ἐπείσθη ὑπὸ τῶν δολίων εἰσηγήσεων τοῦ Ῥωμαίου φίλου τῶν Ἀντιγονιδῶν Κοΐντου Μαρκίου νὰ ἐπιληφθῇ νέων διαπραγματεύσεων. Ἐν τούτοις δὲ ἡ Ῥώμη, προβαίνουσα σθεναρὰ εἰς τὸ ἔργον, εἰργάζετο ἤδη διὰ τῆς διπλωματίας ὅπως ἀπομονώσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν ἐνδοιαστικὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων, κατώρθωσε δὲ τοῦτο σχεδὸν πανταχοῦ πλὴν δύο βοιωτικῶν πόλεων, τῆς Ἁλιάρτου καὶ τῆς Κορινείας, αἵτινες ἔμειναν πισταὶ εἰς τὸν Περσέα.

Οὕτως ὁ Περσεὺς εὑρέθη ἠναγκασμένος ἕνεκα τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀπρονοησίας νἀναλάβῃ σχεδὸν μόνος τὸν ἀγῶνα. Ἀλλ' οὐχ ἧττον αἱ δυνάμεις αὐτοῦ δὲν ἦσαν ἀξιοκαταφρόνητοι. Περιλαμβανομένων ὀλίγων Θρᾳκῶν καὶ Ἑλλήνων καὶ τινων μισθοφόρων, ἡ ὅλη στρατιὰ τῶν Μακεδόνων ἀνήρχετο εἰς τεσσαράκοντα καὶ τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν. Αἱ δὲ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἴσως μὲν ἦσαν ἐν ὅλῳ μετὰ τῶν ἐκ Νουμιδίας, Λιγυστικῆς, Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ Περγάμου συμμαχομένων καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ στόλου ἀνδρῶν κατά τι ὑπέρτεραι τῶν τοῦ Περσέως. Ἀλλ' ἐπειδὴ μέρος αὐτῶν ἔμεινεν ἐν Ἰλλυρίᾳ, ὁ δὲ στόλος ἔπλευσε κατ' εὐθεῖαν ἐκ Κεφαλληνίας εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὁ λοιπὸς ῥωμαϊκὸς στρατὸς ὁ διὰ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀθαμανίας εἰσελάσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἦτο μόλις ἰσόπαλος πρὸς τὸν μακεδονικόν, οὗ ἄλλως ὑπελείπετο κατὰ τὴν ἄσκησιν. Ὁ Περσεὺς λοιπόν, καίπερ θέλων νὰ τηρήσῃ θέσιν ἀμύνης, ἠδύνατο καὶ ὤφειλε, ἅμα μαθὼν τὴν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν προχώρησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ὕπατον Λικίνιον Πόπλιον Κράσσον, νἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ καὶ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν διὰ τῶν στενῶν τῶν Γόμφων. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων εἰσήλασεν εἰς τὴν Περραιβίαν, καὶ, καταλαβὼν ὀχυρά τινα τῆς χώρας μέρη, ἀνέμενε τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν Ὄσσαν. Ἀλλ' ἔπειτα, ἀποφασίσαντος τοῦ Περσέως νὰ προσβάλῃ τοὺς Ῥωμαίους, στρατοπεδευομένους κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ, συνεκροτήθη πλησίον τῆς Λαρίσης ἡ πρώτη μάχη, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων μετὰ τοῦ Θρᾳκὸς Κότυος ἐνίκησαν ἐπιφανῶς τοὺς ἐχθροὺς, ὧν ἐφονεύθησαν καὶ ἐζωγρήθησαν περὶ τοὺς τετρακισχιλίους καὶ

πεντακοσίους ἄνδρας. Ἡ νίκη αὕτη ἐκερδήθη ἄνευ οὐδεμιᾶς εἰς τὴν μάχην συμμετοχῆς τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος. Ὁ Περσεύς, ὅστις ἠδύνατο ἐκ τῆς εἰς τὸν ἀγῶνα ἀναμίξεως αὐτῆς νὰ καρπωθῇ μεγάλας ὠφελείας, οὐ μόνον τοῦτο δὲν ἔπραξεν, ἀλλ' οὐδὲ κατεδίωξε μετὰ τὴν νίκην τοὺς ἡττημένους, καὶ ηὐχαριστήθη προτείνων εἰς τὸν Λικίνιον συνθηκολογίαν, ἣν δὲν ἐδέχθη ἐκεῖνος, ἀπαιτῶν τὴν πλήρη ὑποταγὴν τοῦ νικητοῦ.

Τῶν διαπραγματεύσεων ἀποτυχουσῶν, ἐπανελήφθη ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἡ διεξαγωγὴ αὐτοῦ κατὰ τὰ τρία προσεχῆ ἔτη ὑπῆρξεν ἀνταξία τῆς ἐνάρξεως, τοῦ τε Περσέως καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιδειξάντων ἀδεξιότητα μεγάλην καὶ ἔλλειψιν πάσης στρατηγικῆς τέχνης.

Ὁ μὲν Περσεὺς δὲν ἠδυνήθη νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς μεγάλης αἰσθήσεως ἣν παρήγαγεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ ἧττα τοῦ Λικινίου καὶ ἐκ τῆς εἰς τοὺς Μακεδόνας μεταστάσεως τοῦ βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν Χάροπος. Ὁ δὲ Λικίνιος, καίπερ νικήσας περὶ τὴν περραιβικὴν Φάλαννα καὶ ἀναγκάσας τὸν ἡττηθέντα Περσέα νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, κατέστη μισητὸς διὰ τῆς σκληρότητός του, ἣν ὑπερηκόντισεν ὁ ναύαρχος τοῦ ῥωμαϊκοῦ στόλου Γάϊος Λουκρήτιος. Οὗτος, ἐκπολιορκήσας τὴν Ἀλιάρτον, τὴν μὲν πόλιν κατέστρεψε, τοὺς δὲ κατοίκους ἐπώλησεν ὡς δούλους, οἱονεὶ δίδων τὸ παράδειγμα διὰ τὴν ὁμοίαν ἔπειτα τύχην τῆς δυστήνου Κορωνείας.

Οὐχ ἧττον δ' ἀνίκανοι περὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐφάνησαν οἱ διάδοχοι τοῦ Λικινίου στρατηγοί, ὁ ὕπατος Αὖλος Ὁστίλιος Μαγκῖνος (170-169 π. Χ.) καὶ ὁ Κόϊντος Μάρκιος Φίλιππος (169-168 π. Χ.), αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἀπατήσας τὸν Περσέα. Στρατηγικὰ λάθη κατέστησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους στρατηλάτας ἀδύνατον τὴν νικηφόρον εἰσέλασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ὁ Περσεὺς διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνικανότητος περὶ τὸν πορισμὸν ὠφελείας ἐκ τῶν σφαλμάτων τῶν πολεμίων ἐξηκολούθει δεικνύων, ὅτι δὲν εἶχε τὰς στρατηγικὰς ἀρετὰς τοῦ πατρός, ὅστις ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ἤθελεν ἐξ ἅπαντος νικήσει τοὺς Ῥωμαίους καὶ συγκεντρώσει περὶ ἑαυτὸν τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ Ῥώμη, βλέπουσα παρατεινόμενον ἐπὶ τέσσαρα ἤδη ἔτη τὸν πόλεμον ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐνόησεν, ὅτι πρὸς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ ἐχρειάζετο ἡ ἀποστολὴ τοῦ προσήκοντος ἀνδρός. Ὡς τοιοῦτος δ' ἐστάλη ἐκλεχθεὶς ὕπατος ὁ Λεύκιος Αἰμίλιος Παῦλος, ἀνὴρ τυχὼν ἑλληνικῆς παιδείας, ἔμπειρος δὲ καὶ συνετός. Καὶ ἀληθῶς ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ γενναίου τούτου

στρατηγοῦ εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου ὁ Περσεὺς ἠναγκάζετο νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Πύδναν, ὅπου συνεκροτεῖτο τῇ 22 Ἰουνίου 168 π. Χ., δύο μόλις ἑβδομάδας μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ ὑπάτου παραλαβὴν τῆς στρατηγίας ἡ φοβερὰ ἐκείνη μάχη, δι' ἧς οὐ μόνον ὁ πόλεμος ἀπεπερατοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἡ Μακεδονία ὑπετάσσετο εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἡ φάλαγξ τῶν Μακεδόνων, ἧς ἡ πρώτη προσβολὴ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν νικητὴν φρικίασιν, καθ' ἃ αὐτὸς ὡμολόγει, ἐπολέμησεν ἡρωικῶς, ὡσεὶ προαισθανομένη, ὅτι ἔμελλε τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ συνταφῇ μετ' αὐτῆς ἡ μακεδονικὴ ἐλευθερία. Εἰκοσακισχίλιοι νεκροὶ ἐκ τῆς στρατιᾶς τοῦ Περσέως ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ ἕνδεκα χιλιάδες ἐζωγρήθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ὁ ἐπιφανέστατος τῶν αἰχμαλώτων ἦτο αὐτὸς ὁ Περσεύς, ὅστις τὸ μὲν πρῶτον ἔφυγε μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τοῦ ὑπολοίπου τῶν θησαυρῶν του εἰς τὴν Σαμοθράκην, ἀκολουθούμενος ὑπ' ὀλίγων μόνον ὀπαδῶν· ἀλλ' ὅτε καὶ οὗτοι ἐγκατέλιπον αὐτόν, παρέδωκεν ἑαυτὸν καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς θησαυροὺς, θρηνῶν μετὰ μικροψυχίας, ἥτις ἐξήγειρε τὴν ἀηδίαν καὶ αὐτῶν τῶν νικητῶν. Ὁ ἀτυχὴς αἰχμάλωτος καὶ πρὶν ἔτι παραδοθῇ δὲν εἶχε πλέον βασίλειον, διότι ἡ Μακεδονία ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐν Πύδνᾳ πανωλεθρίας εἶχε καταθέσει τὰ ὅπλα πρὸ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου, ὑψοῦντος τὰς νικηφόρους τῆς Ῥώμης σημαίας ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ γῇ, ἐξ ἧς πρὸ ἐτῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα καὶ ἓξ πλήρης τόλμης νεανικῆς ἐξεστράτευεν ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Ἀνατολὴν ὁ μέγας υἱὸς τοῦ Φιλίππου.

ια'

Τὰ μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ πανωλεθρίαν.

Ἡ ἐν Πύδνᾳ νίκη τοῦ Αἰμιλίου Παύλου δὲν ἦτο τὸ μόνον κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 168 π. Χ. κατόρθωμα τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου. Ὀλίγας πρὸ αὐτῆς ἡμέρας ὁ πραίτωρ Λεύκιος Ἀνίκιος εἶχεν ὑποτάξει καὶ αἰχμαλωτεύσει τὸν βασιλέα τῶν Ἰλλυρῶν Γένθιον, τιμωρῶν αὐτὸν διὰ τὴν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ πολέμου μετάστασιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Περσέα, καὶ εἶχε κυριεύσει τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Σκόδραν. Μετὰ δὲ τὴν καθυπόταξιν τῶν Ἰλλυριῶν ἐστράφη ὁ Ἀνίκιος εἰς τὴν Ἤπειρον, ἧς οἱ λαοὶ καὶ ὁ ἡγεμὼν Χάροψ εἶχον ἐπ' ἴσης ἀποστῇ τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὴν παρὰ τὴν Λάρισαν ἧτταν τοῦ Λικινίου. Ἡ ἀντί-

στασις τῶν Ἠπειρωτῶν δὲν ὑπῆρξε μεγάλη. Καὶ αἱ μὲν πόλεις τῶν Χαόνων ὑπετάγησαν ἀμαχητί, ἐκ δὲ τῶν πόλεων τῶν Μολοσσῶν ὀλίγαι παρεσκευάσθησαν εἰς ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ αὕτη ὑπῆρξεν ἀσήμαντος, ὅτε μάλιστα ἠναγκάσθησαν ναὐτοκτονήσωσιν οἱ τολμηρότατοι τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀποστασίας Ἀντίνοος, Θεόδοτος καὶ Κέφαλος. Παραδειγματικῶς σκληρὰ ὑπῆρξεν ἡ τιμωρία ἣν ἐπέβαλεν ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος εἰς τοὺς ἀτυχεῖς Ἠπειρώτας καὶ ἣν ἐξετέλεσεν ὁ Αἰμίλιος Παῦλος, ἐπιστρέφων περὶ τὰ τέλη τοῦ 167 π. Χ. εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἑβδομήκοντα πόλεις, αἱ πλεῖσται ἀνήκουσαι εἰς τοὺς Μολοσσούς, ἐδηώθησαν οἰκτρῶς καὶ κατεστράφησαν, δεκαπέντε δὲ μυριάδες ἀνθρώπων ἐξηνδραποδίσθησαν.

Ἀλλ' ἡ εὐθύνη τῆς ὠμῆς ταύτης πράξεως δὲν βαρύνει τὸν ἄλλως πρᾶον νικητήν, ὅστις προσηνέχθη ὅσον τὸ δυνατὸν συμπαθῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐπέδειξε κατὰ τὴν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιοδείαν αὐτοῦ ἀληθῆ θαυμασμὸν πρὸς τὰ μνημεῖα καὶ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος. Καὶ ὅμως δὲν ἠδυνήθη ὁ Αἰμίλιος, καίπερ οὕτω διατεθειμένος, νάντιταχθῇ οὔτε εἰς τῆς συγκλήτου τὴν συστηματικὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας τραχύτητα, οὔτε εἰς αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων τῆς ρωμαϊκῆς φατρίας τὴν ἔνοχον ἐναντίον τῶν ἀντιφρονούντων προθυμίαν. Ἐντεῦθεν προεκλήθησαν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος δίκαι καὶ καταδιώξεις τῶν τῆς ἐθνικῆς μερίδος καὶ ἐξορίαι καὶ θάνατοι, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔλαβεν ὄψιν ἀνακριτηρίου ἢ πεδίου μάχης. Τὸ δὲ φρικαλεώτατον τῶν θεαμάτων παρέστη ἐν Ἀχαΐᾳ, ὁπόθεν, πρωταγωνιστοῦντος τοῦ προδότου Καλλικράτους, ἀπήχθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν χίλιοι πολῖται ἐκ τῶν ὀνομαστοτάτων, καὶ ἐν Αἰτωλίᾳ, ἐν ᾗ ἐφονεύθησαν, εἰσηγουμένου τοῦ στρατηγοῦ Λυκίσκου, ἀπροκαλύπτου τῶν Ῥωμαίων φίλου, ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους τῶν ἀντιφρονούντων καὶ ἐδημεύθησαν τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν.

Καθόλου δὲ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπολιτεύθησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ νίκην δεικνύει, ὅτι οὐδεμίαν εἶχον οἱ νικηταὶ τῆς Μακεδονίας ἐν τῷ τότε χρόνῳ ἀνάγκην πολεμικῆς ἀντιδράσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἀντὶ δὲ πάσης ἄλλης ἐνεργείας ἤρκει μόνον ἡ ἀπὸ τῆς Ἀμφιπόλεως, ὅπου ἔστησε τὴν ἕδραν αὐτοῦ ὁ νικηφόρος ὕπατος, ἐνεργουμένη ἀνάκρισις ἐναντίον τῶν δι' οἱουδήποτε τρόπου συμπραξάντων ἢ συμπαθησάντων πρὸς τὸν Περσέα ἢ τῶν ὁπωσδήποτε ἐχόντων δεδηλωμένα ἢ καὶ ἀδήλωτα ἐθνικὰ αἰσθήματα. Λυπηρὸν δὲ εἶνε, ὅτι τῆς τοιαύτης σκληρᾶς ἀνακρίσεως, ἥτις συνήθως ἀπέληγεν εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ φυλάκισιν τῶν θεωρουμένων ἐνόχων, ἐκτελεσταὶ

μόνον ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι, κυριώτατα δὲ ὄργανα αὐτοὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι φίλοι καὶ ὀπαδοὶ τῆς Ῥώμης. Ἀκόμη δὲ λυπηρότερον εἶνε, ὅτι ἡ πολυκέφαλος τῆς προδοσίας ὕδρα ἀνεφύη καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς μικροτάταις τῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ ἐν ταῖς ἀπωτάταις τῶν νήσων, ὡς εἰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ καταστροφὴ τῆς ἐθνικῆς φατρίας καὶ νὰ παρασκευασθῇ δι' αὐτῆς ὁ ὄλεθρος τῆς Ἑλλάδος.

ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΘΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

Ἐν δὲ τῇ γενικῇ ταύτῃ διαλύσει μία μόνη πόλις τῶν ἑλληνίδων οὐ μόνον δὲν ἐτιμωρήθη, ἀλλὰ καὶ ἔτυχε προστασίας, ἀμειβομένη διὰ τὴν πίστιν, ἣν εἶχεν ἐπιδείξει εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τὰς ζημίας, ἃς εἶχεν ὑποστῇ χάριν αὐτῶν. Ἡ πόλις αὕτη ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες ἔλαβον παρὰ τῶν Ῥωμαίων ὡς δῶρον τὴν Δῆλον, τὴν Λῆμνον καὶ τὴν περιοχὴν τῆς ἠρημωμένης Ἀλιάρτου. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, δουλικῶς εὐγνωμονοῦντες πρὸς τοὺς εὐεργέτας, ἱδρυσαν ἐπὶ τῆς σεμνῆς αὐτῶν Ἀκροπόλεως πλησίον τῶν κτισμάτων τοῦ Περικλέους καὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν Ἀτταλικῶν ναὸν νέας θεᾶς, τῆς θεᾶς Ῥώμης, τῆς ἀντιπροσωπευούσης τὴν τύχην καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἤδη προαγγελλομένης τοῦ παντὸς κόσμου δεσποίνης.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, ἀφιχθέντων εἰς Ἀμφίπολιν ἐκ Ῥώμης καὶ δέκα ἐπιτρόπων τῆς συγκλήτου, διερρυθμίσθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ τοῦ Αἰμιλίου τὰ τῆς ἡττημένης Μακεδονίας. Ἡ Ῥώμη δὲν ἀπεφάσισε τὴν προσάρτησιν τῆς Μακεδονίας ὡς ἐπαρχίας, ἢ μᾶλλον εἰς τοιαύτην τινὰ σκέψιν, φαίνεται, ἀντετάχθη ὁ Αἰμίλιος Παῦλος. Ἀλλ' ἐπειδὴ βάσις πάσης ἐνεργείας τῶν Ῥωμαίων ἐπιτρόπων ἔπρεπε νὰ εἶνε τὸ νὰ καταστήσωσι τὴν Μακεδονίαν διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἀκίνδυνον, διετηρήθη μὲν ἡ αὐτονομία τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ κατελύθη μὲν ἡ βασιλεία, διεσπάσθη δὲ ἡ ἑνότης τῆς χώρας διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς εἰς *τετράδας*, ἤτοι τέσσαρας ὁμοσπονδιακὰς κοινότητας, ὧν ἡ μὲν *πρώτη* κέντρον εἶχε τὴν Ἀμφίπολιν, ἡ δὲ *δευτέρα* τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ *τρίτη* τὴν Πέλλαν καὶ ἡ *τετάρτη* τὴν Πελαγονίαν. Ἑκάστη δὲ τῶν κοινοτήτων τούτων εἶχεν ἰδίαν διοίκησιν, ἴδιον νόμισμα, ἰδίους ἄρχοντας ἐνιαυσίους, ἐκλεγομένους ὑπὸ τῶν πολιτῶν κατὰ τὰ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἐθιζόμενα, ἀπηγορεύθη δὲ μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν τετράδων ἡ ἐπιγαμία καὶ ἡ ἐνοίκησις καὶ ἔγκτησις ἐν τῇ γῇ ἄλλων τετράδων. Καὶ ἐδόθη μὲν εἰς τὰς τετράδας τὸ δικαίωμα νὰ εἰσπράττωσιν ἰδίους φόρους ἀντὶ τοῦ μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου πληρονομένου εἰς τὸν βασιλέα ἐγγείου φόρου, ἀλλ' ὑπεχρεώθησαν οὗτοι ναποτίνωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατ' ἐνιαυτὸν ἅπασαι ὁμοῦ ἑκατὸν τάλαντα, ἤτοι περὶ τὰ πέντε ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Οὐ μόνον δ' ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἀλλὰ καὶ ἀπηγορεύθη εἰς αὐτοὺς ἡ κάρπωσις τῶν χρυσωρυχείων καὶ ἀργυρείων τῆς χώρας καὶ ἡ εἰσαγωγὴ μὲν ἅλατος, ἐξαγωγὴ δὲ ξυλείας. Ὅπως δὲ ἀποσοβηθῇ πᾶς ἀπὸ μελλούσης ἐξεγέρσεως κίνδυνος, ἀφωπλίσθησαν μὲν οἱ Μακεδόνες, ἐπιτραπείσης μόνον ἐν τοῖς βορείοις συνόροις φρουρᾶς πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, ἐξεδιώχθησαν δ' ἐκ τῆς χώρας πάντες οἱ περὶ τὴν πεσοῦσαν δυναστείαν ἰσχυροὶ, οἵτινες ἠναγκάσθησαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ

Μετὰ δὲ τὴν διαρρύθμισιν τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὁ Αἰμίλιος Παῦλος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην,

ὅπου λαμπρὸς ἐτελέσθη ὁ ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφισθεὶς θρίαμβος. Τρεῖς ὅλας ἡμέρας διήρκεσεν ἡ ἐπινίκιος πομπὴ ἐν τῇ πόλει, ἧς οἱ μὲν ναοὶ πάντες ἦσαν ἀνοικτοὶ καὶ πλήρεις στεφάνων καὶ θυμιαμάτων, αἱ δὲ ὁδοὶ ἔβριθον λαοῦ, ὃν δυσχερῶς συνεκράτει ἐν τάξει πλῆθος ὑπηρετῶν καὶ ῥαβδονόμων. Ἐπὶ διακοσίων πεντήκοντα ζευγῶν παρήλασαν τὴν πρώτην ἡμέραν ἄνδρες αἰχμάλωτοι καὶ ἀνδριάντες καὶ ζωγραφίαι καὶ κολοσσοί. Λαμπρὸν δὲ ἅμα καὶ φοβερὸν ὑπῆρξε τὴν δευτέραν ἡμέραν τὸ θέαμα τῶν μακεδονικῶν ὅπλων, φερομένων ἐπὶ ἁμαξῶν. Ἄπειρον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὴν ὑστεραίαν διαπομπευθείσης λοιπῆς λείας τοῦ πολέμου, νομίσματα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ ἐν παμμεγίστοις ἀγγείοις, χρυσόκερῳ βόες καὶ ἀγγεῖα πολύτιμα. Ἀλλ' ἡ ἐπισημοτάτη σκηνὴ τοῦ θριάμβου ἦτο ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν πομπὴ τοῦ νικητοῦ, ἐπιβαίνοντος ἅρματος κεκοσμημένου διαπρεπῶς καὶ φέροντος ἁλουργίδα χρυσόπαστον καὶ προτείνοντος διὰ τῆς δεξιᾶς κλῶνα δάφνης καὶ προπεμπομένου μὲν ὑπὸ ἀνδρῶν κομιζόντων τετρακοσίους χρυσοῦς στεφάνους, οὓς αἱ πόλεις εἶχον πέμψει μετὰ πρεσβειῶν ὡς ἀριστεῖον, ἀκολουθουμένου δὲ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ δαφνηφοροῦντος καὶ ᾄδοντος ᾄσματα ἐγχώρια καὶ ᾠδὰς ἐπινικίους.

Πλήρη δ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὄψιν τοῦ θριαμβεύοντος ὑπάτου, περιβαλλομένου ὑπὸ τῆς αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς νίκης, ἀπετέλει ἡ θέα τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, προπορευομένου τοῦ ἅρματος τοῦ νικητοῦ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ στεφάνων. Εἰς μάτην εἶχε παρακαλέσει ὁ ἡττημένος τὸν Αἰμίλιον νὰ μὴ πομπεύσῃ αὐτόν. Ὁ ἀγέρωχος Ῥωμαῖος ἀπήντησεν εἰς αὐτόν, καταγελῶν τῆς ἀνανδρίας αὐτοῦ καὶ φιλοζωίας, ὅτι καὶ «πρότερον ἠδύνατο νὰ παλλαγῇ τῆς διαπομπεύσεως καὶ τώρα ἠδύνατο, ἂν ἤθελεν,» ὑποδεικνύων τὴν αὐτοκτονίαν, ἣν εἶχεν ἀποφύγει ὁ δείλαιος, ὑπὸ κενῶν διαβουκοληθεὶς ἐλπίδων. Καὶ ἔβαινεν ὁ Περσεὺς ὄπισθεν τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ ἅρματος, ἐφ' οὗ ἐφέροντο τὰ ὅπλα αὐτοῦ καὶ ἐπ' αὐτῶν τὸ διάδημα, πεζὸς καὶ οἰονεὶ ἀλλόφρων ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῶν κακῶν, φορῶν ἱμάτιον πένθους φαιὸν καὶ κρηπῖδας ἐπιχωρίους. Ἀλλὰ τοὺς Ῥωμαίους συνεκίνησεν ὑπὲρ πάντα τὰ θεάματα μέχρι δακρύων ἡ θέα τῶν ἀνηλίκων τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως τέκνων, ἅτινα ἤγοντο δοῦλα, περιστοιχιζόμενα ὑπὸ τῶν διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν δεδακρυμένων καὶ ὀρέγοντα εἰς τοὺς θεατὰς τὰς παιδικὰς αὐτῶν χεῖρας.

Καὶ ὁ μὲν Αἰμίλιος εἶχε δικαίωμα νὰ θριαμβεύσῃ οὕτω πανηγυρικῶς, ἐπειδὴ ἡ ἐν Πύδνᾳ νίκη δὲν ἐπήνεγκε μόνον τὸ τέλος τῆς Μακεδονίας

καὶ τῆς Ἰλλυρίας, ἀλλὰ καὶ παρεσκεύασε τὴν ἐπέκτασιν τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας ἔν τε Ῥόδῳ καὶ Περγάμῳ, ὡς εἴδομεν ἤδη ἐξετάζοντες τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ὁ δὲ τεταπεινωμένος Περσεὺς ἀπέθνησκε βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν διαπόμπευσιν δεσμώτης ἐν Ῥώμῃ, καταπονηθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας, εἰς ἣν ἐξηνάγκαζον αὐτὸν ἀγρίως οἱ φρουροῦντες στρατιῶται. Ἐκ δὲ τῶν τριῶν αὐτοῦ τέκνων δύο μὲν ἀπέθανον πρὸ τοῦ πατρός, ὁ δὲ μόνος ἐπιζήσας υἱὸς Ἀλέξανδρος ὑπῆρξε μὲν ἐπιτήδειος ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ τορεύειν καὶ λεπτουργεῖν, ἐκμαθὼν δὲ τὰ ῥωμαϊκὰ γράμματα διήγαγε τὸν βίον ὡς ὑπογραμματεὺς ἔν τινι πόλει τοῦ Λατίου. Τοιοῦτον ὑπῆρξεν τὸ οἰκτρὸν τέλος τῶν Ἀντιγονιδῶν!

ιϛ'

Ὁ Καλλικράτης καὶ οἱ Ἀχαιοί.

Οἱ ἀρχαῖοι, ἐπονομάσαντες τὸν Φιλοποίμενα ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων, δὲν εἶχον ἄδικον. Ἀναντιρρήτως ἡ μόνη ἑλληνικὴ δύναμις, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὴν Ῥώμην ἐν συμπράξει μετὰ τῆς Μακεδονίας, ἦτο ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία. Ἀλλ' οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἀνέδειξαν μετὰ τὸν Φιλοποίμενα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἄλλον ἄνδρα, δυνάμενον καὶ θέλοντα νὰ διεκδικήσῃ τελεσφόρως τὰ δικαιώματα τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ ταῦτα δὲ ὁ ἔσχατος τῶν Ἀχαιῶν ὑπῆρξε καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ ἔσχατος.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλοποίμενος ἐξέλιπεν ὁ γενναῖος ἀρχηγὸς τῆς φατρίας, ἥτις ἐπεθύμει τὴν ὅσον ἔνεστι βραδυτέραν καθυπόταξιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ἐνισχύοντο ἐκεῖνοι οἵτινες ἀποκαρτεροῦντες ηὔχοντο τὴν ὅσον ἔνεστι ταχυτέραν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς μετεώρου θέσεως εἰς ἣν εὑρίσκετο ἡ Ἑλλάς. Τοῦ Φιλοποίμενος θανόντος, ἡ πατριωτικὴ φατρία ἔμεινεν οἱονεὶ ἄνευ πηδαλίου καὶ ἐκτεθειμένη ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἀντιπάθειαν τῶν Ῥωμαίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ἀντιπολιτευομένων, οἵτινες ἐθρασύνθησαν παρέχοντες τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ὑποστηριζόμενοι ὑπ' αὐτῆς.

Ἡ φατρία τῶν πατριωτῶν δὲν διελύθη ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ ἀγνοῦ Μεγαλοπολίτου, οὐδ' ἀργότερον ἠνέχθη νὰ διαλυθῇ ἐν ἀπραξίᾳ καὶ ἀποκαρτερήσει, ἀλλὰ διεσπάσθη καταπονηθεῖσα ὑπὸ τῆς μεγάλης ἀντιπρά-

ξεως τῆς Ῥώμης καὶ τῆς ἐμφυλίου προδοσίας. Ἤγειρε δὲ αὕτη τὴν κεφαλὴν, ὅτε εἶδε τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Φιλοποίμενος κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔτη βαίνοντας ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν ἀνακτῶσαν νέας δυνάμεις τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Ὁ Λυκόρτας, ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς ἀντὶ τοῦ Φιλοποίμενος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀνέλαβε τὸν κατὰ τὸν Μεσσηνίων ἀγῶνα παρ' ὅλας τὰς ἀντιπράξεις τῶν Ῥωμαίων, καὶ διεξήγαγεν αὐτὸν αἰσίως, δηώσας μὲν τὴν χώραν, κατακτήσας δὲ τὰς μεσσηνιακὰς πόλεις καὶ ἀναγκάσας τοὺς ἀποστάτας νὰ παραδῶσωσι τὴν πολιορκουμένην Μεσσήνην ἄνευ ὅρων.

Ὁ Λυκόρτας προσηνέχθη πρὸς τοὺς ὑποταχθέντας Μεσσηνίους μετὰ πολλῆς ἐπιεικείας, μόνον τῶν θρασυτάτων ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν, τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου, φονευθέντων καὶ ἄλλων τινῶν φυγαδευθέντων. Ἡ δ' ἐπιείκεια αὕτη τοῦ στρατηγοῦ προεκάλεσε καὶ τὴν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμφιλίωσιν τῆς Σπάρτης καὶ τὴν ἐκ νέου προσέλευσιν αὐτῆς εἰς τὴν συμμαχίαν ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ὁριστικῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πόλιν ἐκείνων ἐκ τῶν ἀρχαίων φυγάδων, ὅσοι δὲν εἶχον φανῆ ἀγνώμονες πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀλλὰ καὶ τῆς διηνεκοῦς ἐξορίας τῶν τὰ ἐναντία πραξάντων. Ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς Σπάρτης φυγάδευσις τῶν ὀλίγων τούτων δὲν ἐτύγχανε τῆς ἐπιδοκιμασίας πάντων τῶν Ἀχαιῶν. Ἐν γνώσει δὲ ὄντες οἱ φυγάδες τῆς περὶ ἑαυτῶν διχογνωμίας ταύτης ἀπετάθησαν πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν σύγκλητον. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη, πεπεισμένη πλέον περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς δραστηριωτέρας ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ ὑποκινουμένη ὑπὸ τῶν παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς φρονούντων τὰ τῶν Ῥωμαίων, μόνον ἀφορμὴν ἐζήτει, ὅπως διαταράξῃ τὴν διὰ τῆς πολιτείας τῶν περὶ τὸν Λυκόρταν εὐημεροῦσαν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν καὶ συγχύσῃ ἐκ νέου τὰ κατ' αὐτὴν, τὸ σκανδαλῶδες τοῦτο ζήτημα ὑπῆρξε λίαν εὐπρόσδεκτον εἰς τοὺς παρὰ τὸν Τίβεριν πατέρας.

Ἡ Ῥώμη ἐξέφρασε τῷ 182 π. Χ. εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφῆς τῶν Λακεδαιμονίων φυγάδων. Καὶ δὲν εἰσηκούσθη μὲν ἡ εὐχὴ αὕτη, ἀλλὰ, τῆς Ῥώμης ἐπιμενούσης, τὸ ζήτημα εἰσήχθη τῷ 180 π. Χ. εἰς τὴν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν. Ἐκεῖ κατεφάνη ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο ἀχαϊκῶν φατριῶν. Ὁ μὲν Λυκόρτας ἰσχυρίσθη, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι παρακαλούμενοι δὲν θὰ ἐπιμείνωσιν εἰς ἀπαίτησιν ἐπιφέρουσαν αἰσχύνην καὶ βλάβην εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ πειθαρχήσωσιν εἰς τὴν ἐντολὴν τῆς συγκλήτου χωρὶς νὰ παραβῶσι τὰς στήλας, τοὺς ὅρκους, τοὺς νόμους τοὺς συνέχοντας τὴν κοινὴν συμπο-

λιτείαν. Οἱ δὲ ἀντίθετοι, οἱ περὶ τὸν στρατηγὸν Ὑπέρβατον καὶ τὸν Καλλικράτην, παρήνουν πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὰ γραφόμενα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, λέγοντες, ὅτι οὔτε νόμοι, οὔτε συνθῆκαι ἦσαν ἐπιβλητικώτερα τῆς προσταγῆς ἐκείνης. Τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς ἀντιλογίας, ἀπεφάσισαν οἱ Ἀχαιοὶ νὰ στείλωσιν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς, ὅπως ἐκθέσωσιν εἰς τὴν Ῥώμην τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Λυκόρτα. Ἐστάλησαν δὲ τρεῖς, ὧν ἐπισημότατος Καλλικράτης ὁ ἐκ Λεοντίου τῆς Ἀχαΐας.

Οἱ πρέσβεις τῶν Ἀχαιῶν εἶχον ἐντολὴν ὡρισμένην παρὰ τῆς συνόδου. Καὶ ὅμως ὁ Καλλικράτης τὴν ἐντολὴν ταύτην παρέβη ἀναισχύντως, τοῦτο μόνον ἐπιδιώξας, πῶς νὰ γείνῃ ἀρεστὸς εἰς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Ῥώμης καὶ νὰ στηρίξῃ ἐπὶ τῆς φιλίας αὐτῶν ἰδίαν ἀρχὴν, ἀδιαφορῶν ἂν ἐπετάχυνε τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠξιοῦτο τῆς ἐπωνυμίας προδότου. Εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν διαίρεσιν τῶν Ἀχαιῶν καὶ νὰ προτρέψῃ τοὺς Ῥωμαίους ἵνα ὑποστηρίξωσι χάριν τοῦ ἰδίου ἑαυτῶν συμφέροντος τοὺς ἰδίους φίλους, διὰ φανεροῦ τινος δείγματος συμπαθείας πρὸς αὐτοὺς ἀποσπῶντες τὸν λαὸν ἀπ' ἐκείνων οἵτινες ὑπερεμάχοντο τῶν νόμων καὶ τῶν συνθηκῶν. Ἡ δὲ σύγκλητος ἐπείσθη εἰς τὰ διδάγματα τοῦ Καλλικράτους, καὶ τὴν μὲν αἴτησιν τῶν φυγάδων ὑπεστήριξε πάσῃ δυνάμει, θέλουσα νὰ συντρίψῃ τοὺς Ἀχαιοὺς, εἰς δὲ τὸν Καλλικράτην ἔδωκε τὸ ἄριστον τῆς εὐνοίας πιστοποιητικὸν, εὐχηθεῖσα ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς προσταγαῖς αὐτῆς νὰ εἶνε ἅπαντες οἱ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι πολιτευόμενοι ὁποῖος ἐκεῖνος.

Ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπέρχεται ἡ ἀληθὴς καὶ τελεία παρακμὴ τῆς συμπολιτείας, τῆς μὲν συγκλήτου προστατευούσης συστηματικῶς τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ τῶν κελευσμάτων αὐτῆς καὶ ταπεινούσης τοὺς ἀντιλέγοντας, τοῦ δὲ Καλλικράτους τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς προδοσίας ζῶντος δι' αὐτῆς καὶ χάριν αὐτῆς. Ἡ δὲ καταπτόησις τῶν πνευμάτων ἄγει κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τοῦ ἑπομένου ἔτους (170 π. Χ.) εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καλλικράτους ὡς στρατηγοῦ, ἥτις οὐδὲν ἐσήμαινεν ἄλλο ἢ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀχαΐας εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἔκτοτε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ Λεοντήσιος προδότης εἶνε ἐπὶ ἔτη ὅλα ὁ διέπων τὰς τύχας τῆς συμπολιτείας, ἥτις σχεδὸν δὲν ἔχει ἱστορίαν. Καὶ δὲν ἐκλείπει μὲν παντελῶς ἡ ἀντίδρασις τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ἡ ἰσχὺς αὐτῶν εἶνε μικρὰ, τόσον μικρὰ, ὥστε παρ' ὅλην τὴν συγκίνησιν ἣν προεκάλεσαν αἱ παρασκευαὶ τοῦ Περσέως καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ νίκη ὁ μὲν Λυκόρτας ἐφ' ὅσον ἔζη συνεβούλευε τὴν οὐδετερότητα, οἱ δ'

Ἀχαιοὶ δὲν ὤκνησαν νὰ ψηφίσωσι τὴν σύμπραξιν μετὰ τῶν Ῥωμαίων. Αὐτὸς δ' ὁ υἱὸς τοῦ Λυκόρτα Πολύβιος, ἐκλεχθεὶς ἵππαρχος τῶν Ἀχαιῶν, ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ὕπατον Μάρκιον τῷ 169 π. Χ. τὰς ὑπηρεσίας τῆς συμπολιτείας, ἐν ᾧ συγχρόνως ὁ ἐν Ἰλλυρίᾳ Ἄππιος Κλαύδιος ἀνέμενε τὴν ἀποστολὴν πεντακισχιλίων Ἀχαιῶν ἐπικούρων. Ἀλλ' ὁ Μάρκιος, τοῦτο μὲν ἐξ ἀγερωχίας καὶ φιλυπόπτου ἐφεκτικότητος, τοῦτο δ' ἐκ διπλωματικῆς πονηρίας, κατώρθωσε νὰναστείλῃ πᾶσαν εἰς τὸν πόλεμον συμμετοχὴν τῶν Ἀχαιῶν, ἡ δὲ Μακεδονία καὶ ἡ Ἰλλυρία ἔπεσον χωρὶς τῆς συμπράξεως αὐτῶν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Πύδνᾳ ἧτταν τοῦ Περσέως ἄρχεται τὸ δεύτερον στάδιον τῆς προδοσίας τοῦ Καλλικράτους. Ἐν ᾧ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀγομένη καὶ φερομένη ἀχαϊκὴ συμμαχία εἶχε περιστῇ εἰς τοιοῦτο σημεῖον ταπεινώσεως, ὥστε κατὰ τὰς ἡμέρας ἀγῶνος, ὅστις ἠδύνατο νὰποβῇ ἐθνικός, νὰποκαρτερήσωσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐθνικῆς φατρίας, ἐν ᾧ οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον πολιτευθῇ οὕτως, ὥστε πᾶς ἄλλος πλὴν τῶν Ῥωμαίων ἠδύνατο νὰ ἔχῃ παράπονα κατ' αὐτῶν, ὁ Καλλικράτης παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ἠδέσθη ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φοβερᾶς διώξεως τῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐχθρῶν τῆς Ῥώμης νὰ γείνῃ καταδότης. Καὶ παρίστανε λοιπὸν ὡς ὑπόπτους ἐκείνους ὧν μόνον ἔγκλημα ἦτο ὅτι συμπαθοῦντες κρυφίως πρὸς τὸν Περσέα καὶ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ προσέκρουον εἰς τὰ συμφέροντα τῶν προδοτῶν καὶ ὡς τοιοῦτοι ἔπρεπε νὰ ἐκλίπωσιν ἐκ τοῦ μέσου. Ὁ Καλλικράτης παρουσίασε τὸν τοιοῦτον κατάλογον εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ δὲν ἦσαν εἷς, οὐδὲ δύο, οὐδὲ δέκα, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς χιλίους, ἄνδρες ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ τιμιωτάτων τῆς δημοκρατικῆς καὶ ἐθνικῆς φατρίας, αἱ κορυφαὶ τέλος τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

Ἀπεσταλμένοι τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, παραστάντες εἰς τὴν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν, ἀπήγγειλαν τὴν κατηγορίαν, ὅτι ἐπιφανέστατοι Ἀχαιοὶ εἶχον ὑποστηρίξει τὸν Περσέα διὰ χρημάτων καὶ ἄλλως, καὶ ἀπήτησαν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην αὐτῶν ὑπὸ τῆς συνόδου. Ἐρωτηθέντες δὲ τίνες ἦσαν κατ' ὄνομα οὗτοι, εἶπον, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρὸς τὸν Περσέα πολέμου προστάντες τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν ὕποπτοι εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Τότε εἷς τῶν κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον στρατηγησάντων, ὁ Ξένων, εἶπεν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπῆρξε στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν εἶχε πράξει ὑπὲρ τοῦ Περσέως καὶ οὐδὲν κατὰ τῶν Ῥωμαίων, τὴν δὲ ἀλήθειαν τῶν λόγων του δύναται νὰποδείξῃ ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ. Τοῦτο ἤρκεσεν εἰς τοὺς

ἀποστόλους τῆς συγκλήτου, καὶ μετ' ὀλίγον οἱ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Καλλικράτους ἤγοντο εἰς τὴν Ἰταλίαν δῆθεν ὅπως ἀπολογηθῶσιν, ἀλλὰ πράγματι ὅπως, ἀποστερουμένη αὐτῶν, μείνῃ ἀκέφαλος ἡ Πελοπόννησος. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ὁ Ἄρχων, ὁ Ξένων, ὁ Στράτιος, ὁ Πολύβιος. Ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἄφιξίν των μάτην παρεκάλουν οἱ ἐξόριστοι καὶ μάτην ἐζήτουν δι' ἐπανειλημμένων πρεσβειῶν οἱ Ἀχαιοὶ τὴν ἐκδίκασιν τῆς ἐναντίον αὐτῶν καταγγελίας. Ἡ Ῥώμη ἔμενε κωφὴ εἰς τὰς παρακλήσεις ἐπὶ δεκαεπτὰ ὅλα ἔτη, καὶ οἱ φυγάδες ἀφέθησαν ἄκριτοι καὶ ἐφυλάσσοντο ἀνὰ τὰς πόλεις τῆς Τυρρηνίας, ἀπαγορευομένης εἰς αὐτοὺς τῆς ἀναχωρήσεως ἐπὶ ποινῇ θανάτου.

Εἷς μόνον ἔτυχε τῆς ἐξαιρετικῆς ἀδείας νὰ ζήσῃ ἐν Ῥώμῃ, καὶ μάλιστα ἐν τιμῇ, ὁ Πολύβιος. Ὁ υἱὸς τοῦ Λυκόρτα καὶ θαυμαστὴς τοῦ Φιλοποίμενος, φιλοξενούμενος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου καὶ τῶν Σκιπιώνων, εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν Ῥώμην ἐκείνην, ἧς ἐφοβεῖτο τὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐκτεινομένην σκιὰν ὁ πατήρ του καὶ ὁ μέγας αὐτοῦ συμπολίτης. Ὁ δὲ κατ' ὀλίγον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ γεννώμενος θαυμασμὸς τῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς πολιτικῆς πείρας καὶ συνέσεως τῶν ἐπὶ τῆς δημοκρατίας ἐδραζομένων ἀριστοκρατικῶν τῆς Ῥώμης οἴκων καὶ ἡ παρατηρουμένη ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἐν μυρίᾳ διχονοίᾳ, προβαινούσῃ μέχρι προδοσίας, ἐξηντλημένην Ἑλλάδα ἔπεισαν αὐτὸν βαθέως περὶ τῆς ἀναποφεύκτου τύχης τῆς πατρίου γῆς. Καὶ ἤρχισε λοιπὸν ὁ φιλόπατρις Μεγαλοπολίτης νὰ σκέπτηται φιλοσοφῶν οὐχὶ περὶ τῆς ἀμύνης ἀπὸ τοῦ μοιραίου κακοῦ, ἀλλὰ περὶ τῆς πραγματικῆς καὶ ἱστορικῆς αὐτοῦ δικαιολογίας, λησμονῶν ὅτι ὑπῆρξεν ἵππαρχος τῶν Ἀχαιῶν καὶ παρασκευαζόμενος νὰ γείνῃ ὁ ἱστορικὸς *τῆς καθόλου καὶ συλλήβδην οἰκονομίας τῶν γεγονότων*, ἅτινα ἤγαγον εἰς τὴν παντοκρατορίαν τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ μέλλουσα αὐτοῦ μετὰ τὸ πεπρωμένον τέλος διαγωγὴ ἔμελλε νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Πολύβιος, γενόμενος φίλος τῶν Ῥωμαίων ἐξ ἐκτιμήσεως, οὐδαμῶς ἀπέβαλε τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην, ἣν εἶχε λακτίσει ὁ Καλλικράτης, ἀγαπήσας τοὺς Ῥωμαίους ἐκ συμφέροντος. Διὰ τοῦτο περὶ μὲν τοῦ Πολυβίου δικαίως εἶπον οἱ Ἕλληνες, ἱδρύοντες ἀνδριάντας αὐτοῦ, ὅτι, συμμαχήσας μετὰ τῶν Ῥωμαίων, κατηύνασε τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὀργὴν των καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐν τῇ πτώσει της εἰς ἐκεῖνον μόνον εὗρε καταφυγήν, τὸν δὲ Καλλικράτην καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀπογείῳ τῆς δυνάμεώς του παρηκολούθει τὸ κοινὸν μῖσος καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑπεδέχοντο ἐν ταῖς κοιναῖς πανη-

γύρεσι τῶν Ἑλλήνων συριγμοὶ καὶ χλευασμοί, καὶ τὰ παιδάρια κατὰ τὰς ὁδοὺς, ἐπιστρέφοντα ἐκ τοῦ σχολείου, ἀπεκάλουν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον προδότην. Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ἦτο οὕτω δυστυχὴς, ἂν οἱ μὲν μαθητεύοντες παῖδες ἦσαν ὀλιγώτερον ἰταμοὶ, οἱ δὲ ἄνδρες ὀλιγώτερον προδόται.

ιγ΄

Ἡ ἐπάνοδος τῶν ἐξορίστων.

Μετὰ τὰς προηγηθείσας ματαίας ἀποπείρας τῶν Ἀχαιῶν ὅπως ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἡ εἰς τὰς πατρίδας κάθοδος τῶν ἐξορίστων κατώρθωσε τοῦτο ὁ Πολύβιος διὰ τῶν ἐν Ῥώμῃ ἰσχυρῶν αὐτοῦ φίλων. Ἐδόθη λοιπὸν τῷ 150 π. Χ. ἡ ἄδεια τῆς ἐπανόδου μετὰ δέκα ἑπτὰ ὅλα ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ ἐξοικισμοῦ. Ἀλλὰ μόνον τριακόσιοι εἶχον ἀπομείνει, τῶν λοιπῶν ἐκλιπόντων ἕνεκα τοῦ γήρατος καὶ τῶν ἐν τῇ ἐξορίᾳ ταλαιπωριῶν.

Οἱ ἐξόριστοι ἐπιστρέφοντες εὗρον τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν παραλελυμένην καὶ τὴν Πελοπόννησον ἐν δεινῇ ἐκπτώσει. Ἡ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀπουσία τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ τιμιωτάτων πολιτῶν εἶχεν ὀλεθρίας συνεπείας. Οὐ μόνον ἡ πολιτικὴ διοίκησις εἶχε παραδοθῇ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνικάνων καὶ τῶν προδοτῶν, καὶ ἔμενεν ἀποπεπνιγμένη καὶ βωβὴ πᾶσα ἀντίδρασις κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἔπασχεν, ἐπειδὴ ἀπελύθησαν ἀχαλίνωτα τὰ πάθη καὶ τὰ μίση, καὶ ἐξέλιπε πᾶσα κοινωνικὴ ἰσορροπία, ἀφ' ἑνὸς μὲν σχηματιζομένων μεγάλων κτηματικῶν περιουσιῶν, δι' ὧν ἁπερροφῶντο τὰ μικρὰ κτήματα, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐπερχομένης ἀκατασχέτου ἀντιδράσεως τῶν πενήτων καὶ ὀφειλετῶν ἐναντίον τῶν πλουσίων.

Τοιαύτης οὔσης τῆς καταστάσεως τῆς Πελοποννήσου ἐν ἔτει 150 π. Χ. εἶνε κρῖμα, ὅτι ὁ μετὰ τῶν ἐξορίστων ἐπιστρέψας Πολύβιος, ὅστις ἠδύνατο νὰναλάβῃ μετ' ἐπιτυχίας τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας, δὲν ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἀνεχώρησε καὶ πάλιν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Τὸ δὲ φιλοσοφικὸν πνεῦμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Λυκόρτα δὲν διελάνθανεν ἡ μέλλουσα, ἡ προσεχὴς πτῶσις τῆς Ἑλλάδος, καὶ προετίμησεν, ἀντὶ νὰ παραστῇ εἰς ταύτην τὴν ταπείνωσιν, νὰ παράσχῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἀναλαμβάνοντας τὸν ὁριστικὸν κατὰ τῆς Καρχηδόνος ἀγῶνα, καὶ νὰ γείνῃ διὰ

τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων ἄξιος ὅπως ἀκουσθῇ ἡ φωνή του κατὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν μελλόντων νικητῶν αὐτῆς.

Ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Πολυβίου ἦτο φυσικόν, ὅτι ἡ κάθοδος τῶν λοιπῶν φυγάδων ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ κίνησιν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ νέαν ἀντίδρασιν ἐναντίον τῆς Ῥώμης, ἣν ἐμίσουν οἱ ὑπ' αὐτῆς ἐπὶ ἔτη πολλὰ οἰονεὶ καθειργμένοι ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Ἰταλίας. Ἄνευ δὲ δυσχερειῶν ἡ διοίκησις τῶν τῆς συμμαχίας ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους τῶν ἐπιστρεψάντων ἐξορίστων. Ἀλλὰ τότε δυστυχῶς κατεφάνη, ὅτι οὗτοι δὲν ἦσαν ἄνδρες δυνάμενοι νὰ ὑψωθῶσι μέχρι τῶν περιστάσεων, ὅτι ἦσαν ἐστερημένοι τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐκείνων ἀρετῶν, ὧν εἶχε χρείαν ἡ Ἑλλάς, ὅπως, ἂν μὴ νικήσῃ, τοὐλάχιστον πέσῃ ἀξιοπρεπῶς, καὶ ὅτι δὲν εἶχον τὸ ἠθικὸν ἐκεῖνο ἀξίωμα, ὅπερ παρέχει αἴγλην τινὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἧτταν. Πολιτικὴ ἀπερισκεψία καὶ διαγωγὴ δημεγερτική, μεγάλα προσχήματα καὶ τίμια ὀνόματα, καλύπτοντα ὡς τὸ πλεῖστον τὴν ἐπιδίωξιν ταπεινῶν συμφερόντων καὶ ὠνίου φιλοκερδείας, εἶνε πλὴν μικρῶν ἐξαιρέσεων τὰ συνήθη χαρακτηριστικὰ τῆς πολιτείας τῶν δημαγωγῶν, οἵτινες προέστησαν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτῆς ἔτη, ἅτινα ὑπῆρξαν καὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ἂν οἱ ὕστατοι στρατηγοὶ τῶν Ἀχαιῶν εἶχον τὸ εὐρὺ πολιτικὸν βλέμμα τοῦ Πύρρου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου Ε' καὶ Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου ἢ τοὐλάχιστον τὴν ἀληθῆ φιλοπατρίαν τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τοῦ Λυκόρτα δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀπίθανον, ὅτι ἠδύνατο νὰ σωθῇ ἡ συμμαχία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ Ἑλλάς. Καθ' οὓς χρόνους ἡ ἀρτιπαγὴς ῥωμαϊκὴ δύναμις διέτρεχε νέους καὶ μεγάλους κινδύνους ἐκ τῆς πατριωτικῆς ἀντιδράσεως ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, οἱ Ἀχαιοὶ ἠδύναντο νὰ περιπλέξωσι τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς ἀγῶνα ἐπικίνδυνον καὶ ἴσως νικηφόρον, ἂν ὑπῆρχε σύνεσις καὶ ὁμόνοια μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, τοὐλάχιστον μεταξὺ αὐτῶν τῶν Ἀχαιῶν. Καὶ ἡ μὲν ἔλλειψις τῶν ἀγαθῶν τούτων ἤγαγεν ἀντὶ τῆς νίκης εἰς τὴν πτῶσιν. Ὅτι δὲ ἀγὼν γινόμενος ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἠδύνατο νὰ εἶνε ὅλως διάφορος τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου, εἰς ὃν ἐνέπλεξαν τὴν Ἑλλάδα οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀχαιῶν, δεικνύουσιν ἐπαρκῶς αἱ δυσχέρειαι ἃς ἀπήντησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς κατεύνασιν τῆς ἐν ἔτει 149 π. Χ. ἐκραγείσης ἐν Μακεδονίᾳ ἀποστασίας.

ιδ'

Ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασις.

Μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ μάχην ἡ Μακεδονία ὑφίστατο τὰ ἐπακολουθήματα τῆς ἥττης τοῦ Περσέως. Περιστᾶσα διὰ τοῦ δοθέντος εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νέου διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ εἰς πλήρη πολιτικὴν ἀδυναμίαν, δὲν ἐσκέπτετο περὶ ἀποστασίας, μόνη δὲ ἀνησυχία ταράττουσα τὴν χώραν ἦσαν αἱ πρὸς ἀλλήλας ἔριδες τῶν τετράδων καὶ αἱ παντοῖαι στάσεις κατὰ τῶν ἐγχωρίων ἀρχῶν. Αἴφνης ἐν ἔτει 149 π. Χ. εἰσέβαλεν ἐκ Θράκης νεανίας ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ πλῆθος ἀνδρῶν, οὓς εἶχον δώσει εἰς αὐτὸν οἱ βάρβαροι ἡγεμόνες τῆς Θράκης καὶ οἱ Βυζάντιοι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐνικήθη ὁ ἐπιδρομεὺς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ἔπειτα νικήσας αὐτοὺς ἔγεινε κύριος ὅλης τῆς Μακεδονίας. Τὸ δὲ παρέχον εἰς αὐτὸν τὴν ἐπικράτησιν δὲν ἦτο μόνον ἡ πέραν τοῦ Στρυμόνος νίκη αὐτοῦ, ἀλλὰ κυρίως τὸ πρόσχημα ὑπὸ τὸ ὁποῖον παρουσιάζετο. Ὁ νεανίας, ὅστις εἶχε μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὸν Περσέα, ὠνόμαζεν ἑαυτὸν Φίλιππον, καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἦτο ὁ ὁμώνυμος υἱὸς τοῦ τελευταίου τῶν Μακεδόνων βασιλέως. Καὶ ὑπῆρχον μὲν οἱ διστάζοντες νὰ ποδεχθῶσι τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ ὀψιφανοῦς τούτου μνηστῆρος τοῦ συντετριμμένου μακεδονικοῦ θρόνου καὶ διισχυριζόμενοι, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Περσέως εἶχε πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ἀποθάνει ὡς αἰχμάλωτος τῶν Ῥωμαίων καὶ ὅτι ὁ Ψευδοφίλιππος ἐκεῖνος ἦτο υἱὸς ἁπλοῦ κναφέως ἐξ Ἀδραμυττίου, ὀνομαζόμενος Ἀνδρίσκος, ὡς τοιοῦτος δὲ οὐδὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἄρξῃ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἦσαν ζωηραὶ ἀκόμη ἐν τῇ χώρᾳ αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παλαιοῦ τῆς μακεδονικῆς βασιλείας μεγαλείου, ὥστε τὰ πλήθη, παρασυρόμενα ὑπὸ τῆς ἰδέας, ὅτι πράγματι ἀνεφάνη νέος τῆς δυναστείας τῶν Ἀντιγονιδῶν βλαστός, ἐνεκολποῦντο προθύμως τὸν ἐπαγγελλόμενον νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ὑποτελῆ εἰς τοὺς Ῥωμαίους πατρίδα καὶ νὰναστήσῃ τὸν πεπτωκότα θρόνον. Ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους ἠδυνήθη ὁ Ἀνδρίσκος νὰ συναγάγῃ περὶ ἑαυτὸν τοὺς Μακεδόνας, οὐ μόνον δὲ τῆς Μακεδονίας νὰ γείνῃ κύριος, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Θεσσαλίαν νὰ εἰσελάσῃ μετ' ἐπιτυχίας.

Ἡ Ῥώμη ἐπίστευσε τὸ κατ' ἀρχὰς, ὅτι ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασις δὲν ἦτο σοβαρὰ, καὶ ὅτι ἤρκει πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ κινδύνου ἡ ἐμφάνισις ἀπεσταλμένου. Ἀλλ' ὁ ἀποσταλεὶς Πόπλιος Σκιπίων Νασικᾶς, βλέπων τὴν μεγάλην διάδοσιν τῆς ἀποστασίας καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῶν

Μακεδόνων μέχρι Θεσσαλίας, εὑρέθη ἠναγκασμένος νὰ στρατεύσῃ μετὰ Περγαμηνῶν καὶ Ἀχαιῶν, ὅπως ἐκβάλῃ τοὺς ὑπὸ τὸν Ψευδοφίλιππον ἀποστάντας ἐκ τῆς Θεσσαλίας. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ καταπολεμήσωσι τὴν ἀποστασίαν δι' ἰδίου στρατοῦ. Ἀπεστάλη λοιπὸν πρὸς τοῦτο ὁ Ἰουβέντιος, οὐ μόνον καθ' ἑαυτὸν στρατηγὸς ἀκατάλληλος, ἀλλὰ καὶ ἄγων ἀνεπαρκῆ στρατὸν, ἕνα μόνον λεγεῶνα. Μετ' οὐ πολὺ δὲ κατεδείχθη τὸ ἀσύνετον τῆς τοιαύτης ἐκστρατείας, τοῦ μὲν στρατοῦ κατασυντριβέντος ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουβεντίου πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ, τῆς δὲ Θεσσαλίας καὶ πάλιν κατακλυσθείσης ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀνδρίσκον.

Αἱ πρῶται αὗται τῶν Ῥωμαίων ἀτυχίαι ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ σκεφθῶσιν ὡρίμως καὶ μετὰ προσοχῆς περὶ τῆς ἀποστασίας, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον αὕτη ἠπείλει νὰ ποδῇ ἀκόμη κινδυνωδεστέρα ἕνεκα τῆς ἀρξαμένης συνεννοήσεως τοῦ Ψευδοφιλίππου καὶ μετ' αὐτῶν τῶν ἐν ἐπαναστάσει εὑρισκομένων Καρχηδονίων. Ὡς κατάλληλος δὲ ἀνὴρ πρὸς παῦσιν τοῦ πολέμου ἐθεωρήθη ὁ Κόϊντος Καικίλιος Μέτελλος, ὅστις, παραλαβὼν ἐπαρκῆ στρατιὰν καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ στόλου τοῦ βασιλέως τοῦ Περγάμου Ἀττάλου τοῦ Β', εἰσῆλασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν τὸ ἔαρ τοῦ 148 π. Χ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐνίκησαν οἱ Μακεδόνες ἐν ἱππομαχίᾳ παρὰ τὴν Πύδναν· ἀλλ' ἔπειτα ἡ διάσπασις τῶν μακεδονικῶν δυνάμεων, ὧν μέρος ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρίσκου εἰς Θεσσαλίαν, ὅπως ἀπειλῇ τὸν Μέτελλον ἐκ τῶν νώτων, ἐπήνεγκε τελείαν νίκην τοῦ Ῥωμαίου στρατηγοῦ. Ὁ δὲ Ἀνδρίσκος ἠναγκάσθη μετὰ ταύτην τὴν ἥτταν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Θρᾴκην. Καὶ συνήθροισε μὲν ἐκεῖ μετά τινας μῆνας νέαν στρατιὰν, ἀλλ' ἡττήθη καὶ πάλιν κατὰ τὰ σύνορα τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ Μετέλλου, εἰς ὃν καὶ παρεδόθη ὑπό τινος τῶν Θρᾳκῶν ἡγεμόνων.

Ἡ κατεύνασις τῆς ἀποστασίας ἐθεωρήθη οὕτω σπουδαία ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὥστε ὁ νικητὴς Μέτελλος ἀπεκλήθη Μακεδονικός. Ἡ δὲ Μακεδονία ἀνέκτησε τὴν παλαιὰν αὐτῆς ἑνότητα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν, γενομένη ἐπαρχία τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἥτις ἐπεξετείνετο μέχρι τῆς Ἰλλυρίας. Καὶ ὑψώθη μὲν μετά τινα ἔτη (142 π. Χ.) καὶ πάλιν ἡ σημαία τῆς ἀποστασίας· ἀλλ' ὁ ὑποκινήσας αὐτὴν, ὅστις, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Ψευδοφιλίππου, παρουσιάζετο ὡς ὁ υἱὸς τοῦ Περσέως Ἀλέξανδρος, καίπερ συναγαγὼν ἐν βραχεῖ χρόνῳ στρατιὰν δεκαεξακισχιλίων ἀνδρῶν, δὲν ἠδυνήθη ναντιστῇ εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν στρα-

τιὰν, καὶ ἔφυγεν ἡττημένος εἰς τὴν ἰλλυρικὴν Δαρδανίαν. Ἡ δὲ Μακεδονία δὲν ἀπεπειράθη ἔκτοτε νἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων, ὅστις ἐβάρυνεν ἤδη καὶ τὸν τράχηλον τῆς Ἑλλάδος.

ιε'

Ἡ παραμονὴ τῆς καταστροφῆς.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος, καθ' ὃ ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Πελοπόννησον οἱ ἐξόριστοι Ἀχαιοὶ, ἐξερράγη μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν κατοίκων τοῦ Ὠρωποῦ, οἵτινες μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχον συμβιβασθῆ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ῥώμης, νέα ἔρις, ἧς τὰ ἐπακόλουθα ὑπῆρξαν ὀλέθρια διὰ τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Ὁ στρατηγὸς τῆς συμμαχίας Μεναλκίδας, κληθεὶς ὑπὸ τῶν Ὠρωπίων εἰς βοήθειαν ἐπὶ ἀμοιβῇ χρηματικῇ καὶ μὴ καταστήσας μέτοχον αὐτῆς καθ' ἃ ὑπεσχέθη τὸν Καλλικράτην, ὅστις εἶχε συνεργήσει εἰς τὴν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἀποστολὴν τῆς ζητηθείσης ἐπικουρίας, κατηγορήθη ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τὴν κατάθεσιν τῆς στρατηγίας ὡς ἐνεργήσας ποτὲ ἐν Ῥώμῃ προδοτικῶς καὶ ἀποπειραθεὶς νἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς συμμαχίας τὴν πατρίδα του Σπάρτην. Ὁ Μεναλκίδας ἔσπευσε νὰ ἐξαγοράσῃ διὰ τριῶν ταλάντων τὴν ὑποστήριξιν τοῦ διαδόχου του Διαίου, ὅστις εἶχεν ἐκλεχθῆ τῷ 149 π. Χ. στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν. Τρία δὲ τάλαντα τοῦ κατηγορουμένου ἤρκεσαν νὰ δελεάσωσι τὸν ἀνώτατον ἐκεῖνον ἄρχοντα τῆς συμπολιτείας, τὸν πρῶτον ἐκ τῶν ἐξορίστων ὅστις εἶχε τύχει ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσι τῆς ἐμπιστευτικῆς ψήφου τῶν Ἀχαιῶν. Ἀλλ' ἡ ὀργὴ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τῇ αἰσχρᾷ δωροδοκίᾳ ἐχώρισεν ἐκ νέου τὸν δικάσαντα καὶ τὸν δωροδόκον, καὶ μετ' ὀλίγον τὰ τρία ἐκεῖνα ἄνομα τάλαντα ἐγίνοντο ἀφορμὴ νέας ἀδιεξόδου ἔριδος μεταξὺ τῆς Σπάρτης καὶ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας, ἥτις ἐπὶ τῆς στρατηγίας τοῦ διαδόχου τοῦ Διαίου Δαμοκρίτου (148 π. Χ.) ἤγαγε παρ' ὅλην τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπιδειχθεῖσαν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας εὔνοιαν, εἰς τὴν κήρυξιν πολέμου τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Χίλιοι Σπαρτιᾶται ἔπεσον ἐν τῇ συγκροτηθείσῃ μάχῃ, καὶ μόνον ἡ Σπάρτη δὲν ἐκυριεύθη, ἐν ᾧ εὔκολος ἦτο ἡ ἅλωσις αὐτῆς. Ἡ ἀνικανότης τοῦ Δαμοκρίτου ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν διὰ καταδίκης εἰς πληρωμὴν πεντήκοντα ταλάντων, ἥτις ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ διάδοχος τοῦ Δαμοκρίτου Διαῖος (147 π. Χ.) ὑπε-

σχέθη μὲν εἰς τὸν Μέτελλον τὴν παῦσιν τοῦ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας πολέμου, ἀλλ' ὅμως πράγματι δὲν ἔλειψαν ἀμοιβαῖαι μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Ἀχαιῶν ἀντεγκλήσεις καὶ δηώσεις τῆς ἐχθρικῆς χώρας.

Ἐν τούτοις δὲ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχον παύσει παρακολουθοῦντες ἔκ τε τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Μακεδονίας τὴν νέαν ταύτην ἔριν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀχαιῶν, ἥτις ἕνεκα τῶν παλαιῶν ἤδη συμπαθειῶν πρὸς τὴν Σπάρτην ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴν νέας ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ εὐπρόσδεκτον ἀφετηρίαν πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας. Ἐπιστάντος δὲ τοῦ ἔαρος τοῦ 147 π. Χ., ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον πρεσβεία τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, ἧς προίστατο ὁ Αὐρήλιος Ὀρέστης. Συνελθούσης δ' ἐν Κορίνθῳ τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν. ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς ὁ τραχὺς καὶ ἀγέρωχος ἀπεσταλμένος, ὅτι ἡ σύγκλητος θεωρεῖ πρέπον νὰ μὴ ἀνήκωσι πλέον εἰς τὴν συμμαχίαν ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Κόρινθος, πρὸς δὲ ἡ πρὸς τῇ Οἴτῃ Ἡράκλεια, τὸ Ἄργος καὶ ὁ ἀρκαδικὸς Ὀρχομενός, αἱ κυριώταται δῆλα δὴ τῶν πόλεων ὅσαι δὲν ἦσαν αὐτόχρημα ἀχαϊκαὶ καὶ εἶχον προσαρτηθῆ εἰς τὴν συμμαχίαν ἀπὸ τοῦ δευτέρου μακεδονικοῦ πολέμου.

Ἡ ἀπαίτησις αὕτη τῆς συγκλήτου, δι' ἧς ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ἐταπεινοῦτο καὶ ἐξησθενίζετο, περιοριζομένη εἰς μόνην τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὰς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρὸς τὸν Ἀννίβαν πολέμου τῶν Ῥωμαίων προσκτηθείσας χώρας, ἐξήγειρε μόλις ἐξαγγελθεῖσα τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς συνόδου, ἥτις μετεδόθη καὶ εἰς τὸν λαὸν τῆς Κορίνθου. Βαρεῖα δ' ἐστράφη ἡ ἐκδίκησις τοῦ πλήθους ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς οἱ αἴτιοι τῆς συμφορᾶς. Ἅπαντες οἱ ἐν Κορίνθῳ τυχόντες Λακεδαιμόνιοι οἱ ὁπωσδήποτε συνδεόμενοι πρὸς τὴν Λακωνικὴν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἢ τῆς ἐνδυμασίας συνελήφθησαν, τινὲς δὲ καὶ ἐφονεύθησαν. Οὐδ' αὐτὸς δὲ ὁ οἶκος ἐν ᾧ κατῴκουν οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Ῥωμαίων ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν ὡς εἰς ἄσυλον καταφυγόντας Λακεδαιμονίους, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ὀρέστης περιυβρίσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔμπλεως ἀγανακτήσεως.

Ἡ Ῥώμη ἐφάνη ἐπιεικὴς μὴ θέλουσα νὰ ἐπισπεύσῃ τὰ πράγματα. Ἀπεστάλη δὲ καὶ δευτέρα πρεσβεία ὑπὸ τὸν Σέξτον Ἰούλιον Καίσαρα, ἥτις παρέστη εἰς τὴν ἐν Αἰγίῳ σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν τὸ φθινόπωρον τοῦ 147 π. Χ.. Αἱ ἀπαιτήσεις τῶν Ῥωμαίων ὑπῆρξαν μετριοπαθεῖς, καὶ ὡς μόνη ἱκανοποίησις διὰ τὰς ἐν Κορίνθῳ σκηνὰς ἐζητήθη ἡ παράδοσις τῶν ἐνόχων. Κυρίως δὲ παρεκάλουν οἱ πρέσβεις νὰ παύσωσιν αἱ πρὸς

τοὺς Ῥωμαίους καὶ αἱ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀδικίαι καὶ ἀντεγκλήσεις. Καὶ οἱ μὲν σωφρονοῦντες τῶν Ἀχαιῶν ἀπεδέχοντο τὰ λεγόμενα, ἐντρεπόμενοι ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι, ἀγόμενοι ὑπὸ τοῦ Διαίου καὶ τοῦ ὁμόφρονος αὐτῷ Κριτολάου, ἐνόμιζον, ὅτι μόνος λόγος τῆς μετριοπαθείας τῶν Ῥωμαίων ἦτο ἡ κακὴ πορεία τῶν ἐν Καρχηδόνι καὶ Ἰβηρίᾳ πολέμων. Ὑπὸ τῶν τοιούτων δὲ κενῶν ἐλπίδων θρασυνόμενοι, ἐνέπαιζον τοὺς πρέσβεις, παραπέμποντες αὐτοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ συνεδρίου εἰς συνέδριον καὶ ἐπιζητοῦντες παντοίας ἀφορμὰς ἀναβολῶν. Τέλος ὁ Σέξτος, μὴ ἀνεχόμενος τὸν ἐμπαιγμόν, ἀνεχώρησε μετὰ τῶν συμπρέσβεων μεστὸς ὀργῆς εἰς τὴν Ῥώμην.

ις'

Ὁ πόλεμος τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων.

Οἱ Ἀχαιοί, περιφρονοῦντες τὰς ἐπιεικεῖς προτάσεις τῶν Ῥωμαίων, ἐμπαίζοντες τοὺς πρέσβεις αὐτῶν καὶ ἀναγκάζοντες τὸν Σέξτον Ἰούλιον Καίσαρα νὰ ἀπέλθῃ ἄπρακτος, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ὑποχωρήσωσιν. Κακοὶ ὑπολογισμοὶ καὶ κακῶς ἐννοουμένη προσωπικὴ φιλοτιμία ὤθουν πλέον τὸν τότε προϊστάμενον τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας στρατηγόν, τὸν Κριτόλαον, εἰς τὰ ἔσχατα τῶν μέτρων. Ὁ Κριτόλαος μετῆλθε τὸν χειμῶνα τοῦ 147 πρὸς τὸ 146 π. Χ. πᾶν μέσον ὅπως ἐξερεθίσῃ τὰ πλήθη κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐλκύσῃ περὶ ἑαυτὸν τοὺς ὄχλους, παραγγέλλων μὲν εἰς τοὺς ἄρχοντας νὰ μὴ εἰσπράττωσι τὰ χρέη καὶ νὰ μὴ καταδιώκωσι τοὺς ὀφειλέτας, δελεάζων δὲ διὰ τῆς παρὰ πόδας ῥᾳστώνης καὶ τῆς δημαγωγίας τὸ περὶ τοῦ μέλλοντος ἀφροντιστοῦν πλῆθος.

Εἰς τοιοῦτο σημεῖον ἀδιέξοδον εἶχον περιστῇ τὰ πράγματα, ὅτε ἐπῆλθε τὸ ἔαρ τοῦ 146 π. Χ. Ἡ Πελοπόννησος ἐμαίνετο κατὰ τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Ῥώμης· ἤδη δὲ εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν σύμπραξιν αὐτῶν οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Χαλκιδεῖς, ἔχοντες ἀφορμὰς παραπόνων ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων. Ἐφαίνετο δὲ πλέον ἐπικείμενος ὁ πόλεμος, ὅτε ὁ Μέτελλος, ὅστις, ἤδη καταστείλας τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἀνδρίσκου εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν Μακεδονίᾳ, διαρρυθμίζων τὰ κατ' αὐτήν, ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς τελευταίαν ἀπόπειραν συνδιαλλαγῆς. Παρέστησαν λοιπὸν καὶ πάλιν πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν. Ἀλλὰ τὰ πνεύματα ἦσαν τοσοῦτον ἐξημμένα καὶ ἡ πόλις ἐν

ἡ ἐτελεῖτο τὸ συνέδριον ἦτο μεστὴ τοιαύτης ματαιοφροσύνης, ὥστε ἡ πρεσβεία τοῦ Μετέλλου ἔτυχεν αἰσχίστης ὑποδοχῆς. Ἦσαν δῆλα δὴ συνηγμένοι οἱ Ἀχαιοὶ ἐν Κορίνθῳ, πόλει βιομηχανικῇ καὶ πλήρει ἐργαστηριακοῦ καὶ βαναύσου ὄχλου ἐμφορουμένου μὲν τῶν δημευτικῶν ἰδεῶν τοῦ Κριτολάου, ἐξάλλου δὲ πρὸς τοὺς μεγάλους αὐτοῦ λόγους καὶ τὰς τολμηρὰς ὑποσχέσεις καὶ οὐδὲ ἰδέαν κἂν ἔχοντος τῆς συνέσεως ἣν ἀπήτουν αἱ περιστάσεις. Ὀλίγοι μόνον ἦσαν οἱ ἐπιδοκιμάζοντες τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν· τὸ δὲ πλῆθος ἐβόα, ἐκραύγαζεν, ἐθορύβει. Ὁ δὲ Κριτόλαος, αἰσθανόμενος, ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὁ ἥρως τῆς θεατρικῆς ἐκείνης σκηνῆς, κατεξανίστατο μὲν κατὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων, λαβὼν δὲ τὸν λόγον ἐκήρυσσεν, ὅτι θέλει μὲν τὴν φιλίαν τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ δὲν ἀνέχεται αὐτοὺς ὡς δεσπότας, καὶ παρώξυνε τοὺς ὄχλους λέγων, ὅτι ἂν μὲν εἶνε ἄνδρες δὲν θὰ μείνωσιν ἐστερημένοι συμμάχων, ἂν δὲ ἀνδρόγυνοι θὰ περιπέσωσιν ἐξ ἅπαντος εἰς κυρίους. Φορῶν δὲ οὕτω τὸ πρόσωπεῖον πατριώτου καὶ ὑποκρινόμενος τὸν ἄτρομον πρὸς πᾶσαν κατ' ἀνυπάρκτων προσωπικῶν κινδύνων προσβολὴν, κατώρθωσε νὰ πείσῃ, ὅτι ἦτο ἥρως δυνάμενος νὰ ὁδηγήσῃ εἰς νίκας καὶ δάφνας, καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀσυλλογίστῳ πρὸς αὐτὸν πεποιθήσει ἡ συνέλευσις, οἱονεὶ ἀπαντῶσα εἰς τοὺς χλευαζομένους τοῦ Μετέλλου πρεσβευτὰς, ἐψήφισε τὸν πόλεμον λόγῳ μὲν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἔργῳ δὲ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ παρέδωκε τὴν πᾶσαν ἰσχὺν εἰς τὸν Κριτόλαον, περιβαλοῦσα αὐτὸν τρόπον τινὰ διὰ μοναρχικῆς ἐξουσίας.

Ὁ νέος δικτάτωρ εἶχε δείξει σαφῶς διὰ τῆς μέχρι τοῦδε διαγωγῆς του, τῆς ἀσυνεσίας, τῆς ἐμπαθείας, ὅτι δὲν ἦτο ὁ ἀνὴρ ὁ δυνάμενος νὰ ὁδηγήσῃ εἰς λιμένα σωτηρίας τὸ κλονούμενον σκάφος τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Τὸ δὲ πρῶτον αὐτοῦ διάβημα μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ πολέμου ἀνέδειξε τὸν Κριτόλαον ἀνώτερον μὲν ἑαυτοῦ ὡς πρὸς τὸ θάρρος, ἀλλ' ἐπ' ἴσης ἀσύνετον ἐν τῇ στρατηγίᾳ ὡς καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ. Ἀντὶ νὰ περιμένῃ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἥτις ἠδύνατο νὰντιτάξῃ, καλῶς διοργανουμένης τῆς ἀμύνης, τὴν ἀντίστασιν τῆς ἀπελπισίας, ἐθάρρησε νὰ προβῇ ἐκτὸς τοῦ ἰσθμοῦ, ὅπως συναντήσῃ τοὺς Ῥωμαίους ἐν τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι.

Ὁ δὲ στρατηγὸς, μεθ' οὗ ἐπορεύετο ὁ Κριτόλαος, ἦτο ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος Μέτελλος ὁ μακεδονικὸς, οὗ τοὺς πρεσβευτὰς ἐξεδίωξε μετὰ χλεύης ἡ ἐν Κορίνθῳ σύνοδος τῶν Ἀχαιῶν. Εἶχε μὲν ἡ Ῥώμη ψηφίσει τὸν πόλεμον καὶ ἀναθέσει τὰ κατ' αὐτὸν εἰς τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Λεύκιον

Μόμμιον· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος οὐδεμίαν εἶχε δείξει σπουδὴν πρὸς διαπεραίωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Μέτελλος ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἀποφάσεως τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου ἀνέπτυξεν ἔκτακτον δραστηριότητα ἐν Ἑλλάδι, ὅπως, προλαμβάνων, εἰ δυνατόν, τὸν διάδοχον στρατηγόν, προσθέσῃ νέας δάφνας εἰς τὰ μακεδονικά του τρόπαια.

Ἐκ πασῶν τῶν πόλεων, ὧν ὁ πρέσβυς τῶν Ῥωμαίων Αὐρήλιος Ὀρέστης εἶχεν ἀπαιτήσει παρὰ τῶν Ἀχαιῶν τὴν ἐκ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας ἔξοδον, μόνη μία, ἡ παρὰ τὴν Οἴτην Ἡράκλεια, εἶχεν ἑκουσίως ἐκτελέσει τὴν ἀπαίτησιν τῶν Ῥωμαίων. Κατὰ ταύτης λοιπὸν τῆς ἀποστάτιδος πόλεως ἐστράφη ἐν τῇ πρὸς βορρᾶν πορείᾳ του πρὸ τῆς μετὰ τοῦ Μετέλλου συναντήσεως ὁ ὑπὸ τὸν Κριτόλαον στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν. Ἤδη δ' ἐπολιόρκει τοὺς γενναίως ἀνθισταμένους Ἡρακλεώτας ὁ Κριτόλαος μετὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων συμμάχων, ὅτε ἠγγέλθη αἴφνης παρὰ τῶν κατασκόπων αὐτοῦ, ὅτι ὁ Μέτελλος εἶχε διαβῇ τὸν Σπερχειόν. Ἡ φυγὴ εἰς ἣν ἐτράπη τότε ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, λησμονῶν, ὅτι ἐκεῖ πλησίον ἔκειτο τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου ἡ ἄμυνα ἦτο τόσον εὔκολος καὶ ὁ θάνατος τόσον ἔνδοξος, δεικνύει τὸν αἰσχρὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ τὴν πλήρη ἀντίθεσιν τῶν ἔργων πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὰς καυχήσεις. Τὰς Θερμοπύλας διαβαίνων ἔσπευσεν ὁ Κριτόλαος πρὸς νότον. Ἀλλ' ὀλίγον πρὸ τῆς λοκρικῆς Σκαρφείας οἱ περὶ τὸν Μέτελλον καταφθάνουσι τοὺς φεύγοντας, ἀρχομένου ἤδη τοῦ θέρους τοῦ 146 π. Χ. Συγκροτηθείσης δὲ ἀτάκτου μάχης πολλοὶ μὲν ὑπῆρξαν οἱ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν φονευθέντες, περὶ τοὺς χιλίους δὲ οἱ ζωγρηθέντες. Τὸν δὲ Κριτόλαον οὔτε ζῶντά τις εἶδε μετὰ τὴν μάχην, οὔτε τὸ πτῶμα εὑρέθη μεταξὺ τῶν νεκρῶν, ἡ δὲ τελευτὴ αὐτοῦ ἔμεινε μυστηριώδης. Ἆρα εἶχεν ὁ καυχηματίας τὴν ὑστάτην φιλοτιμίαν νὰ ῥιφθῇ εἰς τὰ τέλματα τῆς πρὸς τῇ Οἴτῃ θαλάσσης;

Ἡ περὶ τὴν Σκάρφειαν συμφορὰ δὲν ἦτο ἡ μόνη ἣν ὑπέστησαν οἱ Ἀχαιοί. Χίλιοι μὲν λογάδες Ἀρκάδες, στελλόμενοι ὡς ἐπίκουροι τοῦ Κριτολάου, δὲν προέφθασαν νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτοῦ, ἐπιστρέφοντες δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ στρατηγοῦ, ἐσφάγησαν περὶ τὴν Χαιρώνειαν, ἡττηθέντες ὑπὸ τοῦ Μετέλλου. Οἱ δὲ Πατρεῖς καὶ οἱ μετ' αὐτῶν περισωθέντες ἐκ τῆς ἐν Σκαρφείᾳ πανωλεθρίας κατεστράφησαν κατὰ τὴν Φωκίδα. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, ἔντρομοι καταλιπόντες τὴν πόλιν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ, ὅτι ὁ Μέτελλος μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην ἐβάδιζε κατ' αὐτῶν, ἔφευγον εἰς τὰς ἄκρας τῶν ὀρέων, φοβούμενοι τὴν ἐκ-

δίκησιν τοῦ Ῥωμαίου. Ἀλλ' ὁ Μέτελλος ἀνεκάλεσεν αὐτούς, προσενεχθεὶς μετὰ πολλῆς πραότητος πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἀρκεσθεὶς εἰς τὸν φόνον τοῦ αἰτίου τῆς μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμπράξεως, τοῦ Πυθέου.

Ἐν τούτοις δὲ μετὰ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ Κριτολάου κατὰ τὰ παρ' Ἀχαιοῖς νενομισμένα ἡ στρατηγία περιῆλθε μέχρι τῆς νέας συνόδου εἰς τὸν προκάτοχον τοῦ τελευτήσαντος. Ἦτο δὲ οὗτος ὁ Δίαιος, οὗ γνωρίζομεν ἤδη τὸν ὁρμητικὸν καὶ ὤνιον χαρακτῆρα. Ὁ Δίαιος παρέλαβε τὴν ἀρχὴν καθ' ὃν χρόνον ἡ Πελοπόννησος ἵστατο ἐκπεπληγμένη πρὸ τῶν νέων κατορθωμάτων τοῦ Μετέλλου. Οἱ συνετώτεροι ἔβλεπον τὸ ἀδύνατον τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος, ὅστις οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ πλὴν καταστροφῆς. Φοβερὰ δὲ ἦτο κατὰ τὴν χερσόνησον ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ἀπελπισία. Καί τινες μὲν ἔφευγον κατεπτοημένοι εἰς τὰ ὄρη, ἄλλοι δὲ παρεσκευάζοντο νὰ παραδώσωσιν ἀλλήλους εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὡς ὑπάρξαντας ἐχθροὺς αὐτῶν, ἄλλοι παρουσιάζοντο μηνυταὶ καὶ κατήγοροι ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης, καί τινες τέλος ηὐτοκτόνουν παραβόλως, ὅπως ἐκφύγωσι τὰ δεινὰ ἅτινα ἔβλεπον ἀπειλοῦντα τὴν Ἑλλάδα. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων δὲν ἦσαν ἅπαντες οἱ Ἀχαιοὶ πρόθυμοι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν ἀγῶνα, ὑπῆρξαν δὲ καί τινες τῶν ἐπιφανῶν, ἀποπειραθέντες νὰ ἔλθωσιν εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν Μέτελλον, ὅστις ἐφάνη πρόθυμος νὰ ὁμολογήσῃ εἰρήνην ὑπὸ ὅρους ἐπιεικεῖς. Ἀλλ' ἡ ὁρμὴ τοῦ Διαίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνέστειλε πᾶσαν ἀποπειραν συμβιβασμοῦ. Καλῶς γινώσκοντες, ὅτι δὲν ἠδύναντο αὐτοὶ νὰ τύχωσι χάριτος παρὰ τῶν Ῥωμαίων, ἐξώθουν τὰ πράγματα εἰς τὸ ἔσχατον, δημοκοποῦντες καὶ χαριζόμενοι εἰς τοὺς ὄχλους καὶ ὑποκρινόμενοι μὲν τοὺς ἐθνικοὺς ἥρωας, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν ἄλλο πράττοντες ἢ νὰ ἐπισπεύδωσι τὸν ὄλεθρον διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀπρονοησίας.

Τὰ μέτρα ἅτινα ἔλαβεν ὁ Δίαιος δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀληθῶς ὡς ἐπιτρεπόμενα ἐν ὥρᾳ ἐσχάτου κινδύνου, ὅταν συμπαρομαρτῇ εἰλικρίνεια, ὁμόνοια καὶ θέλησις πραγματική. Ἀλλ' ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα ἐλήφθησαν ἄνευ συστήματος, ἄνευ δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνασκοπῆς, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐστεροῦντο πάσης σοβαρότητος καὶ συνετέλουν μόνον εἰς αὔξησιν τῆς συγχύσεως καὶ τῆς δυσαρεσκείας.

Ὁ Δίαιος, διενεργῶν τὰς παρασκευὰς ἐκ τοῦ Ἄργους, ἐκάλεσεν εἰς τὰ ὅπλα πάντας τοὺς Ἀχαιούς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπέβαλλεν εἰς τὰς πόλεις πάσας τὴν συμπλήρωσιν τῶν τάξεων διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ

καθοπλίσεως δούλων μέχρι δωδεκακισχιλίων. Ἀλλ' ἤδη ἐν τῇ ἐπιστρατεύσει ταύτῃ κατεφάνη ἡ ἔλλειψις συστήματος καὶ δικαιοσύνης ἐν ταῖς ἐνεργείαις τοῦ Διαίου, ἐπειδὴ εἰκῇ καὶ ἀνίσως διενεμήθησαν εἰς τὰς πόλεις τὰ βάρη τῆς νεοσυλλεξίας. Διετάχθη δὲ ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐνόπλων ἐν Κορίνθῳ, χωρὶς μηδεμία ἄλλως νὰ ληφθῇ φροντὶς περὶ τῆς προμηθείας τῶν ἀναγκαίων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ταμεῖον τῆς συμπολιτείας ἐστερεῖτο χρημάτων, διετάχθησαν οἱ εὔποροι, οὓς ἤδη οὐκ ὀλίγον εἶχε ζημιώσει ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν εἰς τὸν στρατὸν καταταχθέντων δούλων, νὰ καταβάλωσι χρήματα, αἱ δὲ γυναῖκες τῶν εὐπόρων ἠναγκάσθησαν νὰ συνεισφέρωσιν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀνάγκης, ἥτις εἶχε τόσον ἄθλιον ἀντιπρόσωπον καὶ προστάτην, τὰ κοσμήματα αὐτῶν.

Ἐκ τῶν ἐν Κορίνθῳ συλλεχθέντων στρατιωτῶν τετρακισχίλιοι ἐστάλησαν ὑπὸ τὸν Ἀλκαμένην εἰς Μέγαρα, ὅπως παρακωλύσωσι τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων διάβασιν τοῦ ἰσθμοῦ. Ἀλλ' ὁ Μέτελλος, προχωρήσας πρὸς νότον μετὰ τὴν ὁριστικὴν διαρρύθμισιν τῶν ἐν Θήβαις πραγμάτων, οὐδὲ κἂν ἀντιστάσεως ἔτυχε παρὰ τοῦ κομπορρήμονος, ἀλλὰ δειλοῦ Ἀλκαμένους, ὅστις, ὅτε ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἔφθασε πλησίον τῶν Μεγάρων, ἔσπευσε παραυτίκα νὰ φύγῃ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν, ἀναγκάζων οὕτω τοὺς ἐγκαταλελειμμένους Μεγαρεῖς νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὴν πόλιν ἀμαχητί.

Ὁ Μέτελλος εὑρίσκετο ἤδη πρὸ τοῦ ἰσθμοῦ, καὶ ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ. Ἀλλ' αἱ νέαι πρὸς τοὺς φίλους τῆς εἰρήνης διαπραγματεύσεις αἱ ἀποτυχοῦσαι ἕνεκα τῆς ἐναντιώσεως τοῦ Διαίου ἀνεχαίτισαν αὐτὸν, κωλυόμενον πιθανῶς καὶ ὑπὸ τῶν ὁδηγιῶν ἃς εἶχεν ἐκ Ῥώμης. Ἐν τοσούτῳ δ' ἐπῆλθε τὸ φθινόπωρον τοῦ 146 π. Χ., καθ' ὃ, διαρρεούσης τῆς ἐνιαυσίας στρατηγίας τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ θανόντος Κριτολάου, ὃν εἶχεν ἀντικαταστήσει ὁ Δίαιος, ἔμελλον νὰ γείνωσιν αἱ νέαι τῶν Ἀχαιῶν ἀρχαιρεσίαι. Ἡ δὲ σύνοδος ἀνέδειξε καὶ πάλιν στρατηγὸν τὸν Δίαιον. Ἡ νέα αὕτη ἐκλογὴ ἦτο ἐπικύρωσις τῆς μωρᾶς πολιτείας τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν, ἀπεθράσυνε δὲ αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε διενήργησε τὴν ἐπὶ προδοσίᾳ καταδίκην τῶν μετὰ τοῦ Μετέλλου συνεννοηθέντων, σώζων ἀναισχύντως μόνον ἐκείνους ὅσοι δι' ἀδρᾶς πρὸς αὐτὸν χρηματικῆς δωρεᾶς ἐξηγόραζον τὴν ζωήν.

Ἡ ἀποτυχία τῶν τελευταίων διαπραγματεύσεων ἦτο τὸ ἔσχατον στάδιον τῆς ἐνεργείας τοῦ Μετέλλου. Ἡ Ῥώμη εὑρίσκετο πλέον ἠναγκα-

σμένη νὰ προχωρήσῃ. Ἀλλ' ἡ δόξα τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ πολέμου δὲν ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν Μέτελλον. Ὁ Μόμμιος ἔλαβε παρὰ τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου τὸ κέλευσμα νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ιζ'

Ἡ ἅλωσις τῆς Κορίνθου.

Ὁ Μόμμιος ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα τελευτῶντος τοῦ 146 π. Χ. ἀκολουθούμενος ὑπὸ μέρους μόνον τοῦ παρασκευαζομένου ἐν Ἰταλίᾳ νέου στρατοῦ, ὅστις ἔμελλε νὰ διαπεραιωθῇ βραδύτερον. Ἀποπέμψας δὲ ὁ Μόμμιος εἰς τὴν Μακεδονίαν τὸν Μέτελλον καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ δύναμιν, ἀνέμενεν ἐν τῷ ἰσθμῷ τὴν συγκέντρωσιν τῆς ὑπατικῆς αὐτοῦ στρατιᾶς, ἥτις ἠθροίσθη κατ' ὀλίγον περὶ αὐτόν. Ἀνήρχετο δὲ ὁ στρατὸς τοῦ ὑπάτου εἰς ἱππεῖς μὲν τρισχιλίους καὶ πεντακοσίους, πεζῶν δὲ χιλιάδας εἴκοσι τρεῖς· προσῆλθον δὲ καὶ Κρῆτες τοξόται καὶ στρατιῶται σταλέντες ἐκ Περγάμου ὑπὸ Ἀττάλου τοῦ Β'. Πρὸς τὴν τοιαύτην δὲ στρατιὰν τῶν Ῥωμαίων ὁ Δίαιος παρ' ὅλας αὐτοῦ τὰς πυρετώδεις ἐνεργείας δὲν ἠδυνήθη νὰντιτάξῃ πλείονας τῶν δεκατετρακισχιλίων ὁπλιτῶν καὶ ἑξακοσίων ἱππέων. Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν εἶχον πεποίθησιν ἐπὶ τὸν στρατηγόν των, καὶ ἡ φιλοπατρία ἐκλείπει ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς τρομοκρατίας.

Ἵσταντο λοιπὸν παρὰ τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου ἀντιμέτωπα τὰ δύο στρατόπεδα, ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ κριθῇ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος, ὁ μὲν στρατὸς τοῦ Μομμίου ἠσκημένος καὶ μεστὸς πεποιθήσεως ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ὑπεροχήν, οἱ δὲ περὶ τὸν Δίαιον ἠθροισμένοι οἱονεὶ διὰ τῆς βίας καὶ ἕτοιμοι νὰ πανηγυρίσωσι μὲν πᾶσαν εὔκολον νίκην, νὰ ἐγκαταλίπωσι δ' ἐν πρώτῃ ἀποτυχίᾳ ἀγῶνα, ὑπὲρ οὗ ἔλειπε πᾶσα πεποίθησις καὶ πᾶς ἐνθουσιασμός.

Ὁ Μόμμιος εἶχε τάξει τὴν προφυλακὴν, συνισταμένην ἐκ τῶν ξένων ἐπικούρων καὶ ὀλίγων Ἰταλῶν, ἐν ἀποστάσει δώδεκα σταδίων, ἤτοι ἡμισείας περίπου ὥρας, ἀπὸ τοῦ κυρίου στρατεύματος. Ἀλλ' ἡ ἕνεκα ἀλαζονείας ἐπερχομένη ἀπροφυλαξία τοῦ ἀποσπάσματος ἐκείνου προεκάλεσε τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν τῶν ἐν Κορίνθῳ Ἀχαιῶν. Τὸ δ' αἰφνίδιον τῆς ἐφόδου ταύτης ὑπῆρξεν ὀλέθριον εἰς τὴν προφυλακὴν τῶν Ῥωμαίων, ὧν τινὲς μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ πλεῖστοι κατεδιώχθησαν ὑπὸ

τῶν περὶ τὸν Δίαιον μέχρι τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοπέδου. Πεντακόσιαι δ' ἀσπίδες τῶν φευγόντων ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν.

Ἡ ἀνέλπιστος αὕτη νίκη ἐνεθάρρυνε τὸν Δίαιον καὶ κατέστησεν αὐτὸν προκλητικόν. Ὑπερτιμῶν δὲ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ δυνάμεις, ἐξῆλθε τῶν ἀσφαλῶν αὐτοῦ χαρακωμάτων, καὶ προεχώρησεν εἰς τὸν μεταξὺ τῶν στρατοπέδων χῶρον, ὄντα κοῖλον. Μεταγενέστερός τις Ῥωμαῖος συγγραφεύς, οὗ τὴν μαρτυρίαν διαφιλονεικοῦσι πολλοὶ τῶν νεωτέρων, καλεῖ τὴν θέσιν ταύτην Λευκόπετραν. Ὁ δὲ Μόμμιος, ἰδὼν τὴν παρακεκινδυνευμένην ἔξοδον τοῦ Διαίου, παρευθὺς ἀπέστειλε λάθρα τινὰς τῶν ἱππέων, ὅπως ἐπέλθωσιν ἐκ πλαγίου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ ἱππεῖς τῶν Ἀχαιῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπομείνωσιν οὐδὲ τὴν πρώτην ἔφοδον τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Μετὰ δὲ τὴν τροπὴν τοῦ ἱππικοῦ ὁ πεζὸς στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν ἀντέσχε μὲν ὅσον ἠδυνήθη εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ὁπλιτῶν τοῦ ῥωμαϊκοῦ λεγεῶνος, ἀλλὰ τέλος χίλιοι Ῥωμαῖοι λογάδες, προσπεσόντες εἰς τὰ πλάγια, ἐπήνεγκον τοιαύτην συντάραξιν εἰς τοὺς πολεμίους, ὥστε οἱ Ἀχαιοὶ ἐτράπησαν εἰς τελείαν φυγήν.

Ἡ ἔξοδος καὶ ἐπίθεσις τοῦ Διαίου, γενομένη εἰκῇ καὶ ἄνευ σχεδίου, ὡς πᾶσα πρᾶξις τοῦ ἀσυνέτου στρατηγοῦ, ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Ἀλλ' ἡ ἥττα ἐν τῇ κατὰ τὴν Λευκόπετραν μάχῃ δὲν συνεπέφερε τὴν ἄμεσον πτῶσιν τῆς Κορίνθου καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Δὲν εἶχον ἀπολεσθῇ ἀκόμη τὰ πάντα. Ἡ Κόρινθος ἠδύνατο ἀκόμη νὰ μυνθῇ, καὶ ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ἠδύνατο καὶ ὤφειλε νὰ ντιτάξῃ τελευταίαν καὶ γενναίαν ἀντίστασιν, ἀξίαν τοῦ παρελθόντος. Ἀλλ' ὅπως γείνωσι πάντα ταῦτα, ἦτο ἀνάγκη τοῦ προσήκοντος ἀρχηγοῦ. Ὁ δὲ Δίαιος οὐ μόνον δὲν ἦτο ὁ κατάλληλος ἀνήρ, ἀλλὰ καὶ ἀφ' οὗ εἶχε περιστήσει τὰ πράγματα εἰς τὸ ἔσχατον, ἐγκατέλιπεν ἐπαισχύντως τὸν ἀγῶνα, ὃν αὐτὸς εἶχεν ὑποκινήσει καὶ ἐλεεινῶς διεξαγάγει. Ἅμα ἀρξαμένης τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Ἀχαιῶν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὁ Δίαιος ἐτράπη φεύγων τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν πατρίδα του Μεγαλόπολιν. Ἀποκτείνας δὲ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν τὴν γυναῖκα, ἵνα μὴ αἰχμαλωτισθῇ, ἐτελεύτησε τὸν βίον πιὼν φάρμακον. Τοσοῦτον δειλὸς καὶ προδοτικὸς ὑπῆρξεν ὁ θάνατος ἐκείνου ὅστις ἐν ταῖς ἐσχάταις ὥραις τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας ὑπεκρίνετο τὸν ἥρωα καὶ τὸν πατριώτην.

Τὸ παράδειγμα τοῦ φυγομαχήσαντος στρατηγοῦ ἐπενήργησεν ὀλεθρίως ἐπὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατευομένους. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα

τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν συνεκροτήθη ἡ μάχη, οἱ ἐξ αὐτῆς περισωθέντες τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν Κόρινθον ἀπεδίδρασκον εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας, ἀφίνοντες ἀνυπεράσπιστον τὴν πόλιν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Κορίνθιοι, μείναντες μόνοι καὶ ἀπελπιζόμενοι περὶ σωτηρίας, ἐσκεδάσθησαν νύκτωρ κατὰ τὴν ὕπαιθρον χώραν.

Ὁ ἥλιος τῆς ἐπιούσης, ἔν τινι τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 145 π. Χ., ἐφώτισεν ἀνατέλλων ἔρημον τὴν πόλιν, ἀφύλακτα τὰ τείχη καὶ ἀναπεπταμένας αὐτῶν τὰς πύλας. Ἀλλ' ὁ Μόμμιος, μὴ δυνάμενος κἂν νὰ φαντασθῇ τοιαύτην ἄνανδρον ἐγκατάλειψιν, ἐπεῖχε, φοβούμενος ἐνέδραν. Μόλις δὲ τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς μάχης ἡμέραν, πεισθείς, ὅτι ἡ πόλις ἦτο ἐντελῶς ἀνυπεράσπιστος, εἰσῆλασε διὰ τῶν πυλῶν.

Ἡ Κόρινθος διετήρει ἀκόμη παρ' ὅλην τὴν ἔκπτωσιν τῆς Ἑλλάδος μέγα μέρος τῆς παλαιᾶς αὐτῆς εὐκλείας, δι' ἣν εἶχεν ἔκπαλαι ἐπονομασθῇ *ἀφνειός*. Ἐξηκολούθει δὲ νὰ εἶνε μία τῶν πλουσιωτάτων, ἐμπορικωτάτων καὶ ὡραιοτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἔκθαμβοι εἶδον οἱ εἰς αὐτὴν εἰσελάσαντες Ῥωμαῖοι τὸν πλοῦτον τῶν ἀναθημάτων καὶ τὰ πολυπληθῆ καλλιτεχνήματα τὰ κοσμοῦντα τὴν πόλιν. Ἀλλ' ὁ Μόμμιος, ὅστις ἦτο ἀνὴρ ἐκ τῶν νεωστὶ ἀπὸ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ προαχθέντων, δὲν εἶχε τὴν παίδευσιν τοῦ Φλαμινίνου, τοῦ Αἰμιλίου Παύλου καὶ τοῦ Μετέλλου, οὐδὲ τὴν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων λατρείαν τοῦ οἴκου τῶν Σκιπιώνων. Τραχὺς καὶ ἄγριος εἰσῆλθε λοιπὸν ὁ στρατηλάτης εἰς τὴν ἠρημωμένην πόλιν, τοῦτο μόνον ζητῶν καὶ ἐπιδιώκων, πῶς νὰ καταστρέψῃ τὴν Κόρινθον κατὰ τὰ κελεύσματα τῆς συγκλήτου. Οἱ ὀλίγοι κάτοικοι ὅσοι εὑρέθησαν ἀκόμη ἐν αὐτῇ ἐφονεύθησαν, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ περισωθέντες τῶν ἀπελευθερωθέντων δούλων ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα. Ἡ πόλις ἐλαφυραγωγήθη ἀνηλεῶς, τὰ δὲ καλλιτεχνήματα, ὅσα δὲν ἐδόθησαν ὡς δῶρον εἰς τοὺς Περγαμηνοὺς ἐπικούρους, τοὺς μόνους δυναμένους νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν ἀξίαν αὐτῶν, διηρπάγησαν. Ὁ Πολύβιος, οἰκτείρων τὴν ὀλιγωρίαν τῶν στρατιωτῶν περὶ τὰ ἔργα τῶν τεχνῶν καὶ τὰ ἀναθήματα, ἔγραψεν, ὅτι εἶδε περιφανεῖς πίνακας ὀνομαστῶν ζωγράφων ἐρριμμένους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τοὺς στρατιώτας παίζοντας ἐπ' αὐτῶν τοὺς πεσσούς. Ἀλλὰ τίς ἠδύνατο νἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν ἀπαιδεύτων τῆς Ῥώμης ὁπλιτῶν καλλιτέραν τῶν ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων ἐκτίμησιν, ὅτε αὐτὸς ὁ Μόμμιος λέγεται ἀπευθύνας πρὸς τοὺς ἀναλαβόντας τὴν μεταφορὰν τῶν καλλιτεχνικῶν λαφύρων εἰς τὴν Ῥώμην τὴν χαρακτηριστικὴν

ἀπειλὴν νὰ προξέξωσι μὴ ἀπολέσωσιν αὐτὰ, διότι ἄλλως θἀναγκάσῃ αὐτοὺς νἀντικαταστήσωσιν αὐτὰ δι' ἄλλων ὁμοίων;

Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς οἰκτρᾶς λαφυραγωγίας τὰ μὲν τείχη κατεσκάφησαν, φοβερὰ δὲ πυρκαϊὰ, ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν πολεμικῶν σαλπίγγων ἀναδίδουσα τὰς πυρίνας αὐτῆς γλώσσας, κατῃθάλωσε τὴν πόλιν, οἱονεὶ ἀποτεφροῦσα αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων, συναποσβεννυμένην μετὰ τῆς Κορίνθου ἐκείνης, ἣν ὁ μέγιστος τῶν Ῥωμαίων ῥήτωρ μετὰ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα ἀπεκάλει λαμπάδα τῆς Ἑλλάδος.

ΔΕΣΧΗ ΠΑΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ" • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩι ΔΕΥΤΕΡΩι ΤΟΜΩι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Α' ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΝ ΤΩι ΚΕΙΜΕΝΩι

Ἐκφορὰ ἐν Ἀθήναις, ἀνάγλυφον ἐξ ὀπτῆς γῆς *ἐν τῇ συλλογῇ* Rayet *Collignon* Monuments d' archéologie εἰκ. 74 ..... σελ. 22

Ἱπποκράτης *προτομὴ μαρμαρίνη ἐν τῇ villa Albani τῆς Ῥώμης* ..... » 23

Ἰατρικὰ ἐργαλεῖα ἐπὶ ἀρχαίου ἀναγλύφου *εὑρεθέντος ἐν τῷ Ἀθήνησιν Ἀσκληπιείῳ*. Π. Λάμπρος *ἐν Bulletin de correspondance hellénique. Τόμ. Α' πίν. IX* » 24

Ἐπιτυμβία στήλη τοῦ ἐξ Ἀχαρνῶν ἰατροῦ Ἰάσονος *ἐν τῷ βρεττανικῷ μουσείῳ*. » 24

Ἑλληνικοὶ θώρακες..... » 32

Ἑλληνικὰ πέδιλα..... » 33

Ἕλλην πελταστὴς, εἰκὼν ἀρχαίου ἀγγείου. Stackelberg *Gräber der Hellenen* .... » 47

Τὰ Κύθηρα..... » 48

Ἀριστοφάνης, *προτομὴ ἀρχαία*. *Monum d. instit.* Τόμ. *V*, πίν. *LV*..... » 49

Ἑλληνικὰ κράνη..... » 50

Θουκυδίδης, *τὸ ἥμισυ διπλοῦν Ἑρμοῦ ἐν τῷ φαρνεσιακῷ μουσείῳ*. *Ἰδ. τὸ ἕτερον ἥμισυ, παριστάνον τὸν Ἡρόδοτον, ἐν Τόμ. Α' σ. 538*..... » 53

Ἀρχαῖος αὐλητὴς *ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου ἐν τῷ βρεττανικῷ μουσείῳ*. *Monum. d. instit. τόμ. V, πίν. X.* » 61

Ἀλκιβιάδης, *προτομὴ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ*. » 64

Σκηνὴ συμποσίου ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου *ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*. Schreiber *Kulturhistorischer Bilderatlas πίν. LXXVI, ἀρ. 2*..... σελ. 65

Νόμισμα τῆς Καμαρίνας..... » 69

Τὰ τείχη τοῦ Ἀκράγαντος... » 70

Τὰ ἐρείπια τοῦ Ἔρυκος.... » 74

Ἀθηναῖος ἑρμογλύφος, εἰκὼν ἀρχαίου ἀγγείου *ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Κοπεγχάγης*. Jahn *ἐν τοῖς Berichte der k. sächs. Gesellschaft der Wissenschaften 1867 πίν. 5, ἀρ. 1*..... » 79

Τὰ λατομεῖα τῶν Συρακουσῶν » 92

Εὐριπίδης *ἐπὶ ἀναγλύφου εὑρεθέντος τῷ 1704 ἐπὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἡσκυλίνου λόφου, νῦν ἀποκειμένου ἐν τῷ Λούβρῳ*... » 93

Μέρος ψηφίσματος τῶν Ἀθηναίων περὶ τῆς αὐτονομίας τῆς Σάμου καὶ ἀνάγνωσις καὶ συμπλήρωσις αὐτοῦ. *Corpus inscriptionum Atticarum Τόμ. Α', ἀρ. 56.* » 100

Πελοποννήσιος ὁπλίτης, *ἀγαλμάτιον χαλκοῦν ἐκ Δωδώνης ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου*..... » 107

Ἐρείπια τῶν τειχῶν τῆς Κυζίκου..... » 115

Ἀρχαῖα κάτοπτρα..... » 138

Λυσίας, *προτομὴ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*... » 139

Ἐρείπια τοῦ φρουρίου τῶν Ἐλευθερῶν ..... » 146

Τεμάχιον ἐπιγραφῆς τῶν μετ' Εὐκλείδην χρόνων. *Corpus inscriptionum Atticarum Τόμ. Β' ἀρ. 643*..... » 152

Σωκράτης, *προτομὴ λιθίνη ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*..... » 155

Αἱ τρεῖς Χάριτες, ἀνάγλυφον

κατὰ τὰς τοῦ Σωκράτους ἐν τῷ μουσείῳ *Chiaramonti* κατὰ τὸ *Βατικανόν*..... σελ. 156
Ὁ λεγόμενος Πλάτων, προτομὴ ἐν τῷ μουσείῳ Νεαπόλεως *παριστάνουσα Διόνυσον*. » 158
Ἀρχαία μολυβδὶς σφενδονήτου. W. Vischer *Kleine Schriften. Τόμ. Β' πίν. XIII, ἀρ. 16*..... » 167
Χελώνη χωστρίς. Wescher *Poliorcétique σ. 211, εἰκ. 81*..... » 175
Ἐρείπια τοῦ γυμνασίου τῆς Ἐφέσου..... » 179
Σικυών..... » 184
Ἡ στήλη τοῦ Δεξίλεω ἐν τῷ *Κεραμεικῷ Ἀθηνῶν*.... » 189
Ἐπίκρανον τῆς ἐπιτυμβίου στήλης τῶν ἐν τῷ κορινθιακῷ πολέμῳ πεσόντων Ἀθηναίων. » 190
Ἄγαλμα Εἰρήνης φερούσης Πλοῦτον παῖδα κατὰ τὴν τοῦ Κηφισοδότου ἐν τῇ *Γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου*.. » 217
Βοιωτικὴ ἀσπὶς ἐπὶ νομίσματος τῶν Βοιωτῶν..... » 223
Ἀλεύας ἐπὶ νομίσματος τῆς Λαρίσης. *Julius Friedländer ἐν τοῖς Monatsberichte der K. Akademie der Wissenschaften in Berlin 1878 πίν. I, ἀρ. 13*..... » 238
Νόμισμα τῶν Φερῶν..... » 239
Νόμισμα τοῦ Μαυσώλου..... » 250
Ζωφόρος ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Μαυσώλου, *ἀποκειμένη ἐν τῷ βρεττανικῷ μουσείῳ*. » 251
Ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν..... » 255
Πλάτων, *προτομὴ λιθίνη ἐκ τοῦ Casino di Pirro Ligorio. Jahrbuch des deutschen archäologischen Institutes Τόμ. Α, πίν. 7*.. » 267
Εἰδώλιον ἐκ Τανάγρας *ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου*... » 268
Κεφαλὴ τοῦ Ἔρωτος τοῦ Πραξιτέλους, *ἀντίγραφον τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου ἐκ τοῦ ἐν Centocelle πλησίον τῆς Ῥώμης εὑρεθέντος καὶ νῦν ἐν τῷ Βατικανῷ ἀποκειμένου κορμοῦ. Museo Pio Clementino I, πίν. 12*... » 269
Φίλιππος *ἐπὶ χρυσοῦ μεταλλίου εὑρεθέντος ἐν Ταρσῷ. Revue numismatique 1868 Τόμ. XIII, πιν. XI*..... σελ. 272
Νόμισμα τοῦ Φιλίππου..... » 273
Χρυσοῦν νόμισμα τῶν Φιλίππων..... » 281
Κεφαλὴ τοῦ Δημοσθένους *εὑρεθεῖσα ἐν τῷ ἀνακτορικῷ κήπῳ Ἀθηνῶν, νῦν ἐν τῷ κεντρικῷ μουσείῳ Πατησίων*. Γρηγ. Παπαδοπούλου *Λόγος περὶ τοῦ Δημοσθένους. Ἐν Ἀθήναις 1853*..... » 289
Ὁ λεγόμενος Φωκίων, *ἄγαλμα ἐν τῷ Βατικανῷ*.... » 293
Ὁ Δημοσθένης ὡς ῥήτωρ, *ἄγαλμα ἐν τῷ Βατικανῷ*. » 296
Αἰσχίνης, *ἄγαλμα ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*. » 299
Ἰσοκράτης, *προτομὴ ἐν τῷ Villa Albani τῆς Ῥώμης*. » 301
Νόμισμα Θεσσαλῶν..... » 304
Τὰ ἐρείπια τῆς Χαιρωνείας... » 326
Ὁ λέων τῆς Χαιρωνείας οἷος ἦτο τὸ πάλαι *κατὰ τὸ διάγραμμα τῆς ἀναπλάσεως τοῦ Siegel ἐν τοῖς τοῦ Welcker Alte Denkmäler V, πίν. 4*..... » 327
Ὀλυμπιὰς ἐπὶ νομίσματος μεταγενεστέρου. *A. v. Sallet ἐν τῇ Numismatische Zeitschrift Τόμ. Γ' σ. 56*... » 334
Ἀλέξανδρος *ἐπὶ χρυσοῦ μεταλλίου εὑρεθέντος ἐν Ταρσῷ. Revue Numismatique 1868 Τόμ. XIII πίν. XII*..... » 338
Ἀριστοτέλης, *ἄγαλμα ἐν τῷ μεγάρῳ Spada τῆς Ῥώμης*..... » 339
Διογένης ὁ κυνικὸς, *κεφαλὴ ἀγαλματίου εὑρισκομένου ἐν τῇ Villa Albani τῆς Ῥώμης*..... » 344
Τετράδραχμον τοῦ Ἀλεξάνδρου. » 350
Δαρεῖος ὁ Κοδομαννὸς *κατὰ τὸ ἐκ Πομπηίας ψηφιδωτὸν τὸ παριστάνον τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην καὶ ἀποκείμενον νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*..... » 351
Ὁ Ἀλέξανδρος μαχόμενος ἀφ' ἵππου, *ἀγαλμάτιον χαλκοῦν ἐξ Ἡρακλείου τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*..... » 357

Νόμισμα τῆς Τύρου..... σελ. 373
Καταπέλτης *κατὰ τὴν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ παρὰ τοὺς Παρισίους ἀνάπλασιν*..... » 375
Ζεὺς Ἄμμων *ἐπὶ δακτυλιολίθου ἐν τῷ νομισματικῷ μουσείῳ τῶν Παρισίων (ἀρ. 1433)*..... » 377
Μάχιμος ἐλέφας *ἐπὶ ἀναγλύπτου δακτυλιολίθου ἐν τῷ νομισματικῷ μουσείῳ τῶν Παρισίων (ἀρ. 1911)* » 380
Χρυσοῦς Δαρεικός.....
Τὸ ἐν Ἀθήναις χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους.... » 394
Προτομὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου *λιθίνη, εὑρεθεῖσα ἐν Ῥώμῃ τῷ 1779, νῦν ἐν τῷ Λούβρῳ.* » 413
Ἀνάγλυφα ἐκ τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου..... » 425
Νόμισμα ἠπειρωτικόν..... » 453
Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, *κεφαλὴ χαλκοῦ ἀγαλματίου ἐξ Ἡρακλείου τῆς Ἰταλίας ἀποκειμένου ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*..... » 468
Νόμισμα τοῦ Ἀγαθοκλέους μετὰ τὰς ἐν Καρχηδόνι νίκας κοπέν..... » 483
Μένανδρος ἄγαλμα ἐν τῷ Βατικανῷ, *ὅπερ θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς ἔργον Κηφισοδότου τοῦ νεωτέρου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Τιμάρχου, κοσμοῦν ποτε τὸ διονυσιακὸν θέατρον τῶν Ἀθηνῶν*..... » 488
Σκηνὴ ἐκ τῶν τῆς νέας κωμῳδίας, ψηφοθέτημα Διοσκουρίδου τοῦ Σαμίου ἐκ Πομπηίας, *νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*..... » 489
Ἡ ἐκ Σαμοθράκης νίκη ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου, *εὑρεθεῖσα τῷ 1863*..... » 496
Πτολεμαῖος ὁ Α' φέρων τὸ διάδημα, ἐπὶ νομίσματος..... » 497
Ὁ Δημήτριος φέρων τὸ διάδημα, ἐπὶ νομίσματος..... » 497
Ὁ λεγόμενος Πύρρος, ἄγαλμα ἐν τῷ μουσείῳ *τοῦ Καπιτωλίου ἐν Ῥώμῃ*..... » 512
Ἡ πολιοῦχος θεὰ τῆς Ἀντιοχείας, ἄγαλμα κατὰ τὸ τοῦ Εὐτυχίδου, *ἐν τῷ Βατικανῷ*..... » 513
Ἐπίκουρος, *ἀρχαία προτομὴ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου*..... σελ. 516
Γαλάτης πολεμιστής, *ἄγαλμα ἐν τῷ Βατικανῷ*..... » 534
Πτολεμαῖος ὁ Β' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 546
Πτολεμαῖος ὁ Γ' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 550
Πτολεμαῖος ὁ Δ' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 552
Πτολεμαῖος ὁ Ε' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 553
Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ *ἐπὶ ἀρχαίου δακτυλιολίθου ἐν τῷ νομισματικῷ μουσείῳ τῶν Παρισίων*..... » 554
Πτολεμαῖος ΙΑ' ὁ Αὐλητής, *εἰκὼν ἐκ νομίσματος ἐν μεγεθύνσει*..... » 555
Ἄγαλμα ἱερείας τῆς Ἴσιδος *ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου ἐν Ῥώμῃ*..... » 557
Ὁ λεγόμενος κίων τοῦ Πομπηίου *σωζόμενος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ*..... » 560
Ὄστρακον γεγραμμένον. *Ἰδ. Wiener Studien* 1882, 4. » 564
Ἀντίοχος ὁ Α' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 569
Ἀντίοχος ὁ Β' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 570
Νόμισμα Ἀντιόχου τοῦ Γ'... » 571
Ἱππεὺς Ῥωμαῖος, *ἀνάγλυφον ἐκ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀψῖδος τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου*..... » 574
Ῥωμαϊκὸν πολεμικὸν πλοῖον. Τοιχογραφία ἐκ Πομπηίας. » 575
Σέλευκος ὁ Δ' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 577
Ἀντίοχος ὁ Δ' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 577
Ἀντίοχος ὁ Ε' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 579
Νόμισμα Δημητρίου Α' τοῦ Σωτῆρος..... » 579
Κλεοπάτρα καὶ Ἀντίοχος ὁ Γρυπὸς, *εἰκὼν ἐκ νομίσματος ἐν μεγεθύνσει*.. » 581
Ἀντίοχος ὁ Γρυπὸς *ἐπὶ ἀρχαίου δακτυλιολίθου ἐν τῷ νομισματικῷ μουσείῳ τῶν Παρισίων ἐν μεγεθύνσει*..... » 581
Εὐμένης ὁ Β' *ἐπὶ νομίσματος* » 588
Κιστοφόρον νόμισμα τοῦ Περγάμου..... » 590

Γαλάτης θνήσκων, ἄγαλμα ἐν τῷ *μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*. σελ. 594
Προυσίας ὁ Α' *ἐπὶ νομίσματος* ..... » 596
Προυσίας ὁ Β' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 597
Νικομήδης ὁ Β' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 597
Νικομήδης ὁ Γ' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 597
Ἄγαλμα παριστάνον τὴν Βιθυνίαν ὑπόδουλον *ἐκ τῆς συλλογῆς* **Blundell.** Clarac ***Musée de sculpt. πίν. 768 Α ἀρ. 1906 Α***..... » 598
Φαρνάκης ὁ Α' *ἐπὶ νομίσματος*..... » 599
Οἱ ἐν Ἀμασείᾳ βασιλικοὶ τάφοι » 600
Εὐκρατίδας *ἐπὶ τοῦ ἐξ εἴκοσι στατήρων μεγάλου χρυσοῦ νομίσματος ἐν τῷ νομισματικῷ μουσείῳ τῶν Παρισίων*..... » 602
Ὁ Φαρνέσιος ταῦρος *ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως*. » 611
Ῥωμαϊκὸν πολεμικὸν πλοῖον. Τοιχογραφία ἐκ Πομπηίας. » 614
Ῥωμαϊκὸς σταθμὸς φέρων ἐπιτετυπωμένον ἐλέφαντα..... » 615
Νόμισμα τοῦ Πύρρου..... σελ. 616
Ὁ τάφος τοῦ Ἀρχιμήδους... » 622
Τὰ ἐρείπια τοῦ ἀμφιθεάτρου τῶν Συρακουσῶν..... » 623
Νόμισμα τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ..... » 635
Ὁ Λυκοῦργος *ἐπὶ σπαρτιατικοῦ νομίσματος*..... » 640
Ὁ λεγόμενος Κλεομένης *ἐπὶ σπαρτιατικοῦ νομίσματος*..... » 645
Νόμισμα τῆς αἰτωλικῆς συμμαχίας..... » 658
Στρατιῶται Ῥωμαῖοι *ἀνάγλυφον ἐκ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀψῖδος Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου*..... » 667
Δυρράχιον..... » 669
Φίλιππος ὁ Ε'..... » 679
Σαλπιγκτὴς Ῥωμαῖος, *ἀνάγλυφον ἐκ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀψῖδος Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου*..... » 686
Νόμισμα τοῦ Περσέως..... » 701
Ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ῥώμης *ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου* ..... » 708
Νόμισμα τῆς Μακεδόνων πρώτης..... » 709

Β' ΕΙΚΟΝΕΣ ΟΛΟΣΕΛΙΔΟΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΙ

Ὁ Κεραμεικὸς ἐν Ἀθήναις *ὁποῖος ἦτο τὸ πάλαι, κατὰ τὴν φανταστικὴν σύνθεσιν τοῦ Γερμανοῦ* ***H. Müller***..... σελ. 22
Ἄποψις τῆς Μυτιλήνης..... » 30
Χάρτης τῶν Συρακουσῶν καὶ τῶν περιχώρων *ἔγχρωμος*. » 84
Ἄποψις τῆς Χίου..... » 98
Χάρτης τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς *ἔγχρωμος, κατὰ τὸν τοῦ* ***Kaupert*** *ἐν σμικρύνσει* ..... » 128
Τὸ φρούριον τῆς Φυλῆς..... » 146
Τὸ ἐν Ἀσπένδῳ τῆς Παμφυλίας θέατρον..... » 188
Ἡ πύλη τῆς Μεσσήνης ὁποία ἦτο τὸ πάλαι..... » 232
Ἀρτεμισία, *ἄγαλμα εὑρεθὲν ἐν* ***Αλικαρνασῷ*** *καὶ ἀποκείμενον νῦν ἐν τῷ βρεττανικῷ μουσείῳ*..... σελ. 250
Δημοσθένης, *προτομὴ ἐν τῇ Γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου*..... » 322
Οἰκογένεια ἁλιέων, ἀρχαῖον νεκρικὸν ἀνάγλυφον ἐξ Ἀθηνῶν *ἐν τῷ Κεραμεικῷ*... » 330
Χάρτης ἐμφαίνων τὰς πορείας τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου *τριπλοῦς κατὰ τὸν παρὰ* ***Droysen*** ..... » 337
Ἡ ἐν Ἰσσῷ κατὰ Περσῶν μάχη Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, *ψηφοθέτημα εὑρεθὲν ἐν Πομπηίᾳ καὶ ἀποκείμενον νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως, ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς ἄλλας μάχας ἀναγόμενον*..... » 370
Κεφαλὴ τοῦ θνήσκοντος Ἀλε-

ξάνδρου ἢ κατ' ἄλλους ἁπλῶς κεφαλὴ Γίγαντος ἐκ τῶν ἐν Περγάμῳ, ἀποκειμένη νῦν ἐν Φλωρεντίᾳ ..... σελ. 416
Ἐρείπια τῶν Συρακουσῶν... » 475
Τὸ Ἀρσινόειον ἐν Σαμοθράκῃ ὁποῖον ἦτο τὸ πάλαι κατὰ τὴν ἀνάπλασιν τοῦ **Niemann** ..... » 532
Συγκριτικὸς χάρτης τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας ἔγχρωμος κατὰ τὸν ὑπὸ **Μαχμούδβεη** καὶ **Κεῖπερτ**... » 558
Αἱ πύλαι τῆς Ἀντιοχείας... » 568
Χάρτης τοῦ Περγάμου ἔγχρωμος κατὰ τὸν ἐν τοῖς **Denkmäler** τοῦ **Baumeister** σ. *1215* ..... σελ. 592
Βωμὸς ἐν Περγάμῳ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ **Bohn** σχεδιασθεῖσαν πρώτην ἀνάπλασιν, ἥτις ἔπειτα ἐτροποποιήθη κατὰ τὰ πορίσματα τῶν νεωτέρων ἀνασκαφῶν ..... » 593
Ἀνάγλυφα ἐκ τοῦ ἐν Περγάμῳ βωμοῦ, νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ *Βερολίνου* ..... » 594
Ἀρχαῖος ναὸς ἐν Ποσειδωνίᾳ » 621

ΔΕΣΧΗ ΠΛΟΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ" • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

ΕΝ ΤΩι ΔΕΥΤΕΡΩι ΤΟΜΩι

Ἐν	σελ.	24	στ.	36	ἀνάγνωθι:	ΙΑΣΟΝΟΣ	ἀντὶ	ΙΑΣΩΝΟΣ
»	»	26	»	5	»	*Λακρατίδου*	»	*Λακρατίδα*
»	»	62	»	19	»	*σχεδὸν τεσσάρων*	»	*ἑπτὰ*
»	»	88	»	36	»	*27*	»	*15*
»	»	91	»	32	»	*10 Σεπτεμβρίου*	»	*30 Αὐγούστου*
»	»	112	»	3	»	*ὀλιγαρχίας*	»	*δημοκρατίας*
»	»	122	»	29	»	*ἀνέῳξε*	»	*ἠνέῳξεν* (ὁμοίως ἐν σ. 126, στ. 13)
»	»	137	»	3	»	*ἐν αὐτοῖς πρωτηγωνίστει*	»	*ἐν αὐτοῖς*
»	»	171	»	10	»	*Ἡριππίδου*	»	*Ἡριππίδα*
»	»	173	»	14	»	*πρόγραμμα*	»	*πρόγραμα*
»	»	180	»	4	»	*ἀναθέτοντας*	»	*διαθέτοντας*
»	»	183	»	34	»	*395*	»	*495*
»	»	186	»	11	»	*ναυτικὴ*	»	*ναυτικὰ*
»	»	202	»	11	»	*Ἀφύτει*	»	*Ἀφύτοις*
»	»	203	»	18	»	*ἀπέκρουσαν οἱ Ἀθηναῖοι*	»	*ἀπέκρουσαν*
»	»	205	»	18	»	*Ἀθηνῶν*	»	*Θηβῶν*
»	»	216	»	21	»	*27*	»	*15*
»	»	219	»	30	»	*διάφορον*	»	*διαφόρων*
»	»	220	»	27	»	*τὰ ἴδια*	»	*τὴν Βοιωτίαν*
»	»	223	»	10	»	*δεξιὸν*	»	*ἀριστερὸν*
»	»	»	»	11	»	*ἀριστερὸν*	»	*δεξιὸν*
»	»	»	»	20	»	*κέρατος*	»	*κέντρου*
»	»	240	»	18	»	*ἀσπλάγχνως*	»	*ἀσπλάχνως*
»	»	»	»	32	»	*ἀπαιτητῶν*	»	*ἀδελφῶν*
»	»	241	»	5	»	*βασιλέα*	»	*ἀδελφὸν*
»	»	243	»	36	»	*Μακεδονίᾳ*	»	*Χαλκιδικῇ*
»	»	246	»	23	»	*ἀπορείας*	»	*ἀπουσίας*
»	»	»	»	26	»	*ἐπετέλεσαν*	»	*ἀπετέλεσαν*
»	»	252	»	36	»	*ἐτῶν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἢ κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Πλουτάρχου τεσσαράκοντα καὶ ἑνός (361 π. Χ.)*	»	*ἐτῶν τεσσαράκοντα καὶ ἑνός (360 π. Χ.)*
»	»	257	»	28	»	*Ἀλιάκμονος*	»	*Ἀλιάκμωνος*

Ἐν σελ.	260	στ.	6	ἀνάγνωθι: *Ἐορδαίων*	ἀντὶ *Ἐορδιαίων*
» »	261	»	36	» *Περδίκκου*	» *Περδίκκα* (ὁμοίως σ. 263 στ. 32, σ. 264 στ. 36, σ. 265 στ. 18)
» »	275	»	28	» *σφενδοντητῶν*	» *σφενδονήτων*
» »	278	»	3	» *τῶν συμμάχων κατὰ τῶν Ἀθηνῶν*	» *τῶν Ἀθηνῶν*
» »	281	»	8	» *τὸν*	» *τὴν*
» »	293	»	27	» *ἑκουσίως*	» *ἐκουσίως*
» »	301	»	18	» *346*	» *347*
» »	334	»	33	» *Ἀλεξάνδρου*	» *Ἀλελεξάνδρου*
» »	384	»	15	» *Διαταγὴ τοῦ Δωρείου*	» *Ἡ διαταγὴ αὕτη*
» »	398	»	8	» *παλαιμάχου*	» *πολαιμάχου*
» »	402	»	36	» *ὑπερήσπισε*	» *ὑπερίσπισε*
» »	408	»	27	» *πλημμυρίδος*	» *παλιρροίας*
» »	445	»	16	» *Κασσάνδρου*	» *Κασσσάνδρου*
» »	512	ὑπὸ τὴν εἰκ.		ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΩΛΙΟΥ	» ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
» »	515	»	24	» *Λαχάρης*	» *Λεωχάρης*
» »	554	»	8	» *Πάνειον*	» *Πάνιον*
» »	567	»	2	» *μ. Χ.*	» *π. Χ.*
» »	588	»	13	» *ἀπ'*	» *ὑπ'*
» »	602	»	31	» *τουρανικοῦ*	» *τυραννικοῦ*
» »	628	»	13	» *272*	» *262*
» »	662	»	1	» ΙΗ'	» ΙΘ'

ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

ΕΝ ΤΩι ΠΡΩΤΩι ΤΟΜΩι

Ἐν σελ.	37	στ.	10	ἀνάγνωθι: *Εὐδαίμορος*	ἀντὶ *Εὐδαίμονος*
» »	38	»	2	» *δυτικῆς*	» *ἀνατολικῆς*
» »	63	»	7	» *Ἀλικαρνασῷ*	» *Ἁλικαρνασσῷ*
» »	141	»	31	» *ἀνησυχωτέρους*	» *ἀνησυχοτέρους*
» »	155	»	36	» *728*	» *729*
» »	159	»	14	» *μετανάσται*	» *μενανάσται*
» »	210	»	2	» ἐξάλειψον τὴν λέξιν *σημερινῶν*	
» »	239	»	4	» *διηύθυνον*	ἀντὶ *διηύθηνον*
» »	240	»	25	» *ἐκείνους τῶν ὁποίων*	» *τῶν ὁποίων*
» »	257	»	32	» *Ἀχραδίνην*	» *Ἀχραδινὴν*
» »	265	»	8	» *Νεμείων*	» *Νεμέων*
» »	280	»	36	» *Καρχηδονίων*	» *Κυρηναίων*
» »	323	»	2	» *Ὁρκίου*	» *Ἑρκείου*
» »	357	»	5	» *ὀχυρωτάτη*	» *ὀχυροτάτη*
» »	370	»	15	» *Στασήνορος*	» *Στατήσορος*

Ἐν σελ.	371	στ. 23	ἀνάγνωθι	*τὸ φθινόπωρον*	ἀντὶ *τὸν φθινόπωρον* (ὁμοίως σ. 386 στ. 3 492 στ. 4 καὶ 526 στ. 25)
»	» 373	» 24	»	*496*	» *497*
»	» 374	στ. 31	μετὰ τὰς λέξεις *πλησίον τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης* πρόσθες *ἤτοι τοῦ περσικοῦ κόλπου κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀρχαίων*		
»	» 381	» 26	ἀνάγνωθι	*δέκα*	ἀντὶ *ἕνδεκα*
»	» 381	» 29	»	*ὄρη*	» *ὄρη*
»	» 387	» 29	»	*ἑννεακισχίλιοι*	» *ἐνεακισχίλιοι*
»	» 407	» 1	»	*πεζικὸν*	» *ἱππικὸν*
»	» 417	» 30	»	*τέσσαρας*	» *τεσσαράκοντα*
»	» 432	» 12	»	*Μουριχίας*	» *Μουρυχίας*
»	» 434	» 8	»	*τῆς πλαταγῆς*	» *τοῦ πλατάγου*
»	» 498	» 12	»	*Εὐρυπωντιδῶν*	» *Εὐρυποντιδῶν*
»	» 547	» 34	»	*περὶ τὴν*	» *περὶ τὸν*
»	» 550	» 32	»	*τριακοσίων*	» *τετρακοσίων*
»	» 559	» 14	»	*Τρεῖς ὥρας*	» *Μίαν ὥραν*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ · ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 ·

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ

Ι΄ Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος..... Σελ. 1

α΄ Ἀθῆναι καὶ Κόρινθος σ. 1.—β΄ Νέα ἀντιπολίτευσις κατὰ τοῦ Περικλέους σ. 7.—γ΄ Διασκέψεις καὶ πρεσβεῖαι σ. 11.—δ΄ Ἡ ἔναρξις τοῦ πολέμου σ. 18.—ε΄ Ὁ λοιμὸς καὶ ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους σ. 23.—ς΄ Μυτιλήνη καὶ Πλαταιαί σ. 28.—ζ΄ Τὰ ἐν Κερκύρᾳ σ. 34.—η΄ Οἱ διάδοχοι τοῦ Περικλέους σ. 37.—θ΄ Πύλος καὶ Σφακτηρία σ. 42.—ι΄ Οἱ ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Θρᾴκῃ ἀγῶνες σ. 51.—ια΄ Ἡ Νικίειος εἰρήνη σ. 56.—ιβ΄ Ἀλκιβιάδης ὁ Κλεινίου σ. 63.—ιγ΄ Ἡ Σικελία μετὰ τὴν ἐν Ἱμέρᾳ μάχην σ. 68.—ιδ΄ Ὁ εἰς Σικελίαν ἔκπλους τοῦ μεγάλου στόλου σ. 73.—ιε΄ Οἱ Ἑρμοκοπίδαι καὶ ἡ ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου σ. 78.—ις΄ Ὁ σικελικὸς πόλεμος σ. 82.—ιζ΄ Κατάληψις τῆς Δεκελείας. Ἀποστασία τῶν συμμάχων σ. 94.—ιη΄ Ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὀλιγαρχικοὶ σ. 101.—ιθ΄ Ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ κατάλυσις τῶν τετρακοσίων σ. 105.—κ΄ Τὰ ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ ἡ κάθοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου σ. 113.—κα΄ Κῦρος καὶ Λύσανδρος σ. 118.—κβ΄ Ἀργινοῦσαι καὶ Αἰγὸς ποταμοὶ σ. 121.—κγ΄ Ἡ ἅλωσις τῶν Ἀθηνῶν σ. 129.

ΙΑ΄ Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης..... » 134

α΄ Ἡ ἐν Ἀθήναις τριακονταρχία σ. 134.—β΄ Ἡ νέα τῶν Ἑλλήνων αὐτονομία σ. 141.—γ΄ Ἡ κατάλυσις τῶν τριάκοντα σ. 144.—δ΄ Ἡ ἐπάνοδος εἰς τοὺς ἀρχαίους θεσμοὺς ἐν Ἀθήναις σ. 149.—ε΄ Οἱ σοφισταὶ καὶ ὁ Σωκράτης σ. 153.—ς΄ Ὁ Κῦρος καὶ οἱ Κύρειοι σ. 162.—ζ΄ Τὰ ἐν Σπάρτῃ σ. 169.—η΄ Σπάρτη καὶ Περσία σ. 174.—θ΄ Ὁ Ἀγησίλαος ἐν

Ἀσίᾳ σ. 177.—ι΄ Βοιωτικὸς καὶ κορινθιακὸς πόλεμος σ. 182.—ια΄ Ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδου σ. 193.—ιβ΄ Τὰ ἐπακολουθήματα τῆς εἰρήνης σ. 196.

ΙΒ΄ Θῆβαι καὶ Σπάρτη. ..... Σελ. 203

α΄ Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν σ. 203.—β΄ Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐν Βοιωτίᾳ σ. 209.—γ΄ Ἡ νέα τῶν Ἀθηνῶν ἡγεμονία σ. 211.—δ΄ Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη σ. 219.—ε΄ Οἱ Θηβαῖοι ἐν Πελοποννήσῳ σ. 226.—ς΄ Γενικὴ σύγχυσις ἐν Πελοποννήσῳ σ. 234.—ζ΄ Ὁ Πελοπίδας ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ σ. 238.—η΄ Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη σ. 244.—θ΄ Ὁ θάνατος τοῦ Ἀγησιλάου σ. 250.

ΙΓ΄ Μακεδονία καὶ Ἑλλάς. ..... » 254

α΄ Ἡ χώρα τῶν Μακεδόνων σ. 254.—β΄ Οἱ λαοὶ τῆς Μακεδονίας σ. 257.—γ΄ Οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων σ. 259.—δ΄ Φίλιππος ὁ Ἀμύντου σ. 265.—ε΄ Ὁ χαρακτὴρ καὶ αἱ ἀναμορφώσεις τοῦ Φιλίππου σ. 272.—ς΄ Συμμαχικὸς πόλεμος σ. 276.—ζ΄ Ἀμφίπολις καὶ Φίλιππος σ. 278.—η΄ Ὁ ἱερὸς πόλεμος σ. 281.—θ΄ Δημοσθένης καὶ Φωκίων σ. 287.—ι΄ Ἡ ἧττα τῆς Ὀλύνθου σ. 295.—ια΄ Ἡ εἰρήνη τοῦ Φιλοκράτους σ. 298.—ιβ΄ Τὸ τέλος τοῦ φωκικοῦ πολέμου σ. 303.—ιγ΄ Τὰ ἔτη τῆς ψευδοῦς εἰρήνης σ. 307.—ιδ΄ Ὁ θρακικὸς πόλεμος σ. 312.—ιε΄ Ὁ νέος ἱερὸς πόλεμος σ. 317.—ις΄ Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη σ. 324. ιζ΄ Τὰ ἐπακολουθήματα τῆς εἰρήνης σ. 328.—ιη΄ Ὁ Φίλιππος ἐν Πελοποννήσῳ σ. 331.—ιθ΄ Ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως σ. 334.

ΙΔ΄ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας. ..... » 337

α΄ Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Φιλίππου σ. 337.—β΄ Ἡ ἐξασφάλισις τῆς βασιλείας σ. 341.—γ΄ Ὁ Ἀλέξανδρος μέχρι τοῦ Ἴστρου καὶ ἐν Ἰλλυρίᾳ σ. 344—δ΄ Ἡ καταστροφὴ τῶν Θηβῶν σ. 347.—ε΄ Ἡ διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν σ. 349.—ς΄ Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν μάχη σ. 353.—ζ΄ Μέχρι Φρυγίας σ. 359.—η΄ Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη σ. 364.—θ΄ Διὰ Τύρου καὶ Γάζης μέ-

χρις Αἰγύπτου σ. 372.—ι΄ Ἡ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα νίκη σ. 378.—ια΄ Βαβυλών, Σοῦσα, Περσέπολις σ. 385.—ιβ΄ Ἡ δίωξις καὶ ὁ θάνατος τοῦ Δαρείου σ. 388.—ιγ΄ Οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀντίπατρος σ. 391.—ιδ΄ Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Βακτριανῇ καὶ Σογδιανῇ σ. 395.—ιε΄ Ἐν Ἰνδικῇ σ. 403.—ις΄ Ἡ ἐπιστροφή σ. 407.—ιζ΄ Ἐν Σούσοις καὶ Ἐκβατάνοις σ. 410.—ιη΄ Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου σ. 414.

ΙΕ΄ Ἡ κληρονομία τοῦ Ἀλεξάνδρου..... Σελ. 417

α΄ Τὸ πρόβλημα τῆς διαδοχῆς σ. 417.—β΄ Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων σ. 422.—γ΄ Ὁ λαμιακὸς πόλεμος σ. 427.—δ΄ Τύχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ θάνατος τοῦ Δημοσθένους σ. 430.—ε΄ Περδίκκας σ. 434.—ς΄ Εὐμένης καὶ Ἀντίγονος σ. 439.—ζ΄ Ὁ θάνατος τοῦ Δημάδου καὶ τοῦ Φωκίωνος σ. 443.—η΄ Ὁ ὄλεθρος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου σ. 449.—θ΄ Εὐμένης καὶ Ἀντίγονος σ. 455.—ι΄ Νέα κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου συμμαχία σ. 462.—ια΄ Νέαι περιπλοκαὶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς εἰρήνης σ. 472.—ιβ΄ Κυρήνη, Σικελία καὶ Καρχηδών σ. 474.—ιγ΄ Ὁ Δημήτριος ἐν Ἑλλάδι σ. 486.—ιδ΄ Ὁ κυπριακὸς πόλεμος σ. 492.

ΙΣ΄ Οἱ διάδοχοι ὡς βασιλεῖς..... » 498

α΄ Ὁ Δημήτριος ἐν Ῥόδῳ σ. 498.—β΄ Δημήτριος καὶ Κάσσανδρος σ. 504.—γ΄ Ἡ ἐν Ἴψῳ μάχη σ. 507.—δ΄ Τὰ ἐπακολουθήματα τῆς μάχης σ. 511.—ε΄ Ὁ Δημήτριος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων σ. 517. ς΄ Ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου σ. 524.—ζ΄ Αὔξησις καὶ θάνατος Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου σ. 527.—η΄ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός σ. 530.—θ΄ Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν σ. 533.

ΙΖ΄ Τὰ βασίλεια τῶν ἐπιγόνων καὶ ἡ Ἑλλάς..... » 539

α΄ Ὁ ἑλληνισμὸς ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων σ. 539.—β΄ Οἱ Πτολεμαῖοι σ. 544.—γ΄ Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐπὶ τῶν Λαγιδῶν σ. 556.—δ΄ Τὰ γράμματα ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων σ. 561.—ε΄ Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν σ. 567.—ς΄ Ἀντίοχος ὁ μέγας σ. 571.—ζ΄ Οἱ τελευ-

ταῖοι Σελευκίδαι σ. 577.—η΄ Τὸ βασίλειον τοῦ Περγάμου σ. 583.—θ΄ Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἐν Περγάμῳ σ. 590.—ι΄ Τὰ ἄλλα βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς σ. 596.—ια΄ Ἡράκλεια, Βυζάντιον, Ῥόδος σ. 603.—ιβ΄ Ὁ Πύρρος καὶ οἱ Ῥωμαῖοι σ. 612.—ιγ΄ Ὁ θάνατος τοῦ Πύρρου σ. 624.—ιδ΄ Ὁ χρεμωνίδειος πόλεμος καὶ ὁ Ἀντίγονος σ. 628.—ιε΄ Ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία καὶ ὁ Ἄρατος σ. 631.—ις΄ Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας σ. 636.—ιζ΄ Ὁ Ἄγις καὶ ἡ ἀναμόρφωσις ἐν Σπάρτῃ σ. 638.—ιη΄ Κλεομένης ὁ Λεωνίδου σ. 645.—ιθ΄ Ὁ κλεομενικὸς πόλεμος σ. 651.—κ΄ Ἀχαιοὶ καὶ Αἰτωλοὶ σ. 656.

ΙΗ΄ Ῥώμη, Μακεδονία, Ἑλλάς..... Σελ. 662

α΄ Ἡ Ῥώμη σ. 662.—β΄ Φίλιππος ὁ Ε΄ σ. 668.—γ΄ Ὁ πρῶτος μακεδονικὸς πόλεμος σ. 672.—δ΄ Τὰ ἔτη τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνης σ. 676.—ε΄ Ὁ δεύτερος μακεδονικὸς πόλεμος σ. 680.—ς΄ Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων σ. 686.—ζ΄ Ἀντίοχος ὁ μέγας καὶ Φιλοποίμην σ. 690.—η΄ Ἀχαιοὶ καὶ Φιλοποίμην σ. 695.—θ΄ Αἱ παρασκευαὶ τοῦ Περσέως σ. 700.—ι΄ Ὁ τρίτος μακεδονικὸς πόλεμος σ. 703—ια΄ Τὰ μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ πανωλεθρίαν σ. 706.—ιβ΄ Ὁ Καλλικράτης καὶ οἱ Ἀχαιοὶ σ. 711.—ιγ΄ Ἡ ἐπάνοδος τῶν ἐξορίστων σ. 716.—ιδ΄ Ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασις σ. 718.—ιε΄ Ἡ παραμονὴ τῆς καταστροφῆς σ. 720.—ις΄ Ὁ πόλεμος τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων σ. 722.—ιζ΄ Ἡ ἅλωσις τῆς Κορίνθου σ. 727.

Πινακ τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ περιεχομένων εἰκόνων... » 731

Διορθωτεα ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ..... » 736

Προσθετοι Διορθωσεις ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ..... » 737

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1888

ΑΡΙΘ. 192.

ΛΕΣΧΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ" • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 •